

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**YEDİEMİN SÖZLEŞMESİ YOLUYLA
ANONİM ŞİRKET PAYI ÜZERİNDE
REHİN KURULMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Damla KESKİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sıtkı Anlam ALTAY

NİSAN 2019

ÖNSÖZ

Yediemin sözleşmesi ile rehin hakkı tesis edilmesi gibi medeni hukuk ağırlıklı bir konu etrafında şekillenmesine rağmen, yüksek lisans tezimin konusunun belirlenmesi sürecinden bu yana eşsiz hukuk bilgisi, engin tecrübesi, değerli görüşleri ve önerileriyle bana her daim yol gösteren, Türk doktrini ve yargısı tarafından neredeyse hiç ilgi gösterilmemiş ancak uygulamada sıklıkla başvurulmuş bu konu üzerine çalışmamla ilgili beni teşvik eden, her zaman potansiyelimi zorlamam konusunda beni cesaretlendiren ve bu uzun yolda ilgisini, anlayışını ve desteğini üzerimden hiç eksik etmeyen çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Sıtkı Anlam Altay'a, değerli zamanını bana ayırarak çalışmamın medeni hukuk ağırlıklı alanları üzerine fikir ve görüşlerini benimle paylaşan saygıdeğer jüri üyesi Prof. Dr. Hüseyin Murat Develioğlu'na ve tanışmadan önce dahi bu çalışmayı hazırlamamda yayınlarıyla bana yol göstermiş olan kıymetli jüri üyesi Doç. Dr. Aslı Makaracı Başak'a, bana eşsiz bir kütüphane ve çalışma ortamı sağlayan, Türk bankacılık uygulamasının duayeni işverenim sayın Ahmed Pekin'e, hukuki bilgisine hayran olduğum Av. Yegân Liaje'ye, Pekin & Pekin Hukuk Bürosu'nda Bankacılık ve Finans alanında birlikte çalışmaktan zevk aldığım sevgili meslektaşlarım Av. Eda Beltan ve Av. Çağdaş Vardar'a, hukuki görüşleri ve uygulamaya yönelik pratik bakış açısı ile bana apayrı bir perspektif kazandıran sevgili meslektaşım Av. Aslı Pabuççuoğlu'na, medeni hukuk alanında geleceğin en değerli, en başarılı ve en yenilikçi akademisyenlerinden olacağına tüm kalbimle inandığım değerli dostum Arş. Gör. Gökçe Kurtulan Güner'e, tez çalışmam boyunca her türlü nazımı çeken, kan bağıımız olmasa da canımdan öte kardeşlerim Gülce Keskin, Ece Çakmak ve Talat Tutar'a, kendisi henüz bir hukuk fakültesi öğrencisi olmasına rağmen ihtiyacım olan her kaynağı benim için temin etmeyi başaran, gelecekteki meslektaşım ve kuzenim Serra Ceren Altınbaş'a, işimden ayrılmam pahasına yüksek lisans yapmam konusunda beni ikna eden ve gerek maddi gerek manevi her zaman desteklerini kalbimde hissettiğim, varoluş sebebim sevgili babam Mehmet, annem Habibe, abim Onur ve ablam Nazan'a ve son olarak, son 14 yıldır hayatımın her dakikasında, attığım her adımda ve yaptığım her seçimde yanımda ve kalbimde olan, çalışmam boyunca beni bir an bile yalnız bırakmadan sürekli motive eden, yalnızca akademik veya profesyonel değil, hayatımın her alanında bana sonsuz güvenen, destekleyen ve hayatıma ışık saçıan nişanlım Batuhan'a sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
RÉSUMÉ.....	ix
ABSTRACT	xvi
ÖZET	xxiii
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

ANONİM ŞİRKET PAYI ÜZERİNDE REHİN KURULMASI

I. Borçlandırııcı İşlem.....	9
A. Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Tesisinin Sebebe Bağlılığı.....	11
B. Borçlandırııcı İşlemin Sözleşmesel Niteliği.....	12
C. Borçlandırııcı İşlemin <i>Sui Generis</i> Niteliği	15
D. Borçlandırııcı İşlemin Şekli	16
E. Borçlandırııcı İşlemin İçeriği	18
1. Rehin Konusu Payların Belirlenebilir Olması	18
2. Rehinle Teminat Altına Alınan Alacağın Belirlenebilir Olması	23
II. Tasarruf İşlemi.....	26
A. Çıplak Pay.....	27
1. Çıplak Pay Üzerinde Kurulan Rehnin Niteliği	29
a. Doktrinindeki Görüşler.....	29
b. Değerlendirme	30
2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması	31
3. TİTRK Kapsamında Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması	36
a. Rehin Sözleşmesinin İmzalanması.....	40
b. Rehinli Taşınır Sicili'ne Tescil	40
B. Kaydi Pay.....	41
1. Kaydi Pay Üzerinde Kurulan Rehnin Niteliği	43
a. Kaydi Payın Kıymetli Evrak Niteliğinde Olduğu Görüşü.....	44
b. Kaydi Payın Kıymet Hakkı Niteliğinde Olduğu Görüşü.....	45
c. Değerlendirme	46
2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması.....	49
a. 3. Aşama: Rehnin MKK Kayıtlarına Yansıtılması	50
b. 2. Aşama: Rehnin MKK'ya Bildirilmesi.....	51

c. 1. Aşama: Yazılı Rehin Sözleşmesinin İmzalanması.....	52
C. Pay Senetleri	54
1. Pay Senetleri Üzerinde Kurulan Rehinin Niteliği.....	55
a. Hak Rehni Görüşü.....	56
b. Teslime Bağlı Taşınır Rehni Görüşü.....	56
c. Hak Rehni ve Taşınır Rehni Görüşü	57
d. Değerlendirme	58
i. Hak Rehni ve Taşınır Rehni Görüşleri Açısından Değerlendirme	58
ii. Teslime Bağlı veya Teslim Şartına Bağlı Olmayan Taşınır Rehni Açısından Değerlendirme	59
iii. MK m. 955 Hükmü Çerçevesinde Değerlendirme	62
2. Hamiline Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması	65
a. Zilyetliğin Devri.....	65
b. Aynı Sözleşme	66
3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması	68
a. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Nama veya Emre Yazılı Kıymetli Evrak Niteliği.....	69
b. Ciro.....	71
c. Yazılı Rehin Beyanı	73
i. Yazılı Devir Beyanı ile Rehin Tesisi Bakımından Doktrinde İleri Sürülen Görüşler.....	74
ii. Yazılı Rehin Beyanı ile Rehin Tesisi Bakımından Doktrinde İleri Sürülen Görüşler.....	75
iii. Değerlendirme: Yazılı Rehin Beyanı.....	77
d. Zilyetliğin Devri.....	80
4. Gerçek Nama Yazılı (Rekta) Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması ...	81
5. İlmühaberler Üzerinde Rehin Kurulması	82

BÖLÜM 2

REHNİN KURULMASINDA ANONİM ŞİRKETİN ROLÜ

I. Rehinin Anonim Şirkete Bildirilmesi	85
II. Rehinin Anonim Şirket Pay Defterine İşlenmesi	91
III. Rehne Anonim Şirket Tarafından Onay Verilmesi.....	96
A. Anonim Şirket Payının Devrine veya Rehnine İlişkin Yasaklar.....	97
1. Kanuni veya Sözleşmesel Devir Yasakları	97
2. Kanuni veya Sözleşmesel Rehin Yasakları	99
B. Bağlam ve Bağlamanın Pay Rehnine Etkisi.....	101
1. Kanuni Bağlamanın Pay Rehnine Etkisi.....	104
a. TTK'nın Kanuni Bağlama İlişkin Düzenlemeleri.....	104
b. Rehin Kurulmasında Anonim Şirketin Onayı.....	105
c. Gizli Rehin Ciro su veya Beyaz Ciro ile Rehin Kurulması.....	108
d. Rehin Alan Açısından Risk: Iskat	109
2. Esas Sözleşmesel Bağlamanın Rehne Etkisi.....	110
a. TTK'nın Esas Sözleşmesel Bağlama İlişkin Düzenlemeleri	111
b. Rehin Kurulmasında Anonim Şirketin Onayı.....	112
i. Borsaya Kote Olmayan Bağlı Paylar Üzerinde Kurulan Rehinin Paraya Çevrilmesi.....	114

ii. Borsaya Kote Bağlı Paylar Üzerinde Kurulan Rehnin Paraya Çevrilmesi	116
c. TTK m. 492/2 Hükmünün Rehne Kıyasen Uygulanması Sorunu	118
3. Esas Sözleşme ile Rehin Yasağı veya Sınırlaması Getirilmesi	119

BÖLÜM 3 YEDİEMİN KAVRAMI VE YEDİEMİN SÖZLEŞMESİ

I. Yediemin Kavramı.....	123
A. Türk Hukukunda Yediemin Kavramı	123
1. Türk Kanunlarında Yediemin Kavramı	124
2. Taşınır Rehni Kurulması Bakımından Yediemin Kavramı	125
B. Anglo-amerikan Hukukunda Escrow Aracısı ve Trustee Kavramları...129	
C. Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulmasında Yedieminin Hukuki Konumu	132
II. Yediemin Sözleşmesi	134
A. Yediemin Sözleşmesinin Tarafları	136
1. Rehin Tarafları.....	137
2. Yediemin	138
3. Rehin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi	140
B. Yediemin Sözleşmesinin Borçlandırııcı İşlem Niteliği.....143	
1. Yediemin Sözleşmesinin İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme Niteliği ..143	
2. Yediemin Sözleşmesinin Sürekli Edimli Sözleşme Niteliği	145
3. Yediemin Sözleşmesinin Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Niteliği	145
C. Yediemin Sözleşmesinin İsimsiz Sözleşme Niteliği	151
1. Genel Saklama Sözleşmesi.....	153
2. Vekâlet Sözleşmesi	156
3. Escrow Sözleşmesi.....	158
4. Teminat Amaçlı İnançlı Devir	161
5. Değerlendirme: Yediemin Sözleşmesinin <i>Sui Generis</i> Niteliği	163
D. Yediemin Sözleşmesinin Şekli	165
III. Yediemin Sözleşmesinin Rehin Sözleşmesi İle İlişkisi	166

BÖLÜM 4 YEDİEMİN SÖZLEŞMESİ UYARINCA REHNİN KURULMASINDA YÜKÜMLÜLÜKLER VE YÜKÜMLÜLÜKLERİN İFASI

I. Rehin Verenin Esaslı Yükümlülükleri	169
A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi	170
1. Tam Ciro Şeklinde Açık Rehin Ciro su	174
2. Beyaz Ciro Şeklinde Açık Rehin Ciro su.....	180
3. Tam Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Ciro su	183
4. Beyaz Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Ciro su	185
5. Tam İnançlı (<i>Fiduciaire</i>) Ciro	191
B. Pay Senetlerine İlişkin Yazılı Rehin Beyanı Yapılması.....193	
C. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Devredilmesi	195
1. Zilyetliğin Yediemine Devredilmesi.....	196
a. Teslimli Devir Yöntemleri.....	197

b. Teslimsiz Devir Yöntemleri	198
2. Zilyetliğin Niteliği	201
a. Yedieminin Zilyetliğinin Niteliği	201
b. Rehin Taraflarının Zilyetliğinin Niteliği	204
D. Yediemin ve Rehin Tarafları Arasında Aynı Sözleşmenin Gerçekleşmesi	205
II. Yedieminin Esaslı Yükümlülükleri	207
A. Pay Senetlerinin Saklanması	207
1. Güvenli Bir Yerde ve Özenle Saklama Yükümlülüğü	207
2. Kullanmama Yükümlülüğü	210
a. Pay Sahipliği Haklarının Rehin Alan Tarafından Kullanılabilmesi	213
i. Mali Hakların Kullanılması	213
ii. Yönetmel Hakların Kullanılması	215
b. Pay Sahipliği Haklarının Yediemin Tarafından Kullanılabilmesi	216
3. Zilyetliği veya Mülkiyeti Devretmeme Yükümlülüğü	219
a. Zilyetliği Rehin Taraflarına Devretmeme Yükümlülüğü	221
i. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehin Alana Devredilmesi	222
ii. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehin Verene Devredilmesi	222
b. Üçüncü Kişilere Devretmeme Yükümlülüğü	228
B. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehin Sözleşmesinin Taraflarına İade Edilmesi	231
1. Rehin Verene İade Etme Yükümlülüğü	232
2. Rehin Alana İade Etme Yükümlülüğü	237
III. Diğer Yükümlülükler	241
SONUÇ	244
KAYNAKÇA	265
ÖZGEÇMİŞ	275

KISALTMALAR

Art.	: Article
aşa.	: aşağıda
ATF	: Arrêt de Tribunal Fédéral
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
C.D.	: Ceza Dairesi
Çev.	: Çeviren
dn.	: dipnot
E.	: Esas
eBK	: 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu
İİK	: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
eTK	: 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu
H.D.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
LMA	: Loan Markets Association
m.	: Madde
MK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu

No.	: Numara
S.	: Sayı
SerPK	: 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
sf.	: sayfa
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
T.	: Tarih
TAKASBANK	: İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TİTRK	: 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
yuk.	: yukarıda

RÉSUMÉ

Un gage sur les actions d'une société anonyme correspond à un droit qui confère au créancier (i) à saisir les actions remises en gage suivant l'incapacité du débiteur à remplir les obligations garanties et (ii) pour satisfaire ses créances sur le produit de cette saisie. Les principes et les règles de la loi des papier-valeurs et de la loi de propriété peuvent rester insuffisants pour la protection des intérêts des parties, dans le cas où un engagement est établi sur les actions d'une société anonyme. En conséquence, l'engagement des actions d'une société anonyme par l'exécution d'un contrat de consignation peut être nécessaire à cette fin.

Afin d'établir un gage sur les actions d'une société anonyme, il convient tout d'abord de conclure une transaction obligatoire. La transaction obligatoire constitue le fondement juridique des actes de disposition. La transaction obligatoire, qui est un contrat de nature *sui generis* et n'est soumise à aucune condition de forme, consiste en la promesse du débiteur de constituer un gage et le droit du créancier grevé de demander l'établissement d'un tel gage. Conformément au principe de spécialité, les actions engagées ainsi que les créances garanties doivent être déterminées de manière identifiable dans le cadre de la transaction obligatoire. Il n'est pas obligatoire de préciser le montant des créances garanties dans la transaction obligatoire.

Pour l'établissement d'un gage sur les actions d'une société anonyme, alors que le constituant pourra être le débiteur des créances garanties ou un tiers, le créancier gagiste est toujours le créancier des créances garanties. Afin d'établir un gage, un contrat réel doit être conclu entre le constituant et le créancier gagiste; et en principe, le créancier gagiste doit avoir le pouvoir de disposer des actions.

Nature d'un engagement établi sur les actions qui ne sont ni constatées par des certificats d'actions, ni dématérialisées constitue un gage sur les droits autres que des créances; et l'établissement d'un tel gage est soumis à l'Art. 955/3 du Code Civil (le «CC»). Il suffit de signer un contrat de gage ayant un effet constitutif en forme écrite pour établir un gage sur des actions qui ne sont ni constatées par des certificats d'actions, ni dématérialisées. En vertu du contrat de gage écrit, il est obligatoire de préciser les actions sur lesquelles un gage est établi. En plus de la possibilité de constituer un gage sur ces actions en vertu de l'Art. 955/3 du CC, il est également possible de constituer un gage conformément aux dispositions de la Loi sur L'Engagement des Biens Mobiliers dans les Transactions Commerciales (la «**Loi sur Le Gage Mobilier**»).

Un engagement est établi sur les actions dématérialisées conformément à l'Art. 47 de la Loi sur les Marchés de Capitaux (la «**LMC**») et les dispositions du Communiqué sur la Dématérialisation. Un gage sur des actions dématérialisées, qui sont qualifiées de droits de valeur, a la nature d'un gage sur des droits autres que les créances, au sens de la systématique du CC. Dans le but d'établir un gage sur les

actions dématérialisées, il doit d'abord être signé un accord écrit qui produira un effet constituant, conformément aux dispositions de l'Art. 47 de la LMC; par la suite, l'engagement établi sur ces actions sera notifié à l'Agence Centrale d'Enregistrement (la «ACE»); et enfin, l'ACE doit refléter cet engagement dans les registres tenus avec celui-ci.

Les actes de disposition à effectuer l'engagement des certificats d'actions varient selon que le certificat d'actions concerné est au porteur ou nominatif. Un gage sur les certificats d'actions a la nature d'un gage mobilier d'une part et d'un gage sur des droits d'autre part. L'établissement d'un gage sur des certificats d'actions doit être effectué conformément aux dispositions de l'Art. 956 du CC et de l'Art. 647 du Code de Commerce Turc (le «CCT»). Il n'est pas possible d'établir un gage sur les certificats d'actions conformément aux dispositions de la Loi sur Le Gage Mobilier. Afin de constituer un gage sur les certificats d'actions au porteur, il est nécessaire de transférer la possession des certificats d'actions. Les certificats d'actions nominatifs sont considérés *de jure* comme des papier-valeurs à ordre. En conséquence, afin d'établir un gage sur des certificats d'actions nominatifs, ces certificats d'actions doivent d'abord être endossés conformément à l'Art. 956/2 du CC. Les certificats d'actions nominatifs peut être endossés soit par un endossement pignoratif, soit par un endossement ordinaire (implicitement pignoratif) qui crée une impression vis-à-vis du tiers que la propriété du certificat d'actions a été transférée. Il est également possible que les certificats d'actions nominatifs soient engagés au moyen de l'adjonction d'une déclaration écrite d'engagement dans un acte spécial, qui ne figure pas sur le certificat d'actions. Afin d'établir un gage sur les certificats d'actions nominatifs, il est également nécessaire de transférer la possession des certificats d'actions. Pour engager les certificats d'actions nominatifs «réels», il est nécessaire d'écrire et de signer une déclaration d'engagement, soit sur le certificat d'actions, soit sur un document autre que le certificat d'actions lui-même; et de transférer la possession du certificat d'actions. L'établissement d'un gage sur les certificats d'actions temporaires est soumis aux mêmes conditions que celles qui doivent être remplies pour l'établissement d'un gage sur les certificats d'actions nominatifs.

Conformément aux dispositions de l'Art. 961/2 du CC, un droit de gage constitué sur les actions d'une société anonyme peut être notifié à la société anonyme concernée par des parties au gage, et cette notification n'a pour effet que d'expliquer l'établissement du gage. Cette notification sert à empêcher la société anonyme de remplir, en bonne foi, ses promesses et obligations envers le constituant qui est l'actionnaire des actions mises en gage. Dans certains cas, cette notification peut également permettre d'éviter toute résiliation ou suspension du droit de gage établi sur les actions. Il est également possible d'indiquer le droit de gage établi sur les actions d'une société anonyme dans le livre des actions de la société, de manière à créer un effet explicatif.

Afin de constituer un gage sur les actions d'une société anonyme, ces actions doivent être cessibles et liquidables. Dans les cas où il existe une restriction de transfert découlant de l'application de la loi ou des statuts de la société anonyme, les actions doivent toujours être considérées comme cessibles et pouvant être liquidées. Le consentement de la société anonyme ne sera pas requis pour l'établissement d'un gage sur des actions nominatives, dont le transfert est soumis à une restriction soit du fait de l'application de la loi, soit du fait des dispositions des statuts de la société

anonyme. En revanche, pendant la phase de saisie, le consentement de la société anonyme est requis en cas de réalisation de certaines actions (dont le transfert est soumis à une restriction du fait de l'application de la loi ou des dispositions des statuts de la société anonyme) par une vente privée. Il n'est pas valable de préciser dans les statuts de la société anonyme que l'établissement d'un gage sur des actions de la société est totalement interdit ou limité au motif qu'il est soumis au consentement de la société.

Afin de constituer un gage sur des certificats d'actions des sociétés anonymes, la possession de ces certificats d'actions doit, dans tous les cas, être transférée; et la personne auquel les certificats d'actions sont transférés est, en principe, le créancier gagiste. Cela étant dit, dans certains cas, il peut être nécessaire d'établir un gage en transférant la possession des certificats d'actions à un tiers, autre que le créancier gagiste. En ce qui concerne les certificats d'actions des sociétés anonyme, il est possible d'établir un gage en transférant la possession des certificats d'actions à un tiers, à condition que le constituant abandonne de la maîtrise de fait sur les certificats d'actions subséquent à tel transfert.

Les termes «dépositaire» et «séquestre» visés dans le Code des Obligations Turc (le «COT»), la Loi sur l'Exécution et la Faillite et le Code de Procédure Civile ne correspondent pas aux tiers fiables qui sont nécessaires aux fins de l'établissement d'un engagement. La doctrine et la jurisprudence utilisent les termes de «consignataire», «personne de confiance», «détenteur du gage» ou «personne fiable» pour référer à ces tiers. Dans les cas où le tiers est désigné uniquement par le créancier gagiste, l'engagement est établi soit par transfert de la possession au représentant du créancier gagiste, soit par simple remise à une personne qui agit en tant que titulaire (et non en tant que possesseur). Bien qu'il soit possible d'établir un gage sur les certificats d'actions par: (i) un transfert de possession à un représentant du créancier gagiste, non seulement au moment où le gage est établi, mais aussi pendant une période au cours de laquelle le gage est toujours en vigueur, ou (ii) la simple livraison à un titulaire (et non à un possesseur) pour le créancier gagiste, il n'est pas nécessaire de signer un contrat de consignation avec ces personnes. En droit anglo-américain, les concepts «*escrow agent*» ou «*trustee*» sont utilisés pour correspondre à des tiers fiables. Le transfert de possession des certificats d'actions faisant l'objet d'un gage à un *escrow agent* ne crée aucun droit du gage. En outre, le concept de *trust* de du droit anglo-américain n'étant pas conforme au droit turque, il n'est pas possible de créer un droit de gage sur les certificats d'actions en faveur du créancier gagiste, en remettant celui-ci au *trustee*.

Un contrat de consignation est un contrat obligatoire en vertu duquel le constituant s'engage à transférer la possession des certificats d'actions, sur lequel il s'engage à créer un droit du gage en faveur du créancier gagiste, à une personne de confiance, au lieu du créancier gagiste, qui est déterminé après entente mutuelle des deux parties au gage, et en vertu duquel le consignataire s'engage à (i) conserver les certificats d'actions dont la possession lui a été transférée, pendant la période déterminée en vertu du contrat du gage; (ii) livrer la possession de ces certificats d'actions (a) au créancier gagiste, lorsque les créances garanties deviennent exigibles; ou (b) au constituant, lorsque les créances garanties cessent d'être en vigueur pour une raison quelconque, autre que la saisie.

En principe, le créancier gagiste, le constituant et le consignataire sont parties à un contrat de consignation. Le point le plus important pour la détermination du consignataire est que celui-ci jouisse de son indépendance à l'égard du constituant. Le consignataire doit obtenir la possession des certificats d'actions du constituant, en agissant en tant que représentant du créancier gagiste; et au moment du transfert de possession, la relation de représentation entre le consignataire et le créancier gagiste est caractérisée comme une représentation directe. Pendant la période au cours de laquelle l'engagement continue d'être en vigueur, le consignataire conserve la possession des certificats d'actions à l'intérêt du créancier gagiste et du constituant. Toutefois, le consignataire n'est pas obligé d'agir en tant que représentant des parties au gage pendant cette période.

Le contrat de consignation apparaît entre (i) le consignataire et le constituant en tant qu'un contrat bilatéral parfait; et (ii) le consignataire et le créancier gagiste en tant qu'un contrat unilatéral; et le contrat de consignation contient des obligations continues.

Dans le cas où le créancier gagiste n'est pas une partie du contrat de consignation, le contrat de consignation est conclu en tant qu'une stipulation pour autrui. Dans ce cas, l'obligation pertinente contractée au profit du créancier gagiste est l'obligation du consignataire de transférer la possession des certificats d'actions lorsque les créances garanties deviennent exigibles. Un contrat de consignation, auquel le créancier gagiste n'est pas une partie, est toujours une stipulation pour autrui parfaite.

Le contrat de consignation comporte des éléments similaires au contrat de dépôt général et au contrat de mandat, qui sont des contrats typiques et au contrat d'escrow et au contrat de cession fiduciaire pour la sécurité, qui sont des contrats atypiques; toutefois, les éléments essentiels du contrat de consignation ne coïncident pas entièrement avec les éléments essentiels des contrats susmentionnés. Par conséquent, le contrat de consignation revêt un caractère *sui generis* et sa validité n'est soumise à aucune condition de forme.

Si le contrat de gage obligatoire devient invalide, le contrat de consignation devient invalide également.

En vertu du contrat de consignation, l'obligation essentielle du constituant est de transférer la possession des certificats d'actions soumis au gage au consignataire. Avant le transfert de la possession, le constituant pourra endosser les certificats d'actions ou d'effectuer une déclaration écrite de d'engagement à cet égard (le cas échéant, en fonction du type des certificats d'actions).

Dans le cas où les certificats d'actions nominatifs ou temporaires sont endossés avec un complet endossement pignoratif, le consignataire aura le droit de prétendre le droit de gage sur ces certificats d'actions vis-à-vis des tiers, pour le compte du créancier gagiste, et de les endosser à fins de collecte, en indiquant le nom ou le titre du créancier gagiste et sa propre autorité représentative dans le texte de l'endossement. Cela étant dit, le créancier gagiste ne peut autoriser le consignataire à effectuer une transaction qui ne convient pas au but du gage. Dans le cas d'un blanc endossement pignoratif le droit matériel, le consignataire prétend d'être le titulaire légitime selon l'apparence. En cas d'un complet endossement ordinaire

(implicitement pignoratif), le créancier gagiste sera le bénéficiaire légitime du droit du gage selon le droit matériel et le créancier gagiste prétend de détenir le titre des certificats d'actions selon l'apparence. Dans le cas d'un blanc endossement ordinaire (implicitement pignoratif), alors que le créancier gagiste sera le bénéficiaire légitime du droit du gage selon le droit matériel, le consignataire sera censé d'être le titulaire légitime et le propriétaire des certificats d'actions, selon l'apparence. Dans ce cas, le consignataire peut transférer le titre des certificats d'actions à des tiers, qui agissent de bonne foi, en endossant les certificats d'actions par un endossement ordinaire. Dans le cas où le consignataire (i) remplit l'endossement blanc avec le nom d'un tiers; ou (ii) remet la possession des certificats d'actions à un tiers sans remplir l'endossement blanc; ou (iii) transfère les certificats d'actions à un tiers en apportant un nouvel endossement. Si ce tiers agit de bonne foi en acquérant de tels certificats, le gage établi sur ces certificats d'actions est résilié. Enfin, au cas où les certificats d'actions nominatifs et les certificats d'actions temporaires seraient revêtus d'un endossement fiduciaire, le titre de ces certificats serait transféré au consignataire aux fins de la sûreté; toutefois, la garantie créée en tant que telle ne serait pas qualifiée d'engagement.

En ce qui concerne l'établissement d'un gage sur des certificats d'actions nominatifs, des certificats d'actions nominatives «réels» et des certificats d'actions temporaires, il est possible de faire une déclaration écrite d'engagement, puis de transférer la possession de ces certificats d'actions au consignataire. Dans un tel cas, le consignataire qui détient les certificats d'actions ne prétend pas d'être le bénéficiaire légitime ni le titulaire légitime selon l'apparence.

La possession des certificats d'actions peut être transférée soit par livraison, soit sans livraison. Cela étant dit, il n'est pas possible d'établir un gage sur les certificats d'actions par le biais de *traditio ficta*. La nature de la possession détenue par le consignataire est qualifiée de possession immédiate et dérivée contre le créancier gagiste et le constituant (et une possession médiate et dérivée, si la possession a été transférée au consignataire sans livraison). La nature de la possession détenue par (i) le constituant est qualifiée de possession médiate en sa qualité de propriétaire; et (ii) le créancier gagiste est qualifié de possession médiate et dérivée, en sa qualité de bénéficiaire du droit de gage; contre le consignataire.

En raison de la nature accessoire du droit de gage, le contrat réel relatif à l'établissement d'un gage est conclu entre le créancier gagiste et le constituant. En cas d'établissement d'un gage au moyen d'un contrat de consignation, le contrat réel est conclu entre le constituant et le consignataire agissant en tant que représentant direct du créancier gagiste.

Les obligations de conservation du consignataire en vertu du contrat de consignation consistent en une extension des obligations respectives du créancier gagiste en vertu du contrat de gage obligatoire; et les dispositions du COT relatives aux contrats de dépôt général s'appliquent aux obligations du consignataire par analogie. Le consignataire est tenu de conserver les certificats d'actions dont la possession lui a été remise, dans un endroit sûr et avec diligence. Le consignataire doit conserver les certificats d'actions au profit du créancier gagiste et du constituant.

Le consignataire n'a pas le droit ou n'est pas autorisé à utiliser ou à bénéficier des certificats d'actions qu'il a conservés. Par conséquent, en principe, le créancier

gagiste n'a pas le droit ou la permission ni d'utiliser les certificats d'actions ni de bénéficier des droits à la propriété découlant des actions ainsi gagées; ces droits appartiennent au constituant. Dans l'exercice de ses droits d'actionnaire, le constituant est tenu de préserver les intérêts du créancier gagiste dans l'engagement. Les parties au gage peuvent convenir par un contrat écrit que le gage établi sur les certificats d'actions couvre également les droits financiers qui deviendront exigibles avant la phase de saisie et que le créancier gagiste est un droit d'exercer ces droits financiers et de les compenser avec les créances garanties après avoir les collecter de la société anonyme. Dans un tel cas, le créancier gagiste peut donner au consignataire une autorité représentative et peut procurer que les droits financiers soient collectés de la société anonyme par le consignataire. Au cas où les parties au gage n'exécuteraient aucun document indiquant si le gage constitué sur les certificats d'actions couvrirait également les droits financiers qui deviendront exigibles avant la phase de saisie, le droit d'exercer ces droits financiers appartient au constituant en tant qu'actionnaire et le constituant peut procurer que les droits financiers soient collectés de la société anonyme par le consignataire pour le compte du créancier, en attribuant au consignataire une autorité représentative ou bien, il peut céder ces droits au consignataire sous réserve des dispositions applicables en matière de cession de créances. Dans le cas où les parties au gage conviennent que le gage établi sur les certificats d'actions couvre également les droits financiers qui deviendront exigibles avant la phase de saisie; toutefois, le créancier gagiste n'est pas autorisé à exercer de tels droits; le consentement du constituant et du créancier gagiste est requise pour que le consignataire puisse collecter ces droits de la société anonyme. Conformément à l'Art. 960 du CC, la partie habilitée à exercer les droits de gestion est le constituant. En vertu de l'Art. 425 du CCT, le constituant peut donner au créancier gagiste ou au consignataire une autorité représentative afin que l'un ou l'autre puisse exercer les droits de gestion au nom et pour le compte du constituant.

Le consignataire est tenu de ne pas transférer les certificats d'actions dont la possession lui a été transférée, aux parties au gage et à tout tiers, à moins que les conditions spécifiées dans le contrat de consignation n'existent. Dans le cas où la possession des certificats d'actions serait transférée au constituant par le consignataire et dans la mesure où ce transfert est effectué conformément au consentement du créancier gagiste et que le créancier acquiert la maîtrise de fait sur ces certificats d'actions temporairement, le gage sur ces certificats d'actions devient suspendu pendant cette période temporaire. Si la conservation des certificats d'actions est remise au constituant par le consignataire avec le consentement définitif du créancier gagiste, le gage sur ces certificats d'actions est résilié.

Le consignataire est tenu de ne pas céder la possession des certificats d'actions à un tiers et de ne créer aucun droit réel limité sur ces certificats d'actions en faveur d'un tiers. En cas de transfert de possession des certificats d'actions à un tiers agissant de bonne foi, par le consignataire, le créancier gagiste perd définitivement la possession des certificats d'actions; le droit de gage du créancier gagiste est résilié et les acquisitions du tiers, agissant de bonne foi, sur les certificats d'actions sont préservées. Dans le cas où le tiers auquel les certificats d'actions sont transférés par le consignataire sans obtenir le consentement du créancier gagiste, n'agit pas de bonne foi, ce tiers ne peut pas acquérir le titre ou un droit réel limité sur les certificats d'actions.

Une autre obligation essentielle du consignataire en vertu du contrat de consignation consiste à remettre les certificats d'actions à la partie concernée du gage, dès que certaines conditions sont remplies. Si le gage est résilié pour une raison autre que la saisie, le consignataire rendra la possession des certificats d'actions au constituant. Si le consignataire ne s'acquitte pas de cette obligation, le constituant peut engager une action contre le consignataire pour recouvrer la possession ou la propriété. Une fois les créances garanties devenues exigibles, le consignataire remettra les certificats d'actions au créancier gagiste ou les conservera à sa disposition aux fins de la saisie. Les certificats d'actions peuvent être liquidés par le créancier gagiste via (i) une vente publique ou (ii) une vente privée, à condition que la possibilité de demander une saisie par une vente privée soit régie par le contrat de gage. Si le créancier gagiste accorde au consignataire une autorité représentative à cet égard, les procédures de saisie peuvent être effectuées par le consignataire au nom et pour le compte du créancier gagiste.

Bien que le contrat de consignation n'ait pas convenu de verser une commission au consignataire, celui-ci peut demander le paiement d'une commission par les parties au gage, par analogie avec les dispositions du COT relatives au contrat de mandat et le contrat de dépôt général. Tous les frais et dépenses pouvant être encourus par le consignataire conformément au contrat de consignation sont à la charge conjointe des parties au gage, par analogie avec le droit respectif du gardien en vertu d'un contrat de dépôt général. Le consignataire est en droit d'exercer un droit de rétention sur les certificats d'actions contre le constituant qui manque à son obligation de payer les commissions ou les frais et dépenses. Toutefois, le consignataire ne peut prétendre à un droit de rétention à l'égard du créancier gagiste, puisque celui-ci n'est pas le propriétaire des certificats d'actions.

ABSTRACT

A pledge over the shares of a joint stock company corresponds to a right which entitles the creditor (i) to foreclose the pledged shares upon the debtor's failure to fulfil the secured liabilities and (ii) to satisfy its receivables from the proceeds of the respective foreclosure. Main principles and rules of the negotiable instruments law and the property law may remain insufficient for the protection of the parties' benefits, in case that a pledge is established over the shares of a joint stock company. Accordingly, establishment of a pledge over the shares of a joint stock company by way of executing a custodian agreement may become necessary for this purpose.

In order to establish a pledge over the shares of a joint stock company, first of all, an obligatory transaction should be entered into. The obligatory transaction constitutes the legal ground of the acts of disposal. The obligatory transaction, which is a contract, bearing *sui generis* nature and not being subject to any formal requirements, consists of the pledgor's undertaking to establish a pledge and the pledgee's right to request the establishment of such pledge. Pursuant to the principle of certainty, the pledged shares as well as the secured receivables should be set forth under the obligatory transaction in an identifiable manner. It is not mandatory to precise the amount of the secured receivables under the obligatory transaction.

For the establishment of a pledge over the shares of a joint stock company, while the pledgor may be the debtor of the secured receivables or a third party, the pledgee is always the creditor of the secured receivables. In order to establish a pledge, a real contract should be entered into by and between the pledgor and the pledgee; and in principle; the pledgor shall have the authority of disposition over the shares.

Nature of a pledge established over the shares which are neither represented with share certificates nor dematerialised constitutes a pledge over rights other than receivables; and establishment of such a pledge is subject to Art. 955/3 of the Civil Code (the "CC"). It is sufficient to execute a pledge agreement, having a constituent effect, in written form, in order to establish a pledge over shares which are neither represented with share certificates nor dematerialised. Under the written pledge agreement, it is mandatory to precise the shares over which a pledge is established. In addition to the possibility to establish a pledge over such shares pursuant to Art. 955/3 of the CC, it is also possible to establish a pledge in accordance with the provisions of the Law on Pledge over Moveable Assets in Commercial Transactions (the "**Moveable Pledge Law**").

A pledge shall be established over the dematerialised shares in accordance with Art. 47 of the Capital Markets Law (the "**CML**") and the provisions of the Dematerialisation Communiqué. A pledge over the dematerialised shares, which are characterised as value rights, has the nature of a pledge over rights other than receivables, in terms of the CC's systematics. For the purpose of establishing a

pledge over the dematerialised shares, it shall first be executed a written agreement to have a constituent effect in line with the provisions of Art. 47 of the CML; subsequently, the pledge established over such shares shall be notified to the Central Registry Agency (the “**CRA**”); and finally, the CRA shall reflect such pledge into the records maintained therewith.

The acts of disposal to be performed for the establishment of a pledge over the share certificates vary depending on whether the respective share certificate is in bearer form or in registered form. A pledge over the share certificates has the nature of a pledge over moveable assets on one hand and the pledge over rights on the other hand. Establishment of a pledge over the share certificates shall be performed in accordance with the provisions of Art. 956 of the CC and Art. 647 of the Turkish Commercial Code (the “**TCC**”). It is not possible to establish a pledge over the share certificates pursuant to the provisions of the Moveable Pledge Law. For establishing a pledge over the bearer share certificates, it is necessary to transfer the physical possession of the share certificates. The registered share certificates are deemed *de jure* as negotiable instruments issued to order. Accordingly, in order to establish a pledge over the registered share certificates, such share certificates shall firstly be endorsed pursuant to Art. 956/2 of the CC. The endorsement on the registered share certificates may be made either as a pledge endorsement or as an implicit pledge endorsement which creates the impression against third parties that the property of the share certificate has been transferred to. It is also possible that the registered share certificates will be pledged by way of issuance of a stand-alone written statement of pledge which does not appear on the share certificate. In order to establish a pledge over the registered share certificates, transfer of the physical possession of the share certificates is also required. In order to establish a pledge over the “real” registered share certificates, it is required to write and sign a pledge statement, either on the share certificate or on another document other than the share certificate itself; and to transfer the physical possession of the share certificate. Establishment of a pledge over the temporary share certificates is subject to the same conditions as required to be satisfied for the establishment of a pledge over the registered share certificates.

A pledge right granted over the shares of a joint stock company may be notified to the respective joint stock company by the parties to the pledge in accordance with Art. 961/2 of the CC and such a notification only has an explanatory effect as to the establishment of the pledge. Such notification serves to prevent the joint stock company from fulfilling its liabilities and obligations against the pledgor that is the shareholder of the pledged shares, in good faith. In certain cases, such notification may also ensure to avoid any termination or suspension of the pledge right established over the shares. It is also possible to indicate the pledge right granted over the shares of a joint stock company in the company’s share ledger, in a manner to create an explanatory effect.

In order to establish a pledge over the shares of a joint stock company, such shares shall be transferable and liquidable. In cases where there is a transfer restriction which arises from the operation of law or from the articles of association of the joint stock company, the shares shall still be deemed as transferable and liquidable. The joint stock company’s approval shall not be required in order to establish a pledge over the registered shares, of which the transfer is subject to a restriction either due to the operation of law or due to the provisions of the relevant

articles of association. On the other hand, during the foreclosure stage, the approval of the joint stock company shall be required in case of the foreclosure of certain shares (of which the transfer is subject to a restriction due to either the operation of law or to the provisions of the relevant articles of association) via private sale. It is not valid to set forth in the joint stock companies' articles of association that the establishment of a pledge over the company's shares is totally prohibited or limited as being subject to the approval of the company.

For the purpose of establishment of a pledge over the joint stock companies' share certificates, the physical possession of such share certificates shall, in any case, be transferred; and the transferee shall, in principle, be the pledgee. That being said, in some cases, it may be needed to establish a pledge by way of delivery of the physical possession of the share certificates to a third party, other than the pledgee. With respect to the joint stock companies' share certificates, it is possible to establish a pledge by way of delivery of the physical possession of the share certificates to a third party, as long as the pledgor's *de facto* control over the share certificates is terminated following such delivery.

The terms "reliable person" and "custodian" as referred to under the Turkish Code of Obligations (the "TCO"), the Execution and Bankruptcy Law and the Civil Procedure Law do not correspond to the reliable third persons who are needed for the purpose of the establishment of a pledge. The doctrine and the jurisprudence use the terms of "custodian", "reliable person", "pledge guardian" or "trustworthy person", in order to refer to such third persons. In cases where the third person is appointed solely by the pledgee, the pledge is established either by way of transfer of possession to the pledgee's representative or mere delivery to a person who acts as a holder (and not as a possessor). Although it is possible to establish a pledge over the share certificates by way of (i) transfer of possession to a representative of the pledgee, not only when the pledge is established but also for a period during which the pledge continues to be in effect, or (ii) mere delivery to a holder (and not a possessor) for the pledgee, there is no need to execute a custodian agreement with those persons. Under Anglo-American law, the concepts of "escrow agent" or "trustee" are used to correspond to reliable third persons. Transfer of possession of the share certificates which are subject to a pledge to an escrow agent does not create any pledge right. Additionally, since the Anglo-American law's trust concept is not compliant with Turkish law, it is not possible to create a pledge right over the share certificates in favour of the pledgee, by way of delivering the same to the trustee.

A custodian agreement is an obligatory contract wherein the pledgor undertakes to transfer the possession of the share certificates, over which he/she undertakes to create a pledge right in favour of the pledgee, to a reliable person, instead of the pledgee, who is determined upon mutual understanding of both parties to the pledge and wherein the custodian undertakes to (i) keep the share certificates, the possession of which has been transferred to him/her, in custody during the period determined under the pledge agreement; (ii) deliver the possession of such share certificates (a) to the pledgee, when the secured receivables become due; or (b) to the pledgor, when the secured receivables cease to be in effect due to any reason whatsoever other than foreclosure.

In principle, the pledgee, the pledgor and the custodian are parties to a custodian agreement. The most important point for the determination of the

custodian is that the custodian shall have independence against the pledgor. The custodian shall obtain the possession of the share certificates from the pledgor, by acting as a representative of the pledgee; and at the time of the transfer of possession, the representation relationship between the custodian and the pledgee is characterized as a direct representation. For the period during which the pledge continues to be in effect, the custodian maintains the possession of the share certificates for the benefit of both the pledgee and the pledgor. However, it is not mandatory for the custodian to act as a representative of parties to the pledge during such period.

The custodian agreement appears by and between (i) the custodian and the pledgor as a contract which imposes essential obligations on both parties; and (ii) the custodian and the pledgee as a contract which imposes essential obligations on, in principle, only one party and it contains continuous obligations.

In the event that the pledgee is not a party to the custodian agreement, the custodian agreement is concluded as a third party beneficiary contract. In such a case, the relevant obligation undertaken for the benefit of the pledgee is the custodian's obligation to transfer the possession of the share certificates when the secured receivables become due. A custodian agreement, to which the pledgee is not a party, is always a third party beneficiary contract with full effect.

The custodian agreement bears similar elements with the general safekeeping agreement and the mandate agreement, which are of typical agreements; and with the escrow agreement and the fiduciary assignment agreement for security, which are of atypical agreements; however the essential elements of the custodian agreement do not entirely coincide with the essential elements of the aforementioned agreements. Therefore, the custodian agreement bears a *sui generis* nature and its validity is not subject to any formal requirement.

In case that the obligatory pledge agreement becomes invalid, the custodian agreement becomes so as well.

The pledgor's essential obligation under the custodian agreement is to transfer the possession of the share certificates, which are subject to the pledge, to the custodian. Prior to the transfer of possession, the pledgor may be required to endorse the share certificates or to make a written pledge statement in relation thereto (as relevant, depending on the type of the share certificates).

In case that the registered share certificates or temporary share certificates are endorsed with a full pledge endorsement, the custodian will be entitled to allege the right of pledge over such share certificates against third parties, on behalf of the pledgee and may endorse such share certificates for collection purposes by indicating the pledgee's name or title and his/her own representative authority in the endorsement text. That being said, the pledgee cannot authorise the custodian in relation to any transaction which is not convenient with the purpose of pledge. In case of a blank pledge endorsement, while the pledgee will be the rightful beneficiary of the pledge right according to the substantive law, the custodian purports to be the legitimate holder based on the appearance. In case of a full implicit pledge endorsement, the pledgee will be the rightful beneficiary of the pledge right as per the substantive law and the pledgee will purport to have the title to the share

certificates based on the appearance. In case of a blank implicit pledge endorsement, while the pledgee will be the rightful beneficiary of the pledge right as per the substantive law, the custodian will purport to be the legitimate holder and the owner of the share certificates, based on the appearance. In such a case, the custodian may transfer the title to the share certificates to third parties, which act in good faith, by making a transfer endorsement on the share certificates. In the event that the custodian (i) fills in the blank endorsement with the name of a third party; or (ii) delivers the possession of the share certificates to a third party without filling in the blank endorsement; or (iii) transfers the share certificates to a third party by making a further endorsement, and if the respective third party acts in good faith by acquiring such share certificates, the pledge established over the respective share certificates is terminated. Finally, in case that the registered share certificates and the temporary share certificates are endorsed with a fiduciary endorsement, the title to such share certificates would be transferred to the custodian for security; however the security interest created as such would not be characterized as a pledge right.

With respect to establishment of a pledge over registered share certificates, “real” registered share certificates and temporary share certificates, it is possible to make a written statement of pledge and then to transfer the possession of such share certificates to the custodian. In such a case, the custodian that holds the share certificates does not purport to be the rightful beneficiary or the legitimate holder based on the appearance.

The possession of the share certificates may be transferred either by way of delivery or without delivery. That being said, it is not possible to establish a pledge over the share certificates by way of *traditio ficta*. The nature of the possession held by the custodian is qualified as an immediate (actual) and derivative possession against the pledgee and the pledgor (and a mediate and derivative possession, if the possession has been transferred to the custodian without delivery). The nature of the possession held by (i) the pledgor is qualified as a mediate possession in its capacity as the owner; and (ii) the pledgee is qualified as a mediate derivative possession in its capacity as the beneficiary of the pledge right; against the custodian.

As a result of the accessory nature of the pledge right, the real contract in relation to the establishment of a pledge is concluded by and between the pledgee and the pledgor. In case of the establishment of a pledge by way of a custodian agreement, the real contract is concluded by and between the pledgor and the custodian acting as the direct representative of the pledgee.

The custodian’s safekeeping obligations under the custodian agreement is the extension of the pledgee’s respective obligations arising from the obligatory pledge agreement; and the provisions of the TCO in relation to the general safekeeping agreements shall be applied to such obligations of the custodian by analogy. The custodian is under obligation to keep the share certificates, the possession of which has been delivered to him/her, in custody, in a safe place and with diligence. The custodian shall keep the share certificates in custody for the benefits of both the pledgee and the pledgor.

The custodian is not entitled or authorised to use or benefit from the share certificates maintained by him/her. Hence, in principle, the pledgee is not entitled or authorised to use the share certificates or benefit from the shareholding rights arising

from such pledged shares either; such rights belong to the pledgor. While exercising his/her shareholding rights, the pledgor is under obligation to hold the pledgee's interests in the pledge harmless. The parties to the pledge may agree in a written agreement that the pledge established over the share certificates also covers the financial rights which will become due prior to the foreclosure stage and that the pledgee is entitled to exercise such financial rights and to set-off the same from the secured receivables upon collection of the same from the joint stock company. In such a case, the pledgee may grant the custodian a representative authority and may procure that the financial rights are collected from the joint stock company by the custodian. In the event that the parties to the pledge do not execute any document as to whether the pledge established over the share certificates also covers the financial rights which will become due prior to the foreclosure stage, authority to exercise such rights belongs to the pledgor as shareholder and the pledgor may procure that the financial rights are collected from the joint stock company by the custodian on behalf of the pledgor by granting the custodian a representative authority or alternatively, may assign such rights to the custodian subject to the provisions applicable to assignment of receivables. In the event that the parties to the pledge agree that the pledge established over the share certificates also covers the financial rights which will become due prior to the foreclosure stage; however, the pledgee is not granted with the authority to exercise such rights, then the approval of both the pledgee and the pledgor is required in order for the custodian to collect such rights from the joint stock company. In accordance with Art. 960 of the CC, the party that is entitled to exercise the management rights is the pledgor. Pursuant to Art. 425 of the TCC, the pledgor may grant the pledgee or the custodian a representative authority in order for either of the same to exercise the management rights in the name and on behalf of the pledgor.

The custodian is under obligation to refrain from transferring the share certificates, the possession of which has been transferred to him/her, to the parties to the pledge and to any third party, unless the conditions specified under the custodian agreement occur. In case that the possession of the share certificates are transferred to the pledgor by the custodian; and to the extent that such transfer is made in accordance with the pledgee's consent and that the pledgor gains the *de facto* control over such share certificates temporarily, the pledge over the share certificates becomes suspended during such temporary period. In case that the possession of the share certificates is returned to the pledgor by the custodian with the pledgee's consent in a definite and continuous manner, the pledge over the share certificates is terminated.

The custodian is obliged to refrain from transferring the possession of the share certificates to any third party and from creating any limited right *in rem* over such share certificates in favour of a third party. In case of a transfer of possession of the share certificates to a third party acting in good faith, by the custodian, the pledgee loses his/her possession over the share certificates definitively; pledgee's right of pledge is terminated and the acquisitions of the third party, acting in good faith, over the share certificates are preserved. In case that the third party, to which the share certificates are transferred by the custodian without obtaining the consent of the pledgee, does not act in good faith, such third party cannot acquire the title or any limited right *in rem* over the share certificates.

Other essential obligation of the custodian under the custodian agreement is to deliver the share certificates to the relevant party to the pledge, upon occurrence of certain conditions. In case that the pledge is terminated due to any reason other than foreclosure, the custodian shall return the possession of the share certificates to the pledgor. If the custodian fails to perform such obligation, the pledgor may initiate a lawsuit to recover either possession or property against the custodian. Once the secured receivables become due, the custodian shall either deliver the share certificates to the pledgee or hold the same at the pledgee's disposal for the purpose of foreclosure. The share certificates may be liquidated by the pledgee via (i) public sale or (ii) private sale, provided that the possibility to apply for a foreclosure via private sale is regulated under the pledge agreement. If the pledgee grants a representative authority to the custodian in this respect, the foreclosure procedures may be performed by the custodian in the name and on behalf of the pledgee.

Although it is not agreed upon under the custodian agreement that a fee shall be paid to the custodian, the custodian may request the payment of a fee by the parties to the pledge, by analogy with the provisions of the TCO related to the mandate agreement and the general safekeeping agreement. Any costs and expenses which may be incurred by the custodian as per the custodian agreement shall be jointly paid by the parties to the pledge, by analogy with the respective right of a safe-keeper under a general safekeeping agreement. The custodian is entitled to exercise a right of retention over the share certificates against the pledgor that fails to fulfil its obligation to pay the fee or costs and expenses. However, the custodian cannot allege a right of retention against the pledgee, since the pledgee is not the owner of the share certificates.

ÖZET

Anonim şirket payı üzerinde tesis edilen bir rehin hakkı alacaklıya, teminat altına alınan alacağın borçlu tarafından ifa edilmemesi halinde, rehin konusu payları paraya çevirme ve bunun sonucunda elde edilen meblağdan alacağını karşılama yetkisi veren bir haktır. Anonim şirket pay senetlerini üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmesi halinde, kıymetli evrak hukukunun ve eşya hukukunun esaslı ilke ve kuralları, rehin taraflarının menfaatlerinin korunmasında yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle bir yedimin sözleşmesi yoluyla anonim şirket payları üzerinde rehin hakkı tesis edilmesine ihtiyaç duyulabilmektedir.

Anonim şirket payı üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için öncelikle borçlandırıcı bir işlemin yapılması gerekir. Borçlandırıcı işlem, tasarruf işlemlerinin hukuki sebebini teşkil eder. *Sui generis* nitelikte olan ve herhangi bir şekil şartına bağlı olmayan borçlandırıcı işlem, rehin verenin bir rehin hakkı tesis edilmesine yönelik taahhüdünü ve rehin alanın bu husustaki talep hakkını içeren bir sözleşmedir. Borçlandırıcı işlem kapsamında, belirlilik ilkesi gereği, rehne konu payların ve teminat altına alınan alacağın belirlenebilir şekilde ortaya konulması gerekir. Borçlandırıcı işlem kapsamında teminat altına alınan alacağın parasal değer ile ifade edilmesi gerekli değildir.

Anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmasında rehin veren, teminat altına alınan alacağın borçlusu veya üçüncü bir kişi olabilirken, rehin alan, her zaman asıl borcun alacaklısıdır. Rehin hakkının kurulabilmesi için rehin veren ile rehin alan arasında bir aynı sözleşme bulunmalı ve rehin veren, kural olarak paylar üzerinde tasarruf yetkisine de sahip olmalıdır.

Çıplak paylar üzerinde kurulan rehnin niteliği, alacak dışında diğer hakların rehni teşkil eder ve MK m. 955/3 hükmüne tabidir. Çıplak paylar üzerinde rehin hakkının tesis edilebilmesi için, kurucu etkili yazılı bir rehin sözleşmesinin akdedilmesi yeterlidir. Yazılı sözleşme kapsamında, üzerinde rehin tesis edilen payların belirli şekilde gösterilmesi gerekir. Çıplak paylar üzerinde MK m. 955/3 hükmüne uygun olarak rehin kurulabilmesinin yanı sıra, TİTRK hükümlerine uygun olarak da rehin tesis edilebilir.

Kaydi paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi SerPK m. 47 hükmüne ve Kaydileştirme Tebliği'ne uygun olarak yapılır. Kıymet hakkı niteliğindeki kaydi paylar üzerinde tesis edilen bir rehin hakkı, MK sistematigi bakımından alacak dışında diğer hakların rehni niteliğindedir. Kaydi paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için öncelikle SerPK m. 47 hükmüne uygun olarak kurucu nitelikte yazılı bir rehin sözleşmesi akdedilmeli, ardından bu paylar üzerinde rehin kurulduğu hususu MKK'ya bildirilmeli ve son olarak MKK tarafından bu rehin hakkı MKK'ca tutulan kayıtlara yansıtılmalıdır.

Pay senetleri üzerinde rehin kurulmasına ilişkin tasarruf işlemleri, pay senedinin hamiline yazılı veya nama yazılı olmasına göre değişkenlik gösterir. Pay senetleri üzerinde tesis edilen rehin hakkı, bir yanıyla taşınır eşyanın rehni, diğer yanıyla bir hak rehni niteliğindedir. Pay senetleri üzerinde MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerine uygun olarak rehin hakkı tesis edilir. Pay senetleri üzerinde TİTRK uyarınca rehin hakkı tesis edilemez. Hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkı kurulması için, pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesi gerekir. Nama yazılı pay senetleri kanunen emre yazılı kıymetli evraktır. Bu doğrultuda MK m. 956/2 hükmü uyarınca nama yazılı pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilebilmesi için öncelikli olarak bu pay senetlerinin ciro edilmesi gerekir. Nama yazılı pay senetleri, açık rehin cirosu veya üçüncü kişilere karşı senedin temlik edildiği görünümünü yaratan bir gizli (örtülü) rehin cirosu ile ciro edilebilir. Nama yazılı pay senetlerinin, senet metni üzerinde olmayan harici bir yazılı rehin beyanı ile rehnedilmesi de mümkündür. Nama yazılı pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilebilmesi için, zilyetliğin de devredilmesi gerekir. Gerçek nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulabilmesi için, senet üzerine veya senet dışında, yazılı bir rehin beyanı yapılması ve zilyetliğin devri gerekir. İlmühaberlerin rehni nama yazılı pay senetlerinin rehnine ilişkin şartlara tabidir.

Anonim şirket payları üzerinde tesis edilen rehin hakkı, rehin taraflarınca MK m. 961/2 hükmü uyarınca anonim şirkete bildirilebilir ve bu bildirim, rehnin kurulması bakımından sadece açıklayıcı bir etkiye sahiptir. Bu bildirim ile anonim şirketin borç ve yükümlülüklerini pay sahibi sıfatını haiz rehin verene iyi niyetle ifa etmesinin önüne geçilir. Bazı durumlarda bu bildirim ile paylar üzerinde tesis edilen rehin hakkının askıda kalması ve sona ermesi de önlenebilir. Anonim şirket payları üzerinde tesis edilen rehin hakkına, açıklayıcı etkiyi haiz olacak şekilde, anonim şirket pay defterinde işaret edilmesi de mümkündür.

Anonim şirket payları üzerinde rehin kurulabilmesi için bu payların devredilmesinin ve paraya çevrilmesinin mümkün olması gerekir. Kanuni veya esas sözleşmesel bir bağlamın varlığında da her hâlükârda devri kabil ve paraya çevrilebilir paylar söz konusudur. Kanuni veya esas sözleşmesel bağlama tabi olan nama yazılı paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için anonim şirketin onayı gerekli değildir. Rehnin paraya çevrilmesi aşamasında ise, anonim şirketin onayı, sadece bazı bağlı payların özel satış yoluyla paraya çevrilmesinde aranır. Anonim şirket esas sözleşmelerinde, paylar üzerinde rehin kurulmasının yasaklanması veya şirketin onayına tabi tutulmak suretiyle sınırlandırılmasının öngörülmesi geçerli değildir.

Anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulabilmesi için her hâlükârda pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesi gerekir ve kural olarak zilyetlik rehin alana devredilir. Bununla birlikte bazı durumlarda, pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alan dışında üçüncü bir kişiye devredilerek bunlar üzerinde rehin kurulmasına ihtiyaç duyulabilir. Anonim şirket pay senetleri bakımından, rehin verenin pay senetleri üzerindeki fiili hâkimiyeti sona erdirildiği sürece, pay senetlerinin zilyetliğinin üçüncü bir kişiye devredilmesi yoluyla rehin kurulması mümkündür.

TBK, İİK ve HMK'da yer verilen güvenilir kişi ve yediemin kavramları, rehin kurulmasında ihtiyaç duyulan güvenilir üçüncü kişileri karşılamaz. Doktrinde ve yargı kararlarında bu üçüncü kişileri karşılamak için yediemin, güvenilir kişi, rehin muhafızı veya mutemet kavramları kullanılır. Rehin kurulmasında üçüncü kişinin

rehin alan tarafından tek başına belirlendiği hallerde, ya rehin alanın temsilcisine teslim yoluyla ya da rehin alanın zilyet yardımcısına teslim yoluyla rehin kurulmuş olur. Sadece rehin kurulması anında değil ancak rehnin yürürlükte kaldığı süre boyunca da, yalnızca rehin alanın temsilcisi olarak hareket eden bir kişiye zilyetliğin devredilmesi veya rehin alanın zilyet yardımcısına teslim edilmesi yoluyla pay senetleri üzerinde geçerli şekilde rehin tesisi mümkün olsa da, bu kişiler ile yediemin sözleşmesi akdedilmesine gerek yoktur. Anglo-amerikan hukukunda da güvenilir üçüncü kişileri ifade etmek üzere *escrow* aracısı veya *trustee* kavramlarına başvurulmaktadır. Rehın konusu pay senetlerinin zilyetliğinin bir *escrow* aracısına devredilmesi ile rehin hakkı kurulmuş olmaz. Anglo-amerikan hukukunun *trust* kavramı ise Türk hukuku ile uyumlu olmadığından, *trustee*'ye teslim ile pay senetleri üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir.

Rehin verenin, üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis etmeyi taahhüt ettiği pay senetlerinin zilyetliğini rehin alan yerine, rehin taraflarının birlikte uzlaşarak belirledikleri güvenilir bir kişiye devretmeyi ve bu güvenilir kişinin de, (i) zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini rehin sözleşmesi ile belirlenen süre boyunca saklamayı ve (ii) pay senetlerinin zilyetliğini (a) rehinle teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine rehin alana veya (b) rehnin, paraya çevirme dışında herhangi bir nedenle sona ermesi üzerine rehin verene devretmeyi üstlendiği borçlandırıcı sözleşme, yediemin sözleşmesidir.

Yediemin sözleşmesine kural olarak, rehin alan, rehin veren ve yediemin taraftır. Yedieminin belirlenmesinde en önemli husus, yedieminin rehin veren karşısında bir bağımsızlığa sahip olmasıdır. Yediemin, pay senetlerinin zilyetliğini rehin verenden rehin alanın temsilcisi sıfatıyla devralır; zilyetliğin devri anında yediemin ile rehin alan arasındaki temsil ilişkisi dolaysız temsildir. Rehnin yürürlükte olduğu süre boyunca yediemin pay senetlerinin zilyetliğini hem rehin alan hem de rehin veren menfaatine olacak şekilde elinde bulundurur. Ancak yedieminin bu süreçte rehin taraflarının temsilcisi niteliğinde olması şart değildir.

Yediemin sözleşmesi, (i) yediemin ile rehin veren arasında, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak ve (ii) yediemin ile rehin alan arasında kural olarak tek tarafa borç yükleyen sözleşme olarak ortaya çıkar ve sürekli edimli bir sözleşme niteliğindedir.

Yediemin sözleşmesine rehin alanın taraf olmaması halinde, üçüncü kişi yararına bir sözleşme söz konusu olur. Bu durumda rehin alan yararına taahhüt edilen edim, yedieminin, alacağın muaccel hale gelmesi üzerine pay senetlerinin zilyetliğini devretme yükümlülüğüdür. Rehın alanın taraf olmadığı bir yediemin sözleşmesi, her zaman tam üçüncü kişi yararına bir sözleşmedir.

Yediemin sözleşmesinin tipik sözleşmelerden genel saklama sözleşmesi ve vekâlet sözleşmesi ile ve atipik sözleşmelerden *escrow* sözleşmesi ve teminat amaçlı inancılı devir sözleşmeleri ile benzer noktaları bulunmaktadır; ancak yediemin sözleşmesinin esaslı unsurları bu sözleşmelerin herhangi birinin esaslı unsurlarıyla örtüşmemektedir. Yediemin sözleşmesi, bu nedenle *sui generis* bir sözleşme özelliği gösterir ve geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesinin geçersiz hale gelmesi durumunda, yediemin sözleşmesi de geçersiz olur.

Yediemin sözleşmesi kapsamında rehin verenin esaslı yükümlülüğü, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesidir. Zilyetliğin devrinden önce rehin verenin pay senetlerinin türüne göre bunları ciro etmesi veya bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanı yapması gerekebilir.

Nama yazılı pay senetlerinin veya ilmühaberlerin tam ciro şeklinde açık rehin cirosu ile ciro edilmesi durumunda, yediemin, rehin alanı temsilen, pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki rehin hakkını, üçüncü kişilere karşı ileri sürebilir ve rehin alanın adını veya unvanını ve kendi temsil yetkisini de ciro metninde belirterek tahsil cirosu yapabilir. Buna karşılık rehin amacına uygun olmayan işlemler bakımından rehin alanın yediemini yetkilendirmesi söz konusu olamaz. Beyaz ciro şeklinde açık rehin cirosu yapılması durumunda, maddi hukuka göre rehin alan, şeklen ise yediemin pay senetlerinin meşru hamili görünümünde olur. Tam ciro şeklinde gizli rehin cirosu yapılması durumunda, maddi hukuka göre rehin hakkını kazanmış olan rehin alan, şeklen de mülkiyet hakkını kazanmış görünümüne sahip olur. Beyaz ciro şeklinde gizli rehin cirosu yapılması durumunda ise, maddi hukuka göre rehin alan rehin hakkını kazanırken, şekli olarak senedin meşru hamili ve görünüşteki maliki, yediemindir. Bu durumda yediemin, pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde bir temlik cirosu yaparak senetlerin mülkiyetini iyi niyetli üçüncü kişilere devredebilir. Yedieminin beyaz ciroyu üçüncü bir kişi adına doldurması, beyaz ciroyu doldurmaksızın pay senetlerini ve ilmühaberleri üçüncü bir kişiye teslim etmesi veya başka bir ciro yaparak bu senetleri üçüncü bir kişiye devretmesi halinde, bu üçüncü kişinin iyi niyetli olması durumunda, pay senetleri üzerinde tesis edilen rehin hakkı sona erer. Son olarak, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde tam inançlı ciro yapılması durumunda ise, nama yazılı pay senedi ve ilmühaberlerin mülkiyeti teminat amacıyla yediemine devredilmiş olur; ancak bu şekilde tesis edilen teminat hakkı bir rehin teşkil etmez.

Nama yazılı pay senetleri, gerçek nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberlerin rehnine ilişkin olarak yazılı bir rehin beyanı yapılması ve bu senetlerin zilyetliğinin yediemine devredilmesi de mümkündür. Bu durumda, senetleri elinde bulunduran yedieminin şeklen hak sahibi olduğu veya meşru hamil olduğu gibi bir görünüm söz konusu olmaz.

Pay senetleri üzerindeki zilyetlik yediemine teslimli veya teslimsiz şekilde devredilebilir. Bununla birlikte, hükmen teslim yolu ile pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir. Pay senetlerinin zilyetliğini devralan yedieminin zilyetliğinin niteliği rehin alana ve rehin verene karşı dolaysız (teslimsiz devir hallerinde ise dolaylı) fer'i bir zilyetliktir. Rehlin verenin yediemine karşı zilyetliğinin niteliği, malik sıfatıyla, dolaylı asli zilyetlik teşkil ederken; rehin alanın yediemine karşı zilyetliğinin niteliği ise, rehin hakkının lehtar sıfatıyla, dolaylı fer'i zilyetlik teşkil eder.

Rehin hakkının fer'i niteliğinin bir sonucu olarak rehin kurulmasına ilişkin aynı sözleşme rehin alan ile rehin veren arasındadır. Yediemin sözleşmesi uyarınca rehin hakkının kurulmasında aynı sözleşme, rehin veren ve rehin alanın dolaysız temsilcisi niteliğinde olan yediemin arasında gerçekleşir.

Yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin saklamaya ilişkin yükümlülükleri, borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesi kapsamında rehin alanın yükümlülüklerinin uzantısı niteliğindedir ve bu yükümlülüklerle, TBK'nın genel

saklama sözleşmeleri düzenlemeleri kıyasen uygulanır. Yediemin, zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini rehin süresince güvenli bir yerde ve özenle saklamakla yükümlüdür. Yediemin pay senetlerini hem rehin veren hem de rehin alan menfaatine olacak şekilde saklamalıdır.

Yedieminin sakladığı pay senetlerini kullanma ve bunlardan faydalanma hakkı ve yetkisi yoktur. Nitekim kural olarak rehin alanın da pay senetlerini kullanma ve rehinli paylardan kaynaklanan pay sahipliği haklarından faydalanma hak ve yetkisi bulunmamaktadır; bu haklar rehin verene aittir. Rehin veren pay sahipliği haklarını kullanırken rehin alanın rehne ilişkin menfaatlerine zarar vermemekle yükümlüdür. Rehin tarafları yazılı bir sözleşme ile pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin, paraya çevirme aşamasından önce muaccel hale gelmiş olan mali hakları da kapsadığını, rehin alanın bu mali hakları kullanma ve bunları anonim şirketten tahsil ederek teminat altına alınan alacaktan mahsup etme hakkının olduğunu kararlaştırabilirler. Böyle bir durumda rehin alan yediemine bir temsil yetkisi vererek, mali hakların yediemin tarafından anonim şirketten tahsil edilmesini sağlayabilir. Rehin taraflarının, paraya çevirme aşamasından önce muaccel hale gelmiş olan mali hakların rehin kapsamında olduğuna ilişkin herhangi bir düzenleme yapmamaları halinde, bu hakları kullanma yetkisi pay sahibi rehin verenindir ve rehin veren yediemine bir temsil yetkisi vererek bu hakların anonim şirketten rehin veren adına tahsil edilmesini sağlayabilir ya da bu hakları yediemine, alacağın devri hükümlerine tabi olarak devredebilir. Rehnin paraya çevrilmesinden önce muaccel hale gelen mali hakların rehnin kapsamında olduğunun kararlaştırılmasına rağmen rehin alana bu hakların kullanılması bakımından ayrıca yetki verilmemiş olması halinde, bu hakların anonim şirketten yediemin tarafından tahsil edilebilmesi için hem rehin verenin hem de rehin alanın onayı gerekir. MK m. 960 hükmü dolayısıyla yönetsel hakları kullanmaya rehin veren yetkilidir. TTK m. 425 hükmü uyarınca rehin veren rehin alana veya yediemine, yönetsel hakların rehin veren adına ve hesabına kullanılması bakımından temsil yetkisi verebilir.

Yediemin, zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini, yediemin sözleşmesinde belirtilen belirli koşullar gerçekleşmedikçe rehin taraflarına ve ayrıca herhangi bir üçüncü kişiye devretmeme yükümlülüğü altındadır. Yediemin tarafından pay senetlerinin zilyetliğinin rehin verene devredilmesi durumunda ise bu devir, rehin alanın rızası ile gerçekleşmişse ve rehin veren pay senetleri üzerindeki fiili hâkimiyeti geçici bir süre için kazanmışsa, pay senetleri üzerindeki rehin hakkı bu süre boyunca askıda kalır. Pay senetlerinin zilyetliğinin yediemin tarafından rehin alanın rızası ile kesin ve sürekli olarak rehin verene iade edilmesi durumunda pay senetleri üzerindeki rehin sona erer.

Yediemin, pay senetlerinin zilyetliğini rehin tarafları dışında üçüncü kişilere de devretmemekle ve herhangi bir üçüncü kişi lehine bu pay senetleri üzerinde bir sınırlı ayni hak tesis etmemekle yükümlüdür. Pay senetlerinin zilyetliğinin yediemin tarafından iyi niyetli üçüncü bir kişiye devredilmesi durumunda, rehin alan pay senetleri üzerindeki zilyetliğini kesin olarak kaybeder; rehin alanın rehin hakkı son bulur ve iyi niyetli üçüncü kişinin pay senetleri üzerindeki edinimi korunur. Rehin alanın rızası olmaksızın yediemin tarafından pay senetlerinin devredildiği üçüncü kişinin iyi niyetli olmaması halinde ise, söz konusu üçüncü kişi pay senetleri üzerinde mülkiyet hakkını veya herhangi bir sınırlı ayni hakkı kazanamaz.

Yedieminin yediemin sözleşmesi kapsamındaki diğer esaslı yükümlülüğü pay senetlerinin belirli şartların gerçekleşmesi üzerine ilgili rehin tarafına iade edilmesidir. Rehnin paraya çevirme dışında bir sebeple sona ermesi durumunda yediemin, pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene iade etmelidir. Yedieminin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde rehin veren yediemine karşı zilyetliğin iadesi veya istihkak davası açabilir. Teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine yediemin pay senetlerini rehin alana devretmekle veya bunları rehnin paraya çevrilmesi amacıyla rehin alan lehine değerlendirilmek üzere hazır tutmakla yükümlüdür. Pay senetleri rehin alan tarafından cebri icra yoluyla veya rehin sözleşmesinde kararlaştırılmış olması şartıyla özel satış yoluyla paraya çevrilebilir. Rehin alanın yediemine bu hususta bir temsil yetkisi sağlaması halinde, paraya çevirme işlemleri de yediemin tarafından rehin alan adına ve hesabına olacak şekilde yerine getirilebilir.

Yediemin sözleşmesi kapsamında yediemine bir ücret ödenmesi kararlaştırılmamışsa bile, yediemin TBK'nın vekâlet sözleşmesine ve genel saklama sözleşmesine ilişkin düzenlemelerine kıyasen, rehin taraflarından kendisine bir ücret ödenmesini talep edebilir. Yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin maruz kalacağı gider ve masrafların, genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın talep hakkına kıyasen, rehin taraflarınca müteselsilen karşılanması gerekir. Rehin verenin ücret veya gider ve masrafları karşılama yükümlülüğüne aykırı davranması halinde yediemin pay senetleri üzerinde hapis hakkına sahiptir. Öte yandan yediemin, pay senetlerinin maliki olmadığı için rehin alana karşı bir hapis hakkı ileri süremez.

GİRİŞ

Anonim şirket payları üzerinde rehin kurulması, bir alacağın teminatını teşkil etmek üzere uygulamada sıklıkla başvuru alan teminat türlerinden biridir; zira anonim şirket payının rehni, taşınır veya taşınmaz bir eşyanın rehnine nazaran hem borçlulara hem de alacaklılara teminat konusunun doğası gereği birçok ekonomik avantaj ve güvence sağlar. Bir alacağın teminatı olarak herhangi bir taşınır veya taşınmaz eşya üzerinde rehin hakkı tesis edildiğinde, teminat konusu eşyanın zaman içinde eskimesi, yıpranması söz konusu olabilir; bu eşyanın değerinin düşmemesi için bir takım bakım ve onarım giderlerinin yapılması gerekebilir; bu eşyanın taşınır olması halinde, bu eşya için geniş bir alan özgülenmesi gerekebilir ve her ne kadar alınabilecek tüm önlemler alınmış da olsa, maddi bir takım sebeplerle hayatın olağan akışında bu eşya zarar görebilir ve hatta bir anda zayi olabilir. Oysaki anonim şirket payının rehni, anonim şirketler hukukuna hâkim olan bir takım emredici kural ve ilkeler, rehin hakkı lehtarının sahip olduğu teminatın değerinin zaman içinde azalmasına ilişkin kaygılarını giderebilecek bazı güvenceler sağlar. Nitekim anonim şirket payının rehni, anonim şirketin sermayesine ve kârlılığına doğrudan bağlıdır ve anonim şirket sermayesi TTK ve ilgili olduğu ölçüde, SerPK kapsamında ilkesel düzeyde korunur. Ayrıca, anonim şirket payı üzerinde rehin kurulması, teminatın değerinin korunmasında da taraflara büyük külfetler yüklemeyebilir. Anonim şirket payının rehni, rehin konusunun saklanması ve korunması için ciddi masraflar yapılmasına gerek yoktur; zira bir payın veya pay senedinin geniş bir alanda saklanması, bakımı ve onarımı söz konusu olamaz.

Bununla birlikte, uygulamada sıklıkla tercih edilmesine ve temel borç ilişkisinin taraflarına ekonomik anlamda pek çok avantaj sunmasına rağmen, anonim şirket payının rehni ile ilgili olarak Türk doktrinince yapılan kapsamlı akademik incelemelerin sayısı çok sınırlıdır. Kanımızca bu durumun sebebi, konunun incelemeye değer olmaması veya özellik gösteren bir niteliği olmaması değildir. Aksine, anonim şirket payının rehni, anonim şirketler hukukunun, kıymetli evrak

teorisinin, sermaye piyasaları hukukunun, borçlar hukukunun, icra ve iflas hukukunun ve eşya hukukunun birçok nitelikli alanına temas eder kapsamda, incelemeye değer özellikler gösteren, kompleks bir konudur. Ancak konunun bu kadar çok disiplini aynı anda ve girift bir şekilde ilgilendirmesinin, doktrin tarafından konunun detaylıca incelenmesi hususunda bir çekimserliğe yol açtığı da dikkate değerdir. Bu nedenle, yüksek lisans tezi çalışmamızın konusunu teşkil etmek üzere bir çıkış noktası olarak, anonim şirket payı üzerinde rehin hakkı tesis edilmesini belirlemiş bulunuyoruz.

Bununla birlikte, her ne kadar uygulamada çokça başvuru olan bir teminat türü de olsa, anonim şirket paylarının pay senetlerine bağlanması ve rehin hakkının bu pay senetleri üzerinde tesis edilmesi halinde, kıymetli evrak hukukunun ve eşya hukukunun bir takım esaslı ilke ve kuralları, rehin taraflarının menfaatlerinin korunmasına ilişkin bazı beklentilerini karşılamakta yetersiz kalabilmektedir. Borçlunun pay sahipliği sıfatına ve pay senetleri üzerindeki mülkiyet hakkına, alacaklının ise pay senetleri üzerindeki rehin hakkına ilişkin menfaatlerinin yeterince korunabilmesi amacıyla, güvenilir üçüncü kişilerin de rehin ilişkisine katılması, bir diğer deyişle rehin ilişkisinin, rehin taraflarının tamamının güvenini kazanmış üçüncü kişiler aracılığıyla kurulması gündeme gelebilmektedir. Bu üçüncü kişiler ise uygulamada en geniş tabirle, yediemin olarak adlandırılır. İşte biz de bu çalışmamızda temel olarak, kıymetli evrak hukukunun ve eşya hukukunun temel kurallarının, asıl borç ilişkisinin tarafları arasında yarattığı menfaat çatışmalarına alternatif çözümler üretebilmek amacıyla, anonim şirket payları üzerinde rehin kurulması sürecine güvenilir üçüncü bir kişinin katılabildiği ve anonim şirket payları üzerindeki rehin hakkının bir yediemin sözleşmesi akdedilmesi suretiyle tesis edildiği halleri inceleme altına almaktayız.

Bu noktada, yediemin sözleşmesi akdedilmesi suretiyle anonim şirket payları üzerinde rehin hakkı kurulması hususunda detaylı hukuki analizlerimize geçmeden önce vurgulamamız gerekir ki, çalışmamızın odak noktasını, rehin hakkı ile teminat altına alınan alacağın, bankalar ile müşterileri arasında akdedilen kredi sözleşmelerinden doğduğu haller oluşturmaktadır. Nitekim anonim şirket payları üzerinde rehin hakkı tesis edilmesine uygulamada en çok, reel sektörün işletme ve yatırım harcamaları için ihtiyaç duyduğu likiditeyi karşılamak amacıyla banka ve

finans kuruluşlarından kullandığı kredilerin teminatını teşkil etmek amacıyla başvurulmaktadır.

Türk bankacılık sektörü, müşterileri ile aralarındaki kredi ilişkisini sıklıkla genel kredi sözleşmeleri ile sağlar. Çoğunlukla matbu metinler teşkil eden bu genel kredi sözleşmeleri kapsamında bankalar, müşterilerinden fiilen ve hukuken talep etme imkânlarının olduğu her çeşit ve türde teminat hakkına ilişkin genel nitelikte düzenlemelere, bu teminatlar somut işlemde fiilen tesis edilsin veya edilmesin, yer vermektedir. Türk bankacılık uygulamasında önemli bir yer tutması nedeniyle, yediemin sözleşmesi ile anonim şirket payları üzerinde geçerli bir rehin kurulmasına yönelik yaptığımız incelemelerimizde biz de, genel kredi sözleşmelerinde sık rastlanan bu tür genel düzenlemeleri de dikkate alarak, incelemelerimizin bir bölümünü bu standart sözleşme maddeleri çerçevesinde şekillendirmekteyiz.

Bununla birlikte, bankalar ve müşterileri arasındaki kredi ilişkilerinin her zaman genel kredi sözleşmeleri ile kurulmadığı da gözden kaçırılmamalıdır. Uygulamada, yüksek meblağlı yatırım ve özelleştirme projelerinin ya da satın almaların finansmanında genel kredi sözleşmeleri yerine, projenin, kredinin ve teminatların özellikli şartlarının detaylıca düzenleme altına alındığı, kapsamlı ve çok taraflı kredi dokümantasyonları akdedildiği görülmektedir. Bu projeler kapsamındaki finansmanlar genellikle, sağlanan kredinin meblağının büyüklüğünün de etkisiyle, birden çok kreditorün katılımı sonucunda sendikasyon kredisi olarak yapılandırılmaktadır.

Türk bankacılık uygulamasında sendikasyon kredisi sözleşmeleri, kaynaklarını LMA tarafından önerilen sendikasyon kredisi dokümantasyonunda bulur. Bu noktada LMA'yı ve uygulamalarını kısaca ve genel hatlarıyla tanıtmakta fayda görüyoruz. LMA, Avrupa, Orta Doğu ve Afrika bölgelerinde faaliyet gösteren bankalarca, kredi piyasalarındaki likidite akışının, verimliliğin ve şeffaflığın sağlanması ve ayrıca bu piyasalarda kullanılan dokümantasyonda bir homojenliğin elde edilmesi amaçlarıyla 1996 yılında İngiltere'de kurulan bir topluluktur. LMA'ya günümüz itibarıyla altmıştan fazla ülkeden, aralarında bankaların, hukuk bürolarının, aracı kuruluşların, değerlendirme şirketlerinin ve hatta merkez bankalarının da bulunduğu altı yüz altmıştan fazla kuruluş üyedir. LMA, üyelerine, kredinin türü, konusu ve tarafları gibi bir

takım kriterlere göre değişiklik gösteren şablonlarda, standart kredi dokümantasyonu önerilerinde bulunmakta ve özellikle Avrupa bölgesinde faaliyet gösteren prestijli hukuk bürolarınca hazırlanan sendikasyon kredisi sözleşmelerinde, LMA tarafından önerilen bu dokümantasyona olabildiğince riayet edildiğı gözlemlenmektedir.

LMA tarafından önerilen dokümantasyon uyarınca, bir sendikasyon kredisi sözleşmesi kapsamında tesis edilecek teminatların, sendikasyona katılan bütün kreditörler tarafından değil, yalnızca bunlardan biri veya bazı durumlarda kreditör de olmayan, güvenilir üçüncü bir kişi tarafından akdedilmesi öngörülmekte ve bu seçilen kreditör veya üçüncü kişi, teminat temsilcisi olarak adlandırılmaktadır. Buna göre, sendikasyon kredilerine ilişkin teminat sözleşmelerine, teminat borçlusu ile birlikte teminat hakkının lehtarı olan tüm kreditörler değil, yalnızca teminat temsilcisi, kendi adına ancak tüm sendikasyon hesabına taraf olmakta ve teminatlar bu şekilde, sendikasyona katılan tüm kreditörler menfaatine hareket eden teminat temsilcisi lehine tesis edilmektedir. Sendikasyon kredisi sözleşmeleri ve bunların teminatları bakımından bir teminat temsilcisi belirlenmesinin iki temel amacı vardır. Bunlardan ilki, geçerliliğı yazılılık veya tescil gibi bir takım şekil şartlarına tabi olan teminat sözleşmelerinin akdedilmesinde, sendikasyona katılan kreditörlerin çok sayıda olması nedeniyle ortaya çıkabilecek dokümantasyon masraflarını ve prosedür zorluklarını azaltma gayesidir. Teminat temsilcisi yapısı ile güdülen diğer amaç ise, sendikasyonun yapısının zaman içinde değişkenlik gösterebilmesi ve kreditör tarafta söz konusu olabilecek taraf değişikliklerinin, alacak ve borçların yenilenmesi esasına tabi olarak gerçekleştirilmesi hallerinde, daha önce tesis edilmiş olan fer'i nitelikteki teminatların bu yenileme sonucunda kendiliğinden sona ermesinin önüne geçilmesidir.

LMA tarafından önerilen sendikasyon kredisi sözleşmeleri ve bunların teminat sözleşmelerine ilişkin hükümleri, İngiliz hukuku kural ve kavramları temel alınarak hazırlanır. Aynı doğrultuda, teminat temsilcisi yapısı da, Anglo-amerikan hukukunun *trust* konseptinin bir görünümüdür ve bu yapı, tam anlamıyla *trust* konsepti çerçevesinde işlerlik kazanır. Nitekim *trust* yapısının bir sonucu olarak İngiliz hukukuna tabi kredi sözleşmelerinde, sözleşmenin kreditör tarafında yenileme esasına tabi olarak bir değişiklik söz konusu olması halinde, daha önce teminat temsilcisi lehine tesis edilmiş olan fer'i nitelikteki İngiliz hukukuna tabi teminatlar,

kendiliğinden sona ermemektedir. Ancak teminat sözleşmelerinin, *trust* konseptinin tanınmadığı bir Kıta Avrupası hukukuna tabi olması halinde, salt bir teminat temsilcisi belirlemesi, fer'i nitelikteki teminat haklarının kendiliğinden sona ermesine engel olamamaktadır.

Anglo-amerikan hukuku ile Kıta Avrupası hukuk sistemleri arasındaki bu uyuşmazlığa bir çözüm olarak LMA, *trust* konseptinin uygulanabilirliğini kabul etmeyen Kıta Avrupası hukuk sistemlerine, paralel borç adı verilen bir mekanizmanın da kredi sözleşmelerine veya teminat sözleşmelerine dâhil edilmesini önermektedir. Bu mekanizmaya göre, kredi borçlusu, kredi sözleşmesi uyarınca tüm kreditorlerin alacaklarının herhangi bir andaki toplamına tekabül eden meblağda bir tutarı, kredi ilişkisinden doğan alacak ve borçlardan soyut ve bağımsız, ayrı bir borç olarak teminat temsilcisine ödemeyi taahhüt eder ve teminat temsilcisi aracılığıyla tesis edilen teminat hakları, kredi ilişkisinden doğan alacakların yanında, aynı zamanda bu paralel borcu da teminat altına alır. Bu yapı ile, kredi alacak ve borçlarının yenileme nedeniyle sona ermesi halinde dahi, teminat altına alınan alacaklar kapsamında olan paralel borcun bu yenilemeden etkilenmemesi ve paralel borcu temin eden fer'i nitelikteki teminat haklarının kendiliğinden sona ermemesi hedeflenmektedir.

Teminat temsilcisi yapısı ve paralel borç mekanizmasının Türk hukuku uyarınca geçerli olup olmadığı hususu, rehin hakkının fer'i niteliği, dolaylı temsil ile rehin hakkı kurulmasının mümkün olup olmadığı ve soyut borç ikrarının geçerliliği ekseninde, Türk avukatlık pratiğinde ve bankacılık sektöründe yoğun şekilde tartışılmakta olup, Türkiye'de kurulu bankaların bu yapılara dayalı olarak teminat tesis edilmesi hususunda son dönemde giderek daha temkinli davrandığı gözlenmektedir. Uygulamanın bu meseleyi hararetle tartışıyor olmasının karşısında, tarafımızca, doktrinin ve yüksek yargının bu yapıların geçerliliğine ilişkin herhangi bir değerlendirmesi ile karşılaşılmamıştır. Ayrıca bu yapıların Türk hukuku tahtında geçerli olup olmadığı hususunda, Anglo-amerikan hukuku ve Kıta Avrupası hukuk sistemleri çerçevesinde kapsamlı ve karşılaştırmalı hukuki bir analiz yapılmaksızın bir sonuca varılması da kanımızca isabetli olmayacaktır. Bu nedenle uygulamada süregelen bu tartışmalar, yüksek lisans tezi niteliğindeki bu çalışmamızın kapsamını

aşmakta ve çalışmamız içeriğinde, yukarıda anılan şekilde teminat temsilcisi ve paralel borç yapılarının geçerliliğine ilişkin incelemelere yer verilmemektedir.

Öte yandan uygulamada süregelen bu tartışmalar bir kenara bırakıldığında, çalışmamızın içeriğinde ifade ettiğimiz kapsamda bir yediemin sözleşmesi akdedilmesinin, bankacılık uygulamasının anonim şirket paylarının rehninde teminat temsilcisi ve paralel borç yapılarına duyduğu ihtiyaca bir alternatif oluşturup oluşturamayacağı sorusunun cevabı ise, çalışmamızın konusunun belirlenmesinde etkili olan en temel arayışımızdır.

Bu doğrultuda, çalışmamızın birinci ve ikinci bölümlerinde, anonim şirket payı üzerinde kurulan rehnin hukuki niteliği, geçerli bir rehin hakkı tesis edebilmek için rehin taraflarınca yerine getirilmesi gereken işlemler ile rehnin kurulmasında ve geçerliliğinde payları rehne konu edilen anonim şirketin rolü ve etkisine ilişkin açıklamalarımız, anonim şirketler hukukunun, kıymetli evrak hukukunun, sermaye piyasaları hukukunun ve ayrıca eşya hukukunun kural ve ilkeleri çerçevesinde kapsamlı bir şekilde ortaya konulmaya çalışılacaktır. Akabinde, çalışmamızın üçüncü bölümü ile yediemin kavramının ve anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulması bakımından akdedilebilecek bir yediemin sözleşmesinin hukuki mahiyeti, esaslı unsurları ve özellikleri inceleme altına alınacak ve çalışmamızın dördüncü ve son bölümünde, bu kapsamdaki bir yediemin sözleşmesi uyarınca sözleşme taraflarının esaslı yükümlülüklerine, bu yükümlülüklerin ifasında yerine getirilmesi gereken işlemlere ve bu yükümlülüklerle aykırılığın, ilgisine göre, anonim şirket payları üzerinde bir rehin tesis edilmesine veya tesis edilmiş olan bir rehnin geçerliliğine olan etkileri değerlendirilecektir.

BÖLÜM 1

ANONİM ŞİRKET PAYI ÜZERİNDE REHİN KURULMASI

Anonim şirketlerde pay, bir anlamıyla esas sermayenin belirli sayıda birim değere bölünmüş bir parçasını ifade eder ve sermayeyi temsil eden en küçük birimdir¹. Bir diğer yönüyle ise pay, sermaye üzerinde pay sahiplerince sahip olunan hakların ve sermayeye ilişkin borçların kaynağını teşkil eder². Ayrıca anonim şirket payları, kıymetli evraka bağlanabilir ve pay senedi olarak tedavül edebilir³.

Rehin hakkı, ifası rehinle teminat altına alınan bir borç yerine getirilmediği takdirde, rehin hakkı sahibine, rehin hakkının konusunu teşkil eden taşınır veya taşınmaz bir eşyayı veya bir hak veya alacağı paraya çevirme ve elde edilen meblağdan, teminat altına alınan alacağı karşılama yetkisi veren bir haktır⁴. Alacak

¹ Ernst E. HIRSCH, **Ticaret Hukuku**, Çev. Galip Mustafa Gültekin, C. 2, İstanbul 1935, sf. 183; Oğuz İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, 4. Bası, Ankara 1989, sf. 273 (İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**); Reha POROY / Ünal TEKİNALP / Ersin ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar Hukuku I**, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2014, sf. 545 (POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**); Ünal TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, 4. Bası, İstanbul 2015, sf. 81 (TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıkları**); Gönen ERİŞ, **Anonim Şirketler Hukuku**, 1. Baskı, Ankara 1995, sf. 647; Yaşar Can GÖKSOY, **Anonim Ortaklıkta Payın Rehni**, Ankara 2001, sf. 34; Ali Murat SEVİ, **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, 3. Baskı, Ankara 2014, sf. 27

² HIRSCH, sf. 183; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 273; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 546; TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıkları**, sf. 82; GÖKSOY, sf. 37

³ İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 274; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 546; GÖKSOY, sf. 39

⁴ C. WIELAND, **Les Droits Réels Dans Le Code Civil Suisse**, Tome II, Paris 1914, sf. 244; Bülent DAVRAN, “Teslim Şartlı Menkul Rehni-Sicilli Menkul Rehni”, **Banka ve Ticaret Hukuku Haftası**, Yayın No. 15, Ankara 1960, sf. 162 (DAVRAN, **Menkul Rehni**); Erol CANSEL, **Türk Menkul Rehni Hukuku Cilt: I Teslim Şartlı Menkul Rehni**, Ankara 1967, sf. 11; Bülent KÖPRÜLÜ / Selim KANETİ, **Sınırlı Ayni Haklar**, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 1982-1983, sf. 251; Tahir ÖĞÜTÇÜ / M. Edip DOĞRUSÖZ, **Rehin Hukuku**, Ankara 1982, sf. 69; Kemal Tahir GÜRSOY / Fikret EREN / Erol CANSEL, **Türk Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Ankara 1984, sf. 949; Kemal OĞUZMAN / Özer SELİÇİ / Saibe OKTAY-ÖZDEMİR, **Eşya Hukuku**, 15. Bası, İstanbul 2012, sf. 879; Jale AKİPEK, **Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili**, 2. Bası, Ankara 1972, sf. 24; Rona SEROZAN, **Taşınır Eşya Hukuku**, İstanbul, 2002, sf. 269 (SEROZAN, **Taşınır Eşya**); Rona SEROZAN, **Eşya Hukuku I**, 3. Bası, İstanbul 2014, sf. 341 (SEROZAN, **Eşya Hukuku**); Nuşin AYİTER, **Eşya Hukuku**, 3. Baskı, Ankara 1987, sf. 184; GÖKSOY, sf. 58; Turgut AKINTÜRK, **Eşya Hukuku**, 1. Bası, İstanbul 2009, sf. 832; Aydın AYBAY / Hüseyin HATEMİ, **Eşya Hukuku**, 4. Bası, İstanbul 2014, sf. 292; Aydın ZEYKLİLER / K. Emre GÖKYAYLA, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 13. Bası, Ankara 2013, 696

ve diğer haklar üzerinde rehin kurulması, MK'nın taşınır eşyanın rehnini düzenleyen üçüncü bölümünün (MK m. 939 ilâ 972 hükümleri) ikinci ayrımı (MK m. 954 ilâ 961 hükümleri) ile düzenleme altına alınmaktadır⁵.

Dolayısıyla, anonim şirket payları üzerinde rehin kurulması hususu, hem anonim şirket paylarını ilgilendirmesi itibariyle ticaret hukukunun hem de rehin hakkını ilgilendirmesi itibariyle eşya hukukunun alanına girmektedir⁶. Bu doğrultuda anonim şirket payları üzerinde bir rehin hakkının tesis edilmesi bakımından, hem TTK'nın anonim şirket paylarına ve kıymetli evraka ilişkin hükümleri hem de MK'nın taşınır rehni hükümleri, genel hükümler olarak⁷ uygulama alanı bulur. Bununla birlikte, MKK nezdinde kayden izlenen sermaye piyasası araçlarına ilişkin teminat sözleşmeleri SerPK m. 47 hükmü ile açıkça düzenleme altına alındığından, kaydi paylar üzerinde rehin kurulmasına, SerPK ve ilgili ikincil mevzuatın hükümleri öncelikli olarak uygulanır⁸. İlaveten, anonim şirketlerin yalnızca çıplak paylarını ilgilendiren rehin tesisi işlemlerinde, rehin taraflarının tercih etmesi halinde, TİTRK düzenlemelerinin de uygulama alanı bulması söz konusu olabilir⁹.

Anonim şirket payı üzerinde rehin hakkının tesis edilmesinde birbirini takip eden iki işlem yerine getirilmelidir: borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi. Borçlandırıcı işlem, her bir anonim şirket payı çeşidi bakımından ortak özellikler göstermekte iken, pay rehni kurulmasında yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemleri, rehne konu anonim şirket payının çıplak pay, kaydi pay veya senede bağlanmış pay olmasına ve senede bağlanmış ise, söz konusu pay senedinin türüne göre değişkenlik göstermektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde, öncelikli olarak anonim şirket payı üzerinde rehin kurulması bakımından gerekli olan geçerli bir borçlandırıcı işlemin niteliği, kapsamı ve şartları inceleme altına alınacaktır. Akabinde ise, her bir pay çeşidi

⁵ Mehmet AYAN, *Eşya Hukuku Sınırlı Ayni Haklar*, C. 3, 8. Baskı, Ankara 2017, sf. 259

⁶ Mehmet Serkan ERGÜNE, "Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 74, S. 2, İstanbul 2016, sf. 741 (ERGÜNE, **Pay Rehni**)

⁷ Nitekim gerek MK gerekse TTK düzenlemeleri altında, her ne kadar pay üzerinde rehin hakkına değinen bir takım düzenlemeler bulunsun da (örneğin, TTK m. 379 vd., TTK m. 427/2 hükümleri gibi) anonim şirket payı üzerinde rehin kurulmasına ilişkin açık bir düzenleme yer almamaktadır.

⁸ Bkz. aşa. Bölüm 1, II, B. Kaydi Pay

⁹ Bkz. aşa. Bölüm 1, II, A, 3. TİTRK Kapsamında Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

bakımından, söz konusu rehnin niteliği ve kurulması için gerekli tasarruf işlemleri ayrı ayrı irdelenecektir.

I. Borçlandırııcı İşlem

Anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırııcı işlem, rehnin tesisi bakımından yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemlerinin hukuki sebebini oluşturur¹⁰. Bu doğrultuda, bir alacağın teminatını teşkil etmek üzere, borçlunun veya üçüncü bir kişinin rehin veren sıfatıyla, bir veya birden çok anonim şirkette sahip olduğu payları veya pay senetleri üzerinde, alacaklı lehine bir teminat yaratmak amacıyla rehin hakkı tesis etme borcunu üstlendiği ve alacaklının da rehin alan sıfatıyla, söz konusu paylar veya pay senetleri üzerinde, rehin borçlusu tarafından kendisi lehine rehin hakkı tesis edilmesine ilişkin bir talep hakkı kazandığı işlem, anonim şirket payları ve pay senetleri üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırııcı işlemdir¹¹.

Anonim şirket payları üzerinde rehnin kurulması bakımından borçlandırııcı işlem, uygulamada çoğunlukla tasarruf işlemi ile aynı anda gerçekleştirilir¹². Özellikle de çıplak paylar ve kaydi paylar bakımından borçlandırııcı işlemin tasarruf

¹⁰ Anonim şirket payı bakımından bkz. ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743; Abuzer KENDİGELEN, “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 19, S. 1, Ankara 1997, sf. 136 (KENDİGELEN, **Hapis Hakkı**); Uğur ÇEBİ, **Anonim Ortaklık Payının Rehni**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, sf. 99. Kıymetli evrakın rehni bakımından bkz. Mehmet ERDEM, **Kıymetli Evrakın Rehni**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, sf. 36. Taşınır rehni bakımından bkz. GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1097; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 480; CANSEL, sf. 46; Ferit Hakkı SAYMEN / Halid Kemal ELBİR, **Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar)**, İstanbul 1954, sf. 633; Mustafa Reşit KARAHASAN, **Yeni Türk Medeni Kanunu Eşya Hukuku**, C. 2, Genişletilerek Yenilenmiş Bası, İstanbul 2007, sf. 290; WIELAND, sf. 250, 2511; Lale SİRMEN, **Alacak Rehni**, Ankara 1990, sf. 50 (SİRMEN, **Alacak Rehni**); Lale SİRMEN, **Eşya Hukuku**, 5. Baskı, Ankara 2017, sf. 661 (SİRMEN, **Eşya Hukuku**); AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 844; Haluk Nami NOMER / Mehmet Serkan ERGÜNE, **Eşya Hukuku**, 5. Baskı, İstanbul 2017, sf. 256; Bénédict FOËX, **Le Contrat de Gage Mobilier**, Bâle 1997, sf. 57; Ali ESKİOCAK, **Teslime Bağlı Taşınır Rehni Alacaklının Hukuki Durumu**, İstanbul 2009, sf. 22

¹¹ Doktrinde anonim şirket payı üzerinde rehin tesis edilmesinde borçlandırııcı işlemin bu şekilde detaylı bir tanımı yer almamaktadır. Anonim şirket payı üzerinde rehin kurulmasında borçlandırııcı işlemin tanımı için bkz. ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 742; ÇEBİ, sf. 100. Taşınır eşyalar üzerinde rehin kurulması veya alacak veya diğer haklar üzerinde rehin kurulması bakımından borçlandırııcı işlemin tanımları için bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 633; CANSEL, sf. 45; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 478, 538; WIELAND, sf. 250; FOËX, sf. 49; Aslı MAKARACI BAŞAK, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, 1. Baskı, İstanbul 2014, sf. 12-13

¹² ÇEBİ, sf. 89. Taşınır rehni kurulması bakımından tasarruf işlemi ile borçlandırııcı nitelikteki rehin sözleşmesinin görünüşte birleşmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 480

işleminden ayrılması ile pek karşılaşılmaz¹³. Buna mukabil, borçlandırıcı işlem ile tasarruf işleminin birbirinden farklı zamanlarda gerçekleştirilmeleri de mümkündür¹⁴. Bu durum ile özellikle, borçlunun ileride sahip olacağı paylar üzerinde rehin tesis etme taahhütlerinde karşılaşılr¹⁵.

Borçlandırıcı işlem, rehin borçlusu ile alacaklı arasında akdedilen müstakil bir sözleşme şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, alacaklı ile borçlu arasında asıl borcu düzenleyen sözleşmede yer alan bir klot şeklinde de olabilir¹⁶. Uygulamada, özellikle proje finansmanları için LMA tarafından önerilen şekil ve içerikte imzalanan kredi sözleşmeleri kapsamında, kredi veren banka ile kredi alan borçlu arasında bir veya birden çok teminat sözleşmesi akdedilmektedir. Bu tür kredi sözleşmelerinde çoğunlukla, kredi sözleşmesinin imzalanmasından sonra fakat kredi veren banka tarafından kredilerin kullanılmasına bir ön şart (*condition precedent*)¹⁷ olarak, kredi alanın pay sahibi olduğu ve söz konusu kredi

¹³ GÖKSOY, sf. 85; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 744; ÇEBİ, sf. 89

¹⁴ ÇEBİ, sf. 89. Taşınır eşya bakımından bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 539. Anonim şirket çıplak payının rehinde borçlandırıcı işlem ve tasarruf işleminin, tek bir sözleşmede birleştiği ve bu sözleşmenin de yazılı akdedilmesi gerektiği yönünde aksi görüşte bkz. Paul-Henri STEINAUER, **Les Droits Réels**, Tome III, 3me Edition, Berne 2003, sf. 455

¹⁵ Uygulamada kredilerin teminatını teşkil etmek üzere akdedilen rehin sözleşmeleri kapsamında çoğunlukla, borçlunun rehin sözleşmesi tarihinde sahip olduğu bir takım belirli paylar üzerinde rehin tesis edildiği ifade edilmekle birlikte; ayrıca, rehinin yürürlükte kaldığı süre boyunca borçlunun anonim şirkette pay sahibi olan diğer kişilerden edineceği ve anonim şirket sermayesinde yapılacak olan sermaye artırımları neticesinde sahip olacağı payları üzerinde de alacaklı lehine bir rehin kurulacağına ilişkin taahhütlere yer verilmektedir. Doktrinde, henüz mevcut olmayan taşınır, alacaklar ve haklar üzerinde de rehin kurulmasına ilişkin borçlandırıcı işlemlerin geçerli olduğu ağırlıklı olarak kabul edilmektedir. Aynı görüşte bkz. WIELAND, sf. 311; CANSEL, sf. 22; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 537; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 996; ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 89; MAKARACI BAŞAK, sf. 37.

¹⁶ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 478; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1098; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 744; AYAN, sf. 277; NOMER / ERGÜNE, sf. 256; ÇEBİ, sf. 87

¹⁷ Kredi sözleşmelerinde yer alan ön şart (*condition precedent*) uygulamasına, şirket devralmaları bakımından alıcı ve satıcı taraflar arasında akdedilen pay alım sözleşmeleri (*share purchase agreement*) kapsamında da yer verildiği sıklıkla gözlemlenmektedir. Bu sözleşmeler kapsamında, alıcı ve satıcı taraflar, pay alım sözleşmelerinin akdedilmesinden sonra bir takım ön şartların yerine getirileceğini birbirlerine taahhüt ederler ve pay alım sözleşmeleri içeriğinde pay devrinin, ancak bu şartlar yerine getirildikten sonra gerçekleştirileceği düzenleme altına alınır. Dolayısıyla, şirket devralmaları uygulamasında da, kredi sözleşmeleri uygulamasına benzer şekilde, ilgili pay alım sözleşmesinin akdedilmesi anında pay devri hemen gerçekleştirilmemektedir; pay devri (ve çoğunlukla devir bedelinin ödenmesi) ancak pay alım sözleşmesinde gösterilen ön şartların tümünün hem alıcı hem de satıcı tarafından, karşı tarafı tatmin edecek şekil ve içerikte yerine getirilmesinin akabinde, “kapanışta” (*closing*) gerçekleştirilir. İşletme ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik kredi sözleşmeleri bakımından ön şartlar genellikle teminatların tesis edilmesi ile kredi alan şirketin imza yetkililerini ve bu şirketin finansal durumunu gösteren belgelerin kredi veren bankaya teslim edilmesi teşkil ederken (ki, proje finansmanları bakımından bu listeye projeye ilişkin izin, ruhsat ve sözleşmeler de eklenmektedir), şirket devralmaları bakımından yerine getirilmesi gereken ön şartlar genellikle, sözleşme öncesi dönemde alıcı tarafından gerçekleştirilen, payları devredilecek şirketin durumunun tespiti aşamasında (*due diligence*) tespit edilen finansal ve hukuksal bulgular etrafında şekillenmektedir.

sözleşmesinde de belirli şekilde gösterilen anonim şirket payları veya pay senetleri üzerinde, kredi veren banka lehine bir rehin hakkı kurulacağına ilişkin ayrı bir rehin sözleşmesi imzalanacağı taahhüt edilmektedir.

A. Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Tesisinin Sebebe Bağlılığı

Doktrinde taşınır eşyalar üzerinde rehin kurulmasının sebebe bağlı veya sebepten soyut olduğu konusu, oldukça tartışmalı bir husustur¹⁸.

Taşınırlar üzerinde rehin kurulmasının sebepten soyut olduğu görüşünün¹⁹ benimsenmesi halinde, rehin hakkının geçerli şekilde tesis edilebilmesi için borçlandırıci işlemin geçerliliği aranmaz²⁰. Aynı doğrultuda, rehne ilişkin bir borçlandırıci işlemin geçersizliği halinde, takip eden tasarruf işleminin geçerliliği, borçlandırıci işlemin geçerliliğinden etkilenmez²¹. Öte yandan, borçlandırıci işlemin geçersiz olduğu bir durumda, rehin alan söz konusu rehlin tesisi ile sebepsiz zenginleşmiş olur²².

Buna karşılık, taşınır eşya üzerindeki rehlin sebebe bağlı olduğu yönündeki baskın görüşün²³ benimsenmesi halinde, taşınırlar üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi

¹⁸ Bu tartışma daha çok taşınır mülkiyetinin sebebe bağlılığı ekseninde süregeldiğinden, bu tartışmanın detayları ve doktrinde ileri sürülen görüşlerin gerekçeleri, çalışmamızın kapsamını büyük ölçüde aşmaktadır. Bu nedenle çalışmamız içeriğinde bu tartışma yalnızca ana hatlarıyla ortaya konulmaktadır.

¹⁹ Taşınır eşya üzerinde rehin kurulmasının sebepten soyut olduğu görüşünde bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 480, 481; ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 81; NOMER / ERGÜNE, sf. 257; ESKİOCAK, sf. 86. Taşınır mülkiyetinin devrinin sebepten soyut olduğu görüşünde ayrıca bkz. OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 742

²⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 480; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 742; ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 81; NOMER / ERGÜNE, sf. 257; ESKİOCAK, sf. 86

²¹ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 480; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 742; ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 81; NOMER / ERGÜNE, sf. 257; ESKİOCAK, sf. 86

²² KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 481; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 742; ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 81; NOMER / ERGÜNE, sf. 257; ESKİOCAK, sf. 86

²³ Anonim şirket payının rehni bakımından GÖKSOY, rehin sözleşmesinin rehin hakkının hukuki sebebinin oluşturduğunu belirtmekle birlikte, rehin hakkı tesisi bakımından sebebe bağlılık veya sebepten soyutluk görüşlerinden hangisini benimsediğini açıklamamıştır. Bkz. GÖKSOY, sf. 85. Taşınır eşya üzerinde rehin kurulmasının sebebe bağlı olduğu görüşünde bkz. CANSEL, sf. 55; SAYMEN / ELBİR, sf. 632; KARAHASAN, sf. 290; ERDEM, sf. 36; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 661; FOËX, sf. 57; STEINAUER, sf. 407. Alacak rehni bakımından aynı görüşte bkz. WIELAND, sf. 251; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 50; AKINTÜRK, sf. 845. Genel olarak taşınır rehlinin sebebe bağlı olduğu; ancak alacağın devrinin sebepten soyut olması nedeniyle alacak rehlinin de sebepten soyut olduğunun kabul edilmesi gerektiği görüşünde bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 315.

için mutlaka geçerli bir borçlandırıcı işlemin varlığı aranacaktır²⁴. Bu doğrultuda, geçersiz bir borçlandırıcı işlemi takip eden tasarruf işlemleri de geçersiz olacaktır²⁵.

Kanaatimizce, taşınırлар üzerinde tesis edilen rehin hakkı sebebe bağlıdır²⁶. Bu doğrultuda, bir anonim şirket sermayesini teşkil eden çıplak paylar, kaydi paylar ile anonim şirket paylarını temsil eden hamiline, nama veya gerçek nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde bir rehin hakkının tesis edilebilmesi için, MK, TTK ve SerPK’da belirtilen bir takım kurucu unsurlara ek olarak, söz konusu pay ve pay senetleri üzerindeki rehnin hukuki sebebini teşkil eden geçerli bir borçlandırıcı işlemin varlığı da aranmalıdır.

B. Borçlandırıcı İşlemin Sözleşmesel Niteliği

Borçlandırıcı işlemin yapılmasıyla paylar ve pay senetleri üzerinde rehin kurulmuş olmaz; sadece tasarruf işleminin yerine getirileceği, teminat altına alınan alacağın borçlusu veya üçüncü bir kişi, bir diğer deyişle rehin veren tarafından taahhüt edilmiş ve alacaklı rehin alana da bu şekilde bir rehnin tesis edilmesine ilişkin bir talep hakkı sağlanmış olur²⁷.

Dolayısıyla, rehin tesisine ilişkin geçerli bir borçlandırıcı işlemin varlığından söz edilebilmesi için rehin verenin rehin tesis etme taahhüdünü içeren tek taraflı bir irade beyanı yeterli değildir. Bu sonuca rehnin fer’i niteliğinden varılır²⁸. Nitekim

²⁴ CANSEL, sf. 55; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 50; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1099; SAYMEN / ELBİR, sf. 632; GÖKİSOY, sf. 85; FOËX, sf. 57; MAKARACI BAŞAK, sf. 315; ESKİİCAK, sf. 86

²⁵ CANSEL, sf. 55; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 50; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1099; SAYMEN / ELBİR, sf. 632; FOËX, sf. 57; MAKARACI BAŞAK, sf. 315; ESKİİCAK, sf. 86

²⁶ Taşınırлар üzerinde tesis edilen rehin hakkının sebebe bağlı olduğunu benimsediğimiz bu görüşümüz, taşınır mülkiyetinin devrinin de sebebe bağlı olduğu yönündeki görüşümüzün bir sonucudur. Nitekim MK m. 1024/2 ve 1025 hükümleri, taşınmaz mülkiyetinin devrinin sebebe bağlı olduğunu açıkça göstermekte olup, taşınır mülkiyeti bakımından kanunlarımızda benzer şekilde açık bir düzenlemeye yer verilmemektedir. Kanımızca, her ne kadar açık bir kanuni dayanağı bulunmasa da, taşınır mülkiyetinin sebebe bağlılığı bakımından, taşınmazlara ilişkin genel kuraldan ayrılmaya gerek bulunmamaktadır. Bu doğrultuda kanaatimizce, taşınır mülkiyetinin devrinin de, tıpkı taşınmaz mülkiyeti bakımından olduğu gibi, sebebe bağlı olduğu kabul edilmelidir. Taşınır mülkiyetinin devrinin sebebe bağlı olduğu görüşünde ayrıca bkz. yuk. dn. 23, 24 ve 25’te anılan yazarlar.

²⁷ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743. Taşınır rehni sözleşmesi bakımından bkz. Bülent DAVRAN, **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul 1972, sf. 80 (DAVRAN, **Rehin Hukuku**); CANSEL, sf. 34, 45; SAYMEN / ELBİR, sf. 633; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1098; ZEVKLİLER / GÖKYAYLA, sf. 709; FOËX, sf. 288; MAKARACI BAŞAK, sf. 107

²⁸ Rehin hakkının varlığı, teminat altına aldığı alacağın varlığına sıkı sıkıya bağlıdır. Rehin hakkının fer’i niteliği, TBK m. 131 hükmü ile ortaya konmaktadır. Buna göre, asıl borç ifa ya da diğer bir

pay üzerinde rehin kurulabilmesi için mutlaka teminat altına alınan geçerli bir alacağın varlığı²⁹, bu alacağın bir alacaklısının bulunması³⁰ ve bu alacaklının, söz konusu payları rehin alma konusunda iradesinin olması gerekir³¹. Bu nedenle, rehne ilişkin geçerli bir borçlandırıcı işlem den söz edilebilmesi için, üzerinde rehin tesis edilecek paylar ve söz konusu rehnin, hangi alacağın teminatını teşkil etmek üzere tesis edileceğine ilişkin olarak karşılıklı, açık veya zımni, birbirine uygun irade beyanlarına ihtiyaç vardır³². Tek taraflı bir irade beyanı ile rehin veren, rehin verme borcunu üstlenmiş olmaz³³; dolayısıyla, pay rehninde borçlandırıcı işlem her zaman sözleşmesel bir nitelik taşımaktadır.

sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçlar da sona erer. Rehin hakkının fer'i niteliğinin sonuçlarından birisi, rehin hakkının, ancak teminat altına alınan bir alacağın varlığı şartıyla kurulabilmesidir. Bu sebeple, teminat altına alınan alacak geçersizse rehin hakkı doğmaz. Bkz. WIELAND, sf. 260, 261; CANSEL, sf. 26; SAYMEN / ELBİR, sf. 628; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 442; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 991, 992; SEROZAN, **Taşınır Eşya**, sf. 272; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 344; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 70; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 654; FOËX, sf. 119; STEINAUER, sf. 397; NOMER / ERGÜNE, sf. 239; AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 836; AYAN, sf. 259; ESKİOCAK, sf. 56-57; ÇEBİ, sf. 64-68

²⁹ Taşınır rehni bakımından bkz. WIELAND, sf. 244; ROSSEL Virgile / MENTHA Fritz-Henri, **Manuel du Droit Civil Suisse**, Tome III, 2me Edition, Genève (Basım tarihi bulunamamıştır), sf. 231; CANSEL, sf. 26; SAYMEN / ELBİR, sf. 628; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 464; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1101; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 991, 992; SEROZAN, **Taşınır Eşya**, sf. 272; ZEVKLİLER / GÖKYAYLA, sf. 708; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 70; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 344; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 654; NOMER / ERGÜNE, sf. 239; AKINTÜRK, sf. 836; AYAN, sf. 259; ESKİOCAK, sf. 56

³⁰ Fer'ilik ilkesinin bir sonucu olarak, sadece teminat altına alınan alacağın sahibi, rehin hakkının

lehtarı olabilir. Dolayısıyla, rehin hakkı alaktan bağımsız olarak devredilemez. Öte yandan teminat

altına alınan alacak bir başka kişiye devredilirse, rehin hakkı da alacak hakkı ile birlikte yeni

alacaklıya geçer. Bkz. WIELAND, sf. 260, 261; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf.

991, 992; CANSEL, sf. 45; SAYMEN / ELBİR, sf. 628; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 464, 465;

GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1101; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 70; SEROZAN, **Taşınır Eşya**,

sf. 272; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 344; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 654; FOËX, sf. 50;

AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 836; AYAN, sf. 260; NOMER / ERGÜNE, sf. 240; ESKİOCAK,

sf. 60, 87; ÇEBİ, sf. 64-68

³¹ Rehin tesisinde borçlandırıcı işlem, sözleşmesel nitelik taşır; bu sebeple de geçerli bir sözleşmeden

söz edilebilmesi için tarafların iradelerinin, söz konusu sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde

uyuşması gerekir. Dolayısıyla, rehin tesisine ilişkin bir borçlandırıcı işlemin tarafları kural olarak

rehin alan ile rehin veren olduğundan, rehin tesisine ilişkin geçerli bir borçlandırıcı işlemin

varlığından söz edilebilmesi için kural olarak rehin alan ve rehin verenin, rehin tesisi, rehin konusu ve

rehinle teminat altına alınan alacak üzerinde iradelerinin uyuşması gerekir. Öte yandan, borçlandırıcı

nitelikteki rehin sözleşmesinin üçüncü kişi yararına sözleşme olarak akdedildiği haller de söz konusu

olabilir. Bu durumda geçerli bir sözleşmenin varlığından söz edilebilmesi için ise, vaadeden ve

vaadettirenin iradelerinin uyuşması gerekecektir. Üçüncü kişi yararına borçlandırıcı nitelikte rehin

sözleşmelerinin geçerli olduğu yönünde bkz. FOËX, sf. 50, dn. 10, 146-148; MAKARACI BAŞAK,

sf. 26. Üçüncü kişi yararına rehin sözleşmesi ve yediemin sözleşmesi bakımından detaylı

açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 3, II, B, 3. Yediemin Sözleşmesinin Üçüncü Kişi Yararına

Sözleşme Niteliği ve ayrıca bkz. aşağı. dn. 637

³² ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743. Taşınır rehni sözleşmesi bakımından bkz. FOËX, sf. 59, 162;

MAKARACI BAŞAK, sf. 27; SAYMEN / ELBİR, sf. 633; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1098;

ZEVKLİLER / GÖKYAYLA, sf. 708; WIELAND, sf. 251

³³ FOËX, sf. 59

Dolayısıyla, borçlandırıcı işlem ile rehin verenin alacaklı lehine bir rehin hakkı tesis etme taahhüdünün bulunduğu madalyonun diğer yüzü, alacaklının da rehin hakkının tesis edilmesini talep etme hakkına sahip olmasıdır³⁴. Rehlin verenin rehin tesis etme taahhüdünü yerine getirmemesi durumunda alacaklı, mahkemeye başvurarak bu taahhüdün yerine getirilmesini talep edebilir³⁵. Böyle bir taleple açılan davanın sonucunda mahkemenin verdiği rehin kurulmasına ilişkin karar, rehin hakkının tesisi bakımından rehin verenin tasarruf işlemindeki irade beyanı yerine geçer³⁶.

Birbirine uygun karşılıklı irade beyanlarının bulunması şartının yanında, anonim şirket çıplak veya kaydi payının rehni bakımından borçlandırıcı işlem, çoğunlukla tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir³⁷. Bu sözleşmede rehin verenin, sahip olduğu anonim şirket payları üzerinde alacaklı lehine bir rehin hakkı tesis edeceğini taahhüt etmesi ve alacaklının da paylar üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmesine yönelik iradesinin anlaşılması gerekli ve yeterlidir. Ancak, esaslı bir unsur teşkil etmemekle birlikte, alacaklının da borçlandırıcı sözleşme kapsamında, borçlunun rehin tesis etme taahhüdünün karşılığı olarak bazı taahhütlerde bulunması söz konusu olabilir. Örneğin, alacaklı da borçlandırıcı işlem niteliğindeki sözleşmede, söz konusu rehnin tesis edilmesi anında rehin borçlusundan aldığı başkaca teminatları sona erdireceğini veya rehnin tesis edilmesi üzerine borçluya kredinin belirli bir kısmını kullanacağını taahhüt edebilir³⁸. Böyle bir durumda,

³⁴ DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 80; CANSEL, sf. 20; SAYMEN / ELBİR, sf. 633; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1098; KARAHASAN, sf. 290; AKINTÜRK, sf. 845

³⁵ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 744. Taşınır rehni bakımından aynı görüşte bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 295; FOËX, sf. 288. Alacak rehni bakımından aynı görüşte bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 33, 42; KARAHASAN, sf. 290

³⁶ KENDİGELEN, **Hapis Hakkı**, sf. 137; NOMER / ERGÜNE, sf. 295. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması bölümünde detaylı olarak açıklandığı üzere, çıplak payın rehninde yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması dışında başkaca bir şartın yerine getirilmesi aranmadığından bu mahkeme kararıyla rehin hakkı kurulmuş olur. Bkz. ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 744. Benzer hak rehinleri açısından bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 538; KARAHASAN, sf. 290; FOËX, sf. 279. Alacak rehni bakımından aynı görüşte bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 33, 42; NOMER / ERGÜNE, sf. 295. Öte yandan, pay senetlerinin rehni bakımından her hâlükârda rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesi gerektiğinden, rehin kurulmasına yönelik mahkeme tarafından verilen bir karar, pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından yeterli değildir. Teslim şartlı rehnin mahkeme kararı ile kurulamayacağına ilişkin bkz. CANSEL, sf. 41; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 479; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1098; AKINTÜRK, sf. 846; AYAN, sf. 280; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 661; NOMER / ERGÜNE, sf. 257; FOËX, sf. 288, 289; STEINAUER, sf. 397; ESKİOCAK, sf. 22. Doktrinde ileri sürülen görüşlerin yanı sıra, bu hususta Yargıtay'ın veya İsviçre Federal Mahkemesi'nin herhangi bir değerlendirmesi veya kararı ile tarafımızca karşılaşılmamıştır.

³⁷ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743; ÇEBİ, sf. 104

³⁸ Uygulamada akdedilen kredi sözleşmelerinin büyük bir kısmında, kredi sözleşmesi uyarınca borçluya banka tarafından kredi kullandırılmasına bir ön şart olarak, borçlu tarafından kurulacak

çıplak ve kaydi paylar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırıcı sözleşme, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak ortaya çıkabilir³⁹.

Öte yandan, pay senetleri üzerinde rehin kurulmasına ilişkin bir borçlandırıcı sözleşme, kural olarak eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme olarak ortaya çıkar; zira bu durumda rehin verenin rehin tesis etmeye yönelik taahhüdüne ilaveten alacaklı da, rehnin sona ermesi üzerine rehne konu pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene iade etmeyi taahhüt edecektir⁴⁰.

C. Borçlandırıcı İşlemin *Sui Generis* Niteliği

Taşınır eşyanın rehnine ilişkin olarak akdedilen borçlandırıcı sözleşmeler bakımından da olduğu gibi⁴¹, anonim şirket payları ve pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi borcunun üstlenildiği borçlandırıcı nitelikteki sözleşme de, esaslı unsurları kanunda düzenleme altına alınan isimli sözleşmeler arasında yer almamaktadır⁴². Kanun, her ne kadar çıplak payların ve kaydi payların rehni⁴³ bakımından tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesini MK m. 955 ve SerPK m. 47 hükümleri ile düzenleme altına almaktaysa da, bu payların rehnine ilişkin borçlandırıcı işlemi ayrıca düzenlememektedir⁴⁴. Bu doğrultuda anonim şirket

teminatlarla ilişkin tasarruf işlemlerinin, kredi sözleşmesinin imzasından sonra fakat kredi kullanımından önceki bir tarihte gerçekleştirilmesi gerektiği düzenlenmektedir. Kredi sözleşmeleri kapsamında bu yönde açık ön şart düzenlemelerine yer verilmesi dahi, Türk bankacılığının genel kredi sözleşmesi uygulamasında da bankaların çoğu zaman, söz konusu teminatlar tesis edilmeksizin kredileri kullanmaktan kaçındığı ve bu tutuma dayanak olarak da genel kredi sözleşmelerinin büyük çoğunluğunda yer alan, bankanın krediyi kullandırıp kullandırmamakta serbest olduğu yönündeki sözleşme klozlarını gösterdiği gözlemlenmektedir.

³⁹ Taşınır rehni sözleşmesi bakımından benzer değerlendirmeler için bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 118; ESKİOCAK, sf. 93

⁴⁰ Kıymetli evrakın rehni bakımından bkz. ERDEM, sf. 37. Taşınır rehni bakımından bkz. ROSSEL / MENTHA, sf. 230; CANSEL, sf. 47; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 660; STEINAUER, sf. 406; NOMER / ERGÜNE, sf. 256; ESKİOCAK, sf. 93. Taşınır rehni bakımından rehin sözleşmesinin tek tarafa borç yükleyen sözleşme olduğu, rehin alanın rehin konusunu iade ve saklamaya ilişkin yükümlülüklerinin kanundan kaynaklandığı yönünde karşıt görüşte bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 478; FOËX, sf. 59; MAKARACI BAŞAK, sf. 118

⁴¹ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 539; NOMER / ERGÜNE, sf. 256

⁴² İsimli ve isimsiz sözleşmeler ayrımı, isimsiz sözleşmelerin çeşitleri ve isimsiz sözleşmelerin yorumlanmasında başvuru yöntemleri hususunda detaylı bilgi için bkz. Bölüm 3, II, C. Yediemin Sözleşmesinin İsimli Sözleşme Niteliği

⁴³ Çıplak paylar bakımından MK m. 955'te ve kaydi paylar bakımından SerPK m. 47/1'de öngörülen yazılı rehin sözleşmelerinin birer tasarruf işlemi mi; sadece borçlandırıcı işlem mi; yoksa hem borçlandırıcı işlem hem de tasarruf işlemi mi teşkil ettiği hususları doktrinde tartışmalıdır. Detaylı bilgi için bkz. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 1, II, B, 2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması

⁴⁴ KARAHASAN, sf. 290

payları üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırııcı sözleşme, isimsiz bir sözleşme teşkil eder⁴⁵.

İsimsiz sözleşmeler bakımından doktrinde ve içtihatlarda yapılan, karma sözleşmeler, *sui generis* sözleşmeler ve birleşik sözleşmeler ayrımı bakımından⁴⁶ ise anonim şirket payları üzerinde rehin tesis edilmesine ilişkin borçlandırııcı sözleşme, herhangi bir esaslı unsuru kanunda düzenlenen isimli sözleşmelerin esaslı unsurları ile tam olarak örtüşmediği için *sui generis*⁴⁷ nitelikte bir sözleşme teşkil etmektedir⁴⁸.

D. Borçlandırııcı İşlemin Şekli

Rehin hakkının tesisinde borçlandırııcı işlemin *sui generis* nitelikte olmasının bir sonucu olarak, anonim şirket payının rehninde borçlandırııcı işlem herhangi bir şekil şartına tabi değildir⁴⁹. Kanunda anonim şirket payının rehni için öngörülen

⁴⁵ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743. Öte yandan doktrinde, kaydi paylar üzerinde rehin tesis edilmesine ilişkin borçlandırııcı işlemin, isimli bir sözleşme olduğu da ifade edilmektedir. Bkz. STEINAUER, sf. 406; MAKARACI BAŞAK, sf. 158; ÇEBİ, sf. 101

⁴⁶ Her bir isimsiz sözleşme türüne ilişkin detaylı açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 3, II, C. Yediemin Sözleşmesinin İsimsiz Sözleşme Niteliği

⁴⁷ *Sui generis* sözleşmeler, kısmen veya tamamen kanunda düzenlenmemiş olan sözleşmelere ilişkin unsurların yer aldığı sözleşmelerdir. Bkz. Haluk TANDOĞAN, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. I/1, 6. Baskı, İstanbul 2008, sf. 13 (TANDOĞAN, C. I/1); EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Ankara 2017, sf. 949 (EREN, **Özel Hükümler**); Cevdet YAVUZ, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 9. Baskı, İstanbul 2014, sf. 28; Mustafa Alper GÜMÜŞ, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 2. Bası, İstanbul 2012, sf. 5 (GÜMÜŞ, C. I). Bununla birlikte KUNTALP, *sui generis* sözleşmeleri tamamen tipik sözleşmelerin hiçbirine ait olmayan unsurların bir araya gelmesiyle oluşan ve bu niteliği bakımından tam anlamıyla yeni olan sözleşmeler olarak tanımlamaktadır. Bkz. Erden KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Doçentlik Tezi, Ankara 1971, sf. 10 (KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**)

⁴⁸ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743. Taşınır rehni sözleşmesinin *sui generis* niteliği bakımından bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 256; MAKARACI BAŞAK, sf. 108-109

⁴⁹ Anonim şirket payının rehni bakımından bkz. ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743. Kıymetli evrakın rehni bakımından bkz. Huriye KUBİLAY, “Kambiyo Senetlerinin Rehni”, **Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 1987, sf. 499; ERDEM, sf. 36. Taşınır rehni bakımından bkz. WIELAND, sf. 317; ROSSEL / MENTHA, sf. 232; CANSEL, sf. 20; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 41; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 660; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 538; STEINAUER, sf. 406; NOMER / ERGÜNE, sf. 295; AYAN, sf. 270; AYBAY / HATEMİ, sf. 298; FOËX, sf. 162; MAKARACI BAŞAK, sf. 154; ESKİÖCAK, sf. 100; ÇEBİ, sf. 110. Taşınır rehni bakımından aksi görüşte bkz. SEROZAN, **Taşınır Rehni**, 275; SAYMEN / ELBİR, sf. 634; AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 844. Ayrıca bkz. aşağı. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 1, II, B, 2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması

yazılılık şartları⁵⁰, çıplak payın ve kaydi payın rehninde tasarruf işlemi niteliğindeki rehin sözleşmesi bakımından aranmaktadır⁵¹.

Borçlandırıcı işlemin herhangi bir şekil şartına tabi olmadığı sonucuna GÖKSOY, TBK m. 184/2’de düzenlenen ve alacağın devri taahhüdünün şekle bağlı olmadığı kuralının kıyasen uygulanmasından varmaktadır⁵². Oysaki *sui generis* nitelikteki bir sözleşmenin kanuni bir şekil şartına bağlı olması düşünülemez. Kanaatimizce, borçlandırıcı sözleşmenin herhangi bir şekil şartına bağlı olmadığı sonucuna varılmasında, TBK m. 184/2’nin kıyasen uygulanmasının gereği yoktur. Bunun yerine, sözleşmelerin geçerliliğinin, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı olmadığını öngören TBK m. 12’deki genel kuraldan yola çıkarak, doğrudan bu sonuca varılabilir. Belirtmek gerekir ki, herhangi bir uyuşmazlığın çözümünde ispat hukuku bakımından borçlandırıcı işlemin de yazılı şekilde yapılmasında fayda olmakla beraber, yazılı şekilde yapılmasa da bu borçlandırıcı sözleşme geçerli olacaktır.

Çıplak payların ve kaydi payların rehni bakımından kanaatimizce, taraflar arasında rehin tesisine ilişkin yazılı olarak akdedilen bir sözleşmenin tasarruf işlemi mi yoksa borçlandırıcı işlem mi olduğunun ayırt edilmesinde güven teorisi esas alınmalı ve tarafların söz konusu sözleşmeyi akdetmekteki niyetleri dikkate alınarak yorum yapılmalıdır. Bu durumda tarafların iradelerinin tespitinde, öncelikli olarak sözleşmedeki ifadeler irdelenmelidir. Taraflar, örneğin, söz konusu sözleşmenin imzalanması ile rehmin “*tesis edildiğini*” belirtiyorlarsa bir tasarruf işlemi, rehmin “*tesis edileceğini*”⁵³ belirtiyorlarsa bir borçlandırıcı işlem söz konusu olabilir⁵⁴.

⁵⁰ Çıplak paylar bakımından MK m. 955/3’te ve kaydi paylar bakımından SerPK m. 47/1’de belirtilen sözleşmeler yazılı şekil şartına tabidir. Detaylı bilgi için bkz. aşağı. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 1, II, B, 2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması

⁵¹ Aynı görüşte bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 539. MK m. 955 hükmü bakımından aynı görüşte bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 154. Detaylı açıklamalar için bkz. aşağı. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 1, II, B, 2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması

⁵² GÖKSOY, sf. 86. Aynı doğrultuda bkz. ÇEBİ, sf. 109

⁵³ Tarafların söz konusu sözleşme ile bir rehin hakkı “*tesis edileceğini*” belirttikleri ihtimalde, sözleşme taraflarının iradelerinin yorumlanmasından, bazı hallerde bir tasarruf işleminin gerçekleşmesi amacıyla oldukları sonucuna da varılabilir. Örneğin “*işbu sözleşme ile taraflar, x anonim şirketinin sermayesinde rehin verenin sahibi olduğu, her biri y TL itibari değerinde toplamda z adet nama yazılı pay üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edileceğini kabul ve beyan ederler*” şeklinde bir düzenleme, tarafların, anılan paylar üzerinde bir rehin hakkını söz konusu sözleşme “ile” tesis etme iradelerinin olduğunu gösterebilir. Nitekim bu şekilde bir kullanım, çoğu zaman aynı anda hem İngilizce hem de Türkçe dillerinde ikili olarak akdedilen sözleşmelerde, İngilizcede bir gerekliliği ifade etmek üzere kullanılan “*shall*” kelimesinin Türkçeye bu şekilde çevrilmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, bu ifade her zaman rehin kurulması bakımından

Güven teorisi uyarınca ayrıca, tarafların hal ve hareketleri, sözleşme öncesi görüşmeler gibi tarafların iradelerini açığa vurabilecek diğer etkenler de dürüstlük kuralı çerçevesinde dikkate alınmalı ve sözleşmedeki ibarelere ilaveten akdedilen sözleşmenin bir borçlandırıcı işlem mi tasarruf işlemi mi olduğu konusunda buna göre bir sonuca varılmalıdır⁵⁵.

E. Borçlandırıcı İşlemin İçeriği

1. Rehin Konusu Payların Belirlenebilir Olması

Rehin belirliliği ilkesi gereği⁵⁶, her ne kadar tasarruf işleminin yapıldığı anda rehin konusu edilecek payların belirli olması gerekse de⁵⁷, borçlandırıcı işlemin gerçekleştirildiği aşamada payların belirli olması gerekmez; bu payların genel hatlarıyla, bir çerçeve dâhilinde⁵⁸ belirtilmesi ve belirlenebilir olması yeterlidir⁵⁹. Örneğin, üzerinde rehin hakkı tesis edilecek olan anonim şirketin unvanı belirtilerek,

borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesinin yapıldığı anlamına da gelmeyebilir; nitekim rehin konusunda belirlenebilirliğin sağlanamadığı bazı hallerde, anonim şirket payı üzerinde rehin tesis edileceğine ilişkin bir taahhüt, geçerli bir borçlandırıcı rehin sözleşmesi teşkil etmemekle birlikte, borçlandırıcı rehin sözleşmesinin yapılmasına ilişkin bir ön sözleşme de teşkil edebilir. Bu nedenle, her hâlikârda, sözleşmede yer alan ifadelerle yetinilmemeli ve ilgili somut olayın özellikleri ve güven teorisi çerçevesinde sözleşme taraflarının iradeleri incelenerek bir sonuca varılmalıdır. Taraflar arasında akdedilen borçlandırıcı nitelikteki bir sözleşmenin, tasarruf işlemlerinin sebebinin teşkil eden borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesi mi yoksa bu rehin sözleşmesinin yapılmasına ilişkin borçlandırıcı nitelikteki bir ön sözleşme mi olduğunun ayırt edilmesinde bkz. aşa. dn. 68, 69, 71

⁵⁴ Aynı doğrultuda bkz. ÇEBİ, sf. 118

⁵⁵ Aynı doğrultuda bkz. ÇEBİ, sf. 118

⁵⁶ Taşınır eşyanın rehnine hâkim olan prensiplerden bir tanesi olan belirlilik ilkesine göre, üzerinde rehin tesis edilecek olan taşınır eşyanın ve ayrıca rehinle teminat altına alınan alacağın, rehinin tesis edildiği anda ferdileştirilmiş olması gerekir. Bkz. WIELAND, sf. 251; CANSEL, sf. 20; SAYMEN / ELBİR, sf. 644-645; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 469-470; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1093, 1103, 1100; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 349-350; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 656-657; NOMER / ERGÜNE, sf. 242-244; ZEVLİLİLER / GÖKYAYLA, sf. 708; AYİTER, sf. 188; AKINTÜRK, sf. 839; ERDEM, sf. 19; FOËX, sf. 207; Hamdi YASAMAN, “Menkul Kıymetler Üzerinde Rehin Kurulması”, **Banka Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalâalar, Bilirkişi Raporları**, C. 2, İstanbul 2013, sf. 42 (YASAMAN, **Menkul Kıymet Rehni**); MAKARACI BAŞAK, sf. 73; ESKİOCAK, sf. 70; ÇEBİ, sf. 71. Alacak rehni bakımından bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 18; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 73

⁵⁷ CANSEL, sf. 20; SAYMEN / ELBİR, sf. 644; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 469; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1093, 1100; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 349; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 656; NOMER / ERGÜNE, sf. 242; STEINAUER, sf. 404; MAKARACI BAŞAK, sf. 73. Alacak rehni bakımından bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 18; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 73

⁵⁸ FOËX’nin bu çerçeveye ilişkin tabiri, “belirlenmiş bir çemberin içinde” (“à l’intérieur d’un cercle déterminé”) şeklindedir. Bkz. FOËX, sf. 168

⁵⁹ WIELAND, sf. 251; ROSSEL / MENTHA, sf. 232; STEINAUER, sf. 405; CANSEL, sf. 61; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1100; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 73; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 656; NOMER / ERGÜNE, sf. 241; KARAHASAN, sf. 272; FOËX, sf. 207; GÖKSOY, sf. 87; Mehmet KILIÇ, “Anonim Ortaklıklarda Pay Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, S. 71, 2009, sf. 70, MAKARACI BAŞAK, sf. 73; ESKİOCAK, sf. 70

bu şirketin bir sonraki sermaye artırımını neticesinde rehin verenin sahip olacağı tüm paylar üzerinde rehin hakkı tesis edileceği, borçlandırıcı işlem kapsamında düzenleme altına alınabilir⁶⁰. Borçlandırıcı işlem kapsamında ayrıca, tasarruf işlemi anında belirliliğin nasıl sağlanacağı düzenlenebilir ve hangi paylar üzerinde rehin kurulacağına ilişkin genel bir çerçeve belirtilebilir.

Bu kapsamda, borçlandırıcı sözleşmede, tasarruf işlemi anında belirliliğin objektif olarak, diğer bir deyişle, rehin konusunun tarafların iradelerinden bağımsız, objektif kriterlere göre (örneğin, borçlunun pay sahibi olduğu belirli üç anonim şirketin paylarından tasarruf işlemi anında borsa rayici belirli bir meblağın üzerinde olanlar) veya sübjektif olarak, diğer bir deyişle rehin konusunun taraflardan birinin ihtarı⁶¹ (örneğin, borçlunun sermayesinde paya sahip olduğu belirli üç anonim şirketten alacaklının tasarruf işlemi anında seçeceği ve borçluya bildireceği bir anonim şirketin sermayesinde sahip olunan tüm paylar) ile sağlanacağı belirtilebilir⁶². Kanaatimizce, borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemi anında belirliliğin ne şekilde sağlanacağının düzenlenmiş olduğu bu gibi hallerde rehin konusu edilecek payların genel hatlarıyla, belirlenmiş bir çerçeve dâhilinde belirtildiği ve bu sebeple belirlenebilirlik koşulunun sağlandığı kabul edilmelidir.

Anonim şirket payları üzerinde belirlilik ilkesi bakımından geçerli şekilde rehin kurulabilmesi için, tasarruf işlemi anında payların belirli olması her hâlükârda aranacaktır; yoksa borçlandırıcı işlem kapsamında bir çerçeve belirtilmesi, tasarruf işlemi anında belirlilik ilkesinin sağlanması gerekliliğini ortadan kaldırmaz⁶³.

Bankacılık uygulamasında banka ile müşterisi arasındaki kredi ilişkisi, çoğunlukla genel kredi sözleşmeleri⁶⁴ ile kurulmaktadır. Banka ve müşteri arasındaki

⁶⁰ Aynı doğrultuda bkz. GÖKSOY, sf. 264; ÇEBİ, sf. 169

⁶¹ TBK m. 87 hükmü uyarınca, bu seçimin kimin tarafından yapılacağı borçlandırıcı işlem kapsamında belirtilmemişse, borçlu rehin veren tarafından belirtilmesi gerekir.

⁶² FOËX, sf. 208; STEINAUER, sf. 405; MAKARACI BAŞAK, sf. 73, 74

⁶³ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743. Taşınır rehni bakımından bkz. CANSEL, sf. 62; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 469; NOMER / ERGÜNE, sf. 242

⁶⁴ Uygulamada sıklıkla genel kredi sözleşmeleri olarak şekillendirilen kredi açma sözleşmeleri, kredi veren sıfatıyla banka ve kredi alan sıfatıyla müşteri arasında akdedilen, bankanın müşterisine belirli bir kredi limiti dâhilinde müşteri tarafından talep edilen meblağda kredileri çeşitli zamanlarda kullanılmayı ve müşterinin de banka tarafından kendisine kullandırılan kredileri kararlaştırılan faiz ile ve vadesinde geri ödemeyi üstlendiği sözleşmelerdir. Bkz. Haluk TANDOĞAN, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. I/2**, 4. Baskı, İstanbul 2008, sf. 332 (TANDOĞAN, **C. I/2**); Fikret EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Ankara 2012, sf. 507 (EREN, **Genel Hükümler**);

Ünal TEKİNALP, **Banka Hukukunun Esasları**, 2. Bası, İstanbul 2009, sf. 480 (TEKİNALP, **Banka Hukuku**); Burak ÖZEN, **Kredi Açma Sözleşmeleri**, İstanbul 2017, sf. 55-56 (ÖZEN, **Kredi Açma**). Genel kredi sözleşmeleri kapsamında, banka tarafından müşterinin kullanımına hazır tutulan tüm kredi türleri ve bunların şartlarına ilişkin genel nitelikte düzenlemelere yer verilir ve banka ile müşteri arasında zaman içinde gerçekleşecek münferit kredi kullanma işlemleri, söz konusu genel kredi sözleşmesi ile belirlenen genel şartlar dâhilinde yerine getirilir. Bkz. TEKİNALP, **Banka Hukuku**, sf. 485. Kredi açma sözleşmelerinin bu çok kapsamlı ve işlevli yapısı, doktrinde bu sözleşmelerin hukuki niteliğinin tespitinde tartışmaya yol açmıştır. Doktrinde kredi açma sözleşmelerinin hukuki niteliği bakımından kendi içinde farklı dallara ayrılan üç temel görüş söz konusudur: Bunlardan ilki, ön sözleşme veya asıl sözleşme niteliğinde tüketim öduncü sözleşmesi görüşü, ikincisi, ön sözleşme, çerçeve sözleşme veya opsiyon sözleşmesi niteliğinde çok aşamalı sözleşme görüşü ve sonuncusu, şarta bağlı sözleşme veya borç doğuran çerçeve sözleşme niteliğinde tek aşamalı sözleşme görüşüdür. Bu görüşlerin detayları ve bunlara ilişkin değerlendirmeler ve eleştiriler bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. TEKİNALP, **Banka Hukuku**, sf. 480-482; ÖZEN, **Kredi Açma**, sf. 65-139; Burak ÖZEN, “Kredi Açma Sözleşmesinin Bu Sözleşme Çerçevesinde Gerçekleştirilen Münferit Kredi İşlemlerinden Ayırt Edilmesi Sorunu”, Prof. Dr. Seza Reisoğlu Armağanı, Ankara 2016, sf. 633-640 (ÖZEN, **Ayırt Edilme**). Kanımızca kredi açma sözleşmeleri hukuki mahiyetleri itibarıyla tek aşamalı, borç doğuran ve her bir münferit kredi ilişkisine uygulanacak kuralları normatif düzlemde düzenleme altına alan, isimsiz bir sözleşme teşkil ederken, kredi açma sözleşmeleri kapsamında kredi alanların kredi kullanım talebinde bulunma hakkı, bankanın kredi kullandırma yükümlülüğünü somutlaştıran ve içeriğini belirleyen birer yenilik doğuran hak teşkil eder. Bu kapsamda, banka tarafından müşterisine kredi kullandırılması, bankanın kredi açma sözleşmesi kapsamındaki kredi kullandırma yükümlülüklerinin ifasıdır. Münferit kredi ilişkilerine ilişkin hakların ve borçların kaynağı, bizzat kredi açma sözleşmesidir; yoksa her bir münferit kredi ilişkisi ayrı kredi sözleşmelerinin varlığını gerektirmez. Nitekim kredi açma sözleşmeleri kapsamında yer alan, bankanın krediyi hazır tutma yükümlülüğünün karşılığı olarak müşteri tarafından kredi kullanılması dahi bankaya ödenmesi gereken komisyonlar veyahut kredi kullanılması dahi müşteri tarafından karşılanması gereken masraflar, kredi açma sözleşmesinin bizzat borç doğuran bir sözleşme olduğunu gösterir niteliktedir. İlaveten sözleşme taraflarının kredi açma sözleşmesi akdetmekteki iradeleri de, yalnızca münferit kredi işlemlerine uygulanacak kuralları belirlemek değil; aynı zamanda kredi kullanımına ilişkin bir takım hak ve borçların da bu sözleşmeden doğmasıdır. Bu doğrultuda kredi açma sözleşmeleri, teknik ve dar anlamda çerçeve sözleşmeler teşkil etmezler. Aynı doğrultuda bkz. ÖZEN, **Kredi Açma**, sf. 135-138. Kredi açma sözleşmelerinin iki aşamalı çerçeve sözleşme niteliğinde olduğu görüşünde bkz. Davut GÜRSES, **Banka Genel Kredi Sözleşmesi**, 1. Baskı, İstanbul 2016, sf. 131 vd. TEKİNALP’in kredi açma sözleşmelerinin hukuki niteliğine ilişkin ÖZEN ile aynı doğrultuda, bunların borç doğuran nitelikte ve tek aşamalı sözleşmeler teşkil ettiği yönünde bir görüş benimsediği anlaşılmakla birlikte, TEKİNALP kredi açma sözleşmelerinin çerçeve sözleşme niteliğinde olduğunu da ifade etmektedir. Nitekim TEKİNALP bu görüşünde, uygulamada bankaların genel kredi sözleşmeleri kapsamında bir kredi kullandırma yükümlülüğü altında olmamalarını, bir diğer deyişle, uygulamada akdedilen genel kredi sözleşmelerinde yer alan ve bankalara kredi kullandırma hususunda serbesti ve takdir yetkisi tanıyan sözleşme klotlarını temel almaktadır. Bkz. TEKİNALP, **Banka Hukuku**, sf. 482. TEKİNALP ile paralel görüşte bkz. Rona SEROZAN, **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul 2002, sf. 75 (SEROZAN, **Borçlar Özel**). ÖZEN de uygulamada kullanılan genel kredi sözleşmeleri kapsamında kurulmak istenen yapının TEKİNALP’in görüşünde ifade ettiği şekilde biçimlendirilmek istendiğini ifade etmekte ve Ayırt Edilme makalesinde, kredi açma sözleşmesini tek aşamalı sözleşme olarak ve aynı anda çerçeve sözleşme olarak nitelendirmektedir. Bkz. ÖZEN, **Ayırt Edilme**, sf. 639, dn. 12, 645-662. TEKİNALP’in çerçeve sözleşme niteliğine ilişkin görüşüne, ÖZEN ile paralel yönde bir eleştiri için bkz. GÜRSES, sf. 126-129. TEKİNALP’in görüşü ile benzer içerikte, Yargıtay’ın kredi açma sözleşmesinin tek aşamalı sözleşme yapısını taşıdığını ifade ettiği ancak iki aşamalı çerçeve sözleşme yapısına da göndermeler yaptığı kararları için bkz. Yargıtay 15. H.D., T. 12.02.2004, E. 2003/6742, K. 2004/688; (Kazancı Hukuk Otomasyon); Yargıtay 15. C.D., T. 05.02.2014, E. 2012/15430, K. 2014/1887 (ÖZEN, **Ayırt Edilme**, sf. 641). Söz konusu kararlara ilişkin detaylı hukuki incelemeler ve eleştiriler için ayrıca bkz. ÖZEN, **Ayırt Edilme**, sf. 640-644, GÜRSES, sf. 138-141. Oysaki kanaatimizce, münferit kredi ilişkilerine ilişkin hak ve borçların kaynağının kredi açma sözleşmesi olduğunun, bir diğer deyişle, kredi açma sözleşmesinin borç doğuran bir sözleşme olduğunun kabul edilmesi halinde, bu sözleşmenin teknik anlamda bir çerçeve sözleşme teşkil ettiğinin savunulması çelişki yaratır. Nitekim teknik anlamıyla çerçeve sözleşme, ileride yapılacak olan sözleşmelerin genel şartlarını belirleyen bir sözleşme türüdür ve çerçeve sözleşmeye konu olan hukuki ilişkinin şartları, taraflar arasında çerçeve sözleşmede öngörülen genel düzenlemelere uygun olarak ileride akdedilecek “birel” sözleşmeler ile tamamlanır. Bkz. Nami

kredi ilişkisinin genel kredi sözleşmesi kapsamında düzenleme altına alındığı hallerde uygulamada, genel kredi sözleşmesi içerisinde rehne konu edilebilecek paylar çoğunlukla belirli veya belirlenebilir bir şekilde gösterilmez ve hatta söz konusu payların tasarruf işlemi anında nasıl belirleneceğine dair bir çerçeveye de çoğunlukla yer verilmez. Bunun sebebi, genel kredi sözleşmelerinin, çoğunlukla her bir banka tarafından tek taraflı olarak önceden hazırlanması⁶⁵ ve bu nedenle, müşterinin kimliğine ve münferit kredi işlemlerine göre değişen hükümlere bu sözleşmeler kapsamında rastlanmamasıdır⁶⁶. Bununla birlikte uygulamada bankalar, bu sözleşmeler kapsamında, kredi alanın kimliğinden ve her bir münferit kredi işleminin özelliklerinden bağımsız olarak, kendileri lehlerine pay rehni tesis edilmesi hususunda müşterilerine karşı talepte bulunma hakkına da sahip olmak eğilimindedir. Bu eğilimin bir sonucu olarak, uygulamada imzalanan genel kredi sözleşmelerinin büyük çoğunluğunda, bankanın talebi halinde, kredi alanın herhangi bir anonim şirket sermayesinde sahip olduğu ve banka tarafından herhangi bir çerçeveye tabi olmaksızın belirlenecek bir takım paylar üzerinde, banka lehine bir rehin hakkı tesis edileceği, kredi alanlar tarafından taahhüt edilmektedir.

Bu şekilde, genel kredi sözleşmesi kapsamında herhangi bir çerçeveye yer verilmeksizin, belirli olmayan bir zamanda ve ancak banka tarafından bir talepte bulunulduğu anda belirli veya belirlenebilir hale gelebilecek bir takım anonim şirketlerin payları üzerinde rehin hakkı tesis edileceğinin taahhüt edilmesi halinde, borçlandırıci nitelikteki rehin sözleşmesinin geçerliliği bakımından aranan belirlenebilirliğin sağlanamadığı kanaatindeyiz⁶⁷. Buna karşılık, belirlenebilirlik

BARLAS, “Çerçeve Sözleşme Kavramı ve Çerçeve Sözleşmelerin Hükümleri”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, 2. Baskı, İstanbul, 2001, sf. 808, 809; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 214; Pierre TERCİER / Pascal PİCHONNAZ / H. Murat DEVELİOĞLU, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 1. Baskı, İstanbul 2016, sf. 287; GÜRSES, sf. 121. Bu kapsamda, teknik anlamıyla çerçeve sözleşmeler, ileride kurulacak olan sözleşmelere uygulanacak hükümleri, bu sözleşmeleri kurma borcu olmaksızın belirleyen sözleşmelerdir. Bkz. BARLAS, sf. 814. Çerçeve sözleşmeler, taraflar için karşılıklı asli edim borçları doğurmaz; bununla birlikte uyarılama ve yeniden müzakere etme yükümlülükleri gibi, çeşitli yan edim yükümlülükleri doğurabilir. Bkz. BARLAS, sf. 817. Öte yandan GÜRSES, çerçeve sözleşmelerin ileride kurulacak sözleşmeleri kurma borcu içermesinin zorunlu olmadığını; ancak yine de, bu yönde bir borç da içerebileceğini ifade etmektedir. Bkz. GÜRSES, sf. 123.

⁶⁵ ÖZEN, **Kredi Açma**, sf. 144; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 75; GÜRSES, sf. 166

⁶⁶ Genel kredi sözleşmelerinin genel işlem şartlarına ilişkin TBK hükümleri uyarınca geçerli olup olmadığına ilişkin inceleme, çalışmamız kapsamında olmadığından, çalışmamız bütününde, genel işlem şartları bakımından geçerli genel kredi sözleşmelerinin söz konusu olduğu varsayılarak inceleme ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

⁶⁷ Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 149, dn. 320; MAKARACI BAŞAK, sf. 109.

kriterini sağlayamayan bu tür taahhütlerin, kanımızca, birer ön sözleşme⁶⁸ teşkil etmesi mümkündür⁶⁹. Dolayısıyla, bu tür taahhütler, genel kredi sözleşmesinin akdedilmesinden sonraki bir tarihte, bankanın talebi üzerine, taraflar arasında belirlilik ilkesine uygun borçlandırıcı nitelikte bir rehin sözleşmesinin akdedilmesine yönelik geçerli birer sözleşme yapma vaadi olarak değerlendirilebilirler⁷⁰. Bu halde, banka tarafından müşteriye yöneltilecek bir talep, bankanın talebinde işaret ettiği belirli veya belirlenebilir paylar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin tasarruf

⁶⁸ TBK m. 29 hükmü uyarınca “*Bir sözleşmenin ileride kurulmasına ilişkin sözleşmeler geçerlidir*”. Borçlandırıcı nitelikteki belirli bir sözleşmenin gelecekteki bir zamanda yapılmasının taahhüt edilmesi durumunda, bir ön sözleşme (bir diğer deyişle, sözleşme yapma vaadi) söz konusu olur. Bkz. Andreas VON TUHR, **Borçlar Hukuku Umumi Kısım**, Çev. Cevat Edege, 2. Baskı, Ankara 1983, sf. 261; S. Sulhi TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, 4. Bası, İstanbul 1979, sf. 144 (TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**); Kemal OĞUZMAN / Turgut ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, 9. Bası, İstanbul 2011, sf. 199 (OĞUZMAN / ÖZ, C. I); Hüseyin HATEMİ / Emre GÖKYAYLA, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 2. Bası, İstanbul 2012, sf. 54; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 308; Haluk N. NOMER, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 11. Bası, İstanbul 2012, sf. 36; Safa REİSOĞLU, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 22. Bası, İstanbul 2011, 96; Hasan AYRANCI, **Ön Sözleşme**, Ankara 2006, sf. 40. Ön sözleşme ile ileride yapılacağı vaadedilen borçlandırıcı nitelikteki sözleşme, asıl sözleşme olarak adlandırılır. Bkz. EREN, **Genel Hükümler**, sf. 308. Ön sözleşme ile akdedileceği taahhüt edilen sözleşme, mutlaka borçlandırıcı nitelikteki bir sözleşmedir. Borçlandırıcı nitelikteki bir sözleşme ile, tasarruf işlemlerinin yerine getirileceğinin taahhüt edilmesi durumunda artık bir ön sözleşmenin değil; borçlandırıcı nitelikteki asıl sözleşmenin varlığından söz edilir. Bkz. VON TUHR, sf. 261; OĞUZMAN / ÖZ, C. I, sf. 199; HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 54; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 308; NOMER, sf. 36; REİSOĞLU, sf. 96; AYRANCI, sf. 44.

⁶⁹ Geçerli bir ön sözleşmenin varlığından söz edilebilmesi için, ön sözleşme kapsamında asıl sözleşmenin konusunun yeterli derecede belirlenebilir olması gerekir. Bkz. VON TUHR, sf. 262; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 311-312; OĞUZMAN / ÖZ, C. I, sf. 200, dn. 518. Ancak ön sözleşmenin geçerliliği bakımından aranan belirlenebilirlik, asıl sözleşmenin konusunun ve esaslı unsurlarının, ön sözleşme kapsamında belirlenebilir şekilde ifade edilmesidir. Bkz. AYRANCI, sf. 130; REİSOĞLU, sf. 96. Asıl sözleşmenin konusundaki belirlilik ise, en geç asıl sözleşme akdedildiği anda sağlanmalıdır. Bkz. AYRANCI, sf. 139. Bu nedenle kanaatimizce, asıl sözleşme niteliğindeki borçlandırıcı rehin sözleşmesinin aksine, ön sözleşme içeriğinde rehin konusu payların belirlenebilir şekilde ortaya konulması gerekli değildir. Asıl sözleşmenin konusunun henüz yeterince belirlenemediği hallerde ön sözleşmenin önem kazandığı yönünde bkz. OĞUZMAN / ÖZ, C. I, sf. 200. Teminat altına alınan alacağın veya rehin konusu taşınırın ya da hakkın belirli olmadığı durumlarda tarafların ön sözleşme yapmayı tercih edebileceği yönünde bkz. WIELAND, sf. 252; CANSEL, sf. 46; MAKARACI BAŞAK, sf. 110. Öte yandan, ön sözleşmenin, asıl sözleşmenin esaslı unsurlarını belirli şekilde içermesi gerektiği ve bu nedenle asıl sözleşme yapmak yerine bir ön sözleşme yapmanın, taşınmaz satış vaadi sözleşmeleri dışında, pratik bir önemi olmadığı yönünde bkz. TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 149; NOMER, sf. 37. VON TUHR da ön sözleşme yapmanın pratik olarak ancak taşınmaz satış vaadi veya soyut borç ikrarında bulunma vaadi söz konusu olduğunda anlamlı olduğunu belirtmektedir. Bkz. VON TUHR, sf. 262, 263

⁷⁰ Belirlilik ilkesinin sağlanamadığı hallerde bir ön sözleşmenin söz konusu olabileceği yönünde bkz. WIELAND, sf. 252; ROSSEL / MENTHA, sf. 235; CANSEL, sf. 46; SAYMEN / ELBİR, sf. 628; ERDEM, sf. 15; FOËX, sf. 56; MAKARACI BAŞAK, sf. 109, 110; ÇEBİ, sf. 102. Bununla birlikte, kredi açma sözleşmelerinin hukuki niteliğinin teknik anlamda çerçeve sözleşme teşkil ettiği görüşünün benimsenmesi halinde, bu tür klozların, rehin tesisine ilişkin asıl borçlandırıcı işlem veyahut ön sözleşme teşkil etmesi söz konusu olamayacaktır. Nitekim genel kredi sözleşmesinin bir çerçeve sözleşme niteliğinde olduğu kabulü, bu sözleşmeden herhangi bir sözleşme yapma yükümlülüğü doğmadığı kabulünü gerektirecektir. Çerçeve sözleşmelerin sözleşme yapma yükümlülüğü doğuran sözleşmeler teşkil etmediği yönünde bkz. BARLAS, sf. 814. Çerçeve sözleşmelerin ileride kurulacak sözleşmeleri kurma borcu içermesinin zorunlu olmadığını; ancak yine de, bu yönde bir borç da içerebilecekleri yönünde bkz. GÜRSES, sf. 123. Çerçeve sözleşmeler ile ön sözleşmeler arasındaki ayırım bakımından detaylı bilgi için ayrıca bkz. BARLAS, sf. 822

işlemlerinin yerine getirilmesini değil; banka ve müşteri arasında bu paylar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesinin akdedilmesine yönelik olabilecektir⁷¹.

2. Rehinle Teminat Altına Alınan Alacağın Belirlenebilir Olması

Rehin hakkının fer'i niteliğinin bir diğer önemli sonucu, rehin hakkının, ancak teminat altına alınan geçerli bir alacağın varlığı şartıyla kurulabilmesidir⁷². Bu doğrultuda, rehinle teminat altına alınan alacağın da borçlandırıcı işlem kapsamında belirli ya da belirlenebilir şekilde belirtilmesi gerekir⁷³. Alacağın belirliliği veya belirlenebilirliği, borçlandırıcı işlemde, teminat altına alınan alacağın kaynağı olan hukuki ilişkiye⁷⁴ atıf yapılarak, söz konusu alacağın mümkün olduğu ölçüde

⁷¹ Bir ön sözleşme, taraflarına, sözleşmenin karşı tarafından borçlandırıcı nitelikteki asıl sözleşmenin yapılmasını talep etme yetkisini verir. Bkz. OĞUZMAN / ÖZ, C. I, sf. 201; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 313; NOMER, sf. 37; AYRANCI, sf. 44. Doktrinde bizim de katıldığımız bir görüş, ön sözleşmeye dayanılarak, aynı etkili olacak şekilde asıl sözleşmenin ediminin ifasının talep edilmesinin mümkün olmadığını savunmaktadır. Bkz. AYRANCI, sf. 50; MAKARACI BAŞAK, sf. 110. Bu halde, ön sözleşmeye dayanılarak asıl sözleşmenin akdedilmesi talebiyle açılan bir dava neticesinde mahkemenin verdiği karar, asıl sözleşme bakımından taraf iradesinin yerine geçer. Bkz. OĞUZMAN / ÖZ, C. I, sf. 201; NOMER, sf. 37; REİSOĞLU, sf. 96; AYRANCI, sf. 177. Buna karşılık, taraflardan birinin asıl sözleşmeyi kurma edimini ifa etmemesi durumunda artık asıl sözleşmenin konusunu teşkil eden edimin ifasının talep edilebileceği de doktrinde kabul edilmektedir. Bkz. TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 148; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 314. Bu görüş ile benzer şekilde, usul ekonomisi doğrultusunda, taşınmaz satım vaadi sözleşmesine dayanılarak, satımı vaadedilen taşınmazın mülkiyetinin alıcıya devrinin talep edilebileceği yönünde bkz. HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 56. Ayrıca Yargıtay uygulamasında taşınmaz satış vaadi sözleşmesine dayanarak mülkiyetin devrinin talep edilebildiği görülmektedir. Bkz. YİBGK, T. 25.10.1971, E. 1970/1, K. 1970/2; 14. H.D., T. 20.03.2018, E. 2017/5680, K. 2018/2102; 14. H.D., T. 13.03.2018, E. 2017/5812, K. 2018/1889; 14. H.D., T. 9.10.2017, E. 2017/7307, K. 2017/7303 (Kazancı Hukuk Otomasyon). Bu tür kararlarla Yargıtay'ın, taşınmaz satışı sözleşmesi ile taşınmaz satış vaadi sözleşmesi arasındaki farkı ortadan kaldırdığı yönünde bizim de katıldığımız eleştiriler için bkz. OĞUZMAN / ÖZ, C. I, sf. 201; NOMER, sf. 37.

⁷² WIELAND, sf. 260; ROSSEL / MENTHA, sf. 233; CANSEL, sf. 26, 46; SAYMEN / ELBİR, sf. 628; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 464, 465; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1101; ZEVLİLİLER / GÖKYAYLA, sf. 708; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 344; AKINTÜRK, sf. 836; AYAN, sf. 259; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 654; FOËX, sf. 214; STEINAUER, sf. 397; ERDEM, sf. 15; MAKARACI BAŞAK, sf. 109; ÇEBİ, sf. 64

⁷³ WIELAND, sf. 251; SAYMEN / ELBİR, sf. 645; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 470; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1103; ZEVLİLİLER / GÖKYAYLA, sf. 708; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 350; AYİTER, sf. 188; AKINTÜRK, sf. 839; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 657; NOMER / ERGÜNE, sf. 244; FOËX, sf. 226; STEINAUER, sf. 397, 399; ERDEM, sf. 19; MAKARACI BAŞAK, sf. 93; ESKİOCAK, sf. 72

⁷⁴ Örneğin LMA tarafından önerilen teminat altına alınan alacaklar/yükümlülükler tanımı, temel olarak şu şekildedir: “kredi sözleşmesi tahtında ya da bunlarla ilgili olarak kredi alan tarafından kredi verene karşı şu an ya da herhangi bir zamanda borçlu ya da sorumlu olabileceği, hangi para biriminde doğmuş olursa olsun, mevcut ve/veya ileride doğacak (şartsız ya da şarta bağlı, doğrudan ya da dolaylı, müsterek ya da müstesilsilen sorumlu olunan, sarıh ya da zımni) tüm tutar, sorumluluk veya yükümlülükler ve bu tutarların ödenmesinin iptal edilmesi, geri alınması yahut herhangi başka bir şekilde geçersiz hale gelmesi sonucunda kredi alan için muaccel olmuş herhangi bir ödeme”.

somutlaştırılması suretiyle sağlanabilir⁷⁵; yoksa teminat altına alınan alacağın, borçlandırıcı işlem kapsamında bir parasal değer ile gösterilmesine gerek yoktur⁷⁶.

Öte yandan bir gerçek kişinin mevcut ve gelecekteki tüm borçları için rehin tesis etmeyi taahhüt etmesi, bu kişinin ekonomik özgürlüğüne ve dolayısıyla kişilik haklarına aykırı kabul edilmektedir⁷⁷. Bu sebeple, teminat altına alınan alacağın borçlandırıcı işlemde belirli veya en azından belirlenebilir nitelikte ortaya konulmaması halinde, hem MK m. 23'e hem de TBK m. 20'ye aykırılık dolayısıyla borçlandırıcı işlemin ve rehnin sebebe bağlı olduğunun kabul edilmesi halinde takip eden tasarruf işleminin⁷⁸ geçersizliği söz konusu olabilecektir⁷⁹.

Bu kapsamda belirtmek gerekir ki, genel kredi sözleşmesinden doğmuş olan veya gelecekte doğabilecek⁸⁰ tüm alacakların rehinle teminat altına alındığının belirtilmesi kanaatimizce geçerlidir; zira bir genel kredi sözleşmesinden doğan ve doğabilecek⁸¹ alacaklar⁸² tespit edilebilir niteliktedir⁸³. Dolayısıyla, kredi alan

⁷⁵ Aynı görüşte bkz. STEINAUER, sf. 399; MAKARACI BAŞAK, sf. 94; ÇEBİ, sf. 125. Borçlandırıcı sözleşme kapsamında alacağın miktarının nitelik veya nicelik itibarıyla gösterilmesine gerek olmadığı ancak her hâlükârda rehin tarafları arasındaki hukuki ilişkiye atıf yapılması gerektiği yönünde İsviçre Federal Mahkemesi kararları için bkz. ATF 142 III 746; ATF 113 II 163; ATF 51 II 273; ATF 106 II 257 (www.bger.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019). Buna karşılık rehinle temin edilen alacağın hukuki sebebinin dahi borçlandırıcı işlem kapsamında gösterilmesine gerek olmadığı yönünde bkz. ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743; NOMER / ERGÜNE, sf. 243

⁷⁶ WIELAND, sf. 260; ROSSEL / MENTHA, sf. 233; CANSEL, sf. 79; SAYMEN / ELBİR, sf. 645; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 470; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1093; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 59; ZEVLİLİLER / GÖKYAYLA, sf. 708; AKINTÜRK, sf. 832; AYAN, sf. 263; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 657; FOËX, sf. 222; STEINAUER, sf. 398; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743; NOMER / ERGÜNE, sf. 243; MAKARACI BAŞAK, sf. 105; ESKİOCAK, sf. 71; ÇEBİ, sf. 126. Aynı doğrultuda İsviçre Federal Mahkemesi kararları için bkz. ATF 142 II 746; ATF 113 II 163; ATF 51 II 273 (www.bger.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019). Ayrıca İİK m. 58 gereği alacağın miktarının rehnin paraya çevirme anında parasal bir değer ile gösterilmesi gerekir. Aynı doğrultuda bkz. AYAN, sf. 263; NOMER / ERGÜNE, sf. 243; ESKİOCAK, sf. 71; Hakan PEKCANITEZ / Oğuz ATALAY / Meral SURGURTEKİN ÖZKAN / Muhammet ÖZEKEŞ, **İcra ve İflas Hukuku**, 10. Bası, Ankara 2012, sf. 175. İsviçre hukuku bakımından aynı doğrultuda bkz. FOËX, sf. 223; STEINAUER, sf. 398

⁷⁷ CANSEL, sf. 88; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 471; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1103; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 72; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 657; AYAN, sf. 263; MAKARACI BAŞAK, sf. 96; ESKİOCAK, sf. 96

⁷⁸ SAYMEN / ELBİR, sf. 634

⁷⁹ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 471; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1103; AYAN, sf. 263; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 657; NOMER / ERGÜNE, sf. 244; ESKİOCAK, sf. 96

⁸⁰ Kredi açma sözleşmelerinin borç doğuran ve tek aşamalı isimsiz sözleşme niteliğinde olduğu yönündeki görüşümüz için bkz. yuk. dn. 64

⁸¹ Geciktirici şarta bağlı veya gelecekte doğması muhtemel alacakların rehinle teminat altına alınabileceği doktrinde kabul edilmektedir. Bkz. ROSSEL / MENTHA, sf. 233; SAYMEN / ELBİR, sf. 630, 631; CANSEL, sf. 49; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 470; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1103; ZEVLİLİLER / GÖKYAYLA, sf. 708; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 350; FOËX, sf. 219 vd.; STEINAUER, sf. 397; AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 836; AYAN, sf. 263; NOMER / ERGÜNE, sf. 239; ESKİOCAK, sf. 58

tarafından banka lehine sağlanan teminatların söz konusu genel kredi sözleşmesinden doğan ve doğacak olan tüm alacakların teminatını teşkil edeceğine ilişkin genel kredi sözleşmesi klozları, kanaatimizce alacağın belirliliği ilkesine uygun ve geçerlidir.

Buna karşılık, uygulamada akdedilen genel kredi sözleşmelerinin büyük çoğunluğunda, kredi alan tarafından banka lehine tesis edilecek olan pay rehni de dâhil tüm teminatların, sadece söz konusu genel kredi sözleşmesinden doğan ve doğabilecek borçların değil; aynı zamanda kredi alanın söz konusu bankaya karşı doğmuş ve doğacak tüm borçlarının teminatını teşkil ettiği düzenlenmektedir⁸⁴. Bu yöndeki klozların geçerliliğinin de belirlilik ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Kanaatimizce bu tür klozlar, bankanın kredi alana karşı sahip olabileceği ve sözleşmenin akdedildiği anda öngörülebilir olmayan her türlü alacağın değil; sadece tarafların aralarındaki daha eski tarihli sözleşmelerden ve söz konusu klozun yer aldığı genel kredi sözleşmesinden kaynaklanan, rehin veren tarafından doğacağı öngörülebilecek nitelikte⁸⁵ olan alacakların teminat altına alındığı şeklinde değerlendirilmelidir⁸⁶. Aksi yönde bir yorum, kanaatimizce kredi alanın ekonomik

⁸² Kredi açma sözleşmesinin akdedilmesi ile banka, müşterisine belirli bir kredi limitine kadar olan bir meblağda kredi kullandırmayı taahhüt etmektedir. Dolayısıyla, kredi açma sözleşmesi kapsamındaki krediler, müşteri tarafından bankaya bir kredi kullanımı talebi iletildikten sonra banka tarafından fiilen müşteriye kullanılır. Bkz. TEKİNALP, **Banka Hukuku**, sf. 483; ÖZEN, **Kredi Açma**, sf. 187-189; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 507, 508. Bu sebeple, bir genel kredi sözleşmesi kapsamındaki kredi alacakları, banka tarafından bu krediler müşteriye fiilen kullanıldığı anda doğacaktır ve bu doğrultuda, genel kredi sözleşmesi kapsamındaki alacakların teminat altına alındığının ifade edilmesi durumunda, aslında ileride doğacak alacakların teminat altına alınması söz konusu olmaktadır.

⁸³ Genel kredi sözleşmeleri uyarınca müşteriler tarafından kullanılan krediler, çoğu zaman rotatif (döner) özellik gösterir; bir diğer deyişle, müşteri, genel kredi sözleşmesi kapsamında belirlenen limit dâhilinde kalmak kaydıyla farklı tarihlerde kredi kullanma ve geri ödeme olanağına sahip olur ve bu krediler cari hesap şeklinde işler. Bkz. TANDOĞAN, **C. I/2**, sf. 332, 333; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 506-510; TEKİNALP, **Banka Hukuku**, sf. 479-480, 487; ÖZEN, **Kredi Açma**, sf. 64; GÜRSES, sf. 161. Dolayısıyla, bir genel kredi sözleşmesinden doğması muhtemel olan alacakların tespit edilebilir nitelikte olmasının en temel sebebi, genel kredi sözleşmeleri ile borçluya bir kredi limiti tahsis edilmesi ve borçlunun bankadan söz konusu genel kredi sözleşmesinin tahtında kullanabileceği kredi anapara tutarlarının bu kredi limiti üzerine çıkmasının mümkün olmamasıdır. Nitekim kredi borçlusu bankaya karşı ancak sözleşme ile belirlenen kredi limitinin içinde kalmak şartıyla kredi talebinde bulunabilir. Bkz. TEKİNALP, **Banka Hukuku**, sf. 480; ÖZEN, **Kredi Açma**, sf. 182; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 507, 508; GÜRSES, sf. 161. Bu durumda, aksine bir sözleşme olmadıkça rehinle teminat altına alınan alacağın meblağı, belirli bir tarihteki cari hesap bakiyesine eşit olacaktır. Bkz. FOËX, sf. 224; STEINAUER, sf. 399

⁸⁴ Türk bankacılık uygulaması bakımından bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 96 vd. İsviçre'deki benzer bankacılık uygulaması için bkz. FOËX, sf. 229

⁸⁵ FOËX, sf. 231; STEINAUER, sf. 400; ESKİOCAK, sf. 97, 98. Aynı doğrultuda İsviçre Federal Mahkemesi kararları için bkz. ATF 142 III 746; ATF 108 II 47; ATF 120 II 35 (www.bger.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019).

⁸⁶ Taşınır rehni bakımından aynı doğrultuda bkz. SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 657; NOMER / ERGÜNE, sf. 244; FOËX, sf. 232; STEINAUER, sf. 400; MAKARACI BAŞAK, sf. 104; ESKİOCAK, sf. 97. İleride herhangi bir zamanda doğabilecek bütün borçlar için herhangi bir sınırlama olmaksızın rehin kurulmasının aşırı bağlılık yarattığı gerekçesiyle geçersiz olduğu yönünde

özgürlüğünü ve bu sebeple kişilik haklarını ihlal edebilecek sonuçlar doğurabilecektir⁸⁷.

II. Tasarruf İşlemi

Anonim şirket payının rehninde tasarruf işleminin şekli ve kapsamı, rehnedilecek payın çıplak pay, kaydi pay veya pay senedine bağlanmış pay olup olmamasına göre ve payların pay senedine bağlanmış olması halinde de, pay senedinin türüne göre farklılık göstermektedir.

Kısaca, çıplak ve kaydi payların rehninde tasarruf işlemi, yazılı bir rehin sözleşmesinin imzalanmasından ibaretken⁸⁸, payın senede bağlanmış olması durumunda, yazılı sözleşme akdetme şartı bulunmamakla birlikte, (i) pay senedinin hamiline yazılı olması durumunda zilyetliğin devri⁸⁹, (ii) pay senedinin nama yazılı olması veya rehin konusunun ilmühaberler olması durumunda ciro ya da yazılı rehin beyanı yapılarak zilyetliğin devri⁹⁰ ve (iii) pay senedinin gerçek nama yazılı olması durumunda yazılı rehin beyanı yapılarak zilyetliğin devri⁹¹ koşullarının yerine getirilmesi gerekir⁹².

Tüm pay çeşitleri üzerinde rehin kurulması bakımından, geçerli bir tasarruf işleminin varlığından söz edilebilmesi için öncelikli olarak tasarruf işleminin

aynı görüşte bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 471; NOMER / ERGÜNE, sf. 244; ESKİOCAK, sf. 97. Gelecekteki alacağın en azından kaynağının belirli olması gerektiği yönünde aynı görüşte bkz. SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 351. Rehin taraflarının aralarında doğacak her türlü alacağın rehinle teminat altına alındığının kararlaştırılması halinde belirlilik ilkesinin sağlanmış sayılması gerektiği; fakat taraflar arasında doğabilecek “bir takım”, “bazı” alacakların rehinle teminat altına alınmasının, belirlilik ilkesine aykırı olduğu görüşünde bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 645.

⁸⁷ Kredi sözleşmelerinde bu şekilde ucu açık bırakılan klotlar bakımından aynı görüşte bkz. SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 351; FOËX, sf. 229, 230; STEINAUER, sf. 400; ÇEBİ, sf. 125. Aynı doğrultuda İsviçre Federal Mahkemesi kararları için bkz. ATF 142 III 746; ATF 120 II 35 (www.bger.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019).

⁸⁸ Bkz. aşağı. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 1, II, B, 2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması

⁸⁹ Bkz. aşağı. Bölüm 1, II, C, 2. Hamiline Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

⁹⁰ Bkz. aşağı. Bölüm 1, II, C, 3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 1, II, C, 5. İlmühaberler Üzerinde Rehin Kurulması

⁹¹ Bkz. aşağı. Bölüm 1, II, C, 4. Gerçek Nama Yazılı (Rekta) Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

⁹² Nama yazılı pay senetleri, gerçek nama yazılı (rekta) pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin kurulması bakımından, MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerinde ifade edildiği şekliyle bir “yazılı devir beyanı” yapılması gerekliliği, söz konusu yazılı beyanın, içeriği itibarıyla rehin verenin rehin kurma iradesini göstermesi gerekliliğinin bir sonucu olarak, çalışmamız bütününde “yazılı rehin beyanı” olarak ifade edilmektedir. Bu husustaki detaylı açıklamalarımız için ayrıca bkz. aşağı. Bölüm 1, II, C, 3, c. Yazılı Rehin Beyanı

taraflarının, söz konusu işlemlerin yerine getirilmesiyle, anılan pay üzerinde bir rehin tesis edildiğine ilişkin karşılıklı ve birbirine uygun iradelerinin bulunması gerekir⁹³. Doktrinde bu şekilde bir irade uyuşması, aynı sözleşme olarak da adlandırılmaktadır⁹⁴.

Yine tüm pay çeşitleri üzerinde rehin kurulması bakımından tasarruf işleminin tarafları, rehin alan ile rehin verendir. Rehin veren teminat altına alınan alacağın borçlusu olabileceği gibi, üçüncü bir kişi de olabilir⁹⁵. Rehin alan ise, rehlin fer'i niteliğinin bir sonucu olarak mutlaka asıl borcun alacaklısı olmalıdır⁹⁶. Ancak, geçerli bir tasarruf işleminin varlığından söz edilebilmesi için, kural olarak, rehin borçlusunun rehne konu paylar üzerinde tasarruf yetkisinin bulunması gerekir⁹⁷.

A. Çıplak Pay

Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin hakkı, MK m. 954 vd.'da düzenlenmektedir. MK m. 955/1, alacaklar üzerinde rehin hakkı tesis edilmesine ilişkin şartları düzenleme altına alırken; MK m. 955/3, alacak dışındaki diğer haklar üzerinde rehin kurulmasını düzenlemektedir.

Pay senedine bağlanmamış veya kaydıleştirilmemiş olan anonim şirket payları, bir diğer deyişle çıplak paylar⁹⁸ üzerinde rehin tesis edilmesine ilişkin tasarruf işlemi, bunların rehнинin MK m. 955/1 kapsamında bir alacak rehni mi yoksa MK m. 955/3 kapsamında alacak dışında diğer bir hak rehni mi olduğu konusunda hangi görüşün

⁹³ Taşınır rehni bakımından aynı doğrultuda bkz. WIELAND, sf. 256; CANSEL, sf. 33; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 479; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 61; Zühtü AYTAÇ, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, Ankara 1988, sf. 118; NOMER / ERGÜNE, sf. 258; AYAN, sf. 279; ESKİOCAK, sf. 87. Kıymetli evrakin rehni bakımından aynı doğrultuda bkz. KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 38

⁹⁴ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 36; NOMER / ERGÜNE, sf. 258; AYAN, sf. 279; STEINAUER, sf. 408; ESKİOCAK, sf. 102

⁹⁵ ROSSEL / MENTHA, sf. 234; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 80; CANSEL, sf. 10; SAYMEN / ELBİR, sf. 633; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 478; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1099; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743; AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 844

⁹⁶ CANSEL, sf. 42, 43; SAYMEN / ELBİR, sf. 633; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 37; SEROZAN, **Taşınır Eşya**, sf. 272; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 344; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 743; AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 844; ÇEBİ, sf. 107; ESKİOCAK, sf. 87

⁹⁷ GÖKSOY, sf. 82. Alacak rehni bakımından bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 50. Taşınır eşyanın rehni bakımından bkz. SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 661; WIELAND, sf. 248; ROSSEL / MENTHA, sf. 234; STEINAUER, sf. 408; AKINTÜRK, sf. 841; AYAN, sf. 273; NOMER / ERGÜNE, sf. 258; AYBAY / HATEMİ, sf. 295. Kural olarak, rehin verenin taşınır eşya üzerinde tasarruf yetkisi olması için söz konusu eşyanın maliki olması gerekir. Bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 481; AYAN, sf. 273; ROSSEL / MENTHA, sf. 234

⁹⁸ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 547

benimsendiğine bağlı olarak gerçekleştirilir. Bu doğrultuda, şayet çıplak payın rehninin bir alacak rehni niteliğinde olduğu görüşü benimsenecek olursa, MK m. 955/1 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Buna göre, “*Senede bağlanmış olan veya olmayan alacakların rehni için rehin sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve senede bağlı alacaklarda senedin teslim edilmesi gerekir*”. Buna karşılık, çıplak payın rehninin alacak dışında bir diğer hak rehni olduğu görüşü benimsendiğinde, çıplak pay üzerinde MK m. 955/3 hükmüne göre rehin tesis edilmesi gerekecektir. Bu halde ise, “*(diğer hakların rehniinde,) yazılı rehin sözleşmesiyle birlikte, bu hakların devri için öngörülen şekle uyulması gerekir*”. Bu doğrultuda, MK m. 955/3 hükmüne göre rehin tesis edilecek olması halinde, çıplak pay, alacağın devri hükümlerine uygun olarak yazılı bir sözleşmenin akdedilmesi ile devredildiğinden⁹⁹, rehin bakımından da yazılı bir rehin sözleşmesi akdedilmesi gerekecektir.

Görüldüğü üzere, çıplak payın rehninin bir alacak rehni veya alacak dışında diğer bir hakkın rehni niteliğinde olduğuna ilişkin olarak hangi görüş benimsenirse benimsensin MK, alacaklar veya diğer haklar üzerinde rehin kurulmasında yazılı bir sözleşmenin akdedilmesini şart koşturmaktadır. Hangi görüşün benimsendiğinin teorik önemi ise kendisini, rehin hakkı kurulması bakımından yerine getirilmesi gereken diğer tasarruf işlemlerinin tespitinde gösterir.

Son olarak, çıplak payın rehninin niteliğine ilişkin benimsenen görüşten bağımsız olarak, rehin taraflarının MK düzenlemelerine alternatif olarak, anonim şirket çıplak payı üzerinde TİTRK¹⁰⁰ uyarınca da rehin kurmalarının ve bu sayede TİTRK ile getirilen hukuki imkânlardan faydalanmalarının mümkün olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekmektedir. TİTRK hükümlerinin uygulanabilir olduğu sonucuna varılması halinde rehin kurulması için yerine getirilmesi gereken

⁹⁹ Anonim şirket çıplak payının devrine ilişkin işlemler, TTK kapsamında düzenleme altına alınmamıştır; çıplak payın devrine TBK’nın alacağın devrine ilişkin hükümleri uygulanır. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 548, 549; Fatih BİLGİLİ / Ertan DEMİRKAPI, **Şirketler Hukuku**, 9. Basım, Bursa 2013, sf. 472; Sıtkı Anlam ALTAY, “Türk ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Esas Sözleşmesel Bağlam”, **İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukukuna Etkileri**, İstanbul 2009, sf. 566. Bu doğrultuda, anonim şirket çıplak payının devri için yerine getirilmesi gereken tek şekil şartı, yazılı bir devir sözleşmesinin akdedilmesidir. Bkz. BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 472

¹⁰⁰ 6750 sayılı TİTRK, 28 Ekim 2016 tarih ve 29871 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış ve 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

işlemler ise, TİTRK m. 4 hükmüne uygun şekilde bir rehin sözleşmesinin imzalanması ve bu sözleşmenin Rehinli Taşınır Sicili nezdinde tescil edilmesidir¹⁰¹.

1. Çıplak Pay Üzerinde Kurulan Rehinin Niteliği

a. Doktrindeki Görüşler

Doktrinde bir görüşe göre, çıplak payın rehni bir alacak rehni teşkil eder ve MK m. 955/1 hükmüne tabidir¹⁰². Bu görüşün savunucularından SİRMEN'e göre, çıplak pay üzerinde rehin kurulduğunda, paya bağlı pay sahipliği haklarından sadece mali haklar rehin kapsamında olmakla beraber, yönetsel haklar rehin kapsamında değildir¹⁰³. SİRMEN bu sonuca MK m. 960 hükmünden yola çıkarak varmaktadır; zira bu hükme göre "*ortaklık genel kurulunda rehinli pay senetlerini temsil etmek yetkisi, rehin alacaklısına değil, pay sahibine aittir*". Bu görüş doğrultusunda, rehin kapsamında yalnızca paya bağlı ve alacak hakkı niteliğinde mali haklar bulunduğundan anonim şirket payı üzerindeki rehin, bir alacak rehni niteliğindedir¹⁰⁴.

Çıplak pay üzerinde tesis edilen rehinin nitelendirilmesinde diğer görüş, çıplak payın rehninin MK m. 955/3'te öngörülen alacak dışındaki diğer hakların rehni kapsamında olduğunu kabul etmektedir¹⁰⁵.

Bu görüşü savunan yazarlardan bir kısmı, MK m. 954 vd. hükümlerinde belirtilen alacak rehninin kapsamına, yalnızca dar anlamda alacakların girdiğini belirtmektedir¹⁰⁶. Bu görüş uyarınca da, anonim şirket payının rehni kapsamına

¹⁰¹ Çıplak pay üzerinde rehin kurulmasında TİTRK hükümlerinin uygulama alanı bulmasının mümkün olduğu kanaatindeyiz. Bu husustaki detaylı değerlendirmelerimiz için bkz. Bölüm 1, II, A, 3. TİTRK Kapsamında Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

¹⁰² SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 56, 103; AYTAÇ, sf. 114

¹⁰³ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 56, 103; AYTAÇ, sf. 115-116

¹⁰⁴ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 57, 103; AYTAÇ, sf. 115-116

¹⁰⁵ GÖKSOY, sf. 61-63; Reha POROY / Ünal TEKİNALP / Ersin ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar Hukuku II**, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2017, sf. 159 (POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**); Hasan PULAŞLI, **Şirketler Hukuku Şerhi**, C. 2, 2. Bası, Ankara 2015, sf. 1699 (PULAŞLI, **Şerh II**); İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 372; FOËX, sf. 196; STEINAUER, sf. 453, dn. 23; KILIÇ, sf. 66; AYBAY / HATEMİ, sf. 297; MAKARACI BAŞAK, sf. 48; ÇEBİ, sf. 55. Çıplak pay üzerindeki rehinin niteliğine ilişkin bir açıklama yapmamakla birlikte SAYMEN /ELBİR, MK m. 960 hükmüne ilişkin incelemelerine diğer hakların rehnine ilişkin açıklamaları kapsamında yer vermektedir. Bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 700

¹⁰⁶ GÖKSOY, sf. 62

sadece mali haklar girer¹⁰⁷; ancak mali hakların başka bir olayın gerçekleşmesine bağlı olarak paydan bağımsızlaşıp, ayrı ve müstakil alacaklar haline gelmeleri, bunların pay sahipliği hakkı teşkil etmelerine engel olmaz¹⁰⁸. Bu sebeple anonim şirket payının üzerinde rehin kurulması, MK anlamında bir alacak rehni olarak nitelendirilemez; dolayısıyla bu durumda alacak dışında bir diğer hak rehni söz konusudur¹⁰⁹.

Doktrinde anonim şirket payının rehninin bir hak rehni olduğunu ileri süren diğer görüş ise, pay üzerinde kurulan rehnin paya bağlı pay sahipliği haklarından hem mali hakları hem de yönetsel hakları kapsadığından hareket eder; zira rehnin paraya çevrilmesi aşamasında pay, devralana hem mali hem de yönetsel haklar ile birlikte devredilir¹¹⁰. MK m. 960 hükmü ise, üzerinde rehin tesis edilen paya bağlı yönetsel hakların kullanımına ilişkin bir hükümdür; rehnin kapsamını belirlememektedir¹¹¹.

Son olarak doktrinde ERGÜNE tarafından, anonim şirket çıplak payın rehninin aynı anda hem alacak rehni hem de hak rehni niteliğinde olduğu ileri sürülmektedir¹¹². ERGÜNE bu görüşünün nedeni olarak ise, hem iki görüş arasında pratik bir farklılık bulunmamasını hem de alacaklar üzerinde tesis edilen rehnin, hak rehninin özel bir görünümü teşkil etmesini göstermektedir¹¹³.

b. Değerlendirme

Doktrinde yukarıda ifade edildiği şekilde ileri sürülen görüşler dikkate alındığında, anonim şirket çıplak payının rehninin bir alacak rehni değil, alacak dışında diğer bir hak rehni olarak nitelendirilmesi ve çıplak payın rehni bakımından MK m. 955/3 hükmünün uygulama alanı bulması gerektiği kanaatindeyiz.

¹⁰⁷ ROSSEL / MENTHA, sf. 253, dn. 1; STEINAUER, sf. 452; GÖKSOY, sf. 63; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar I*, sf. 549; PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1706

¹⁰⁸ GÖKSOY, sf. 63

¹⁰⁹ ROSSEL / MENTHA, sf. 253, dn. 1; STEINAUER, sf. 453, dn. 23; GÖKSOY, sf. 63

¹¹⁰ Dieter ZOBL, *Berner Kommentar*, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Das Sachenrecht, 2. Abt Die beschränkten dinglichen Rechte, 5 Teilband: Das Fahrnispfand, Bern 1996, Art. 899, No. 90 (*naklen* GÖKSOY, sf. 60); ÇEBİ, sf. 56

¹¹¹ ZOBL, Art. 899, No. 90 (*naklen* GÖKSOY, sf. 60)

¹¹² ERGÜNE, *Pay Rehni*, sf. 744, dn. 21; NOMER / ERGÜNE, sf. 298

¹¹³ ERGÜNE, *Pay Rehni*, sf. 744, dn. 21

Nitekim anonim şirket payı üzerinde tesis edilen rehin, dar anlamda bir alacak rehni değil; pay sahipliği statüsünden kaynaklanan hakların rehnedilmesi anlamına gelir. Her ne kadar paya bağlı mali haklar, belirli olayların gerçekleşmesi halinde alacak hakkı niteliği kazansa ve alacak niteliğindeki söz konusu haklar rehin kapsamına dâhil edilebilirse de¹¹⁴, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında pay, kural olarak¹¹⁵, ona bağlı olan mali ve yönetsel tüm haklar ile birlikte, bölünmeksizin devredilir. Bu doğrultuda, kanaatimizce de MK m. 960 hükmü, paylar üzerinde tesis edilen rehnin kapsamını değil, rehinli paylara ilişkin yönetsel hakların ne şekilde kullanılacağını düzenlemektedir.

Bununla birlikte, kanaatimizce anonim şirket çıplak payının rehninin niteliği bakımından ERGÜNE'nin bir tespitine de katılmamak mümkün değildir. Kanaatimizce de, anonim şirket çıplak payının rehni ister alacak rehni olarak ister hak rehni olarak nitelendirilsin, her hâlükârda yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemleri pratik olarak aynıdır¹¹⁶.

Dolayısıyla, çıplak pay üzerinde rehin kurulabilmesi için, MK m. 955/3 hükmü doğrultusunda bir yazılı rehin sözleşmesinin varlığı ve çıplak payın devri için gerekli şartların sağlanması gerekir.

2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

Çıplak pay üzerinde rehin kurulmasının, alacak dışında diğer bir hak rehni olduğu görüşünün kabulünden hareketle, MK m. 955/3 uyarınca çıplak payın rehni için bir yazılı rehin sözleşmesinin akdedilmesi gerekli ve yeterlidir¹¹⁷. Anonim şirkette çıplak payın devri bakımından kanunda herhangi bir geçerlilik şartı öngörülmediğinden¹¹⁸ MK m. 955/3 uyarınca, anonim şirket çıplak payı üzerinde rehin kurulması için yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması dışında bir işlem

¹¹⁴ Mali hakların rehin kapsamına dâhil edilip edilmemesi hususunda detaylı açıklamalar için bkz. aşağı. Bölüm 4, II, A, 2, a, i. Mali Hakların Kullanılması

¹¹⁵ Bu kuralın temel istisnası için bkz. aşağı. Bölüm 2, III, B, 2. Esas Sözleşmesel Bağlamın Rehne Etkisi

¹¹⁶ Bkz. aşağı. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

¹¹⁷ GÖKSOY, sf. 89; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 549; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 158, 159; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 745; ÇEBİ, sf. 88

¹¹⁸ Anonim şirket çıplak payının devrine ilişkin işlemlere ilişkin açıklamalarımız için bkz. yuk. dn. 99.

yapılmasına gerek yoktur¹¹⁹¹²⁰. Nitekim anonim şirket çıplak payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının anonim şirkete bildirilmesi veya rehnin anonim şirket pay defterine kaydedilmesi, rehnin geçerli bir şekilde tesis edilmesi açısından kurucu işleve sahip değildir¹²¹. Öte yandan, çıplak pay üzerindeki rehnin kapsamında olan bazı pay sahipliği haklarının rehin alan tarafından anonim şirkete karşı ileri sürülebilmesi bakımından rehnin anonim şirkete bildirilmesi önem arz eder¹²².

Çıplak pay üzerinde rehin kurulması bakımından MK m. 955/3'te anılan yazılı sözleşme, borçlandırııcı işlem değil, tasarruf işlemidir¹²³.

Bununla birlikte uygulamada, çıplak paylara ilişkin olarak akdedilen yazılı rehin sözleşmelerinde çoğunlukla borçlandırııcı işlem ile tasarruf işlemine bir arada

¹¹⁹ GÖKSOY, sf. 89; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 158, 159; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1699; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 745.

¹²⁰ Limited şirket paylarının rehni söz konusu olduğunda ise, pay rehninin noter huzurunda yapılması gerekecektir; zira limited şirket paylarının devri bakımından, TTK m. 595 hükmü uyarınca, devir sözleşmesi taraflarının imzalarının noterlikçe onaylanması gerekir. Limited şirket payı üzerinde rehin kurulması bakımından bkz. Ramazan DURGUT, "Limited Şirket Esas Sermaye Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C. 26, S. 108, Ankara 2013, sf. 131. Limited şirket payının devrine ilişkin olarak bkz. Barbaros ÇAĞA, "Limited Şirkette Ortaklık Payının Devri", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 7, S. 3, Ankara 1974, sf. 595; İsmail DOĞANAY, "Limited Şirketlerde, Ortaklık Payının Bir Başkasına Devredilmesi Koşulları Nedir?", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 8, S. 2, Ankara 1975, sf. 90 (DOĞANAY, **Limited Şirket**); PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 2216; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 721. STEINAUER, limited şirket payının rehinde borçlandırııcı işlemin de resmi şekle uygun yapılması gerektiği görüşündedir. Bkz. STEINAUER, sf. 455

¹²¹ Bu husustaki detaylı değerlendirmelerimiz için bkz. aşağı. Bölüm 2, I. Rehnin Anonim Şirkete Bildirilmesi ve Bölüm 2, II. Rehnin Anonim Şirket Pay Defterine İşlenmesi

¹²² Bu husustaki detaylı değerlendirmelerimiz için bkz. aşağı. Bölüm 2, I. Rehnin Anonim Şirkete Bildirilmesi

¹²³ Anonim şirket payının rehni bakımından aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 83; ÇEBİ, sf. 88. MK m. 955 çerçevesinde aynı görüşte bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 538; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 35; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 678; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1129; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 745; NÖMER / ERGÜNE, sf. 294; AYBAY / HATEMİ, sf. 298; MAKARACI BAŞAK, sf. 154; ESKİÖCAK, sf. 53. Anonim şirket çıplak payının rehinde borçlandırııcı işlem ve tasarruf işleminin, tek bir sözleşmede birleştiği ve bu sözleşmenin de yazılı akdedilmesi gerektiği yönünde bkz. STEINAUER, sf. 455. SEROZAN'a göre, "Bu yolculuğun ilk istasyonunu oluşturan borçlanma sözleşmesi taşınır eşyada taşınmaz eşyadan ayrılmı olarak şekilsiz gerçekleştirilebilir. Yalnız hak rehinde yazılı şekle uyulmak gerekir". Dolayısıyla SEROZAN da, bir hak rehni söz konusu olduğunda, kanunun m. 955'te bahsettiği yazılı sözleşmenin, borçlandırııcı işlemi de kapsadığı kanaatindedir. Bkz. SEROZAN, **Taşınır Eşya**, sf. 276; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 349. SEROZAN ile aynı görüşte bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 634. TEKİNALP'e ve PULAŞLI'ya göre ise MK m. 955 ile öngörülen sözleşme bir borçlandırııcı sözleşmedir ve kanun çıplak payların rehni bakımından, borçlandırııcı işleme eklenen ayrı bir tasarruf işlemi öngörmemiştir. Yazarlar aynı zamanda, rehin sözleşmesi ile bu maddede belirtilen yazılı belgenin rehin alana teslim edilmesi işlemlerinin her ikisinin birden rehin hakkının kurulması bakımından kurucu etkiyi haiz olduğunu da ifade etmektedir. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 159; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1699, dn. 1699

yer verildiği görülmektedir¹²⁴; zira rehin konusunun ve teminat altına alınan alacağın belirli olduğu durumlarda, borçlandırıcı işlem ile tasarruf işleminin birbirinden ayrılmasında çoğu zaman hukuki bir yarar da yoktur. Aynı zamanda uygulamada, bankalar tarafından sağlanan finansmanlarının teminatını teşkil etmek üzere imzalanan rehin sözleşmelerinin bir kısmında, tek bir yazılı sözleşme içerisinde hem mevcut payların rehni bakımından borçlandırıcı işleme ve tasarruf işlemine hem de borçlunun ileride sahip olacağı payların¹²⁵ rehni bakımından borçlandırıcı işleme¹²⁶ bir arada yer verilmektedir. Şöyle ki, bir yazılı sözleşme ile bir yandan borçlunun sahip olduğu mevcut ve belirli paylar üzerinde rehin kurulmakta, bir yandan da borçlunun rehin sözleşmesinin imza tarihinden sonra söz konusu belirli anonim şirketlerdeki sermaye artırımları veya bu şirketlerin sermayelerinde başkalarına ait payların kendisine devredilmesi sonucunda sahip olabileceği paylar üzerinde bir rehin hakkı tesis edileceği ve bu amaçla tasarruf işlemi niteliğinde ek pay rehni sözleşmelerinin imzalanacağı, borçlu tarafından taahhüt edilmektedir.

Tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi, tıpkı borçlandırıcı işlemde olduğu gibi tek tarafa borç yükleyen sözleşme olarak düzenlenebilir¹²⁷. Çıplak payın rehni bakımından, çıplak payın niteliği gereği herhangi bir pay senedinin ciro edilmesi veya teslim edilmesi ya da bir taşınır eşyanın zilyetliğinin devri gibi şartlar söz konusu olmadığı için, rehin alanın rehin verene rehin konusunu iade borcu bulunmamaktadır. Bu kapsamda, rehin alanın yazılı rehin sözleşmesinde rehnin geçerli bir şekilde kurulabilmesi için herhangi bir taahhütte bulunması esaslı bir unsur teşkil etmez. Ancak, bu sözleşmenin uygulamada sıklıkla eksik iki tarafa borç

¹²⁴ Aynı doğrultuda bkz. yuk. Bölüm 1, I. Borçlandırıcı İşlem

¹²⁵ Rehni konusunun bir alacak veya diğer bir hak olduğu durumlarda, ileride doğması muhtemel alacaklar ve haklar üzerinde rehin kurulabileceği doktrinde kabul edilmektedir. Bkz. CANSEL, sf. 22; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 537; WIELAND, sf. 311; ROSSEL / MENTHA, sf. 253; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 677; FOËX, sf. 189; STEINAUER, sf. 452. Bu durumda geciktirici şarta bağlı bir rehin kurulması söz konusu olur. Gelecekte doğması muhtemel alacakların rehni bakımından aynı görüşte bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 37-38; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 677. Gelecekte mevcut olacak taşınırların rehni bakımından aynı görüşte bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 242

¹²⁶ Borçlunun ileride sahip olacağı payların bu sözleşme kapsamında belirlenebilir şekilde ortaya konulması halinde (örneğin söz konusu anonim şirketteki sermaye artırımını sonucunda borçlunun sahip olacağı tüm paylar üzerinde rehin kurulacağına ilişkin bir taahhüt gibi), asıl sözleşme niteliğindeki borçlandırıcı rehin sözleşmesi söz konusu olacaktır. Buna karşılık bu payların belirlenebilir şekilde ifade edilmemesi halinde (örneğin, unvanı belirtilmeyen herhangi başka bir anonim şirketteki paylardan, ilerideki bir tarihte rehin alan tarafından herhangi bir çerçeveye tabi olmaksızın seçilecek olanlar üzerinde rehin kurulacağına ilişkin bir taahhüt gibi), borçlandırıcı bir rehin sözleşmesi yapma vaadi söz konusu olabilecektir. Borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesi ile bu sözleşmeye ilişkin bir ön sözleşme ayrımı bakımından bkz. yuk. Bölüm 1, I, E, 1. Rehni Konusu Payların Belirlenebilir Olması

¹²⁷ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 540

yükleyen sözleşme olarak akdedildiği görülmektedir. Örneğin uygulamada akdedilen birçok pay rehni sözleşmesinde rehin alan, rehnin sona erdiği tarihte bu hususu belirten bir yazının imzalanarak rehin verene teslim edileceğini ve rehnin sona erdiği hususunu payları rehne konu olan anonim şirkete bildireceğini taahhüt etmektedir.

MK m. 955/3 kapsamında bahsedilen yazılılık şartı TBK m. 12/2’de ifade edilen geçerlilik şartıdır¹²⁸. Bu sebeple, TBK m. 13 vd. maddelerine uygun şekilde adi yazılı şekilde¹²⁹ yapılmadıkça çıplak pay üzerinde rehin tesis edilmesine ilişkin bir sözleşme hüküm doğurmaz¹³⁰.

Yazılı şekil şartının yerine getirilmesi bakımından, ilgili rehin sözleşmesinin TBK m. 14/1 hükmü doğrultusunda, yalnızca rehin verenin imzasını içermesi, rehnin geçerli bir şekilde kurulması bakımından yeterlidir¹³¹.

Yazılı şekilde yapılan rehin sözleşmesi, asgari olarak rehne ilişkin bütün esaslı unsurlarını kapsamalıdır¹³². Bu sebeple, asgari olarak, rehin verenin rehin kurma iradesi, kimin lehine rehin tesis edildiği, rehne konu edilen paylar ve rehin ile teminat altına alınan alacak, rehin sözleşmesinde yazılı olarak ifade edilmelidir¹³³.

Tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi de, tıpkı borçlandırıcı işlem bakımından olduğu gibi, hem tek başına ayrı bir sözleşme olarak hem de asıl

¹²⁸ WIELAND, sf. 317; ROSSEL / MENTHA, sf. 255; SAYMEN / ELBİR, sf. 694; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 539; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1129; KARAHASAN, sf. 292; GÖKSOY, sf. 87; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 745; ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 90

¹²⁹ WIELAND, sf. 317; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 37; SAYMEN / ELBİR, sf. 694; GÖKSOY, sf. 86

¹³⁰ Elektronik İmza Kanunu m. 5/2 uyarınca teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile imzalanamaz. Bu sebeple, rehin sözleşmesi bakımından kanuni yazılılık şartı, TBK m. 14/2 hükmüne rağmen, güvenli elektronik imza ile sağlanamaz. Güvenli elektronik imza ile imzalanmış bir sözleşme ile çıplak pay üzerinde rehin kurulabilmesi, ancak söz konusu rehnin TİTRK hükümleri uyarınca tesis edilmesi halinde söz konusu olabilir. Ayrıca bkz. aşağıda dn. 161

¹³¹ Nitekim TBK m. 14/1 hükmü uyarınca “Yazılı şekilde yapılması öngörülen sözleşmelerde borç altına girenlerin imzalarının bulunması zorunludur”. Dolayısıyla, tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, yalnızca söz konusu borçla yükümlü olan tarafın sözleşmeyi imzalaması, kanuni yazılılık şartının yerine getirilmesi bakımından yeterlidir. Bkz. VON TUHR, sf. 235; OĞUZMAN / ÖZ, C. I, sf. 153; REİSOĞLU, sf. 88; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 275. Rehin hakkının tesisi bakımından ayrı doğrultuda bkz. GÖKSOY, sf. 86; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 745, dn. 22. Alacak rehni bakımından aynı görüşte bkz. WIELAND, sf. 317; ROSSEL / MENTHA, sf. 255; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 37; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 540; FOËX, sf. 164; KARAHASAN, sf. 291.

¹³² SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 37

¹³³ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 37. Borçlandırıcı işlem bakımından da olduğu gibi, teminat altına alınan alacağın, bu sözleşme kapsamında yazılı olarak, taraflar arasındaki hukuki ilişkiye atıfta bulunularak yeterince somutlaştırılması halinde, alacağın parasal bir değer ile gösterilmesine gerek yoktur. Bkz. yuk. Bölüm 1, I, E, 2. Rehinle Teminat Altına Alınan Alacağın Belirlenebilir Olması

alacağa ilişkin sözleşmenin içerisinde bir kloz olarak ortaya çıkabilir. Borçlandırıcı işleminden farklı olarak, tasarruf işlemi niteliğindeki rehin klozunda bu defa, üzerinde rehin tesis edilecek olan payların genel bir çerçeve dâhilinde belirtilmiş olması yeterli değildir; tasarruf işleminin gerçekleştiği anda bu payların belirli (ferdileştirilmiş) şekilde ortaya konulması gerekir¹³⁴. Belirlilik bu halde, rehne konu söz konusu payların hangi anonim şirketin payları olduğu, payların adedi, nominal değerleri ve toplam bedelleri, söz konusu rehin sözleşmesinde veya rehin klozunda belirtmek suretiyle sağlanabilir¹³⁵.

Uygulamada imzalanan bazı genel kredi sözleşmelerinde yer alan ve genel kredi sözleşmesinin imzalanması ile borçlunun sahip olduğu ve sözleşme süresince ileride sahip olacağı tüm anonim şirket paylarının, kredi veren banka lehine rehinli olduğu belirtilen klozların, belirlilik ilkesine aykırılık dolayısıyla geçerli birer tasarruf işlemi teşkil etmeyeceği kanaatindeyiz¹³⁶; zira bu tür klozlarda rehin konusunda belirlilik söz konusu değildir. Ayrıca bu tür bir kloz, genel rehin yasağı¹³⁷ kapsamında da geçerli olmamalıdır. Bu durumda, bir kişinin hem belirsiz bir süre içinde sahip olabileceği ve sözleşmenin imzalandığı anda da belirlenebilir olmayan bir takım anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmak istenmekte hem de tek bir işlemle borçlunun malvarlığının bir kısmı rehin altına alınmaya çalışılmaktadır.

¹³⁴ MK m. 955 çerçevesinde aynı görüşte bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 18; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 540; FOËX, sf. 209; GÖKSOY, sf. 87; MAKARACI BAŞAK, sf. 73; ESKİOCAK, sf. 71. Taşınır rehni bakımından aynı doğrultuda bkz. CANSEL, sf. 20; SAYMEN / ELBİR, sf. 644; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 469; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1093, 1100; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 73; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 349; AKINTÜRK, sf. 839; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 656; NOMER / ERGÜNE, sf. 242; FOËX, sf. 207; STEINAUER, sf. 401

¹³⁵ Aynı doğrultuda bkz. ÇEBİ, sf. 123

¹³⁶ Aynı doğrultuda bkz. yuk. Bölüm 1, I, E, 1. Rehin Konusu Payların Belirlenebilir Olması. Öte yandan, genel kredi sözleşmelerinin teknik anlamda çerçeve sözleşme niteliğinde olduğu görüşünün benimsenmesi halinde, genel kredi sözleşmeleri kapsamında tasarruf işlemi niteliğinde bir yazılı rehin sözleşmesinin yer almasının mümkün olmadığı sonucuna ulaşılabacaktır. Bununla birlikte yukarıda dn. 64 kapsamında detaylandırılan görüşümüz doğrultusunda kanımızca genel kredi sözleşmeleri teknik anlamda çerçeve sözleşme teşkil etmediğinden, belirlilik ilkesine uygun rehin klozlarının, ilerleyen paragraflarda açıklandığı şekilde, anonim şirket çıplak payları üzerinde rehin tesisi bakımından geçerli birer tasarruf işlemi teşkil etmesi ihtimali söz konusu olabilmektedir.

¹³⁷ Bir kişinin mal varlığının tümü veya belirli bir kısmı üzerinde tek bir işlemle rehin kurulması, MK m. 23 kapsamında kişilik haklarına aykırı olarak değerlendirilmektedir. Bu kural, doktrinde “genel rehin yasağı” olarak anılmaktadır. Bkz. CANSEL, sf. 21, 57; AKİPEK, sf. 125; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1093; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 74; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 350; AKINTÜRK, sf. 839; AYAN, sf. 264; NOMER / ERGÜNE, sf. 242; ERDEM, sf. 19; ESKİOCAK, sf. 70, 96; ÇEBİ, sf. 119 vd.

Buna karşılık, söz konusu rehin klozu, sadece genel kredi sözleşmesinin imzalandığı anda borçlunun belirli bir anonim şirkette¹³⁸ sahip olduğu payların tamamı üzerinde rehin hakkı tesis edildiğine ilişkinse, artık belirlilik ilkesinin sağlanmış olduğu kabul edilmelidir. Böyle bir durumda, söz konusu payların adetlerinin, nominal değerlerinin ve toplam bedellerinin tespiti, ilgili şirketin pay defteri incelenmek suretiyle kolaylıkla tespit edilebileceğinden, rehne konu paylara ilişkin bu bilgiler sözleşmede açıkça yazılmasa da belirlilik sağlanmaktadır¹³⁹. Buna karşılık, söz konusu rehin klotunun, borçlunun belirli bir anonim şirkette sahip olduğu “bazı”, “bir takım” paylar üzerinde rehin tesis edildiğine ilişkin olması halinde, hangi paylar üzerinde rehin tesis edildiği belirli bir şekilde ortaya konulmadığından, geçerli bir rehin hakkının tesis edildiğinden bahsedilemez. Nitekim bu noktada, teminat altına alınan alacağı karşılayacak değerde payların üzerinde rehin hakkı tesis edildiğinden de söz edilemeyecektir.

3. TİTRK Kapsamında Çıplak Pay Üzerinde Rehni Kurulması

1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu’nu ilga eden TİTRK ile kanunda gösterilen bir takım taşınır varlıklar üzerinde, teslim şartına bağlı olmaksızın rehin hakkı tesis edilmesi olanağı düzenleme altına alınmaktadır¹⁴⁰. İlâveten, TİTRK uyarınca rehin kurulan hallerde, rehnin kamuya açıklığına ilişkin bazı düzenlemeler

¹³⁸ Belirlilik kriterinin sağlanması bakımından, borçlunun paylarına sahip olduğu anonim şirketin unvanının da ilgili rehin klotunda belirtilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bir kişinin sermayesinde pay sahibi olduğu anonim şirketlerin tamamının belirlenmesi çıplak paylar bakımından, ancak ve ancak Türkiye’deki tüm anonim şirketlerin pay defterlerinin teker teker incelenmesi suretiyle sağlanabilir. Bu şekilde bir incelemenin yapılmasının ise fiilen imkânsız olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla, borçlu yalnızca tek bir anonim şirkette pay sahibi ise, payları rehne konu edilecek anonim şirketin unvanının rehin sözleşmesinde/klotunda belirtilmesinin gerekli olmadığına ilişkin GÖKSOY’un görüşüne katılmıyoruz. Bkz. GÖKSOY, sf. 87. GÖKSOY ile aynı görüşte bkz. ÇEBİ, sf. 124

¹³⁹ Aynı görüşte bkz. ÇEBİ, sf. 123.

¹⁴⁰ Osman Gökhan ANTALYA / Faruk ACAR, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler)**, 1. Bası, İstanbul 2017, sf. 1; Celal GÖLE / Gökhan AYDOĞAN, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 33, S. 1, Ankara 2017, sf. 7; Mehmet Ali AKSOY, “Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni’nin Ticari İşletme Rehni İle Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2018/1, İstanbul 2018, sf. 56; Damla GÜRPINAR, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 19, S. 1, İzmir 2017, sf. 123; Murat Can ATAKAN, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, **Legal Hukuk Dergisi**, C. 15, S. 171, İstanbul 2017, sf. 1101; Belin KÖROĞLU ÖLMEZ, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 129, Ankara 2017, sf. 262

uygulama alanı bulmakta¹⁴¹ ve rehnin paraya çevrilmesi aşamasında rehin alanlar İİK'nın öngördüklerine nazaran daha avantajlı yollara başvurma olanağı kazanmaktadır¹⁴².

TİTRK m. 5/1 hükmünün (a) bendi dolayısıyla, alacaklar üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilebilir¹⁴³. TİTRK uyarınca rehne konu edilebilecek varlıkların sınırlı sayıda¹⁴⁴ listelendiği TİTRK m. 5/1 hükmü, kanunun yürürlüğe girmesinden sonra değişikliğe uğramış¹⁴⁵ ve söz konusu m. 5/1'e (p) bendi olarak "*benzeri her türlü taşınır varlık ve hak*" ibaresi eklenmiştir. Bu eklenen (p) bendi sonucunda, kanaatimizce, TİTRK uyarınca üzerinde rehin tesis edilebilecek varlıklar artık *numerus clausus* olarak sayılmamakta ve TİTRK m. 5/1'in (a) ve (p) bentleri birlikte değerlendirildiğinde, alacaklar ve benzeri her türlü haklar üzerinde TİTRK uyarınca rehin hakkı kurulabilmektedir.

Anonim şirket çıplak payının rehninin bir alacak rehni veya alacak dışında diğer bir hak rehni niteliğinde olduğuna ilişkin hangi görüş benimsenirse benimsensin¹⁴⁶, çıplak payın rehninde her hâlükârda bir alacak veya alacak benzeri bir hak rehni unsuru söz konusu olmaktadır. Bu sebeple, her ne kadar TİTRK m. 5/1 hükmünde açıkça sayılmasa da tarafımızca, lafzi bir yorum sonucunda, halka açık olmayan¹⁴⁷ anonim şirketlerin senede bağlanmamış payları üzerinde TİTRK uyarınca da rehin kurulabileceği sonucuna varılmaktadır¹⁴⁸.

¹⁴¹ ANTALYA / ACAR, sf. 3; GÖLE / AYDOĞAN, sf. 8; GÜRPINAR, sf. 149-153; ATAKAN, sf. 1102

¹⁴² ANTALYA / ACAR, sf. 4; ATAKAN, sf. 1102. TİTRK ile öngörülen paraya çevirme yönetimlerinin İİK düzenlemeleri karşısındaki durumuna ve TİTRK ile getirilen radikal düzenlemelere ilişkin detaylı incelemeler için bkz. Hikmet BİLGİN, "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İcra-İflâs Hukuku Açısından Genel Bir Bakış", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Y. 8, S. 31, Ankara 2017, sf. 619-657

¹⁴³ ANTALYA / ACAR, sf. 72; GÖLE / AYDOĞAN, sf. 25; AKSOY, sf. 73; ATAKAN, sf. 1105; KÖROĞLU ÖLMEZ, sf. 274

¹⁴⁴ ANTALYA / ACAR, sf. 64; GÖLE / AYDOĞAN, sf. 26; ATAKAN, sf. 1104; KÖROĞLU ÖLMEZ, sf. 272; Bkz. TİTRK Madde Gerekçeleri, Madde 5 (Kazancı Hukuk Otomasyon).

¹⁴⁵ Söz konusu (p) bendi, 10 Mart 2018 tarihli ve 30356 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 28. maddesi ile TİTRK m. 5/1'e son bent olarak eklenmiştir.

¹⁴⁶ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, A, 1. Çıplak Pay Üzerinde Kurulan Rehnin Niteliği

¹⁴⁷ TİTRK'in amaç ve kapsamını düzenleme altına alan 1. maddesinin 4. fıkrası uyarınca TİTRK, sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri bakımından uygulanabilir değildir. Finansal sözleşmeler ise, TİTRK m. 2 kapsamında, "*faiz oranı, emtia, döviz, hisse senedi, tahvil, endeks veya benzeri finansal araçların dayanak varlık olarak kullanıldığı spot, future, forvvard, opsiyon veya swap işlemiyle, repo, ters repo işlemi ve bu işlemlere benzer nitelikte olan ve finansal piyasalarda kullanılan diğer işlemlerle ve bu işlemlerin herhangi bir kombinasyonunu içeren sözleşmeler*" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, halka açık

Diğer taraftan, kanaatimizce, amaca uygun bir yorum ile de TİTRK uyarınca anonim şirket çıplak payları üzerinde rehin kurulabileceği sonucuna varılabilir. Şöyle ki, TİTRK m. 1/1 uyarınca, anılan kanunun amaçlarından bir tanesi, “*taşınır rehninde aleniyetin sağlanması (...) suretiyle finansmana erişimin kolaylaştırılması*”dır. MK sistematüğinde taşınır rehninde kamuya açıklık¹⁴⁹, rehne konu taşınırın zilyetliğinin devri ile sağlanmaktadır¹⁵⁰. Öte yandan, senede bağlanmamış alacak ve diğer hakların rehni bakımından kamuya açıklığın sağlanması, MK m. 955 hükmü uyarınca temelde bir yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması ile sağlanmaktadır¹⁵¹. Ancak, alacaklar ve alacak dışındaki diğer hakların rehni bakımından, MK hükümleri uyarınca imzalanan yazılı rehin sözleşmesi ile sağlanan kamuya açıklık, pratikte bazı durumlarda yetersiz kalabilmektedir¹⁵². Söz konusu yazılı rehin sözleşmesi herhangi bir sicil nezdinde tescil edilmemekte, rehne konu alacakların veya hakların üçüncü kişilere devrinde, bu yazılı sözleşmeyi karşı tarafa ibraz etme zorunluluğu bulunmamakta ve hatta MK veya TTK uyarınca da bu rehnin veya yazılı rehin sözleşmesinin anonim şirkete bildirilmesi veya anonim şirket pay defterine şerh edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır¹⁵³. Bu nedenle, çıplak pay üzerinde kurulmuş olan rehinden ve bu amaçla imzalanan yazılı rehin sözleşmesinden haberdar olmayan üçüncü kişiler, bilmeden ve istemeden rehlinli çıplak payları devralabilmektedirler.

olmayan anonim şirket çıplak payları ile halka açık olmayan anonim şirketlerin çıkarttıkları pay senetleri, bunlar sermaye piyasası aracı niteliğinde olmadıkları için, TİTRK tarafından açıkça kapsam dışında bırakılmamaktadır. Bkz. ANTALYA / ACAR, sf. 11, 12

¹⁴⁸ Sermaye piyasalarında faaliyet göstermeyen anonim şirketlerin çıplak paylarının TİTRK kapsamında rehnedilebileceği görüşünde bkz. ANTALYA / ACAR, sf. 12. Yazarlar, bu sonuca TİTRK m. 5/1(ö) bendinin genişletici şekilde yorumlanması yöntemi ile ulaşmaktadır. Bu noktada vurgulamak gerekir ki, ANTALYA / ACAR tarafından ilgili eser kapsamında bu yönde bir değerlendirmenin yapıldığı tarihte, TİTRK m. 5/1(p) bendi henüz TİTRK’e eklenmemiştir.

¹⁴⁹ Rehlin hakkının mutlak hak olması nedeniyle herkese karşı ileri sürülebilmesi için kamuya açıklığın sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda MK, rehin verenin mal üzerindeki dolaysız zilyetliğine son verilerek, dolaysız zilyetliğin alacaklıya veya tarafların anlaşmasıyla 3. bir kişiye devredilmesini şart koşturmaktadır. Bkz. aşa. Bölüm 3. Yediemin Kavramı ve Yediemin Sözleşmesi. Rehlin hakkının mutlak hak niteliği bakımından ayrıca bkz. aşa. dn. 644

¹⁵⁰ SAYMEN / ELBİR, sf. 23; AKINTÜRK, sf. 837; AYAN, sf. 271; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 658; ERDEM, sf. 17. Aynı haklarda gerekli olan kamuya açıklığın taşınırlarda zilyetlikle sağlandığı yönünde bkz. AKİPEK, sf. 132. Ayrıca bkz. aşa. Bölüm 3. Yediemin Kavramı ve Yediemin Sözleşmesi

¹⁵¹ GÖKSOY, sf. 86; ÇEBİ, sf. 70; ANTALYA / ACAR, sf. 73.

¹⁵² ÇEBİ, sf. 70. Senede bağlanmamış alacakların ve diğer hakların rehninde kamuya açıklık ilkesinden zorunlu olarak feragat edildiği yönünde bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 246

¹⁵³ Detaylı bilgi için bkz. aşa. Bölüm 2, I. Rehnin Anonim Şirkete Bildirilmesi ve Bölüm 2, II. Rehnin Anonim Şirket Pay Defterine İşlenmesi

TİTRK ise, alacaklar ve alacak benzeri her türlü hakkı da kapsamına alarak, bunlar üzerinde tesis edilecek olan rehnin, kamuya açık bir sicil nezdinde kayıt altına alınmasını ve bu sayede bir yandan söz konusu hak ve alacakları devralacak üçüncü kişilerin bu rehinden haberdar olmasını bir yandan da rehin alanın rehin aldığı alacak veya hakkın akıbetini ve rehin verenin kredibilitesini takip etmesini kolaylaştırmayı sağlamaktadır¹⁵⁴. Bu doğrultuda, TİTRK m. 5/1 hükmünde açıkça sayılmasa da, anonim şirket çıplak payları üzerinde rehin kurulmasında aleniyetin daha işlevsel bir şekilde sağlanabilmesi açısından TİTRK hükümlerine de başvurulabileceği yönündeki bir yorum, kanaatimizce kanunun amacına da uygun bir yorum teşkil edecektir¹⁵⁵.

Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki, bir taşınır rehni kurulmasına yönelik her işlemde, rehin tarafları TİTRK hükümlerine başvurmak zorunda değildir¹⁵⁶; taraflar ister TİTRK ile öngörülen usule göre ister MK uyarınca genel hükümlere göre söz konusu hak ve varlıklar üzerinde rehin tesis edebilirler¹⁵⁷. Bu sebeple, alacaklar ve benzeri her türlü hak üzerinde rehin kurulması, bu kapsamda anonim şirket çıplak payları üzerinde rehin kurulması, MK hükümlerine göre de yapılmaya devam edilebilir.

Rehin taraflarının anonim şirket çıplak payları üzerinde TİTRK uyarınca rehin kurma yolunu tercih etmeleri halinde, TİTRK m. 4 uyarınca, tasarruf işlemi niteliğinde iki işlemin yerine getirilmesi gerekir: TİTRK hükümlerine uygun şekilde bir rehin sözleşmesinin imzalanması ve bu rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Sicili nezdinde tescil edilmesi.

¹⁵⁴ TİTRK'in alacakların rehni bakımından getirdiği sistemin, aleniyetin sağlanması bakımından MK'nın öngördüğü sistemden daha nitelikli bir sistem olduğu yönünde bkz. ANTALYA / ACAR, sf. 73

¹⁵⁵ Aynı görüşte bkz. ANTALYA / ACAR, sf. 73

¹⁵⁶ Öte yandan, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in 7. maddesinde de ifade edildiği üzere, tarafların TİTRK kapsamında bir rehin hakkı tesis edebilmeleri için, iradelerinin de TİTRK uyarınca bir rehin kurulması yönünde olması gerekir.

¹⁵⁷ Çıplak paylarının hem MK hem de TİTRK kapsamında rehnedilebileceği görüşünde bkz. ANTALYA / ACAR, sf. 12

a. Rehin Sözleşmesinin İmzalanması

TİTRK uyarınca akdedilecek rehin sözleşmesi, TİTRK m. 4/2 uyarınca elektronik ortamda veya yazılı şekilde düzenlenebilir¹⁵⁸. Rehin sözleşmesinin yazılı şekilde düzenlenmesi halinde, tarafların¹⁵⁹ imzalarının noter tarafından onaylanması veya söz konusu sözleşmenin Rehinli Taşınır Sicili yetkilisi huzurunda imzalanması gerekir¹⁶⁰. Rehin sözleşmesinin elektronik ortamda düzenlenmesi halinde ise, bu sözleşmenin güvenli elektronik imza ile onaylanması lazımdır¹⁶¹.

İlaveten, TİTRK m. 4 hükmü, rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu içeriğe de işaret etmektedir¹⁶². Buna göre, rehin sözleşmesinde tarafların kimliğine, teminat altına alınan borcun ne olduğuna ve borcun miktarı belirli değilse, rehin ile sağlanan güvencenin miktarının belirlenmesine ve rehin konusunun belirli bir şekilde gösterilmesine yönelik bir takım asgari unsurların, rehin sözleşmesinde yer alması gerekir¹⁶³.

b. Rehinli Taşınır Sicili'ne Tescil

TİTRK m. 4/1 uyarınca “*Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilmesiyle kurulur*”; m. 8/1 uyarınca “*rehin hakkının tesisi ve üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesi, rehinli alacaklılar arasında öncelik hakkının belirlenmesi, rehinli taşınır varlık ile alacağın devrinin tescili amacıyla Rehinli Taşınır Sicili*

¹⁵⁸ GÖLE / AYDOĞAN, sf. 18

¹⁵⁹ TİTRK uyarınca tesis edilecek rehne ilişkin bu sözleşmeye kimlerin taraf olabileceği TİTRK m. 3 ile gösterilmektedir.

¹⁶⁰ Çıplak payın rehnine ilişkin yazılı sözleşmenin tek tarafa borç yükleyen niteliği dikkate alındığında, sadece rehin verenin imzası ile bu sözleşme geçerli şekilde akdedilebilmektedir. Bkz. yuk. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması. Buna karşılık, TİTRK kapsamında imzalanan bir yazılı sözleşmede mutlaka hem rehin alan hem de rehin veren tarafın imzalarının yer alması gereklidir. Bkz. GÖLE / AYDOĞAN, sf. 19

¹⁶¹ MK m. 955/3 uyarınca yazılı şekilde düzenlenmesi gereken rehin sözleşmesinin, EİK'nın teminat sözleşmelerine ilişkin m. 5/2 hükmü nedeniyle güvenli elektronik imza ile imzalanması mümkün değilken (bkz. yuk. dn. 130); TİTRK m. 4/3 hükmü ile EİK m. 5/2'ye, TİTRK kapsamındaki rehin sözleşmeleri bakımından açıkça bir istisna getirmektedir. Aynı görüşte bkz. ANTALYA / ACAR, sf. 42; KÖROĞLU ÖLMEZ, sf. 268

¹⁶² ANTALYA / ACAR, sf. 44 vd.; GÖLE / AYDOĞAN, sf. 18; GÜRPINAR, sf. 134; KÖROĞLU ÖLMEZ, sf. 269; ATAKAN, sf. 1111

¹⁶³ Bu hususlar, MK tarafından açıkça listelenmese de, rehlin belirliliği ilkesi gereği, çıplak payın rehnine ilişkin MK hükümleri uyarınca yapılacak borçlandırıcı sözleşmede ve tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinde de yer alması gereken unsurlardır. Dolayısıyla TİTRK ile kanun koyucu, teslim şartına bağlı olmayan taşınır rehni bakımından rehlin belirliliği ilkesini açıkça düzenleme altına almakta ve bu ilkeye normatif düzlemde işlerlik kazandırmaktadır. Bkz. yuk. Bölüm 1, I. Borçlandırıcı İşlem ve Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

kurulur”; ve m. 9/1 uyarınca “*Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilmesiyle üçüncü kişilere karşı hüküm ifade eder*”.

Bu doğrultuda, TİTRK m. 4/1, 8/1 ve 9/1 hükümleri uyarınca rehin hakkı, rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Sicili’ne tescili ile kurulur ve bu tescil ile üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmeye başlar. Dolayısıyla TİTRK m. 4/1, 8/1 ve 9/1 hükümleri bir arada değerlendirildiğinde, rehin hakkının tesisi bakımından Rehinli Taşınır Sicili nezdinde yapılacak olan bu tescilin açıklayıcı değil, kurucu bir tescil olduğu anlaşılmaktadır¹⁶⁴.

B. Kaydi Pay

SerPK m. 13/1 hükmü uyarınca, “*Sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı esastır*”. SerPK m. 3’te “*sermaye piyasası araçları*” ifadesi menkul kıymetleri, “*menkul kıymetler*” ifadesi ise, payları kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda, kural olarak, SerPK kapsamındaki şirketlerin paylarının senede bağlanmaksızın, kayden ihraç edilmeleri gerekir¹⁶⁵.

Hangi şirketlerin ve payların SerPK kapsamında olduğunun ve bu nedenle kayden ihraç edilmesi gerektiğinin tespiti bakımından öncelikli olarak belirtmek gerekir ki, halka açık olmayan anonim şirketlerin payları, sermaye piyasası aracı teşkil etmezler; nitekim SerPK m. 2/1 hükmü, halka açık olmayan anonim şirketlerin halka arz edilmeyen pay ihraçlarının, SerPK kapsamı dışında olduğunu belirtmektedir¹⁶⁶. Aynı zamanda, SPK tarafından yürürlüğe konulan Pay Tebliği¹⁶⁷

¹⁶⁴ ANTALYA / ACAR, sf. 61; GÖLE / AYDOĞAN, sf. 30; ATAKAN, sf. 1112; GÜRPINAR, sf. 134. Her ne kadar TİTRK m. 9/1 hükmünün lafzı, sicile tescil edilmese dahi bir rehin sözleşmesinin, tarafları arasında hüküm doğuracağı; ancak söz konusu rehin hakkının üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği yönünde bir izlenim yaratsa da, TİTRK m. 4/1 hükmünün tescilin kurucu etkisini ifade eden açıklığı karşısında, Rehinli Taşınır Sicili’ne tescil edilmeyen bir rehin sözleşmesinin taraflar arasında hüküm ifade edeceği ancak, sicile tescil edilmedikçe, bu rehin hakkının üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesinin mümkün olmayacağı yönünde bir yorum, kanımızca kabul edilebilir değildir. Aynı görüşte bkz. ANTALYA/ACAR, sf. 52

¹⁶⁵ Mücahit ÜNAL, *Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi*, 1. Baskı, Ankara 2011, sf. 196 (M. ÜNAL, *Sermaye Piyasası*); POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar I*, sf. 554

¹⁶⁶ Çağlar MANAVGAT, “Sermaye Piyasası Kanunu’nun 10/A Maddesi Hükümüne Göre Kaydi Sistemin Esasları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2001, C. 50, S. 2, Ankara 2001, sf. 178; M. ÜNAL, *Sermaye Piyasası*, sf. 196

¹⁶⁷ VII-128.1 seri numaralı Pay Tebliği, 22/6/2013 tarih ve 28685 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

m. 48 uyarınca da “*Payları borsada işlem gören ortaklıklarca ihraç edilecek payların ve ortaklıklarca ihraç edilecek pay benzeri menkul kıymetlerin MKK nezdinde elektronik ortamda kayden ihracı ve bunlara ilişkin hakların hak sahipleri bazında izlenmesi zorunludur*”.

SerPK ve ilgili ikincil mevzuatı kapsamında yer alan bu düzenlemeler dikkate alındığında, payları borsaya kote edilmiş olan halka açık anonim şirketlerin¹⁶⁸ tüm payları, bunların borsaya kote olup olmadığından bağımsız olarak¹⁶⁹ ve bunlar ister nama ister hamiline yazılı olsun¹⁷⁰, SerPK kapsamındadır. SerPK m. 13/1 hükmü doğrultusunda bu paylar, kaydi olarak ihraç edilmelidir; çıplak pay halinde bırakılamaz veya pay senedine bağlanamaz¹⁷¹.

SerPK m. 47 hükmü, MK ve TTK’nın rehin hakkına ilişkin sistematüğinden bağımsız olarak, sermaye piyasası araçlarını konu edinen teminat sözleşmelerine uygulanacak istisnai ve özel nitelikte bir takım kuralları ortaya koymaktadır. Halka açık anonim şirketlerin payları, sermaye piyasası aracı teşkil ettiğinden ve kayden izlendiğinden, bu kaydi paylar üzerinde rehin kurulması işlemleri, öncelikli olarak SerPK m. 47 düzenlemelerine tabi olacaktır.

İlaveten, SerPK’nın 13. maddesine¹⁷² dayanarak, sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların MKK tarafından kayden izlenmesine ilişkin usul ve esasları

¹⁶⁸ SerPK m. 3 uyarınca halka açık ortaklık “*payları halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan anonim şirketleri*” ifade eder. Her ne kadar SerPK ile yapılan halka açık şirket ortaklık tanımı, payları halka arz edilmiş sayılan anonim şirketleri kapsasa da, Pay Tebliği m. 48 hükmünün yalnızca payları borsada işlem gören ortaklıkları işaret etmesi ve kanaatimizce de payları borsada işlem görmeyen halka açık ortaklıkların paylarının kayden izlenmesinde haklı bir sebep bulunmaması sebebiyle, payları borsada işlem görmeyen şirketlerin paylarının kaydileştirilmesinin zorunlu olmadığı kanaatindeyiz. Nitekim güncel MKK uygulamasında da, payları halka arz edilmiş sayılan anonim şirketlerin payları kayden izlenmemektedir. Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 207; SEVİ, sf. 312; ÇEBİ, sf. 38. Ayrıca, payları halka arz edilmiş sayılan anonim şirket paylarının kaydileştirilmesinin ihtiyari olduğu yönünde bkz. M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 199

¹⁶⁹ MANAVGAT, sf. 179; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 200; ÇEBİ, sf. 37

¹⁷⁰ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 746; SEVİ, sf. 312; Necdet UZEL, **Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam**, 1. Baskı, İstanbul 2013, sf. 41. SerPK m. 13/2 uyarınca sermaye piyasası araçları, nama veya hamiline yazılı olup olmadığına bakılmaksızın isme açılmış hesaplarda izlenir. Kanaatimizce bu düzenleme ile payların türlerine ilişkin ayırım ortadan kaldırılmamakta; yalnızca, MKK nezdinde tutulan hesaplarda yapılan işlemler bakımından bu payların türüne ilişkin bir farklılık bulunmadığı belirtilmektedir. Aynı görüşte bkz. M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 218-221; Sami KARAHAN / Mücahit ÜNAL, **Şirketler Hukuku**, 2. Baskı, Konya 2013, sf. 745

¹⁷¹ SEVİ, sf. 313

¹⁷² SerPK m. 13/1: “*(...) Kurul, kayden ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarını ve kayden izlenecek hakları belirler; türleri ve ihraççıları itibarıyla kaydileştirmesine, kayıtların tutulmasına ve üyelik*

düzenlemek üzere, SPK tarafından Kaydileştirme Tebliği¹⁷³ yürürlüğe konulmuştur. Kaydileştirme Tebliği'nin 22. maddesi de, kaydi sermaye piyasası araçları üzerinde teminat, rehin veya intifa hakkı tesis edilmesi halinde, bu hakların MKK tarafından hangi kurallara tabi olarak izlenmesi gerektiğini düzenleme altına almaktadır. Dolayısıyla MK'nın ve TTK'nın rehne ilişkin hükümlerine göre daha özel düzenlemeler teşkil eden SerPK m. 47 hükmü ile Kaydileştirme Tebliği m. 22 düzenlemeleri, kaydi paylar üzerinde rehin kurulması bakımından öncelikli olarak uygulama alanı bulacaktır.

Bir sermaye piyasası aracı teşkil eden kaydi pay üzerinde rehin kurulması konusunda her ne kadar SerPK ve Kaydileştirme Tebliği ile bir takım özel düzenlemeler getirilmiş olsa da, SerPK ve ilgili ikincil mevzuatı ile açıkça düzenlenmeyen hususlarda MK ve TTK hükümlerinin hangi çerçevede uygulama alanı bulabileceği hususu da ayrıca değerlendirilmelidir. Bu yönde bir değerlendirme yapılabilmesi için ise, kaydi paylar üzerinde tesis edilecek rehlin niteliğinin, çıplak paylarda olduğu gibi MK m. 955 kapsamında bir alacak veya hak rehni mi; yoksa pay senetlerinde olduğu gibi MK m. 956 ve TTK m. 647 kapsamında bir kıymetli evrak rehni mi olduğu sorusunun öncelikli olarak cevaplandırılması gerekir.

1. Kaydi Pay Üzerinde Kurulan Rehlin Niteliği

Doktrinde kaydi pay üzerinde tesis edilen rehlin niteliğinden önce, kaydi payın niteliği tartışma konusu edilmektedir. Bazı yazarlarca kaydi payların kıymetli evrak niteliğinde olduğu savunulurken¹⁷⁴, bazı yazarlar ise kaydi payların taşınır eşya niteliği gösteren birer kıymetli evrak değil; birer kıymet hakkı teşkil ettiklerini

şartlarını kaybeden ihraççıların paylarının kayden izlenmesinin sona erdirilmesine ilişkin usul ve esasları düzenler”.

¹⁷³ Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ (II-13.1), 7 Ağustos 2014 tarihli ve 29081 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Söz konusu tebliğ, çalışmamız kapsamında kısaca “Kaydileştirme Tebliği” olarak ifade edilmektedir.

¹⁷⁴ Asuman TURANBOY, **Varakasız Kıymetli Evrak**, Ankara 1998, sf. 47-53; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 346-351; Hasan PULAŞLI, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, 1. Baskı, Ankara 2011, sf. 18 (PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**); Hüseyin ÜLGEN / Mehmet HELVACI / Abuzer KENDİGELEN / Arslan KAYA, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 9. Bası, İstanbul 2014, sf. 42-45; Sami KARAHAN / Zekeriyya ARI / Hayri BOZGEYİK / Tahir SARAÇ / Mücahit ÜNAL, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, Konya 2014, sf. 8-9; BOZER / GÖLE, sf. 333-336

belirtmektedir¹⁷⁵. Bu sebeple, doktrinde ifade edilen görüşler çerçevesinde biz de aşağıda, öncelikli olarak kaydi payın niteliğine ilişkin tartışmayı irdelleyecek ve kaydi payın niteliğine ilişkin görüşümüzü tespit ettikten sonra, kaydi payın rehninin kıymetli evrakın rehni veya bir tür alacak veya diğer hak rehni niteliğinde olduğuna ilişkin değerlendirmelerimizi sunacağız.

a. Kaydi Payın Kıymetli Evrak Niteliğinde Olduğu Görüşü

Doktrinde savunulan bir görüş, TTK m. 645'te ifade edilen “senet” ibaresinin, elektronik ortamdaki irade beyanı taşıyıcılarını (kâğıtsız beyan taşıyıcılarını)¹⁷⁶ veya HMK ile ifade edildiği şekilde her türlü “belge”yi¹⁷⁷ de içerir şekilde değerlendirilmesi gerektiğinden yola çıkmaktadır.

Bu görüşü savunan yazarlardan TURANBOY’a ve M. ÜNAL’a göre, kaydi menkul kıymetlere ilişkin elektronik kayıtlar, kıymetli evrakın irade beyanı taşıyıcısı teşkil eder ve bu nedenle bu kayıtlar, eşya hukuku anlamında “şey”¹⁷⁸ ve bu kapsamda “taşınır eşya”¹⁷⁹ olarak nitelendirilebilir¹⁸⁰. Nitekim söz konusu kaydi menkul kıymetlere ilişkin fiziken senet basılmasa dahi, söz konusu kayıtların maddi varlıkları vardır ve bu kayıtlar, üzerlerinde hâkimiyet kurulmasına elverişlidir¹⁸¹. Ayrıca bu kayıtlar, taşınır eşyanın kişilik dışılık ve iktisadi değer unsurlarını da bünyelerinde barındırır¹⁸². Dolayısıyla, kaydi menkul kıymetler, taşınır eşyada bulunması gereken unsurların tamamını bünyelerinde bulundurur ve taşınır eşya olmanın bütün sonuçlarını doğurur¹⁸³. Bu sebeple de kaydi menkul kıymetler,

¹⁷⁵ Ünal TEKİNALP, “Evraksız Kıymetli Evrak veya Kıymet Haklarına Doğru”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 14, S.3, Ankara 1988, sf. 16 (TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak**); GÖKSOY, sf. 207; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 745

¹⁷⁶ TURANBOY, sf. 51

¹⁷⁷ PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 18; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 16, 42. HMK m. 199 uyarınca “Uyumsuzluk konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları bu Kanuna göre belgedir”.

¹⁷⁸ Üzerinde egemenlik kurmaya elverişli olan, insan dışı her türlü maddi varlıklar, “şey”dir. Şey tanımı ve unsurları için bkz. GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 19 vd.; AKİPEK, sf. 30.

¹⁷⁹ Hukuk anlamında eşya, üzerinde hâkimiyet kurmaya elverişli olan ve genellikle ekonomik bir ihtiyaca cevap verebilen, insan dışı maddi varlıklardır. Eşyanın parasal bir değer ihtiva etmesinin gerekip gerekmediği tartışmalıdır. Hukuki anlamda eşyanın tanımı ve unsurları için bkz. AKİPEK, sf. 33-36; ÇEBİ, sf. 56

¹⁸⁰ TURANBOY, sf. 51; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 351

¹⁸¹ TURANBOY, sf. 51, dn. 27; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 351

¹⁸² M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 351

¹⁸³ TURANBOY, sf. 51; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 351

evraksız (varakasız) kıymetli evrak teşkil eder ve kıymetli evrakın maddi unsurunu, elektronik ortamda tutulan kayıtlar oluşturur¹⁸⁴.

Bu görüşü savunan yazarlardan ÜLGEN / HELVACI ise, kıymetli evrakın “evrak” unsurunun HMK m. 199 ifade edildiği şekilde belge olarak anlaşılması gerektiğinden hareket etmekte ve bu tür kaydi değerler bakımından, kıymetli evrakın maddi unsurunu elektronik ortamda tutulan kayıtların sağladığını ifade etmektedir¹⁸⁵.

Kaydi menkul kıymetlerin taşınır eşya niteliği taşımaları nedeniyle kıymetli evraktan oldukları görüşünü savunan yazarlardan M. ÜNAL, kaydi sermaye piyasası araçları senede bağlanmış olmadığından bunların rehnine, kıymetli evrakın rehnine ilişkin MK m. 956 hükmünün uygulanabilir olmadığını ifade etmektedir¹⁸⁶. Bu doğrultuda da, kaydi payların, senede bağlanmamış paylar olduğunu ve bu nedenle kaydi paylara mümkün olduğu ölçüde kıyasen anonim şirket çıplak paylarına ilişkin hüküm ve koşulların uygulanması gerektiğini ifade etmektedir¹⁸⁷. Bu doğrultuda M. ÜNAL, kaydi paylar üzerinde kurulacak olan bir rehne, çıplak payların rehnine ilişkin MK m. 955 hükmünün kıyasen uygulanması gerektiği görüşündedir¹⁸⁸.

Bu görüşe paralel şekilde TURANBOY da, kaydi menkul kıymetler üzerinde tesis edilecek bir rehin hakkının niteliğinin, bir taşınır rehni olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığını; bu rehin hakkının kaydi bir hak rehni teşkil ettiğini ifade etmektedir¹⁸⁹.

b. Kaydi Payın Kıymet Hakkı Niteliğinde Olduğu Görüşü

Doktrinde bazı yazarlar tarafından ileri sürülen bir görüş uyarınca, fiziki bir varlığı bulunmayan kaydi payların maddi ve taşınır eşya olma vasfından, dolayısıyla da kıymetli evrak niteliğinden bahsedilemez¹⁹⁰. Buna göre, kıymetli evrak söz

¹⁸⁴ TURANBOY, sf. 47-53; M. ÜNAL, *Sermaye Piyasası*, sf. 351. Aynı doğrultuda bkz. KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 8

¹⁸⁵ ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 42

¹⁸⁶ M. ÜNAL, *Sermaye Piyasası*, sf. 424

¹⁸⁷ M. ÜNAL, *Sermaye Piyasası*, sf. 351-352; KARAHAN / ÜNAL, sf. 725

¹⁸⁸ M. ÜNAL, *Sermaye Piyasası*, sf. 426; KARAHAN / ÜNAL, sf. 728

¹⁸⁹ TURANBOY, sf. 154

¹⁹⁰ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, sf. 16; Hamdi YASAMAN, *Menkul Kıymetler Borsası Hukuku*, İstanbul 1992, sf. 26 (YASAMAN, *Menkul Kıymetler*); GÖKSOY, sf. 196; Mustafa

konusu olsaydı senette mündemiç olacak bir pay, kaydi payın söz konusu olduğu durumda artık evraktan ayrılmıştır¹⁹¹. Kaydi pay maddi ve fiziki bir varlık gösterememesi sebebiyle, bir tür taşınır eşya olarak değil, yalnızca bir hak olarak değerlendirilmektedir¹⁹². İşte, kıymetli evrak ile bu evrakta mündemiç hak arasındaki ilişkinin çözüldüğü durumlarda ortaya çıkan ve artık bir senede bağlı olmayan bu haklar, doktrinde kıymet hakkı olarak adlandırılmaktadır¹⁹³. Kaydi paylar üzerinde tesis edilen rehin hakkı da, kıymet hakkının rehni teşkil ettiğinden, bir hak rehni niteliğindedir¹⁹⁴.

Doktrinde ERGÜNE tarafından, kaydi payların kaydi değerler teşkil ettiği kabul edilmekte ve bu payların senede bağlanmamış pay teşkil etmeleri sebebiyle, kaydi paylar üzerinde tesis edilen rehnin MK m. 955/1 hükmüne tabi olduğu ifade edilmektedir¹⁹⁵.

c. Değerlendirme

Kanaatimizce, kaydi pay taşınır eşya niteliğini haiz bir kıymetli evrak olarak değerlendirilemez ve bir kıymet hakkı teşkil eder; zira taşınır bir eşyadan bahsedilebilmesi için öncelikli olarak somut, maddi ve fiziki bir varlık gerekir. Elektronik kayıtlar ise, somut ve elle tutulabilir şekilde fiziki varlık göstermezler. MKK nezdinde tutulan elektronik kayıtlar HMK kapsamında belge olarak değerlendirilseler dahi, bu durum bu kayıtların maddi varlığı olan fiziksel birer eşya olarak kabul edilmelerini gerektirmez.

ÇEKER, **Ticaret Hukuku**, 5. Baskı, Adana 2012, sf. 140 (ÇEKER, **Ticaret Hukuku**); ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 745; ÇEBİ, sf. 42

¹⁹¹ TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak**, sf. 14; GÖKSOY, sf. 196; SEVİ, sf. 304; ÇEKER, **Ticaret Hukuku**, sf. 140; ÇEBİ, sf. 42

¹⁹² GÖKSOY, sf. 196

¹⁹³ TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak**, sf. 14; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 26; GÖKSOY, sf. 196; SEVİ, sf. 304. TURANBOY, kaydi menkul kıymetlerin kıymet hakkı olarak nitelendirilmesi gerektiğini belirtmekle birlikte, bunların kıymetli evrak vasfını taşımaya devam ettiği görüşündedir. Bkz. TURANBOY, sf. 45

¹⁹⁴ GÖKSOY, sf. 207; MAKARACI BAŞAK, sf. 48. Kaydi payın rehnine alacak ve diğer hakların rehnine ilişkin MK m. 954 vd. hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde aynı doğrultuda bkz. YASAMAN, **Menkul Kıymet Rehni**, sf. 41

¹⁹⁵ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 746. ERGÜNE aynı zamanda, anonim şirket kaydi paylarının rehni açısından MK m. 955/1 hükmü ile MK m. 955/3 hükmü arasında bu açıdan da pratik bir farklılık yaratmadığına işaret etmektedir. Bkz. ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 746, dn. 31

İlaveten, kıymetli evraka ilişkin (özellikle de kıymetli evrakın tabi olduğu imza ve sıkı şekil şartlarına bağlanan sonuçlar ve ayrıca, kıymetli evrakın zıyaı ve iptali süreçleri ile bunların sonuçları bakımından) TTK'da yer alan düzenlemeler, kıymetli evrakın soyut veya somut herhangi bir belge niteliğini temel almamakta¹⁹⁶, özel olarak kâğıt niteliğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, TTK anlamında bir kıymetli evrakın varlığından bahsedilebilmesi için, her şeyden önce somut ve fiziki, elle tutulabilir bir kâğıdın varlığı gerekir ve kaydi paylar maddi bir varlık gösteremedikleri için taşınır eşya niteliğinde birer kıymetli evrak teşkil etmezler.

Ayrıca, kanun koyucunun da kaydi payların rehnini, taşınır eşya niteliğini haiz belge veya senet formunda bir kıymetli evrakın rehninden ziyade, bir hak rehni olarak gördüğünün kabul edilmesi gerekir¹⁹⁷. Nitekim kanun koyucu, SerPK m. 47 düzenlemesini, kıymetli evrakın rehnini düzenleyen MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümleri ile uyumlu şekilde kaleme almamıştır. SerPK m. 47 hükmü, kaydi payları konu alan teminat sözleşmelerinin yazılı olarak düzenlenmesi gerekliliğini ve söz konusu teminatın, MKK'ya bildirileceğini ve MKK kayıtlarına yansıtılacağını düzenlemektedir. MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerine göre ise, hamiline yazılı kıymetli evrakın rehni zilyetliğin devri suretiyle ve emre yazılı kıymetli evrakın rehni, ciro yapılmak suretiyle bunların zilyetliğinin devredilmesi üzerine kurulur. Bu durumda, kaydi payın taşınır eşya niteliğinde bir kıymetli evrak olduğu görüşünün kabul edilmesi halinde, kaydi payların somut ve fiziki bir varlık gösterememesinin doğal bir sonucu olarak, SerPK m. 47 ile MK m. 956 ve TTK m. 647 düzenlemeleri arasında aşağıdaki uyumsuzluklar ortaya çıkmakta ve kanımızca bu uyumsuzluklar, kanun koyucunun iradesinin de kaydi payın rehnini, taşınır eşya niteliğinde bir kıymetli evrakın rehninden ziyade, bir hak rehni olarak nitelendirmek yönünde olduğunu göstermektedir:

- SerPK m. 47 hükmüne göre yazılı bir teminat sözleşmesinin imzalanması kurucu unsurken, MK m. 956 veya TTK m. 647, yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması şartını öngörmemektedir.

¹⁹⁶ Bununla birlikte kaydi menkul kıymetlerin taşınır eşya niteliğinde bir kıymetli evrak veya kıymet hakkı niteliğinde olduğu yönündeki görüşler, TTK yürürlüğe girmeden önce de doktrinde yoğun olarak tartışılmış ve bu tartışmalar neticesinde TTK'nın pay senetlerine ilişkin bazı hükümleri (örneğin bağlama ilişkin TTK m. 495 vd. düzenlemeleri gibi), kaydi payları da dikkate alarak kaleme alınmıştır.

¹⁹⁷ Aynı görüşte GÖKSOY, sf. 206

- TTK'nın cironun şekline ilişkin emredici düzenlemeleri (örneğin cironun senet üzerine veya alonj adı verilen kâğıt üzerinde yazılması gerekliliği gibi) sebebiyle, kaydi payların teknik anlamda ciro edilmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla, nama yazılı pay senetlerinin (emre yazılı kıymetli evrakın) rehni bakımından MK m. 956/2 ve TTK m. 647 ile öngörülen ciro şartı, nama yazılı kaydi paylar bakımından yerine getirilemez.
- MK'nın zilyetliğe ilişkin teslim ve fiili hâkimiyete dayalı düzenlemeleri karşısında, fiziki olarak somut bir varlık gösteremeyen elektronik kayıtlar üzerinde değişiklik yapılması ile zilyetliğin devri şartının sağlandığının kabul edilmesi¹⁹⁸ kanaatimizce isabetsizdir. Kaydi payların zilyetliği ve bu zilyetliğin devri söz konusu olamayacağı için MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerinde yer alan zilyetliğin devri şartı, kaydi paylar bakımından yerine getirilemez. Ayrıca, MK m. 956 ve TTK m. 647 uyarınca rehnin tesisi bakımından kurucu unsur teşkil eden zilyetliğin devri şartının MKK kayıtlarının değiştirilmesi suretiyle yerine getirildiği yönünde bir kabul, kaydi payın rehinde MKK kayıtlarında yapılan değişikliklerin kurucu etkiye sahip olduğu sonucunu doğurur; ki bu sonuç, kanaatimizce SerPK m. 47 ve Kaydileştirme Tebliği m. 22 düzenlemelerine aykırı bir sonuçtur¹⁹⁹.

Buna karşılık, SerPK m. 47 hükmü ile sermaye piyasası araçlarını konu alan teminat sözleşmeleri bakımından getirilen kurallar, MK m. 955/3 hükmünün gereklilikleri ile son derece uyumludur²⁰⁰. MK m. 955/3 uyarınca da, SerPK m. 47 hükmünde olduğu gibi, kaydi paylar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin yazılı bir sözleşmenin imzalanması gerekir. MK m. 955/3 hükmüne göre ayrıca, rehin konusu hakkın devrine ilişkin şekil şartlarının yerine getirilmesi gerekir ve kaydi payların devri bakımından ne SerPK'da ve SPK tarafından düzenlenen ikincil mevzuatta ne de TTK'da başkaca özel bir şekil şartı öngörülmektedir²⁰¹. Dolayısıyla her iki

¹⁹⁸ Kaydi menkul kıymetlerin devri bakımından zilyetliğin havalesi yöntemine başvurulabileceği yönünde bkz. TURANBOY, sf. 52; Mücahit ÜNAL, "6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi Konusunda Yapılan Değişiklikler", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2011, C. 15, S. 2, sf. 173 (M. ÜNAL, **Değişiklikler**)

¹⁹⁹ Detaylı bilgi için bkz. Bölüm 1, II, B, 2, a. 3. Aşama: Rehnin MKK Kayıtlarına Yansıtılması

²⁰⁰ Aynı doğrultuda bkz. SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 678, dn. 469

²⁰¹ Kaydileştirme Tebliği m. 17/2 ve 17/4 hükümleri uyarınca, SerPK'ya tabi payların borsa içinde veya borsa dışında alım-satımı yapıldıktan sonra, bu alım-satımın MKK kayıtlarına işlenmesi

düzenleme bakımından da yazılı rehin sözleşmesi imzalanması ile kaydi paylar üzerinde rehin kurulmuş olur.

Bu doğrultuda, kaydi paylar üzerinde kurulan bir rehnin, taşınır eşya niteliğinde bir kıymetli evrakın rehni değil, bir hakkın rehni niteliğinde olduğu; kanun koyucunun iradesinin de bu yönde olduğu ve SerPK m. 47 ve Kaydileştirme Tebliği m. 22 başta olmak üzere ilgili mevzuatta özel olarak açıkça düzenleme altına alınmayan hususlarda, kaydi payın rehni için MK m. 955/3 hükmünün uygulama alanı bulması gerektiği görüşündeyiz²⁰².

2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması

SerPK m. 47/1 uyarınca *“MKK nezdinde kayden izlenen sermaye piyasası araçlarını konu alan teminat sözleşmeleri yazılı şekilde yapılır”*. İlaveten, kaydileştirmeye ilişkin usul ve esasları genel hatlarıyla düzenleyen SerPK m. 13/5 uyarınca da *“Kayden izlenen sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde, MKK’ya yapılan bildirim tarihi esas alınır”*. Ayrıca, Kaydileştirme Tebliği m. 22/1’e göre, *“Kaydi sermaye piyasası araçları üzerine teminat, rehin ve intifa hakkı kurulmasına ilişkin olarak, tarafların, bu hakkın tesis edildiğine ilişkin belgeleri, ilgili üyelere vermeleri üzerine, ilgili üyelerce durum derhal MKK kayıtlarına yansıtılır”*.

Bu düzenlemeler ışığında, kaydi paylar üzerinde rehin kurulmasında, kurucu veya açıklayıcı etkiyi haiz, üç ayrı aşama olduğu görülmektedir. Buna göre taraflar arasında ilk olarak rehin tesisine ilişkin yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanmalı, akabinde rehnin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için MKK’ya bir bildirimde bulunulmalı ve son olarak, rehin hakkının tesis edildiğine ilişkin belgelerin MKK’ya teslim edilmesi üzerine rehin, MKK kayıtlarına yansıtılmalıdır²⁰³.

gerekliliği ifade edilmektedir. Bu düzenleme de, SerPK m. 47 uyarınca MKK kayıtlarının sahip olduğu açıklayıcı etki ile paraleldir.

²⁰² Anonim şirket çıplak payının rehninin bir alacak rehni değil, alacak dışında diğer bir hak rehni teşkil ettiği yönündeki görüşümüz ile paralel olarak, kaydi payların rehninin de bir alacak rehni niteliğinde olmadığı ve bu nedenle MK m. 955/1 hükmünün kaydi payların rehni bakımından da uygulanabilir olmadığı kanaatindeyiz. Detaylı bilgi için bkz. yuk. Bölüm 1, II, A, 1, b. Değerlendirme

²⁰³ Söz konusu bildirimin yapılması ve rehnin MKK kayıtlarına yansıtılması işlemleri uygulamada birbirinin hemen ardından gerçekleştirilen işlemlerdir. Pratikte MKK, bu bildirimin yapılmasını müteakip çok kısa bir süre içerisinde rehne ilişkin bilgileri kayıtlarına yansıtmaktadır. Öte yandan,

Doktrinde, bu üç aşamanın her birinin ayrı ayrı kurucu veya açıklayıcı etkiye sahip olup olmadığı ve kaydi paylar üzerinde tesis edilen bir rehnin, bu aşamaların hangisi tamamlandığında tam olarak kurulmuş olduğu konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Kanaatimizce, bu aşamaların her birinin kronolojik olarak geriye doğru gidilerek incelenmesi suretiyle bir metodoloji izlenmesi, bu aşamaların her birinin kurucu veya açıklayıcı etkiyi haiz olduklarını tespit etmekte en efektif yöntem olacaktır; zira kanımızca, bir aşamanın etkisi, bir sonraki aşamanın etkisinin kurucu mu yoksa açıklayıcı mı olduğu dikkate alınmadan belirlenmemelidir.

a. 3. Aşama: Rehnin MKK Kayıtlarına Yansıtılması

Kaydileştirme Tebliği m. 22/1 hükmünde “ *tarafların, bu hakkın tesis edildiğine ilişkin belgeleri, ilgili üyelere vermeleri üzerine*” rehnin MKK kayıtlarına “yansıtılacağı” ifade edilmektedir. Bu kapsamda, anılan maddenin lafzından, rehin hakkının, söz konusu rehin MKK kayıtlarına “*yansıtılmadan*” önce hâlihazırda “*tesis edildiği*” ve MKK kayıtlarının güncellenmesinin, rehnin tesisi bakımından kurucu değil, açıklayıcı bir işleve sahip olduğu anlaşılmaktadır²⁰⁴. Şayet rehin, MKK kayıtlarının değiştirilmesi anında kurulmuş olsaydı, Kaydileştirme Tebliği m. 22/1 hükmünün ifadesinde “*tesis edildiğine*” şeklinde değil, “*tesis edileceğine*” gibi bir ifadenin veya “*yansıtılır*” şeklinde değil, bu kayıtların kurucu etkisini ima edebilecek başka ifadelerin yer almış olacağını düşünüyoruz.

Yalnızca ilk fıkrası değil, Kaydileştirme Tebliği m. 22’nin diğer fıkraları da bu yorumumuzu destekler niteliktedir. Rehin hakkının MKK nezdinde hangi tür hesaplarda ne şekilde izleneceğine ilişkin düzenlemelerden de, daha önce yerine getirilen bir takım işlemlerle rehin hakkının tesis edilmiş olduğu, akabinde fiili durumun MKK kayıtlarına yansıtıldığı anlaşılmaktadır²⁰⁵. Kaydileştirme Tebliği m. 22/6 düzenlemesine göre rehin MKK kayıtlarına iki şekilde yansıtılabilir: “*Rehne*

teorik boyutta bu iki aşama mevzuatta ayrı ayrı düzenleme altına alındığından ve mülga SerPK m. 10/A öncesi dönemde genel olarak TAKASBANK nezdinde tutulan kayıtlarda yapılan değişikliklerin kurucu nitelikte olduğu kabul edildiğinden (bkz. aşa. dn. 204), çalışmamızın bu bölümünde MKK nezdinde yapılan bu işlemler, iki ayrı aşama olarak ayrı ayrı incelenmektedir.

²⁰⁴ Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 207; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 427, dn. 141; MANAVGAT, sf. 181; MAKARACI BAŞAK, sf. 365; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 746; NOMER / ERGÜNE, sf. 298; KARAHAN / ÜNAL, sf. 729. Öte yandan, SerPK ve hatta mülga SerPK m. 10/A öncesi dönemde, TAKASBANK nezdinde tutulan kayıtlarda yapılan değişikliklerin kurucu nitelikte olduğu kabul edilmekteydi. Bkz. ÇEKER, **Ticaret Hukuku**, sf. 139

²⁰⁵ MANAVGAT, sf. 182; MAKARACI BAŞAK, sf. 365

*konu olan sermaye piyasası araçları ise, hakkı tesis edenin mevcut hesabına bağlı bir alt hesap açılmak suretiyle veya rehin alanın hesabında bir alt hesap açılmak suretiyle MKK kayıtlarında izlenir”²⁰⁶. Kaydileştirme Tebliği m. 22/6 hükmünde de, tıpkı aynı maddenin ilk fıkrasında yer alan “*tesis edildiğine ilişkin belgeler*” ifadesinde de olduğu gibi, “*hakkı tesis edenin*” gibi, rehinin MKK kayıtlarına yansıtılmadan önce kurulmuş olduğunu destekler nitelikte ifadeler yer almaktadır.*

Son olarak, kaydi paylar üzerinde tesis edilen rehinin bir hak rehni niteliğinde olduğu ve bu sebeple, SerPK ve ilgili ikincil mevzuatta hüküm bulunmayan hallerde MK m. 955/3 hükmünün uygulanması gerektiğine ilişkin görüşümüz doğrultusunda da, MKK kayıtlarının rehinin tesisi bakımından kurucu etkiyi haiz olmadığı anlaşılr. Nitekim MK m. 955/3 hükmü uyarınca rehinin tesisi bakımından payın devrine ilişkin işlemlerin şekline uyulması gerekir ve fakat kaydi payın devri bakımından²⁰⁷ da MKK nezdinde tutulan kayıtlar kurucu değil, açıklayıcı etkiye sahiptir.

b. 2. Aşama: Rehinin MKK’ya Bildirilmesi

Açıklayıcı etkiyi haiz olduğunu tespit ettiğimiz MKK kayıtlarındaki değişikliklerden hemen önceki aşama, söz konusu rehne ilişkin olarak MKK’ya bildirimde bulunulmasıdır. SerPK m. 13/5 uyarınca “*hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde*” MKK’ya yapılan bildirimin tarihi esas alınır.

Kanaatimizce bu bildirimin rehinin kurulmasına olan etkisi de açıklayıcıdır²⁰⁸. Nitekim söz konusu madde, MKK’ya yapılan bildirimin rolünün, rehin hakkının üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi ile sınırlı olduğunu ifade etmektedir²⁰⁹. Anılan fıkranın mevhum-u muhalifinden, rehin MKK’ya bildirilmediği sürece, rehne

²⁰⁶ Rehin taraflarınca rehinin hangi hesapta inceleneceğine ilişkin bir anlaşma olmaması halinde, Kaydileştirme Tebliği m. 22/2 uygulama alanı bulacaktır. Buna göre, “*Kanunun 47 nci maddesi uyarınca mülkiyetin teminat verende kaldığı teminat sözleşmelerinde, kaydi sermaye piyasası araçları, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça, teminat verenin mevcut hesabına bağlı bir alt hesap açılmak suretiyle MKK kayıtlarında izlenir*”.

²⁰⁷ MANAVGAT, sf. 181, 182; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 427. Kaydileştirme Tebliği m. 17/2 uyarınca “*Borsa işlemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra (...), MKK tarafından bu işlem için açılmış olan alt hesaba aktarılır*” ve m. 17/4 hükmüne göre “*Borsa dışında gerçekleştirilen alım satım işlemleri nedeniyle kayıtlarda gerekli değişiklikler, (...) yapılır*”. Kaydileştirme Tebliği’nin bu düzenlemelerinden, borsa içinde veya dışında, önce alım satım işlemlerinin tamamlandığını ve ardından bu alım satıma ilişkin MKK nezdinde tutulan kayıtların güncellendiğini anlamak gerekir.

²⁰⁸ Aynı görüşte bkz. M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 427; MANAVGAT, sf. 182, 183; MAKARACI BAŞAK, sf. 365; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 746

²⁰⁹ M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 427; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 747

ilişkin hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği anlaşılr²¹⁰. Bu durumda rehin, MKK'ya bildirilmese de taraflar arasında hüküm ifade edecek; ancak üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmeyecektir²¹¹. Dolayısıyla kanaatimizce, rehin MKK'ya bildirilinceye dek her ne kadar üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmese de, taraflar arasında hüküm ifade edeceğinden; MKK'ya bildirim yapılmaması, rehnin paraya çevrilmesini engellemeyecek ve rehin, MKK'ya bildirilmese de teminat işlevini yerine getirebilecektir.

c. 1. Aşama: Yazılı Rehin Sözleşmesinin İmzalanması

MKK nezdinde yerine getirilen bildirim ve kayıt işlemlerinin, rehnin taraflar arasında kurulmasına olan etkisinin açıklayıcı olduğunun tespit edilmesi üzerine, SerPK m. 47/1 ile yazılı olarak imzalanması öngörülen teminat (rehin) sözleşmesinin kurucu etkiyi haiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim MKK nezdinde yerine getirilen bildirim ve kayıt işlemlerinin, rehnin taraflar arasında kurulmasına olan etkisinin açıklayıcı olmasından bağımsız olarak da her hâlükârda, MK m. 955/3 hükmü dolayısıyla da, SerPK m. 47/1 hükmü ile anılan yazılı rehin sözleşmesinin kurucu etkili bir sözleşme olduğu anlaşılmaktadır²¹². Bir diğer deyişle, kaydi paylar üzerinde rehin kurulmasına yönelik olarak yazılı şekilde bir sözleşmenin imzalanması ile kaydi paylar üzerinde rehin hakkı kurulmuş olur²¹³ ve SerPK m. 47/1 ile ifade edilen yazılı sözleşme, kaydi paylar üzerinde rehin kurulmasında kurucu etkiyi haiz bir tasarruf işlemidir²¹⁴. Bu görüşümüzün sonucunda, bu yazılı sözleşmenin, kaydi paylar üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından sadece borçlandırııcı bir işlem teşkil ettiği ve MKK nezdinde yerine getirilen bildirim veya MKK kayıtlarının güncellenmesi işlemlerinin tasarruf işlemi teşkil ettiği yönünde doktrinde savunulan görüşlere²¹⁵ katılmamız mümkün değildir²¹⁶.

²¹⁰ GÖKSOY, sf. 208; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 428; Aksi görüşte, ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 748

²¹¹ MAKARACI BAŞAK, sf. 366

²¹² Kaydi payın rehninde MK m. 955/3 hükmünün uygulanabilirliği açısından bkz. yuk. Bölüm 1, II, B, 1, c. Değerlendirme

²¹³ ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 746; GÖKSOY, sf. 207; M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 427; KARAHAN / ÜNAL, sf. 729. Aynı doğrultuda bkz. 11. H.D., T. 20.02.2007, E. 2005/12033, K. 2007/3194 (Kazancı Hukuk Otomasyon)

²¹⁴ GÖKSOY, sf. 207; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 746. SerPK madde 47/1 hükmü ile düzenlenen yazılı sözleşmenin kaydi paylar üzerinde rehin tesisine ilişkin borçlandırııcı işlemi teşkil ettiği ve rehnin kurulmasına ilişkin tasarruf işleminin MK madde 955/3 hükmünde ifade edilen yazılı sözleşme olduğu yönünde bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 364

²¹⁵ SEVİ, sf. 315

Kanaatimizce, SerPK m. 47/1 ile ifade edilen yazılı sözleşme yapma zorunluluğu, kaydi paylar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırııcı işlem bakımından bir geçerlilik şartı teşkil etmemektedir²¹⁷. Söz konusu hükümde anılan “*teminat sözleşmeleri*” ibaresinden, bir teminata ilişkin her türlü sözleşmeyi değil, teminatı tesis eden kurucu etkiyi haiz sözleşmeyi anlamak gerekir ve rehne ilişkin bir borçlandırııcı sözleşme ile rehin (teminat) kurulmuş olmaz. Borçlandırııcı işlemin tasarrufi ve kazandırıcı bir etkisi olmadığı için, borçlandırııcı işlemin “*teminat sözleşmeleri*” kapsamında değerlendirilmesi, kanımızca çok genişletici bir yorum teşkil edecektir. Aynı sonuca MK m. 955/3 hükmü ile ifade edilen yazılı rehin sözleşmesinin, hak üzerinde rehin kurulması bakımından tasarruf işlemi niteliğinde bir sözleşme teşkil ettiği ve hak üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırııcı işlemin, MK m. 955/3 kapsamında düzenleme altına alınmadığı kabulünden de varılmaktadır²¹⁸. Bu sebeplerle, kanaatimizce kaydi paylar üzerinde rehin tesis edilmesinde yerine getirilmesi gereken borçlandırııcı işlem bakımından yazılılık bir geçerlilik şekli değildir ve kaydi payların rehninde de, tıpkı çıplak paylar bakımından olduğu gibi, borçlandırııcı nitelikteki isimsiz sözleşme ile tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı sözleşme birbirinden ayrılabilir²¹⁹.

SerPK m. 47/1 hükmü ile tasarruf işlemi olarak öngörüldüğü kanısında olduğumuz yazılı rehin sözleşmesinin tarafları, şekli ve hükümleri²²⁰ bakımından, SerPK’den kaynaklanan özellikli bazı durumlar bulunduğunu belirtmekle birlikte²²¹,

²¹⁶ Aynı doğrultuda bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 364 vd.

²¹⁷ Aksi görüşte bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 364 vd.; ÇEBİ, sf. 98

²¹⁸ Bkz. yuk. Bölüm 1, I, D. Borçlandırııcı İşlemin Şekli ve Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

²¹⁹ Ayrıca bkz. yuk. Bölüm 1, I. Borçlandırııcı İşlem ve dn. 12-15

²²⁰ SerPK m. 47/1 hükmüne göre, “(...) *Bu teminat sözleşmelerine konu sermaye piyasası araçlarının mülkiyeti, sözleşmeye bağlı olarak teminat alana kanuni usullere göre devredilebileceği gibi teminat verende de kalabilir. Sözleşmede bu konuda bir hüküm bulunmaması hâlinde teminat konusu sermaye piyasası araçlarının mülkiyeti teminat alana geçmemiş sayılır*”. Bu hükme göre SerPK, kaydi sermaye piyasası araçlarını konu edinen teminat sözleşmeleri bakımından ikili bir ayırım yapmaktadır: mülkiyetin teminat verende kaldığı teminat sözleşmeleri ve mülkiyetin teminat alana geçtiği teminat sözleşmeleri. Rehin bir teminat sözleşmesi teşkil etmekle birlikte, rehin sözleşmesi ile kaydi payların mülkiyetinin rehin alana devri söz konusu değildir. Kaydi paylara ilişkin olarak mülkiyetin teminat alana geçtiği bir teminat sözleşmesi, teminat amaçlı inançlı bir temlik halinde söz konusu olabilir; ancak bu şekilde bir temlik, rehin hakkı teşkil etmez. Bkz. ÇEBİ, sf. 90. Bu sebeple, SerPK m. 47’nin mülkiyetin devralana geçtiği teminat sözleşmelerine ilişkin düzenlemeleri çalışmamız kapsamı dışında kalmaktadır. Anonim şirket pay senetlerinin teminat amacıyla inançlı olarak temlik edildiği işlemlere ilişkin açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 3, II, C, 4. Teminat Amaçlı İnançlı Devir

²²¹ SerPK m. 47 hükmü ile *lex commissoria* yasağına ilişkin özel bir düzenleme getirilmektedir. SerPK m. 47/4 uyarınca taraflar, kaydi paylara ilişkin rehin sözleşmelerinde, rehinin paraya çevrilmesi aşamasında rehin alanın payların mülkiyetini devralabileceğini düzenleyebilmektedir. Bu durumda rehin alanlar, rehin sözleşmesinde buna izin verilmesi kaydıyla, kaydi payları cebri icra veya özel satış

çıplak payların rehninde akdedilen yazılı rehin sözleşmesine ilişkin olarak yukarıda²²² yaptığımız açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz.

C. Pay Senetleri

Pay senetleri kıymetli evraktır²²³ ve anonim şirket sermayesini teşkil eden payları ve bu paylara bağlı mali ve yönetsel pay sahipliği haklarını temsil eder²²⁴. Payı temsilen bir kıymetli evrak düzenlenmesinin, payın oluşumu üzerinde herhangi bir etkisi olmadığından pay senetleri, sebebe bağlı kıymetli evrak teşkil eder²²⁵ ve aynı doğrultuda, açıklayıcı niteliktedir²²⁶.

yoluyla satışa çıkartıp, satım bedelinden alacaklarını tahsil etmek zorunda değildir. Kanaatimizce, SerPK'nın bu düzenlemesi, *lex commissoria* yasağı ile uyum içindedir; nitekim SerPK m. 47/4 hükmünün c bendine göre “(...) *Teminat alanın haklarını kullanması ile alacağını karşıladıktan sonra arta kalan değer teminat verene iade edilir*”.

²²² Bkz. Bölüm 1, II, A, 2. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

²²³ HIRSCH, sf. 193; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 274; Oğuz İMREGÜN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, İstanbul 1998, sf. 5 (İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**); Halil ARSLANLI, “Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 21-2, İstanbul 1958, sf. 272 (ARSLANLI, **Pay**); Hayri DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul 1975, sf. 520 (DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**); Yaşar KARAYALÇIN, **Ticaret Hukuku Dersleri II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, 2. Baskı, Ankara 1959, sf. 12; Naci KINACIOĞLU, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, Ankara 1984, sf. 18; Tuğrul ANSAY, **Anonim Şirketler Hukuku**, 6. Baskı, Ankara 1982, sf. 258 (ANSAY, **Anonim Şirketler**); PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 32; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1706; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 4; Fahman TEKİL, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, İstanbul 1994, sf. 35; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 33, 82; Mustafa ÇEKER, “Hisse Senetlerinin Halka Arzı, Borsada İşlem Görmesi ve Kaydi Değer Haline Getirilmesi”, **Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan**, İstanbul 1998, sf. 89 (ÇEKER, **Hisse Senetleri**); Oğuz Kürşat ÜNAL, “Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu’nda Hisse Senetleri”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, 2. Baskı, İstanbul 2001, sf. 694 (K. ÜNAL); KARAHAN / ÜNAL, 709; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 74; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 541; Ali BOZER / Celal GÖLE, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. Bası, Ankara 2013, sf. 6; SEVİ, sf. 181

²²⁴ Reha POROY / Ünal TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 21. Bası, İstanbul 2013, sf. 46; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 32; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 34; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 274; ARSLANLI, **Pay**, sf. 274; KARAYALÇIN, sf. 14; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 33, 82; TEKİL, sf. 14; K. ÜNAL, sf. 691; ÇEKER, **Hisse Senetleri**, sf. 89; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 64; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 541; GÖKSOY, sf. 41; BOZER / GÖLE, sf. 18; SEVİ, sf. 181

²²⁵ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 547; POROY / TEKİNALP, sf. 35; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 37; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 29; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1706; Fırat ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 22. Bası, Ankara 2018, sf. 34 (ÖZTAN, 2018); İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 11; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 82; TEKİL, sf. 17; KARAHAN / ÜNAL, sf. 709; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 74; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 541; BOZER / GÖLE, sf. 21; SEVİ, sf. 181

²²⁶ HIRSCH, sf. 191; POROY / TEKİNALP, sf. 47; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 274; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 11; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 41; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 24; K. ÜNAL, sf. 716; ÖZTAN, 2018, sf. 34; ARSLANLI, **Pay**, sf. 279; Halil ARSLANLI, **Ticari Senetler Dersleri**, 3. Bası, İstanbul 1954, sf. 11 (ARSLANLI, **Ticari Senetler**); ANSAY, **Anonim Şirketler**, sf. 258; KARAYALÇIN, sf. 14; TEKİL, sf. 14, 17; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 82; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 74; KARAHAN / ÜNAL, sf. 709; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 541; BOZER / GÖLE, sf. 21; SEVİ, sf. 181

Kıymetli evrakın rehni temel olarak TTK m. 647 ve MK m. 956'da düzenlenmektedir. Buna göre, kıymetli evrak üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından tasarruf işleminin şekli ve kapsamı, kıymetli evrakın türüne (nama, emre veya hamiline yazılı kıymetli evrak olmasına) göre değişkenlik gösterir.

TTK m. 484/1 uyarınca anonim şirketler, hamiline veya nama yazılı pay senetleri çıkartabilir. TTK m. 647 ve MK m. 956 hükümleri doğrultusunda, hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilebilmesi için, söz konusu senetlerin rehin alana teslim edilmesi gerekli ve yeterlidir²²⁷. Nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi için ise, kural olarak, üzerinde rehin tesis edilecek nama yazılı pay senetlerinin ciro edilmiş olması ve senetlerin rehin alana teslim edilmesi gerekmektedir²²⁸. Nama yazılı pay senetleri üzerinde ciro yapılmaksızın, ancak yazılı bir rehin beyanı yapılarak bu senetlerin zilyetliğinin devredilmesi suretiyle de rehin kurulabileceği doktrinde baskın şekilde kabul edilmektedir²²⁹. Ayrıca gerçek nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkının kurulabilmesi için, bu senetlere ilişkin yazılı bir rehin beyanının yapılması ve senetlerin zilyetliğinin devredilmesi gerekir²³⁰.

Bu hükümlerden yola çıkarak öncelikli olarak belirtmek gerekir ki, MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümleri, kıymetli evrakın (ve dolayısıyla pay senetlerinin) rehinde, çıplak ve kaydi paylarda olduğu gibi kurucu bir unsur olarak yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanmasını gerekli görmemektedir²³¹. Nitekim çıplak ve kaydi paylar bakımından yazılı rehin sözleşmesi ile sağlanan kamuya açıklık ve belirlilik ilkeleri, pay senetlerinin rehinde senetlerin zilyetliğinin rehin alana teslim edilmesi ile sağlanmaktadır.

1. Pay Senetleri Üzerinde Kurulan Rehnin Niteliği

Çıplak pay ve kaydi payda olduğu gibi, pay senedinin rehinde de bu rehnin niteliği doktrinde tartışmalıdır. Pay senetleri üzerinde kurulan bir rehin, doktrinde bazı yazarlarca MK sistematğine göre bir hak rehni olarak, bazı yazarlarca ise bir

²²⁷ Bkz. Bölüm 1, II, C, 2. Hamiline Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

²²⁸ Bkz. Bölüm 1, II, C, 3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

²²⁹ Bkz. Bölüm 1, II, C, 3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

²³⁰ Bkz. Bölüm 1, II, C, 4. Gerçek Nama Yazılı (Rekta) Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

²³¹ STEINAUER, sf. 454

taşınır eşyanın rehni olarak değerlendirilmektedir. Bu görüşler de dikkate alınarak tarafımızca varılacak olan sonuç ise, pay senetlerinin rehninde MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerinin yanı sıra, diğer kanun maddeleri uyarınca da pay senetleri üzerinde rehin kurulup kurulamayacağının belirlenmesinde önem arz edecektir.

a. Hak Rehni Görüşü

Pay senetleri üzerinde tesis edilen rehlin niteliğine ilişkin olarak doktrinde savunulan bir görüş, pay senetlerinin rehninin bir tür hak rehni olduğuna ilişkindir²³². Bu görüş uyarınca, bir pay senedinin rehnedilmesiyle birlikte, aslında senedin içerdiği hak rehnedilmiş olur²³³. Bu doğrultuda, pay senedi üzerinde rehin tesis edilmesinde, senedin içerdiği hakkın bağlı olduğu ve bir taşınır eşya teşkil eden; ancak dikkate alınacak bir parasal değer ihtiva etmeyen fiziki kâğıdın rehni söz konusu değildir²³⁴.

Çıplak pay üzerinde tesis edilen rehin hakkının, bir alacak rehni niteliğinde olduğunu savunan SİRMEN²³⁵, senette mündemiç alacağın rehninde rehin alanın, hem senedin içerdiği alacak hem de maddi varlığı bulunan senet üzerinde rehin hakkına sahip olduğunu ifade etmekle birlikte; senet üzerindeki rehin hakkının alacak üzerindeki rehin hakkının teferruatı niteliğinde olduğunu belirtmektedir²³⁶.

b. Teslime Bağlı Taşınır Rehni Görüşü

Doktrinde bir görüşe göre, pay senetlerinin rehni bir taşınır eşyanın rehni teşkil eder²³⁷. Bu görüşün temelinde, pay senetlerinin kıymetli evrak teşkil etmesi ve kıymetli evrakın fiziken bir taşınır eşya olması yatar.

²³² WIELAND, sf. 321; GÖKSOY, sf. 67; KILIÇ, s. 66; ÇEBİ, sf. 56; Kıymetli evrakın rehninin, kıymetli evraka bağlı bulunan alacağın rehni niteliğinde olduğu görüşünde bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 695, KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 541. Pay senetlerinin rehninin bir alacak rehni niteliğinde olduğu görüşünde bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 55, 57.

²³³ WIELAND, sf. 321; ÇEBİ, sf. 56. Hapis hakkı ve intifa hakkı bakımından bu görüşte bkz. KENDİGELEN, **Hapis Hakkı**, sf. 120; Abuzer KENDİGELEN, **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, 1. Bası, İstanbul 1994, sf. 18 (KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**)

²³⁴ GÖKSOY, sf. 67; KILIÇ, s. 66; ÇEBİ, sf. 56. Hapis hakkı bakımından bu görüşte bkz. KENDİGELEN, **Hapis Hakkı**, sf. 120.

²³⁵ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 56, 57, 103

²³⁶ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 55, 57. Senedin yardımcı fonksiyonu olduğu ve hakkın teferruatını teşkil ettiği yönünde aynı doğrultuda ayrıca bkz. KINACIOĞLU, sf. 12

²³⁷ ERDEM, sf. 11; TURANBOY, sf. 152

ERDEM'e göre, kıymetli evrakta mündemiç hak (pay), kıymetli evraka (pay senedine) bağlandığı anda donar²³⁸ ve dış dünyaya kendisini taşınır eşya olarak gösterir. Dolayısıyla pay senetlerinin rehni, bir taşınır eşya rehni teşkil eder²³⁹.

YASAMAN da pay senetleri üzerinde tesis edilen rehlin niteliğine ilişkin hangi görüşü benimsediğini açıkça ifade etmemekle birlikte, kaydileştirme uygulaması öncesinde halka açık şirketlerin basılı pay senetlerinin olduğu dönemde, bunların rehnine taşınır rehnine ilişkin genel nitelikteki MK m. 939 vd. hükümlerinin uygulanması gerektiği hususunda görüş bildirmiştir²⁴⁰.

Doktrinde pay senetlerinin rehminin nitelik itibariyle bir taşınır rehni teşkil ettiğini savunan yazarlar, bu rehlin aynı zamanda teslime bağlı bir taşınır rehni olduğu hususunda mutabıktır²⁴¹. Nitekim MK sistematığında taşınır rehni kural olarak teslime bağlıdır ve rehin konusu taşınırın zilyetliğinin devri, taşınırlar üzerinde rehin tesisi bakımından kurucu bir unsurdur²⁴².

c. Hak Rehni ve Taşınır Rehni Görüşü

Doktrindeki bir diğer görüş ise, hak rehni görüşü ve taşınır rehni görüşlerini bir araya getirmektedir. Bu görüş uyarınca, bir kıymetli evrak üzerinde rehin hakkı tesis edildiğinde, söz konusu rehin hakkı hem senette mündemiç hakka hem de hakkın bağlı olduğu senede (kâğıda) sirayet eder²⁴³. Pay senetleri kıymetli evrak niteliğindedir ve TTK m. 645 uyarınca kıymetli evrakın içerdiği hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi senetten ayrı olarak başkalarına da devredilemez. Kıymetli evrak, bir hakka tedavül kabiliyeti kazandırır ve bunun sonucunda hak ve senet iç içe geçer, kaynaşır²⁴⁴. Bu noktadan sonra senette mündemiç hak, senetten ayrı olarak devredilemez veya başka türlü hukuki işlemlere konu edilemez ve ileri

²³⁸ ERDEM, sf. 11

²³⁹ ERDEM, sf. 11

²⁴⁰ YASAMAN, **Menkul Kıymet Rehni**, sf. 41

²⁴¹ ERDEM, sf. 12

²⁴² KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 444; ESKİOCAK, sf. 21

²⁴³ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 535; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 158 vd.; KUBİLAY, sf. 498.

²⁴⁴ Hayri DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, Cilt IV, İstanbul 1990, sf. 26 (DOMANİÇ, **Şerh IV**); POROY / TEKİNALP, sf. 25-26; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 34; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 17; ÖZTAN, **2018**, sf. 13; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 11, 12; KARAYALÇIN, sf. 10; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 7; TEKİL, sf. 11; BOZER / GÖLE, sf. 12

sürülemez²⁴⁵. Dolayısıyla kıymetli evrakın devrine veya rehnine ilişkin bir sözleşmenin konusu, aynı zamanda hem senedin içerdiği hak hem de bizzat senedin kendisi, bir diğer deyişle, kâğıttır²⁴⁶. Bu doğrultuda, pay senetleri üzerinde bir rehin tesis edildiğinde, hem fiziki bir varlık olan söz konusu pay senedi hem de pay senedinin temsil ettiği paylar birlikte ve birbirinden ayrılmaz şekilde rehin hakkının konusunu teşkil ederler²⁴⁷.

d. Değerlendirme

i. Hak Rehni ve Taşınır Rehni Görüşleri Açısından Değerlendirme

Kanaatimizce, anonim şirket pay senetlerinin rehni, bir taşınır eşyanın rehni unsuru içermekle birlikte, pay senedinin kıymetli evrak niteliğinin bir sonucu olarak, söz konusu pay senedinin temsil ettiği paya da sirayet etmektedir (ve *vice versa*). Dolayısıyla, pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edildiğinde, hem taşınır eşya niteliğindeki pay senedini oluşturan kâğıt üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş olur; hem de senedin temsil ettiği paylar üzerinde rehin kurulmuş olur²⁴⁸. Bu bakımdan pay senetlerinin rehni, aynı anda, bir yanıyla taşınır rehni²⁴⁹ bir yanıyla da hak rehni²⁵⁰ niteliği taşır.

²⁴⁵ ARSLANLI, *Ticari Senetler*, sf. 11, 12; DOMANIÇ, *Şerh IV*, sf. 26; POROY / TEKİNALP, sf. 25-26; PULAŞLI, *Kıymetli Evrak*, sf. 34; KARAYALÇIN, sf. 10; BOZER / GÖLE, sf. 13; İMREGÜN, *Kıymetli Evrak*, sf. 7; TEKİL, sf. 11

²⁴⁶ ÖZTAN, **2018**, sf. 30. Aynı doğrultuda bkz. KINACIOĞLU, sf. 24. TEKİL de kıymetli evrakın devrine ilişkin olarak aynı prensibi “*kıymetli evrakta senet hakkı temsil eder ve hak da senedi izler*” şeklinde ifade etmektedir. Bkz. TEKİL, sf. 18

²⁴⁷ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 159; ÖZTAN, **2018**, sf. 119; F. von STEIGER, *İsviçre’de Anonim Şirketler Hukuku*, Çev. Tahir ÇAĞA, 3. Baskı, İstanbul 1968, sf. 169. Pay senedinin devredilmesi bakımından benzer bir değerlendirme için bkz. K. ÜNAL, sf. 695

²⁴⁸ Aynı doğrultuda bkz. STEIGER, sf. 169; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 535; KUBİLAY, sf. 498; ÖZTAN, **2018**, sf. 30, 119; STEIGER, sf. 169; KINACIOĞLU, sf. 24. ARSLANLI da, kıymetli evrakta hakkın senedin bir unsuru, senedin de hakkın bir unsuru olduğunu, senet de taşınır bir eşya olduğu için, kıymetli evrakın devrinde taşınır eşyalara ilişkin hükümlerin uygulanmasının gerekli olduğunu ifade etmekte, aynı zamanda senette tecessüm eden hakkın da şahsi bir hak olduğundan yola çıkarak TBK hükümlerinin de göz önüne alınması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. ARSLANLI, *Ticari Senetler*, sf. 12, 13

²⁴⁹ MK m. 956 hükmünün, sistematik olarak MK’nın “*Taşınır Rehni*” bölümünün “*Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehni*” başlıklı ayrımında yer alması ve TTK m. 647’nin ve MK m. 956’nın kıymetli evrakın rehniinde teslim şartını içermesi, kanunun kıymetli evrakta olan pay senetlerinin rehniini tek başına bir hak rehni değil, aynı zamanda bir teslim bağli taşınır rehni olarak da kabul ettiğinin bir göstergesi olarak kabul edilmelidir.

²⁵⁰ Çıplak payların rehniinin alacak rehni mi yoksa hak rehni mi olduğu tartışmasında kabul ettiğimiz görüşümüz doğrultusunda, pay senetlerinin rehniinin de evleviyetle alacak rehni teşkil etmeyeceği sonucuna varmaktayız.

Bu doğrultuda kanaatimizce, pay senetlerinin rehnine, hem taşınır rehnine ilişkin kurallar (örneğin, taşınır eşyanın zilyetliğinin devrine ilişkin hükümler) hem de hak rehnine ilişkin kurallar (örneğin, paya bağlı yönetsel hakların kullanılmasına ilişkin MK m. 960 hükmü gibi), niteliklerine uygun düştüğü ölçüde uygulanmalıdır²⁵¹.

ii. Teslime Bağlı veya Teslim Şartına Bağlı Olmayan Taşınır Rehni Açısından Değerlendirme

Pay senetleri üzerinde rehin kurulmasının bir taşınır rehni unsuru içerdiği görüşünde olan yazarlarca, bu rehlin teslim bağli bir taşınır rehni olduğu hususu tartışmasız şekilde kabul edilmektedir²⁵²; zira kıymetli evrakın rehnini düzenleyen TTK m. 647 ve MK m. 956 hükümlerinin her ikisi de, her türlü kıymetli evrakın rehni bakımından bir teslim şartı²⁵³ öngörmektedir.

Öte yandan, hukukumuzda bazı hallerde teslim şartı yerine getirilmeksizin de taşınır rehni kurulması mümkün olmakla birlikte, teslim bağli taşınır rehni kural, teslim bağli olmayan taşınır rehni istisnadır²⁵⁴. Dolayısıyla, teslim bağli olmayan taşınır rehni kurulması halinin, münhasıran kanunda imkân sağlanan taşınır varlıklar bakımından söz konusu olması gerekir. Pay senetleri veya daha genel şekilde kıymetli evrak da, yürürlükteki herhangi bir mevzuat tahtında teslim bağli olmayan taşınır rehnine konu edilebilecek taşınır varlıklar arasında açıkça sayılmamaktadır. Bu sebeple, doktrinde pay senetleri üzerinde tesis edilecek rehlin yakın zamana kadar teslim bağli olmayan bir taşınır rehni teşkil edebileceğine ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmamış olması tabiidir.

Buna karşılık, pay senetleri üzerinde teslim şartına bağli olmaksızın da rehin tesisinin mümkün olup olmadığının tespitinde, taşınır rehnine ilişkin mevzuatta yapılan yakın tarihli değişiklikler de dikkate alınarak bir değerlendirme yapılması

²⁵¹ Aynı doğrultuda bkz. ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 12, 13

²⁵² KUBILAY, sf. 498

²⁵³ Söz konusu “teslim” şartının “zilyetliğin devri” olarak anlaşılması gerektiği yönündeki açıklamalarımız için bkz. aşı. Bölüm 1, II, C, 2, a. Zilyetliğin Devri. Bu kapsamda, çalışmamızın bu kısmında teslimle bağli rehin ifadesi ile kurulması zilyetliğin devri şartına değıl, tescile tabi olan taşınır rehinleri ifade edilmektedir.

²⁵⁴ WIELAND, sf. 246; CANSEL, sf. 91; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 444; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 79; ZEVLİLER / GÖKYAYLA, sf. 707; ESKİÖCAK, sf. 21

gerekir. Bu sebeple, yukarıda çıplak payın rehni bakımından incelenen²⁵⁵ TİTRK m. 5/1'e eklenen (p) bendi hükmü karşısında, kanunda açıkça sayılmasa da pay senetleri üzerinde teslim şartına tabi olmayan bir taşınır rehni kurulmasının mümkün olup olmadığının da tartışılması gerektiği görüşündeyiz.

Öncelikle, kıymetli evrak teşkil eden pay senetlerinin rehminin bir yandan hak rehni diğer yandan taşınır rehni niteliğinde olduğu yönündeki görüşümüz ışığında, kanaatimizce, TİTRK m. 5/1 (p) hükmü, pay senetlerine çıplak paylarda olduğu gibi uygulanamaz. Kıymetli evrak veya daha özel olarak pay senetleri, TİTRK m. 5/1 hükmünde açıkça listelenmemektedir ve (p) bendi bakımından da, bu hükmün diğer bentlerinde listelenen taşınır varlık ve haklar²⁵⁶, nitelikleri itibariyle kıymetli evraka benzeyen varlık veya haklar da teşkil etmemektedir. Pay senetlerinin taşınır eşya niteliği göz ardı edilerek alacak benzeri bir hak olarak değerlendirilmesi ve bu şekilde TİTRK kapsamına dâhil edilmesi de kanaatimizce isabetli olmayan bir yorum teşkil edecektir.

Buna karşılık, pay senetleri üzerinde rehin kurulmasının TİTRK m. 5/1 hükmünün (p) bendinde ifade edildiği şekilde “benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” kapsamında değerlendirilebileceği kabul edilse dahi, pay senetlerinin rehni bakımından kanunlar arasında bir uyumsuzluk söz konusu olmaktadır; zira eski tarihli MK ve TTK hükümleri, kıymetli evrakın rehni bakımından açıkça senetlerin teslim edilmesi (zilyetliğin devredilmesi) şartını öngörmektedir. Öte yandan, yeni tarihli TİTRK, üzerinde teslim şartına bağlı olmaksızın rehin kurulabilecek taşınır varlıklar arasında açıkça kıymetli evrakı veya pay senetlerini zikretmemekte fakat maddede sayılan taşınır varlık ve alacakların “benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” üzerinde teslimsiz taşınır rehni kurulabileceğini öngörmektedir. Dolayısıyla kıymetli evrakın veya daha özel olarak pay senetlerinin rehni bakımından, eski tarihli özel

²⁵⁵ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, A, 3. TİTRK Kapsamında Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

²⁵⁶ TİTRK m. 5/1 hükmünde, TİTRK uyarınca teslim şartına bağlı olmaksızın üzerinde rehin kurulabilecek varlıklar şu şekilde listelenmektedir: (a) alacaklar, (b) çok yıllık ürün veren ağaçlar, (c) fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, (ç) hammadde, (d) hayvan, (e) her türlü kazanç ve iratlar, (f) başka bir sicile kaydı öngörülmemeyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar, (g) kira gelirleri, (ğ) kiracılık hakkı, (h) makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı, (ı) sarf malzemesi, (i) stoklar, (j) tarımsal ürün, (k) ticaret unvanı ve/veya işletme adı, (l) ticari işletme veya esnaf işletmesi, (m) ticari plaka ve ticari hat, (n) ticari proje, (o) vagon, (ö) TİTRK m. 5/1'de sayılanlardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları ile (p) benzeri her türlü taşınır varlık ve hak.

düzenleme ile yeni tarihli genel düzenleme arasında bir uyumsuzluk söz konusudur. Böyle bir uyumsuzlukta hangi kanun hükmünün uygulama alanı bulacağı hususu ise, kanun koyucunun yeni tarihli genel düzenlemenin yürürlüğe girmesi ile eski tarihli özel düzenlemeyi ilga etme²⁵⁷ veya söz konusu eski tarihli özel düzenlemeye alternatif oluşturma iradesi olup olmadığının araştırılması neticesinde çözülecektir. Bu araştırma bakımından da, kanunun hazırlık çalışmaları ve amacının dikkate alınması gibi yorum ilkelerine başvurmak gerekir²⁵⁸.

Kanun koyucunun TİTRK ile taşınır varlıklar üzerinde teslim bağli olmayan taşınır rehni kurulmasına imkân sağlamadaki temel amacı, ticari veya esnaf işletmelerinin finansmana ulaşmalarını kolaylaştırmak ve bu amaçla, rehin verenlerin söz konusu rehlinli taşınır varlıkları zilyetliklerinde tutmaya devam ederek bunlardan faydalanabilmelerine ve ticari faaliyetlerine kesintisiz olarak devam edebilmelerine olanak sağlamaktır²⁵⁹. TİTRK'in yürürlüğe konulmasında kanun koyucunun bu temel amacı dikkate alındığında, kanun koyucunun pay senetlerinin rehinde teslim şartını ortadan kaldırmaya yönelik bir iradesinin olmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alana devredilmesi ise, ticari veya esnaf işletmelerinin faaliyetlerinde hiçbir şekilde aksamaya sebep olmaz; bu işletmelerin üretimini ve operasyonlarını engellemez²⁶⁰.

İlaveten, pay senetleri üzerinde TİTRK hükümleri uyarınca teslim şartına tabi olmayan bir rehin hakkı kurulabileceğinin kabul edilmesi halinde, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler bakımından TTK m. 686 hükmü ile öngörülen cironun teşhis işlevi²⁶¹ ve hamiline yazılı pay senetleri bakımından MK m. 990 hükmünde yer alan mülkiyet karinesi²⁶² nedeniyle, iyi niyetli üçüncü kişilerin, pay senetlerinin

²⁵⁷ Kemal OĞUZMAN / Nami BARLAS, **Medeni Hukuk**, 15. Bası, İstanbul 2008, sf. 76

²⁵⁸ OĞUZMAN / BARLAS, sf. 76

²⁵⁹ ANTALYA / ACAR, sf. 1; GÖLE / AYDOĞAN, sf. 7; AKSOY, sf. 56; GÜRPINAR, sf. 123; ATAKAN, sf. 1101; KÖROĞLU ÖLMEZ, sf. 262. TİTRK m. 1/1 uyarınca “*Bu Kanunun amacı; teslimsiz taşınır rehin hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması, bu rehne konu taşınırın kapsamının genişletilmesi, taşınır rehinde aleniyetin sağlanması ile rehlin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişimi kolaylaştırmaktır*”.

²⁶⁰ Bononun (ve diğer kıymetli evrakın da) rehin verenin elinde kalmasını gerektiren temel bir yararın söz konusu olmadığı yönünde aynı görüşte bkz. ANTALYA / ACAR, sf. 73

²⁶¹ Cironun teşhis işlevine ilişkin detaylı açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 4, I, A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi

²⁶² MK m. 990 hükmü uyarınca “*Zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamiline yazılı senetleri iyi niyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz*”.

mülkiyetini rehin verenden, rehin hakkından arı olarak devralması riski de gündeme gelebilecektir²⁶³.

Yukarıda açıklanan sebeplerle, çıplak paylar bakımından benimsediğimiz görüşümüzün aksine, pay senetleri üzerinde TİTRK uyarınca bir rehin kurulmasının mümkün olmadığı ve pay senetleri üzerinde bir rehin hakkının tesis edilebilmesi için, rehin veren tarafından mutlaka pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

iii. MK m. 955 Hükmü Çerçevesinde Değerlendirme

Doktrinde, rehin taraflarının tercih etmeleri halinde kıymetli evrak üzerinde, MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerinin yanı sıra, MK m. 955 hükmü uyarınca da rehin hakkının kurulmasının mümkün olduğu, baskın olarak kabul edilmektedir²⁶⁴. Buna göre, çıplak payın rehlinin niteliğinde benimsenen görüş ile paralel olarak ya MK m. 955/1 hükmünün ya da aşağıda da detaylandırdığımız üzere, MK m. 955/3 hükmünün gerekleri yerine getirilerek pay senetleri üzerinde bir rehin hakkının tesis edilebileceği ifade edilmektedir.

Pay senetlerinin rehlinin taşınır eşyanın rehni niteliğinde olduğu ve taşınır eşya üzerinde kurulan teslim şartlı bu rehlin, pay senedinde mündemiç olan paylara da sirayet ettiğini kabul ettiğimiz görüşümüzün sonucu, pay senetlerinin rehnedilmesi halinde, hem pay senetlerinin temsil ettiği payların hem de taşınır eşya niteliğindeki fiziki senetlerin bir arada, birbirinden ayrılamayacak şekilde rehlin konusunu

²⁶³ Nitekim kıymetli evrakın rehni bakımından kanaatimizce, Rehinli Taşınır Sicili nezdinde yapılacak olan bir tescil, cironun teşhis işlevine veya hamiline yazılı kıymetli evrakın sağladığı mülkiyet karinesine güvenen üçüncü kişilerin iyi niyetini ortadan kaldırmakta yeterli olmamalıdır. TİTRK m. 7/3 hükmü uyarınca “Bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyeti korunur”. Bir kıymetli evrakı hamilinden devralacak üçüncü kişinin bu kıymetli evrak üzerinde TİTRK hükümlerine uygun bir rehin tesis edildiğini bilmesinin gerektiği yönünde bir kabul ise, kıymetli evrakın öncelikli amacının bir hakka tedavül kabiliyeti kazandırmak olduğu dikkate alındığında, isabetli olmayacaktır.

²⁶⁴ Fırat ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 6. Bası, Ankara 1976 (ÖZTAN, 1976), sf. 855; Hayri DOMANİÇ, **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi II**, İstanbul 1988, sf. 1357 (DOMANİÇ, **Anonim Şirketler**); OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1031; GÖKSOY, sf. 95; ÇEBİ, sf. 89; ERGÜNE, Pay Rehni, sf. 750, 752. Kıymetli evrakın yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması ve senetlerin teslimi yoluyla rehnedilmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. KARAHASAN, sf. 292, DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 95; SAYMEN / ELBİR, sf. 695; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 541; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1130; AKINTÜRK, sf. 869; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723; AYAN, sf. 321; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 678; NOMER / ERGÜNE, sf. 296; STEINAUER, sf. 453.

oluşturmasıdır. Bu sebeple, kanaatimizce, pay senetleri üzerinde rehin kurulurken, teorik olarak, taşınır eşya niteliğindeki pay senetleri yok sayılarak; yalnızca senedin temsil ettiği paylar üzerinde, bunlar adeta çıplak paylarmış gibi MK m. 955/3 hükmüne göre rehin hakkı tesis edilememelidir²⁶⁵.

Ancak her ne kadar teorik olarak pay senetlerinin rehninde MK m. 955/3 hükmüne başvurulamayacağı kanaatinde olsak da, pratikte anonim şirket pay senetleri bakımından hem MK m. 955/3 hükmünün hem de TTK m. 647 ve MK m. 956 hükümlerinin gerektirdiği işlemler aslında örtüşmektedir²⁶⁶. Şöyle ki:

- TTK m. 647/1 ve MK m. 956/1 hükümleri uyarınca hamiline yazılı kıymetli evrak üzerinde rehin kurulması için senedin zilyetliğinin devri ve TTK m. 647/2 ve MK m. 956/2 uyarınca emre yazılı kıymetli evrak²⁶⁷ üzerinde rehin kurulması için senedin ciro edilmesi ve zilyetliğinin devri gerekir.
- Pay senetlerinin ihtiva ettiği paylar üzerinde MK m. 955/3 uyarınca rehin tesis edilmek istenirse, yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması gerekir ve bu yazılı rehin sözleşmesine ilaveten, pay senetlerinin devri için gerekli olan işlemlerin yerine getirilmesi gerekir. Pay senetlerinin devri için işlemlerin neler olduğu ise, TTK m. 489 ve 490 hükümleri ile düzenlenmektedir. TTK m. 489 uyarınca hamiline yazılı pay senetlerinin devri için senetlerin zilyetliğinin devralana geçirilmesi gerekli ve yeterliyken, TTK m. 490/2 uyarınca nama yazılı pay senetlerinin devri, ciro edilmiş senedin²⁶⁸ zilyetliğinin devralana geçirilmesiyle yapılır²⁶⁹.

²⁶⁵ Aynı görüşte bkz. ROSSEL / MENTHA, sf. 257; ERDEM, sf. 66. Çıplak payların rehninin alacak rehni mi yoksa hak rehni mi olduğu tartışmasında kabul ettiğimiz görüşümüz doğrultusunda, evleviyetle pay senetleri üzerinde rehin tesisinin MK m. 955/1 hükmü uyarınca da gerçekleştirilemeyeceği kanaatindeyiz. Pay senetleri üzerinde MK m. 955/1 uyarınca rehin hakkı tesis edilebileceği yönünde aksi görüşte bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 159.

²⁶⁶ Aynı görüşte bkz. ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 744, dn. 21

²⁶⁷ Nama yazılı pay senetlerinin emre yazılı kıymetli evrak teşkil ettiği yönündeki görüşümüz için bkz. Bölüm 1, II, C, 3, a. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Nama veya Emre Yazılı Kıymetli Evrak Niteliği

²⁶⁸ MK m. 955/3 hükmüne uygun olarak bir rehin hakkı tesis edildiğinin kabulü halinde, hakkın devri bakımından yerine getirilmesi gereken işlemlerin, şekli olarak aynı şekilde; ancak bu defa rehin tesis etme iradesi ile yerine getirilmesi gerekecektir. Rehin tesis etme iradesi ve aynı sözleşme bakımından açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 1, II, C, 2, b. Aynı Sözleşme. Aynı doğrultuda, nama yazılı pay senetleri ve ilmi haberler bakımından yapılacak olan cironun da bir devir cirosu değil; bir açık rehin cirosu veya gizli (örtülü) rehin cirosu olarak yapılması gerekir. Bkz. Bölüm 1, II, C, 3, b. Ciro.

²⁶⁹ Öte yandan doktrinde nama yazılı pay senetlerinin, bu senetler üzerinde herhangi bir ciro yapılmaksızın da devredilebileceği baskın şekilde savunulmaktadır. Bu tartışmaya ilişkin açıklamalarımız için bkz. aşağı. dn. 327

Görüldüğü üzere, MK m. 955/3'ün getirdiği, hakkın devri için gerekli şartların yerine getirilmesine ilişkin işlemler, hamiline ve nama yazılı pay senetleri bakımından TTK m. 647 ve MK m. 956 hükümlerinin kıymetli evrakın rehni için öngördüğü şartlarla örtüşmekte, MK m. 955/3 uyarınca ilaveten bir de yazılı rehin sözleşmesi imzalanması gerekmektedir.

Bu doğrultuda, MK m. 955/3 hükmüne uygun olarak pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmek istense dahi, aslında pratik olarak, MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerinin gereklilikleri yerine getirilmiş olur. Dolayısıyla MK m. 955 hükmüne uygun olarak rehin tarafları arasında yazılı bir rehin sözleşmesi akdedilse bile, rehin hakkı her hâlükârda MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerinde ifade edilen işlemlerin yerine getirilmesi üzerine, MK m. 956 ve TTK m. 647 hükümlerine uygun olarak kurulmaktadır.

Doktrinde MK m. 955 hükmüne başvurularak rehin kurulmasının mümkün olduğunu kabul eden yazarlar, aynı zamanda bu şekilde bir rehin kurulduğunda kıymetli evraka ilişkin sonuçların doğmayacağını da ileri sürmektedirler²⁷⁰. MK m. 955/3 ile öngörülen işlemlerin yerine getirilmesi suretiyle, kıymetli evraka özgü sonuçlar meydana getirilmeksizin de pay senetleri üzerinde rehin tesis edilebileceği yönündeki bu görüşe katılmak da tarafımızca mümkün görülmemektedir. Nitekim aksi yönde bir kabul, aynı işlemler yerine getirilerek ve sadece bu işlemlere dayanak teşkil eden TTK ve MK maddeleri atfı değiştirilerek, bazı hallerde kıymetli evrakın cirosunun da rol aldığı bir rehin işleminde, kıymetli evraka özgü sonuçların doğmaması anlamına gelir²⁷¹.

Son olarak, anonim şirket payının bir alacak niteliğinde olmadığını kabul ettiğimiz görüşümüz ile paralel olarak, pay senedine bağlanmış anonim şirket payının niteliğinin de senede bağlanmış alacak niteliğinde olmayacağı kanaatindeyiz. Bu

²⁷⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 541; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1130; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 679; NOMER / ERGÜNE, sf. 296; STEINAUER, sf. 453.

²⁷¹ Hamiline yazılı senetlerin alacağın devri yolu ile devredilmesi halinde de kıymetli evraka özgü sonuçların doğacağı yönünde bkz. KINACIOĞLU, sf. 53. Kanaatimizce pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında kıymetli evraka özgü sonuçların doğmayabileceği tek ihtimal, nama yazılı pay senetlerinin ciro edilmeksizin, sadece bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanı yapılarak zilyetliklerinin devredilmesi suretiyle rehin tesis edilmesi ihtimalinde söz konusu olabilir. Buna karşılık, hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulması bakımından kıymetli evraka özgü sonuçların doğmaması ise mümkün değildir. Bu husustaki açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 1, II, C, 3, c. Yazılı Rehin Beyanı

görüşümüzün doğal sonucu ise, pay senetleri üzerinde rehin kurulması bakımından MK m. 955/1 hükmünün uygulanabilir olmamasıdır²⁷².

2. Hamiline Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

a. Zilyetliğin Devri

MK m. 956/1 hükmü uyarınca “*Hamiline yazılı senetlerin rehni için senetlerin rehin alacaklısına teslim edilmesi yeterlidir*”. Dolayısıyla, hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkının tesis edilebilmesi için yerine getirilmesi yeterli ve gerekli olan tek tasarruf işlemi, söz konusu senetlerin rehin alana teslim edilmesidir²⁷³.

Maddenin getirdiği “*teslim*” şartından, senetlerin zilyetliğinin devri anlaşılmalıdır²⁷⁴. MK m. 973/1 hükmü gereğince bir şey üzerinde fiilî hâkimiyeti bulunan kimse onun zilyedidir. Dolayısıyla, teslim bağli taşınır rehninin kurulmasında kritik olan, rehin borçlusunun rehin konusu üzerindeki fiili hâkimiyetinin rehin süresince sona erdirilmesidir²⁷⁵. Bu nedenle MK m. 956/1 hükmündeki “*teslim*” ibaresi geniş yorumlanmalı ve rehin verenin senet üzerindeki fiili hâkimiyetini teslimli veya teslimsiz olarak sona erdirecek şekilde, pay senedi üzerindeki zilyetliğin devredilmesi olarak anlaşılmalıdır²⁷⁶. Bu husus, TTK m. 647/1’de yer alan “*mülkiyet veya sınırlı bir aynı hak kurulması amacıyla kıymetli evrakin devri için her hâlde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır*” ifadesi ile de teyit edilmektedir²⁷⁷.

²⁷² Aksi görüşte bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 159

²⁷³ KARAHAN / ÜNAL, sf. 717

²⁷⁴ ROSSEL / MENTHA, sf. 233; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf.119; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1709; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 39; KINACIOĞLU, sf. 26; STEINAUER, sf. 457; AKINTÜRK, sf. 846; NOMER / ERGÜNE, sf. 297; AYBAY / HATEMİ, sf. 293; ERDEM, sf. 40; GÖKSOY, sf. 97; ÇEBİ, sf. 140. Aynı doğrultuda İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz. ATF 93 II 461 (www.swisslex.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019)

²⁷⁵ Bu hususta detaylı incelemeler için bkz. aşağı. Bölüm 3. Yediemin Kavramı ve Yediemin Sözleşmesi

²⁷⁶ DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 81; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 114; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1709; KINACIOĞLU, sf. 52; GÖKSOY, sf. 98; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 17; AYAN, sf. 277; NOMER / ERGÜNE, sf. 297

²⁷⁷ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 119; ÖZTAN, **2018**, sf. 31; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1599

Bu doğrultuda, MK m. 977 hükmü ile öngörülen fiili teslim²⁷⁸ ve araçların teslimi²⁷⁹ yöntemleri ve ayrıca kısa elden teslim²⁸⁰ yöntemi ile hamiline yazılı pay senetlerinin zilyetliği rehin alana devredilebilir ve rehin alan, hamiline yazılı pay senetleri üzerinde dolaysız zilyet kılınabilir. Ayrıca, hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından, MK m. 979/1 hükmü ile öngörülen hükmen teslim yöntemi hariç olmak üzere²⁸¹, MK m. 979 ile öngörülen zilyetliğin havalesi²⁸² yöntemine başvurulabilir. Son olarak, MK m. 978 hükmü uyarınca, rehin alanın temsilcisine yapılacak bir devirle²⁸³ de hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkündür²⁸⁴.

b. Aynı Sözleşme

Hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilebilmesi için, bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanının bulunması zorunlu değildir²⁸⁵. Ayrıca hamiline

²⁷⁸ GÖKSOY, sf. 99; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 41. Taşınır rehni bakımından bkz. WIELAND, sf. 254; ROSSEL / MENTHA, sf. 233; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; CANSEL, sf. 100; SAYMEN / ELBİR, sf. 54; STEINAUER, sf. 409; NOMER / ERGÜNE, sf. 260. Ayrıca bkz. Bölüm 4, I, C, 1, a. Teslimli Devir Yöntemleri

²⁷⁹ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 45; GÖKSOY, sf. 99; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 42. Taşınır rehni bakımından bkz. WIELAND, sf. 255; ROSSEL / MENTHA, sf. 233; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; CANSEL, sf. 102; SAYMEN / ELBİR, sf. 55; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 482; STEINAUER, sf. 409; NOMER / ERGÜNE, sf. 261; ESKİOCAK, sf. 104. Ayrıca bkz. Bölüm 4, I, C, 1, a. Teslimli Devir Yöntemleri

²⁸⁰ GÖKSOY, sf. 100; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 47. Taşınır rehni bakımından bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 45; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; CANSEL, sf. 109; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 483; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; STEINAUER, sf. 409; AYAN, sf. 271; AYBAY / HATEMİ, sf. 293; ESKİOCAK, sf. 104. Ayrıca bkz. Bölüm 4, I, C, 1, b. Teslimsiz Devir Yöntemleri

²⁸¹ GÖKSOY, sf. 103; ÇEBİ, sf. 140. Taşınır rehni bakımından bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 46; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 660; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 78; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 81, 84; CANSEL, sf. 92, 112; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 485; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1104; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 80; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 345; AKINTÜRK, sf. 846; AYAN, sf. 271; NOMER / ERGÜNE, sf. 264; AYBAY / HATEMİ, sf. 293; FOËX, sf. 284; STEINAUER, sf. 410. Kambiyo senetleri üzerinde hükmen teslim yoluyla rehin tesis edilebileceği görüşünde bkz. KUBİLAY, sf. 500. Ayrıca bkz. Bölüm 4, I, C, 1, b. Teslimsiz Devir Yöntemleri

²⁸² SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 45; GÖKSOY, sf. 102; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 46. Taşınır rehni bakımından bkz. ROSSEL / MENTHA, sf. 233; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; CANSEL, sf. 108; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 484; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; AYAN, sf. 271; NOMER / ERGÜNE, sf. 262; AYBAY / HATEMİ, sf. 293; STEINAUER, sf. 409. Ayrıca bkz. Bölüm 4, I, C, 1, b. Teslimsiz Devir Yöntemleri

²⁸³ Bkz. aşağı. Bölüm 3, II, A, 3. Rehin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi

²⁸⁴ Hamiline yazılı pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesine ilişkin detaylı açıklamalar için bu aşamada, pay senetlerinin zilyetliğinin yedieminine devredilmesine ilişkin detaylı incelemelerde bulunduğumuz aşağı. Bölüm 4, I, C. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Devredilmesi bölümüne atıf yapmakla yetiniyoruz.

²⁸⁵ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 119; SAYMEN / ELBİR, sf. 695. Aynı şekilde bunlar üzerinde ciro yapılması da gerekli değildir. Bkz. DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 35. Zaten ciro, kanunun emre yazılı senetlere özgü öngördüğü bir devir yöntemi olduğundan, hamiline

yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulabilmesi için rehin tarafları arasında yazılı bir sözleşme imzalanması da gerekmez²⁸⁶. MK m. 956/1 uyarınca rehin tesisi için yerine getirilmesi gerekli tek tasarruf işlemi, hamiline yazılı pay senetlerinin zilyetliğinin devridir²⁸⁷.

Öte yandan, TTK m. 489 uyarınca “*Hamiline yazılı pay senetlerinin devri, şirket ve üçüncü kişiler hakkında, ancak zilyetliğin geçirilmesiyle hüküm ifade eder*”. Bu durumda, hamiline yazılı pay senetlerinin mülkiyetinin devri ve rehni bakımından yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemi görünüşte aynıdır: pay senedi üzerindeki zilyetliğin devredilmesi²⁸⁸. Bu sebeple, hamiline yazılı pay senetleri üzerindeki zilyetlik bir başka kişiye devredildiğinde, bu devir işleminin senedin mülkiyetinin devrine mi yoksa senet üzerinde bir rehin hakkı tesisine mi ilişkin olduğunun belirlenmesi bakımından tarafların iradeleri dikkate alınacaktır.

Dolayısıyla, hamiline yazılı pay senetleri üzerinde geçerli bir rehin hakkının tesis edilebilmesi için, tarafların iradelerinin pay senedi üzerindeki mülkiyetin devri değil de; pay senedi üzerinde bir rehin hakkı tesis etmek olduğu hususunda uyuşması ve bu doğrultuda rehne ilişkin bir ayni sözleşmenin varlığı gerekir²⁸⁹. Aynı şekilde, rehin taraflarının, söz konusu zilyetlik devri ile hamiline yazılı pay senetleri üzerinde bir teminat yaratma iradeleri olduğunda anlaşmaları dahi yeterli değildir; tarafların bu teminatın rehin hakkı tesis etmek suretiyle oluşturulacağı konusunda da anlaşmaları gerekir²⁹⁰. Örneğin, borçlunun sahibi olduğu hamiline yazılı pay senetlerinin zilyetliğini, bir alacağın teminatını teşkil etmek üzere fakat pay senetlerinin mülkiyetini devretme iradesi ile inançlı olarak alacaklıya devretmesi halinde, pay senetleri üzerinde teminat amacıyla inançlı bir temlik yapılmış olur; ancak rehin hakkı tesis edilmiş olmaz. Bu olasılıkta, tarafların iradeleri bir teminat

yazılı senetler teknik anlamda ciro edilemez, edilse dahi TTK anlamında ciroya bağlanan sonuçlar doğmaz. Bkz. AYTAÇ, sf. 119; GÖKSOY, sf. 96; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 96

²⁸⁶ GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1130; AYİTER, sf. 195; AYAN, sf. 321; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 749

²⁸⁷ KARAHAN / ÜNAL, sf. 717

²⁸⁸ AYTAÇ, sf. 119; ÖZTAN, **1976**, sf. 855; KARAYALÇIN, sf. 22; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1709; KARAHAN / ÜNAL, sf. 713

²⁸⁹ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 61; AYTAÇ, sf. 118; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 38. Taşınır eşya bakımından bkz. WIELAND, sf. 322; CANSEL, sf. 33; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 479; AYAN, sf. 279; NOMER / ERGÜNE, sf. 258; ESKİOCAK, sf. 87. Hamiline yazılı kıymetli evrakın devri bakımından aynı doğrultuda bkz. ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 24

²⁹⁰ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 36. Taşınır rehni bakımından bkz. ROSSEL / MENTHA, sf. 257; STEINAUER, sf. 408

hakkı tesis etme konusunda uyuşmuş; ancak bu teminat hakkının rehin hakkı olduğu konusunda uyuşmamıştır.

Hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkının tesisi bakımından yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması kanunen bir geçerlilik şartı olarak öngörülmediği gibi, taraflar arasındaki aynı sözleşmenin geçerliliği de herhangi bir şekil şartına tabi değildir²⁹¹. Ancak HMK m. 201 hükmü doğrultusunda, herhangi bir uyuşmazlık halinde bu irade uyuşmasının ispatı bakımından, taraflar arasında söz konusu zilyetlik devrinin, pay senedi üzerinde rehin tesis etmek amacıyla gerçekleştirildiğine ilişkin yazılı bir rehin sözleşmesinin akdedilmesi gerekli olacaktır²⁹².

Rehin tarafları arasında rehin kurulmasına ilişkin aynı sözleşme, çoğunlukla hamiline yazılı pay senetlerinin zilyetliğinin devri ile aynı anda gerçekleştirilir. Buna karşılık, aynı sözleşmenin, pay senetlerinin zilyetliğinin mülkiyet devri dışında bir amaçla devredilmesinden sonraki bir zamanda da kurulması mümkündür. Bu durumda pay senetleri üzerindeki rehin hakkı, aynı sözleşme yapıldığı andan itibaren hüküm doğurmaya başlar. Bu durumla çoğunlukla, zilyetliğin kısa elden teslim yoluyla devredilmesi halinde karşılaşılmaktadır²⁹³.

3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

MK'da veya TTK'da, nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesini düzenleyen açık ve özel bir kural yer almamaktadır. Bununla birlikte TTK m. 490/2 hükmü ile nama yazılı pay senetlerinin devrine ilişkin kurallar düzenlenmektedir ve ayrıca, kıymetli evrak üzerinde rehin kurulması bakımından uygulama alanı bulabilecek iki temel kanuni düzenleme bulunmaktadır: MK m. 956/2 ve TTK m. 647/2.

²⁹¹ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 61; KINACIOĞLU, sf. 52. Aynı sözleşme, hamiline yazılı pay senedi üzerine yazılan rehne ilişkin bir kayıtla da ortaya konulabilir; aynı görüşte bkz. PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1709. Taşınır rehni bakımından bkz. CANSEL, sf. 33; STEINAUER, sf. 455

²⁹² Aynı görüşte bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 61; ERDEM, sf. 38; AYTAÇ, sf. 119; ÖZTAN, **1976**, sf. 855. PULAŞLI, bu gerekçeyle bir rehin sözleşmesi yapılmaksızın veya senetlerin üzerine rehne ilişkin bir yazılı bir ifade konulmaksızın soyut bir zilyetlik devrinin rehin hakkının kurulması bakımından yeterli olmadığı görüşündedir. Bkz. PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1709. Kanaatimizce, rehne ilişkin aynı sözleşmenin yazılılığı yalnızca ispata ilişkindir; bu sözleşmenin yazılı şekilde akdedilmemesi, rehin kurulmasını engellemez.

²⁹³ Bkz. aşağı. Bölüm 4, I, C. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Devredilmesi

MK m. 956/2 ve TTK m. 647/2 düzenlemelerine göre kıymetli evrakın rehni için, bu kıymetli evrakın türü ne olursa olsun, zilyetliğin devredilmesi gerekir. Zilyetliğin devrinden önce yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemleri bakımından ise, MK m. 956/2 hükmü, hamiline yazılı kıymetli evrak dışında kalan tüm kıymetli evrakın rehnine ilişkin olarak, ciro veya “*yazılı devir beyanı*” olmak üzere iki yöntemi işaret edecek şekilde kaleme alınmışken; MK m. 647/2 hükmü, kıymetli evrakın mülkiyet ve sınırlı bir ayni hak kurulması amacıyla devrinde emre yazılı senetler için ciro ve nama yazılı senetler için “*yazılı devir beyanı*” yapılmasını öngörmektedir.

Bu doğrultuda, nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemlerinin tespit edilebilmesi için MK ve TTK’nın ilgili düzenlemelerinin, nama yazılı pay senetleri bakımından ne şekilde uygulanabileceğinin belirlenmesi gerekir. Bu amaçla da, her şeyden önce nama yazılı pay senetlerinin hangi türde kıymetli evrak teşkil ettiği konusunda bir görüş benimsenmelidir.

a. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Nama veya Emre Yazılı Kıymetli Evrak Niteliği

Nama yazılı pay senetlerinin nama yazılı kıymetli evraktan mı yoksa emre yazılı kıymetli evraktan mı olduğu hususu doktrinde uzun bir süre tartışılmıştır. Bu tartışmanın temelinde ise, anonim şirket pay senetlerinin hamiline veya nama yazılı olabileceğini düzenleyen TTK m. 484/1 hükmü ile nama yazılı payların ve pay senetlerinin devrini düzenleyen TTK m. 490/2 hükmünde yer alan “*hukuki işlemle devir, ciro edilmiş nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devralana geçirilmesiyle yapılabilir*” düzenlemesinin bir arada ne şekilde yorumlanması gerektiği sorunsalı yer almaktadır²⁹⁴.

Doktrinde savunulan bir görüş, nama yazılı pay senetlerinin, isimlendirilmeleri ile de paralel olarak, nama yazılı kıymetli evraktan olduğunu ifade etmektedir²⁹⁵. Bu

²⁹⁴ SEVİ, sf. 215

²⁹⁵ İMREGÜN, *Anonim Ortaklıklar*, sf. 361-365; İMREGÜN, *Kıymetli Evrak*, sf. 13; HIRSCH, sf. 193-194; ERİŞ, sf. 648, ARSLANLI, *Pay*, sf. 282; İsmail DOĞANAY, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*,

görüşü savunan yazarların bir kısmı, kanunda belirtilen ciro ifadesinin, nama yazılı pay senedi üzerine yazılan fakat kıymetli evraka özgü sonuçlar doğurmayan bir temlik beyanından ibaret olduğunu ifade etmekteyken²⁹⁶; bir diğer kısmı, kanunun nama yazılı pay senetlerinin ciro ile devredilmesine cevaz vermesi nedeniyle, nama yazılı pay senetlerinin, alacağın devri hükümlerinin yanı sıra istisnai olarak ciro ile de devredilebileceklerini; ancak bu istisnai ciro ile devir imkânının bu senetlerin nama yazılı olma niteliğini değiştirmedikini belirtmektedir²⁹⁷.

Buna karşılık, doktrindeki baskın görüş, nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı kıymetli evraktan oluşu yönündedir²⁹⁸. TTK m. 490/2 hükmü kapsamında, nama yazılı pay senetlerinin ciro ve teslim yolu ile devredileceğinin öngörülmesi ve cironun, emre yazılı kıymetli evraka özgü bir devir yolu teşkil etmesi sebebiyle, nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliğinde olduğu doktrinde ağırlıklı olarak kabul edilmektedir²⁹⁹.

Nama yazılı pay senetlerinin niteliği bakımından biz de, doktrindeki baskın görüşe katılıyoruz. Her ne kadar nama yazılı pay senetlerinin isimlendirilmesinde “nama” ibaresi yer alsa da, bu isimlendirme tek başına nama yazılı pay senetlerinin nama yazılı kıymetli evraktan olduğu anlamına gelmez. Nitekim bir kıymetli evrakın “nama”, “emre” veya “hamiline” yazılı olması, söz konusu evrakın devir şekli temel

C.1, 4. Bası, İstanbul 2004, sf. 1227 (DOĞANAY, **TTK Şerhi**); ANSAY, **Anonim Şirketler**, sf. 262; TEKİL, sf. 51

²⁹⁶ HIRSCH, sf. 193-194; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 361-365; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 13

²⁹⁷ ARSLANLI, **Pay**, sf. 282; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 19, dn. 7; ERİŞ, sf. 665; DOĞANAY, **TTK Şerhi**, sf. 1235-1237; ANSAY, **Anonim Şirketler**, sf. 262; TEKİL, sf. 51

²⁹⁸ TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıkları**, sf. 92; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 123; POROY / TEKİNALP, sf. 85; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 68, dn. 177; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1590; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 53; KARAYALÇIN, sf. 7; S. Sulhi TEKİNAY, “Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri”, **Banka ve Ticaret Hukuku Haftası (27 Nisan - 3 Mayıs 1959)**, Yayın No. 15, Ankara 1960, sf. 136, 137 (TEKİNAY, **Nama Yazılı**); Erdoğan MOROĞLU, “Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri ve Yargıtay Kararları”, **Makaleler I**, 2. Baskı, İstanbul 2011, sf. 260-264 (MOROĞLU, **Nama Yazılı**); ÖZTAN, **2018**, sf. 41, 43; STEIGER, sf. 160; KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 90, 91; KINACIOĞLU, sf. 46; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 38; ALTAY, sf. 565; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 84; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 547; GÖKSOY, sf. 48; SEVİ, sf. 215-218; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 751; ÇEBİ, sf. 32. ÖZTAN ayrıca nama yazılı pay senetlerinin devrine anonim şirketin de katılımının gerekmesi halinde, bunların emre yazılı kıymetli evrak olma niteliğini kaybedeceğini belirtmiştir. Bkz. ÖZTAN, **1976**, sf. 852

²⁹⁹ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 123; POROY / TEKİNALP, sf. 85; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 68, dn. 177; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1590; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 53; KARAYALÇIN, sf. 7; TEKİNAY, **Nama Yazılı**, sf. 136, 137; MOROĞLU, **Nama Yazılı**, sf. 260-264; ÖZTAN, **2018**, sf. 41, 43; STEIGER, sf. 160; KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 90, 91; KINACIOĞLU, sf. 46; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 84; GÖKSOY, sf. 48; SEVİ, sf. 215-218; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 547; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 751; ÇEBİ, sf. 32

alınarak belirlenmektedir³⁰⁰. Nama yazılı pay senetleri, TTK m. 490/2 hükmünün açıklığı karşısında teknik anlamda ciro edilebilir nitelikte kıymetli evraktır³⁰¹. Ciro, TTK tarafından emre yazılı senetlerde senedin içerdiği hakkı devretmeye yönelik olarak yapılacağı düzenlenen özel bir yazılı irade beyanıdır³⁰² ve TTK kapsamında ciro terimine, yalnızca emre yazılı kıymetli evraka özgü bir devir şekli olarak yer verilmektedir. Bu doğrultuda, kanunun ciro ile devrini öngördüğü tüm senetler, kanunen emre yazılı kabul edilmelidir³⁰³.

Dolayısıyla, cironun emre yazılı senetlere özgü bir devir yöntemi olması ve TTK'nın açıkça nama yazılı pay senetlerinin ciro ile devredilebileceğini öngörmesi sebepleriyle, kanaatimizce de, kıymetli evrakın devredilme şekline göre yapılan bu sınıflandırmada, nama yazılı pay senetleri kanun koyucu tarafından “emre” yazılı senetler sınıfına dâhil edilmektedir.

b. Ciro

Kıymetli evrakta ciro, yapılma amacına göre temlik cirosu, rehin cirosu ve tahsil cirosu olarak üçe ayrılır³⁰⁴.

Bu kapsamda, kanunen emre yazılı kıymetli evraktan olan nama yazılı pay senetleri üzerinde MK m. 956/2 ve TTK m. 647/2 hükümleri uyarınca bir rehin hakkı

³⁰⁰ POROY / TEKİNALP, sf. 71; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 43; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf.31; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 26; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 13; KARAYALÇIN, sf. 15; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 11; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 82; BOZER / GÖLE, sf. 22

³⁰¹ Emre yazılı kıymetli evraka ciro edilebilir kıymetli evrak da denildiği yönünde bkz. KARAYALÇIN, sf. 16

³⁰² POROY / TEKİNALP, sf. 88, 89; KINACIOĞLU, sf. 140; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 153; ERDEM, sf. 53; DOMANIÇ, **Şerh IV**, sf. 28; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 542; ÖZTAN, **2018**, sf. 102; KARAYALÇIN, sf. 81; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 231; BOZER / GÖLE, sf. 23. DOMANIÇ, cironun kural olarak emre yazılı kıymetli evraktan doğan hakların mülkiyetini devreden hukuki işlem olduğunu belirtmekle beraber, bu kuralın istisnasının nama yazılı pay senetlerinin devrinde ciro yoluna başvurulması olduğunu ifade etmektedir. Bkz. DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 62, dn. 1

³⁰³ POROY / TEKİNALP, sf. 86

³⁰⁴ Nama yazılı pay senetleri üzerinde ciro yapılmak suretiyle rehin tesis edilmesine ilişkin detaylı açıklamalara ve bazı özellikli durumlara, pay senetleri üzerinde zilyetliğin yediemine devri yoluyla rehin kurulmasına ilişkin açıklamalarımız ile birlikte yer verildiğinden, çalışmamızın bu kısımda, bir takım genel açıklamalara yer verilmekle birlikte, çalışmamızın Bölüm 4, I, A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi bölümüne atıf yapılmakla yetinilmektedir.

kurulabilmesi için öncelikli olarak, söz konusu pay senetleri, TTK m. 689'da öngörüldüğü şekilde açık bir rehin cirosu ile ciro edilebilir³⁰⁵.

TTK'da düzenleneme altına alınan açık rehin cirosuna ek olarak, kanunda düzenlenmeyen ancak doktrin ve yargı tarafından kıymetli evrakın rehni bakımından elverişli kabul edilen bir diğer ciro türü bulunmaktadır: Gizli (örtülü) rehin cirosu. Nama yazılı pay senetleri üzerinde gizli rehin cirosu yapmak, bir diğer deyişle şeklen temlik cirosu yapılmasına rağmen senedin mülkiyeti devredilmeksizin üçüncü kişiler nezdinde devredildiği görüntüsü yaratmak suretiyle de nama yazılı pay senedi üzerinde rehin tesis edilmesinin mümkün olduğu doktrinde baskın şekilde kabul edilmektedir³⁰⁶.

Gizli rehin cirosu ile paralel şekilde, nama yazılı bir pay senedi temlik cirosu ile ciro edilmesine rağmen söz konusu temlikin inançlı bir işlem ile pay senedi üzerinde alacaklı lehine bir teminat hakkı yaratma amacına hizmet etmesi de hukuken geçerlidir³⁰⁷. Bu noktada teminat alan ile teminat veren arasındaki inanç anlaşması uyarınca³⁰⁸ pay senedinin mülkiyeti alacaklıya teminat amacıyla

³⁰⁵ POROY / TEKİNALP, sf. 201; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 164; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 180; KINACIOĞLU, sf. 179; ÖZTAN, **2018**, sf. 114; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 63; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 116; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 77; KARAYALÇIN, sf. 90; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 246. Açık rehin cirosu yapılmasının sonuçları bakımından detaylı bilgi için ayrıca bkz. Bölüm 4, I, A, 1. Tam Ciro Şeklinde Açık Rehin Cirosu ve Bölüm 4, I, A, 2. Beyaz Ciro Şeklinde Açık Rehin Cirosu

³⁰⁶ WIELAND, sf. 323; POROY / TEKİNALP, sf. 201; KINACIOĞLU, sf. 153; ÖZTAN, **2018**, sf. 114; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 65; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 121; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 78, 100; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 165; KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 93, dn. 91; KUBİLAY, sf. 504; ERDEM, sf. 58; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 247; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752, dn. 55. Gizli (örtülü) rehin cirosu yapılmasının sonuçları bakımından detaylı bilgi için ayrıca bkz. Bölüm 4, I, A, 3. Tam Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Cirosu ve Bölüm 4, I, A, 4. Beyaz Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Cirosu

³⁰⁷ İnançlı işlemlerin geçerliliğine ilişkin bkz. Gülay ÖZTÜRK, **İnançlı İşlemler**, Ankara 1998, sf. 7; Saibe OKTAY-ÖZDEMİR, "Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri", **Aysel Çelikel'e Armağan**, İstanbul 1999-2000, sf. 662 (OKTAY-ÖZDEMİR, **Teminat Amaçlı**); Eraslan ÖZKAYA, **İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları**, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara 2013, sf. 33; ESKİOCAK, sf. 15; Ahu AYANOĞLU MORALI, **Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2006, sf. 182 vd. Teminat amaçlı inançlı devir işlemlerine ilişkin detaylı bilgi için ayrıca bkz. aşağı. Bölüm 3, II, C, 4. Teminat Amaçlı İnançlı Devir.

³⁰⁸ İnançlı işlem Türk hukukunda kanunen düzenlenmeyen ancak yine, doktrin ve yargı tarafından geçerliliği kabul edilen bir hukuki işlem türüdür. İnançlı işlemler, temeli güven ilişkisine dayanan hukuki işlemlerdir. Bkz. yuk. dn. 307'de anılan doktrin

devredilebilir³⁰⁹. Bu doğrultuda, nama yazılı pay senetleri üzerinde teminat hakkı, inanç anlaşmasına göre mülkiyetin devredildiği inançlı bir temlik cirosu ile de tesis edilebilir; ancak bu şekilde tesis edilen bir teminat hakkı, rehin hakkı değildir³¹⁰.

c. Yazılı Rehin Beyanı

Emre yazılı bir kıymetli evrakın ve bu kıymetli evrakın içerdiği hakkın devredildiğine veya rehnedildiğine ilişkin bir beyanın, senet metni veya alonj üzerine yazılması ve bu beyanın devreden tarafından imzalanması ile TTK'nın yaptığı ciro tanımını itibariyle, şeklen bir temlik veya rehin cirosu yapılmış olur ve ciroya bağlı olarak kıymetli evraka özgü hukuki sonuçlar meydana çıkar³¹¹.

Nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkı, bu senetler veya alonj üzerine yazılan ve bu doğrultuda, teknik olarak, açık rehin cirosu veya gizli (örtülü) rehin cirosu şeklinde bir devir veya rehin beyanında bulunulmak ve akabinde bu senetlerin zilyetliğinin devredilmesi ile kurulabilmektedir. Bu cironun şeklen bir rehin cirosu teşkil etmesi halinde bir açık rehin cirosu ve şeklen bir temlik cirosu görünümünde olması halinde, gizli (örtülü) rehin cirosu söz konusu olmaktadır³¹².

Öte yandan, teknik anlamda herhangi bir ciro yapılmaksızın ve bu kapsamda, nama yazılı pay senetleri üzerinde bir devir veya rehin beyanı yazılmaksızın, başka bir belgede yer alan bir devir veya rehin beyanı ile nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulup kurulamayacağı hususunun, MK'nın kıymetli evrakın rehnine ilişkin hükümleri ile TTK'nın kıymetli evraka ve pay senetlerine ilişkin hükümleri ve bu hükümler çerçevesinde doktrinde süregelen tartışmalar bir arada ele alınarak incelenmesi gerekir.

³⁰⁹ WIELAND, sf. 263; ÖZTÜRK, sf. 53; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 66; GÖKSOY, sf. 118. Tam inançlı ciro yapılmasının sonuçları bakımından detaylı bilgi için ayrıca bkz. Bölüm 4, I, A, 5. Tam İnançlı (*Fiduciare*) Ciro

³¹⁰ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 66; GÖKSOY, sf. 118

³¹¹ Temlik beyanı bakımından GÖKSOY, sf. 122; Rehin beyanı bakımından GÖKSOY, sf. 123. Ayrıca bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3, b. Ciro

³¹² Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3, b. Ciro

i. Yazılı Devir Beyanı ile Rehin Tesisi Bakımından Doktrinde İleri Sürülen Görüşler

Doktrinde bazı yazarlar, MK m. 956/2 hükmünde “*diğer kıymetli evrakin rehni için senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak teslimi gerekir*” şeklinde ifade edilen yöntemleri birbirinin alternatifi olarak değerlendirmekte ve tarafların nama yazılı pay senetlerinin rehninde isterlerse ciro yolunu isterlerse “*yazılı devir beyanı*” yolunu tercih edebileceklerini ifade etmektedir³¹³.

Bu görüşe göre, her iki yöntemin benimsenmesi halinde de, cironun veya “*yazılı devir beyanı*”nın yapılmasının akabinde senetlerin zilyetliğinin devredilmesi ile nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkı kurulmuş olur³¹⁴. Dolayısıyla, bu görüşe göre, MK m. 956/2 hükmüne dayanarak, nama yazılı pay senetleri üzerinde, bunlar ciro edilmeden, ayrı bir “*yazılı devir beyanı*” yapılarak da rehin kurulması mümkündür³¹⁵.

Diğer yandan, MK m. 956/2 hükmünde yer alan “*senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak teslimi*” ibaresi, doktrinde bazı yazarlarca, hamiline yazılı kıymetli evrak dışında kalan söz konusu kıymetli evrakin emre yazılı ise “*ciro edilmiş*”, nama yazılı ise “*yazılı devir beyanı yapılmış*” olarak teslim edilmesi gerektiği yönünde yorumlanmaktadır³¹⁶.

³¹³ WIELAND, sf. 325; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 371; GÖKSOY, sf. 110; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 751, 752; STEINAUER, sf. 456; ÇEBİ, sf. 136. AYBAY da MK m. 956 hükmünde yer alan yöntemlerin birbirinin alternatifi olduğunu ifade etmekle birlikte, nama veya emre yazılı kıymetli evrakin rehninde yazılı bir devir beyanından değil, yazılı bir rehin beyanından bahsetmektedir. Bkz. AYBAY / HATEMİ, sf. 299

³¹⁴ WIELAND, sf. 325; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 371; STEINAUER, sf. 456; GÖKSOY, sf. 123; ÇEBİ, sf. 136; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 751, 752

³¹⁵ WIELAND, sf. 325; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 371; SAYMEN / ELBİR, sf. 696, 697; STEINAUER, sf. 456; ERDEM, sf. 52; GÖKSOY, sf. 123, ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 751, 752; ÇEBİ, sf. 136

³¹⁶ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 161; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 49; ROSSEL / MENTHA, sf. 257; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 542; GÜRSOY / EREN / CANSSEL, sf. 1130; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 679; AYİTER, sf. 195; AKINTÜRK, sf. 870; AYAN, sf. 321

ii. Yazılı Rehin Beyanı ile Rehin Tesisi Bakımından Doktrinde İleri Sürülen Görüşler

Nama yazılı pay senetleri ciro edilmeksizin bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanı yapılarak da bu senetler üzerinde rehin tesis edilmesinin mümkün olduğu doktrinde baskın olarak kabul edilmektedir³¹⁷.

Bu görüşü savunan yazarların bir kısmı, MK m. 956/2 hükmü doğrultusunda nama yazılı pay senetleri ciro edilmeksizin bu senetlere ilişkin bir “*yazılı devir beyanı*” yapılarak bunlar üzerinde rehin kurulabildiği görüşünden³¹⁸ yola çıkmakta ve evleviyetle, nama yazılı pay senetlerinin (senet üzerinde olmayan) yazılı bir rehin beyanı yapılmak suretiyle de rehnedilebileceği kanaatine varmaktadırlar³¹⁹.

Diğer taraftan doktrinde, MK m. 955/1 ile öngörülen senede bağlanmış alacakların rehnine ilişkin hükümden yola çıkarak, nama yazılı pay senetleri üzerinde herhangi bir ciro yapılmaksızın, ayrı bir rehin senedi imzalamak suretiyle rehin tesis edilebileceği sonucuna varıldığı da görülmektedir³²⁰. Bu görüş uyarınca, MK m. 955/1 hükmünde öngörülen yazılı rehin sözleşmesinin sadece borç altına giren taraf rehin veren tarafından imzalanması mümkündür³²¹; bu durumda esasında rehin veren tarafından yazılı bir rehin beyanı yapılması söz konusu olur³²². Bu yazılı rehin beyanına ilaveten, borç belgesi teşkil eden³²³ pay senetlerinin zilyetliğinin teslimli

³¹⁷ ÖZTAN, 1976, sf. 855; DOMANİÇ, *Anonim Şirketler*, sf. 1357; ARSLANLI, *Pay*, sf. 286; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 159; AYTAÇ, sf. 114; SİRMEN, *Alacak Rehni*, sf. 67, 68, dn. 177; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1031; GÖKSOY, sf. 123; ERGÜNE, *Pay Rehni*, sf. 752, 753; ÇEBİ, sf. 139. Kıymetli evrakın yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması ve senetlerin teslimi yoluyla rehnedilmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. KARAHASAN, sf. 292, DAVRAN, *Rehin Hukuku*, sf. 95; SAYMEN / ELBİR, sf. 695; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 541; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1130; AKINTÜRK, sf. 869; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723; AYAN, sf. 321; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 678; NOMER / ERGÜNE, sf. 296; AYBAY / HATEMİ, sf. 299

³¹⁸ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3, c, i. Yazılı Devir Beyanı ile Rehin Tesisi Bakımından Doktrinde İleri Sürülen Görüşler

³¹⁹ GÖKSOY, sf. 123; ERGÜNE, *Pay Rehni*, sf. 752, 753; ÇEBİ, sf. 139

³²⁰ TEKİNALP, *Sermaye Ortaklıkları*, sf. 92; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 159; SİRMEN, *Alacak Rehni*, sf. 67

³²¹ Bkz. yuk. dn. 131

³²² SİRMEN, *Alacak Rehni*, sf. 67

³²³ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 159. Nama yazılı pay senetleri üzerinde MK m. 955/1 hükmüne göre rehin tesis edilebileceğini savunan yazarlardan TEKİNALP, anonim şirket çıplak paylarının rehninde MK m. 955/1 hükmünün değil, MK m. 955/3 hükmünün uygulama alanı bulacağını savunmaktadır. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 158. Bu kapsamda, anonim şirket çıplak payının rehni dar anlamda bir alacak rehni niteliğinde olmadığı kanaatinde olduğu anlaşılan TEKİNALP’in, pay senedine bağlanmış anonim şirket payının rehninde,

taşınır rehni hükümlerine uygun olarak devredilmesi ile de, MK m. 955/1 uyarınca nama yazılı pay senetleri, bunlar ciro edilmese dahi, geçerli şekilde rehnedilmiş olur.

Benzer şekilde, doktrinde pay senetleri üzerinde MK madde 955/3 hükmüne dayanarak, kıymetli evraka özgü sonuçlar doğurmaksızın bir rehin hakkı tesis edilebileceği kanaatinde olan yazarlar da³²⁴, anılan hüküm ile öngörülen “*yazılı rehin sözleşmesi ile birlikte, bu hakların devri için öngörülen şekle uyulması*” gerekliliğinden yola çıkarak, nama yazılı pay senetleri üzerinde ciro yapılmaksızın, senetten ayrı bir yazılı bir rehin beyanı yapılmak suretiyle rehin hakkı tesis edilebileceği kanaatindedir³²⁵.

Bu görüş uyarınca da, tıpkı MK m. 955/1 hükmü bakımından da ifade edildiği şekilde, sadece rehin veren tarafından imzalanan yazılı bir rehin beyanı ile hükmün öngördüğü yazılı rehin sözleşmesi şartının yerine getirilmiş olduğu ifade edilmektedir³²⁶.

Hakkın devri için öngörülen şekle uyulması şartı bakımından ise, TTK’nın pay senetlerinin devrine ilişkin hükümleri inceleme altına alınmaktadır. Nama yazılı pay senetlerinin hukuki işlem yoluyla devri, TTK m. 490/2 uyarınca ciro edilmiş nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devralana geçirilmesiyle yapılabilir. Bununla birlikte, TTK m. 490/2 hükmünün ne şekilde yorumlanması gerektiği noktası, doktrinde uzun süre hararetle tartışılmış bir husustur. Nama yazılı pay senetlerinin TTK m. 490/2 hükmü uyarınca ciro yapılmaksızın devredilip devredilemeyeceği hususunda doktrindeki baskın görüş ve Yargıtay’ın tutumu da, nama yazılı pay senetlerinin alacağın devri hükümlerine tabi olarak, bunlara ilişkin bir devir beyanı

senede bağlanmış alacakların rehnine ilişkin MK m. 955/1 hükmünün uygulanabilir olduğunu savunduğu görüşünün, çıplak payların rehninin niteliğine ilişkin kendi görüşü ile çelişmesi dikkate değerdir.

³²⁴ Bkz. yuk. dn. 264

³²⁵ ÖZTAN, 1976, sf. 855; DOMANIÇ, *Anonim Şirketler*, sf. 1357; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1031; GÖKSOY, sf. 95; ÇEBİ, sf. 89; ERGÜNE, *Pay Rehni*, sf. 750, 752. Kıymetli evrakın yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması ve senetlerin teslimi yoluyla rehnedilmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. KARAHASAN, sf. 292, DAVRAN, *Rehin Hukuku*, sf. 95; SAYMEN / ELBİR, sf. 695; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 541; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1130; AKINTÜRK, sf. 869; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723; AYAN, sf. 321; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 678; NOMER / ERGÜNE, sf. 296.

³²⁶ Bkz. yuk. dn. 131

yazılması ve senetlerin zilyetliğinin devri yoluyla temlik edilebileceği yönündedir³²⁷. Dolayısıyla bu görüş uyarınca da, MK madde 955/3 hükmüne dayanılarak rehin tesisi halinde, nama yazılı pay senetleri, yazılı bir rehin beyanı yapılarak ve bunların zilyetliği devredilerek rehnedilebilir.

iii. Değerlendirme: Yazılı Rehin Beyanı

Kanaatimizce nama yazılı pay senetlerinin rehninde MK m. 956/2 ve TTK m. 647/2 hükümleri uygulama alanı bulur. Anonim şirket pay senetlerinin rehninin bir alacak rehni değil fakat alacak dışında diğer bir hak rehni unsuru barındırdığı yönündeki görüşümüz doğrultusunda, kanaatimizce nama yazılı pay senetleri üzerinde MK m. 955/1 hükmüne dayanılarak rehin tesis edilmesi mümkün

³²⁷ İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 361-365; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 13; HIRSCH, sf. 193-194; ERİŞ, sf. 648, ARSLANLI, **Pay**, sf. 282; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 123; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 53; TEKİNAY, **Nama Yazılı**, sf. 136, 137; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1596-1597; ÖZTAN, **2018**, sf. 44; MOROĞLU, **Nama Yazılı**, sf. 264-267; DOĞANAY, **TTK Şerhi**, sf. 1235; GÖKSOY, sf. 48; SEVİ, sf. 236; KARAHAN / ÜNAL, sf. 721; ANSAY, **Anonim Şirketler**, sf. 263; UZEL, sf. 35; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 92; STEIGER, sf. 161; TEKİL, sf. 54; ALTAY, sf. 566. İntifa hakkının kurulması bakımından aynı görüşte bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 95. Nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı kıymetli evraktan olduğu görüşünü benimseyen yazarların bir kısmı, nama yazılı pay senetlerinin kanunun öngördüğü şekilde ciro edilerek devredilebileceklerini; ancak kanunda açıkça yasaklanmamış olması sebebiyle bu senetlerin, TBK ile öngörülen alacağın devri hükümlerine tabi olarak ve zilyetliğin de geçirilmesi şartıyla devredilmelerinin mümkün olduğunu ifade etmektedir. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 123, 127, 128; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 53; TEKİNAY, **Nama Yazılı**, sf. 136, 137; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1596-1597; ÖZTAN, **2018**, sf. 44; MOROĞLU, **Nama Yazılı**, sf. 264-267; STEIGER, sf. 161; GÖKSOY, sf. 48, 50; SEVİ, sf. 236; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752. Bu görüşte olan yazarların bazıları ise, devre konu pay senedinin dolaysız zilyetliğinin devredende olmadığı bazı durumlarda, ciro yapmanın zaten mümkün olamayacağını ve bu nedenle de, böyle bir durumda bu senetlerin ancak yazılı bir devir beyanı yapılmak suretiyle devredilebileceğini belirtmektedir. Bkz. SEVİ, sf. 236; MOROĞLU, **Nama Yazılı**, sf. 265; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 362, dn. 7; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 539. Buna karşılık, doktrinde oldukça azınlıkta kalan bir görüş, nama yazılı pay senetlerinin, senet dışında ayrı bir kâğıda devir beyanı yazılmak suretiyle devredilmesinin mümkün olmadığını ileri sürmektedir. ÜLGİN, nama yazılı pay senetlerinin ciro yapılmaksızın ve senet üzerine herhangi bir beyan yazılmaksızın, sadece ayrı bir temlikname ile devredilemeyeceği kanaatindedir. Bkz. Hüseyin ÜLGİN, “Anonim Ortaklıklarda Nama Yazılı Pay Senetlerinin (“Ciro” Yerine) Ayrı Bir Temlikname İle Devri Caiz Midir?”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, C. 27, S. 1, Ankara 1980, sf. 25. Yargıtay’ın da, nama yazılı pay senetlerinin ciro edilmeksizin bir devir beyanı ile devredilebileceğine ilişkin kararları bulunmaktadır. Yargıtay’a göre, “*Nama yazılı pay senetlerin devri için, bir temlik beyanı veya senedin arkasında tam bir cironun yapılması, ayrıca senet üzerindeki zilyetliğin devir ve teslimi gerekir*”. Bkz. YHGK, T. 22.11.1978, E. 1977/11-922, K. 1978/978 (ERİŞ, sf. 665). Yargıtay’ın nama yazılı pay senetlerinin ciro ile devredilebileceğinin yanında temlik beyanı yoluyla da devredilebileceğini kabul ettiği aynı doğrultuda bazı kararları için bkz. 11. H.D., T. 4.12.1981, E. 4965, K. 5248 (ERİŞ, sf. 667); 11. H.D., T. 19.11.1990, E. 6584, K. 7362; YHGK, E. 2014/801, K. 2014/891; 11. H.D., E. 2014/15601, K. 2015/11180, 11. H.D., E. 2016/870, K.2016/9035 (Kazancı Hukuk Otomasyon). Yargıtay kararlarında yapılan tam ciro vurgusu da ayrıca dikkat çekicidir. Aynı görüşte bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 125; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1598.

değildir³²⁸. Anonim şirket pay senetlerinin rehninin tek başına bir hak rehni teşkil etmediği, bir yandan da taşınır rehni unsuru barındırdığını savunduğumuz görüşümüz doğrultusunda ise, pay senetlerinin taşınır eşya niteliğini göz ardı etmek suretiyle MK m. 955/3 hükmüne dayanılarak rehin kurulmasının da teorik olarak mümkün olmadığı görüşünde olduğumuzu bu noktada tekrar etmek gerekli görülmüştür³²⁹. Bu sebeplerle kanaatimizce, yazılı bir rehin beyanı ile nama yazılı pay senetleri üzerinde ciro yapılmaksızın bir rehin hakkı tesis edilmek istenmesi halinde, MK m. 955/1 veya MK m. 955/3 hükümlerine dayanılması isabetli değildir. Bu durumda başvurulması gereken düzenlemeler, MK m. 956/2 ve TTK m. 647/2 hükümleridir.

MK m. 956/2 hükmü ile ifade edilen ciro ve “*yazılı devir beyanı*” yöntemleri, birbirinin alternatifi olarak değerlendirilmelidir. Bir diğer deyişle, rehin tarafları emre yazılı kıymetli evraktan olan nama yazılı pay senetlerinin rehninde dilerlerse açık veya gizli (örtülü) rehin cirosu yöntemini, dilerlerse de herhangi bir ciro yapılmaksızın “*yazılı bir devir beyanı*” ve evleviyetle yazılı bir rehin beyanı yapılması yöntemini benimseyebilirler. Nitekim kanaatimizce kanun koyucunun MK m. 956/2 hükmünü bu şekilde kaleme almaktaki iradesinin de, ciro ve yazılı beyan yöntemlerini, birbirinin alternatifi teşkil edecek şekilde düzenlemek yönünde olduğu kabul edilmelidir. Nitekim 743 sayılı mülga Medeni Kanun’un kıymetli evrak üzerinde rehin tesisini düzenleyen 870. maddesinde “(...) *diğer kıymetli evrakın rehnedilmesi bunlar emre muharrer ise cirosu yapılarak ve nama muharrer ise devri icra edilerek mürtehin teslimi ile olur*” ifadesi yer almasına rağmen kanun koyucu, MK’nın kabulü ile mülga kanunda yer alan bu ayrımlı düzenlemeden vazgeçmiş ve tıpkı mehzar kanunda da olduğu gibi³³⁰, “*diğer kıymetli evrakın*” türü bakımından herhangi bir ayırım yapmaksızın “*ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış*” olarak teslimi ile rehin tesisini açıkça mümkün kılmıştır.

İlaveten, her ne kadar TTK m. 647 hükmü, emre yazılı senetlerde cironun ve nama yazılı senetlerde yazılı devir beyanının gerekli olduğunu, senetlerin türüne göre ayırım yapan bir şekilde öngörse de, nama yazılı pay senetleri üzerinde ciro yapılmaksızın, alacağın temlik hükmüne tabi olacak şekilde, yazılı bir devir

³²⁸ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, A, 1. Çıplak Payın Rehninin Hukuki Niteliği

³²⁹ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 1, d, iii. MK m. 955 Hükmü Çerçevesinde Değerlendirme

³³⁰ İsviçre Medeni Kanunu’nun kıymetli evrakın rehnini düzenleme altına alan 901. maddesinin 2. fıkrası şu şekildedir: “*L’engagement d’autres papiers-valeurs ne peut avoir lieu que par la remise du titre muni d’un endossement ou d’une cession*”.

beyanı yapılarak bunların mülkiyetinin devredilebileceği yönündeki doktrindeki baskın görüş ve Yargıtay uygulaması da dikkate alındığında³³¹ kanımızca, evleviyetle TTK uyarınca da bunlar üzerinde ciro yapılmaksızın yazılı bir beyan ile rehin hakkının tesis edilebileceğinin kabulü gerekir. Bu doğrultuda TTK m. 647 hükmü ile TTK m. 492/2 hükümleri ve doktrin ile yüksek yargının bu hükümlere ilişkin değerlendirmeleri bir arada incelendiğinde, TTK uyarınca da yazılı bir rehin beyanı yapılmak suretiyle nama yazılı pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilebileceği kabul edilmelidir.

Nama yazılı pay senetleri üzerinde ciro yapılmaksızın bir rehin hakkı tesisinin mümkün olduğunun kabulü ile birlikte bu noktada, bir hususu da vurgulamak gerekli görülmüştür. Şöyle ki, her ne kadar MK'nın tabiri "*yazılı bir devir beyanı*" yönünde olsa da ve kanunun bu açık düzenlemesi sebebiyle yazılı bir devir beyanı ile nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesisi teorik olarak mümkün kabul edilebilirse de³³², nama yazılı pay senetleri üzerinde bir rehin hakkının tesis edilebilmesi için, tarafların iradelerinin pay senetlerini devretmek değil, bu senetler üzerinde rehin kurulması olduğu konusunda uyuşması gerekir³³³. Ayni sözleşme olarak adlandırılan bu irade uyuşmasının geçerliliği ise, herhangi bir şekil şartına tabi değildir³³⁴. Öte yandan, rehne ilişkin herhangi bir ibare içermeyen yazılı bir devir beyanı ile pay senetleri üzerinde bir rehin hakkının tesis edildiğine ilişkin taraf iradelerinin ispatında, HMK m. 201 hükmünün bir sonucu olarak, mutlaka rehin verenin rehin kurma iradesini gösterecek nitelikte yazılı bir belgenin ibrazı gerekecektir³³⁵. Bu sebeple pratik anlamda, nama yazılı pay senetlerinin rehninde yazılı bir rehin beyanı yerine yazılı bir devir beyanı yapılmasının, bu şekilde bir beyan gizli (örtülü) rehin cirosu bakımından olduğu gibi kıymetli evraka özgü herhangi bir sonuç da

³³¹ Doktrinde bu hususta, baskın şekilde, alacağın devrine ilişkin TBK m. 183 vd. hükümlerinin genel hükümler teşkil ettiği ve emre yazılı senetlerin içerdikleri hakkın, genel hüküm niteliğindeki alacağın devri hükümlerinin uygulanması ile her zaman devredilebileceği ifade edilmektedir. Bkz. DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 103 vd.; POROY / TEKİNALP, sf. 178; MOROĞLU, **Nama Yazılı**, sf. 265; KARAYALÇIN, sf. 81; KINACIOĞLU, sf. 161; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 244; TEKİL, sf. 125; BOZER / GÖLE, sf. 68. Ayrıca bkz. yuk. dn. 327. İntifa hakkının kurulması bakımından aynı görüşte bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 95

³³² Bu doğrultuda bkz. ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752

³³³ GÖKSOY, sf. 122; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 159; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752

³³⁴ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 2, b. Ayni Sözleşme

³³⁵ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 2, b. Ayni Sözleşme

doğurmayacağından³³⁶, hiçbir pratik önemi olmayacaktır. Bu sebeple, her ne kadar kanun açıkça yazılı bir devir beyanından bahsetse de, amaca uygun bir yorum ile MK'nın getirdiği bu “*yazılı devir beyanı*” şartının, esasında yazılı bir rehin beyanı yapılması gerekliliği şeklinde anlaşılması gerektiği görüşündeyiz³³⁷.

Dolayısıyla kanaatimizce, nama yazılı pay senetleri üzerinde, bu senetler ciro edilmeksizin, pay senedi dışında harici bir yazılı rehin beyanı yapılmak ve senetlerin zilyetliğinin devredilmesi yöntemi ile rehin hakkı kurulması MK m. 956/2 ve TTK m. 647/2 hükümleri uyarınca mümkündür. Her ne kadar teorik olarak bu yazılı beyanın bir devir beyanı teşkil etmesi mümkün de olsa, rehin iradesinin ispatı bakımından pratikte her hâlükârda yazılı bir rehin beyanında da bulunulması gerekecektir.

Son olarak, nama yazılı pay senetlerinin rehninde yazılı bir rehin beyanı yapılması yönteminin izlenmesi durumunda, teknik anlamda bir ciro söz konusu olmadığı için ciroya bağlı ve kıymetli evraka özgü sonuçların doğması mümkün değildir³³⁸³³⁹.

d. Zilyetliğin Devri

TTK m. 647 ve MK m. 956/2 uyarınca, nama yazılı pay senetlerinin ciro edilmesini veya bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanı yapılmasını müteakip pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesi gerekir. Yalnızca cironun veya yazılı rehin beyanının yapılmasıyla, pay senetlerinin zilyetliği devredilmedikçe, nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulması mümkün değildir³⁴⁰³⁴¹.

³³⁶ Gizli (örtülü) rehin cirosu yapılmasının kıymetli evraka özgü doğurduğu sonuçlar için ayrıca bkz. Bölüm 4, I, A, 3. Tam Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Cirosu ve Bölüm 4, I, A, 4. Beyaz Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Cirosu

³³⁷ Aynı doğrultuda bkz. AYBAY / HATEMİ, sf. 299

³³⁸ GÖKSOY, sf. 123; WIELAND, sf. 325; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 753; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1604; KARAYALÇIN, sf. 81; KINACIOĞLU, sf. 162; BOZER / GÖLE, sf. 68; STEIGER, sf. 161. İntifa hakkının kurulması bakımından aynı görüşte bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 95; STEINAUER, sf. 456

³³⁹ Yazılı rehin beyanı yöntemi ile nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulmasına ilişkin bir takım detaylı incelemelerimize, Bölüm 4, I, B. Pay Senetlerine İlişkin Yazılı Rehin Beyanı Yapılması kapsamında pay senetleri üzerinde zilyetliğin yediemine devri yoluyla rehin kurulmasına ilişkin açıklamalarımız ile birlikte yer verilmektedir.

³⁴⁰ ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 21; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 30. Pay devri bakımından bkz. 11. H.D., T. 14.12.1993, E. 479, K. 8311 (ERİŞ, sf. 671)

4. Gerçek Nama Yazılı (Rekta) Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

TTK m. 654 uyarınca “*Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır*”. Bu doğrultuda, kanunen emre yazılı olduğu kabul edilen nama yazılı bir pay senedi üzerine³⁴², söz konusu senedin emre yazılı olmadığına veya ciro edilemeyeceğine ilişkin bir kayıt yazılması durumunda, nama yazılı pay senedi, artık nama yazılı kıymetli evraktan olacaktır³⁴³. Doktrinde, üzerinde “ciro edilemez” veya “emre yazılı değildir” şeklinde bir rekta kaydı³⁴⁴ yer alan bir nama yazılı pay senedi, gerçek nama yazılı (rekta) pay senedi olarak adlandırılmakta olup, anonim şirket pay senetlerinin, bu şekilde gerçek nama yazılı (rekta) pay senedi haline getirilmesi geçerli kabul edilmektedir³⁴⁵.

Gerçek nama yazılı pay senetlerinin, nama yazılı kıymetli evrak niteliği sebebiyle ciro edilmelerinin mümkün olmadığı dikkate alındığında, nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında ciroya ilişkin açıklamalarımızın³⁴⁶ bu tür pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında uygulanamayacağı aşikâr olup, bunlar üzerinde ne şekilde rehin kurulabileceğinin de ayrıca tespit edilmesi gerekir.

Nama yazılı kıymetli evraktan olan gerçek nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulması için öncelikle MK m. 956/2 ve TTK m. 647/2 hükümleri uyarınca

³⁴¹ Nama yazılı pay senetlerinin zilyetliğinin devri ile ilgili olarak, hamiline yazılı pay senetlerinin rehinde zilyetliğin devri şartı bakımından yapılan açıklamalardan ayırık bir durum bulunmamaktadır. Çalışmamızın bu kısmında pay senetlerinin zilyetliğinin devrine ilişkin olarak hamiline yazılı senetler için yapılan açıklamalar tekrarlanmamış ve Bölüm 1, II, C, 2, a. Zilyetliğin Devri kısmına atıf yapmakla yetinilmiştir.

³⁴² Nama yazılı pay senetlerinin emre yazılı kıymetli evrak niteliğine ilişkin bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3, a. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Nama veya Emre Yazılı Niteliği

³⁴³ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 111; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 35; GÖKSOY, sf. 132; ERDEM, sf. 74; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 84; ÇEBİ, sf. 32. Kanunen emre yazılı kıymetli evrakın nama yazılı senet haline getirilmesi bakımından bkz. DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 28

³⁴⁴ “Rekta” kelimesi, “ad içerir ancak emre değildir” anlamına gelmektedir. Bkz. POROY / TEKİNALP, sf. 72; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 47. Dolayısıyla, bu tür “ciro edilemez” ve “emre yazılı değildir” şeklindeki kayıtlar, doktrinde rekta kaydı olarak adlandırılmaktadır. Bkz. POROY / TEKİNALP, sf. 86; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 47. Bununla birlikte nama yazılı pay senedinin üzerine belirli bir kişinin “namına” yazılı olduğunun yazılması, pay senedini gerçek nama yazılı hale getirmez. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 112

³⁴⁵ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 111; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 49; ÖZTAN, **1976**, sf. 847. ÖZTAN aynı zaman esas sözleşmede gerçek nama yazılı pay senetlerinin devrinin alacağın devri kurallarına tabi olarak yapılabileceğine ilişkin bir düzenlemenin de yer alması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. ÖZTAN, **1976**, sf. 848

³⁴⁶ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

yazılı bir rehin beyanı yapılması ve senetlerin zilyetliğinin rehin alana devredilmesi gerekir³⁴⁷. Yazılı rehin beyanı, rehin veren pay sahibi tarafından, gerçek nama yazılı pay senetlerinin üzerine³⁴⁸ veya ayrı bir kâğıda³⁴⁹, söz konusu senedin rehnedilmesine ilişkin bir irade açıklaması şeklinde yazılır ve imzalanır³⁵⁰. Bu rehin beyanının senet üzerine yazılması halinde, nama yazılı kıymetli evrakın ciro edilmesi mümkün olmadığı için, bu beyan bir ciro teşkil etmez ve kıymetli evraka özgü sonuç doğurmaz³⁵¹. Yazılı rehin beyanının rehin veren pay sahibi tarafından yazılıp imzalanmasını müteakip, senedin zilyetliğinin rehin alana geçirilmesi ile senetler üzerinde rehin hakkı kurulmuş olur.

5. İlmühaberler Üzerinde Rehin Kurulması

TTK m. 486/2 uyarınca, anonim şirketlerde pay senetleri basılıncaya kadar olan süreçte, pay senetlerinin yerine geçmek üzere geçici olarak basılan³⁵² ve söz konusu nama veya hamiline yazılı payları temsil eden kıymetli evrak, ilmühaber olarak ifade edilmektedir³⁵³.

TTK m. 468/2 hükmüne göre “(...) İlmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır”. Dolayısıyla, anonim şirket ister nama

³⁴⁷ WIELAND, sf. 325, 326; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1130; GÖKSOY, sf. 134. Söz konusu beyanın teorik olarak bir devir beyanı olarak şekil alabileceği ancak pratik anlamda MK m. 956/2 ile öngörülen bu beyanın, yazılı bir rehin beyanı olarak yorumlanması gerektiği yönündeki görüşümüz için bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3, c, iii. Değerlendirme: Yazılı Rehin Beyanı

³⁴⁸ Nama yazılı kıymetli evrak bakımından bkz. DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 29; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 14. Bu beyanın senedin ön yüzüne, senet metnine derç edilecek şekilde yazılması gerektiği, senedin arka yüzüne yazılamayacağı yönünde bkz. ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 14

³⁴⁹ ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 18; SAYMEN / ELBİR, sf. 697; GÖKSOY, sf. 134; ERDEM, sf. 51

³⁵⁰ SAYMEN / ELBİR, sf. 697; ERDEM, sf. 51. Böylece, tarafların söz konusu senetler üzerinde rehin tesis etmeye yönelik iradeleri ve rehin hakkının tesisine ilişkin aynı sözleşme, doğrudan söz konusu senet metnine yansıyacaktır.

³⁵¹ GÖKSOY, sf. 133, 134; ERDEM, sf. 51. Nama yazılı kıymetli evrakın devri bakımından aynı doğrultuda bkz. KARAYALÇIN, sf. 16

³⁵² TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıkları**, sf. 98; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 163; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 360; Abuzer KENDİGELEN, “İlmühaberlerin Hukuki Niteliği”, **Hukuki Mütalaalar**, C. 10, Y. 2008–2009, 1. Bası, Aralık 2012, sf. 158 (KENDİGELEN, **İlmühaberler**); ARSLANLI, **Pay**, sf. 273; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 50; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 64

³⁵³ ARSLANLI, **Pay**, sf. 273; AYTAÇ, sf. 191; GÖKSOY, sf. 183; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 64. İlmühaberlerin kıymetli evrak niteliğinde olduğu görüşünde bkz. ERİŞ, sf. 653; KENDİGELEN, **İlmühaberler**, sf. 159; TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıkları**, sf. 98; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 163; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 9; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1715; ÜLGİN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 4; ARSLANLI, **Pay**, sf. 274; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 50; BOZER / GÖLE, sf. 6; ÇEBİ, sf. 33. İlmühaberlerin kıymetli evrak niteliğini haiz olmadığı görüşünde bkz. İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 360

yazılı payları ister hamiline yazılı payları temsilen ilmühaber bastırmış olsun³⁵⁴, her hâlükârda söz konusu ilmühaber, nama yazılı pay senetlerine ilişkin düzenlemelere tabi olacaktır³⁵⁵. Bu sebeple de, ilmühaberler üzerinde rehin kurulmasına ilişkin açıklamalarımız, ilmühaberler üzerinde rehin kurulması bakımından da aynen geçerlidir³⁵⁶.

³⁵⁴ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 163; ERİŞ, sf. 652; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 64. Nama yazılı payların yerini tutmak üzere ilmühaber çıkartılmasının mümkün olmadığı yönünde bkz. ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 34

³⁵⁵ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 164; ERİŞ, sf. 652; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 35; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 65

³⁵⁶ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

BÖLÜM 2

REHNİN KURULMASINDA ANONİM ŞİRKETİN ROLÜ

Anonim şirket payları üzerinde rehin tesis edilmesi işleminin tarafları, rehin veren sıfatıyla asıl borcun borçlusu veya bu borçlu lehine teminat gösteren bir üçüncü kişi ile rehnin fer'i niteliğinin bir sonucu olarak, rehin alan sıfatıyla asıl borcun alacaklısıdır³⁵⁷. Rehin alan ve rehin veren dışında, anonim şirket payları üzerinde rehin tesis edilebilmesi için başkaca herhangi bir kişinin iradesine, katılımına veya herhangi bir türlü onayına ihtiyaç yoktur. Payları rehne konu edilen anonim şirket ise, rehin kurulması işleminin bir tarafı değildir. Bir diğer deyişle, payları rehin işlemine konu edilen anonim şirketin rızası, onayı ve katılımı olmaksızın, kural olarak anonim şirket payları üzerinde geçerli şekilde rehin tesis edilebilir. Bu kapsamda kural olarak, rehnin söz konusu anonim şirkete bildirilmesi, rehnin anonim şirket tarafından şirket pay defterine işlenmesi veya söz konusu anonim şirketin, paylar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin onayının bulunması, paylar üzerinde alacaklı lehine tesis edilecek rehin hakkının geçerliliğine etki etmez.

Buna karşılık, uygulamada anonim şirket paylarının rehnine ilişkin olarak yapılan işlemlerin büyük çoğunluğunda rehin alan sıfatıyla bankalar, söz konusu rehnin ilgili anonim şirkete bildirilmesini ve bu rehnin şirket pay defterine işlenmesini rehin verenlerden talep etmektedir. Rehin alan bankalar, bazen ilgili anonim şirketlerden, kurulacak olan rehni tanıdıklarına, bu rehne ve rehin alana onay verdiklerine ve rehni pay defterine işleyeceklerine ilişkin birer yönetim kurulu kararı almalarını istemekte ve hatta bu işlemlerin yerine getirilmesi bakımından ilgili anonim şirketlerden taahhüt alabilmek adına, bu anonim şirketlerin de rehin sözleşmelerinin tarafı olmalarını talep etmektedirler.

³⁵⁷ ÇEBİ, sf. 107. Alacak rehni bakımından bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 37. Taşınır rehni bakımından bkz. WIELAND, sf. 245; CANSEL, sf. 42, 43; SAYMEN / ELBİR, sf. 633; SEROZAN, **Taşınır Eşya**, sf. 272; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 344; ZEVKLİLER / GÖKYAYLA, sf. 709; AYAN, sf. 275; ESKİÖÇAK, sf. 87

Uygulamadaki yaygın pratik de dikkate alınarak çalışmamızın bu bölümünde, eksiklikleri kural olarak rehnin geçersizliğine yol açmamasına rağmen, rehnin anonim şirkete bildirilmesinde, rehne ilişkin kayıtların anonim şirket pay defterine işlenmesinde ve anonim şirketin rehne ve rehin alana onay vermesinde rehin taraflarının ne gibi menfaatlerinin olabileceği ve bu tür bildirim, kayıt ve onayların rehnin kurulması ve rehin taraflarının hak ve yetkileri üzerinde ne gibi etkileri olabileceği incelenecektir.

Öte yandan, anonim şirket paylarının devrine ilişkin kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan bir takım devir ve rehin yasakları söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, kanuni veya esas sözleşmesel düzeyde, bazı payların devri sınırlandırılmış da olabilir. Bu yasak ve sınırlamaların, devri veya rehni bir yasak veya sınırlamaya tabi paylar üzerinde rehin tesis edilmesine ve tesis edilen rehnin paraya çevrilmesine olan etkilerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Anonim şirket payının devrine ilişkin esas sözleşmesel sınırlamaların yanında, aynı zamanda, payların rehnine ilişkin esas sözleşmesel yasak veya sınırlamalar getirilmesinin mümkün olup olmadığı da çalışmamızın bu bölümünde inceleme altına alınacaktır.

I. Rehnin Anonim Şirkete Bildirilmesi

Rehin konusu teşkil eden bir alacağın veya alacak hakkı ihtiva eden bir kıymetli evrak için ödeme yapılmasına ilişkin hususları düzenleme altına alan MK m. 961/2 hükmü uyarınca “*Rehin kendisine ihbar edilmiş olan borçlu, borcunu asıl alacaklıya veya rehin alacaklısına ancak diğerinin rızasıyla ödeyebilir*”. MK m. 961 hükmü uyarınca, rehin kendisine bildirilmiş olan bir borçlunun rehin kapsamındaki bir borcunu, rehin verene ifa edebilmesi için rehin alanın rızasına ihtiyacı vardır; aksi halde, borcundan kurtulmuş olmaz³⁵⁸. Alacağın devrinde iyi niyetle ifaya ilişkin TBK m. 186 hükmüne³⁵⁹ kıyasen, MK m. 961 hükmü ile öngörülen bildirim,

³⁵⁸ WIELAND, sf. 318; SAYMEN / ELBİR, sf. 702; KARAHASAN, sf. 292

³⁵⁹ TBK m. 186 uyarınca “*Borçlu, alacağın devredildiği, devreden veya devralan tarafından kendisine bildirilmemişse, önceki alacaklıya; alacak birkaç kez devredilmişse, son devralan yerine önceki devralanlardan birine iyi niyetle ifada bulunarak borcundan kurtulur*”.

borçlunun alacaklıya borcunu ifa ederek borcundan kurtulmasında iyi niyetli olması ihtimalini ortadan kaldırmaya yönelik bir bildirimdir³⁶⁰.

MK m. 961 hükmü ile öngörülen bildirim, rehnin geçerli bir şekilde kurulması bakımından gerekli değildir, ihtiyaridir³⁶¹. Rehnin kurulmasına ilişkin bir geçerlilik şartı teşkil etmez, kurucu etkiyi haiz değildir ve açıklayıcıdır³⁶².

Öncelikli olarak alacak rehni bakımından uygulanabilir bir hüküm olmakla birlikte bu hükme, anonim şirket payının rehni bakımından da bazı durumlarda başvurulması mümkündür³⁶³.

MK m. 961 hükmünün pay rehni bakımından uygulanabilir olduğu durumlar, öncelikli olarak paya bağlı malvarlığı haklarına ilişkin olabilir. Anonim şirket payı üzerinde rehin kurulduğunda, rehnin paraya çevrilmesinden önce muaccel hale gelen paya bağlı malvarlığı hakları da, bu yönde bir kararlaştırma yapılmışsa, rehin kapsamındadır³⁶⁴ ve genel kurul tarafından kâr dağıtımına karar verilmesi durumunda, söz konusu paydan, dar anlamda bağımsız bir alacak hakkı teşkil eden³⁶⁵ bir kâr payı alacağı (ve aynı şekilde, bir kâr payı ödeme borcu) doğar. Bu bağımsız kâr payı ödeme borcunun alacaklısı, pay sahibi rehin veren ve borçlusu ise, anonim şirkettir. Bir diğer deyişle, kâr payı alacağı rehnin kapsamında olabilmekle birlikte, kâr payı alacağının sahibi, pay sahibi sıfatıyla rehin veren olmaya devam edecektir. Bu doğrultuda, açıkça rehin kapsamına alındığı belirtilmedikçe kâr payı alacağı, pay sahibine ödenmeliyken, rehin kapsamına alındığı açıkça düzenlenmiş olan bir kâr payı alacağı hakkında MK madde 961/2 hükmü uygulanır ve rehnin anonim şirkete

³⁶⁰ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 34; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 543; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 161; GÖKSOY, sf. 90; MAKARACI BAŞAK, sf. 361; AYİTER, sf. 194; AYAN, sf. 321; ÇEBİ, sf. 151

³⁶¹ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 34; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 678; AYTAÇ, sf. 115; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1129; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 363; WIELAND, sf. 318; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 543; GÖKSOY, sf. 90; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 161; DOMANIÇ, **Anonim Şirketler**, sf. 1357; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 627; AYAN, sf. 321

³⁶² SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 34; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 745; AYTAÇ, sf. 115; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 543; WIELAND, sf. 316; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 162; KARAHASAN, sf. 292; WIELAND, sf. 318; SAYMEN / ELBİR, sf. 702; AYİTER, sf. 194; DOMANIÇ, **Anonim Şirketler**, sf. 1357; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 627; ÇEBİ, sf. 151

³⁶³ GÖKSOY, sf. 89; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 161; DOMANIÇ, **Anonim Şirketler**, sf. 1357

³⁶⁴ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 56, 103; AYTAÇ, sf. 115-116; GÖKSOY, sf. 63; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1706; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 120.

³⁶⁵ GÖKSOY, sf. 63; ÇEBİ, sf. 13; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 517

bildirilmiş olması durumunda bu alacak, anonim şirket tarafından rehin verene veya rehin alana, ancak bir diğerinin rızası ile ödenebilir³⁶⁶.

Dolayısıyla, rehne ilişkin kendisine yapılan bildirimle iyi niyeti ortadan kaldırılmış olan anonim şirket, rehin alanın rızası olmaksızın rehin veren pay sahibine borcunu ifa etmekle, örneğin kâr payı alacağını ödemekle, bu borcundan kurtulmaz. Aynı doğrultuda, kâr payı alacağının rehnin kapsamına dâhil edilmesine rağmen anonim şirkete rehne ilişkin herhangi bir bildirim yapılmazsa ve anonim şirket tarafından kâr payı alacağı rehin verene ödenirse, rehin alanın rehin dolayısıyla sahibi olduğu teminatı da rehin verene yapılan bu ödeme oranında azalacaktır³⁶⁷. Ancak kendisine yapılan bildirime rağmen rehin veren pay sahibine ödeme yapan anonim şirket, rehin alana karşı söz konusu kâr payı alacağından sorumlu olmaya devam eder³⁶⁸. Bu doğrultuda rehin alanın, kurucu bir etkisi olmasa bile, pay rehninin anonim şirkete bildirilmesinde menfaati vardır³⁶⁹.

Uygulamada kredi sözleşmelerinin teminatını teşkil etmek üzere imzalanan rehin sözleşmelerinin çok büyük bir kısmında, rehin verenler, rehin süresince ilgili anonim şirketlerden kâr payı tahsil etmeyeceklerini taahhüt etmekte veya şirketin kâr payı dağıtma kararı alması halinde de bu ödemelerin, tesis edilen rehin kapsamında olduğunu kabul ve beyan etmektedirler. Rehin alanlar ise bu beyan ve taahhütlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, rehnin anonim şirkete bildirilmesini rehin sözleşmelerinde şart koşmaktadırlar. Bu bildirim kapsamında ise genellikle anonim şirkete, söz konusu ödemeleri, kredi sözleşmesi nezdinde bir temerrüt hali gerçekleşinceye kadar, rehin verenin üzerinde rehin alan lehine bir rehin tesis edilmiş bir banka hesabına³⁷⁰, böyle bir temerrüt gerçekleştikten sonra da doğrudan rehin alana yapması talimatı verilmektedir.

³⁶⁶ Rehin konusu paylara ilişkin mali hakların kullanılmasına ilişkin bir takım detaylı açıklamalarımız için ayrıca bkz. Bölüm 4, II, 2, a, i. Mali Hakların Kullanılması

³⁶⁷ DOMANIÇ, **Anonim Şirketler**, sf. 1357; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 628; GÖKSOY, sf. 90

³⁶⁸ GÖKSOY, sf. 90. Bildirimden sonra alacaklının borçluya yapacağı işlemlerin rehin alanın haklarını herhangi bir şekilde etkilemeyeceği yönünde bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 543; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 161

³⁶⁹ SAYMEN / ELBİR, sf. 702; DOMANIÇ, **Anonim Şirketler**, sf. 1357

³⁷⁰ Anonim şirkete yapılan bildirimde söz konusu kâr payı alacaklarının temerrütten önce veya sonra her hâlükârda rehin alana yapılması talimatının verildiği durumlarda da, ilgili kredi sözleşmesi kapsamında genellikle bu kâr payı ödemelerinin kredinin erken geri ödenmesinde kullanılacağı belirtilmektedir.

Anonim şirkete ödemeleri hangi zamanda hangi tarafa yapacağı hususunda bu şekilde bir bildirim yapılmaması durumunda anonim şirket, yapacağı her bir ödeme bakımından rehin veren veya rehin alanın rızasını aramak ve her iki tarafın da diğer tarafa ödeme yapılması konusunda rıza açıklamaması durumunda MK m. 961/3 hükmü uyarınca borcunu tevdi etmekle yükümlüdür³⁷¹. Anonim şirket tarafından tevdi edilen bu meblağlar üzerinde rehin verenin mülkiyet hakkı, rehin alanın ise rehin hakkı söz konusu olur³⁷².

Anonim şirkete yapılacak olan bir bildirimin, paylar üzerinde tesis edilen rehlin geçerliliği bakımından da bazı etkileri olabilir. Örneğin, çıplak paylar üzerinde bir rehin hakkı tesis edildikten sonra anonim şirket tarafından pay senedi bastırılması³⁷³, ilmühaberler üzerinde rehin hakkı tesis edildikten sonra anonim şirket yönetim kurulu tarafından alınan bir kararla bu ilmühaberlerin pay senetleri ile değiştirilmesi³⁷⁴ veya pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı kurulduktan sonra bu pay senetlerinin yerine geçmek üzere anonim şirket tarafından yeni pay senetleri bastırılması hallerinde, rehne ilişkin anonim şirkete yapılmış bir bildirim, anonim şirkete yeni pay senetlerini pay sahibi rehin veren yerine rehin alana teslim etme yükümlülüğü yükleyerek³⁷⁵, rehlin MK m. 943 hükmü uyarınca sona ermesini veya askıda kalmasını önleyebilir.

Öncelikle, pay senetlerinin açıklayıcı kıymetli evraktan olmalarının bir sonucu olarak, üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş olan çıplak payların pay senedine bağlanması durumunda paylar üzerindeki rehin, pay senetlerine de sirayet etmiş olur³⁷⁶. Ayrıca, rehinli ilmühaberlerin pay senetleri ile değiştirilmesi³⁷⁷ veya rehinli

³⁷¹ Alacaklı temerrüdünden farklı olarak, bu bedellerin tevdi edilmesi konusunda anonim şirket yalnızca yetkili değil, aynı zamanda yükümlüdür. Alacak rehni bakımından bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 461; MAKARACI BAŞAK, sf. 363

³⁷² Alacak rehni bakımından bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 461

³⁷³ Bir anonim şirket payının senede bağlanması, paya bağlı haklar ve borçlarda herhangi bir değişikliğe sebep olmaz. Bkz. BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 471; STEIGER, sf. 164; TEKİL, sf. 15

³⁷⁴ Anonim şirketin söz konusu ilmühaberlerin içerdiği payları temsil etmek üzere pay senedi bastırması halinde, bu ilmühaberler kıymetli evrak işlevini yitirecek ve herhangi bir payı temsil etmeyen, adi birer kâğıt haline gelecektir.

³⁷⁵ DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 531

³⁷⁶ GÖKSOY, sf. 94. Ayrıca bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 1, d. i. Hak Rehni ve Taşınır Rehni Görüşleri Açısından Değerlendirme

³⁷⁷ Aynı görüşte bkz. ÇEBİ, sf. 277

pay senetleri iptal edilerek bunlar yerine yeni pay senetleri bastırılması hallerinde³⁷⁸ de, rehin alan lehine tesis edilmiş olan rehin hakkı kendiliğinden sona ermez. Bunun sebebi, gerek çıplak pay gerek ilmühaber gerekse de pay senedi üzerinde tesis edilen söz konusu rehnin her hâlükârda bir hak rehni unsuru barındırmasıdır³⁷⁹. Dolayısıyla, anonim şirket yönetim kurulunun aldığı pay senedi bastırılmasına ilişkin kararlar rehin hakkının sona ermesine neden olmaz; daha önce tesis edilmiş olan rehin, yeni bastırılan pay senetleri üzerinde de geçerli şekilde varlığını sürdürür.

Bununla birlikte, anonim şirketin yeni bastırdığı pay senetlerini kural olarak, (i) çıplak payın senede bağlanması veya nama yazılı pay senetlerinin veya ilmühaberlerin yeni pay senetleri ile değiştirilmesi söz konusuysa, pay defterine kayıtlı olan pay sahibine veya (ii) hamiline yazılı pay senetlerinin yeni pay senetleri ile değiştirilmesi söz konusuysa, bu senetlerin meşru hamiline teslim etmesi gerekir. Buna karşılık, üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş olan pay senetlerinin, rehin alanın rızasıyla rehin verenin tek başına fiili hâkimiyetine bırakılması halinde, rehin geçici bir süreyle askıda kalabilir³⁸⁰ ve bazı durumlarda kesin olarak sona erebilir³⁸¹.

İşte, anonim şirkete yapılacak olan bir bildirim, anonim şirketin yeni bastırdığı rehinli pay senetlerini rehin verene teslim etme hususunda iyi niyetini ortadan kaldıracı ve bu sayede rehnin sona ermesini ya da askıda kalmasını önleyici bir işleve sahip olabilir. Bu şekilde bir bildirimin yapılması üzerine anonim şirket, pay senetlerini teslim ederken rehin işlemini de dikkate almakla yükümlü hale gelir ve pay senetlerini rehin veren pay sahibine değil; doğrudan rehin alana teslim eder³⁸². Aksi halde, anonim şirketin pay senetlerini rehin verene teslim etmesi üzerine rehin hakkı askıda kalır ve rehin verenin de bu pay senetlerini rehin alana teslim etmek yerine üçüncü kişilere devretmesi durumunda, rehin hakkı sona erer³⁸³. Bu durumda

³⁷⁸ Pay senedinin yok olmasının veya iptal edilmesinin pay sahipliği haklarına herhangi bir etkisi olmadığı yönünde bkz. BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 471; STEIGER, sf. 164; TEKİL, sf. 15; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 88

³⁷⁹ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 1, d. i. Hak Rehni ve Taşınır Rehni Görüşleri Açısından Değerlendirme

³⁸⁰ Aynı görüşte bkz. ÇEBİ, sf. 282

³⁸¹ Nitekim rehne konu pay senetlerinin rehin alanın rızası ile rehin verenin zilyetliğinde bulunması durumunda rehin hükümleri askıda kalacak ve bu süre içerisinde rehin veren tarafından pay senetlerinin mülkiyetinin rehin veren tarafından üçüncü bir kişiye devredilmesi halinde, rehin sona erecektir. Bu hususta detaylı değerlendirmelerimiz için ayrıca bkz. Bölüm 4, II, A, 3, a, ii. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehlin Verene Devredilmesi

³⁸² DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 531

³⁸³ Bkz. Bölüm 4, II, A, 3, a, ii. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehlin Verene Devredilmesi

anonim şirketin rehnin sona ermesi nedeniyle rehin alanın zararlarından sorumlu olduğu kabul edilmektedir³⁸⁴.

MK m. 961 uyarınca yapılacak olan bildirim, herhangi bir şekle tabi değildir³⁸⁵ ve anonim şirkete ulaşmakla sonuçlarını doğurmaya başlar³⁸⁶. Özellikle kâr marjı yüksek olan ve düzenli şekilde kâr payı dağıtımını yapması beklenen anonim şirketlerin payları rehne konu edildiğinde, bankaların bu anonim şirketlerin de rehin sözleşmelerine taraf olmaları konusunda ısrarcı oldukları ve bu sözleşmelerin ilgili anonim şirkete yapılacak rehin bildiriminin yerine geçtiği hususunu da rehin sözleşmesinde belirttikleri görülmektedir.

Anonim şirketin iyi niyetini ortadan kaldırmaya yönelik bir işlem olduğu dikkate alındığında bu bildirimin, rehin alan veya rehin veren tarafından yapılabileceği kabul edilmelidir³⁸⁷. Burada önemli olan, anonim şirketin hangi paylar üzerinde rehin tesis edildiğine ilişkin bilgi sahibi olmasıdır³⁸⁸. Herhangi bir bildirim yapılmasa da, anonim şirketin herhangi bir şekilde, örneğin pay sahibinin KAP'ta yaptığı bir açıklama sonucunda, söz konusu rehinden haberdar olduğunun ispat edilmesi halinde de, bu durumu MK m. 961 hükmü uyarınca bir bildirim yapılmış gibi değerlendirmek ve anonim şirketin pay sahibine borcunu ifa etmekte iyi niyetli olmadığını kabul etmek gerekir³⁸⁹.

³⁸⁴ DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 531. Uygulamada rehnin bu şekilde sona ermesinin veya askıda kalmasının önlenmesi amacıyla, bankalar tarafından genellikle iki farklı yönetime başvurulmaktadır. Bunlardan ilki, anonim şirket payı üzerinde rehin kurulmasına ilişkin rehin sözleşmelerine anonim şirketlerin taraf edilmesi ve anonim şirketlerin, rehinli çıplak paylar, ilmühaberler veya pay senetlerinin yerine geçmek üzere anonim şirket tarafından başkaca pay senetlerinin bastırılması halinde, bu yeni pay senetlerinin rehin alan bankalara teslim edileceğine ilişkin taahhütlerine yer verilmesidir. Diğer bir yöntem ise, rehin hakkının yediemine başvurularak tesis edilmesi ve yeni basılan pay senetlerinin anonim şirketten, rehin veren ile rehin alanın verdikleri temsil yetkisine istinaden doğrudan yediemin tarafından teslim alınmasıdır. Bu son yöntemin izlenmesi halinde, üçüncü kişilerin söz konusu pay senetlerini iyi niyetle devralmaları sonucunda rehin hakkının sona ermesi riski de büyük oranda bertaraf edilmiş olacaktır.

³⁸⁵ WIELAND, sf. 318; GÖKSOY, sf. 91; MAKARACI BAŞAK, sf. 361; ÇEBİ, sf. 152

³⁸⁶ GÖKSOY, sf. 91. İhbarın hüküm ve sonuçlarını doğurması bakımından borçluya ulaşmasının yeterli olmadığı; ihbarın, borçlunun rehni öğrenmesiyle hükümlerini doğurmaya başlayacağı yönünde bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 362

³⁸⁷ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 161; MAKARACI BAŞAK, sf. 361; GÖKSOY, sf. 91

³⁸⁸ GÖKSOY, sf. 91. Alacak rehni bakımından bkz. WIELAND, sf. 318

³⁸⁹ GÖKSOY, sf. 91

II. Rehnin Anonim Şirket Pay Defterine İşlenmesi

Pay defteri, anonim şirketler tarafından tutulması zorunlu bir ticari defterdir³⁹⁰. Pay defterinin kanuna uygun olarak tutulmasından anonim şirket yönetim kurulu sorumludur³⁹¹ ve yönetim kurulunun bu görev ve yetkisi, TTK m. 375/1'in (f) bendine göre devredilemez görev ve yetkilerindendir³⁹².

TTK m. 499 uyarınca anonim şirketlerde senede bağlanmamış paylar³⁹³ ve nama yazılı pay senetlerinin sahipleri ve intifa hakkı sahipleri pay defterine kaydedilir ve şirket ile ilişkilerde pay defterinde kayıtlı görünen kişiler, şirket tarafından pay sahibi veya intifa hakkı sahibi olarak muhatap alınır. Ayrıca, TTK m. 417/2 hükmü uyarınca ilmühaber sahipleri de pay defterine kaydedilir. Son olarak, TTK m. 133/2 doğrultusunda anonim şirket payları üzerinde tesis edilen hacizler de, istek üzerine şirket pay defterine işlenebilir.

TTK'da anonim şirket pay defterine kaydedilebilecek hususlar bu şekilde belirtilmekle birlikte, paylar üzerinde tesis edilecek rehin hakkının pay defterine işlenmesine ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. TTK'nın anonim şirket payı üzerinde kurulan rehnin pay defterine kaydına ilişkin bu suskunluğu karşısında, anonim şirket pay defterine rehne ilişkin herhangi bir kayıt yapılmasının mümkün olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır.

Doktrinde savunulan birinci görüşe göre, TTK'nın pay sahipleri ve intifa hakkı sahiplerine işaret eden ve rehin hakkını açıkça anmayan lafzı karşısında, anonim

³⁹⁰ TTK m. 64/4: "*Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticari defterlerdir*". ERİŞ, sf. 673; Abuzer KENDİGELEN, *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 3. Bası, İstanbul 2016, sf. 410 (KENDİGELEN, *İlk Tespitler*); Ünal TEKİNALP, *Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları Pay Defteri Hukuku ile*, İstanbul 2012, sf. 96 (TEKİNALP, *Bağlam Sistemi*); PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1569; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 557. Bununla birlikte eTK döneminde kanunda TTK'da olduğu gibi açık bir düzenleme yer almadığından, pay defterinin ticari defterlerden olup olmadığı tartışmalıydı. Bu dönemde pay defterinin ticari defter teşkil etmediği görüşünde bkz. YASAMAN, *Menkul Kıymetler*, sf. 40

³⁹¹ ERİŞ, sf. 673; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar I*, sf. 332; DOĞANAY, *TTK Şerhi*, sf. 1242; PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1571; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 558

³⁹² POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar I*, sf. 332; PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1571

³⁹³ Senede bağlanmamış paylar ibaresi nama veya hamiline yazılı çıplak ve kaydi payları kapsar. Ancak hamiline yazılı çıplak paylar bakımından pay defterine yapılan kayıt, TTK m. 486/2'nin hamiline yazılı pay senedi çıkartılmasına ilişkin hükmü uyarınca, geçici süreli bir kayıt olacaktır. Bkz. TEKİNALP, *Bağlam Sistemi*, sf. 92; UZEL, sf. 84, dn. 129

şirket payı üzerinde kurulan rehnin pay defterine işlenmesi mümkün değildir³⁹⁴. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin bir kararında da³⁹⁵ bu görüş ile paralel olarak, rehin tesisi ile pay sahibi sıfatında bir değişiklik meydana gelmeyeceği için, rehnin şirket pay defterine kaydedilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Yargıtay'ın anılan kararına göre, *“nama yazılı pay senetlerinin ve ilmi haberlerin rehin edilmesi, mülkiyetin ve ona bağlı hakların devredilmesini gerektirmez: Pay senetleri üzerinde “mülkiyet” devredilmeyince de rehin alana ortaklık sıfatı kazandırmayacağından, rehnin şirket pay defterine kaydına da olanak yoktur. (...) O halde rehnin Şirket pay defterine kaydı istemi ile açılmış olan bu davanın reddi gerekirken mahkemece kabulüne karar verilmiş olması hükmün bozulmasını gerektirmiştir”*.

Doktrinde savunulan ikinci görüş ise, rehne ilişkin kayıtların limited şirket pay defterine kaydedilmesi gerektiğine ilişkin TTK m. 594 hükmünden yola çıkarak, kanunda açıkça düzenlenmese de anonim şirket pay defterine de rehne ilişkin kayıtlar yazılabileceğini savunmaktadır³⁹⁶.

Doktrinde çoğunlukta olan üçüncü görüş ise, TTK'da açık bir düzenleme yer almasa da rehne ilişkin kayıtların anonim şirket pay defterine işlenebileceğini kabul etmektedir³⁹⁷. Bu görüşün savunucuları, rehnin pay defterine kaydedilmesi ile rehinli paylara ilişkin olarak anonim şirketin iyi niyetini ortadan kaldırmakta rehin alanın menfaati olduğundan yola çıkmaktadır. Anonim şirketin rehin konusundaki iyi niyeti, şirketin paya bağlı pay sahipliği haklarından doğan borçlarını, rehin veren pay

³⁹⁴ ARSLANLI, **Pay**, sf. 287; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 92, 93; TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıkları**, sf. 96. PULAŞLI ise, pay defterine kaydın mümkün olup olmadığı yönünde bir görüş beyan etmemekle birlikte, rehnin pay defterine kaydedilmesine gerek olmadığı yönünde görüş bildirmektedir; bkz. PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1708.

³⁹⁵ Bkz. Yargıtay 11. H.D., T. 10.1.1987 E. 1986/7332, K. 1987/672 (Kazancı Hukuk Otomasyon). Yargıtay'ın aynı doğrultuda başka bir kararı için bkz. 11. H.D., T. 10.01.1987, E. 7332, K. 672 (bkz. ERİŞ, sf. 669).

³⁹⁶ BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 560

³⁹⁷ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 166; GÖKSOY, sf. 127; AYTAÇ, sf. 115; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1699; ÇEBİ, sf. 154; STEIGER, sf. 169; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 39. M. ÜNAL'a göre pay sahipliği yapısı ve pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından şeffaflık sağlayacak her türlü kayıt pay defterine yazılabilir. Bu doğrultuda TTK m. 499 hükmü ile işaret edilen hususlar, asgari olarak pay defterine kaydedilebilecek hususlardır. Bkz. M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**, sf. 84, dn. 132 ve KARAHAN / ÜNAL, sf. 723. İMREGÜN ise, pay defterinin paylar üzerindeki aynı hakları göstermesi ve rehnin de bir aynı hak teşkil etmesinden hareketle ve ayrıca, intifa hakkının pay defterine kaydedilmesinin mümkün olması sebebiyle, pay rehninin pay defterine işlenebileceği görüşündedir. Bkz. İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 371, dn. 24. eTK döneminde intifa hakkına ilişkin bu hususta açık hüküm bulunmamasına rağmen, hem hak sahipliğinin ispatının kolaylaştırılması hem de hukuk güvenliği ve açıklığın sağlanması amaçlarıyla intifa hakkı sahibinin kendisini intifa hakkı sahibi sıfatıyla pay defterine kaydettirmesinin mümkün olduğu görüşünde bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 108

sahibine ifa ederek bu borçlarından kurtulması ve bu oranda rehin alanın teminatının azalmasına sebep olabilmektedir³⁹⁸. Bu görüşü savunan yazarlarca, pay defterine yapılacak olan kaydın, anonim şirkete TTK m. 961/2 uyarınca yapılacak bildirim ile aynı sonuçları doğurduğu da ifade edilmektedir³⁹⁹.

Kanaatimizce anonim şirket payı üzerinde tesis edilen bir rehin hakkı, anonim şirket pay defterine kaydedilebilir. Nitekim uygulamadaki yaygın pratik de, söz konusu rehinlerin anonim şirket pay defterine işleneceğine ilişkin yönetim kurulu tarafından bir karar alınması ve akabinde, rehnin (teminat altına alınan alacak ve rehin alanın kimliğine atıfta bulunarak ve rehnin sırası belirtilerek) pay defterinde ilgili pay sahibinin sayfasına, bir açıklama mahiyetinde yazılması yönündedir.

Ancak, limited şirkete ilişkin TTK hükümleri ile bu şekilde bir kıyas yapılarak bu sonuca varılması isabetli değildir; zira kanunun rehne ilişkin kayıtların limited şirket pay defterine işlenebileceğine ilişkin açık düzenleme yapmasının ve fakat anonim şirket pay defterleri bakımından bu hususta suskun kalmasının, kanun koyucunun bilinçli bir tercihten kaynaklandığı kanısındayız. Kanun koyucunun bu tercihinin bilinçli olduğu, eTK düzenlemelerinde hem anonim hem de limited şirket pay defterlerine yapılacak kayıtlarda sadece pay sahiplerinin dikkate alınmış olmasına karşılık TTK'da, pay sahiplerine ilaveten, limited şirket pay defterleri bakımından intifa ve rehin haklarına, anonim şirket pay defterleri bakımından ise sadece intifa haklarına atıf yapılmasından da anlaşılmaktadır⁴⁰⁰. Dolayısıyla, kanun koyucunun TTK m. 499 düzenlemesine rehin hakkını bilinçli olarak dâhil etmediği; zira rehin hakkının rehin alan tarafından paydan kaynaklanan hakların kullanılmasında, pay defterinde yer alan kayıtların herhangi bir etkisi olabileceğini öngörmediği ve ayrıca, TTK m. 499 hükmü ile anonim şirket yönetim kuruluna, limited şirketler bakımından olduğu gibi, rehnin usulüne uygun olarak tesis edilip edilmediğini inceleme⁴⁰¹ veya bunları pay defterine kaydetme hususunda bir yükümlülük getirme amacıyla olmadığı kabul edilmelidir.

³⁹⁸ ÇEBİ, sf. 153

³⁹⁹ Bkz. yuk. Bölüm 2, I. Rehnin Anonim Şirkete Bildirilmesi

⁴⁰⁰ Ayrıca, intifa hakkına ilişkin düzenlemelere yer verilmesine rağmen, rehne ilişkin düzenlemelerin TTK'nın pay defterine ilişkin hükümlerine alınmamasının, kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğu hususunda bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 24

⁴⁰¹ Nitekim limited şirket sözleşmesi ile payların devredilmesi veya bunlar üzerinde rehin kurulması yasaklanabilmekte veya ortaklar kurulunun onayına tabi tutulabilmektedir. Dolayısıyla, limited şirket sözleşmesi uyarınca devredilmesi veya rehnedilmesi yasaklanan bir pay üzerinde tesis edilmek istenen

Öte yandan, kanun koyucunun, bu bilinçli suskunluğu nedeniyle, anonim şirket payı üzerinde tesis edilen rehinlerin pay defterine kaydedilmesini yasaklama iradesinde olduğu sonucuna da varılmamalıdır. Nitekim kanaatimizce, rehin alanın rehinin pay defterine kaydedilmesinde menfaati vardır. Bununla birlikte, anonim şirketin iyi niyetinin ortadan kaldırılması için rehinin pay defterine işlenmesine gerek yoktur; MK m. 961/2 uyarınca anonim şirkete yapılacak olan bir bildirim de aynı sonucu doğuracaktır ve rehinin pay defterine işlenmesine dair anonim şirkete yöneltilecek herhangi bir talep, bu bildirimin yapıldığı anlamına gelecektir. Dolayısıyla, rehinin pay defterine kaydedilmesine ilişkin anonim şirkete yöneltilecek bir taleple de, rehin pay defterine kaydedilmese dahi, rehin alanın bu bildirimden beklediği menfaat sağlanmış olur.

Öte yandan, çok sınırlı bazı ihtimallerde pay defterine kayıt, rehin alanın anonim şirkete bildirim yapmakla elde edemeyeceği bir menfaat sağlamasına yol açabilir. Bu menfaat, rehinli bir pay senedinin iyi niyetli üçüncü kişilerce devralınması suretiyle pay senedi üzerindeki rehinin sona ermesi tehlikesinin önlenmesindedir⁴⁰².

Bu ihtimalle şöyle bir durumda karşılaşılabılır: Nama yazılı pay senetleri üzerinde beyaz ciro şeklinde gizli rehin cirosu yapılmak suretiyle bir rehin hakkı tesis edilmiş ve rehin alan, pay senetlerinin zilyetliğini rızası dışında kaybetmiş olsun. Rehin alanın pay senetlerinin zilyetliğini rızası dışında kaybettiği bu süre içerisinde pay senetlerini elinde bulunduran haksız zilyet tarafından pay senetlerinin mülkiyetinin, iyi niyetli üçüncü bir kişiye devredilmesi üzerine, üçüncü kişi bu pay senetlerinin mülkiyetini MK m. 687 hükmü gereğince rehin hakkından arî olarak kazanır⁴⁰³.

bir rehinin, limited şirket tarafından pay defterine kaydedilmemesi gerekir. Öte yandan anonim şirket payları bakımından esas sözleşme ile pay rehininin yasaklanması mümkün olmadığından, kanun koyucunun bu rehinlerin geçerli şekilde kurulup kurulmadığının incelenmesi bakımından anonim şirket yönetim kuruluna bir görev yüklemek amacıyla olmadığı kabul edilmelidir. Bkz. aşağı. Bölüm 2, III, B, 3. Esas Sözleşme ile Rehin Yasağı veya Sınırlaması Getirilmesi ve ayrıca dn. aşağı. 415.

⁴⁰² PULAŞLI'ya göre de, rehne ilişkin pay defterine yapılacak bir kayıt, yalnızca üçüncü kişileri bilgilendirme anlamını ifade eder. Bkz. PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1699

⁴⁰³ Detaylı bilgi için bkz. aşağı. Bölüm 4, I, A, 4. Beyaz Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Cirosu ve Bölüm 4, II, A, 3, b. Üçüncü Kişilere Devretmeme Yükümlülüğü

İşte bu noktada, pay defterinde rehne ilişkin bir kayıt yapılmış olması, pay senetlerini haksız zilyetten devralan üçüncü kişinin iyi niyetini ortadan kaldırabilir. Nitekim kural olarak anonim şirket payının devri, devre ilişkin işlemlerin usulüne uygun olarak yerine getirilmesi üzerine taraflar arasında hüküm ifade edecek olsa da⁴⁰⁴ pay defterine kayıt, söz konusu paylara ilişkin pay sahipliği haklarının devralan tarafından anonim şirkete karşı ileri sürülmesine etki eder⁴⁰⁵. Bu nedenle, bir anonim şirketin paylarını devralma niyetinde olan kişiler, bu devrin anonim şirket tarafından pay defterine kaydedilmemesi ve bunun sonucunda devir konusu paylara ilişkin pay sahipliği haklarını anonim şirkete karşı ileri sürememeleri riskini bertaraf etmek isteyeceklerdir. Dolayısıyla, her ne kadar pay senedini devralan kişinin pay defterini incelemesi bir zorunluluk teşkil etmese de ve söz konusu kişinin bu şekilde bir incelemeye ilişkin talebi kanuni dayanaktan yoksun olsa da, uygulamada anonim şirket paylarını devralacak kişilerin, devirden önce ilgili anonim şirketin pay defterini incelediği görülmektedir.

TTK'da anonim şirket pay defterine rehne ilişkin bir kayıt yapılmasının öngörülmemiş olmasının doğal bir sonucu olarak, pay defterine yapılacak rehne ilişkin bir kayıt, kurucu etkiye sahip değildir⁴⁰⁶. Bu şekilde bir kayıt, yalnızca anonim şirketin veya pay senetlerini devralacak üçüncü kişilerin iyi niyetlerinin ortadan kaldırılması bakımından, çok sınırlı hallerde ve yalnızca açıklayıcı bir etkiye sahip olacaktır.

Doktrinde rehnin anonim şirket pay defterine kaydedilmesinin mümkün olduğunu savunan yazarlardan GÖKSOY, bu yönde bir taleple eda davası

⁴⁰⁴ Bu genel kuralın istisnası, anonim şirket paylarının esas sözleşmesel veya kanuni bir bağlama tabi olması halinde söz konusu olabilir. Anonim şirket payının devrinde anonim şirketin onayının gerekli olduğu hallere ilişkin detaylı açıklamalarımız için bkz. Bölüm 2, III, B. Bağlam ve Bağlamın Pay Rehnine Etkisi

⁴⁰⁵ Pay devri bakımından pay defterine yapılan kayıtların kurucu veya açıklayıcı olduğu hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki baskın görüş ve kanunun gerekçesi, bu kayıtların mülkiyetin devri bakımından açıklayıcı olduğu ve pay sahipliği haklarının şirkete karşı ileri sürülebilmesi bakımından aksi ispat edilebilir bir karine teşkil ettiği yönündedir. Bu görüşte bkz. ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 20; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 97; TEKİNAY, **Nama Yazılı**, sf. 141; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1578; TEKİL, sf. 52. Gerekçe'ye göre de: "Pay defterine yapılan kayıtların açıklayıcı nitelikte olduklarına ve ancak aksi ispat edilebilen karineler oluşturdıklarına ilişkin Yargıtay kararları geçerliliklerini korumaktadır" (Kazancı Hukuk Otomasyon). Doktrinde hissedarlık sıfatının pay defterine yapılan kayıtla doğacağına ilişkin de bir görüş bulunmaktadır. Bkz. DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 533; ÖZTAN, **1976**, sf. 853

⁴⁰⁶ GÖKSOY, sf. 125; UZEL, sf. 85; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 162; NOMER / ERGÜNE, sf. 298.

açılmasının mümkün olmadığı; ancak bu şekilde bir tespit davası açılabilmesi kabul etmektedir⁴⁰⁷. Bunun sebebi ise, pay defterine kayıt yoluyla elde edilmek istenen menfaatin anonim şirketin iyi niyetinin ortadan kaldırılması olduğu ve davanın açılmasıyla da anonim şirketin bu rehinden haberdar hale geleceğidir⁴⁰⁸. Buna karşılık, yukarıda açıklandığı şekilde rehin alanın rehinin pay defterine kaydedilmesinde, pay senetlerini devralacak üçüncü kişilerin iyi niyetlerinin ortadan kaldırılması yönünde de bir menfaati olabilir. Bu menfaate dayanarak, kanaatimizce rehinin pay defterine işlenmesine yönelik bir eda davası açılması mümkündür.

Son olarak, pay defterine rehne ilişkin bir kayıt düşülmesini müteakip rehinin herhangi bir sebeple sona ermesi ve anonim şirketin bu kaydı pay defterinden terkin etmemesi halinde, kaydın terkin talebiyle de bir eda davası açılabilmesi kanaatindeyiz⁴⁰⁹. Nitekim rehin hakkı sona ermesine rağmen şirket pay defterinde rehne ilişkin bir kayıt bulunması, pay sahibinin payını devretmek istemesi halinde paya alıcı bulması konusunda veya satış bedeline ilişkin alıcı ile gerçekleştireceği müzakerelerde satıcı pay sahibini dezavantajlı bir konuma getirebilecektir.

III. Rehne Anonim Şirket Tarafından Onay Verilmesi

Anonim şirket payları üzerinde geçerli olarak rehin kurulabilmesi için anonim şirketin rızasının veya onayının gerektiğine ilişkin TTK'da herhangi bir açık düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla kural olarak anonim şirket paylarının rehinine ilişkin işlemlerin geçerliliği, anonim şirketin onayına tabi değildir.

Buna karşılık anonim şirket nama yazılı paylarının devri, bazı hallerde şirketin devre ilişkin onayı ile mümkündür. Bu şekilde kanunda veya esas sözleşmede öngörülen devir sınırlamalarının anonim şirketin payları üzerinde rehin tesis edilmesini de kapsayıp kapsamadığı sorgulanabilir. Şayet pay devrinin şirketin

⁴⁰⁷ GÖKSOY, sf. 127. Bu taleple dava açılmasının mümkün olmadığı yönünde ayrıca bkz. ÇEBİ, sf. 154

⁴⁰⁸ GÖKSOY, sf. 127

⁴⁰⁹ Pay defterinde yer alan kayıtların silinmesi, TTK m. 500 hükmüne tabidir ve bu hüküm yalnızca payları devralan kişinin yanlış beyanı sonucu pay defterine yapılan kayıtların silinmesine ilişkindir. Buna karşılık kanaatimizce, TTK m. 500'de ifade edilmese bile, kaydın silinmesinde menfaati olanlarca talep edilmesi halinde mahkeme kararı ile pay defterindeki bir kayıt silinebilir. İlaveten, kaydın ilgili olduğu kişilerin onayı ile de pay defterindeki kayıtların silinebileceği görüşündeyiz. Aynı görüşte bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 101

onayına tabi olduğu hallerin rehin tesisi bakımından da uygulanabilir olduğu kabul edilirse, anonim şirketin onayı olmaksızın payları üzerinde geçerli şekilde rehin kurulması da mümkün olmayabilecektir.

Ayrıca, TTK’da açıkça bir düzenleme yer almamasına rağmen, anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmasının esas sözleşmede yapılacak bir düzenleme ile yasaklanmasının veya şirketin onayına tabi tutulmasının mümkün olup olmadığı da inceleme altına alınmalıdır. Bu şekilde, payların devrine ilişkin herhangi bir sınırlama olup olmadığından bağımsız olarak, yalnızca rehin yasağı veya sınırlaması getiren bir düzenleme yapılmasının mümkün olduğunun kabulü halinde bu defa, anonim şirketin onayı olmaksızın paylar üzerinde geçerli şekilde rehin kurulamayacaktır.

Fakat bütün bunlardan önce, anonim şirket payının devrine veya rehnine ilişkin kanuni veya sözleşmesel yasaklamaların anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmasına etki edip etmediğinin öncelikli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu konu, rehnin geçerliliğinde anonim şirketin onayının gerekip gerekmemesinden ziyade, bu şekilde yasaklamalara konu olan payların, üzerlerinde rehin kurmaya elverişli olup olmadığıyla ilgilidir.

A. Anonim Şirket Payının Devrine veya Rehnine İlişkin Yasaklar

1. Kanuni veya Sözleşmesel Devir Yasakları

MK m. 954 uyarınca ancak “*başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir*”. Dolayısıyla, yalnızca paraya çevrilebilir haklar ve eşyalar rehnin konusunu oluşturabilir⁴¹⁰. Devredilemeyen bir hak veya alacak üzerinde rehin tesis edilmek istenmesi durumunda, sözleşmenin konusu imkânsızdır ve rehin sözleşmesi hükümsüzdür⁴¹¹. Nitekim bu durumda, rehnin paraya çevrilmesi mümkün

⁴¹⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 536; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1128; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 73; WIELAND, sf. 258; AKINTÜRK, sf. 867; AYAN, sf. 319; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 676; NOMER / ERGÜNE, sf. 254; ESKİOCAK, sf. 50; FOËX, sf. 191; ROSSEL / MENTHA, sf. 253; STEINAUER, sf. 451

⁴¹¹ MAKARACI BAŞAK, sf. 66; STEINAUER, sf. 451

olmamakta, rehin teminat işlevini yerine getirememekte⁴¹² ve bu sebeple, bu şekildeki bir hak, rehin olarak nitelendirilememektedir⁴¹³.

Anonim şirket payları üzerinde tesis edilen rehlin niteliği, kanaatimizce, ister çıplak veya kaydi pay olsun ister pay senedine bağlanmış olsun, her halde bir hak rehni unsuru barındırır⁴¹⁴. Bu sebeple MK m. 954 hükmü uyarınca, anonim şirket payları üzerinde geçerli bir rehin hakkı tesis edilebilmesi için, öncelikle rehne konu payların devrinin mümkün olması gerekir⁴¹⁵.

Anonim şirket paylarının devrine ilişkin yasaklar, ilk olarak kanundan kaynaklanabilir. MK m. 954 uyarınca devredilebilir olma koşulunun, anonim şirket payının devri bakımından kanunda açıkça yasak öngörülen halleri kapsadığı kuşkusuzdur. Kanunen devredilmesi hiçbir koşul ve şartta mümkün olmayan bir pay üzerinde rehin de tesis edilemez⁴¹⁶.

Aynı zamanda bazı pozitif düzenlemelerde, bir takım anonim şirketlerin paylarının ancak belirli bir şartın gerçekleşmesi koşuluna bağlı olarak devredilebileceğine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bu tür düzenlemelere daha çok elektrik piyasasına ilişkin mevzuatta yer verilmektedir. Örneğin, Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği⁴¹⁷ m. 57/1 uyarınca, aynı fıkra da sayılan istisnai haller hariç olmak üzere, lisans alınıncaya kadar ön lisans sahibi bir şirketin payları devredilemez. MK m. 954 hükmünün mevhum-u muhalifinden yola çıkarak, elektrik piyasasında ön lisans sahibi olan anonim şirketlerin payları üzerinde, bu şirketler tarafından lisans alınıncaya kadar geçerli şekilde rehin hakkı tesis edilemeyeceği ileri sürülebilir. Öte yandan, devrin yasak olduğu dönemde dahi, devir yasağına tabi olan paylar üzerinde geciktirici şarta bağlı olarak geçerli şekilde rehin tesis edilebileceği yönünde bir yorumun, MK m. 954 hükmünün amacına daha uygun olacağı

⁴¹² SAYMEN / ELBİR, sf. 691, 692

⁴¹³ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 536

⁴¹⁴ Bkz. yuk. Bölüm 1, II. Tasarruf İşlemi

⁴¹⁵ TTK m. 595/4 hükmü uyarınca limited şirketlerde, şirket sözleşmesiyle sermaye payının devri yasaklanabildiğinden, MK m. 954 hükmü gereğince, bu şekilde devri yasaklanmış bir pay üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi de mümkün olmayacaktır.

⁴¹⁶ Kanunun açık bir hükmü uyarınca devredilmesi yasak olan hakların rehin konusu olamayacağı yönünde bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 536; FOËX, sf. 191. Öte yandan, anonim şirket payının devrine ilişkin olarak esas sözleşmesel bir yasaklama getirilmesi mümkün değildir. Bu hususta detaylı açıklamalarımız için ayrıca bkz. Bölüm 2, III, B. Bağlam ve Bağlamın Rehne Etkisi ve aşağı. dn. 434.

⁴¹⁷ 2 Kasım 2013 tarihli ve 28809 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

kanaatindeyiz. Böyle bir durumda, kanunda öngörülen koşul gerçekleşinceye kadar rehin hakkı hüküm doğurmayacak ve dolayısıyla koşulun gerçekleştiği ana kadar rehlin paraya çevrilmesi söz konusu olamayacaktır.

Anonim şirket payının devrine ilişkin olarak sözleşmesel bir devir yasağının⁴¹⁸ söz konusu olması halinde ise, sözleşmesel düzenlemeye aykırı olarak pay sahibi tarafından yapılacak olan pay devri hükümsüz olmayacak⁴¹⁹; ancak bu aykırılık, pay sahibinin sözleşmesel sorumluluğunu doğuracaktır⁴²⁰. Bu sebeple, örneğin pay sahipleri sözleşmesinde yer alan bir devretmeme taahhüdüne aykırı olarak bir pay sahibinin, payını üçüncü bir kişiye devretmesi halinde, bu devir pay sahipleri sözleşmesine aykırı olmakla birlikte geçerlidir. Dolayısıyla, pay sahibinin nispi bir devretmeme taahhüdü altında olması halinde, MK m. 954'te anılan “devredilebilir olma” koşulunun sağlandığı kabul edilmelidir ve bu paylar üzerinde geçerli şekilde rehin hakkı tesis edilebilir.

2. Kanuni veya Sözleşmesel Rehin Yasakları

Kanunda yer alan düzenlemeler uyarınca bir anonim şirketin payları üzerinde rehin kurulması, tıpkı devir yasaklarında olduğu gibi, açıkça yasaklanmış veya bir koşulun gerçekleşmesine bağlanmış olabilir. Kanunda anonim şirket paylarının rehnine ilişkin olarak açıkça yasaklama bulunması halinde, söz konusu pay üzerinde

⁴¹⁸ Çalışmamızın bu bölümünde kullanılan sözleşmesel devir yasaklarına ilişkin ibareler, söz konusu paya ilişkin olarak devir yasağı, sınırlaması veya devretmeme yükümlülüğü getiren nispi nitelikteki borç sözleşmelerinde yer alan düzenlemeleri kapsamakta ve anonim şirket esas sözleşmesi ile pay devrine getirilmek istenen yasak veya sınırlamaları kapsamamaktadır.

⁴¹⁹ Alacak rehni bakımından, sözleşme ile devri yasaklanan alacaklar üzerinde rehin kurulamayacağı yönünde bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 28; WIELAND, sf. 312; AYAN, sf. 320. Kanaatimizce alacak devrine ilişkin TBK m. 183 hükmünde yer alan “*kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça*” ibaresinin, sözleşmesel pay devir yasaklamaları bakımından kıyasen uygulanması isabetli değildir. Öncelikle pay, dar anlamda bir alacak hakkı teşkil etmez. İlaveten, alacağın devri bakımından, alacağı doğuran sözleşmede alacaklı ile borçlunun söz konusu alacağı devretmeyeceklerine ilişkin taahhütte bulunmaları, TBK m. 183'ün açık hükmü uyarınca tarafları elbette bağlayacaktır ve buna aykırı alacak devirleri geçersiz hale gelecektir. Ancak, pay devri bakımından, pay, pay sahibinin yaptığı nispi bir sözleşmede doğmuş olmaz. Pay devri bakımından devir yasaklarını getiren sözleşmesel düzenleme ise, anonim şirketin esas sözleşmesidir. Dolayısıyla, taraflardan bir tanesinin nispi etkili sözleşmesel bir taahhüdüne aykırı olarak payını devretmesi durumunda, pay sahipliği sıfatı ve payın mülkiyeti devralana geçer ancak devreden sözleşmesel olarak devir yasağı getiren sözleşmenin diğer tarafına karşı sorumlu olur. Aynı görüşte bkz. SEVİ, sf. 63; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1665; MAKARACI BAŞAK, sf. 77; STEIGER, sf. 169.

⁴²⁰ SEVİ, sf. 63; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1665; MAKARACI BAŞAK, sf. 77

rehin kurulması amacıyla gerçekleştirilen işlemler, TBK m. 27 hükmü uyarınca, kanunun emredici hükümlerine aykırı ve dolayısıyla kesin olarak hükümsüzdür⁴²¹.

Mevzuatımızda bu tür rehin yasaklarının daha çok belirli anonim şirketlerin payları özelinde değil; belirli kişilerin malvarlıkları özelinde getirildiği görülmektedir. Örneğin 6741 sayılı Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un⁴²² 7. maddesi uyarınca, Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi'nin malvarlığı, dolayısıyla bu şirketin farklı anonim şirketlerin sermayelerinde sahibi olduğu paylar, Türkiye Varlık Fonu ve alt fonların yapmaya yetkili olduğu faaliyetlere ilişkin iş ve işlemler haricinde rehnedilemez⁴²³. Bu sebeple, Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi'nin pay sahibi olduğu anonim şirket payları üzerinde rehin kurulabilmesi, yalnızca 6741 sayılı Kanun'un 7. maddesinde izin verilen işlemlerin söz konusu olması halinde geçerli olacak; bu işlemler söz konusu değilse rehin, kanunun emredici düzenlemelerine aykırılıktan kesin olarak hükümsüz olacaktır.

Tıpkı devir yasaklarında olduğu gibi, bazı kanunlarda rehin yasaklarının da şarta bağlı olarak düzenlenmesi ile karşılaşılmaktadır. Örneğin, Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği m. 57/2 uyarınca, tarifesi düzenlemeye tabi lisans sahibi tüzel kişilerin payları üzerinde rehin tesis edilmesi EPDK'nın onayına tabidir. Bu sebeple söz konusu lisans sahibi anonim şirketlerin payları üzerinde rehin tesis edilmesine ilişkin olarak EPDK tarafından onay verilmediği takdirde, bu payların rehnine ilişkin işlemler hüküm doğurmayacaktır. Ancak burada da, devir yasakları bakımından da olduğu gibi, söz konusu paylar üzerinde EPDK'nın onay vermesi geciktirici şartına bağlı şekilde rehin kurulabileceği kanaatindeyiz.

⁴²¹ MAKARACI BAŞAK, sf. 77. Taşınır rehni bakımından da, rehin verilmesi kanunen yasaklanmış olan bir eşyanın rehнинin mümkün olmadığı yönünde bkz. CANSER, sf. 74; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 73

⁴²² 26 Ağustos 2016 tarihli ve 29813 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

⁴²³ 6741 sayılı Kanun'un 7. maddesi şu şekildedir: “Türkiye Varlık Fonunun mal varlığı ile Şirkete yönetilmek üzere devredilen varlık ve haklar, Şirketin mal varlığından ayrıdır. Türkiye Varlık Fonunun mal varlığı, Türkiye Varlık Fonu hesabına olması şartıyla para ve sermaye piyasalarından finansman temin etmek dâhil Türkiye Varlık Fonu ve alt fonların yapmaya yetkili olduğu faaliyetlere ilişkin iş ve işlemler haricinde teminat gösterilemez ve rehnedilemez, başka bir amaçla tasarruf edilemez, kamu alacaklarının tahsili amacı da dâhil olmak üzere haczedilemez, üzerine ihtiyati tedbir konulamaz ve iflas masasına dâhil edilemez. Şirketin üçüncü kişilere olan borçları ve yükümlülükleri ile Türkiye Varlık Fonunun aynı üçüncü kişilerden olan alacakları birbirlerine karşı mahsup edilemez”.

Yine, nispi devir yasaklamalarında da olduğu gibi, bir pay sahibi sözleşmesel olarak sahip olduğu paylar üzerinde üçüncü bir kişi lehine rehin hakkı tesis etmeyeceğini taraf olduğu bir sözleşme kapsamında taahhüt edebilir. Bu tür nispi düzenlemeler de, devir sınırlamaları bakımından olduğu gibi, yalnızca pay sahibinin ilgili sözleşmedeki karşı tarafına sözleşmesel bir sorumluluğu olduğu anlamına gelir. Bu kapsamda, bu tür taahhütlere rağmen pay sahibi geçerli bir şekilde payları üzerinde rehin hakkı tesis edebilir⁴²⁴; ancak rehin veren bu halde, rehin yasağı getiren sözleşmenin diğer tarafına karşı sözleşmeye aykırılıktan sorumlu olur⁴²⁵.

B. Bağlam ve Bağlamın Pay Rehine Etkisi

Anonim şirketlerde nama yazılı payların devrinin, kanuni veya esas sözleşmesel sebeplerle anonim şirketin onayına tabi tutulduğu haller, TTK m. 491 ilâ 498 hükümleri arasında düzenlenmekte ve TTK sistematüğinde “devrin sınırlandırılması” ve doktrinde “bağlam” olarak ifade edilmektedir⁴²⁶. TTK m. 491 uyarınca kanuni bağlam hallerinin ve TTK m. 492 uyarınca esas sözleşmesel bağlam hallerinin varlığında, kural olarak, payları rehne konu anonim şirketin devre ilişkin onayı olmaksızın, payların mülkiyeti ve paya bağlı haklar tümüyle devredilemez ve hatta bazı durumlarda devredilebilse bile kullanılamaz⁴²⁷.

TTK uyarınca anonim şirket payının devrine ilişkin sınırlamalar, gerek kanun ile gerekse esas sözleşme ile öngörülmüş olsun, nama yazılı paylara ve nama yazılı payları temsil eden, nama yazılı pay senetlerine ilişkindir. Kanun, bağlama ilişkin düzenleme getirdiği 491 ilâ 498. madde hükümlerinde lafzi olarak, eTK’da olduğu gibi “*nama yazılı pay senetleri*”ni değil, “*nama yazılı paylar*”ı işaret etmektedir. Doktrinde hamiline yazılı pay ve nama yazılı pay ayrımının, yalnızca pay senetleri bakımından değil, aynı zamanda çıplak ve kaydi paylar bakımından da yapılabilecek

⁴²⁴ ERDEM, sf. 76

⁴²⁵ ERDEM, sf. 76

⁴²⁶ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 135; TEKİNALP, *Bağlam Sistemi*, sf. 3; PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1611; Hasan PULAŞLI, *Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetleri*, Ankara 1992, sf. 111 (PULAŞLI, *Bağlı NYPS*); SEVİ, sf. 57; Murat Yusuf AKIN, *Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler*, 1. Basıdan Tıpkı Bası, İstanbul 2014, sf. 1; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 549

⁴²⁷ Payların mülkiyeti devredilse dahi paya bağlı hakların kullanılamadığı hallere ilişkin detaylı açıklamalarımız için bkz. Bölüm 2, III, B, 2, b. Rehin Kurulmasında Anonim Şirketin Onayı

bir ayırım olup olmadığı tartışmalıdır⁴²⁸. Kanaatimizce her ne kadar nama veya hamiline yazılılık teknik olarak kıymetli evraka ilişkin özellikler olsa da, TTK'nın bu düzenlemeleri karşısında, “*nama yazılı payların*” varlığının kanunlaşmış olduğu da kabul edilmelidir. Nitekim bu ayırımın kanunda bilinçli şekilde yapıldığı, kanunun gerekçesinden de anlaşılabilmektedir⁴²⁹. Bu sebeple TTK'nın devir sınırlamalarına ilişkin düzenlemeleri münhasıran nama yazılı pay senetlerine değil, ayrıca nama yazılı olduğu şirket esas sözleşmesinde belirtilen çıplak ve kaydi paylar bakımından da uygulama alanı bulur⁴³⁰. Öte yandan TTK uyarınca bağlama ilişkin düzenlemeler yalnızca “*nama yazılı paylar*”a işaret ettiğinden, hamiline yazılı paylar veya hamiline yazılı pay senetleri üzerinde kanuni veya esas sözleşmesel bağlam söz konusu olamaz⁴³¹.

⁴²⁸ Doktrinde TEKİNALP, çıplak payın nama veya hamiline yazılı olmasının mümkün olduğu görüşündedir. TEKİNALP'e göre, kanunun ifadesi gereği devir sınırlamaları, sadece nama yazılı paylarda söz konusu olabilir; pay senedine bağlanmamış paylar da nama veya hamiline yazılı olabilir. Bir devir sınırlaması yaratılabilmesi için çıplak payların nama yazılı olması gerekir ve dolayısıyla kanundaki “*nama/hamiline yazılı paylar*” ve “*nama/hamiline yazılı pay senetleri*” ayrımı bilinçli yapılmıştır. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 552-554; TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıkları**, sf. 90. Doktrinde diğer bir görüşe göre de, nama veya hamiline yazılı olmak, pay senedinin devrine ve pay senedinin kıymetli evrak niteliğine ilişkin ayrımlardır. Kanunda bazı maddelerde nama veya hamiline yazılı paylardan bazı maddelerde ise nama veya hamiline yazılı pay senetlerinden bahsedilmiş olması bir hata ürünüdür. Dolayısıyla çıplak paylar bakımından nama veya hamiline yazılılık söz konusu olmaz; nama veya hamiline yazılılık yalnızca pay senetleri söz konusu olduğunda uygulanabilir bir ayırımdır. Bkz. Erdoğan MOROĞLU, **Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler**, 8. Baskı, İstanbul 2016, sf. 311 (MOROĞLU, **Değerlendirme ve Öneriler**). KENDİGELEN ise, TEKİNALP'in görüşünün kanunlaşmış olduğunu kabul etmekle beraber, nama veya hamiline yazılılığın kıymetli evraka mahsus olduğunu belirterek, bu yönde bir ayırım yapılmasını eleştirmektedir. Bkz. KENDİGELEN, **İlk Tespitler**, sf. 394

⁴²⁹ TTK m. 493'ün gerekçesi şu şekildedir: “*Burada önemi dolayısıyla bir açıklama yapmak gereği duyulmuştur. 490 uncu maddeden itibaren zorunlu bazı istisnalar dışında “pay senedi” terimi yerine “pay” kelimesi kullanılmıştır. Bunun temelinde iki sebebi vardır: Borsaya kotasyon yaptırmayan şirketlerde pay da pay senedi de bulunabilir. Hamiline yazılı senetlerin aksine Tasarı, payları borsada işlem görmeyen şirketlerde nama yazılı payların senede bağlanması zorunluluğunu getirmemiştir. 486 ncı maddenin üçüncü fıkrası uyarınca azlık talep ederse şirket nama yazılı pay senedi bastırıp, sahiplerine dağıtmak zorundadır. Böyle bir istem bulunmadığı sürece payın senede bağlanması zorunluluğu yoktur. Öyle ise 491 ilâ 494 üncü maddelerde “pay senedi” yerine “pay” terimi kullanılması daha doğru ve amaca daha uygundur. Yorum yapılırken anılan maddelerdeki “pay” teriminin “pay senedi” şeklinde anlaşılması gerekir*”. (Kazancı Hukuk Otomasyon)

⁴³⁰ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 135; UZEL, sf. 108; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1623; PULAŞLI, **Bağlı NYPS**, sf. 146; SEVİ, sf. 255

⁴³¹ Hamiline yazılı pay senetleri bakımından aynı görüşte bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 135; PULAŞLI, **Şerh II**, 1623; UZEL, sf. 108; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 5; ARSLANLI, **Pay**, sf. 282; ÖZTAN, **1976**, sf. 850; SEVİ, sf. 255; PULAŞLI, **Bağlı NYPS**, sf. 123; ALTAY, sf. 565, dn. 2. Öte yandan, doktrinde TTK m. 491/1 ile öngörülen ve bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı payların devrinin şirketin onayına tabi olduğuna ilişkin düzenlemenin, hamiline yazılı paylar bakımından da uygulanabilir olduğu savunulmaktadır. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 139; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 2; PULAŞLI, **Şerh II**, 1624; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 549. Kanun hükmünün açıkça nama yazılı paylara işaret etmesi ve nama yazılı paylar bakımından açıkça öngörülen bir hususun hamiline yazılı paylar bakımından öngörülmemiş olması sebebiyle, doktrindeki bu genişletici yorumuna katılmanın mümkün olmadığı kanısındayız. Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 99; KARAHAN / ÜNAL, sf. 734. Bununla birlikte kanaatimizce, bedeli tamamen ödenmemiş olan hamiline yazılı bir payı devralacak olan kişi,

TTK m. 491 ilâ 498 hükümleri arasında düzenlenen devir sınırlamaları, söz konusu nama yazılı paylara ilişkin devir yasağı teşkil etmez⁴³². TTK düzenlemeleri uyarınca anonim şirketin, payını devretmek isteyen bir pay sahibine onay vermeme hakkı çok sınırlı hallerde söz konusudur. Ayrıca TTK'nın esas sözleşmesel bağlama ilişkin düzenlemeleri uyarınca, payını devrederek şirketten çıkmak isteyen bir pay sahibi, payını bir şekilde şirketin onay vereceği üçüncü bir kişiye ve hatta bazı durumlarda şirketin kendisine devretme imkânına sahiptir. Dolayısıyla, son tahlilde, kanuni veya esas sözleşmesel bağlamın varlığı halinde dahi, devri kabil ve dolayısıyla paraya çevrilebilir paylar söz konusudur⁴³³. Bu sebeple, TTK m. 491 ilâ 498 hükümleri ile öngörülen bağlam hallerinin varlığı, söz konusu payların MK m. 954 ile öngörülen başkasına devredilebilme koşuluna halel getirmez⁴³⁴.

Bu doğrultuda, rehne konu anonim şirket paylarının devir sınırlamasına tabi olduğu hallerde, bağlı paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilmesinin mümkün olup olmadığından ziyade, devre ilişkin söz konusu onay gerekliliğinin, rehin hallerini de kapsayıp kapsamadığı; bir başka deyişle, bu tür bir rehin tesisi veya rehnin paraya çevrilmesi için anonim şirketin onayının gerekip gerekmediğinin incelenmesi gerekir.

payla birlikte sermaye taahhüdünü de devralacağından (bir diğer deyişle, sermaye taahhüdünü ödeme borcunu üstleneceğinden), TBK hükümlerine uygun olarak alacaklı konumundaki anonim şirketin de bu devre onay vermesi gerekir. Bkz. SEVİ, sf. 321

⁴³² POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 139; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 80; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1612; SEVİ, sf. 54-56. Limited şirketler bakımından ise, anonim şirketlerin aksine, TTK m. 595/4 hükmünün açıklığı karşısında, şirket sözleşmesiyle payın devri yasaklanabilir.

⁴³³ İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 372; POROY / TEKİNALP, sf. 29. Esas sözleşmedeki yasaklamaya rağmen yapılan devrin taraflar arasında ve üçüncü kişilere karşı hüküm ifade edeceği yönünde bkz. ARSLANLI, **Pay**, sf. 285

⁴³⁴ Aynı görüşte bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 80; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 555. Buna karşılık, eTK m. 418/2'de yer alan “*sebeup gösterilmeksizin dahi kayıttan imtina olunabileceği şartının esas mukaveleye konması caizdir*” hükmü nedeniyle, eTK döneminde doktrinde esas sözleşme ile pay devrinin tamamen yasaklanabileceği genel olarak kabul edilmekteydi. Bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 79; AYTAÇ, sf. 114; Reha POROY / Ünal TEKİNALP / Ersin ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 9. Bası, İstanbul 2003, sf. 665 (POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar ve Kooperatif**); YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 46. Aksi görüşte bkz. Ömer TEOMAN, “Bağlı Nama Yazılı Pay (Senedi) ve Halka Açık Anonim Ortaklık Kavramları Üzerine Düşünceler”, **Otuz Yıl Ticaret Hukuku - Tüm Makalelerim**, Y. 1971-1982, C. 1, 1. Bası, İstanbul 2000, sf. 53. eTK döneminde geçerli olan bu şekilde bir yasaklamamanın söz konusu olması halinde yine eTK döneminde pay senetleri üzerinde rehin tesisinin mümkün olduğu yönünde bkz. ÖZTAN, 1976, sf. 855. eTK dönemindeki payın devrine ilişkin yasaklamaların intifa hakkı kurulması bakımından engel olmadığı yönünde bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 46

1. Kanuni Bağlamanın Pay Rehnine Etkisi

a. TTK'nın Kanuni Bağlama İlişkin Düzenlemeleri

TTK m. 491/1 uyarınca bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı payların devredilebilmesi için şirketin bu devre onay vermesi gerekir. Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylara ilişkin söz konusu devir sınırlaması, doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır⁴³⁵. Bu sebeple, esas sözleşmede bu payların şirketin onayı olmaksızın devredilemeyeceğine ilişkin ayrıca bir hüküm bulunmasına gerek yoktur⁴³⁶; böyle bir hüküm olmasa da bu payların geçerli şekilde devredilebilmesi için şirketin onayına ihtiyaç vardır.

Kanunda bu şekilde bir devir sınırlaması öngörülmesindeki temel amaç, anonim şirket sermayesinin korunması gayesidir⁴³⁷. Gerekçe'de de bu husus "*Hüküm ödenmemiş pay bedelinin güvencesidir. Şirket bedelinin tümü ödenmemiş olan şirketlerde ödeme gücü yetersiz kişilerle karşı karşıya kalmamalıdır*" şeklinde ifade edilmektedir⁴³⁸. Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı payların devredilmesi halinde, bu payları devralacak olan kişi, devredilen paya ilişkin sermaye taahhüdünü de devralmış olur. Nitekim TTK'da kanuni bağlama ilişkin m. 491/1 düzenlemesi olmasaydı bile, böyle bir borç üstlenilmesinde TBK m. 196 hükmü ışığında, sermaye taahhüdünün alacaklısı sıfatıyla anonim şirketin onayına ihtiyaç olacaktı⁴³⁹. Zira, TBK m. 196 uyarınca borçlunun yerine yenisinin geçmesi ve borcundan kurtarılması, borcu üstlenen ile alacaklı arasında yapılacak sözleşmeyle olur; dolayısıyla alacaklı sıfatıyla şirketin bu borç devrine onay vermesi şarttır⁴⁴⁰.

⁴³⁵ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1619

⁴³⁶ TEKİNALP, *Bağlam Sistemi*, sf. 25; AKIN, sf. 169; PULAŞLI, *Bağlı NYPS*, sf. 121; DOMANİÇ, *Kıymetli Evrak*, sf. 618; Sinan H. YÜKSEL, "Borsaya Kote Edilmemiş Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı (Kaçış Klotu)", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 2, İstanbul 2013, sf. 162

⁴³⁷ UZEL, sf. 106; TEKİNALP, *Bağlam Sistemi*, sf. 25; PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1619; SEVİ, sf. 108; PULAŞLI, *Bağlı NYPS*, sf. 121; AKIN, sf. 169; DOMANİÇ, *Kıymetli Evrak*, sf. 618; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 548

⁴³⁸ TTK m. 491 gerekçesi (Kazancı Hukuk Otomasyon)

⁴³⁹ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar I*, sf. 549; KARAHAN / ÜNAL, sf. 735; SEVİ, sf. 108

⁴⁴⁰ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar I*, sf. 549; KARAHAN / ÜNAL, sf. 735; SEVİ, sf. 108

TTK m. 491/1 hükmü aynı zamanda kanuni bağlama bir istisna getirmektedir. Buna göre kanuni bir devrin söz konusu olması durumunda, bir diğer deyişle cebri icra ve miras gibi payları devralanın devir taraflarının iradelerinden bağımsız olarak kanunen belirlendiği devirlerde⁴⁴¹, şirketin söz konusu devre onay vermeme olanağı yoktur⁴⁴².

Son olarak, TTK m. 491/2 hükmüne göre “*şirket, sadece, devralanın ödeme yeterliliği şüpheli ise ve şirketçe istenen teminat verilmemişse onay vermeyi reddedebilir*”. Bu hüküm de, TTK m. 491/1 ile getirilen kanuni bağlamın esas amacının şirketin sermayesinin korunması olduğunun altını çizmektedir⁴⁴³. Nitekim, şirket bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı payların devrine onay vermemekte keyfi davranamaz⁴⁴⁴. Yalnızca TTK m. 491/2’de öngörülen hallerin varlığında (devralanın ödeme yeterliliği şüpheliyse ve şirketçe talep edilen teminat verilmezse) anonim şirket, objektif ve haklı sebeplere dayanan bir değerlendirmenin sonucunda⁴⁴⁵, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı payların devrine onay vermekten kaçınabilir.

b. Rehin Kurulmasında Anonim Şirketin Onayı

TTK m. 491 düzenlemesi, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı payların devrine ilişkin olup, ne bu maddede ne de TTK’nın diğer hükümlerinde, bedeli

⁴⁴¹ Kanaatimizce bu maddede sayılan haller, *numerus clausus* sayılmamıştır ve TTK m. 491/1’de yer alan istisna, devralanın tarafların iradesi dışında ve kanunen belirlendiği kanuni geçiş hallerinin tümünü kapsamaktadır. Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 97, dn. 10. Aksi görüşte bkz. KARAHAN / ÜNAL, sf. 735

⁴⁴² Esas sözleşmesel bağlama ilişkin TTK m. 493/4 hükmünde olduğu gibi anonim şirketin devre konu payları gerçek değerleri karşılığında devralmayı önererek de onay vermekten kaçınmayacağı kanaatindeyiz. Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 97, 98. Aksi görüşte bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 34; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1622, dn. 1160. Bu halde kaçış kloxunun kullanılabilmesi için payları anonim şirketin değil, üçüncü kişinin satın alması gerektiği, aksi halde bu durumun sermayenin iadesi anlamına geldiği görüşünde bkz. AKIN, sf. 170

⁴⁴³ TEKİNALP’e göre, bu fıkra ile bedeli tamamen ödenmiş paylara ilişkin de bir tür bağlam yaratılmaktadır. Bir diğer deyişle, TTK m. 491/1 hükmü ile TTK m. 491/2 hükmü birbirinden bağımsız iki kanuni bağlam halidir ve pay bedelleri tamamen ödenmiş olsa bile anonim şirket, devralanın ödeme yeterliliğini uygun görmez ve talep edilen teminat verilmezse, devre onay vermeyi reddedebilir. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 140; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 28-30. Kanaatimizce bu yönde genişletici bir yorum isabetli değildir; zira TTK m. 491/1 ve 491/2 hükümleri birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmemelidir. Birinci fıkra kuralı, ikinci fıkra da bu kuralın istisnasını ortaya koymaktadır. Aksi bir yorum, TTK m. 491 hükmü ile güdülen sermayenin korunması amacı ile de bağdaşmamaktadır. Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 102; KENDİGELEN, **İlk Tespitler**, sf. 399; KARAHAN / ÜNAL, sf. 735; AKIN, sf. 171.

⁴⁴⁴ PULAŞLI, **Şerh II**, 1621

⁴⁴⁵ PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1621

tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar üzerinde rehin kurulmasının anonim şirketin onayına tabi olduğuna ilişkin ayrı bir düzenleme yer almaktadır.

Kanuni bağlam getirilmesinde kanun koyucunun amacı, söz konusu payın devredilmesi ile birlikte devralana geçen sermaye taahhüdünün, şirket tarafından onaylanmış bir devralan tarafından yerine getirilmesinin ve bu sayede şirket sermayesinin korunmasının güvence altına alınmasıdır⁴⁴⁶. Kanun koyucunun sermayenin korunmasına ilişkin bu amacı dikkate alındığında, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından tarafımızca, anonim şirketin onayının gerekli olmadığı sonucuna varılmaktadır⁴⁴⁷. Bu payların devredilmesi halinde sermaye koyma borcu devralana geçerken; bu paylar üzerinde rehin kurulması halinde payların sahibi değişmemekte ve sermaye taahhüdünün borçlusu rehin veren pay sahibi olmaya devam etmektedir. Bu sebeple, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar üzerinde rehin kurulması anında anonim şirketin onay vermekte veya vermemekte herhangi bir menfaati yoktur ve bu onay olmaksızın da bu paylar üzerinde geçerli şekilde rehin kurulabilmelidir.

Buna karşılık, anonim şirketin rehnin kurulması anında aranmayan onayı, rehnin paraya çevrilmesi anında söz konusu payların bedellerinin hala tamamen ödenmemiş olması ihtimalinde⁴⁴⁸ aranabilecektir; zira paraya çevrilme anında bu defa, hem payların mülkiyeti hem de sermaye taahhüdü devralana geçmektedir.

Ancak, hemen belirtelim ki rehnin cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi halinde, bu devir anonim şirketin onayına tabi değildir. Bu husus, TTK m. 491/1 hükmünde “*meğerki devir, miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra yoluyla gerçekleşsin*” şeklinde açıkça ifade edilmektedir. Dolayısıyla TTK, söz konusu kanuni devir hallerinin varlığında anonim şirketin onayının aranmayacağını ifade etmekle, bu tür intikal ve devir halleri bakımından, kanuni

⁴⁴⁶ UZEL, sf. 106; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 25; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1619; SEVİ, sf. 108; PULAŞLI, **Bağlı NYPS**, sf. 121; AKIN, sf. 169; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 618. Ayrıca bkz. Bölüm 2, III, B, 1, a. TTK’nın Kanuni Bağlama İlişkin Düzenlemeleri

⁴⁴⁷ Aynı doğrultuda bkz. PULAŞLI, **Bağlı NYPS**, sf. 171

⁴⁴⁸ Rehin kurulduğu anda bedelleri tamamen ödenmemiş olan nama yazılı payların, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında bedellerinin tamamen ödenmiş olması halinde, bağlamı ilgilendiren bir durum da kalmamaktadır. Kanaatimizce, rehin kurulurken ödenmemiş olmasına rağmen, paraya çevirme aşamasında bedeli tamamen ödenmiş olan nama yazılı payların satılmasında anonim şirketin onay verip vermemesinin herhangi bir önemi de olmayacak; bu satış anında söz konusu paylar bir devir sınırlamasına tabi olmayacaktır.

bağlamı getirmekteki öncelikli amacı olan sermayenin korunmasına yönelik söz konusu güvenceyi, bizzat m. 491/1 hükmü ile ortadan kaldırmaktadır.

Öte yandan kanaatimizce, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar üzerinde kurulan rehnin, cebri icra yerine, özel satış yoluyla⁴⁴⁹ paraya çevrilmesi halinde anonim şirketin onayı gerekecektir; zira özel satış yoluyla paraya çevirme durumunda artık TTK m. 491/1 ile istisna olduğu öngörülen bir devir söz konusu değildir. Rehnin özel satış yoluyla paraya çevrilmesi durumunda payların devri kanun hükmünden kaynaklanmaz ve payları devralacak kişinin kimliği de kanunun hükmüne göre değil; rehin alan tarafından ve rehin taraflarının rehin sözleşmesi kapsamında yaptığı düzenlemelere uygun olarak belirlenmektedir. Bu sebeple, bedeli tamamen ödenmemiş olan nama yazılı paylar üzerinde kurulan rehnin özel satış yoluyla paraya çevrilmesinde TTK m. 491 hükmü uygulama alanı bulur ve bu devrin geçerliliği⁴⁵⁰, anonim şirketin onayına tabidir.

Bu noktada vurgulamak gerekir ki, anonim şirket TTK m. 491/2 hükmü gereği payları özel satış yoluyla satın alacak devralana, ancak ödeme yeterliliği şüpheli ise ve şirketçe istenen teminat verilmemişse onay vermeyi reddedebilir. TTK m. 491/2 hükmünün lafzı ve şirketin sermayesini koruma amacı dikkate alındığında, söz konusu teminat rehin alandan talep edilemez. Sermaye taahhüdü de payların mülkiyeti ile birlikte devralana geçeceğinden, şirketin teminata ilişkin bu talebinin muhatabı da devralan olmalıdır.

⁴⁴⁹ Doktrinde, alacaklıya rehin konusunu İİK hükümleri dışında özel olarak satma ve satım bedelinden alacağını tahsil etme konusunda yetki veren, rehin tarafları arasında yapılan anlaşmaların geçerli olduğu kabul edilmektedir. Bu ihtimalde, rehin sözleşmesinde rehin tarafları arasında düzenleme altına alınmış olması şartıyla, rehin alan, pay senetleri üzerindeki rehni cebri icraya başvurmadan özel satış yoluyla da paraya çevirebilir. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 463; CANSEL, sf. 235 vd.; AYAN, sf. 323; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 664; NOMER / ERGÜNE, sf. 311; ESKİOCAK, sf. 140. Bu anlaşmanın da ancak alacağın muaccel hale gelmesinden sonra yapılabilmesinin daha doğru olduğu yönünde bkz. AKINTÜRK, sf. 847. Özel satış yöntemi ile pay senetleri üzerindeki rehnin paraya çevrilmesi hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Bölüm 4, II, B, 2. Rehin Alana İade Yükümlülüğü

⁴⁵⁰ TTK'da kanuni bağlamın varlığında şirketin devralana onay vermemesinin sonuçları düzenlenmemektedir. Kanunun sermayenin korunmasına ilişkin amacı dikkate alındığında ve kanaatimizce esas sözleşmesel bağlama ilişkin TTK m. 494/1 hükmünün kıyasen uygulanması neticesinde, şirketin onayı olmaksızın payların mülkiyetinin de devralana geçmeyeceği yönünde bir yorum isabetli olacaktır. Aynı görüşte bkz. AKIN, sf. 176

c. Gizli Rehin Ciroosu veya Beyaz Ciro ile Rehin Kurulması

Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı pay senetleri üzerinde gizli rehin ciroosu yapılması halinde, dış ilişkide mülkiyet devri görünümü yaratılmasına rağmen, bu şekilde rehin kurulmasında da anonim şirketin onayı gerekli değildir. Rehin, gizli rehin ciroosu ile kurulsa ve üçüncü kişilere karşı rehin alanın pay sahibi olduğu görünümü yaratılsa bile, bedeli tamamen ödenmemiş rehne konu nama yazılı pay senetlerinin maliki, iç ilişkiye göre rehin verendir ve pay defterinde kayıtlı pay sahibi olarak rehin veren görülmeye devam edecektir⁴⁵¹. TTK m. 499/4 uyarınca şirketle ilişkilerde, sadece pay defterinde kayıtlı bulunan kimse pay sahibi olarak kabul edilir. TTK m. 501/1 hükmü ile de bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı bir payı devralan kişilerin, pay defterine kaydedilmekle şirkete karşı pay bedelini ödemekle yükümlü olduğu düzenlenmektedir. Dolayısıyla, anonim şirket nama yazılı payların sahibi olarak, sadece pay defterinde kayıtlı kişiyi dikkate alabilir ve şirket, sermaye koyma borcunun ifasını yalnızca rehin veren pay sahibinden talep edebilir⁴⁵². Bu açıdan rehnin gizli rehin ciroosu ile kurulmasının yukarıdaki açıklamalarımıza herhangi bir etkisi yoktur.

Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı pay senetleri üzerinde beyaz ciro şeklinde yapılmış bir açık rehin ciroosu⁴⁵³ veya gizli rehin ciroosu⁴⁵⁴ ile rehin

⁴⁵¹ TTK m. 499/2 uyarınca “Payın usulüne uygun olarak devredildiği veya üzerinde intifa hakkı kurulduğu ispat edilmediği sürece, devralan ve intifa hakkı sahibi pay defterine yazılamaz”. Dolayısıyla her ne kadar dış ilişkide senet metninden rehin alan pay sahibi gibi görünse de, TTK m. 499/4 uyarınca şirketle ilişkilerde pay defteri dikkate alınacaktır.

⁴⁵² Aynı görüşte bkz. İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 365.

⁴⁵³ Açık rehin ciroosunun beyaz ciro şeklinde yapılıp yapılamayacağı hususu doktrinde tartışmalı olmakla birlikte baskın görüş, açık rehin ciroosunun, beyaz ciro ile de yapılmasının mümkün olduğu yönündedir. Bkz. GÖKSOY, sf. 120; ERDEM, sf. 57; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 79; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 181; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1707; PULAŞLI, **Bağlı NYPS**, sf. 170; POROY / TEKİNALP, sf. 201; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752; AYİTER, sf. 195; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 243; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 542. Aksi görüşte bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 64; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 74. ÖZTAN, açık rehin ciroosunun beyaz ciro şeklinde yapılmasının işin mahiyeti gereği çok uygun olmadığını; nitekim beyaz cironun temlik ciroosu hükmünde olduğu ve açık rehin ciroosu ile devralınan bir senedin hamiline gibi tedavül etmesinin bir anlamı olmadığını ifade etmektedir. Bkz. ÖZTAN, **1976**, sf. 297. Aynı doğrultuda bkz. AYTAÇ, sf. 115

⁴⁵⁴ Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı pay senetleri üzerinde beyaz ciro şeklinde bir gizli rehin ciroosu yapılması halinde dahi, bir önceki paragrafta da açıklandığı üzere, anonim şirkete karşı sermaye taahhüdünün ödenmesinden, pay sahibi sıfatıyla rehin veren sorumlu olmaya devam edecektir. Nitekim gizli rehin ciroosu beyaz ciro şeklinde yapılmış olsa bile, rehin alan pay senetlerinin mülkiyetini kazanmadığından, pay defterine pay sahibi sıfatıyla kaydedilmeyecek ve şirkete karşı, paylara ilişkin sermaye taahhüdünün sorumlusu olarak kabul edilmeyecektir. Ancak, rehne konu pay senetlerini beyaz ciro şeklinde gizli rehin ciroosu ile teslim almış olan rehin alanın, anonim şirkete başvurarak kendisini pay sahibi olarak pay defterine kaydettirmek istemesi halinde, şirkete karşı

kurulması halinde ise, rehin alanın kimliğinin pay senedi üzerinden anlaşılamaması durumu söz konusu olur. Bu durumda da her ne kadar pay senedi üzerinden rehin alanın kim olduğu anlaşılamıyor olsa da, rehin kurulması ile sermaye taahhüdü rehin alana geçmediğinden, beyaz ciro ile rehin kurulması anında da şirketin onayını gerektirecek özellikli bir durum bulunmamaktadır⁴⁵⁵. Bir diğer deyişle, anonim şirketin rehin alanın kimliğini bilmemesi, şirketin pay sahibi olarak rehin vereni muhatap alması gerektiği ve sermaye taahhüdünün ifasını da ancak rehin veren pay sahibinden talep edebileceği gerçeğini değiştirmez⁴⁵⁶.

Ayrıca, nama yazılı bir pay senedinin beyaz ciro ile ciro edilmesi, söz konusu senedin niteliğini değiştirerek bunları hamiline yazılı hale getirmedeği için⁴⁵⁷, beyaz ciro ile rehin kurulması, TTK m. 484/2 hükmü ile öngörülen “*bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamiline yazılı pay senetleri çıkarılamaz*” düzenlemesine de aykırılık teşkil etmez. Dolayısıyla bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı pay senetleri üzerinde beyaz ciro ile rehin kurulması, TTK m. 491’in bağlama ilişkin düzenlemelerinin dolanılması olarak yorumlanmamalıdır⁴⁵⁸.

d. Rehın Alan Açısından Risk: İskat

Anonim şirket tarafından verilecek bir onay, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar üzerinde geçerli şekilde bir rehin kurulması için şart teşkil etmemesine rağmen, uygulamada imzalanan rehin sözleşmelerinde sıklıkla, rehin verenin, rehne konu payların bedellerinin tamamının ödenmiş olduğuna dair beyanda bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, uygulamada bankalar tarafından da bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar genellikle teminat olarak tercih edilmemekte; kredinin

sermaye taahhüdünün sorumlusu değişeceğinden, şirketin bu kaydı gerçekleştirebilmesinde kanuni bağlam hükümleri uygulama alanı bulabilecektir. Beyaz ciro şeklinde gizli rehin cirosu ile senetleri teslim alan rehin alanın kendisini pay sahibi olarak anonim şirket pay defterine kaydettirme talebi ve bu talebin sonuçlarına ilişkin bir takım detaylı açıklamalarımız için ayrıca bkz. Bölüm 4, I, A, 4. Beyaz Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehın Cirosu.

⁴⁵⁵ Bkz. Bölüm 4, I, A, 2. Beyaz Ciro Şeklinde Açık Rehın Cirosu ve Bölüm 4, I, A, 4. Beyaz Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehın Cirosu

⁴⁵⁶ Aynı görüşte bkz. İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 365. Bu hususta ayrıca bkz. yuk. dn. 454.

⁴⁵⁷ Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 37; POROY / TEKİNALP, sf. 109; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1594; ÖZTAN, **1976**, sf. 296; KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 91, dn. 87; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 20; TEKİL, sf. 131. Beyaz cironun nama yazılı pay senedini hamiline yazılı pay senedine tahvil ettiği görüşünde bkz. TEKİNAY, **Nama Yazılı**, sf. 139; ARSLANLI, **Pay**, sf. 283; ANSAY, **Anonim Şirketler**, sf. 263, dn. 18. Beyaz ciro ile ciro edilmiş emre yazılı senetlerin hamiline yazılı senetler gibi rehnedilebileceği yönünde bir görüş için bkz. STEINAUER, sf. 455

⁴⁵⁸ Aynı görüşte bkz. İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 365

kullandırılmasından önce bu pay bedellerinin ilgili pay sahibi tarafından ödenmesi veya kullanılan kredinin bir kısmının iştirak taahhüdünün tamamen ödenmesi için kullanılması kredi sözleşmelerinde şart koşulmaktadır. Bu yaklaşımın en önemli sebebi ise, TTK'da pay bedellerinin ödenmemesinin yaptırımı olarak öngörülen ıskat mekanizmasıdır.

TTK'nın 482/2 maddesi, ıskat işlemini düzenlemektedir. Buna göre, “*Ayrıca, yönetim kurulu, mütemerrit pay sahibini, iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklarından yoksun bırakmaya ve söz konusu payı satıp yerine başkasını almaya ve kendisine verilmiş pay senedi varsa, bunları iptal etmeye yetkilidir*”. Dolayısıyla sermaye taahhüdünü yerine getirmeyen pay sahibinin, pay sahipliğine bağlı hakları sona erdiren bir işlem olan ıskata maruz kalması söz konusu olabilir⁴⁵⁹. Bu kapsamda, pay sahibi, anonim şirkete karşı taahhüt etmiş olduğu sermaye koyma borcunu tamamıyla ifa etmez ise ve yönetim kurulu tarafından ıskat yaptırımı uygulanırsa, pay sahibi, bedellerini ödemiş olduğu payları için, daha önce yapmış olduğu ödemelerden kaynaklanan hakları da dâhil, pay sahipliği statüsünden kaynaklanan tüm haklarını kaybedecektir⁴⁶⁰. İskat yaptırımının, söz konusu paylara ilişkin pay sahipliği statüsünden kaynaklanan tüm hakları sona erdirici etkisinin bir sonucu olarak, pay sahipliği statüsü ve bu statüye bağlı haklar üzerinde tesis edilmiş olan pay rehni de, ıskat ile birlikte sona erer⁴⁶¹.

2. Esas Sözleşmesel Bağlamın Rehne Etkisi

TTK m. 492/1 hükmü doğrultusunda, bir anonim şirket sermayesindeki nama yazılı payların devrine ilişkin sınırlamalar, kanuni bağlam halleri hariç olmak üzere, sadece esas sözleşme ile getirilebilir⁴⁶².

⁴⁵⁹ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1537 vd.; Sami KARAHAN / Hayri BOZGEYİK, *Şirketler Hukuku*, 2. Baskı, Konya 2013, sf. 693; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 90

⁴⁶⁰ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1538; KARAHAN / BOZGEYİK, sf. 693; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 92

⁴⁶¹ GÖKSOY, sf. 335; ÇEBİ, sf. 287. İskat halinde pay üzerinde tesis edilen intifa hakkının sona ereceği yönünde bkz. KENDİGELEN, *İntifa Hakkı*, sf. 356

⁴⁶² POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 140; PULAŞLI, *Bağlı NYPS*, sf. 156; SEVİ, sf. 255; DOMANIÇ, *Kıymetli Evrak*, sf. 617; AKIN, sf. 34

a. TTK'nın Esas Sözleşmesel Bağlama İlişkin Düzenlemeleri

TTK, esas sözleşmesel devir sınırlamalarını ve bu sınırlamaların hüküm ve sonuçlarını söz konusu payların borsada kote edilmiş olup olmamasına göre ayrı ayrı düzenlemektedir⁴⁶³.

Bir anonim şirketin, borsaya kote olmayan nama yazılı paylarının devrine onay vermeme hakkını kullanabilmesi için, öncelikle TTK m. 493 uyarınca şirket esas sözleşmesinde önemli sebepler öngörülmesi gerekir⁴⁶⁴. Önemli sebep kavramında temel alınan nokta, TTK m. 493/2 hükmüne göre, söz konusu devrin pay sahipleri kompozisyona⁴⁶⁵, şirketin işletme konusu veya işletmenin ekonomik bağımsızlığı yönünden objektif bir ölçüye göre haklı olarak risk getirebilecek olmasıdır⁴⁶⁶. Şirket söz konusu pay devrine, bu devir pay sahipleri kompozisyonuna bu iki açıdan risk getiriyorsa onay vermekten kaçınabilir⁴⁶⁷.

Ayrıca şirket, esas sözleşmede önemli bir sebep öngörülmüş olmasına rağmen, bu sebeplerin devralan bakımından uygulanabilir olmaması halinde, payların gerçek değerini pay sahibine (devredene)⁴⁶⁸ ödemeyi ve devre konu payları kendi veya diğer pay sahipleri ya da üçüncü kişiler hesabına satın almayı teklif ederek de, hiçbir sebep bildirmeksizin devre onay vermeyi reddedebilir⁴⁶⁹.

TTK m. 493/4 uyarınca ise *“Paylar; miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra gereği iktisap edilmişlerse, şirket, payları edinen kişiye, sadece paylarını gerçek değeri ile devralmayı önerdiği takdirde onay vermeyi reddedebilir”*. Bu doğrultuda paylar, payları devralacak kişinin devir taraflarının iradelerinden bağımsız olarak belirlendiği kanuni bir devir işlemine konu

⁴⁶³ PULAŞLI, *Şerh II*, 1624; AKIN, sf. 34; SEVİ, sf. 261

⁴⁶⁴ KENDİGELEN, *İlk Tespitler*, sf. 402; PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1626; SEVİ, sf. 262; AKIN, sf. 37; YÜKSEL, sf. 163; ALTAY, sf. 597

⁴⁶⁵ Kanunda yer alan ifade *“pay sahipleri bileşeni”* olmakla beraber mehzaz kanunda bu ifade *“composition”* olarak kullanılmaktadır. TEKİNALP'e göre bu ifade *“pay sahipleri çevresini tanımlayan ortak payda veya özellik”* olarak anlaşılmalıdır. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 142

⁴⁶⁶ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1627; TEKİNALP, *Bağlam Sistemi*, sf. 40, 42; SEVİ, sf. 263; AKIN, sf. 40-46; YÜKSEL, sf. 163

⁴⁶⁷ Aynı doğrultuda bkz. ALTAY, sf. 599.

⁴⁶⁸ KENDİGELEN, *İlk Tespitler*, sf. 402; YÜKSEL, sf. 198; SEVİ, sf. 273; AKIN, sf. 75; ALTAY, sf. 602

⁴⁶⁹ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1628; SEVİ, sf. 271-277; AKIN, sf. 74 -77; ALTAY, sf. 602. Doktrinde kaçış klozu olarak ifade edilen bu imkâna ilişkin detaylı incelemeler için bkz. YÜKSEL, sf. 159-217

olduğunda⁴⁷⁰, örneğin miras veya cebrî icra gereği devredildiğinde, şirket devralanı şirkette pay sahibi olarak kabul etmek istemezse, başvurabileceği tek yol, söz konusu payları gerçek değerleri üzerinden satın almayı teklif etmektir. Bir diğer deyişle, bu ihtimalde şirket, artık esas sözleşmede öngörülen önemli bir sebebin varlığını ileri sürerek onay vermeyi reddedemez⁴⁷¹.

Borsaya kote edilmiş paylar bakımından ise kanun koyucu TTK m. 495'te bağlamın ancak belirli bir yüzdesel orana bağlanarak⁴⁷² getirilebilmesini kabul etmektedir. Bu durumda, borsaya kote edilmiş paylar bakımından esas sözleşmede önemli bir sebep öngörülmesine gerek yoktur; bağlam, ancak şirketin sermayesinin belirli bir kısmını, örneğin %5'ini, aşan iktisaplar bakımından öngörülebilecektir.

TTK m. 495/3 uyarınca borsaya kote paylar bakımından, TTK m. 493/4'te olduğu gibi kanun gereği bir pay devrinin söz konusu olması halinde, şirketin artık devre onay vermeme olanağı yoktur; bu halde şirket, devralanın pay sahibi sıfatını almasına onay vermekten kaçınamaz⁴⁷³.

b. Rehin Kurulmasında Anonim Şirketin Onayı

Mülga eTK döneminde esas sözleşmesel bir devir sınırlamasının varlığında, anonim şirketin onayı olmadan bağlı nama yazılı pay senetleri üzerinde geçerli şekilde rehin tesis edilip edilmeyeceği hususundaki tartışma, pay senetlerinin mülkiyetinin ve paya bağlı hakların devralana geçişinde bölünme teorisinin mi yoksa birlik teorisinin mi uygulama alanı bulacağı ekseninde şekillenmekteydi⁴⁷⁴.

⁴⁷⁰ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1634. Gerekçe'de bu maddede sayılan işlemlerin sınırlı sayıda olmadığı ifade edilmektedir. Bu işlemlerin ortak özelliği, mülkiyet geçişinin doğrudan kanundan kaynaklanması ve devralan kişinin, devir taraflarının iradelerinden bağımsız şekilde belirlenmesidir. Bu sebeple, devralanın iradi olarak belirlenmediği kanuni diğer devir işlemleri de, kanunda açıkça zikredilmese bile, bu madde kapsamında değerlendirilmelidir. Aynı görüşte bkz. ALTAY, sf. 607; UZEL, sf. 170, SEVİ, sf. 294; AKIN, sf. 122; YÜKSEL, sf. 183.

⁴⁷¹ SEVİ, sf. 294; AKIN, sf. 117; YÜKSEL, sf. 180

⁴⁷² TTK m. 495/1 uyarınca “*Şirket, borsada kote edilmiş nama yazılı payları iktisap eden bir kimseyi, pay sahibi olarak tanımayı, ancak esas sözleşme, iktisap edilebilecek nama yazılı paylar ile ilgili olarak iktisap edenin pay sahibi olarak tanınacağı, sermayeyi esas alan ve yüzde ile ifade edilen bir iktisap üst sınırı öngörmüş ve bu üst sınır aşılmışsa reddedebilir*”.

⁴⁷³ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1652; AKIN, sf. 165; SEVİ, sf. 294; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 556

⁴⁷⁴ Bu tartışmanın ve doktrinde savunulan görüşlerin detayları için bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar ve Kooperatif*, sf. 652-652 ve PULAŞLI, *Bağlı NYPS*, sf. 173-179; ALTAY, sf. 578-581. Kısaca, baskın görüş olan bölünme teorisini kabul eden yazarlar, şirket pay devrini pay defterine kaydetmediği sürece, paya bağlı yönetsel hakların devredende kaldığını ve mali hakların her halde devralana geçtiğini savunmaktaydı. Bu teoriyi kabul eden yazarların çoğunluğu,

TTK döneminde ise, aşağıda detaylandırıldığı üzere, birlik veya bölünme teorilerinden hangisinin hangi durumda uygulama alanı bulduğundan bağımsız olarak ilk önce belirtmek gerekir ki, esas sözleşmede öngörülen devir sınırlamaları, her hâlükârda, payların devredildiği ana ilişkindir⁴⁷⁵. Oysaki rehinin kurulması anında, ne payın mülkiyeti rehin alana devredilmiş ne de pay sahibinin kimliği değişmiş olur⁴⁷⁶; hatta rehin kurulması halinde, MK m. 960 hükmü gereği, paya bağlı yönetsel haklar da pay sahibi dışında başka bir kişi tarafından kullanılmaz⁴⁷⁷. Bu sebeple rehin hakkının kurulması anında⁴⁷⁸, kanaatimizce anonim şirketin rehin alana onay verip vermemesinin bir önemi yoktur⁴⁷⁹; zira rehin alanın kişiliği, rehin kurulması anında pay sahipleri kompozisyonunu tehdit edecek ve şirketin yabancılaşmasına yol açacak nitelikte değildir⁴⁸⁰.

Ayrıca, pay sahipleri kompozisyonunun rehin kurulduğu anda değil, rehin paraya çevrilmesi aşamasında değişebileceği ve paraya çevrilen payları devralacak yeni pay sahibinin de, *lex commissoria* yasağının da bir sonucu olarak, rehin alan dışında bir kişi olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır⁴⁸¹. Bu sebeple, rehin kurulması anında şirket tarafından verilecek bir onay, TTK'da yer alan bağlam hükümlerinin amacına hizmet etmeyebilecek; şirketin rehin tesisine onay vermesine rağmen, yeni pay sahibi yine şirket tarafından istenmeyen bir kişi olabilecek ve pay sahibi sıfatı kazanması istenmeyen üçüncü kişiler yine de şirketten uzakta tutulamayabilecektir.

aynı zamanda yönetsel hakların rehin kapsamında olmadığı görüşünden hareket etmekte ve bağlı paylar üzerinde rehin hakkı kurulmasının şirketin onayına tabi olmadığı görüşünü savunmaktaydı. Birlik teorisini kabul eden yazarlar ise, yönetim kurulu pay devrine onay vermediği sürece paya bağlı yönetsel ve mali hakların bir bütün halinde devredende kaldığını kabul etmekteydi. Bu teoriyi savunan yazarların bir kısmı şirketin onayı olmaksızın paylar üzerinde rehin tesis edilemeyeceğini savunurken, bir kısmı ise pay rehininin cebri icra ile paraya çevirme aşamasına ilişkin olduğunu ve paraya çevirme aşamasında payların şirketin onayına tabi olmaksızın devredilebileceğini belirterek, bu paylar üzerinde şirketin onayına tabi olunmaksızın rehin tesis edilebileceğini kabul etmekteydi. Bu tartışmanın pay senetleri üzerinde tesis edilen rehne etkisi bakımından daha detaylı açıklamalar için bkz. GÖKSOY, sf. 159 vd.

⁴⁷⁵ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1708; PULAŞLI, *Bağlı NYPS*, sf. 169

⁴⁷⁶ Aynı görüşte bkz. KARAHASAN, sf. 296; KENDİGELEN, *Hapis Hakkı*, sf. 119; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar ve Kooperatif*, sf. 665

⁴⁷⁷ Detaylı bilgi için bkz. aşağı. Bölüm 4, II, A, 2, a, ii. Yönetsel Hakların Kullanılması

⁴⁷⁸ Rehin hakkının kurulması anında anonim şirketin onayının gerekli olduğuna ilişkin esas sözleşmesel düzenlemeler yapılmasının mümkün olup olmadığı bakımından açıklamalarımız için bkz. Bölüm 2, III, B, 3. Esas Sözleşme ile Rehin Yasağı veya Sınırlaması Getirilmesi

⁴⁷⁹ Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 170; İMREGÜN, *Anonim Ortaklıklar*, sf. 372; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar ve Kooperatif*, sf. 665; PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1708; PULAŞLI, *Bağlı NYPS*, sf. 170; UZEL, sf. 131

⁴⁸⁰ Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 131; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar ve Kooperatif*, sf. 665

⁴⁸¹ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1708

Bu doğrultuda, kanaatimizce esas sözleşmede yer alan devir sınırlamaları, bağlı paylar üzerinde geçerli şekilde rehin kurulmasını engellemez; bu paylar üzerinde rehin kurulmasının anonim şirket yönetim kurulunun onayına tabi olduğu sonucunu doğurmaz ve bağlı paylar üzerinde rehin kurulması açısından anonim şirketin onay vermesi rehlin tesisine ilişkin bir geçerlilik şartı teşkil etmez⁴⁸². Dolayısıyla, eTK döneminde bağlı paylar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin bölünme ve birlik teorileri ekseninde süregelen tartışmanın, TTK döneminde sadece bağlı paylar üzerinde kurulan rehlin paraya çevrilmesi aşamasında anonim şirketin onayının gerekli olup olmadığının irdelenmesi bakımından önem arz ettiği sonucuna varıyoruz⁴⁸³.

TTK, borsaya kote bağlı paylar ve borsaya kote olmayan bağlı paylar bakımından, bölünme ve birlik teorilerine ilişkin bu tartışmayı farklı şekilde sona erdirmektedir.

i. Borsaya Kote Olmayan Bağlı Paylar Üzerinde Kurulan Rehlin Paraya Çevrilmesi

TTK, bölünme ve birlik teorilerine ilişkin olarak eTK döneminde süregelen tartışmayı, borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar bakımından, 494. maddesi ile sona erdirmiştir. TTK m. 494/1 uyarınca yönetim kurulu devre onay vermediğinde, payın mülkiyeti ve paya bağlı bütün haklar devredende kalır⁴⁸⁴. TTK m. 494/2 uyarınca ise, TTK m. 493/4 kapsamında bir devir söz konusu olursa, “(...) [payların] mülkiyeti ve bunlardan kaynaklanan malvarlığına ilişkin haklar derhâl; genel kurula katılma haklarıyla oy hakları ise ancak şirketin onayı ile birlikte devralana geçer”. Dolayısıyla anonim şirket, payların bu şekilde devrine onay vermez ve payları devralan da bu payları gerçek değerleri üzerinden şirkete satmak istemezse, devralan devraldığı payların mülkiyetini, paylara bağlı genel kurula katılma ve oy haklarından yoksun olarak iktisap etmiş olur⁴⁸⁵.

⁴⁸² Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 170, 171; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 23

⁴⁸³ Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 171

⁴⁸⁴ KARAHAN / ÜNAL, sf. 742

⁴⁸⁵ KARAHAN / ÜNAL, sf. 742. KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 16. TEKİNALP, bu süreçte devralanın paya ilişkin oy haklarının askıda olduğunu ve “askıda olmak” ile yoksunluğun birbirinden farklı olduğunu ifade etmektedir. Askıda olma durumu, bu hakların kimseye ait olmaması anlamına gelmektedir. Bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 54. UZEL’e göre ise, kanunun ifadesi bu hususta yanıltıcıdır. TTK birlik teorisini benimsemiştir ve bu sebeple, her ne kadar bu madde metninde yönetsel hakların devralana geçmeyeceği öngörülse de, bu maddenin payların

Dolayısıyla, borsaya kote olmayan paylar bakımından TTK m. 494/1 ile kural olarak birlik teorisi kanunlaşmış⁴⁸⁶ ve fakat istisnai olarak, TTK m. 494/2 uyarınca cebri icradan satış da dâhil olmak üzere TTK m. 493/4'te belirtilen devirlerde bölünme teorisinin⁴⁸⁷ uygulama alanı bulması düzenleme altına alınmıştır.

Bu doğrultuda, rehnin cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi halinde üç ihtimal söz konusu olabilir: Birinci olarak, paylar anonim şirketin onayıyla bütün halinde cebri icradan payları devralan kişiye devredilebilir. İkinci ihtimalde, anonim şirketin onay vermemesi sebebiyle paylar, gerçek değerleri karşılığında bütün halinde anonim şirkete devredilebilir. Son olarak da paylar, yine anonim şirketin onay vermemesi veya payların gerçek değerleri üzerinden anonim şirkete satılmak istenmemesi sebebiyle bazı yönetsel haklardan yoksun olarak cebri icradan payları devralan kişiye devredilebilir.

Görüldüğü üzere bağlı paylar üzerindeki rehnin cebri icra yoluyla paraya çevrilmesinin söz konusu olduğu her ihtimalde, anonim şirket payları devralan kişiye onay verse de vermese de, payların mülkiyeti el değiştirmekte ve rehin paraya çevrilebilmektedir. Zira paraya çevirmede rehin alanın menfaati, payın mülkiyetine ve parasal değer ihtiva eden paya bağlı malvarlığı haklarına ilişkindir⁴⁸⁸.

mülkiyetinin ve paya bağlı hakların tümüyle devralana geçeceği; ancak yönetsel hakların ancak onay ile devralan tarafından kullanılabilmesi şeklinde anlaşılması gerekir. Bkz. UZEL, sf. 156. PULAŞLI'ya göre ise, payın miras hükümlerine göre devrıldığı durumlarda, mirasçı söz konusu payları ve bu paylara ilişkin tüm hakları, bozucu şarta bağlı olarak devralmış olur. Bkz. PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1687. Kanaatimizce bu hususta, TEKİNALP'in askıda olma haline ilişkin yorumu benimsenmelidir. TTK m. 493/4 hükmünün lafzı bu hususta açıktır; oy hakkı ve buna bağlı haklar, anonim şirketin devre ilişkin onayı ile birlikte devralana geçer. Dolayısıyla, mülkiyetin ve hakların geçişine ilişkin bu şekilde bir bölünmenin sonucu olarak söz konusu paylara bağlı oy haklarının, anonim şirket tarafından devre onay verilinceye kadar devralan tarafından kullanılamayacağı da aşikârdır. Öte yandan, payları devreden kişi de bu paylara bağlı oy haklarını kullanamayacaktır; zira payların maliki devreden kişi değildir. Hatta payların miras sebebiyle intikal ettiği durumda, devreden kişi yoktur. Bu sebeple, oy hakkı ve buna bağlı haklardan yoksun olarak bir pay devri yapıldığı kabul edilirse, oy hakkı ve buna bağlı diğer hakların malikin kim olduğu sorunu ortaya çıkmakta ve kanunda bu hususa ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bu sebeple, kanımızca kanunun lafzı ve düzenleme tarzı oy haklarının sahibinin kim olduğu konusunda sorunludur; ancak UZEL'in ileri sürdüğü şekilde, oy haklarının devralana intikal ettiğini ve fakat kullanılmadığını kabul etmek, kanunun lafzının açıklığı karşısında isabetli değildir.

⁴⁸⁶ ALTAY, sf. 590, 609; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 138, 148; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 40; KENDİGELEN, **İlk Tespitler**, sf. 404; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1613; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 550

⁴⁸⁷ ALTAY, sf. 612; KENDİGELEN, **İlk Tespitler**, sf. 405; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1674-1675. TEKİNALP'e göre bu durumda istisnai olarak "askıda bölünme" söz konusu olur. Pay sahipliği haklarındaki bu bölünme, yönetim kurulu tarafından onay veya redde ilişkin karar verene kadar devam eder. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 148.

⁴⁸⁸ Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 161

Buna karşılık, taraflar arasında rehnin özel satış yoluyla da paraya çevrilebileceği kararlaştırılmışsa, burada artık TTK m. 493/4 kapsamında olmayan, bir diğer deyişle, devralanın iradi şekilde belirlendiği, kanuni olmayan bir devir söz konusudur⁴⁸⁹. Bu durumda artık, TTK m. 494/1 düzenlemesi, bir diğer deyişle birlik teorisi uygulama alanı bulur. Şirket payları özel satış yoluyla devralan kişiye esas sözleşmede yazılı önemli bir sebebi ileri sürerek onay vermekten kaçınabilir ve bu halde rehin, anonim şirketin onayı olmaksızın özel satış yoluyla paraya çevrilemez⁴⁹⁰.

Dolayısıyla, kanaatimizce, borsaya kote edilmemiş bağlı nama yazılı payların rehni bakımından anonim şirketin onayı, sadece söz konusu payların özel satış yoluyla paraya çevrilmek istenmesi halinde devrin geçerliliğine etki edecek şekilde bir önem arz edecektir.

ii. Borsaya Kote Bağlı Paylar Üzerinde Kurulan Rehnin Paraya Çevrilmesi

Borsaya kote edilmiş paylar bakımından ise, TTK m. 495/3 uyarınca anonim şirket, cebri icra gibi kanuni devirler söz konusu olduğunda pay devrini reddedemez⁴⁹¹. Şirket borsaya kote edilmemiş paylarda olduğu şekilde, borsaya kote payların gerçek değerini devredene ödemeyi teklif ederek de payların devrine onay vermekten kaçınmaz⁴⁹²; zira TTK m. 495 borsaya kote paylar bakımından bu imkânı öngörmemiştir. Dolayısıyla borsaya kote bağlı paylar, cebri icra yoluyla her zaman paraya çevrilebilir ve bunun için herhangi bir aşamada⁴⁹³ şirketin onayına ihtiyaç yoktur.

⁴⁸⁹ Her ne kadar TTK m. 493/4'ün gerekçesinde maddede sayılan geçiş hâllerinin sınırlı sayıda (*numerus clausus*) olmadığı düzenlense de, kanaatimizce amaca uygun bir yorum ile, payları özel satış yoluyla satın alacak kişinin kimliğinin belirlenmesi kanuna değil de rehin alanın veya rehin taraflarının iradesine bırakılmış olacağından, bu şekilde özel satış yoluyla paraya çevirme hallerinin TTK m. 493/4 ve dolayısıyla m. 494/2 kapsamında olmadığı sonucuna varılmalıdır.

⁴⁹⁰ Özel satış yoluyla paraya çevirme halinde de anonim şirketin önemli sebebe dayanarak devre onay vermekten kaçınmayacağı yönünde bkz. YÜKSEL, sf. 180, dn. 101.

⁴⁹¹ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 150; UZEL, sf. 172; PULAŞLI, *Şerh II*, 1624; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 556

⁴⁹² TEKİNALP, *Bağlam Sistemi*, sf. 64; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 556; ALTAY, sf. 615; UZEL, sf. 173

⁴⁹³ TTK m. 497 ile öngörülen aşamaların TTK m. 495/3 uyarınca yapılacak devirler bakımından uygulanması söz konusu değildir. Bkz. UZEL, sf. 174

Borsaya kote bağı paylar üzerindeki rehnin özel satış yoluyla paraya çevrilmesinin söz konusu olduğu durumlarda ise, payların borsada veya borsa dışında satılması önem arz eder; zira paya bağı hakların devralana geçişine ilişkin olarak kanun, TTK m. 497’de payların borsada veya borsa dışında devri hallerini ayrı ayrı düzenleme altına almaktadır.

Buna göre, rehnin borsada yapılacak bir özel satış yoluyla paraya çevrilmesi halinde, devredilen paylardan kaynaklanan tüm pay sahipliği hakları, devralanın pay sahipliği sıfatının tanınması talebiyle şirkete başvurmasına veya şirketin onayına bağı olmaksızın devir anında⁴⁹⁴ kendiliğinden⁴⁹⁵ devralana geçer⁴⁹⁶. Devralan pay sahipliği sıfatı şirket tarafından tanınmıncaya kadar, devraldığı paylara ilişkin genel kurula katılma, oy hakkı ve oy hakkına bağı hakları kullanamaz⁴⁹⁷.

Rehnin borsa dışında yapılacak bir özel satış yoluyla paraya çevrilmesi halinde ise, payları borsa dışında devralan kişi, pay sahipliği sıfatının tanınması için şirkete başvuruncaya dek payları ve paylara bağı hakları iktisap edemeyecektir. Payların mülkiyeti ve paya bağı tüm haklar⁴⁹⁸, devralanın pay sahipliği sıfatının tanınması istemi ile şirkete başvurması⁴⁹⁹ üzerine devralana geçerken⁵⁰⁰, paylara bağı genel

⁴⁹⁴ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 155; UZEL, sf. 40. TTK m. 496 uyarınca borsaya kote edilmiş nama yazılı payların borsada satılmaları halinde MKK devreden kimliğini ve satılan payların sayısını anonim şirkete bildirmek veya anonim şirketin bu bilgilere teknik erişimini sağlamakla yükümlüdür. Bu bildirim yükümlülüğü, anonim şirketin devirden haberdar olmak suretiyle, buna ilişkin bilgileri şirket pay defterine işleyebilmesi ve şirket pay defterinin gerçek durumu yansıtmamasının sağlanması amacıyla öngörülmektedir. Bkz. UZEL, sf. 42; KENDİGELEN, **İlk Tespitler**, sf. 407; TTK m. 496 gerekçesi (Kazancı Hukuk Otomasyon). Buna karşılık TEKİNALP, borsaya kote nama yazılı payların borsada satılması halinde, payların mülkiyetinin ve paylara bağı hakların devralana geçiş anının MKK tarafından TTK m. 496 uyarınca yapılacak bildirim anı olduğunu belirtmektedir. Bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 72. Kanaatimizce, TTK m. 497/1 hükmünde paylardan kaynaklanan hakların “(...) payların devri ile birlikte (...)” devralana geçeceği öngörüldüğünden, TEKİNALP’in bu görüşüne katılmak uygun değildir ve payların mülkiyeti ve paya bağı haklar borsada gerçekleştirilen satış anında devralana intikal eder. MKK tarafından yapılan bildirim, pay defterine yapılan kayıtların açıklayıcı nitelikte olduğu da dikkate alındığında, payların mülkiyetinin ve paylara bağı hakların devralana geçişinde kurucu bir rol oynamamalıdır. Aynı görüşte bkz. KARAHAN / ÜNAL, sf. 744

⁴⁹⁵ TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 69; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1656

⁴⁹⁶ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 155; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 69; UZEL, sf. 40; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1656

⁴⁹⁷ UZEL, sf. 40; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 155; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 69. Aksi görüşte bkz. KARAHAN / ÜNAL, sf. 744

⁴⁹⁸ TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 73; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 155

⁴⁹⁹ Bu başvuru aynı zamanda devralanın devri şirkete bildirmesi anlamına da gelir. Bkz. UZEL, sf. 42. Borsada yapılan devirler bakımından devralanın devri şirkete bildirmesine ilişkin olarak TTK m. 496 benzeri bir düzenleme yer almamaktadır. Dolayısıyla, satın alma borsa dışında gerçekleştiği zaman, MKK’nın anonim şirkete herhangi bir bildirim yapma yükümlülüğü yoktur; bu yükümlülük payları

kurula katılma, oy hakkı ve oy hakkına bağlı hakların devralan tarafından kullanılabilmesi, ancak şirketin de bu devralanı tanınması ile mümkün hale gelecektir⁵⁰¹.

Bu doğrultuda, borsaya kote nama yazılı paylar üzerinde tesis edilmiş bir rehlin borsada veya borsa dışında gerçekleştirilen bir özel satış yoluyla paraya çevrilebilmesi için, anonim şirketin devralanı tanınmasına veya satışa ilişkin başka bir şekilde onay vermesine gerek yoktur. Bu paylar üzerindeki rehin, borsada yapılacak bir satışla, satışın gerçekleştiği anda ve borsa dışında yapılacak bir satışla, devralan tarafından pay sahipliği sıfatının tanınması talebiyle şirkete başvurulduğu anda paraya çevrilebilmiş olur. Anonim şirketin payları devralan kişiye ilişkin onayı ise sadece, bu kişinin edindiği paya bağlı oy hakkı ve buna bağlı diğer yönetsel hakları kullanabilmesine ilişkin olduğundan, anonim şirketin bu satışa ilişkin onayının, payların mülkiyetinin devrine hiçbir etkisi yoktur⁵⁰².

c. TTK m. 492/2 Hükümünün Rehne Kıyasen Uygulanması Sorunu

Esas sözleşmesel bağlamın intifa hakkına da uygulanabilir olduğuna ilişkin TTK m. 492/2 hükmünün, bağlı paylar üzerinde, yine sınırlı bir ayni hak olan rehin hakkının kurulması halinde de kıyasen uygulanmasının mümkün olup olmadığının da son olarak değerlendirilmesi gerekir.

Bu şekilde kıyasen bir uygulamanın ilk bakışta mümkün olduğu düşünülebilse de, kanunun bağlama ilişkin düzenlemelerdeki *ratio legis* dikkate alındığında, kanaatimizce doğrudan bu şekilde bir kıyas yaparak sonuca varmak isabetli değildir.

devralana aittir. Bu bildirim yapılmadığı sürece, devralanın anonim ortaklık tarafından tanınması süreci başlamaz. Bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 70, 72; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1659.

⁵⁰⁰ UZEL, sf. 46; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1656. Bu aşamada söz konusu devralan anonim şirket pay defterine “oydan yoksun pay sahibi” olarak kaydedilmelidir. Bkz. BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 557

⁵⁰¹ UZEL, sf. 46; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1656

⁵⁰² KENDİGELEN, **İlk Tespitler**, sf. 407; UZEL, sf. 52, 53, 65, 68, 69. Bununla birlikte doktrinde TEKİNALP tarafından, payları borsadan veya borsa dışından devralan kişinin anonim şirket tarafından tanınmaması ve anonim şirketin söz konusu devirlere onay vermeyi reddetmesi halinde, bu kararın geriye etkili olarak etki doğuracağı savunulmaktadır. Dolayısıyla, TEKİNALP’e göre, TTK m. 497 uyarınca devralana intikal etmiş olan paylar ve paylara ilişkin mali ve bazı yönetsel haklar, anonim şirketin devre ilişkin red kararı ile birlikte devredene geri döner ve devreden devre konu tüm payların, bu paylara bağlı tüm haklar ile birlikte, yeniden maliki olur. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 156. Aksi görüşte bkz. PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1657. Biz de TTK m. 497 hükmünde mülkiyetin ve paya bağlı hakların geçişine ilişkin yer alan açık düzenlemeler karşısında, TEKİNALP’in bu görüşüne katılmıyoruz.

Esas sözleşmesel bağlam öngörülmesinde asıl önemli nokta, yönetsel hakların kullanılmasına ilişkindir; çünkü esas sözleşmesel bağlamın temel amacı, şirketin yabancılaşmasının önlenmesi⁵⁰³ ve pay sahipleri kompozisyonunun korunmasıdır⁵⁰⁴. İntifa hakkı sahibi de, söz konusu paylara ilişkin yönetsel hakları kullanan kişidir⁵⁰⁵. Bu durumda esas sözleşmesel bağlama ilişkin kuralların, paylar üzerinde intifa hakkı kurulurken de uygulanması tabiidir⁵⁰⁶.

Buna karşılık, MK m. 960 hükmü doğrultusunda rehin hakkı tesis edildiğinde yönetsel haklar, rehin alan tarafından değil; pay sahibi tarafından kullanılır⁵⁰⁷. Aynı doğrultuda, TTK m. 492'nin gerekçesinde de intifa hakkına ilişkin açık bir düzenlenmede bulunulmasının nedeni olarak, intifa hakkı sahibinin oy hakkını kullanabilmesi gösterilmekte; ancak rehin hakkı sahibinin bu şekilde bir hakkı olmadığı belirtilmektedir⁵⁰⁸.

Bu sebeple kanaatimizce, rehin hakkı kurulması bakımından TTK m. 492/2 hükmünün kıyasen uygulanarak, bağlama ilişkin esas sözleşmesel düzenlemelerin pay rehnine de kıyasen uygulanması gerektiği ve bağlı paylar üzerinde rehin kurulması anında, payların borsaya kote olup olmadığına bakılmaksızın şirketin onayının aranması gerektiği yönünde bir görüş, kabul edilebilir değildir⁵⁰⁹.

3. Esas Sözleşme ile Rehın Yasağı veya Sınırlaması Getirilmesi

Uygulamada bazı anonim şirketlerin esas sözleşmelerinde şirket payları üzerinde rehin kurulmasının yasaklandığı veya şirket payları üzerinde kurulacak rehinlerin şirketin onayına tabi tutulduğuna ilişkin düzenlemelerin yer aldığı da görülmektedir⁵¹⁰.

⁵⁰³ TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 48; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1615; KARAHAN / ÜNAL, sf. 737; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 550; ALTAY, sf. 569

⁵⁰⁴ UZEL, sf. 94; TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 18

⁵⁰⁵ Yönetsel pay sahipliği haklarının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılması bakımından detaylı açıklamalar için bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 203-331

⁵⁰⁶ TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 24

⁵⁰⁷ Bkz. aşağıda Bölüm 4, II, A, 2, a, ii. Yönetsel Hakların Kullanılması

⁵⁰⁸ TTK m. 492 gerekçesi (Kazancı Hukuk Otomasyon)

⁵⁰⁹ Aynı görüşte bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 23

⁵¹⁰ eTK döneminde esas sözleşme ile pay devrinin tamamen yasaklanabildiği kabul gördüğünden, eTK döneminde rehnin de esas sözleşme ile tamamen yasaklanabileceği evleiyetle kabul edilmeydi. Bkz. KENDİGELEN, **Hapis Hakkı**, sf. 119; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar ve Kooperatif**, sf. 665; ARSLANLI, **Pay**, sf. 287.

Kanaatimizce anonim şirket esas sözleşmesi ile rehin yasağı ve sınırlaması getirilmesi geçerli değildir⁵¹¹; zira, anonim şirket esas sözleşmeleri ile rehin yasakları veya sınırlamaları getirilmesi kanunun amacına ve payın devredilebilirliği ilkesine⁵¹² aykırıdır ve kanun koyucunun bu hususa ilişkin suskunluğu bilinçlidir. Şöyle ki:

- Limited şirketlere ilişkin TTK m. 600/2 hükmü uyarınca “*Şirket sözleşmesiyle, esas sermaye payı üzerinde rehin hakkı kurulması genel kurulun onayına bağlanabilir. Bu hâlde geçişe ilişkin hükümler uygulanır. Genel kurul sadece haklı sebeplerin varlığında rehin hakkı kurulmasına onay vermekten kaçınabilir*”. Dolayısıyla kanun koyucu, limited şirket sözleşmeleri ile rehin sınırlamaları ve yasaklamaları getirilebileceğini kabul etmekteyken, anonim şirketler bakımından aynı düzenlemeyi getirmemiştir. Gerekçe’ye göre, limited şirketler bakımından bu yönde bir düzenleme getirilmesinin sebebi, MK m. 954 hükmü ışığında, limited şirket payının devrinin tamamen yasaklanmasının mümkün olmasıdır⁵¹³. Bu sebeple, kanun koyucunun anonim şirketler bakımından bu yönde düzenlemeler getirmemekte bilinçli bir tercihte bulunduğu ve anonim şirket esas sözleşmelerinde rehin yasaklarına ilişkin düzenleme yapılmasına cevaz vermeme amacında olduğu kabul edilmelidir.
- TTK anonim şirket payının devrine ilişkin herhangi bir yasaklama imkânı getirmemekte, bu yönde bir yasaklama getirilmesine cevaz veren bir düzenleme içermemekte⁵¹⁴ ve TTK m. 492/1 hükmü ile pay devrinin kanunda öngörülen haller dışında ancak esas sözleşme ile ve sadece kanunda belirtilen çerçeve dâhilinde sınırlandırılabilceğini öngörmektedir. Devrin tamamen yasaklanmadığı ve sınırlandırılmasının da ancak kanunun çizdiği çerçeve dâhilinde mümkün olduğu⁵¹⁵ dikkate alındığında, rehin kurulmasına ilişkin yasak ve sınırlamaların da kanun ile açıkça izin verilen ölçüde ve çerçevede

⁵¹¹ Aynı görüşte bkz. PULAŞLI, **Şerh II**, 1625; UZEL, sf. 131

⁵¹² Anonim şirket payının devredilebilirliği ilkesi, anonim şirket paylarının ve pay sahipliği sıfatının devrinin kural olarak serbest olduğu, anonim şirketin onayına tabi olmadığı ve istisnai olarak ancak kanunda öngörülen şekilde ve çerçevede engellenebileceğini ifade eder. Payın devredilebilirliği ilkesi, anonim şirketlere ilişkin en temel kurallardan bir tanesidir ve payların devredilebilirliği bir pay sahipliği hakkıdır. Bkz. TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf.1, 2; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 555; SEVİ, sf. 53; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1622; ÇEBİ, sf. 46

⁵¹³ Bkz. TTK m. 600 gerekçesi (Kazancı Hukuk Otomasyon). Limited şirket payının devrinin yasaklanabilmesi açısından ayrıca bkz. yuk. dn. 415

⁵¹⁴ TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**, sf. 80. eTK dönemi ile ilgili olarak bkz. yuk. dn. 434.

⁵¹⁵ ALTAY, sf. 594

mümkün olması gerektiği kabul edilmelidir. Neticede rehnin teminat fonksiyonu, paraya çevrilme aşamasında payın devredilebilir olmasını gerektirir. Bağlama ilişkin olarak kanun ile çerçevesi çizilen devir sınırlandırılmalarının ağırlaştırılmasının TTK m. 493/7 uyarınca yasak olduğu⁵¹⁶ da dikkate alındığında, esas sözleşme ile rehin yasağı veya sınırlaması getirilmesinin geçersiz olduğu kabul edilmelidir⁵¹⁷.

- Kanun koyucunun anonim şirket esas sözleşmelerinde yasaklayıcı ve sınırlayıcı düzenlemeler getirilmesini amaçlamadığı ve bilinçli olarak bu konuda suskun kaldığı hususunda, TTK m. 492/2 hükmünün gerekçesi de yol göstericidir. Anılan madde gerekçesine göre de, anonim şirket esas sözleşmelerinin rehin hakkına ilişkin olarak TTK m. 492’de öngörüldüğü şekilde bir bağlam getirmesi kanuna aykırıdır⁵¹⁸.

Dolayısıyla, anonim şirket esas sözleşmelerinde bağlam bulunup bulunmadığından bağımsız olarak, paylar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin bir yasaklama veya kurulacak olan rehinlerin şirket yönetim kurulunun onayına bağlı olduğuna ilişkin esas sözleşmesel bir düzenleme getirilmesi kanaatimizce geçerli değildir⁵¹⁹.

⁵¹⁶ Söz konusu yasak, kanunun öngördüğü sınırların dışına çıkılarak payın devredilebilirliği ilkesini ihlal eden diğer tüm kısıtlamaları da kapsayacak şekilde yorumlanmalıdır. Esas sözleşmeye rehin hakkı tesisine ilişkin bir yasak getirmek de payın devredilebilirliği ilkesini, TTK’da öngörülenden daha fazla kısıtlayacaktır. Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 136

⁵¹⁷ Aynı görüşte bkz. UZEL, sf. 131; PULAŞLI, **Şerh II**, 1625. TTK m. 493/7’ye ilişkin olarak Gerekçe’de de “493 üncü maddede öngörülmemeyen her sınırlama devredilebilirlik şartlarının ağırlaştırılmasıdır” ifadesi yer almaktadır. (Kazancı Hukuk Otomasyon)

⁵¹⁸ TTK m. 492 gerekçesi (Kazancı Hukuk Otomasyon)

⁵¹⁹ Esas sözleşmesel bir bağlam söz konusu olmaksızın, esas sözleşmede bir düzenleme yapılarak paylar üzerinde intifa hakkı tesis edilmesinin yasaklanması veya sınırlandırılmasının geçerli olmadığı yönünde ayrıca bkz. ALTAY, sf. 592

BÖLÜM 3

YEDİEMİN KAVRAMI VE YEDİEMİN SÖZLEŞMESİ

Anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında tasarruf işlemi, (i) hamiline yazılı pay senetlerinde zilyetliğin devri, (ii) nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberlerde ciro ya da yazılı rehin beyanı yapılması ve zilyetliğin devri ve (iii) gerçek nama yazılı pay senetlerinde yazılı rehin beyanı yapılması ve zilyetliğin devri işlemleridir⁵²⁰. Dolayısıyla, anonim şirket pay senetleri veya ilmühaberleri üzerinde bir rehin hakkının tesis edilmesi bakımından, rehin konusu pay senetlerinin veya ilmühaberlerin türü ne olursa olsun, kural olarak bunlar üzerindeki zilyetliğin rehin veren tarafından rehin alana devredilmesi gereklidir.

Öte yandan, pratikte bazı durumlarda, rehin verenin rehne konu pay senetlerinin veya ilmühaberlerin dolaysız zilyetliğini rehin alana devretmesi mümkün olmayabilir veya dolaysız zilyetliğin rehin alana devredilmesi, rehin tarafları üzerinde makul olmayan bir külfet doğurabilir. Örneğin, rehin veren ile rehin alanın farklı ülkelerde bulunması durumunda, pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin rehin alana devredilmesi, bazı zorluklara sebep olabilmekte ve bu sebeple, rehne konu pay senetleri veya ilmühaberlerin dolaysız zilyetliğinin rehin alan yerine, rehin veren ile aynı ülkede bulunan üçüncü bir kişiye devredilmesi gündeme gelebilmektedir. Bazı hallerde ise, rehin taraflarından herhangi biri, pay senetlerine ya da ilmühaberlere veya rehnin akıbetine ilişkin bir takım menfaatlerinin, diğer rehin tarafınca yeteri kadar korunmayacağını düşünebilir ve bu nedenle rehin süresince rehin taraflarının menfaatlerinin, rehin taraflarının her ikisinin de güvenini kazanmış tarafsız bir kişi tarafından korunmasına ihtiyaç duyulabilir. Örneğin, rehin veren pay senetlerinin rehin süresince rehin alan tarafından güvenli bir yerde ve özenle korunacağına inanmayabilir veya rehin alanın pay senetleri üzerinde bir takım tasarruflarda

⁵²⁰ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C. Pay Senetleri

bulunabileceğinden kaygı duyabilir⁵²¹. Benzer şekilde rehin alan da, rehin veren tarafından pay sahipliği haklarının kullanılması sırasında, rehin alanın rehne ilişkin menfaatlerini koruyacağı konusunda rehin verene karşı güven beslemeyebilir.

Çalışmamızın bu bölümünde temel olarak, rehne konu pay senetlerinin veya ilmühaberlerin zilyetliğinin devredildiği, rehin taraflarının tamamının güvenini haiz bu üçüncü kişinin hukuki konumu ve bu kişi ile rehin tarafları arasındaki ilişkilerin niteliği ortaya konulacaktır. Bu doğrultuda öncelikle, Türk hukukunda yer verildiği şekilde yediemin ve güvenilir üçüncü kişi kavramları ve ayrıca, Anglo-amerikan hukukunda başvuru olan *escrow* ve *trust* kavramları tanıtılacak ve çalışmamız içeriğinde yediemin kavramından bahsedilmekle, tanıtılan bu kavramlardan hangisinin ne kapsamda ifade edilmek istendiği hususunda bir çerçeve çizilecektir. Bu şekilde yediemin kavramının genel hatlarıyla ortaya konulmasının ardından, pay senetlerinin zilyetliğinin yedime devredilmesi suretiyle rehin hakkı tesisine ilişkin olarak rehin tarafları ve yediemin arasında akdedilebilecek borçlandırıcı nitelikteki bir sözleşmenin tarafları, nitelikleri, başlıca bazı özellikleri ve borçlandırıcı rehin sözleşmesi ile ilişkisi de çalışmamızın bu bölümünde inceleme altına alınacaktır.

Ayrıca, çalışmamızın bu ve bundan sonraki bölümlerinde, ayrıca açıkça belirtilmediği sürece, pay senetleri ibaresi ile anonim şirket paylarını temsil eden nama yazılı, hamiline yazılı ve gerçek nama yazılı pay senetleri ile nama veya hamiline yazılı payları temsil etmek üzere anonim şirket tarafından bastırılan ilmühaberler ifade edilmektedir. Zira, pay rehni kurulmasında zilyetliğin devri şartının yerine getirilmesi bakımından pay senedinin türü veya rehin konusunun bir ilmühaber teşkil edip etmemesi, değerlendirmelerimizde herhangi bir farklılığa yol açmamaktadır.

I. Yediemin Kavramı

A. Türk Hukukunda Yediemin Kavramı

Yediemin kavramının Türk mevzuatında belirli bir tanımı bulunmamakla birlikte, kanun koyucu, yargı veya öğreti tarafından yediemin veya güvenilir kişi

⁵²¹ SEROZAN, *Eşya Hukuku*, sf. 349

kavramlarına farklı kanunlarda ve konseptlerde değişik amaçlarla yer verildiği görülmektedir.

1. Türk Kanunlarında Yediemin Kavramı

TBK uyarınca güvenilir kişi kavramına, saklama sözleşmesinin bir türü olarak düzenlenen güvenilir kişiye bırakma sözleşmesi kapsamında atıf yapılmaktadır⁵²². TBK m. 569 hükmü uyarınca “Birden çok kişi, haklarını korumak üzere, hukuki durumu çekişmeli veya belirsiz olan şeyi, bir güvenilir kişiye bırakırlarsa, bu kişi, saklatanların tamamının rızası veya hâkimin kararı olmadıkça, onu hiçbirine geri veremez”. Dolayısıyla, TBK anlamında kullanıldığı haliyle yediemin, hukuki durumu çekişmeli veya belirsiz olan bir eşyayı, söz konusu çekişme veya belirsizlik sona erinceye dek saklamak üzere, tarafların kendi aralarında anlaşarak serbestçe belirledikleri, işlemin tüm taraflarının güvenini haiz bir üçüncü kişiyi ifade etmektedir⁵²³.

Öte yandan, HMK ve İİK sistematüğinde yediemin, TBK ile öngörüldüğü şekilde tarafların ortak iradesi ile atanan bir kişiyi değil; kamu görevinin icrasına (örneğin, ihtiyati tedbire veya hacze konu bir malın muhafaza edilmesine) yardımcı olmak amacıyla⁵²⁴ mahkeme veya idare tarafından atanan⁵²⁵ ve söz konusu mahkeme veya idare tarafından verilen yetkiye istinaden, kendisine saklanmak üzere bir eşya tevdi edilen güvenilir kimseleri ifade etmektedir⁵²⁶.

Örneğin, ihtiyati tedbir kararını düzenleyen HMK m. 391 hükmü uyarınca “Mahkeme, tedbire konu olan mal veya hakkın muhafaza altına alınması veya bir yediemine tevdi ya da bir şeyin yapılması veya yapılmaması gibi, sakıncayı ortadan

⁵²² eBK’da yediadil olarak ifade edilmesine karşın TBK, söz konusu kavrama güvenilir kişi olarak yer vermektedir. eBK m. 471 hükmü uyarınca: “İki veya daha ziyade kimseler haklarını muhafaza için hukuki vaziyeti munazaalı veya şüpheli olan bir şeyi müstevdi veya yediadile tevdi ederlerse müstevdi veya yediadil bunları bütün alâkadarların muvafakati veya hâkimin kararı olmadıkça hiç birine iade edemez”.

⁵²³ TANDOĞAN, C. I/1, sf. 65; Mustafa Alper GÜMÜŞ, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 2, 2. Bası, İstanbul 2012, sf. 275 (GÜMÜŞ, C. II)

⁵²⁴ GÜMÜŞ, C. II, sf. 275

⁵²⁵ Haczedilen taşınır eşyaların Adalet Bakanlığı tarafından yetki verilen gerçek veya tüzel kişilere ait lisanslı yediemin depolarında muhafaza edileceği ve yediemin ile yediemin depolarına ilişkin detaylı bilgi için bkz. PEKCANİTEZ / ATALAY / SURGURTEKİN ÖZKAN / ÖZEKEŞ, sf. 293

⁵²⁶ Haluk ERUYGUR, **Yedieminlik**, Ankara 2008, sf. 53; PEKCANİTEZ / ATALAY / SURGURTEKİN ÖZKAN / ÖZEKEŞ, sf. 293

kaldıracak veya zararı engelleyecek her türlü tedbire karar verebilir". Taşınır malların haczini düzenleyen İİK m. 88/2 ve 88/4 hükümlerine göre de, "Üçüncü şahsın elinde bulunan taşınır mallar haczedildiğinde, üçüncü şahsın kabulü hâlinde üçüncü şahsa yediemin olarak bırakılır" ve "Haczedilen mallar, Adalet Bakanlığı tarafından yetki verilen gerçek veya tüzel kişilere ait lisanslı yediemin depolarında muhafaza edilir".

Görüldüğü üzere, yediemin veya güvenilir kişi kavramlarına Türk mevzuatı altında çeşitli anlamlar yüklenmekte ve her durumda yediemin, bir eşyayı belirli bir süre için güvenli şekilde saklamak üzere belirlenen kişiyi ifade etmektedir. Ancak bazı kanunlarda yediemin, bir kamu görevinin icrasına yardımcı olmak amacıyla mahkeme veya idare tarafından atanan güvenilir kişileri ifade etmek üzere kullanılırken; bazı kanunlarda ise hukuki durumu çekişmeli veya belirsiz olan bir eşyayı saklayan güvenilir kişilere ilişkin bir kavram olarak kullanılmaktadır.

2. Taşınır Rehni Kurulması Bakımından Yediemin Kavramı

MK m. 939/3 hükmü uyarınca "*Taşınır fiilen yalnız rehin verenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmaz*". MK m. 939/3 hükmü ile ortaya konulan ve taşınır rehnine hâkim prensiplerden bir tanesi olan kamuya açıklık prensibine göre, bir taşınır eşya üzerinde rehin kurulduğunun üçüncü kişilerce anlaşılabilir⁵²⁷ ve dışarıdan görülebilir olması gerekir⁵²⁸. Dolayısıyla rehin veren, rehin konusu taşınır eşyaya "*el uzatabildikçe*"⁵²⁹ taşınır eşya üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş olmaz⁵³⁰. Kamuya açıklık prensibi uyarınca üçüncü kişiler, borçlunun tek başına fiili hâkimiyetindeki taşınır eşyalar üzerinde bir rehin yükü olmadığına güvenebilmelidir⁵³¹ ve bu sayede, taşınırların tedavülünde güven sağlanmalıdır⁵³².

⁵²⁷ DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 81; CANSER, sf. 91; SAYMEN / ELBİR, sf. 632; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 465; AKİPEK, sf. 124; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 72; WIELAND, sf. 254; ROSSEL / MENTHA, sf. 234; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 165; NOMER / ERGÜNE, sf. 245; FOËX, sf. 120; STEINAUER, sf. 409

⁵²⁸ KARAHASAN, sf. 270; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 992; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 79; SAYMEN / ELBİR, sf. 632; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 465; AKİPEK, sf. 124; WIELAND, sf. 254; ROSSEL / MENTHA, sf. 234; AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 837; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 658; ÇEBİ, sf. 69; FOËX, sf. 120; STEINAUER, sf. 409

⁵²⁹ SEROZAN, **Taşınır Rehni**, sf. 273; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 345

⁵³⁰ ESKİOCAK, sf. 75; FOËX, sf. 284

⁵³¹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1003; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 79; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 465; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 165; AYAN, sf. 272; NOMER / ERGÜNE, sf. 245; ESKİOCAK, sf. 75; AYBAY / HATEMİ, sf. 294; FOËX, sf. 284

Kamuya açıklık prensibi ile paralel olarak, taşınır eşyalar üzerinde rehin kurulabilmesi için, rehin alanın rehin zilyetliğini kazanması; diğer bir anlatımla, rehin verenin rehin konusu üzerindeki dolaysız (vasıtasız) zilyetliğine son verilmesi ve rehne konu taşınırın zilyetliğinin, kural olarak, rehin alana devredilmesi gerekir⁵³³.

Öte yandan MK m. 939/3 ile öngörülen temel amaç, rehin konusu taşınır eşya üzerinde rehin alanın himayesinden ziyade, söz konusu taşınır eşya üzerinde rehin verenin tek başına dolaysız zilyetliğinin sona erdirilmesidir⁵³⁴. Bu doğrultuda, rehin konusu taşınır eşyanın dolaysız zilyetliğinin alacaklı rehin alan dışında üçüncü bir kişiye devredilmesinin de kural olarak rehin tesisi bakımından geçerli olduğu doktrin ve yargı tarafından kabul edilmektedir⁵³⁵.

Taşınır eşya üzerinde, zilyetliğin üçüncü kişiye devredilmesi yöntemi ile geçerli bir şekilde rehin hakkının tesis edilebilmesi için, bu üçüncü kişinin, ya bizzat rehin alan tarafından ya da rehin taraflarınca mutabakata varılarak belirlenmesi gerekir⁵³⁶. Öte yandan bu üçüncü kişinin, rehin verenin münhasır takdirine bağlı olarak, tek başına rehin veren tarafından belirlenmemesi gerekir⁵³⁷; zira, bu kişiyi

⁵³² OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 992; SAYMEN / ELBİR, sf. 23; AKİPEK, sf. 154; NOMER / ERGÜNE, sf. 245; AYBAY / HATEMİ, sf. 294

⁵³³ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 992; KARAHASAN, sf. 270; ERDEM, sf. 18, 40; WIELAND, sf. 246; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 165; CANSEL, sf. 206; NOMER / ERGÜNE, sf. 259; ÇEBİ, sf. 69; FOËX, sf. 120. SEROZAN taşınır rehni bakımından bu şartı olumsuz kamuya açıklık olarak nitelendirmekte ve “*rehin verende zilyetliğin zerresi kalmamalıdır*” diyerek ifade etmektedir. Bkz. SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 345. Ayrıca bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 2, a. Zilyetliğin Devri ve Bölüm 1, II, C, 3, d. Zilyetliğin Devri

⁵³⁴ DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 80; CANSEL, sf. 33; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 165, 166; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 346; FOËX, sf. 29, 284; STEINAUER, sf. 409; AKINTÜRK, sf. 837; ESKİOCAK, sf. 21

⁵³⁵ WIELAND, sf. 257; CANSEL, sf. 33; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 486; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 165, 166; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 80; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 49; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 661; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1005; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 346; SEROZAN, **Taşınır Rehni**, sf. 273; YASAMAN, **Menkul Kıymet Rehni**, sf. 43; FOËX, sf. 249; STEINAUER, sf. 410; NOMER / ERGÜNE, sf. 245; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 72, 81; AKINTÜRK, sf. 837; AYAN, sf. 271; ERDEM, sf. 18; GÖKSOY, sf. 100; ESKİOCAK, sf. 21; ÇEBİ, sf. 148. Aynı doğrultuda Yargıtay kararları için bkz. 19. H.D., T. 30.01.1996, E. 1995/10686, K. 1996/756; YHGK, T. 13.11.1996, E. 1996/19-609, K. 1996/764; 19. H.D. T. 29.02.2000, E. 2000/401, K. 2000/1470; 19. H.D., T. 02.03.2000, E. 2000/802, K. 2000/1571; 19. H.D. T. 05.05.2005, E. 2005/3988, K. 2005/5154; 13. H.D. T. 10.11.2005, E. 2005/10657, K. 2005/16686; 19. H.D., T. 09.10.1997, E. 1997/5941, K. 1997/8302; YHGK, T. 10.02.1999, E. 1999/11-43, K. 1999/67; 19. H.D., T. 16.02.1999, E. 1999/494, K. 1999/792 (Kazancı Hukuk Otomasyon). Aynı doğrultuda İsviçre Federal Mahkemesi kararları için bkz. ATF 102 Ia 229; ATF 59 III 131; ATF 89 II 198; ATF 89 II 192; ATF 89 II 314 (www.bger.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019); ATF 123 III 367 (www.swisslex.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019).

⁵³⁶ CANSEL, sf. 101; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1005

⁵³⁷ Öte yandan bu üçüncü kişinin alacaklı veya rehin veren tarafından tayin edilebileceği yönünde bkz. YHGK, T. 13.11.1996, E. 1996/19-609, K. 1996/764 (Kazancı Hukuk Otomasyon).

belirleme yetkisinin tek başına rehin verene bırakılmış olması halinde, rehin verenin rehin konusu üzerindeki fiili hâkimiyetinin sona erdiğinin kabul edilmesi güçtür⁵³⁸. Bu sebeple, taşınır eşyaların zilyetliğinin, tek başına rehin veren tarafından belirlenen bir kişiye devredilmesi yoluyla, bunlar üzerinde rehin tesis edilmiş olduğu kabul edilmemelidir⁵³⁹.

Rehin konusu taşınır eşyanın dolaysız zilyetliğinin devredileceği üçüncü kişi, rehin alan ve rehin veren tarafından ortaklaşa bir mutabakata varılmak suretiyle belirlenebilir⁵⁴⁰. Böyle bir durumda, belirlenen bu kişinin, hem rehin alanın hem de rehin verenin güvenini haiz kişiler arasından, rehin alan ve rehin verenin mutabakatı ile seçilmesi söz konusudur. Bu husus, MK m. 939 hükmünün gerekçesinde de “(...) taşınır eşyanın zilyetliğinin alacaklı yerine, tarafların mutabık kaldıkları güvenilir bir şahsa devri de yeterli kabul olunacaktır” şeklinde ortaya konulmaktadır⁵⁴¹.

Bununla birlikte, zilyetliğin rehin veren tarafından rehin alan dışında üçüncü bir kişiye devredildiği her durumda, bu üçüncü kişinin rehin taraflarınca bir mutabakata varılmak suretiyle, rehin taraflarının her ikisinin birden güvenini kazanmış kişiler arasından seçilmesi de gerekli değildir. Bu üçüncü kişi, bizzat rehin alan tarafından, rehin alanın kendi takdirine bağlı olarak tek başına da belirlenebilir⁵⁴². Uygulamada da kredi sözleşmelerinin teminatını teşkil etmek üzere akdedilen rehin sözleşmelerinin önemli bir kısmında, rehin verenin, rehne konu taşınır eşyayı rehin alana veya rehin alanın belirleyeceği üçüncü bir kişiye teslim etmekle yükümlü olduğuna ilişkin klostara yer verildiği görülmektedir. Bu klostar

⁵³⁸ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1005, 1006.

⁵³⁹ Bununla birlikte, söz konusu üçüncü kişinin rehin veren tarafından tek başına belirlendiği, ancak bu kişinin rehin verenle herhangi bir yakınlık ya da vekâlet, hizmet gibi bir tabiiyet veya bağımlılık yaratabilecek bir hukuki ilişki içerisinde olmadığı bazı hallerde, zilyetliğin bu üçüncü kişiye devredilmesi suretiyle taşınırılar üzerinde rehin kurulması mümkün olabilir. Dolayısıyla, bu üçüncü kişinin kimin tarafından belirlendiği hususu, bu üçüncü kişiye zilyetliğin devredilmesiyle rehmin kurulup kurulmadığının tespitinde tek başına belirleyici bir unsur teşkil etmemeli, her somut olayda bu üçüncü kişinin rehin veren karşısında bağımsız olup olmadığı ve bu doğrultuda rehin konusunun rehin verenin fiili hâkimiyetinden çıkıp çıkmadığı hususları, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında yedieminin nasıl belirlenmesi gerektiği ve rehin tarafları ile ilişkisi açısından detaylı incelemelerimiz için ayrıca bkz. aşağı. Bölüm 3, II, A. Yediemin Sözleşmesinin Tarafları

⁵⁴⁰ WIELAND, sf. 257; CANSEL, sf. 20; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 486; SEROZAN, **Taşınır Eşya**, sf. 273; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 992; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 49; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 82; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 72, 81; ERDEM, sf. 18; GÖKSOY, sf. 100; NOMER / ERGÜNE, sf. 263

⁵⁴¹ MK m. 939 gerekçesi (Kazancı Hukuk Otomasyon)

⁵⁴² OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1005; NOMER / ERGÜNE, sf. 263; MAKARACI BAŞAK, sf. 346-348

uyarınca da bu üçüncü kişiyi belirleme yetkisi tek başına rehin alan bankalara bırakılmaktadır. Zilyetliğinin rehin alan tarafından gösterilen bir üçüncü kişiye de devredilebileceğinin düzenlendiği bu tür rehin sözleşmesi klozları doğrultusunda bu üçüncü kişi, çoğunlukla rehin alanın hukuki veya finansal danışmanları arasından seçilmektedir. Aynı şekilde, rehin alanın yurtdışında kurulu bir finansal kuruluş olması halinde de bu üçüncü kişi, çoğunlukla rehin alanın Türkiye'deki bir bağlı ortaklığı, şubesi veya temsilcilik (veya irtibat) ofisi olarak belirlenmektedir.

Böyle bir durumda, genellikle zilyetliğin rehin alanın temsilcisine devredilmesi suretiyle rehin tesis edilmektedir⁵⁴³. Nitekim MK m. 978 hükmü uyarınca, *“temsilciye yapılan teslim, temsil edilene yapılmış gibi zilyetliği geçirir”*. Dolayısıyla rehin alan tarafından bu üçüncü kişinin tek başına belirlendiği durumlarda, bu üçüncü kişi ile rehin alan arasında TBK m. 40 anlamında bir temsil ilişkisi söz konusu olur⁵⁴⁴. Bu durumda bu üçüncü kişi, rehin alan tarafından kendisine tanınan temsil yetkisi doğrultusunda, çoğu zaman yalnızca rehin kurulması anında değil, aynı zamanda rehin hakkının yürürlükte olduğu süre boyunca da⁵⁴⁵ sadece rehin alanın talimatları ile bağlıdır ve yaptığı her işlem doğrudan doğruya rehin alan üzerinde sonuç doğurur.

Öte yandan, rehin konusu taşınır eşyanın fiilen teslim edildiği, rehin alan dışındaki üçüncü kişinin mutlaka rehin alanın temsilcisi olması da gerekli değildir. Rehin konusunun doğrudan fiili hâkimiyetine bırakıldığı bu üçüncü kişi, rehin alanın zilyet yardımcısı da olabilir⁵⁴⁶. Böyle bir durumda, bu üçüncü kişi rehin konusu taşınırı fiilen yedinde tutmakla beraber, taşınıra ilişkin herhangi bir ayni veya şahsi hakka sahip olmamakta⁵⁴⁷; taşınır eşya üzerinde dolaysız bile olsa herhangi bir zilyetlik kazanmamaktadır. Rehin konusunun bu üçüncü kişiye teslim edilmesi ile

⁵⁴³ CANSEL, sf. 110; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 167; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1006; FOËX, sf. 249; GÖKSOY, sf. 100; MAKARACI BAŞAK, sf. 346; NOMER / ERGÜNE, sf. 263. Aynı doğrultuda bkz. YHGK, T. 13.11.1996, E. 1996/19-609, K. 1996/764 (Kazancı Hukuk Otomasyon). Ayrıca bkz. ATF 123 III 367 (www.swisslex.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019)

⁵⁴⁴ MAKARACI BAŞAK, sf. 346

⁵⁴⁵ Aynı doğrultuda bkz. YHGK, T. 13.11.1996, E. 1996/19-609, K. 1996/764 (Kazancı Hukuk Otomasyon).

⁵⁴⁶ DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 167; CANSEL, sf. 110; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1006

⁵⁴⁷ DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 167; CANSEL, sf. 110; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1006. Zilyet yardımcılarının ellerinde bulundurdıkları eşyalar üzerinde ayni veya şahsi herhangi bir hak iddia edemeyeceği yönünde bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 21; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 52; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 66

zilyetlik üçüncü bir kişiye devredilmiş olmaz⁵⁴⁸. Böyle bir durumda rehin konusunun dolaysız zilyedi rehin alandır; ancak rehin alan bu dolaysız zilyetliğini, zilyet yardımcısı aracılığıyla kullanmaktadır.

Taşınır eşyaların zilyetliğinin rehin alanın temsilcisine devredildiği veya fiilen rehin alanın zilyet yardımcısının hâkimiyetine bırakıldığı durumlarda, rehin verenin bu üçüncü kişiye karşı herhangi bir güven besleyip beslemediği hususu, söz konusu taşınır rehin verenin fiili hâkimiyetinden çıktığı sürece, rehnin geçerli bir şekilde tesis edilebilmesi bakımından herhangi bir rol oynamaz⁵⁴⁹.

B. Anglo-amerikan Hukukunda *Escrow* Aracısı ve *Trustee* Kavramları

Anglo-amerikan hukuku kapsamında, taşınır veya taşınmaz eşyaların zilyetliğinin veya mülkiyetinin devredildiği güvenilir kişileri içeren iki temel konsept söz konusudur: *escrow* ve *trust*⁵⁵⁰.

Anglo-amerikan hukukuna göre, her iki tarafa borç yükleyen borçlandırıcı nitelikteki bir sözleşmeden doğan borçların ifasını güvence altına alabilmek amacıyla, bu sözleşmenin taraflarının güvenliğini kazanmış üçüncü bir kişinin katılımına ihtiyaç duyulduğu hallerde, bu taraflar ile güvenilir üçüncü kişi arasında bir *escrow* sözleşmesi akdedilir ve bu güvenilir üçüncü kişi *escrow* aracısı⁵⁵¹ olarak adlandırılır⁵⁵². Böylece her bir temel sözleşme tarafı, diğer tarafın borcunu ifa edip

⁵⁴⁸ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 66; NOMER / ERGÜNE, sf. 21; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 52

⁵⁴⁹ CANSEL, sf. 111; DAVRAN, *Menkul Rehni*, sf. 168

⁵⁵⁰ *Escrow* ve *trust* kavramlarının her ikisi de Türkçeye tercüme edilmek istendiğinde, hem bu iki kavram arasındaki farkların tam olarak ortaya konulması güçleşmekte hem de bu kavramların Türk hukukundaki benzerleri olan yediemin ve mutemet kavramları ile karışıklığa sebep olunabilmektedir. Bu sebeple, çalışmamız kapsamında bu kavramlara İngilizcede ifade edildikleri şekilleriyle başvurulacak ve çalışmamızın bu bölümünde kısaca bu kavramların ne anlama geldikleri açıklanacaktır.

⁵⁵¹ Türk doktrininde de söz konusu üçüncü kişiyi karşılamak amacıyla “*escrow* aracısı” veya “*escrow* tutan” tabirlerine başvurulduğu görülmektedir. Söz konusu terimin İngilizce orijinali, “*escrow agent*” olup, çalışmamız kapsamında “*agent*” kelimesi, daha doğru bir tercüme olduğu düşüncesiyle ve ayrıca *escrow agent*’ın sözleşme kapsamında, adeta bir aracı gibi, sözleşmenin ifasını güvence altına alma fonksiyonunu daha iyi yansıtmaması sebebiyle Türkçeye “aracı” olarak tercüme edilmiştir.

⁵⁵² İsmail KIRCA, “*Escrow Sözleşmesi*”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 19, S. 1, Ankara 1997, sf. 46; Dilşad KESKİN, “Kaynak Kod (*Source Code*) *Escrow* Sözleşmesi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 3, S. 10, 2012, sf. 96; William A. INGRAHAM JR., “*Escrow Agreements*”, *8 U. Miami Law Review*. 75, 1953, sf. 75; Joe Alex MCFARLAND, “*Escrow-Intention of Grantor to Deliver-Admissibility in Evidence of Escrow Agent’s Opinion*”, *Mississippi Law Journal*, Vol. X, 1937-1938, sf. 76; Henry W. BALLANTINE, “*Delivery in Escrow and the Parol Evidence Rule*”,

etmeyeceğine ilişkin kaygılarını, sözleşmenin ifasının güvenilir üçüncü bir kişi aracılığıyla yerine getirilmesi suretiyle gidermiş olur⁵⁵³. Bu yapıda, temel sözleşmenin tarafları, edimlerini *escrow* aracısına karşı ifa ederler ve *escrow* sözleşmesinde belirtilen belirli koşulların gerçekleşmesi üzerine *escrow* aracısı, kendisine tevdi edilen eşyaları, sözleşmenin diğer tarafına teslim eder⁵⁵⁴. *Escrow* aracısının bu şekilde bir iade yükümlülüğünü yerine getirmesi üzerine, temel sözleşme ifa edilmiş olur⁵⁵⁵. *Escrow* sözleşmesi, bir yandan da taşınır eşyaların zilyetliğinin devrini veya mülkiyetinin devrini konu edinen iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, zilyetlik veya mülkiyet devrine ilişkin işlemlerin *escrow* aracısı aracılığıyla yerine getirilmesini öngörerek, söz konusu eşya üzerinde temel sözleşmenin taraflarının tasarruf yetkilerinin belirli koşullar gerçekleşinceye dek sınırlandırılmasını sağlamaktadır⁵⁵⁶.

Yine Anglo-amerikan hukukunda başvuru olan bir konsept olan *trust* ise, Kıta Avrupası'nın medeni hukuk, ticaret hukuku ve iflas hukuku sistemlerine oldukça yabancı bir kavramdır. Bir kişi, maliki olduğu bir takım malvarlığı değerleri üzerindeki mülkiyet hakkını, belirli bir süre boyunca veya bir takım koşullar gerçekleşinceye kadar bir başkası lehine değerlendirilmek ve bu başka kişiyi bu malvarlığı değerlerinden yararlandırmak üzere güvenilir üçüncü bir kişiye devreder⁵⁵⁷. Mülkiyet hakkını devreden kişi, *trustor* veya *settlor* olarak adlandırılırken, malvarlığı değerinin lehine değerlendirildiği ve malvarlığından yararlanma hakkı olan kişi *beneficiary* olarak adlandırılır⁵⁵⁸. *Trustee* ise mülkiyetin devredildiği güvenilir üçüncü kişidir⁵⁵⁹. Bir *trust* ilişkisinin söz konusu olabilmesi

Yale Law Journal, Volume 29, Issue 8, 1920, sf. 828; Arthur L. COBIN, "Conditional Delivery of Written Contracts", **Yale Law Journal**, Volume 36, Issue 4, 1927, sf. 446; Şerafettin EKİCİ, **Escrow Sözleşmesi**, 1. Baskı, İstanbul 2019, sf. 22.

⁵⁵³ EKİCİ, sf. 25

⁵⁵⁴ KIRCA, sf. 46; KESKİN, sf. 96; INGRAHAM JR., sf. 75; MCFARLAND, sf. 76; BALLANTINE, sf. 828; COBIN, sf. 446; EKİCİ, sf. 25-27

⁵⁵⁵ KIRCA, sf. 50

⁵⁵⁶ KIRCA, sf. 45; KESKİN, sf. 96; EKİCİ, sf. 24

⁵⁵⁷ Cumhur FERMAN, "Investment Trust", **II inci Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10 – 18 Mayıs 1961), Bildirilen ve Tartışmalar (İkinci Kısım)**, Yayın No. 31, Ankara 1963, sf. 15; Tuğrul ANSAY, "Amerikan Hukukunda Investment Trust", **II inci Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10 – 18 Mayıs 1961), Bildirilen ve Tartışmalar (İkinci Kısım)**, Yayın No. 31, Ankara 1963, sf. 31, 32 (ANSAY, *Trust*); John H. LANGBEIN, "the Contractarian Basis of the Law of Trusts", **Yale Law Journal**, Vol. 105, 1995-1996, sf. 627, dn. 1; Paul KEARNS, "Monuments in the Law of Trusts", **Journals of the German National Committee**, 1997, sf. 21; AYANOĞLU MORALI, sf. 45

⁵⁵⁸ ANSAY, *Trust*, sf. 31, 32; AYANOĞLU MORALI, sf. 45

⁵⁵⁹ ANSAY, *Trust*, sf. 32; AYANOĞLU MORALI, sf. 45

için, üç koşulun belirli bir şekilde bir araya gelmesi gerekir⁵⁶⁰: (i) *settlor*'un *trust* oluşturma iradesi⁵⁶¹, (ii) *trustee*'ye devredilecek ve *trustee* tarafından yönetilecek belirli bir malvarlığı değeri⁵⁶² ve (iii) *trust*'tan yararlanacak olan kişi (*beneficiary*).

Her ne kadar Anglo-amerikan hukukunun *trust* yapısı, Türk hukukunda doktrin ve yargı kararları ile geçerliliği kabul edilen inançlı devir işlemlerini andırıyor da olsa⁵⁶³, *trust* konsepti, Kıta Avrupası hukuk sistemlerinin aynı haklara ve iflas hukukuna ilişkin bazı temel kural ve kabulleri ile bağdaşmamaktadır. Her şeyden önce, *trust* yapısı, *trustee*'ye devredilen malvarlığı değeri üzerindeki mülkiyet hakkının ikiye bölünmesi gibi bir sonuç doğurur⁵⁶⁴. Şöyle ki, *trustee*'nin kendisine devredilen malvarlığı değeri üzerinde bir hukuki mülkiyet hakkı (*legal ownership*) bulunmasına ek olarak, *beneficiary*'nin de *equity* hukukuna göre, kendisine *trust* konusu malvarlığı değerinden yararlanma hakkı veren bir mülkiyet hakkı (*equitable ownership* veya *beneficial ownership*) bulunmaktadır⁵⁶⁵. Her ne kadar *trustee*, *trust* konusu malvarlığı üzerinde mülkiyet hakkına sahip de olsa, *trust*'ı oluşturan malvarlığı *trustee*'nin malvarlığından ayrı, bağımsız bir malvarlığı değeri teşkil eder⁵⁶⁶: *trustee*'nin iflas etmesi halinde, *trust* konusu oluşturan malvarlığı değerleri, *trustee*'nin iflas masasına girmez⁵⁶⁷; *trust* malları *trustee*'nin üçüncü kişilerden olan alacakları nedeniyle haczedilemez⁵⁶⁸ ve *trust* malları *trustee*'nin mirasçılara intikal etmez⁵⁶⁹. Bu doğrultuda, Türk hukukunda *trust* konseptini tam olarak kapsayacak bir hukuki kurum bulunmamakta⁵⁷⁰ ve mevcut Türk medeni hukuk ve icra iflas sistemi

⁵⁶⁰ KEARNS, sf. 21; LANGBEIN, sf. 629

⁵⁶¹ *Trust* kurumu, tek taraflı bir hukuki işlemdir. Bkz. AYANOĞLU MORALI, sf. 45

⁵⁶² Richard EDWARDS / Nigel STOCKWELL, **Trusts and Equity**, 6th Edition, Essex 2004, sf. 9

⁵⁶³ ANSAY, **Trust**, sf. 32; *Trust* yapısı ile inançlı devir işlemlerin detaylı karşılaştırması için bkz. AYANOĞLU MORALI, sf. 46-51; Madeleine CANTIN CUMYN, “La Fiducie Face Au Trust Dans Les Rapports D’Affaires (Rapport General)”, **Trust vs. Fiducie in a Business Context**, XVe Congrès International de Droit Compare, Bristol 1998, sf. 11-30

⁵⁶⁴ ANSAY, **Trust**, sf. 31, 32; CANTIN CUMYN, sf. 19; AYANOĞLU MORALI, sf. 46; EDWARDS / STOCKWELL, sf. 7

⁵⁶⁵ ANSAY, **Trust**, sf. 32-33; LANGBEIN, sf. 632; KEARNS, sf. 21; EDWARDS / STOCKWELL, sf. 7; CANTIN CUMYN, sf. 26; AYANOĞLU MORALI, sf. 46. AYANOĞLU MORALI söz konusu yararlanma hakkı veren mülkiyet hakkını “ekonomik mülkiyet” olarak adlandırmaktadır.

⁵⁶⁶ CANTIN CUMYN, sf. 20; Andrew TETTENBORN, “The Trusts in Business: Property and Obligation in England (Rapport de l’Angleterre)”, **Trust vs. Fiducie in a Business Context**, XVe Congrès International de Droit Compare, Bristol 1998, sf. 47; EDWARDS / STOCKWELL, sf. 10

⁵⁶⁷ ANSAY, **Trust**, sf. 33; AYANOĞLU MORALI, sf. 48; TETTENBORN, sf. 47

⁵⁶⁸ ANSAY, **Trust**, sf. 33; AYANOĞLU MORALI, sf. 48

⁵⁶⁹ ANSAY, **Trust**, sf. 33

⁵⁷⁰ İsviçre hukuku bakımından bkz. Luc THÉVENOZ / Jean-Philippe DUNAND, “The Swiss Fiducie: A Subtle Conceptual Blend of Contract and Property (Rapport de la Suisse)”, **Trust vs. Fiducie in a Business Context**, XVe Congrès International de Droit Compare, Bristol 1998, sf. 310; Aynı doğrultuda İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz. ATF 96 II 79 (www.bger.ch, çevrimiçi erişim:

itibariyle de *trust* kavramının Türk hukuku ile bağdaştırılması mümkün görünmemektedir⁵⁷¹.

C. Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulmasında Yedieminin Hukuki Konumu

Anonim şirket pay senetleri⁵⁷² üzerinde rehin kurulması bakımından ihtiyaç duyulabilen güvenilir üçüncü kişi, ne TBK m. 569 hükmündeki anlamı ile hukuki durumu çekişmeli veya belirsiz bir eşyanın teslim edildiği güvenilir kişi⁵⁷³ ne de HMK veya İİK’da ifade edildiği şekilde mahkeme veya idare tarafından atanan bir üçüncü kişi yedieminidir⁵⁷⁴. Nitekim anonim şirket payı üzerinde rehin kurulması bakımından güvenilir bir üçüncü kişinin katılımına ihtiyaç duyulan hallerde, pay senetlerinin hukuki durumunda bir çekişme veya belirsizlik yoktur veya bu güvenilir kişi mahkeme veya ilgili idare tarafından değil rehin taraflarının tamamının güvenini kazanmış bir kişi olarak bizzat rehin taraflarınca belirlenmektedir. Dolayısıyla, anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulması bakımından, Türk mevzuatında ifade edildiği şekliyle teknik anlamda bir yediemin atanması veya belirlenmesi söz konusu değildir.

Anonim şirket pay senetleri üzerinde tesis edilen rehlin bir yanıyla hak rehni bir yanıyla da taşınır eşyanın rehni teşkil ettiği görüşümüz doğrultusunda⁵⁷⁵ kanaatimizce, anonim şirket pay senetleri üzerinde, pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin rehin veren tarafından, rehin alan dışında üçüncü bir kişiye devredilmesi yoluyla rehin kurulması mümkündür⁵⁷⁶.

21 Nisan 2019). Karar kapsamında İsviçre Federal Mahkemesi, bir *trust* ilişkisinin İsviçre hukukuna göre bir inançlı mülkiyet devri, bağışlama vaadi ve üçüncü kişi yararına bir sözleşmenin bir araya gelmesiyle oluştuğunu ve doğrudan İsviçre hukuk sistemi ile bağdaşmadığını ifade etmekle birlikte, İsviçre kanunlarına açıkça bir aykırılık da göstermediğinden hareketle, yabancı hukuka tabi *trust*’a dayalı işlemlerin İsviçre hukukunca tanınabilir ve tenfiz edilebilir olduğunu ifade etmektedir.

⁵⁷¹ AYANOĞLU MORALI, sf. 48. *Trust*’lara Uygulanacak Hukuk ve *Trust*’ların Tanınmasına İlişkin Lahey Konvansiyonu, 1 Temmuz 1985 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiş bir uluslararası anlaşmadır ancak Türkiye bu sözleşmenin tarafı değildir.

⁵⁷² Anonim şirket çıplak payları ve kaydi payları üzerinde rehin kurulması bakımından yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemleri, bu pay çeşitlerinin taşınır eşya niteliğini haiz olmamaları nedeniyle, zilyetliğin devri şartını taşımamaktadır. Dolayısıyla, senede bağlanmamış anonim şirket payları (anonim şirket çıplak ve kaydi payları) üzerinde yediemin yoluyla rehin kurulması mümkün değildir.

⁵⁷³ TANDOĞAN, C. I/1, sf. 65. Aynı doğrultuda İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz. ATF 102 Ia 229 (www.bger.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019)

⁵⁷⁴ ERUYGUR, sf. 53; GÜMÜŞ, C. II, sf. 275

⁵⁷⁵ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 1, d, i. Hak Rehni ve Taşınır Rehni Görüşleri Açısından Değerlendirme

⁵⁷⁶ Bkz. yuk. Bölüm 3, I, A, 2. Taşınır Rehni Kurulması Bakımından Yediemin Kavramı

Ancak, pay senetlerinin zilyetliğinin devredileceği üçüncü kişinin rehin alan tarafından tek başına belirlendiği ve rehin verenin bu kişinin seçiminde herhangi bir rolünün olmadığı durumlarda, her ne kadar pay senetlerinin zilyetliğinin bu kişiye devredilmesi veya pay senetlerinin fiilen bu kişinin hâkimiyetine bırakılması yoluyla rehin tesis edilebiliyor da olsa, rehin alanın temsilcisi veya zilyet yardımcısı olan bu kişiler, güvenilir üçüncü kişi değildir. Rehın taraflarından sadece rehin alanın temsilcisi veya zilyet yardımcısı olan bu kişiler ve rehin tarafları arasında, konusu rehin tesisi bakımından yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemleri ve rehin süresince tarafların pay senetlerine ilişkin hak ve yükümlölükleri olan başka bir sözleşme akdedilmemektedir; akdedilmesine gerek de yoktur. Nitekim bu üçüncü kişinin rehin alanın zilyet yardımcısı teşkil ettiğı durumlarda, zaten zilyetliğin üçüncü kişiye devri suretiyle bir rehin tesis edilmesi söz konusu olmamaktadır⁵⁷⁷. Bu üçüncü kişinin rehin kurulmasında ve rehnin devamında sadece rehin alanın temsilcisi teşkil ettiğı durumda ise, bu hususlar rehin alan ve rehin veren arasındaki borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesinde rehin tarafları arasında çözüme kavuşturulmakta, bu üçüncü kişi ile ayrıca bir sözleşme akdedilmesine de ihtiyaç olmamaktadır.

Anglo-amerikan hukukunda başvuru olan *escrow* kavramı ise, söz konusu zilyetlik devrinin ilgili olduğı temel işlemin taraflarının tamamının güvenini haiz olan tarafsız kişileri ifade etmekle birlikte, Anglo-amerikan hukukunda zilyetliğin *escrow* aracısına devredilmesi anında rehin hakkı tesis edilmemekte, *escrow* aracısına rehin hakkı tesis edilmeden hemen önceki aşamada, rehin verenin rehin hakkını tesis etme yönündeki taahhüdünün ifasını güvence altına almak amacıyla başvurulmaktadır⁵⁷⁸; zira söz konusu zilyetlik, *escrow* aracısına bir rehin hakkı tesis etme amacıyla devredilmemektedir⁵⁷⁹.

Son olarak, rehin hakkının tesis edilmesi bakımından Anglo-amerikan hukukunda *trust* kavramına başvurulabilmekte ve zilyetlik *trustee*'ye devredildiğı

⁵⁷⁷ Çalışmamız kapsamında ifade edildiğı anlamda bir yediemin ilişkisinden bahsedilebilmesi için, yedieminin pay senetlerinin zilyetliğini kazanmış olması gerekir ki; yediemin belirli şartların gerçekleşmesi halinde bu zilyetliğı rehin alana veya rehin verene devredebilsin ve bu sayede rehin taraflarının her ikisinin de menfaatlerini gözetebilsin.

⁵⁷⁸ KIRCA, sf. 50; KESKİN, sf. 102. *Escrow* sözleşmesinin varoluş amacının temel sözleşme kapsamındaki edimlerin güvenli şekilde ifasının sağlanması olduğı yönünde bkz. EKİCİ, sf. 49

⁵⁷⁹ KIRCA, sf. 58

anda alacaklı lehine bir rehin tesis edilmiş kabul edilmektedir⁵⁸⁰. Buna karşılık *trustee*, Türk hukukunda ihtiyaç duyulduğu şekilde rehnin kurulması bakımından rehin alan lehine aracılık eden üçüncü bir kişi değil; asıl borcun alacaklısı menfaatine rehin hakkına sahip olan kişidir⁵⁸¹.

Bütün bu terimlerin ve kavramların değerlendirilmesi neticesinde, çalışmamız kapsamında yediemin olarak, anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmesini sağlamak üzere rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin devredileceği ve rehin süresince rehin taraflarının her ikisinin birden pay senetlerine ve rehne ilişkin menfaatlerinin korunması amacıyla rehin konusu pay senetlerini rehin tarafları adına muhafaza etmeyi üstlenen, rehin taraflarının ortaklaşa belirlediği ve rehin taraflarının her ikisinin de güvenini haiz olan üçüncü kişiler ifade edilmektedir.

II. Yediemin Sözleşmesi

Rehin tarafları, anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırıci nitelikteki rehin sözleşmesinde rehin hakkının, zilyetliğin rehin alan yerine çalışmamız kapsamında ifade ettiğimiz anlamıyla bir yediemine⁵⁸² devredilmesi suretiyle tesis edileceğini kararlaştırabilirler. Böyle bir durumda, pay senetleri üzerinde geçerli bir şekilde rehin kurulabilmesi, bu rehnin kesintisiz bir şekilde varlığını sürdürebilmesi ve bu süre boyunca taraflar arasındaki menfaat dengesinin sağlanabilmesi için, yedieminin ve rehin taraflarının haklarını ve borçlarını düzenleme altına alan sözleşmesel bir ilişkiye ihtiyaç vardır.

Kanunlarımızda, taşınır bir eşyanın (ve bu kapsamda, pay senetlerinin) zilyetliğinin, rehin veya diğer türlü bir teminat hakkı tesis etmek amacıyla, üçüncü bir kişiye devredilmesini düzenleyen veya bu üçüncü kişi ile temel ilişkinin tarafları arasındaki ilişkilerin hukuki niteliğini ortaya koyan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bir diğer deyişle, tıpkı yediemin kavramı bakımından da olduğu gibi, yediemin ile temel ilişkinin tarafları arasındaki sözleşmenin esaslı unsurlarını ve

⁵⁸⁰ TETTENBORN, sf. 57

⁵⁸¹ TETTENBORN, sf. 57

⁵⁸² Bkz. yuk. Bölüm 3, I, C. Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulmasında Yedieminin Hukuki Konumu

hukuki niteliğini gösteren herhangi bir tanıma, mevzuatımız kapsamında yer verilmemektedir.

Doktrinde ise, taşınır bir eşyanın, üçüncü bir kişiye, bir başkasının alacağını karşılığı olarak muhafaza edilmek üzere bırakılması ve üçüncü kişinin de bu taşınır eşyayı, alacağın muaccel olması durumunda alacaklıya vermesi veya diğer bir değerlendirme şekli için onun emrinde tutmasını yükümlendiği sözleşme, teminat için bırakma sözleşmesi, teminat için tevdi sözleşmesi veya uygulamada da sıklıkla anıldığı şekilde, yediemin sözleşmesi olarak tanımlanmaktadır⁵⁸³.

Çalışmamızın bu bölümünde, doktrinde yediemin sözleşmelerine ilişkin olarak yapılan az sayıdaki tanım ve incelemeden hareketle, pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi amacıyla akdedilecek bir yediemin sözleşmesinin tarafları, hukuki niteliği ve esaslı unsurları, rehin ilişkisinin karakteristik özellikleri ve sözleşmeler hukukunun temel prensipleri ekseninde ve ayrıca, anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmasına ilişkin genel nitelikteki açıklamalarımız ve benimsediğimiz görüşler çerçevesinde⁵⁸⁴ inceleme altına alınmaktadır.

Anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulması amacıyla akdedilecek bir yediemin sözleşmesine ilişkin detaylı değerlendirmelerimize geçmeden önce, çalışmamız kapsamında ifade ettiğimiz anlamıyla yediemin sözleşmesinin ayrıca tanımlanması gerekmektedir.

Kanaatimizce, doktrinde yediemin sözleşmeleri bakımından yapılan teminat için tevdi (teminat için bırakma) sözleşmesi tanımı, yediemin sözleşmesi ile bir rehin hakkı tesis edilmesi bakımından, yedieminin rehin verene karşı esaslı yükümlülüklerini kapsamaması nedeniyle eksik bir tanımdır⁵⁸⁵. Şöyle ki, yedieminin, rehin taraflarının her ikisinin birden güvenini haiz bir kişi olarak belirlenmesinin sonucu, yedieminin rehin konusu taşınır eşyaya ilişkin olarak rehin alanın yanı sıra

⁵⁸³ TANDOĞAN, C. I/1, sf. 65; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 486, dn. 16b; STEINAUER, sf. 393; KIRCA, sf. 56; KESKİN, sf. 115; ÇEBİ, sf. 148

⁵⁸⁴ Bkz. yuk. Bölüm 1. Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 2. Rehin Kurulmasında Anonim Şirketin Rolü

⁵⁸⁵ Olağan bir yediemin ilişkisinin ("*la consignation régulière à titre de sûreté*"), teslim şartına tabi rehin tesisinin bir türü ("*une variante du nantissement*") olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. STEINAUER, sf. 393

rehin verenin de menfaatlerini korumayı üstlenecek olmasıdır⁵⁸⁶. Buna karşılık doktrinde ifade edildiği haliyle yediemin sözleşmesi tanımı, yalnızca yedieminin rehin alana karşı esaslı yükümlülüklerini dikkate almakta; fakat yedieminin rehin verenin menfaatlerini koruma amacıyla rehin verene karşı yükümlendiği herhangi bir borçtan bahsetmemektedir. Oysaki kanımızca, yedieminin, rehin verene karşı da, asgari olarak, rehnin paraya çevirme dışında herhangi bir nedenle sona ermesi üzerine rehin konusu taşınır eşyanın zilyetliğini rehin verene devretmeyi üstlenmesi gerekir⁵⁸⁷.

Bu doğrultuda, anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulması bakımından yediemin sözleşmesi, en kapsamlı olacak şekilde kanaatimizce şöyle tanımlanabilir: Rehin verenin, üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis etmeyi taahhüt ettiği pay senetlerinin zilyetliğini rehin alan yerine, rehin taraflarının birlikte uzlaşarak belirledikleri güvenilir bir kişiye devretmeyi ve bu güvenilir kişinin de, (i) zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini rehin sözleşmesi ile belirlenen süre boyunca saklamayı ve (ii) pay senetlerinin zilyetliğini (a) rehinle teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine rehin alana veya (b) rehnin, paraya çevirme dışında herhangi bir nedenle sona ermesi üzerine rehin verene devretmeyi üstlendiği, *sui generis* nitelikte borçlandırıcı sözleşmedir.

A. Yediemin Sözleşmesinin Tarafları

Yediemin sözleşmesi kural olarak⁵⁸⁸, üç taraflı bir sözleşmedir⁵⁸⁹. Anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında yediemin sözleşmesine kural olarak, (i) asıl borcun alacaklısı olan rehin alan, (ii) asıl borcun borçlusu veya üçüncü bir kişi olan ve kural olarak rehne konu pay senetlerinin maliki olan rehin veren ve (iii) temel rehin ilişkisi bakımından üçüncü kişi konumunda olan yediemin taraftır.

⁵⁸⁶ Bkz. yuk. Bölüm 3, I, C. Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulmasında Yedieminin Hukuki Konumu

⁵⁸⁷ Yedieminin teminat altına alınan borcun ifa edilip edilmemesine bağlı olarak rehin konusunu alacaklıya veya rehin verene iade etmekle yükümlü olduğu yönünde bkz. STEINAUER, sf. 394

⁵⁸⁸ Bu kuralın istisnası için bkz. aşağı. Bölüm 3, II, B, 3. Yediemin Sözleşmesinin Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Niteliği

⁵⁸⁹ TANDOĞAN, C. I/1, sf. 65; KIRCA, sf. 58

1. Rehin Tarafları

Anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulması amacıyla akdedilecek bir yediemin sözleşmesinin temel konu ve işlevinin, söz konusu rehnin, pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alan yerine yediemine devredilmesi suretiyle tesis edilmesi olduğu dikkate alındığında, rehin verenin tarafı olmadığı bir yediemin sözleşmesi düşünülemez. Nitekim yediemin sözleşmesi kapsamında taahhüt edilen esaslı yükümlülüklerden biri olan zilyetlik devri, rehin ilişkisinin niteliği gereği doğrudan rehin verenin yükümlülüğüdür⁵⁹⁰. Dolayısıyla yediemin sözleşmesi kapsamında yediemin ile *sinallagma* ilişkisi içinde olan taraf veya taraflardan biri, rehnin ve yediemin sözleşmesinin niteliği ve amacı gereği, mutlaka rehin verendir.

Bu doğrultuda, sadece rehin alan ile üçüncü bir kişi arasında akdedilen ve konusu rehne ilişkin pay senetlerinin saklanması olan bir sözleşme, çalışmamız kapsamında ifade ettiğimiz anlamıyla bir yediemin sözleşmesi teşkil etmez. Bir diğer deyişle, rehin taraflarından yalnızca rehin alan ile üçüncü bir kişi arasında, rehin konusu pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alan tarafından bu üçüncü kişiye devredilmesine ilişkin bir sözleşme akdedilmesi durumunda, bir yediemin ilişkisinden değil; şartları varsa, bir genel saklama sözleşmesinin varlığından söz edilecektir⁵⁹¹. Nitekim bu halde rehin, pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alan tarafından bu kişiye devredildiği anda değil, bundan daha önceki bir aşamada, rehin veren tarafından zilyetliğin rehin alana devredildiği anda geçerli şekilde tesis edilmiş olacaktır. Dolayısıyla, pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alana devredilmesi suretiyle rehnin kurulmasından sonra, rehin alanın bu senetlerin zilyetliğini, bunları saklamak üzere bir başka kişiye devretmesi halinde, rehin alan ile söz konusu üçüncü kişi arasında, konusu rehinle kayıtlı pay senetlerinin saklanması olan bir genel saklama sözleşmesinin varlığından söz edilmelidir⁵⁹².

Bununla birlikte yediemin sözleşmesinin, bazı durumlarda, sadece rehin veren ile yediemin arasında akdedilmesi ve rehin alanın bu sözleşmeye taraf edilmemesi söz konusu olabilir. Nitekim rehin alanın, yediemin sözleşmesi kapsamında esaslı bir

⁵⁹⁰ Bkz. yuk. Bölüm 1, I. B. Borçlandırıci İşlemin Sözleşmesel Niteliği

⁵⁹¹ MAKARACI BAŞAK, sf. 347

⁵⁹² MAKARACI BAŞAK, sf. 347

taahhüdü bulunmamaktadır⁵⁹³. Böyle bir durumda yediemin sözleşmesi, tam üçüncü kişi yararına bir sözleşme teşkil eder⁵⁹⁴.

2. Yediemin

Rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin, rehin alan yerine yediemin sıfatıyla kime devredilebileceğinin belirlenmesinde en çok önem arz eden husus, MK m. 939/3 hükmü ışığında, yedieminin rehin veren ile birlikte hareket etmeyen kimselerden seçilmesi gerekliliğidir⁵⁹⁵.

Pay senetleri üzerinde yediemine başvurarak rehin tesis edilebilmesi için, rehin verenin rehne konu pay senetlerini bu kişiden serbestçe geri alma yetkisinin bulunmaması gerekir⁵⁹⁶. Yediemin olarak seçilecek kişi, rehin verenin rehin konusu pay senetlerinin zilyetliğinin kendisine geri devredilmesine ilişkin bir talebini reddetmeye veya rehin verenin pay senetlerine el atmasını engellemeye yetkili olmalıdır⁵⁹⁷. Dolayısıyla yediemin, rehin veren karşısında belirli bir ölçüde bağımsızlığa sahip olmalıdır⁵⁹⁸.

Bu doğrultuda yediemin, rehin veren ile bir hizmet ve dolayısıyla tabiiyet ilişkisi olan kişiler arasından seçilmemelidir⁵⁹⁹. Yedieminin, rehin verenin pay senetlerinin kendisine iade edilmesine ilişkin talimatlarına uymakla yükümlü olduğu bir durumda, rehne konu pay senetlerinin, rehin verenin fiili hâkimiyetinden çıktığının kabul edilmesi güçtür.

Buna karşılık DAVRAN, rehin verenin bir işçisinin de yediemin olarak belirlenebileceği kanaatindedir. DAVRAN'a göre bu şekilde rehin hakkının tesis edilebilmesi için, bu kişinin rehin alanın temsilcisi olması ve kesin bir şekilde rehin konusu üzerinde fiili bir iktidara sahip olması; ancak rehin veren karşısında artık bir

⁵⁹³ Bkz. aşa. Bölüm 3, II, B, 1. Yediemin Sözleşmesinin İki Tarafa Borç Yükleyen Niteliği

⁵⁹⁴ Bkz. aşa. Bölüm 3, II, B, 3. Yediemin Sözleşmesinin Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Niteliği

⁵⁹⁵ DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 82; MAKARACI BAŞAK, sf. 349; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1006; NOMER / ERGÜNE, sf. 263

⁵⁹⁶ WIELAND, sf. 257; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 346

⁵⁹⁷ WIELAND, sf. 257; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83

⁵⁹⁸ DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 82; MAKARACI BAŞAK, sf. 349; FOËX, sf. 250; STEINAUER, sf. 410

⁵⁹⁹ WIELAND, sf. 257; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; NOMER / ERGÜNE, sf. 263; FOËX, sf. 250

zilyet yardımcısı konumunda olmaması gerekir⁶⁰⁰. KÖPRÜLÜ / KANETİ de, zilyetliğin rehin verenin çalıştırdığı bir kişiye devredilmesi suretiyle geçerli bir şekilde rehin kurulabilmesinin, zilyetliğin rehin verenin fiili hâkimiyetinden çıkması, söz konusu üçüncü kişinin fiili hâkimiyetine girmesi ve bu üçüncü kişinin rehin verenin zilyet yardımcısı olmaması şartlarına bağlı olduğunu belirtmektedir⁶⁰¹.

Hizmet ilişkisi bakımından olduğu gibi yediemin, rehin veren ile aynı evde yaşayan kimselerden veya rehin verenle kişisel bir yakınlık veya akrabalık ilişkisi olan kişilerden de seçilmemelidir⁶⁰². Bununla birlikte, rehin veren ile yedieminin yakınlık veya akrabalık ilişkisi içinde olması ve hatta aynı evde yaşaması durumunda, rehin konusu üzerinde rehin verenin fiili hâkimiyetinin sona erdirilebildiği istisnai bazı ihtimaller de söz konusu olabilir. Örneğin, her ne kadar yediemin ve rehin veren aynı evde yaşasalar da, rehne konu pay senetlerinin söz konusu evdeki bir kasaya kaldırılması ve kasayı açan tek anahtarın yediemin tarafından rehin verenin erişemeyeceği güvenli bir yerde tutulması halinde, rehmin geçerli bir şekilde tesis edilemediğini ileri sürmek yerinde olmayacaktır.

Dolayısıyla, yediemin ve rehin verenin aynı evde yaşadığı veya akrabalık veya yakınlık ilişkisi içinde veya yedieminin rehin verenin işçisi olduğu her somut olayda, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesi ile bunların rehin verenin fiili hâkimiyetinden çıkıp çıkmadığı hususunun somut olay bazında araştırılması gerekir⁶⁰³.

Rehin verenin bir tüzel kişilik olması halinde, yediemin onun organlarından biri olarak belirlenemez⁶⁰⁴. Nitekim tüzel kişilerde organların zilyetliği, söz konusu tüzel kişiyi zilyet kılar⁶⁰⁵. Örneğin, rehin verenin bir anonim şirket olduğu bir rehin

⁶⁰⁰ DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 167

⁶⁰¹ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 486

⁶⁰² FOËX, sf. 250; MAKARACI BAŞAK, sf. 350; NOMER / ERGÜNE, sf. 263. Rehlin verenin eşinin yediemin olarak belirlenebileceği yönünde Yargıtay kararı için bkz. 13. H.D. T. 10.11.2005, E. 2005/10657, K. 2005/16686 (Kazancı Hukuk Otomasyon). SEROZAN, Yargıtay'ın rehin verenle birlikte aynı evde oturan eşini ve aile yakınlarını bile yediemin olmaya elverişli saymasının "*rehin hukukunun sıkı teslim ilkesini sulandırdığı*"nı ifade etmektedir. Bkz. SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 346

⁶⁰³ DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; NOMER / ERGÜNE, sf. 263; FOËX, sf. 250

⁶⁰⁴ DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; MAKARACI-BAŞAK, sf. 349

⁶⁰⁵ SAYMEN / ELBİR, sf. 40;

işleminde yediemin, söz konusu rehin veren anonim şirketin yönetim kurulu üyeleri olarak belirlenemez. Öte yandan, herhangi türde bir sermaye şirketinin rehin veren olduğu bir rehin işleminde, söz konusu sermaye şirketindeki bir pay sahibi, şirketi yönetme ve temsil etme yetkisi bulunmadığı sürece yediemin olarak belirlenebilir⁶⁰⁶. Aynı doğrultuda, bir adi, kolektif veya komandit şirketin rehin veren olduğu bir işlemde, söz konusu adi, kolektif veya komandit şirketin sorumluluğu sınırlandırılmamış ortakları da yediemin olarak belirlenemez⁶⁰⁷.

3. Rehlin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi

Taşınır eşyalar üzerindeki rehin hakkının, zilyetliğin yediemine devredilmesi suretiyle kurulabilmesi için, doktrinde baskın olarak, yedieminin zilyetliği rehin alanın temsilcisi sıfatıyla devralması gerektiği kabul edilmektedir⁶⁰⁸⁶⁰⁹. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, taşınır eşyalar üzerinde zilyetliğin yediemine devredilmesi yoluyla rehin tesis edilen hallerde, MK m. 978 hükmü ile öngörülen temsilciye teslim yöntemi ile rehin kurulmaktadır⁶¹⁰. Böyle bir durumda, yediemin ile rehin alan arasında TBK m. 40 hükmüne uygun bir temsil ilişkisi söz konusu olur⁶¹¹. Bunun sebebi, rehin kurulmasına ilişkin aynı sözleşmenin, rehnin fer'i

⁶⁰⁶ MAKARACI-BAŞAK, sf. 350

⁶⁰⁷ MAKARACI BAŞAK, sf. 350

⁶⁰⁸ MAKARACI BAŞAK, sf. 346; NOMER / ERGÜNE, sf. 263; YASAMAN, **Menkul Kıymet Rehni**, sf. 43. Doktrinde, taşınırın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi yoluyla rehin kurulması durumunda bu üçüncü kişinin rehin alanın temsilcisi teşkil etmesinin zorunlu olmadığı; zira bu kişinin rehin alanın zilyet yardımcısı da olabileceği ifade edilmektedir. Bkz. DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 167; CANSEL, sf. 110. Genel olarak biz de bu görüşe katılıyoruz. Bkz. yuk. Bölüm 3, I, A, 2. Taşınır Rehni Kurulması Bakımından Yediemin Kavramı. Ancak, rehin alanın zilyet yardımcısının pay senetleri üzerinde dolaysız zilyetliği kazanması mümkün olmadığından, pay senetleri fiilen rehin muhafızına teslim edildiği anda, zaten rehin alan dolaysız zilyetliği kazanmaktadır. Bu sebeple, pay senetlerine zilyet olan üçüncü bir kişi söz konusu olmadığı için, zilyet yardımcısı olan bu üçüncü kişinin çalışmamız kapsamında ifade ettiğimiz anlamda yediemin olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Bkz. yuk. Bölüm 3, I, C. Pay Senetleri Üzerinde Rehni Kurulmasında Yedieminin Hukuki Konumu ve yuk. dn. 577. Bu sebeple rehin tarafları ile yediemin arasındaki ilişkinin irdelendiği bu bölümde, pay senetlerinin teslim edildiği üçüncü kişinin rehin alanın zilyet yardımcısı teşkil ettiği durumlar dikkate alınmamaktadır.

⁶⁰⁹ Zilyetliğin üçüncü kişiye devredilmesi ile rehin alan lehine bir rehin hakkının tesisi için, üçüncü kişi yararına bir tasarruf işlemi gerçekleştirilmesi gerektiği yönünde bir görüş için bkz. VON TUHR, sf. 726 ve bu görüşün eleştirisi için ayrıca bkz. aşağı dn. 637 ve dn. 638.

⁶¹⁰ MAKARACI BAŞAK, sf. 346; GÖKSOY, sf. 100; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 167; ERDEM, sf. 43; NOMER / ERGÜNE, sf. 263

⁶¹¹ MAKARACI BAŞAK, sf. 346. Maddi fiillerde temsil söz konusu olmaz. Ancak bizim de katıldığımız görüş uyarınca zilyetliğin devri, bir maddi fiil değil hukuki işlemidir ve ayrıca MK m. 978 hükmünün açıklığı dolayısıyla zilyetliğin kazanılması, temsilci vasıtasıyla da yerine getirilebilir. Aynı görüşte bkz. OĞUZMAN / ÖZ, **C. I**, sf. 223, dn. 593; MAKARACI BAŞAK, sf. 346; NOMER / ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 263, dn. 99. MK m. 978 hükmünde anılan temsilin TBK m. 40 vd. anlamında bir temsil olmadığı yönünde aksi görüşte bkz. EREN, **Genel Hükümler**, sf. 425.

niteliğinin bir sonucu olarak, rehin alan ve rehin veren arasında gerçekleşmesi ve yedieminin zilyetliği rehin alan adına ve hesabına devralmasının gerekmesidir⁶¹². Rehlin alan ve yediemin arasında bu şekilde bir dolaysız temsil ilişkisinin bulunmaması halinde, rehin alan ve yediemin arasındaki ilişkiye, TBK'nın yetkisiz temsile ilişkin hükümleri uygulanmalıdır⁶¹³.

Bu doğrultuda, pay senetleri üzerinde rehin kurulması amacıyla yediemine başvurulduğu hallerde yediemin, pay senetlerinin zilyetliğini TBK m.40 hükmüne tabi olarak rehin alanın dolaysız temsilcisi sıfatıyla devralır. Yediemine pay senetlerinin zilyetliğini devralma hususunda rehin alan tarafından bir temsil yetkisi verilmediği durumda, zilyetliğin yediemine devredilmesi yoluyla pay senetleri üzerinde rehin kurulmuş olmaz. Böyle bir durumda, ancak rehin alan daha sonradan bu zilyetlik devrine onay verirse, tasarruf işlemi geriye etkili olarak geçerli hale gelir ve pay senetleri üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmiş olur.

Bununla birlikte, rehlin kurulduğu ana ilişkin olarak rehin veren ile yediemin arasında bir temsil ilişkisinin bulunması söz konusu olamaz. Zira rehin kurulması anına ilişkin olarak rehin veren, zilyetliği yediemine devretmekle yükümlüdür ve yedieminin zilyetliği rehin vereni temsilen devralması halinde, esasında rehin verenin kendisiyle işlem yaptığı gibi bir sonuç doğar. Ayrıca, bu şekilde bir zilyetlik devrinin hükmen teslimden farkı yoktur⁶¹⁴ ve hükmen teslim yolu ile taşınır eşya üzerinde rehin kurulması mümkün değildir⁶¹⁵.

Bu doğrultuda, pay senetleri üzerinde rehlin kurulması anına özgü olarak da, rehin veren ile yediemin arasında bir temsil ilişkisi bulunması mümkün değildir.

Zilyetliğinin rehin alanın temsilcisi sıfatıyla yediemine devredilmesinin ardından, yediemin rehin konusu taşınır eşyayı hem rehin alan hem de rehin veren menfaatine muhafaza eder⁶¹⁶. Bu muhafaza yükümlülüğü bakımından taraflar

⁶¹² Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 2, b. Aynı Sözleşme ve aşağı. Bölüm 4, I, D. Yediemin ve Rehlin Tarafları Arasında Aynı Sözleşmenin Gerçekleşmesi

⁶¹³ MAKARACI BAŞAK, sf. 346

⁶¹⁴ Ayrıca bkz. aşağı. dn. 851

⁶¹⁵ Hükmen teslim ilişkisi detaylı açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 4, I, C, 1, b. Teslimsiz Devir Yöntemleri

⁶¹⁶ Temsilcinin rehin zilyetliğini rehin alan adına kazandıktan sonra rehin konusu saklamak ve korumakla da yükümlüyse yediemin sıfatına sahip olacağı yönünde bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 263

arasındaki ilişkinin temsil olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususunda ise, doktrinde bir fikir birliği yoktur. Doktrindeki bir görüş, zilyetliğin rehin veren tarafından yediemine devredildiği ve yedieminin de zilyetliği, genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın yükümlülüğüne benzer bir şekilde saklamayı rehin tarafların her ikisine karşı yükümlendiği yönündedir⁶¹⁷. Böyle bir durumda, rehin tarafları ile yediemin arasında bir temsil ilişkisi söz konusu olmaz⁶¹⁸. Aksine, yedieminin yükümlülüğü, rehin konusunu rehin süresince, saklayan sıfatıyla muhafaza etmek ve belirli şartların gerçekleşmesi üzerine rehin konusunu ilgili rehin tarafına iade etmektir. Bu muhafaza yükümlülüğü nedeniyle, yediemin doktrinde rehin muhafızı olarak da adlandırılmaktadır⁶¹⁹. Öte yandan doktrinde, yedieminin rehin süresince de rehin taraflarının her ikisinin veya rehin alanın temsilcisi olarak hareket edeceği görüşü de savunulmaktadır⁶²⁰.

Kanaatimizce, her ne kadar rehnin kurulması anında yedieminin rehin alanın temsilcisi sıfatıyla hareket etmesi gerekli olsa da, rehnin geçerli şekilde tesis edilmesini takiben rehnin yürürlükte kaldığı süre boyunca yedieminin rehin taraflarından birinin veya tamamının temsilcisi olarak hareket etmesi zorunlu değildir⁶²¹. Tarafların yediemin sözleşmesi kapsamında bir takım hususlarda kendilerini temsil etme konusunda yediemine yetki vermesi mümkün olmakla beraber; bu yönde bir temsil yetkisinin bulunması, rehnin geçerli bir şekilde tesis edilebilmesi veya yediemin sözleşmesinin kurulması bakımından esaslı bir unsur teşkil etmez. Pay senetlerinin rehni bakımından da aynı şekilde, yedieminin zilyetliği muhafaza borcu, rehin taraflarının kendisine sağladığı bir temsil yetkisinin sonucu olarak, başkası adına ve hesabına gerçekleştirilen bir saklama değil; saklayan sıfatıyla doğrudan kendi adına ve hesabına ifa edeceği bir yükümlülüktür.

⁶¹⁷ Yedieminin rehin taraflarının tümünün anlaşmasıyla belirlendiği durumlarda yedieminin zilyetliği rehin alan ve rehin veren adına elinde tuttuğu yönünde bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 263

⁶¹⁸ Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 369

⁶¹⁹ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 49, 114, GÖKSOY, sf. 100; MAKARACI BAŞAK, sf. 349; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 486

⁶²⁰ WIELAND’a göre dolaysız zilyetliğin devredildiği bu üçüncü kişi ya rehin muhafızdır (“*détenteur du gage*”) ya da iki tarafın birden temsilcisidir (“*un représentant des deux parties*”). Bkz. WIELAND, sf. 257. Benzer şekilde FOËX de söz konusu üçüncü kişinin, zilyetliği ya sadece rehin alan adına ya da aynı anda hem rehin alan hem de rehin veren adına muhafaza edebileceğini ifade etmektedir. (“*un tiers qui exercera la possession immédiate pour le compte du créancier gagiste, or pour le compte du créancier gagiste et du constituant conjointement*”) Bkz. FOËX, sf. 249

⁶²¹ Pay senetlerinin zilyetliğinin devredildiği söz konusu üçüncü kişinin rehin süresince, rehne ilişkin her konuda yalnızca rehin alanın temsilcisi sıfatıyla hareket etmesi durumunda, söz konusu üçüncü kişi ile ayrı bir yediemin sözleşmesi akdedilmesi söz konusu olmamaktadır; bu halde, rehin sözleşmesi hükümlerinin rehin alanı temsilen söz konusu üçüncü kişi tarafından ifası gündeme gelir.

Sonuç olarak kanaatimizce, anonim şirket pay senetleri üzerinde zilyetliğin rehin taraflarınca ortaklaşa belirlenen güvenilir bir üçüncü kişiye devri yoluyla rehin kurulması halinde, yediemin pay senetlerinin zilyetliğini rehin verenden rehin alanı temsilen devralır⁶²² ancak söz konusu pay senetlerini rehin süresince hem rehin alan hem de rehin veren menfaatine; fakat temsilci olarak değil, bir rehin muhafızı, saklayan, sıfatıyla elinde bulundurur⁶²³.

B. Yediemin Sözleşmesinin Borçlandırııcı İşlem Niteliği

Yediemin sözleşmesi genel olarak, rehin sözleşmesi ile ifa edileceği rehin veren tarafından taahhüt edilen, zilyetliğin devrine ilişkin yükümlülüğün ne surette yerine getirileceğini düzenleme altına alan ve rehnin geçerli bir şekilde tesis edilebilmesi ve devam edebilmesi için yedieminle birlikte rehin taraflarının diğer bir takım hak ve taahhütlerini içeren borçlandırııcı bir işlemdir.

Dolayısıyla, pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi amacıyla akdedilen bir yediemin sözleşmesi de, tıpkı borçlandırııcı nitelikteki rehin sözleşmesi bakımından olduğu gibi⁶²⁴, pay senetleri üzerinde rehin hakkının tesisinde kurucu bir etkiyi haiz değildir ve bir tasarruf işlemi teşkil etmez⁶²⁵. Bir diğer deyişle, yediemin sözleşmesinin akdedilmesi ile taraflar, karşılıklı olarak bir takım edimlerin yerine getirilmesini taahhüt ederler; yoksa ne yediemin ne de rehin alan, yediemin sözleşmesinin akdedilmesiyle, söz konusu pay senetleri üzerinde mülkiyet ve rehin hakkı gibi herhangi bir aynı hak veya başka bir teminat hakkı kazanır.

1. Yediemin Sözleşmesinin İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme Niteliği

Yediemin sözleşmesinin üç taraflı olarak akdedilmesi ve yediemin sözleşmesine yediemin ile birlikte rehin veren ve rehin alanın her ikisinin de taraf olması halinde, bu sözleşme kapsamında tarafların bir takım esaslı yükümlülükleri söz konusu olmaktadır. Buna göre,

⁶²² MAKARACI BAŞAK, sf. 348; NOMER / ERGÜNE, sf. 263; YASAMAN, **Menkul Kıymet Rehni**, sf. 43

⁶²³ NOMER / ERGÜNE, sf. 263

⁶²⁴ Bkz. yuk. Bölüm 1, I, B. Borçlandırııcı İşlemin Sözleşmesel Niteliği

⁶²⁵ Pay senetleri üzerinde rehin hakkının tesisinde kurucu etkili tasarruf işlemlerine ilişkin açıklamalarımız için bkz. yuk. Bölüm 1, II, C. Pay Senetleri

- rehin veren, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğini, rehin alan lehine bir rehin hakkının tesis edilmesi amacıyla yediemine devretmekle yükümlüdür.
- yediemin, (i) zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini rehin sözleşmesinde belirtilen süre boyunca veya bu şekilde bir süre belirlenmemişse, rehin sona erinceye dek saklamakla ve (ii) pay senetlerinin zilyetliğini (a) teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine rehin alana veya (b) rehnin paraya çevrilme dışında başka bir sebeple sona ermesi üzerine rehin verene devretmekle yükümlüdür.
- rehin alanın, yediemin sözleşmesi kapsamında esaslı bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Öte yandan, esaslı bir unsur teşkil etmemekle birlikte, rehin alanın yediemin sözleşmesi kapsamında yediemine karşı bir takım asli edim taahhütlerinde bulunması (yediemine ücret ödenmesi gibi) veya tali nitelikte bazı yan yükümlülükleri üstlenmesi (gider ve masrafların karşılanması gibi) de mümkündür.

Görüldüğü üzere yediemin sözleşmesi, her ne kadar üç taraf arasında akdediliyor olsa da, ortak bir amacın gerçekleşmesine yönelik olarak sözleşme taraflarının esaslı yükümlülüklerinin *sinallagma* ilişkisi içinde olmadığı (örneğin ortaklık sözleşmeleri gibi) çok taraflı sözleşmelerden değildir⁶²⁶. Yediemin sözleşmesi kapsamında, yedieminin hem rehin alana hem de rehin verene karşı bir takım taahhütleri bulunmakta ve rehin veren de hem rehin alana hem de yediemine karşı bir takım borçların ifasını üstlenmektedir.

Bu doğrultuda, üç taraflı akdedilen bir yediemin sözleşmesi kanaatimizce, yediemin ve rehin veren arasındaki *sinallagma* ilişkisi kapsamında, her zaman tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte yediemin sözleşmesi, yediemin ve rehin alan arasında kural olarak tek tarafa borç yükleyen sözleşme olarak ortaya çıkmakta; fakat rehin alanın da bu sözleşme

⁶²⁶ Doktrinde bazı yazarlarca toplu veya kolektif sözleşmeler olarak da adlandırılan çok taraflı sözleşmelerde de tarafların her biri borç altına girmektedir; ancak bu borçlar bir *sinallagma* ilişkisi meydana getirmez. Bu sözleşmeler ile borç altına giren kişiler, ortak bir amacı gerçekleştirmek amacıyla sözleşme ilişkisine girerler; yoksa bu sözleşmeler ile edimlerin birbiri ile mübadele ilişkisi içine girmesi amaçlanmaz. Bkz. EREN, **Genel Hükümler**, sf. 212-213

kapsamında bir takım taahhütlerde bulunması durumunda, yediemin ve rehin alan arasında, bu taahhütlerin asli veya tali olup olmadığına göre, sırasıyla tam veya eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme söz konusu olmaktadır.

2. Yediemin Sözleşmesinin Sürekli Edimli Sözleşme Niteliği

Borçlandırıcı nitelikteki bir sözleşmenin ani veya sürekli edimli bir sözleşme olup olmadığının tespitinde, esaslı edim borçlarının niteliği dikkate alınmalıdır⁶²⁷. Buna göre, bir alacaklının söz konusu edimden olan menfaati herhangi bir zaman birimiyle ölçülemeyecek derecede kısa bir an içinde gerçekleşiyorsa ani edimli bir sözleşme⁶²⁸; borçlunun söz konusu edimi ifası zaman içinde devamlı ve aralıksız, sürekli bir davranışla ifa edilebiliyorsa, sürekli edimli bir sözleşme söz konusu olur⁶²⁹. Bir borç ilişkisinde asli borçlardan en az bir tanesinin sürekli edimli borç teşkil etmesi halinde bu sözleşme, bir sürekli borç ilişkisi olarak nitelendirilir⁶³⁰.

Yediemin sözleşmesinde karakteristik edim, yedieminin yükümlülükleri arasından seçilmelidir; zira kanımızca yediemin sözleşmesine karakterini veren edimler, yedieminin edimleridir. Bu doğrultuda kanaatimizce yediemin sözleşmesine bu niteliğini veren karakteristik unsur, yediemin tarafından rehin konusu pay senetlerinin zilyetliğinin bir rehin tesis etme ve tesis edilen rehlin geçerliliğini sağlama amaçlarıyla rehin süresince saklanmasıdır. Saklama edimi ise zamana yayılarak ifa edilebilen bir edimdir⁶³¹. Bu doğrultuda yediemin sözleşmesi, ani edimli ve sürekli edimli borç ilişkileri ayrımında, kanaatimizce sürekli edimli bir borçlandırıcı sözleşme teşkil etmelidir.

3. Yediemin Sözleşmesinin Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Niteliği

TBK m. 129/1 hükmü uyarınca “*Kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa*

⁶²⁷ MAKARACI BAŞAK, sf. 119

⁶²⁸ TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 11; OĞUZMAN / ÖZ, **C. I**, sf. 11; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 213

⁶²⁹ TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 12; OĞUZMAN / ÖZ, **C. I**, sf. 12; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 213

⁶³⁰ OĞUZMAN / ÖZ, **C. I**, sf. 12

⁶³¹ Benzer şekilde saklama sözleşmesi kapsamında saklama borcunun sürekli niteliği bakımından bkz. OĞUZMAN / ÖZ, **C. I**, sf. 12; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 747; GÜMÜŞ, **C. II**, sf. 264

edilmesini isteyebilir". TBK'nın genel hükümleri arasında düzenlenen üçüncü kişi yararına sözleşme, özel bir sözleşme tipini ifade etmez; tipik veya atipik her türlü borçlandırıcı sözleşmenin⁶³², üçüncü kişi yararına sözleşme teşkil edecek şekilde düzenlenmesi mümkündür⁶³³. Herhangi bir türde sözleşme, üçüncü kişi yararına olacak nitelikte akdedildiğinde, vaadettiren alacaklı, vaadeden borçlunun sözleşme kapsamında yerine getirmekle yükümlü olduğu borçların ifasının kendisi yerine, bir başka kişiye yapılmasını talep edebilmektedir⁶³⁴. Böyle bir durumda aynı zamanda, sözleşme taraflarından birinin borcunu alacaklı yerine, sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü bir kişiye ifa etmeyi de taahhüt etmesi söz konusu olur⁶³⁵.

Bu kapsamda, yediemin sözleşmesi de, bu sözleşmeye rehin alanın taraf olmaması ve bu sözleşmenin sadece rehin veren ve yediemin arasında akdedilmesi halinde, üçüncü kişi yararına bir sözleşme niteliğinde şekillenebilir⁶³⁶. Kanımızca, sadece rehin veren ve yedieminin taraf olduğu bir yediemin sözleşmesinde, üçüncü kişi yararına sözleşmeler için literatürde kullanılan terminoloji itibariyle, rehin veren vaadettiren, yediemin vaadeden ve rehin alan da üçüncü kişi olarak nitelendirilir ve bu kapsamda üçüncü kişiye ifa edileceği vaadedilen edim ise, yedieminin "alacağın muaccel hale gelmesi üzerine zilyetliği devretme"⁶³⁷ borcunun ifasıdır⁶³⁸.

⁶³² Üçüncü kişi yararına sözleşmenin kural olarak borçlandırıcı işlem olduğu, bu sözleşme ile üçüncü kişi yararına mülkiyet veya alacak devredilemeyeceği yönünde bkz. HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 284; Şener AKYOL, **Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme**, 2. Bası, İstanbul 2008, sf. 88.

⁶³³ Kemal OĞUZMAN / Turgut ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, 9. Bası, İstanbul 2012, sf. 424 (OĞUZMAN / ÖZ, **C. II**); TERCİER / PİCHONNAZ / DEVELİOĞLU, sf. 330; HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 283; AKYOL, sf. 16.

⁶³⁴ VON TUHR, sf. 715; OĞUZMAN / ÖZ, **C. II**, sf. 416; REİSOĞLU, sf. 395; Nil KARABAĞ BULUT, **Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme**, 1. Baskı, İstanbul 2009, sf. 26; NOMER, sf. 315; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1141; HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 281; Arif B. KOCAMAN, **Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu**, Ankara 1989, sf. 99; KESKİN sf. 116.

⁶³⁵ VON TUHR, sf. 716; TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 195; TERCİER / PİCHONNAZ / DEVELİOĞLU, sf. 330; KARABAĞ BULUT, sf. 26; NOMER, sf. 315; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1142; KOCAMAN, sf. 100; AKYOL, sf. 9; KESKİN, sf. 116.

⁶³⁶ KIRCA, sf. 57; ÇEBİ, sf. 148. Üçüncü kişi yararına sözleşme ilişkisi, yine üç taraflı bir hukuki ilişki olan temsilden farklıdır. Temsilci bir sözleşmeye temsil olunan adına taraf olmaktadır, vaadettiren sözleşmeyi kendi adına yapar; bu nedenle de üçüncü kişinin temsilcisi teşkil etmez. Bkz. VON TUHR, sf. 718-719; TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 202, 203; OĞUZMAN / ÖZ, **C. II**, sf. 416; REİSOĞLU, sf. 395; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1142; HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 281; KOCAMAN, sf. 102; AKYOL, sf. 59-61. Üçüncü kişi yararına sözleşme aynı zamanda üçüncü kişi hesabına ancak kendi adına (dolaylı temsil esasına tabi) bir işlem de teşkil etmemektedir. Bkz. HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 281.

⁶³⁷ Escrow sözleşmeleri bakımından benzer şekilde bir nitelendirme için bkz. KESKİN, sf. 117. Kanaatimizce, rehin alanın yediemin sözleşmesinin tarafı teşkil etmediği hallerde, vaadedenin rehin veren ve vaadedilen edimin ise "pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi" olarak belirlendiği bir borçlandırıcı sözleşme, üçüncü kişi yararına bir yediemin sözleşmesi teşkil etmez; ancak üçüncü kişi yararına bir rehin sözleşmesi teşkil edebilir. Üçüncü kişi yararına rehin sözleşmesi akdedilmesinin

Buna göre, bu tür bir yediemin sözleşmesinde vaadeden sıfatıyla yediemin, teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine pay senetlerinin zilyetliğini, yediemin sözleşmesi bakımından üçüncü kişi olan rehin alana devretmekle yükümlü olacaktır. Yedieminin vaadeden sıfatıyla üstlenmiş olduğu bu yükümlülüğün ifası, rehin alan yararına olmakla beraber, esasında vaadettiren sıfatını haiz rehin verene karşı taahhüt edilmekte; ancak bu yükümlülüğün ifasının, yediemin sözleşmesi bakımından üçüncü kişi niteliğinde olan rehin alana ifa edilmesi kararlaştırılmaktadır.

Üçüncü kişi yararına bir sözleşme kapsamında vaadettiren, vaadedilen edimin kendisine ifa edilmesini vadedenden talep edemez⁶³⁹. Bununla birlikte yediemin

mümkün olduğu yönünde bkz. FOËX, sf. 50, dn. 10, 146-148; MAKARACI BAŞAK, sf. 26. Nitekim rehin verenin rehin tesisine ilişkin taahhüdü yediemin sözleşmesinin değil, borçlandırıci nitelikteki rehin sözleşmesinin konusunu teşkil etmektedir. Yediemin sözleşmesi ise, rehin verenin rehin tesisine ilişkin taahhüdünü ne şekilde ve kime karşı ifa edeceğini konu edinen ve rehinin akıbeti bakımından yedieminin rehin taraflarına karşı yükümlülüklerini içeren borçlandırıci sözleşmedir. Bir diğer deyişle, rehin verenin “pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis etme” taahhüdünü içeren bir sözleşme, borçlandırıci nitelikte bir rehin sözleşmesi teşkil ederken, yediemin sözleşmesi de, rehin verenin “pay senetleri üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmesi amacıyla, rehin sözleşmesi kapsamında yerine getirmeyi taahhüt ettiği zilyetliğin devrine yönelik tasarruf işlemlerini, yediimine karşı ifa etme” taahhüdünü içermektedir. Rehin veren yediemin sözleşmesi kapsamında zilyetliğin devrine ilişkin bu taahhüdünü zaten sözleşmenin bir tarafı olan yediimine karşı ifa etmekle yükümlüdür; üçüncü kişi rehin alanın bu hususta, ifanın kendisine yapılmasına yönelik bir talep hakkı kazanması, yediemin sözleşmesinden beklenen menfaat ile uyumlu değildir; zira yediemin sözleşmesinin amacı, rehin konusunun zilyetliğinin yediimine devredilmesidir. Bu sebeplerle, rehin alanın taraf olmadığı bir yediemin sözleşmesi kapsamında vaadedilen edimin “rehin hakkının tesis edilmesi” veya “tasarruf işlemlerinin yediimine karşı yerine getirilmesi” edimleri olmadığı görülmektedir. KIRCA’ya göre de, teminat için tevdi sözleşmesine rehin alanın taraf olmaması halinde, rehin muhafızlığını da kapsayan tam üçüncü kişi yararına bir rehin sözleşmesi akdedilmiş olur. Bkz. KIRCA, sf. 57. Aynı doğrultuda bkz. STEINAUER, sf. 395

⁶³⁸ Rehinin fer’i niteliğinin bir sonucu olarak, rehin tesisine ilişkin aynı sözleşmenin rehin alan ve rehin veren arasında akdedilmesi gerekir; zira kanımızca üçüncü kişi yararına olacak şekilde rehin tesisine ilişkin bir aynı sözleşme mümkün değildir. Bunun sebebi aynı sözleşmenin tasarruf işlemi teşkil etmesidir. Doktrinde kural olarak üçüncü kişi yararına tasarruf işlemi yapılamayacağı kabul edilmektedir. Bkz. OĞUZMAN / ÖZ, C. II, sf. 425; VON TUHR, sf. 725; AKYOL, sf. 88. Öte yandan, VON TUHR, yediemin sözleşmesinin üçüncü kişi yararına sözleşme olarak akdedildiği bir durumda, rehin hakkının tesisinde tasarruf işlemlerine bir istisna tanınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, zilyetliğin üçüncü kişiye devredilmesi ile rehin alan lehine bir rehin hakkının tesisi için, üçüncü kişi yararına bir tasarruf işlemi gerçekleştirilmelidir. Bkz. VON TUHR, sf. 726. Kanaatimizce, yediemin sözleşmesine rehin alanın taraf olmadığı durumlarda, her ne kadar yedieminin bu sözleşmeye kendi adına (rehin alanın temsilcisi olarak değil) taraf oluyorsa da, her hâlükârda yediemin, rehin verenden pay senetlerinin zilyetliğini rehin alanı temsilen devralmalıdır; aksi halde pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir. Yedieminin rehin taraflarının temsilcisi niteliği bakımından bkz. yuk. Bölüm 3, II, A, 3. Rehin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi. Yedieminin aynı sözleşmeye rehin alanın temsilcisi olarak taraf olacağı hususunda ayrıca bkz. aşağı. Bölüm 4, I, D. Yediemin ve Rehin Tarafları Arasında Aynı Sözleşmenin Gerçekleşmesi.

⁶³⁹ OĞUZMAN / ÖZ, C. II, sf. 418; REİSOĞLU, sf. 396; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1150; AKYOL, sf. 114. Üçüncü kişi ile vaadettiren arasında bir alacaklı teselsülünün söz konusu olmadığı yönünde bkz. HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 285; AKYOL, sf. 112. Vaadettirenin ifanın üçüncü kişiye

sözleşmesinin üçüncü kişi yararına sözleşme şeklinde akdedilmesi halinde dahi rehin veren, rehlin paraya çevirme dışında başka bir sebeple sona ermesi halinde pay senetlerinin zilyetliğinin kendisine iade edilmesini yedieminden, yediemin sözleşmesi uyarınca veya MK'dan kaynaklanan istihkak iddiasına dayanarak talep edebilir⁶⁴⁰.

TBK m. 129/2 hükmünün 1. cümlesine göre, “Üçüncü kişi veya üçüncü kişiye halef olanlar da, tarafların amacına veya örf ve âdete uygun düştüğü takdirde edimin ifasını isteyebilirler”. Üçüncü kişi yararına bir sözleşme kapsamında, üçüncü kişinin, vaadedenin söz konusu ediminin ifasını talep etme yetkisinin olduğu hallerde, tam üçüncü kişi yararına bir sözleşme söz konusu olur⁶⁴¹. Tam üçüncü kişi yararına bir sözleşme, üçüncü kişiye, ifa konusu edimi vaadedenden talep etmeye ilişkin bir alacak hakkı kazandırır⁶⁴².

Rehin hakkının fer'i niteliği gereği, rehinle teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine rehni paraya çevirme yetkisi her zaman rehin alana aittir⁶⁴³. Bu sebeple, rehin alan yediemin sözleşmesine taraf olmasa dahi, rehin hakkının kendisine sağladığı mutlak hakkın⁶⁴⁴ bir sonucu olarak, teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine yedieminden pay senetlerinin zilyetliğini kendisine devretmesini talep etme hak ve yetkisine sahiptir. Bu doğrultuda, yediemin sözleşmesine rehin alanın taraf olmaması halinde, rehin alana

yapılmasını talep edebileceği yönünde bkz. NOMER, sf. 315; AKYOL, sf. 112. İfanın her hâlükârda üçüncü kişiye yapılacağı yönünde bkz. TERCİER / PİCHONNAZ / DEVELİOĞLU, sf. 332

⁶⁴⁰ Detaylı bilgi için bkz. Bölüm 4, II, B, 1. Rehlin Verene İade Etme Yükümlülüğü

⁶⁴¹ KARABAĞ BULUT, sf. 29; OĞUZMAN / ÖZ, C. II, sf. 418; REİSOĞLU, sf. 396; TERCİER / PİCHONNAZ / DEVELİOĞLU, sf. 332; NOMER, sf. 316; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1146; AKYOL, sf. 10

⁶⁴² VON TUHR, sf. 719, 720; KARABAĞ BULUT, sf. 29-30; OĞUZMAN / ÖZ, C. II, sf. 430; TERCİER / PİCHONNAZ / DEVELİOĞLU, sf. 332; NOMER, sf. 316; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1146; AKYOL, sf. 10

⁶⁴³ Detaylı bilgi için bkz. aşı. Bölüm 4, II, B, 2. Rehlin Alana İade Etme Yükümlülüğü

⁶⁴⁴ Doktrinde alacak ve haklar üzerinde tesis edilen bir rehlin niteliğinin mutlak hak niteliğinde olup olmadığı ve bir ayni hak teşkil edip etmediği tartışmalı bir husustur. Kanaatimizce alacak ve haklar üzerinde tesis edilen bir rehlin, bir mutlak haktır ve rehin hakkı sahibine sınırlı bir ayni hak kazandırır. Aynı görüşte bkz. CANSEL, sf. 10; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 676; KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 14; GÖKSOY, sf. 66-67; ÇEBİ, sf. 62. Anonim şirket payının ve nama yazılı pay senedinin rehlinin ayni hak olduğu görüşünde bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 549. Alacak ve diğer haklar üzerinde tesis edilen rehlin ayni hak teşkil etmediği ancak mutlak bir hak teşkil ettiği yönünde bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 699; WIELAND, sf. 310; AYİTER, sf. 196; NOMER / ERGÜNE, sf. 232, 292 STEINAUER, sf. 450. Alacak ve haklar üzerinde tesis edilen rehlin ayni hak teşkil etmediği ancak ayni hak benzeri bir mutlak hak teşkil ettiği yönünde bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 441. Alacak ve haklar üzerinde tesis edilen rehlin ayni hak teşkil etmediği ancak mutlaka bir aynilikten söz edilecekse, bunun yalnızca üçüncü kişilere yönelik bir “dış aynilik” olduğu yönünde bkz. SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 362

ifayı talep etme yetkisi açıkça tanınsın veya tanınmasın, bu sözleşme her hâlükârda tam üçüncü kişi yararına bir sözleşme niteliğinde olacaktır⁶⁴⁵.

Yediemin sözleşmesinin tam üçüncü kişi yararına sözleşme niteliği ile ilgili olarak, TBK m. 129/2 hükmünün son cümlesi ile ifade edilen durumun da incelenmesi gerekir. Buna göre “*Bu durumda, üçüncü kişi veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten sonra, alacaklı borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez*”.

Tam üçüncü kişi yararına bir sözleşme akdedildiğinde, her ne kadar üçüncü kişinin vaadedilen edimin kendisine ifa edilmesine ilişkin bir alacak hakkı bulunsa da, bu üçüncü kişi sözleşmenin tarafı olmadığından, vaadettirenin de bazı hallerde, bu vaadi geri alma, vaadedeni ibra etmek suretiyle bu yükümlülüğünden tamamen kurtarma veya vaadedilen edimin kapsam ve içeriğini değiştirme ihtimali vardır⁶⁴⁶. Buna karşılık TBK m. 129/2 hükmü, üçüncü kişinin vaadedilen edimin ifasına ilişkin alacak hakkını kullanacağını vaadedene bildirmesi üzerine, vaadettirenin artık vaadedeni üçüncü kişiye ifa yükümlülüğünden kurtaramayacağını ve söz konusu borcun niteliğini ve kapsamını değiştirme yetkisinin bulunmadığını düzenleme altına almaktadır⁶⁴⁷.

Yine rehin hakkının mutlak hak niteliği sonucunda kanaatimizce, rehin alanın pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin paraya çevrilmesine ilişkin hak ve yetkisi, rehnin fer’i niteliğinden kaynaklandığı için, bu hakkın rehin veren ile yediemin arasında yapılan bir ibra ile sona erdirilmesi veya içeriğinin tek taraflı olarak rehin veren tarafından değiştirilmesi mümkün değildir⁶⁴⁸. Bu kapsamda kanaatimizce, rehin alanın pay senetlerinin zilyetliğinin, rehnin paraya çevrilmesi amacıyla

⁶⁴⁵ KIRCA, sf. 57; VON TUHR, sf. 724; ÇEBİ, sf. 148. Üçüncü kişinin ifayı talep etme yetkisinin kanundan da kaynaklanabileceği yönünde bkz. TERCİER / PİCHONNAZ / DEVELİOĞLU, sf. 332; NOMER, sf. 316; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1146; HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 282, 285; AKYOL, sf. 21

⁶⁴⁶ VON TUHR, sf. 728; TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 201; OĞUZMAN / ÖZ, **C. II**, sf. 431; NOMER, sf. 316; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1151; HATEMİ / GÖKYAYLA, sf. 285; KARABAĞ BULUT, sf. 30. Geri alma hakkına ilişkin detaylı incelemeler için ayrıca bkz. AKYOL, sf. 147-157

⁶⁴⁷ TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 201; OĞUZMAN / ÖZ, **C. II**, sf. 431; EREN, **Genel Hükümler**, sf. 1152; REİSOĞLU, sf. 396; TERCİER / PİCHONNAZ / DEVELİOĞLU, sf. 332; AKYOL, sf. 181

⁶⁴⁸ Detaylı bilgi için bkz. Bölüm 4, II, B, 2. Rehin Alana İade Etme Yükümlülüğü. Bu sözleşmeyi akdetmekle, rehin verenin bu hakkı kullanmaktan feragat ettiğinin kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. KIRCA, sf. 57, dn. 44. Üçüncü kişi yararına bir rehin sözleşmesinin her zaman tam üçüncü kişi yararına bir sözleşme olarak ortaya çıkacağı yönünde bkz. STEINAUER, sf. 395

kendisine devredilmesine ilişkin bu hak ve yetkisini kullanacağını yediemine bildirmesinin veya bildirmemesinin, yedieminin bu yükümlülüğü bakımından bir etkisi olmamalıdır. Yediemin sözleşmesinde rehin veren ve yediemin arasında yapılan düzenlenmelerden bağımsız olarak rehin alan, rehnin paraya çevrilmesi amacıyla pay senetlerinin zilyetliğinin kendisine devredilmesini, teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine her zaman talep edebilir.

Buna karşılık, yediemin sözleşmesinde rehin alana, rehnin paraya çevrilmesi dışında bir sebeple de pay senetlerinin zilyetliğinin kendisine devredilmesini talep etme hakkı tanınmış olabilir. Örneğin, hamiline yazılı bir pay senedi üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmiş ve bu rehin kapsamında rehin alanın anonim şirkete karşı pay senedinden doğan mali hakları ileri sürme hakkı tanınmış olsun. Bu durumda teminat altına alınan alacak muaccel hale gelmeden de, rehin alanın pay senetlerinin dolaysız zilyetliğini geçici bir süre için de olsa kazanması gerekebilir; ki bu sayede rehin alan anonim şirkete karşı kâr payı alacağını ileri sürebilsin. İşte böyle bir durumda, rehin alanın bu hakkını kullanacağına ilişkin olarak yediemine bir bildirimde bulunması gerekir; zira kanımızca ancak bu halde rehin verenin yediemin sözleşmesi kapsamında bu hakkın içeriğini değiştirme veya yediemini bu yükümlülüğünden kurtarma yetkisi sona erer.

Rehin alan tarafından yediemine yapılacak olan bu bildirimin geçerliliği kanunen herhangi bir geçerlilik şartına bağlanmamıştır⁶⁴⁹. Rehlin alanın kendisine yediemin sözleşmesi ile tanınan bu hakkını kullanacağını, yediemin tarafından bildirim dışında başka herhangi bir şekilde öğrenilmesi halinde de kanaatimizce, dürüstlük kuralının bir gereği olarak, bildirimle bağlanan sonuçlar doğmalıdır⁶⁵⁰. Dolayısıyla, yedieminin herhangi bir şekilde rehin alanın bu hakkını kullanacağını öğrenmesi halinde, rehin verenin yediemini bu borçtan kurtarma veya yedieminin bu yükümlülüğünün kapsam ve niteliğini değiştirme yetkisinin sona erdiği kabul edilmelidir.

⁶⁴⁹ OĞUZMAN / ÖZ, C. II, sf. 432; EREN, *Genel Hükümler*, sf. 1152

⁶⁵⁰ Hakkın kötüye kullanılması durumları hariç olmak üzere aksi görüşte bkz. OĞUZMAN / ÖZ, C. II, sf. 432

C. Yediemin Sözleşmesinin İsimli Sözleşme Niteliği

TBK'nın özel borç ilişkileri bölümünde ya da diğer Türk kanunlarında, tipik bir yediemin sözleşmesi düzenleme altına alınmamıştır. TBK m. 26 hükmü ile öngörülen sözleşme özgürlüğü prensibi doğrultusunda bir sözleşmenin tarafları, söz konusu sözleşmenin içeriğini, kanunun çizdiği sınırlar çerçevesinde kalmak kaydıyla, serbestçe belirleyebilirler⁶⁵¹. Kanunda esaslı unsurları (*essentialia negotii*) açıkça düzenlenmemiş olan bu tür sözleşmeler, isimli sözleşmelerdir⁶⁵².

İrade özgürlüğünün bir sonucu olan hukuki işlem serbestisi ve bu kapsamda, sözleşme özgürlüğü prensibi doğrultusunda⁶⁵³, rehin taraflarının ve rehin taraflarınca belirlenen yedieminin, aralarındaki hukuki ilişkiye uygulayacakları hükümleri serbestçe belirleyebileceklerine ve kanunun çizdiği sözleşme özgürlüğünün genel sınırlamaları içinde kalmak kaydıyla bu belirledikleri hükümler ile bağlı olacaklarına ise kuşku yoktur⁶⁵⁴.

Doktrinde ve içtihatlarda isimli sözleşmeler, içerdikleri esaslı unsurlarının tip ve niteliklerine göre⁶⁵⁵ karma sözleşmeler⁶⁵⁶, *sui generis* sözleşmeler⁶⁵⁷ ve bileşik (mürekkep) sözleşmeler⁶⁵⁸ olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır.

⁶⁵¹ KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 9; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 9, 12; TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 334; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 42, 43; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 936; YAVUZ, sf. 14, 16, 17

⁶⁵² KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 10; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 933-934; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 51; YAVUZ, sf. 22. Bir sözleşmenin esaslı noktaları (unsurları) kanun tarafından düzenlenmişse bunun isimli sözleşme olduğuna şüphe yoktur. Akdedilen bir sözleşmenin objektif esaslı noktalarının bir isimli sözleşmenin objektif esaslı noktaları ile örtüşmediği her halde bir isimli sözleşme söz konusudur. Bkz. Saibe OKTAY-ÖZDEMİR, "İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 55, İstanbul 1996, sf. 265 (OKTAY-ÖZDEMİR, **İsimli Sözleşmeler**); TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 12; GÜMÜŞ, **C. I**, sf. 5

⁶⁵³ Kişiler, hukuk düzeninin sınırları içinde yapacakları sözleşmelerle aralarındaki borç ilişkilerini özgürce düzenleyebilirler. Bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 9; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 9; TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 334; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 42, 43; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 936; YAVUZ, sf. 14, 16, 17

⁶⁵⁴ TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**, sf. 335; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 12; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 936; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 51; YAVUZ, sf. 14, 16, 17

⁶⁵⁵ EREN, **Özel Hükümler**, sf. 938. EREN, bileşik (mürekkep) sözleşmelerin isimli sözleşme sayılmaması gerektiği kanaatindedir. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 938. TANDOĞAN da isimli sözleşmelerin karma sözleşmeler ve *sui generis* sözleşmeler olarak ikiye ayrıldığı görüşündedir. Bkz. TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 12

⁶⁵⁶ Karma sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş olan tipik sözleşmelere ilişkin unsurların, kanunun öngörmediği bir şekilde bir araya getirilmesi ile oluşan isimli sözleşmelerdir. Bkz. TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 69; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 939; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 64; YAVUZ, sf. 24. Doktrinde karma sözleşmeler, karışık muhtevalı akitler olarak da adlandırılmaktadır. Bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 102. Tarafların esaslı edimlerinin niteliklerine göre üç grup

İsimsiz bir sözleşme olan yediemin sözleşmesinin taraflarının, söz konusu sözleşmede açıkça düzenleme altına almadıkları veya düzenleme altına almış olmalarına rağmen, taraflar arasında uyuşmazlık doğuran hususlarda hangi kanun hükümlerinin ne ölçüde uygulama alanı bulabileceğinin tespiti bakımından, öncelikli olarak yediemin sözleşmesinin bu isimsiz sözleşme türlerinden hangisini teşkil ettiğinin belirlenmesi gerekir.

Bu amaçla, çalışmamızın bu bölümünde, yediemin sözleşmesi ile benzer özellikler gösteren bir takım sözleşme türleri ve bu sözleşmeler ile yediemin sözleşmesinin benzer ve ayrık unsurları incelenecek ve akabinde, yediemin sözleşmesinin, hangi grup isimsiz sözleşmelerden teşkil ettiği yönünde bir görüş benimsenecektir.

karma sözleşme bulunmaktadır. Karma sözleşmelerin alt türlerinden biri olan çift tipli karma sözleşmeler, değişik sözleşme tiplerine ait edimlerin mübadele (*synallagma*) ilişkisi içinde olduğu türde karma sözleşmelerdir. Bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 81; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 69; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 940; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 65; YAVUZ, sf. 26. Bir diğer karma sözleşme alt türü olan kombine sözleşmeler, sözleşme taraflarından birinin, çeşitli tiplerde sözleşmelerden bir kısmının edimlerini bir anda ve toplu halde üstlendiği ve diğer tarafın sadece tek bir edimi (genellikle de para ödeme edimini) üstlendiği sözleşmelerdir. Bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 84; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 71; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 942; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 64; YAVUZ, sf. 26. Karma sözleşmelerin son alt türü olan kaynaşık (eklemlı karma) sözleşmeler ise, kanunda öngörülen çeşitli tipik sözleşmelerin esaslı edimlerinin karışmasına yönelik karma sözleşmelerdir. Kaynaşık (eklemlı karma) sözleşmelerde, tarafların her birinin esaslı yükümlülüğü, çeşitli sözleşme tiplerine ait unsurları taşımaktadır. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 944; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 67; YAVUZ, sf. 26; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 72. Doktrinde karma sözleşmelere, kanunun hangi hükümlerinin uygulanması gerektiği hususu tartışmalıdır. Tartışmaların detayları için bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 121-143; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 73-75; OKTAY-ÖZDEMİR, **İsimsiz Sözleşmeler**, sf. 275 vd.; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 945-949; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 69-70; YAVUZ, sf. 27-28.

⁶⁵⁷ *Sui generis* sözleşmeler, kısmen veya tamamen kanunda düzenlenmemiş olan sözleşmelere ilişkin unsurların yer aldığı sözleşmelerdir. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 949; GÜMÜŞ, **C. I**, sf. 5; YAVUZ, sf. 28; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 13. Bununla birlikte KUNTALP, *sui generis* sözleşmeleri tamamen tipik sözleşmelerin hiçbirine ait olmayan unsurların bir araya gelmesiyle oluşan ve bu niteliği bakımından tam anlamıyla yeni olan sözleşmeler olarak tanımlamaktadır. Bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 10. KUNTALP'e göre, tamamen veya kısmen kanunda düzenlenmiş tipik sözleşmelere ilişkin unsurların bir araya gelmesi halinde, artık *sui generis* değil, karma sözleşmeler söz konusu olur. Bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 64, 65. *Sui generis* sözleşmelerin yorumlanmasında, TBK'nın genel hükümleri, iyi niyet kuralları ve işlerdeki yaygın teamüllere başvurulur. Bu şekilde teamüllerin bulunmaması halinde hakim MK m. 1/2 hükmü ışığında hukuk yaratmalıdır. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 951; YAVUZ, sf. 28; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 13. Ayrıca niteliklerine uygun düştüğü oranda benzer nitelikli tipik sözleşmelere uygulanan kurallar, *sui generis* sözleşmelere kıyasen uygulanır. Bkz. YAVUZ, sf. 28; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 13.

⁶⁵⁸ Bileşik (mürekkep) sözleşmeler, birden çok isimli veya isimsiz sözleşmenin, kendi bağımsızlıklarına hâlel gelmeksizin, kanunun öngörmediği bir şekilde birbirlerine bağlandığı (eklendiği) sözleşmelerdir. Bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 103-109; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 76; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 952; SEROZAN, **Borçlar Özel**, sf. 60; YAVUZ, sf. 22. Bileşik sözleşmelerin içerdiği sözleşmelerin her birine, kendi tipine özgü hükümler uygulanır. Bkz. KUNTALP, **Karışık Muhtevalı Akit**, sf. 105; TANDOĞAN, **C. I/1**, sf. 76; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 955; YAVUZ, sf. 24.

1. Genel Saklama Sözleşmesi

Yediemin, yediemin sözleşmesi uyarınca, rehin veren tarafından zilyetliği kendisine devredilecek olan pay senetlerini, söz konusu rehin hakkı sona erinceye dek, güvenli bir yerde ve özenle saklamakla yükümlüdür⁶⁵⁹. TBK uyarınca da, genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayan, kendisine bırakılan eşyayı güvenli bir yerde ve ayrıca özenle, sözleşmede bir süre belirtilmiş olması halinde bu süre sona erinceye dek saklama yükümlülüğü altındadır⁶⁶⁰. Genel saklama sözleşmesinin en önemli unsuru, saklayanın, saklama konusu eşyayı güvenli bir yerde saklamasına ilişkin bu nitelikli saklama borcudur⁶⁶¹.

Ayrıca, genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayan, saklama konusu eşyanın herhangi bir üçüncü kişiye teslim edilmemesi bakımından da yükümlülük altındadır⁶⁶². TBK m. 568 hükmü uyarınca “*Bir üçüncü kişi, saklanan üzerinde aynı hak iddiasında bulunsa bile, saklanan haczedilmedikçe veya saklayana karşı istihkak davası açılmadıkça saklayan, onu saklatana geri vermekle yükümlüdür*”. Aynı şekilde yediemin de, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğini rehin taraflarının rızası olmaksızın herhangi başka bir üçüncü kişiye devretmemekle yükümlüdür⁶⁶³.

Yedieminin bu saklama yükümlülüğü, genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın saklama konusu eşyayı güvenli bir yerde koruma altına alma yükümlülüğü ile büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu sebeple de, TBK’da yer alan bu düzenlemeler ışığında, yediemin sözleşmesinin isimsiz bir sözleşme değil, aksine TBK’da esaslı unsurları itibariyle düzenleme altına alınan bir genel saklama sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerektiği düşünülebilir⁶⁶⁴. Buna karşılık, yedieminin rehne konu pay senetlerini saklama yükümlülüğü ile genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın saklama konusunu saklamasına ilişkin yükümlülüğü, tam olarak örtüşmemektedir.

⁶⁵⁹ Bu hususta detaylı açıklamalar için bkz. aşağı. Bölüm 4, II, A, 1. Güvenli Bir Yerde ve Özenle Saklama Yükümlülüğü

⁶⁶⁰ EREN, *Özel Hükümler*, sf. 745; YAVUZ, sf. 1340; GÜMÜŞ, C. II, sf. 265

⁶⁶¹ EREN, *Özel Hükümler*, sf. 748

⁶⁶² EREN, *Özel Hükümler*, sf. 752; YAVUZ, sf. 1341

⁶⁶³ Bu hususta detaylı açıklamalar için bkz. aşağı. Bölüm 4, II, A, 3, b. Üçüncü Kişilere Devretmeme Yükümlülüğü

⁶⁶⁴ Nitekim rehin muhafızlığı görevi dolayısıyla yedieminin doktrinde vedia alan olarak nitelendirildiği de görülmektedir. Bkz. SEROZAN, *Eşya Hukuku*, sf. 349

Öncelikli olarak, yediemin sözleşmesi ve genel saklama sözleşmesi, sözleşme taraflarının temel iradeleri ve söz konusu sözleşmeden beklenen menfaatler bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Her ne kadar her iki sözleşme de esaslı olarak bir eşyanın bir süre için güvenli bir yerde ve özenle saklanması unsurunu içeriyorsa da, yediemin sözleşmesi kapsamında tarafların bir teminat tesis etme iradesi baskın olmasına karşılık, genel saklama sözleşmesinin tarafları bakımından çoğu zaman⁶⁶⁵ saklama konusunun teminat amacıyla saklanması yönünde bir irade söz konusu değildir⁶⁶⁶. Yediemin sözleşmesi ile tarafların amacı, saklamaya konu olan pay senetleri üzerinde bir teminat hakkı kurulması iken, genel saklama sözleşmesi taraflarından saklatanın veya saklayanın herhangi bir teminat tesis etme iradesi bulunmamaktadır ve bulunsu dahi bu irade, sözleşmenin baskın veya esaslı bir unsuru teşkil etmez⁶⁶⁷.

Yediemin sözleşmesinin, TBK ile düzenlenen genel saklama sözleşmesinden ayrıldığı bir diğer önemli nokta ise, genel saklama sözleşmesi uyarınca saklayanın, saklatanın buna ilişkin talebi üzerine, saklama konusu eşyayı saklatana iade etme yükümlülüğüdür⁶⁶⁸. TBK m. 564 hükmü uyarınca saklayan, saklama sözleşmesi için bir süre öngörülmüş ve bu süre henüz dolmamış olsa bile, saklatan tarafından talep edilmesi halinde, saklama konusu eşyayı saklatana derhal iade etme borcu altındadır⁶⁶⁹. Dolayısıyla, pay senetlerini konu edinen bir genel saklama

⁶⁶⁵ Doktrinde EREN'e göre, genel saklama sözleşmesinin büyük oranda saklatan ve bir yan amaç olarak da saklayan lehine yapılması da söz konusu olabilir. Örneğin, saklatanın borcuna teminat teşkil etmesi amacıyla saklatan lehine ağır basan bir saklama amacı ve saklayan lehine de yan bir amaç olarak teminat tesis etme iradesi söz konusu olabilir. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 749

⁶⁶⁶ Rehin alanın rehin konusu taşınır eşyayı saklama yükümlülüğünün saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın yükümlülüğünden farklı olduğu yönünde bkz. OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1008; SAYMEN / ELBİR, sf. 654; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 83; CANSEL, sf. 166. Yedieminin sözleşmesi kapsamında yedieminin saklama yükümlülüğünün kapsamına ilişkin detaylı incelemelerimiz için bkz. aşağı. Bölüm 4, II, A, 1. Güvenli Bir Yerde ve Özenle Saklama Yükümlülüğü

⁶⁶⁷ Taşınır rehninde rehin alanın saklama yükümlülüğünün genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın saklama yükümlülüğü ile benzer olduğu; fakat tam olarak örtüşmediği hususunda aynı görüşte bkz. OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1008; SAYMEN / ELBİR, sf. 654; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 83; CANSEL, sf. 166. Yedieminin sözleşmesi kapsamında yedieminin saklama yükümlülüğünün kapsamına ilişkin detaylı incelemelerimiz için bkz. aşağı. Bölüm 4, II, A, 1. Güvenli Bir Yerde ve Özenle Saklama Yükümlülüğü

⁶⁶⁸ Aynı doğrultuda, yediemin sözleşmesine TBK m. 564 hükmünün kıyasen dahi uygulanamayacağı yönünde bkz. STEINAUER, sf. 395

⁶⁶⁹ Bu yükümlülük saklatanın, saklama konusu eşyanın maliki olup olmadığından bağımsızdır. Bir diğer deyişle, saklatan söz konusu eşyanın maliki olmasa bile, kendisine bu yönde bir talepte bulunduğu anda saklayan, eşyanın malikinin kim olduğunu araştırmaksızın saklatana eşyayı iade etmelidir. Saklatanın iadeye ilişkin bu talep hakkı, tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılır ve bu irade beyanı, saklayana varması ile, saklama sözleşmesini sona erdirir Bu niteliği itibarıyla, saklatan

sözleşmesinin söz konusu olması halinde, TBK m. 564 hükmü uyarınca, saklatan pay senetlerinin kendisine iade edilmesini saklayandan her zaman talep edebilir. Bu doğrultuda yediemin sözleşmesi, TBK m. 564 hükmünün emredici niteliği karşısında⁶⁷⁰, genel saklama sözleşmesi ile tam olarak örtüşmemektedir. Nitekim rehin verenin talebi halinde yedieminin rehne konu pay senetlerini rehin verene iade etme yükümlülüğü altında olduğunun kabulü halinde, rehne konu pay senetlerinin, rehin verenin fiili hâkimiyetinden çıktığı kabul edilemeyecektir.

Öte yandan, genel saklama sözleşmesi uyarınca saklayanın bu iade yükümlülüğü bakımından kanun, birden çok saklatanın söz konusu olduğu hali ayrıca düzenleme altına almaktadır. TBK m. 565/3 hükmü uyarınca, “*Birden çok kişi bir şeyi saklanmak üzere verirse, sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça veya hepsinin rızası olmadıkça, saklayan saklananı onlardan birine geri vermekle sorumluluktan kurtulamaz*”. Buna göre, birden çok saklatanın söz konusu olduğu saklama sözleşmeleri bakımından, saklayanın saklama konusu eşyayı talep eden saklatana iade etme borcu, ancak saklama sözleşmesinde bu şekilde bir iadeye açıkça izin verilmesi veya diğer saklatanların bu şekilde bir iadeye açıkça rıza göstermiş olması halinde doğar. TBK m. 565/3 hükmü karşısında, yedieminin rehin taraflarınca ortaklaşa belirlendiği bir yediemin sözleşmesinin, birden çok saklatanın söz konusu olduğu bir genel saklama sözleşmesi teşkil ettiği de ileri sürülebilir.

Kanaatimizce, bu halde dahi yediemin sözleşmesinin bir genel saklama sözleşmesi teşkil ettiği kabul edilmemelidir. Nitekim genel saklama sözleşmesinin bir teminat tesis etme unsuru barındırmaması, iade yükümlülüğünün kapsamı ne olursa olsun, kanaatimizce yediemin sözleşmesinin tipik bir genel saklama sözleşmesi teşkil etmesini engellemektedir.

tarafından saklanan eşyanın iade edilmesine ilişkin bir irade beyanı, karşı tarafa varmakla etki doğuran, bozucu etkiyi haiz, yenilik doğuran bir haktır. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 748, 752; YAVUZ, sf. 1339, 1341; GÜMÜŞ, **C. II**, sf. 267, 272

⁶⁷⁰ Genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın geri verme borcu, emredici niteliktedir ve saklatan saklama konusunun kendisine iade edilmesine ilişkin bu hakkından önceden feragat edemez. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 746

2. Vekâlet Sözleşmesi

TBK m. 502 ilâ 514 arasında düzenleme altına alınan vekâlet sözleşmesinde, vekâlet veren ile vekil arasında yoğun ve güçlü bir güven ilişkisi vardır⁶⁷¹. Yediemin sözleşmesi bakımından da, vekâlet sözleşmesi ile benzer şekilde, yediemin ve rehin tarafları arasında yoğun ve güçlü bir güven ilişkisi söz konusudur. Rehin taraflarının her ikisi de, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesi üzerine, yedieminin rehin süresince pay senetlerinin zilyedi olmaya devam edeceğine, bu surette rehnin geçerli bir şekilde varlığını sürdüreceğine ve ayrıca belirli şartların gerçekleşmesi üzerine pay senetlerinin zilyetliğinin ilgili rehin tarafına devredileceğine güvenmektedir⁶⁷².

Ayrıca, vekâlet sözleşmesi kapsamında vekil, bu özel güven ilişkisine dayanarak, vekâlet verenin menfaatine⁶⁷³ ve hesabına⁶⁷⁴ olacak şekilde bir iş görmeyi taahhüt etmektedir⁶⁷⁵. Yediemin sözleşmesi uyarınca yediemin, pay senetlerinin zilyetliğinin devraldıktan sonra da, rehin konusu pay senetlerinin kullanılmasına ve yönetilmesine ilişkin bir takım işlemlerde, hak sahibi rehin tarafınca kendisine verilen temsil yetkilerine istinaden söz konusu rehin tarafı menfaatine ve hesabına hareket etmeyi ve bu rehin tarafı lehine bir iş görmeyi üstlenebilmektedir⁶⁷⁶.

Öte yandan, güven unsuruna dayalı olarak bir takım iş görme edimleri içermesine rağmen, yediemin sözleşmesi tam anlamıyla tipik bir vekâlet sözleşmesi de teşkil etmez. Vekâlet sözleşmesi kapsamında herhangi bir teminat kurma iradesinin söz konusu olmamasına ilaveten, vekâlet sözleşmesi vekile, yapılan işin

⁶⁷¹ TANDOĞAN, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. 2, 5. Baskı, İstanbul 2010, sf. 407 (TANDOĞAN, C. II); EREN, **Özel Hükümler**, sf. 709; YAVUZ, sf. 1169

⁶⁷² Bkz. Bölüm 3, I, C. Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulmasında Yedieminin Hukuki Konumu

⁶⁷³ TANDOĞAN, C. II, sf. 360-363. Vekâlet verenin menfaatine hareket etme yükümlülüğü vekilin, vekâlet verenin söz konusu vekâleti vermekle amaçladığı sonuçlara ulaşmasına yönelik şekilde iş görme yükümlülüğü altında olması anlamına gelir. Bu kapsamda vekil, vekâlet verenin vekâleti vermekle amaçladığı sonuçlara ulaşabilmesi için yapılması gereken ne varsa, bunları yerine getirmelidir. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 711; GÜMÜŞ, C. II, sf. 120, 133

⁶⁷⁴ TANDOĞAN, C. II, sf. 360-363. Vekâlet verenin hesabına hareket etme yükümlülüğü ise, vekilin gördüğü işin hukuki sonuçlarının, doğrudan vekâlet veren üzerinde doğması veya dolaylı temsilin söz konusu olması halinde, bu sonuçların önce vekil üzerinde doğması ve vekilin de kural olarak bunları vekâlet verene devretmesi anlamına gelmektedir. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 736-737. Yine bu özel güven ilişkisi sebebiyledir ki, vekil vekâlet sözleşmesi ile üstlendiği iş görme borcunu, bir diğer deyişle yapma edimini kural olarak şahsen ifa etmekle yükümlüdür. Bkz. TANDOĞAN, C. II, sf. 456; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 724-725

⁶⁷⁵ TANDOĞAN, C. II, sf. 408; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 705; YAVUZ, sf. 1127

⁶⁷⁶ Yedieminin bu tür taahhütleri için bkz. aşağı. Bölüm 4, II. Yedieminin Esaslı Yükümlülükleri

konusunu oluşturan taşınırlara ilişkin güvenli bir yer tahsis etme borcu ve bu taşınırları özenle saklama borcu da yüklememektedir⁶⁷⁷. Buna karşılık, teminat unsuru ve saklama unsuru içermeyen bir yediemin sözleşmesi söz konusu olamaz.

Ayrıca, TBK m. 512 hükmüne göre, vekâlet veren ve vekil, vekâlet sözleşmesini her zaman tek taraflı olarak feshedebilir. Söz konusu fesih hakkı, vekâlet sözleşmesinin esaslı bir unsuru olan⁶⁷⁸ güven ilişkisinden kaynaklanmaktadır ve bu hakkın kullanılabilmesi için vekilin veya vekâlet verenin herhangi bir haklı sebep gösterme⁶⁷⁹ veya diğer tarafa belirli bir süre tanıma yükümlülüğü bulunmamaktadır⁶⁸⁰. Doktrindeki baskın görüş, söz konusu fesih hakkının emredici nitelikte olduğu, tarafların bu haklarından önceden feragat edemeyeceği ve cezai şart gibi, bu hakkı sınırlandıracak anlaşmalar yapamayacakları yönündedir⁶⁸¹.

Vekâlet sözleşmesi, esaslı bir unsur olarak teminat tesis etme amacı taşıması ve vekile saklama edimi yüklememesinin yanı sıra, vekâletten azil ve istifanın her zaman mümkün olması⁶⁸² ve bu fesih hakkının emredici niteliği bakımından da yediemin sözleşmesinden ayrılır. Yediemin sözleşmesi kapsamında rehin verenin, herhangi bir sebep göstermeksizin yediemin sözleşmesini her zaman feshetme hakkının olması durumunda, pay senetlerinin rehin verenin fiili hâkimiyetinden çıkmış olduğunun kabul edilmesi güçtür.

⁶⁷⁷ TANDOĞAN, C. II, sf. 379

⁶⁷⁸ Güven unsurunun vekâlet sözleşmesinin esaslı bir unsuru olup olmadığı hususu, doktrinde tartışmalıdır. Tartışma için bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 716

⁶⁷⁹ YAVUZ, sf. 1185; TANDOĞAN, C. II, sf. 620

⁶⁸⁰ EREN, **Özel Hükümler**, sf. 715; TANDOĞAN, C. II, sf. 620

⁶⁸¹ EREN, **Özel Hükümler**, sf. 716; YAVUZ, sf. 1186; TANDOĞAN, C. II, sf. 623. Öte yandan, doktrinde bu hükmün emredici nitelikte olmadığı; bazı atipik ücretli vekâlet sözleşmeleri kapsamında vekilin haklı sebeple istifa etmesi durumunda vekâlet verenden ücretin tamamını isteyebilmesinin veya vekilin keyfi olarak istifa etmesi halinde vekâlet verenin tüm olumlu zararını karşılamakla yükümlü olmasının yerinde olacağı da ileri sürülmektedir. İsviçre doktrindeki atipik vekâlete ilişkin söz konusu görüşlerin ve kriterlerin detayları için bkz. TANDOĞAN, C. II, sf. 627 vd.

⁶⁸² Bazı atipik vekâlet sözleşmelerinde bu unsurun bertaraf edilebildiği yönünde bkz. TANDOĞAN, C. II, sf. 627 vd.

3. Escrow Sözleşmesi

Escrow aracısı ile temel ilişkinin tarafları arasında, temel ilişkinin ifasının teminat altına alınması amacıyla akdedilen sözleşme türü, Anglo-amerikan hukukunda *escrow* sözleşmesi olarak ifade edilmektedir⁶⁸³.

Escrow sözleşmesi, bir temel sözleşmenin ifasını teminat altına almak amacıyla, temel sözleşmenin alacaklısı, borçlusu ve *escrow* aracısı arasında akdedilen ve bu temel sözleşmenin konusunu teşkil eden eşya üzerinde hem temel sözleşmenin alacaklısının hem de borçlusunun tasarruf yetkilerini, belirli şartların yerine getirilmesi şartına bağlı olarak sınırlandıran bir sözleşmedir⁶⁸⁴. *Escrow* sözleşmesinin akdedilmesi, temel sözleşmede üstlenilen borçların yerine getirileceğinin, temel sözleşmenin her iki tarafının da güvenini haiz bir *escrow* aracısı tarafından gözetilmesi suretiyle güvence altına alınması amacıyla akdedilir⁶⁸⁵.

Escrow sözleşmesine uygulamada en çok taşınır eşyaları konu edinen satış sözleşmelerinin ifasının güvence altına alınması amacıyla başvurulur⁶⁸⁶. Temel sözleşmenin ifasının *escrow* sözleşmesi ile teminat altına alınmasının ne anlama geldiğinin bu noktada uygulamadan bir örnekle somutlaştırılması kanaatimizce faydalı olacaktır⁶⁸⁷:

Taşınır bir eşyanın satışına ilişkin sözleşmede alıcının esaslı edimi, satım bedelinin satıcıya ödenmesi ve satıcının esaslı edimi, satışa konu edilen taşınır eşyanın mülkiyetinin alıcıya intikal ettirilmesidir. TBK m. 207/2 hükmü uyarınca “Sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça veya aksine bir âdet bulunmadıkça, satıcı ve alıcı borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlüdürler”. Buna karşılık, bu edimlerin aynı anda ya da kısa bir süre içinde art arda ifa edilmesinin pratik olarak mümkün

⁶⁸³ Bkz. yuk. Bölüm 3, I, B. Anglo-amerikan Hukukunda *Escrow* Aracısı ve *Trustee* Kavramları

⁶⁸⁴ KIRCA, sf. 46; KESKİN, sf. 96; INGRAHAM JR., sf. 75; MCFARLAND, sf. 76; BALLANTINE, sf. 828; COBIN, sf. 446. *Escrow* sözleşmesi için Anglo-amerikan kanunları, doktrini ve içtihatlarında yapılan çeşitli tanımlamalar için ayrıca bkz. EKİCİ, sf. 15-22.

⁶⁸⁵ EKİCİ, sf. 22-27. EKİCİ *escrow* sözleşmesinin aynı zamanda, *escrow* aracısı olarak belirlenen kişilerin uzmanlık birikiminden faydalanmayı ve bu sayede işlemlerin doğru bir şekilde ilerlemesini sağladığını ve bir yandan da temel işlemlerde muvazaa yapılmasının da engellediğini ifade etmektedir. Bkz. EKİCİ, sf. 27-30.

⁶⁸⁶ EKİCİ, sf. 214

⁶⁸⁷ *Escrow* sözleşmesinin birlikte uygulanabileceği bazı temel hukuki ilişkiler bakımından farklı örnekler için bkz. KIRCA, sf. 46-50; EKİCİ, sf. 214-237.

olmadığı ve alıcı ile satıcı arasında da yeterli bir güven ilişkisinin bulunmadığı durumlarda, alıcı taşınır eşyanın mülkiyetini kazanmadan satış bedelini satıcıya ödemekten ve satıcı da satış bedelini elde etmeden taşınırın mülkiyetini alıcıya devretmekten çekinebilir. Benzer şekilde, satış sözleşmesinde alıcının satış bedelini ödeme borcunun, satıcının taşınır eşyanın mülkiyetini nakil borcundan önce ifa edilmesinin düzenlendiği bir durumda alıcı, satış bedelini ödedikten sonra fakat satım konusu taşınır eşyanın mülkiyeti kendisine devredilmeden önce, satıcının bu eşya üzerinde bir takım tasarruflarda bulunmasından kaygı duyabilir. İşte böyle bir durumda, alıcı ve satıcının birlikte belirlediği ve her iki tarafın da güvenini kazanmış olan üçüncü bir kişi, *escrow* aracısı olarak hareket etmek üzere alıcı ve satıcı tarafından ortaklaşa atanabilir. Alıcı, satıcı ve *escrow* aracısı arasında akdedilen üç taraflı bir sözleşme ile satıcı ve alıcı, sırasıyla, satış konusu taşınır eşyayı ve satış bedelini, *escrow* aracısına teslim etmeyi⁶⁸⁸ taahhüt eder. Böylece satış sözleşmesi taraflarının her ikisinin de satış konusu ve satış bedeli üzerindeki tasarruf yetkisi, satış işlemi tamamlanıncaya dek sınırlandırılmış olur. Alıcının ve satıcının *escrow* sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini *escrow* aracısına karşı ifa etmeleri üzerine *escrow* aracısı, satış bedelini satıcıya öder ve satış konusunu teşkil eden taşınır eşyayı alıcıya teslim eder⁶⁸⁹. Böyle bir durumda satış sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin ifası teminat altına alınmakta ve satış sözleşmesi taraflarının her ikisinin de güvenini kazanmış olan üçüncü bir kişinin (*escrow* aracısı) aracılığıyla dolaylı yoldan gerçekleştirilmektedir⁶⁹⁰.

Çalışmamız kapsamında ifade ettiğimiz anlamıyla yediemin sözleşmesi, tarafları, amacı, unsurları ve nitelikleri itibarıyla en çok *escrow* sözleşmesi ile benzer özellikler göstermektedir. Nitekim her iki sözleşme de, kural olarak üç taraf arasında akdedilir ve temel sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişi, temel sözleşmenin taraflarının güvenini kazanmış bir kişi olup, onlar adına ve menfaatine bir iş görmeyi üstlenmektedir. Her iki sözleşmede de, bu sözleşmelerin konusunu teşkil eden eşyaların bu güvenilir üçüncü kişi tarafından belirli bir süre muhafaza edilmesi söz

⁶⁸⁸ Satış bedelinin *escrow* aracısına teslim edilmemesi; bunun yerine, temel ilişkinin taraflarınca açılan bir banka hesabına ödenmesi ve ancak belirli şartların yerine getirilmesi üzerine bu hesaptaki bakiyenin sözleşmenin ilgili tarafına ödenmesi de mümkündür. Bu durumda bu banka hesabına, *escrow* hesabı adı verilir. Bkz. KIRCA, sf. 46, dn. 6; EKİCİ, sf. 233

⁶⁸⁹ *Escrow* aracısı satım konusu taşınır eşyanın veya satım bedelinin dolaysız zilyetliklerini sırasıyla alıcıya veya satıcıya devretmeye de, hükmen teslim veya zilyetliğin havalesi yöntemleriyle de alıcı ve satıcı, sırasıyla satım konusunun ve satım bedelinin mülkiyetini kazanabilir. Bkz. EKİCİ, sf. 221-222.

⁶⁹⁰ KIRCA sf. 50

konusudur⁶⁹¹. Yine, her iki sözleşme bakımından da, zilyetliğinin devri konu edilen eşyalar üzerinde temel ilişkinin taraflarının tasarruf yetkileri belirli şartların yerine getirilmesine bağlı olarak sınırlandırılmaktadır.

Bununla birlikte, pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesine ilişkin bir yediemin sözleşmesi tam anlamıyla bir *escrow* sözleşmesi de teşkil etmez. Öncelikle, *escrow* sözleşmesinde temel sözleşmeden doğan edimlerin ifasının güvence altına alınması amacıyla, bu temel sözleşmenin konusunu teşkil eden eşyalar aynen *escrow* aracısına teslim edilmektedir. Buna karşılık, *escrow* aracısı tarafından bu eşyaların teslim alınmasıyla, temel sözleşme ifa edilmiş olmaz. Temel sözleşmenin ifası, belirli şartların temel sözleşmenin taraflarınca yerine getirilmesi üzerine, *escrow* aracısı tarafından bu eşyaların ilgili temel sözleşme tarafına teslim edilmesiyle sağlanır. Yukarıdaki satış sözleşmesi örneğini ele alacak olursak, alıcı ve satıcı arasındaki satış sözleşmesi, alıcının satış bedelini *escrow* aracısına ödemesi ve satıcının da satış konusu taşınır eşyayı *escrow* aracısına teslim etmesi anında ifa edilmiş olmaz. Satış sözleşmesi *escrow* aracısı tarafından satış bedelinin satıcıya ödendiği ve taşınır eşyanın da alıcıya teslim edildiği anda ifa edilmiştir.

Öte yandan yediemin sözleşmesinde, temel ilişki teşkil eden rehin sözleşmesi, rehin veren tarafından rehin konusu pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesi anında ifa edilmiş olur; zira bu zilyetlik devri ile pay senetlerinin dolaysız zilyetliği yediemin tarafından rehin alana devredilmeden, bu pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmiştir⁶⁹².

⁶⁹¹ *Escrow* sözleşmesinin amaç ve fonksiyonu itibarıyla bir yedieminlik unsuru içerdiği yönünde bkz. EKİCİ, sf. 23. EKİCİ'ye göre, *escrow* aracısına teslim edilen eşya, belirli koşullar yerine getirilinceye dek *escrow* aracısının “yedieminliğinde” bulunur. Öte yandan EKİCİ, anılan eserinde, teminat için tevdi amacıyla atanan bir yediemin veya bu amaçla akdedilen bir yediemin sözleşmesine ilişkin incelemelere yer vermemektedir. Dolayısıyla EKİCİ, eserinde *escrow* aracısının “yedieminliğine” atıf yapmakla, kendisine tevdi edilen bir eşyayı güvenle ve özenle saklayan güvenilir kişileri ifade etmekte; ancak yukarıda Bölüm 3, I. Yediemin Kavramı bölümünde detaylıca incelediğimiz kapsamda, özel olarak yediemin olarak adlandırılan hangi güvenilir kişinin hukuki konumunu ifade ettiğini netleştirmemektedir.

⁶⁹² Bunun sebebi, yediemin pay senetlerinin zilyetliğini rehin verenden, rehin alanın doğrudan temsilcisi sıfatıyla MK m. 978 hükmü uyarınca devralmasıdır. Bkz. yuk. Bölüm 3, II, A, 3. Rehin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi. Buna karşılık *escrow* aracısı, temel ilişkinin konusunu oluşturan taşınırı devredenden devralırken, temel sözleşmenin diğer tarafının temsilcisi olarak hareket etmemektedir. Bununla birlikte, sözleşme özgürlüğü prensibi doğrultusunda, temel ilişkinin rehin sözleşmesi olduğu bir *escrow* sözleşmesi akdedilmesine de herhangi bir engel yoktur. Örneğin, borçlandırıci rehin sözleşmesi kapsamında rehin veren, rehin alan lehine pay senetleri üzerinde rehin tesis etmeyi, rehin alan da pay senetlerinin rehni karşılığında, daha önce kendisi lehine rehin veren tarafından tesis edilmiş olan bir takım başka teminatları sona erdirmeyi taahhüt etmiş

Dolayısıyla, hem *escrow* sözleşmesi hem de yediemin sözleşmesi, bir temel sözleşmenin ifasını güvence altına almak amacıyla akdedilse de, her iki sözleşmede ortaya çıkan güvencenin niteliği farklıdır. Yediemin sözleşmesi ile elde edilen güvence, bir rehin hakkıdır. Öte yandan *escrow* sözleşmesine konu edilen taşınır eşya üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmez; *escrow* sözleşmesine taşınır rehnine ilişkin kurallar uygulanmaz⁶⁹³.

4. Teminat Amaçlı İnançlı Devir

Anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulması amacıyla akdedilen bir yediemin sözleşmesi ile temel amacı ve sözleşme taraflarının temel iradeleri itibariyle benzer özellikler gösteren kurumlardan birisi de, teminat amaçlı inanca devirdir.

İnançlı işlemleri doğrudan doğruya düzenleyen bir kanun hükmü bulunmamakla birlikte doktrin ve içtihatlar ile Türk hukukunda inanca işlemlerin geçerliliği kabul edilmektedir⁶⁹⁴. Buna göre inanca işlemler, inananın bir mülkiyet veya alacak hakkını belirli bir süre veya amaçla inanılana devretmeyi, inananın da inananın talimatlarına göre bu hakkı kullanıp amaç gerçekleşince veya süre dolunca

olsun. Rehin taraflarından birinin, diğerinin edimini yerine getirmeyeceğine ilişkin kaygı duyması halinde, rehin sözleşmesi kapsamında karşılıklı taahhüt edilen bu edimlerin ifasının bir *escrow* aracısı aracılığıyla gerçekleştirileceği düzenlenebilir. Şöyle ki, rehin veren rehin konusu pay senetlerini *escrow* aracısına (gerekli olması halinde ciro veya rehin beyanı yapılmış olarak) teslim eder. Rehin alanın, rehin veren tarafından daha önce tesis edilen teminatların sona erdiğini tevsik eden belgeleri *escrow* aracısına sunması üzerine, *escrow* aracısı da, rehin veren tarafından kendisine teslim edilen pay senetlerini rehin alana teslim eder. Şayet rehin alan daha önce aldığı teminatları rehin sözleşmesi hükümlerine göre sona erdirmezse, *escrow* aracısı pay senetlerini rehin verene iade eder ve pay senetleri üzerinde bir rehin kurulmamış olur. Aynı şekilde rehin alan da, pay senetleri üzerindeki rehlin tesis edileceğini güvence altına almadan, daha önce aldığı teminatları sona erdirmeyerek, asıl borcun teminatsız kalmasını engellemiş olur. Dolayısıyla bir *escrow* sözleşmesi akdetmekle, rehin veren pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis etmeden önce, daha önce kurduğu teminatların rehin alan tarafından sona erdirilmesini güvence altına alırken, rehin alan da rehin verenin edimini yerine getirmemesi sebebiyle teminatsız kalma riskini bertaraf eder. Böyle bir olasılıkta, yediemin sözleşmesi yoluyla değil, *escrow* sözleşmesi yoluyla pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmiş olur.

⁶⁹³ KIRCA, sf. 58

⁶⁹⁴ YHGK, T. 12.11.2014, E. 2014/11-801, K. 2014/891: “Yargısal kararlarda ise inanca sözleşme, inanan tarafın elde ettiği hakkı, taraflarca güdülen amaç sona erdikten veya belirli bir süre geçtikten sonra inanan veya üçüncü kişiye devretme taahhüdünü içeren bir anlaşma olarak tarif edilmiştir”. (Kazancı Hukuk Otomasyon). Aynı doğrultuda bkz. YHGK, T. 13.5.1992, E. 1992/14-249, K. 1992/323 (Kazancı Hukuk Otomasyon). ÖZTÜRK, sf. 7; OKTAY-ÖZDEMİR, **Teminat Amaçlı**, sf. 662; ÖZKAYA, sf. 33; ESKİOCAK, sf. 15; AYANOĞLU MORALI, sf. 182 vd.

mülkiyeti veya alacak hakkını tekrar inanana devretmeyi borçlandığı işlemlerdir⁶⁹⁵. Teminat amaçlı inançlı devirde temel amaç, inanılana bir malın mülkiyetinin veya bir alacak hakkının devredilmesi suretiyle bir borca teminat oluşturmaktır⁶⁹⁶.

Yediemin sözleşmesi ile elde edilmek istenen temel menfaat de, teminat amaçlı inançlı devir ile paralel şekilde, yediemine başvurmak suretiyle bir teminat hakkının tesis edilmesini ve bu sayede bir alacağın güvence altına alınmasını sağlamaktır. Dolayısıyla hem yediemin sözleşmesi hem de teminat amaçlı inançlı devirde, teminat kurma amacı önceliklidir.

Öte yandan, her ne kadar hem yediemin sözleşmesinde hem de teminat amaçlı inançlı temlikte tarafların bir teminat yaratma amacı olsa da, teminat amaçlı inançlı devir sonucunda ortaya çıkan teminat hakkı, bir rehin hakkı değildir. Teminat amaçlı inançlı devir işleminde, bir eşyanın veya hakkın inançlı olarak devredilmesi, normal bir devir işleminin bütün hukuki sonuçlarını doğurur. İnanç konusu eşya veya hak, devir işlemi ile inanılanın malvarlığına girdiğinden, inanılan o eşyanın veya hakkın tam olarak maliki olur⁶⁹⁷. Bunun doğal sonucu olarak da bir eşyayı veya hakkı inançlı olarak devreden kişi, o inanç konusu şey veya hak üzerindeki mülkiyete ilişkin her türlü hakkını kaybeder. Aynı şekilde, pay senetlerini konu alan teminat amaçlı bir inançlı devir sonucunda, pay senetlerinin mülkiyeti de inanılana devredilmiş olduğundan, inanılan pay sahipliği haklarını kendi adına ve hesabına kullanma yetkisine de sahip olacaktır.

Buna karşılık, yediemin sözleşmesi uyarınca tesis edilen teminat hakkı bir rehin hakkıdır. Yediemin sözleşmesi uyarınca gerçekleştirilen zilyetlik devir işlemi sonucunda yediemin, pay sahibi veya malik sıfatını kazanamayacağı için, bu pay sahipliği haklarının veya mülkiyet hakkının, anonim şirkete veya diğer üçüncü kişilere karşı yediemin adına ve hesabına ileri sürülmesi mümkün değildir. Bu hakların ilgisine göre, rehin veren veya rehin alan adına ve hesabına yediemin

⁶⁹⁵ ÖZTÜRK, sf. 7; OKTAY-ÖZDEMİR, **Teminat Amaçlı**, sf. 662; ÖZKAYA, sf. 33; ESKİOCAK, sf. 15; AYANOĞLU MORALI, sf. 16

⁶⁹⁶ WIELAND, sf. 263; ESKİOCAK, sf. 14; AYANOĞLU MORALI, sf. 35

⁶⁹⁷ ÖZTÜRK, sf. 53; AYANOĞLU MORALI, sf. 49. İnançlı işlemler, tek taraflı bir irade beyanı ile geri alım hakkı sağlayan bir sözleşme veya yenilik doğuran hak tesis eden bir işlem değil; yapılan kazandırmanın belirli şartlar gerçekleşince geri verilmesi talebini içeren bir sözleşmedir. Dolayısıyla inançlı işlemin esasını güven unsuru oluşturur. Bkz. ÖZTÜRK, sf. 44

tarafından anonim şirkete karşı ileri sürülebilmesi için bir temsil ilişkisine ihtiyaç vardır. Ancak her hâlükârda, hem inanılan hem de yediemin, bu hakların kullanılmasında sırasıyla inananın ve ilgili rehin tarafının menfaatlerini de dikkate almakla ve bunlara zarar vermemekle yükümlüdür⁶⁹⁸.

Ayrıca, teminat amaçlı inançlı devir kapsamında yaratılan teminat hakkının lehtarı inanılanın kendisi olmasına karşılık⁶⁹⁹; yediemin sözleşmesi uyarınca pay senetlerinin zilyetliğinin rehin veren tarafından yediemine devredilmesi ile birlikte, rehin hakkı rehin alan lehine tesis edilmiş olur; yoksa yediemin lehine bir teminat tesis edilmiş olmaz.

5. Değerlendirme: Yediemin Sözleşmesinin *Sui Generis* Niteliği

Yukarıda her bir benzer sözleşme türü bakımından ayrı ayrı açıklandığı üzere, kanaatimizce yediemin sözleşmesi, bir genel saklama sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi, *escrow* sözleşmesi veya teminat amaçlı inançlı temlik teşkil etmemektedir.

Bununla birlikte yediemin sözleşmesi, TBK’da düzenlenen tipik sözleşmelerden genel saklama sözleşmesi ve vekâlet sözleşmesine ilişkin bir takım benzer unsurları kendi bünyesinde barındırmakta; ancak bu tipik sözleşmelerden herhangi biri ile esaslı unsurları itibariyle tam olarak örtüşmemektedir. Şöyle ki, genel saklama sözleşmesi ile yediemin sözleşmesinin benzer esaslı unsuru, yedieminin (saklayanın) zilyetliği kendisine devredilen taşınır eşyayı saklama edimidir. Her iki sözleşme bakımından da saklama ediminin esaslı unsur teşkil etmesine rağmen, yedieminin saklama ediminin amacı ve içeriği, genel saklama sözleşmesindeki saklayanın saklama edimine göre farklıdır⁷⁰⁰. Vekâlet sözleşmesi ile

⁶⁹⁸ Pay sahipliği haklarının yediemin tarafından ilgili rehin tarafını temsilen kullanılabilmesine ilişkin detaylı açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 4, II, A, 2, b. Pay Sahipliği Haklarının Yediemin Tarafından Kullanılabilmesi

⁶⁹⁹ Bununla birlikte STEINAUER’e göre, yediemin sözleşmesinin bir görünümü de teminat amaçlı inançlı temlik olabilir (“*consignation fiduciaire à titre de sûreté*”). Bu ihtimalde, inanan yediemine teminat amacıyla bir taşınırın mülkiyetini inançlı olarak devreder ve teminat altına alınan alacağın muacceliyeti üzerine yediemin, inanç anlaşması uyarınca maliki olduğu teminat konusunun mülkiyetini (“*propriétaire fiduciaire*”) alacaklıya devreder; teminat altına alınan borcun ifa edilmesi halinde ise inananın temlik eder. Bkz. STEINAUER, sf. 393. Bu tür bir yediemin ilişkisi ile tesis edilen teminat hakkı da yine, bir rehin hakkı teşkil etmemektedir.

⁷⁰⁰ Bu fark, yediemin tarafından yerine getirilecek saklama ediminin teminat amacıyla ifa edilmesinden kaynaklanır. Örneğin, yediemin tarafından yerine getirilecek saklama ediminin de bu teminat amacının ağırlığı nedeniyle bizzat yediemin tarafından yerine getirilmesi şart değildir. Tıpkı

yediemin sözleşmesinin benzer esaslı unsuru ise, yediemin (vekil) ile rehin tarafları arasındaki güven ilişkisidir. Bununla birlikte yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin rehin tarafları lehine bir iş görme edimi üstlenmesi, yediemin sözleşmesinin esaslı bir unsurunu teşkil etmez⁷⁰¹.

Aynı zamanda yediemin sözleşmesi, kanunda düzenleme altına alınmamış ve fakat doktrin veya yargı kararları ile geçerli olduğu kabul edilen isimsiz sözleşmeler olan *escrow* sözleşmesi veya teminat amaçlı inançlı devir sözleşmesi ile de benzer esaslı unsurlar taşımaktadır. Hem *escrow* sözleşmesi hem teminat amaçlı inançlı devir sözleşmesi hem de yediemin sözleşmesinde, bir borcun ifasına güvence oluşturmak amacıyla taşınır bir eşyanın zilyetliğinin üçüncü bir kişiye devri söz konusudur⁷⁰². Ancak ne *escrow* sözleşmesinde ne de teminat amaçlı inançlı devirde meydana getirilen güvence bir rehin hakkıdır.

Dolayısıyla, yediemin sözleşmesi, hem isimli hem de isimsiz bir takım sözleşmelerin unsurlarına benzer unsurları bünyesinde bulundurmakta; bu isimli ve isimsiz sözleşmelerin herhangi birinin esaslı unsurlarını içermemektedir.

Bu doğrultuda, esaslı unsurları itibariyle yediemin sözleşmesi, kanaatimizce isimsiz sözleşme türlerinden bir *sui generis* sözleşme teşkil eder⁷⁰³. Bu doğrultuda, yediemin sözleşmesinde hüküm bulunmayan hallerde hâkim, sözleşme hükümlerini tarafların iradelerine ve dürüstlük kuralına uygun şekilde güven teorisi çerçevesinde yorumlamalı⁷⁰⁴, uyuşmazlık konusu edim ve unsurların niteliklerine uygun düştüğü ölçüde, genel saklama sözleşmesi ve vekâlet sözleşmesi hükümlerini kıyasen

rehin alan bakımından olduğu gibi yediemin de saklama ediminin ifası için üçüncü kişilerle genel saklama sözleşmeleri akdedebilir. Bu hususta detaylı açıklamalarımız için bkz. yuk. Bölüm 3, II, C, 1. Genel Saklama Sözleşmesi ve aşağı. Bölüm 4, II, A, 1. Güvenli Bir Yerde ve Özenle Saklama Yükümlülüğü

⁷⁰¹ Rehin taraflarınca yediimine ayrıca bir temsil yetkisi verilmediği sürece, yediemin yediemin sözleşmesi kapsamında rehin tarafları lehine bir iş görme edimi üstlenmemektedir. Bu hususta detaylı açıklamalarımız için bkz. yuk. Bölüm 3, II, C, 2. Vekâlet Sözleşmesi ve aşağı. Bölüm 4, II, A, 2, b. Pay Sahipliği Haklarının Yediemin Tarafından Kullanılabilmesi

⁷⁰² Bkz. yuk. Bölüm 3, II, C, 3. *Escrow* Sözleşmesi ve Bölüm 3, II, C, 4. Teminat Amaçlı İnançlı Devir

⁷⁰³ Aynı görüşte bkz. TANDOĞAN, C. I/1, sf. 65; YAVUZ, sf. 29; EREN, *Özel Hükümler*, sf. 950.

⁷⁰⁴ İsimli sözleşmelerin yorumlanmasında güven teorisine başvurulması gerektiği hususunda bkz. EREN, *Özel Hükümler*, sf. 957

uygulamalı⁷⁰⁵ ve aynı zamanda *escrow* sözleşmesi ve teminat amaçlı inançlı temlik ile örtüştüğü ölçüde, halin icabına göre, MK m. 1/2 uyarınca hukuk yaratmalıdır.

D. Yediemin Sözleşmesinin Şekli

Yediemin sözleşmesinin *sui generis* nitelikte bir isimsiz sözleşme teşkil ettiği yönündeki değerlendirmemizin doğal sonucu, herhangi bir kanuni şekil şartının yediemin sözleşmesi bakımından uygulanabilir olmamasıdır. Nitekim kanun koyucunun, bir sözleşmenin belirli bir şekil şartına uygun akdedilmeksizin geçerli olmamasını amaçlaması halinde, bu sözleşmeyi bir tipik sözleşme olarak kanunda düzenlemesi gerekir⁷⁰⁶. Dolayısıyla yediemin sözleşmesi de, tıpkı borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesi bakımından da olduğu gibi, herhangi bir şekil şartına bağlı değildir; yazılı olarak akdedilmese de geçerli bir şekilde akdedilebilir.

Ancak, yediemin sözleşmesinin herhangi bir şekil şartına bağlı olmadığı dikkate alındığında, yediemin sözleşmesinin konusunu teşkil eden pay senetlerinin zilyetliğinin, yediemin lehine değil, rehin alan lehine bir rehin hakkı kurulması amacıyla yediemine devredileceğinin ispatı bakımından, bu irade uyuşmasının HMK m. 201 hükmü doğrultusunda yazılı bir belgede gösterilmiş olması gerekir. Yediemin sözleşmesinin bir ispat şekli olarak yazılı yapılması gerekliliği, özellikle de hamiline yazılı pay senetlerinin ve gizli rehin cirosu ile ciro edilen veya herhangi bir ciro yapılmaksızın yazılı bir rehin beyanı ile zilyetliği devredilen nama yazılı pay senetlerinin ve ilmühaberlerin rehninde önem arz eder. HMK m. 201 hükmü ile öngörülen senede karşı senetle ispat kuralının bir sonucu olarak, pay senetleri üzerinden anlaşılan bir iddianın aksinin ispatı, ancak yazılı bir belge ile sağlanabilir. Bu nedenle de herhangi bir uyuşmazlık durumunda rehin tarafları ve yedieminin iradelerinin ispatı bakımından yediemin sözleşmesinin yazılı şekilde akdedilmesi gereklidir⁷⁰⁷.

Bu amaçla, uygulamada rehin tarafları ve üçüncü kişi arasında yazılı bir yediemin sözleşmesi imzalanmasa dahi, pay senetlerinin zilyetliğinin devredildiği

⁷⁰⁵ *Sui generis* sözleşmelerdeki boşlukların TBK'nın özel hükümleri ile doldurulmasının mümkün olmaması nedeniyle farklı görüşte bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 962

⁷⁰⁶ OKTAY-ÖZDEMİR, **İsimsiz Sözleşmeler**, sf. 270

⁷⁰⁷ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 2, b. Aynı Sözleşme

anda bu üçüncü kişi ile rehin veren arasında bir teslim tesellüm tutanağı tutulmakta ve bu tutanakta, bu üçüncü kişinin pay senetlerinin zilyetliğini rehin alan lehine bir rehin kurulması iradesi ile devraldığı yönündeki kabulü açıkça belirtilmektedir.

III. Yediemin Sözleşmesinin Rehin Sözleşmesi ile İlişkisi

Rehin tarafları, borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesinde, pay senetlerinin zilyetliğinin, rehin alan yerine, rehin taraflarınca ortaklaşa belirlenen veya daha sonra belirlenecek güvenilir bir üçüncü kişiye devredilmesini ve söz konusu pay senetleri üzerinde, zilyetliğin bu üçüncü kişiye devredilmesi suretiyle rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edileceğini kararlaştırabilirler⁷⁰⁸. Bu yönde bir kararlaştırmanın üzerine, rehin tarafları ile yediemin, rehnin tesisine ilişkin yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemlerinden zilyetliğin devrinin ne şekilde yerine getirileceğine, pay senetlerinin yediemin tarafından hangi şartlara tabi olarak muhafaza edileceğine, rehin taraflarının rehin süresince pay senetleri ile ilgili olarak sahip olabilecekleri haklara, yükümlülükler ve pay senetlerinin yediemin tarafından hangi şartların gerçekleşmesi üzerine kime teslim edilebileceğine ilişkin düzenlemeler içeren borçlandırıcı nitelikte ayrı bir yediemin sözleşmesi akdedebilirler.

Bununla birlikte, hem rehnin kurulmasına ilişkin hem de pay senetlerinin muhafazasına ve tarafların pay senetleri üzerindeki haklarına, yükümlülüklerine ve tasarruf yetkilerine ilişkin taahhütlerin üç taraflı tek bir sözleşme kapsamında düzenleme altına alınması da mümkündür. Bu durumda, hem rehin tesisine ilişkin borçlandırıcı işlem rehin alan ve rehin veren arasında bir rehin taahhüdü ve iradesi olarak, hem de bu üç taraf arasındaki haklar, yükümlülükler ve tasarruf yetkilerine ilişkin sınırlamalar bir arada düzenleme altına alınmış olur. Bu durumda, her ikisi de borçlandırıcı nitelikte olan ve içerikleri ve konuları itibarıyla birbirleriyle yakından bağlantılı, birbirini tamamlayan ancak birbirinden ayrı iki sözleşme, bir rehin sözleşmesi ve bir yediemin sözleşmesi ortaya çıkar⁷⁰⁹.

⁷⁰⁸ Bkz. yuk. Bölüm 3, II. Yediemin Sözleşmesi

⁷⁰⁹ KIRCA bu ihtimali teminat için tevdi sözleşmesi kapsamında inceleme altına almakta ve teminat için tevdi sözleşmesi kapsamında hem rehin sözleşmesinin hem de rehin muhafızlığı sözleşmesinin yer aldığını ifade etmektedir. Bkz. KIRCA, sf. 57. Bu sözleşmeye rehin alanın taraf olmaması durumunda da, (i) vaadedenin rehin veren ve vaadedilen edimin pay senetleri üzerinde rehin kurma edimi olduğu tam üçüncü kişi yararına bir rehin sözleşmesi ve (ii) vaadedenin yediemin ve vaadedilen edimin alacağın muacceliyeti üzerine pay senetlerinin zilyetliğinin devri edimi olduğu tam üçüncü kişi yararına bir yediemin sözleşmesi ortaya çıkar. Bu hususta detaylı açıklamalarımız için bkz. yukarıda

Bu kapsamda, rehin sözleşmesi kapsamındaki rehin tesis etme taahhütlerinin geçersizliğinin, yediemin sözleşmesine olan etkisi ayrıca inceleme altına alınmalıdır. Özellikle de, anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulması amacıyla yerine getirilecek tasarruf işlemlerinin geçerliliğinin sebebe bağlı olduğunun kabul edilmesi halinde⁷¹⁰, rehin sözleşmesinin geçersizliğinin yediemin sözleşmesinin geçerliliğine olan etkisi önem arz etmektedir.

Anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin hakkının kurulmasında tasarruf işleminin geçerliliğinin sebebe bağlı olduğu görüşünün kabul edilmesi durumunda, borçlandırııcı nitelikteki rehin sözleşmesinin geçersizliği, takip eden tasarruf işlemlerinin de geçersiz hale gelmesi sonucunu doğurur⁷¹¹. Böyle bir durumda, bu tasarruf işlemlerinin yerine getirilmesine ilişkin bir takım koşulların ve rehin konusu pay senetlerinin zilyetliğinin rehin amacıyla muhafaza edilmesini konu edinen yediemin sözleşmesinin veya bu kapsamdaki taahhütlerin konusu da imkânsız hale gelmiş olur. Dolayısıyla kanaatimizce, anonim şirket pay senetlerinin rehninde tasarruf işleminin geçerliliğinin sebebe bağlı olduğunun kabul edilmesi halinde, borçlandırııcı nitelikteki rehin sözleşmesi herhangi bir sebeple geçersizse, TBK m. 27/1 hükmü doğrultusunda, yediemin sözleşmesi ve bu kapsamdaki taahhütler de kesin hükümsüzlükle batıl olmalıdır.

Buna karşılık, anonim şirket pay senetlerinin rehninin sebepten soyut olduğu görüşünün benimsenmesi halinde, rehin sözleşmesi bakımından vuku bulan bir sakatlık, takip eden tasarruf işlemlerinin geçersizliği sonucunu doğurmamaktadır⁷¹². Dolayısıyla, bu görüşün benimsenmesi durumunda, rehin sözleşmesinin geçersiz olması durumunda dahi, kanaatimizce yediemin sözleşmesinin konusu imkânsız hale gelmeyecek ve yediemin sözleşmesi uyarınca pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesi ile rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilebilecektir. Ancak bu halde, rehin veren tarafından rehin alanın sebepsiz zenginleştiği ileri sürülebilecektir.

Bölüm 3, II, A, 3. Yediemin Sözleşmesinin Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Niteliği ve bkz. yuk. dn. 637

⁷¹⁰ Detaylı açıklamalar ve görüşümüz için bkz. yuk. Bölüm 1, I, A. Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehlin Tesisinin Sebebe Bağlılığı

⁷¹¹ Bkz. yuk. Bölüm 1, I, A. Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehlin Tesisinin Sebebe Bağlılığı

⁷¹² Bkz. yuk. Bölüm 1, I, A. Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehlin Tesisinin Sebebe Bağlılığı

BÖLÜM 4

YEDİEMİN SÖZLEŞMESİ UYARINCA REHNİN KURULMASINDA YÜKÜMLÜLÜKLER VE YÜKÜMLÜLÜKLERİN İFASI

Borçlandırııcı işlem niteliğindeki yediemin sözleşmesi kapsamında rehin verenin esaslı edimi, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğini rehin alan lehine bir rehin tesis edilmesi amacıyla yediemine devretmektir. Bunun karşılığında yediemin de, yediemin sözleşmesi kapsamında, rehin konusu pay senetlerini rehin süresince saklamayı ve belirli bir takım şartların yerine getirilmesi üzerine söz konusu pay senetlerinin zilyetliğini rehin alana veya rehin verene devretmeyi taahhüt eder. Öte yandan rehin alanın yediemin sözleşmesi kapsamında esaslı bir yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Dolayısıyla yediemin sözleşmesi kapsamında tarafların esaslı yükümlülükleri, rehin verenin zilyetliğin devrine ilişkin yükümlülükleri ve yedieminin pay senetlerinin saklanmasına ve zilyetliğin rehin taraflarına iade edilmesine ilişkin yükümlülükleri olmak üzere iki ana başlık altında gruplandırılabilir.

Bu esaslı yükümlülüklerle ilaveten yediemin sözleşmesi kapsamında rehin verenin, rehin alanın ve yedieminin, başkaca bir takım taahhütlerine de yer verilmesi mümkündür. Örneğin, yediemin sözleşmesi kapsamında, söz konusu pay senetlerini saklama taahhüdü nedeniyle yediemine bir ücret ödenmesi yönünde düzenlemelere yer verilebilir. Ayrıca, pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesi ve rehin süresince saklanması nedeniyle yedieminin maruz kalabileceği bir takım gider ve masrafların da rehin veren veya rehin alan tarafından karşılanacağı yediemin sözleşmesi tahtında düzenleme altına alınabilir.

Çalışmamızın bu bölümünde yediemin sözleşmesi kapsamında rehin taraflarının ve yedieminin yükümlülükleri, her bir sözleşme tarafı bakımından ayrı ayrı inceleme altına alınacak ve her bir sözleşme tarafının yediemin sözleşmesi ile ifasını üstlendiği bu yükümlülükleri hangi surette yerine getirmeleri gerektiği hususları değerlendirilecek ve ayrıca, bu yükümlülükler aykırılığın, pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin geçerliliğine ilişkin etkileri inceleme altına alınacaktır.

I. Rehin Verenin Esaslı Yükümlülükleri

Yediemin sözleşmesi uyarınca, pay senetleri üzerinde rehin alan lehine geçerli şekilde bir rehnin hakkının kurulabilmesi bakımından en önemli unsur, rehin verenin pay senetlerinin zilyetliğini yediemine devretmesiyle, pay senetleri üzerindeki fiili hâkimiyetinin sona ermesi gerekliliğidir⁷¹³. Rehin verenin pay senetleri üzerindeki fiili hâkimiyetinin sona erdirilmediği durumda, MK m. 939/3 hükmü dolayısıyla pay senetleri üzerinde geçerli şekilde bir rehin hakkı tesis edilmiş olmaz⁷¹⁴.

Dolayısıyla, yediemin sözleşmesi kapsamında rehin veren, esaslı olarak, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğini, rehin alan lehine bir rehin hakkının tesis edilmesi amacıyla ve fakat rehin alan yerine yediemine devretmeyi taahhüt eder. Yediemin sözleşmesi kapsamında rehin verenin, pay senetlerinin zilyetliğinin devrine ilişkin taahhüdünü ifa edebilmesi ve bu şekilde pay senetleri üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilebilmesi için aşağıdaki işlemlerin yerine getirilmesi gerekir:

- Rehin konusunun (i) nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberler olması halinde, rehin veren tarafından bunların ciro edilmiş veya bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanının yapılmış olması⁷¹⁵ veya (ii) gerçek nama yazılı pay senetleri olması halinde, rehin veren tarafından bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanı yapılmış olması⁷¹⁶;

⁷¹³ Bkz. yuk. Bölüm 3, I, A, 2. Taşınır Rehni Kurulması Bakımından Yediemin Kavramı

⁷¹⁴ Bkz. yuk. Bölüm 3, I, A, 2. Taşınır Rehni Kurulması Bakımından Yediemin Kavramı

⁷¹⁵ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 1, II, C, 5. İlmühaberler Üzerinde Rehin Kurulması

⁷¹⁶ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 4. Gerçek Nama Yazılı (Rekta) Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

- Rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine ve dolaylı zilyetliğinin rehin alana devredilmesi⁷¹⁷; ve
- Rehin hakkının bu yolla tesisine ilişkin rehin tarafları ve yediemin arasında aynı sözleşmenin kurulması⁷¹⁸.

A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi

Bir anonim şirket tarafından bastırılan nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberler üzerinde zilyetliğin yediemine devredilmesi suretiyle bir rehin hakkı tesis edilmek istenmesi halinde, MK m. 956 ile TTK m. 647 hükümleri ışığında⁷¹⁹, rehin veren tarafından öncelikle söz konusu pay senedi veya ilmühaberlerin ciro edilmesi ve daha sonra bunların zilyetliklerinin yediemine devredilmesi gerekmektedir.

TTK m. 683 hükmü doğrultusunda rehin veren tarafından yapılacak olan cironun, nama yazılı pay senedi veya ilmühaberlerin ön veya arka yüzüne ya da “alonj” adı verilen kâğıt üzerine yazılması ve rehin veren tarafından imzalanması gerekir. Ayrıca, TTK m. 682/2 hükmü uyarınca kısmi ciro batıl olduğundan, nama yazılı pay senedinin veya ilmühaberinin üzerine, senedin ihtiva ettiği payların yalnızca bir kısmı üzerinde rehin kurulduğuna ilişkin ibareler eklenmesinin, kıymetli evrakın niteliği gereği, herhangi bir sonucu olmayacaktır⁷²⁰. Ciro edilmiş bir pay senedi veya ilmühaber, söz konusu ciro işlemine, temsil ettiği tüm paylar itibarıyla konu olur.

Nama yazılı pay senedi ve ilmühaberlerin rehin veren tarafından ciro edilmesinde, cironun türüne ve şekline göre, dört ayrı ihtimal söz konusu olabilir: (i) tam ciro şeklinde açık rehin cirosu, (ii) beyaz ciro şeklinde açık rehin cirosu, (iii) tam ciro şeklinde gizli (örtülü) rehin cirosu ve (iv) beyaz ciro şeklinde gizli (örtülü) rehin cirosu yapılması. Bu dört ihtimale ek olarak, rehin veren pay senetleri ve

⁷¹⁷ Rehin alanın dolaylı zilyetliği kazanması bakımından açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 4, I, C, 2, b. Rehin Taraflarının Zilyetliğinin Niteliği

⁷¹⁸ Bkz. Bölüm 4, I, D. Yediemin ve Rehin Tarafları Arasında Aynı Sözleşmenin Gerçekleşmesi

⁷¹⁹ Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin kurulması bakımından genel açıklamalar için bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3. Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması ve Bölüm 1, II, C, 5. İlmühaberler Üzerinde Rehin Kurulması

⁷²⁰ DOMANIÇ, *Kıymetli Evrak*, sf. 108; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 236; İMREGÜN, *Kıymetli Evrak*, sf. 70-71

ilmühaberleri teminat amacıyla tam inançlı ciro ile ciro ederek de yediemini zilyet kılabilir; ancak bu ihtimalde zilyetliğin devri neticesinde tesis edilen teminat, bir rehin hakkı değildir. Son olarak tahsil cirosu, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından elverişli değildir⁷²¹; dolayısıyla rehin veren pay senetleri ve ilmühaberleri tahsil cirosu ile ciro ederek yediemine teslim edemez⁷²².

Cironun kıymetli evrak hukukuna özgü olarak doğurduğu sonuçlar, her bir ciro türü ve şekli bakımından farklılık göstermektedir. Bu nedenle, yukarıda belirttiğimiz dört ciro ihtimalinin her birinin, yediemin sözleşmesi hükümleri doğrultusunda rehin tarafları ve yediemin bakımından doğuracağı sonuçlar aşağıda her bir ihtimal bakımından ayrı ayrı inceleme altına alınmaktadır. Ancak her bir ihtimale özgü değerlendirmelerde bulunmadan önce, rehin veren tarafından yapılacak olan cironun türü ve şekli ne olursa olsun göz önünde bulundurulması gereken bazı hususları da açıklığa kavuşturmak faydalı olacaktır.

Öncelikle, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde yediemin sözleşmesi uyarınca rehin kurulmasında, rehin veren tarafından yapılacak cironun türü veya şekli ne olursa olsun, tesis edilecek rehin hakkı, maddi hukuka göre her zaman asıl borcun alacaklısı olan rehin alan lehinedir⁷²³. Yediemin de, rehin veren tarafından herhangi bir türde ve şekilde ciro edilen pay senedi ve ilmühaberlerin zilyetliğini, rehin alan adına ve hesabına bir temsilci sıfatıyla devralır ve bunları rehin süresince rehin tarafları menfaatine muhafaza etmekle yükümlü olur⁷²⁴. Ancak, yedieminin pay senetlerini muhafaza yükümlülüğü tek başına, yedieminin rehin süresince rehin taraflarının temsilcisi olduğu anlamına gelmez; meğerki rehin tarafları yediemine, yediemin sözleşmesi kapsamında bir takım hususlarda kendilerini temsil etme yetkisi vermiş olsunlar⁷²⁵.

⁷²¹ GÖKSOY, sf. 121.

⁷²² Tahsil cirosunun pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında elverişli olmadığı görüşünde olan GÖKSOY, aynı zamanda, taraf iradelerinin yorumundan aslında bir rehin hakkı tesis edilmek istendiğinin anlaşılması halinde, tahsil cirosu ile rehin kurulmasının mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Bkz. GÖKSOY, sf. 121

⁷²³ CANSEL, sf. 42, 43; SAYMEN / ELBİR, sf. 633; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 37; SEROZAN, **Taşınır Eşya**, sf. 272

⁷²⁴ Bkz. yuk. Bölüm 3, II, A, 3. Rehin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi

⁷²⁵ Yedieminin temsilci niteliğine ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. yuk. Bölüm 3, II, A, 3. Rehin Tarafları ile Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi

Öte yandan, nama yazılı pay senedi veya ilmühaber üzerinde yapılan cironun türü ve şekli, yedieminin üçüncü kişiler ile olan işlemlerinde sahip olabileceği maddi veya şekli bir takım yetkilerin çerçevesini çizmektedir. Bu noktada ise, rehin veren tarafından yapılacak olan cironun, temlik, teşhis ve teminat işlevlerinden hangilerine sahip olabileceği konusu, yedieminin üçüncü kişiler ile yapabileceği işlemlerde belirleyici rol oynar.

TTK m. 684/1 hükmü, cironun temlik işlevini ortaya koyar. Buna göre, emre yazılı bir kıymetli evrakın ciro edilmesi ve zilyetliğinin geçirilmesi ile söz konusu kıymetli evraktan doğan bütün haklar devrolunur⁷²⁶. Ciro türlerinden yalnızca temlik cirosu, temlik işlevini haizdir⁷²⁷.

TTK m. 685 hükmü ise, cironun teminat (garanti) işlevini düzenleme altına almaktadır. Buna göre, aksi şart edilmedikçe ciranta, senedin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur. Temlik cirosunda teminat işlevi bulunmakla birlikte tahsil cirosunun teminat işlevi yoktur⁷²⁸. Rehin cirosunun ise teminat (garanti) fonksiyonunun olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır⁷²⁹. Bununla birlikte, kanunen emre yazılı kıymetli evraktan olan nama yazılı pay senetlerinin (ve bu doğrultuda ilmühaberlerin) üzerinde yapılan herhangi bir cironun teminat

⁷²⁶ ÖZTAN, 1976, sf. 299; POROY / TEKİNALP, sf. 188; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 106; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 67; KARAYALÇIN, sf. 88; KINACIOĞLU, sf. 170; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 248; BOZER / GÖLE, sf. 75; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 75; TEKİL, sf. 58

⁷²⁷ ÖZTAN, 1976, sf. 299; POROY / TEKİNALP, sf. 188; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 106; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 67

⁷²⁸ ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 115; KARAYALÇIN, sf. 87, dn. 8; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 258; BOZER / GÖLE, sf. 79

⁷²⁹ Rehin cirosunun teminat işlevi olup olmadığı hususunda doktrindeki bir görüş, rehin cirosunun teminat fonksiyonu bulunmadığı yönündedir. Bkz. DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 92-94; ÖZTAN, 2018, sf. 120; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 181. Buna karşılık, rehin cirosu söz konusu olduğunda, cirantanın, poliçeyi ciro edilen kişiye karşı olan bir borcunu temin etmek amacıyla teslim etmiş olduğu ve bu nedenle senet bedelinin ödenmesini de taahhüt ettiğini kabul eden yazarlara göre, rehin cirosunun teminat fonksiyonu vardır. Bkz. KINACIOĞLU, sf. 153; POROY / TEKİNALP, sf. 205. Yargıtay bu hususta birinci görüşü desteklemiştir. Nitekim Yargıtay 11. H.D. tarafından verilen bir kararda, rehin cirosunun teminat işlevi olmadığı hususu şu şekilde belirtilmiştir: “Esasen rehin cirosunda, temlik cirosunda olduğu gibi ciranta hamilden senet karşılığını almaz. Bu itibarla ayrı bir akdi ilişkiye dayanmadıkça rehin cirosu sebebiyle ciranta, hamile karşı şahsen ve senet bedeli ile sorumlu olmaz. Medeni Kanununun 879. maddesinde de borçlunun, rehin sebebiyle ödünç verene karşı şahsen sorumlu olamayacağı beyan edilmiştir. Kaldı ki rehin cirosunda senedin aynının rehnedilmesi, söz konusu değildir”. Bkz. Yargıtay 11. H.D., T. 10.2.1975, E. 1974/4592, K. 1975/848 (Kazancı Hukuk Otomasyon)

(garanti) işlevini haiz olması mümkün değildir⁷³⁰. Bunun sebebi, teminat (garanti) işlevinin, bir alacak hakkı ihtiva eden kıymetli evrak bakımından anlamlı olmasıdır⁷³¹. Öte yandan nama yazılı pay senedi ve ilmühaberler, bir alacak hakkını değil pay sahipliğine dayalı ortaklık haklarını ihtiva ederler; dolayısıyla da nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler bakımından senedin ihtiva ettiği alacağın ödenmesine güvence verilmesini ilgilendirebilecek herhangi bir taahhüt yoktur⁷³².

Son olarak TTK m. 686 hükmü ile cironun teşhis işlevi ortaya konulmaktadır. Hem temlik hem rehin hem de tahsil ciroları, teşhis işlevine sahiptir⁷³³. Buna göre, düzgün bir ciro silsilesine göre⁷³⁴ şeklen yetkili görünen bir hamil, maddi hukuka göre yetkili olmasa da, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı işlemlerinde yetkili hamil sayılır⁷³⁵ ve iyi niyetli üçüncü kişilerin, düzgün bir ciro silsilesine göre şeklen yetkili görünen bir hamilden edindikleri kazanımlar korunur⁷³⁶. Şeklen yetkili görünen bir hamil, söz konusu senedi tekrar devretmek veya senetteki hakları ileri sürmek istediğinde, maddi hukuka göre de hak sahibi olduğunu ispat etmek zorunda değildir⁷³⁷. Cironun teşhis işlevinin en önemli sonucu, söz konusu üçüncü kişinin bu ediniminde kötü niyetli olması veya ağır bir kusuru bulunması halleri dışında edindiği senedi geri vermekle yükümlü olmamasıdır⁷³⁸.

⁷³⁰ Nama yazılı pay senetleri üzerinde yapılan cironun teminat işlevi olmadığı yönünde bkz. ÖZTAN, 1976, sf. 852; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 72, 73; POROY / TEKİNALP, sf. 198; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 255; ALTAY, sf. 566, dn. 4

⁷³¹ DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 72, 73; POROY / TEKİNALP, sf. 198; KARAYALÇIN, sf. 7; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 18, 19, dn. 7; KINACIOĞLU, sf. 168. Cironun teminat işlevinin, kanunda aksi düzenlenmedikçe sadece ticari senetlerde (kambyo senetlerinde) söz konusu olabileceği yönünde bkz. KARAYALÇIN, sf. 20, KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 255

⁷³² DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 72, 73; POROY / TEKİNALP, sf. 198; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 256

⁷³³ DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 90; KARAYALÇIN, sf. 20

⁷³⁴ Düzgün ciro silsilesi genel anlamıyla, bir ciroyu yapan kişinin isminin kendisinden bir önceki cironun lehtarları olarak gösterilmesi anlamına gelir. Bkz. İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 76

⁷³⁵ ÖZTAN, 1976, sf. 302; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 67; POROY / TEKİNALP, sf. 192; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 108; KARAYALÇIN, sf. 85; KINACIOĞLU, sf. 169; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 251; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 75

⁷³⁶ POROY / TEKİNALP, sf. 192; ÖZTAN, 1976, sf. 302; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 67; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 108; TEKİL, sf. 57

⁷³⁷ KINACIOĞLU, sf. 169; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 251; POROY / TEKİNALP, sf. 87

⁷³⁸ POROY / TEKİNALP, sf. 88, 89; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 106; KARAYALÇIN, sf. 87; KINACIOĞLU, sf. 171; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 249; TEKİL, sf. 60

1. Tam Ciro Şeklinde Açık Rehin Ciroosu

Emre yazılı bir kıymetli evrakı temlik etmek için değil de, söz konusu kıymetli evrak üzerinde rehin tesis etmek amacıyla yapılan ciro, açık rehin cirosudur⁷³⁹. TTK m. 648 hükmü uyarınca bütün hallerde ciro, poliçenin cirosuna ilişkin hükümlere uygun olarak yapılır. Kanunen emre yazılı kıymetli evrak teşkil eden nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde de TTK m. 648 hükmünün yaptığı bu gönderme neticesinde, TTK m. 689 hükmüne uygun olarak açık bir rehin ciroosu yapılarak bir rehin hakkı tesis edilebilir⁷⁴⁰. Açık rehin cirosunun varlığından söz edilebilmesi için, TTK m. 689 hükmü uyarınca “*rehin içindir*”, “*rehnedilmiştir*” veya rehni ifade eden diğer herhangi bir kaydın senet veya “*alonj*” üzerine yazılmış olması gerekir.

Tam ciro ise, lehine ciro yapılan kişinin adının ciro metninde belirtildiği ciro türüdür⁷⁴¹. Rehnin fer’i niteliğinin bir sonucu olarak, pay senedi veya ilmühaber üzerinde tam ciro yapılması halinde, rehin veren tarafından yazılıp imzalanacak olan ciro metninde rehin hakkının lehtarı olarak yediemin değil, rehin alan işaret edilmelidir⁷⁴².

⁷³⁹ POROY / TEKİNALP, sf. 201; ÜLGİN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 164; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 180; KINACIOĞLU, sf. 179; ÖZTAN, 2018, sf. 114; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 63; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 116; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 77; KARAYALÇIN, sf. 90; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 246

⁷⁴⁰ Emre yazılı kıymetli evrakın açık rehin ciroosu ile rehnedilebileceği yönünde bkz. POROY / TEKİNALP, sf. 201; ÜLGİN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 164; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 180; KINACIOĞLU, sf. 152; ÖZTAN, 2018, sf. 114; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 63; AYİTER, sf. 195; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 67; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 23; KARAYALÇIN, sf. 90; ROSSEL / MENTHA, sf. 257. ARSLANLI, nama yazılı pay senetlerinin nama yazılı kıymetli evrakta olduğunu ifade etmekle birlikte, nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilebilmesi için cironun rehne ilişkin bir beyan içermesinin de mümkün olduğu görüşündedir. Bkz. ARSLANLI, **Pay**, sf. 286. Nama yazılı pay senetlerinin nama yazılı kıymetli evrak teşkil ettiği görüşünde olan yazarlardan DOĞANAY da, nama yazılı pay senetlerinin cirosuna, emre yazılı kıymetli evrak hükümlerinin uygulanması gerektiğini ifade etmekle birlikte, bunların açık rehin ciroosu ile rehnedilip rehnedilemeyeceğine ilişkin bir değerlendirmede bulunmamaktadır. Bkz. DOĞANAY, **TTK Şerhi**, sf. 1237

⁷⁴¹ POROY / TEKİNALP, sf. 161; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 64; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 21; KARAYALÇIN, sf. 84; KINACIOĞLU, sf. 177; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 241

⁷⁴² Tam ciro şeklinde yapılan bir açık rehin cirosunda rehin hakkının lehtarı olarak rehin alanın değil de, yedieminin gösterilmesi halinde, asıl borcun alacaklısı ile senet üzerinden anlaşılan rehin alacaklısı başka kişiler olur. Kanaatimizce böyle bir durumda, söz konusu pay senetleri üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edildiğini gösterir ayrı bir yazılı rehin beyanı da bulunmuyorsa, rehin alan lehine ve rehnin fer’i niteliğinin bir sonucu olarak, yediemin lehine geçerli bir rehin hakkı tesis edilmemiştir.

Bu doğrultuda, tam ciro şeklinde yapılmış bir açık rehin cirosu, “[rehin alan] lehine rehnedilmiştir” gibi bir ibarenin rehin veren tarafından senede yazılması ve imzalanması suretiyle yapılır ve akabinde rehin veren, pay senedi ve ilmühaberlerin zilyetliğini yediemin sözleşmesi uyarınca yediemine devreder. Rehin alan da zilyetliğin yediemine devredilmesi üzerine rehin konusu pay senedi ve ilmühaberler üzerinde dolaylı zilyetliği ve dolayısıyla da rehin hakkını kazanır⁷⁴³. Böyle bir durumda, söz konusu pay senedi ve ilmühaberler bakımından, hem maddi hukuka göre hem de görünüş itibarıyla (şeklen) rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmiş olur ve senedin meşru hamili hem maddi hukuka göre hem de şeklen, rehin alandır. Yedieminin rehin hakkının lehtarlığı olmadığı ancak rehin alanın kendisine verdiği temsil yetkisine dayanarak dolaysız zilyetliğe sahip olduğu hususunun açıklığa kavuşturulması amacıyla uygulamada sıklıkla “işbu pay senedi üzerinde [rehin alan] lehine rehin hakkı tesis edilmiş olup, pay senedi, yediemin sıfatıyla hareket eden [yediemine] teslim edilmiştir” benzeri bir ibare ile birlikte ciro yapıldığı görülmektedir.

Rehin alanın tam ciro şeklinde açık bir rehin cirosu ile ciro edilmiş bir pay senedi veya ilmühaber üzerindeki tasarruf yetkisi, rehin amacı ile sınırlıdır⁷⁴⁴. Rehin alan, rehin veren tarafından temlik işlevi olmayan açık bir rehin cirosu yapılmış olması sonucunda, senet üzerinde mülkiyet hakkını kazanamaz⁷⁴⁵. Açık rehin cirosunun teşhis işlevi ise, bir rehinli alacaklının sahip olduğu yetkilerle sınırlıdır⁷⁴⁶. Bu nedenle rehin alan, rehin amacı dışındaki işlemleri yapmaya hem maddi hukuka göre hem de şekli olarak yetkili değildir ve söz konusu senedi bir başkasına temlik cirosuyla ciro ederek mülkiyetini nakledemez⁷⁴⁷.

Bu doğrultuda, tam ciro şeklinde açık rehin cirosu ile ciro edilmiş nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberlerin zilyetliğini rehin verenden devralan yediemin de,

⁷⁴³ Rehin alanın dolaylı zilyetliği kazanması bakımından açıklamalarımız için bkz. aşağı. Bölüm 4, I, C, 2, b. Rehin Taraflarının Zilyetliğinin Niteliği

⁷⁴⁴ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 64; ERDEM, sf. 56; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 117; SAYMEN / ELBİR, sf. 696; WIELAND, sf. 324; AYİTER, sf. 195; POROY / TEKİNALP, sf. 206; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 247; TEKİL, sf. 34

⁷⁴⁵ ÖZTAN, **2018**, sf. 114; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 180; KUBİLAY, sf. 507; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 116; KINACIOĞLU, sf. 179; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 247; TEKİL, sf. 134

⁷⁴⁶ GÖKSOY, sf. 113; TEKİL, sf. 134

⁷⁴⁷ DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 91; SAYMEN / ELBİR, sf. 696; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 64; AYİTER, sf. 195; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 117; TEKİL, sf. 134

pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde hiçbir surette rehin amacı dışında kalan bir işlemi yapmaya yetkili olamaz. Bu kapsamda yediemin, pay senedi ve ilmühaberleri temlik cirosu ile ciro etmek suretiyle bunların mülkiyetini üçüncü kişilere hiçbir şekilde devredemez. Rehin amacı dışında kalan hususlarda rehin alanın yediemine bir temsil yetkisi vermesi mümkün değildir; nitekim bir kimse kendi yapamayacağı işlemler için bir başkasına temsil yetkisi veremez⁷⁴⁸.

Öte yandan rehin alan, rehin konusu pay senedi ve ilmühaberler üzerinde hem maddi hukuka göre hem de şeklen hak sahibi olduğu için, söz konusu senetler üzerinde rehin amacı kapsamında olan her türlü işlemi yerine getirmeye yetkilidir. Örneğin rehin alan, pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki rehlin paraya çevrilmesi amacıyla icra takibi başlatmaya veya söz konusu pay senedi ve ilmühaberleri, rehin sözleşmesi hükümlerine tabi olarak, payları rehne konu edilen anonim şirkete ibraz ederek rehin kapsamında olan kâr payı alacaklarını anonim şirketten tahsil etmeye yetkilidir.

Buna karşılık, emre yazılı bir kıymetli evrakın ihtiva ettiği hakkın ileri sürülebilmesi için, senedin de borçluya ibraz edilmesi gerekir⁷⁴⁹. Ancak rehin alan, pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde dolaylı zilyetliğe sahip olmakla birlikte, bu senetlerin dolaysız zilyedi çoğunlukla yediemindir. Bu nedenle, rehin konusu pay senedi ve ilmühaberler üzerinde rehin alanın rehin amacı kapsamında işlemler yapması, pratik olarak ancak yediemin vasıtasıyla söz konusu olabilecektir. Yedieminin ise, rehin alan adına rehin konusu pay senedi ve ilmühaberleri ibraz ederek işlem yapabilmesi için, rehin alan tarafından bu işlemleri yapmak hususunda ayrıca yetkilendirilmiş olması gereklidir.

Bu doğrultuda yediemin, rehin alan tarafından yetkilendirilmiş olmak kaydıyla, rehin amacı kapsamında rehin alan adına, rehinle kayıtlı pay senetleri ve ilmühaberlerin paraya çevrilmesi amacıyla icra takibi başlatabilir⁷⁵⁰. Yine bu

⁷⁴⁸ OĞUZMAN / ÖZ, C. I, sf. 237

⁷⁴⁹ ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 106; POROY / TEKİNALP, sf. 87; KARAYALÇIN, sf. 10; KINACIOĞLU, sf. 20; BOZER / GÖLE, sf. 12. Pay senetlerine ilişkin haklarını talep etmek üzere anonim şirkete her başvurulduğunda senedin ibraz edilmesi gerektiği hususunda bkz. ÖZTAN, 1976, sf. 842

⁷⁵⁰ Ancak, yedieminin rehin alanı temsilen pay senetleri veya ilmühaberleri konu edinen bir icra takibi başlatmasının 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m. 63 kapsamında da yasaklanmamış olması gerekir.

kapsamda yedieminin, rehin sözleşmesi kapsamında kararlaştırılmış olması kaydıyla, kendisine rehin alan tarafından tanınan temsil yetkisine istinaden, rehnin kapsamında olan mali hakları⁷⁵¹, payları rehne konu edilen anonim şirkete karşı ileri sürmesi mümkündür. Bu noktada, yedieminin maddi hukuka göre sahip olduğu bu temsil yetkisi senet metninden anlaşılamadığından, yedieminin bu işlemleri yerine getirebilmesi için icra dairesine veya anonim şirkete, rehin alanı temsile yetkili olduğuna ilişkin ayrıca yazılı delil sunması gerekecektir⁷⁵².

TTK m. 689/1 hükmü uyarınca, açık rehin cirosu ile ciro edilmiş kıymetli evrakı elinde bulunduran bir rehin alan tarafından daha sonra temlik cirosu veya başka bir rehin cirosu⁷⁵³ yapılırsa, bu ciro her hâlükârda bir tahsil cirosu yapılmış gibi etki doğurur⁷⁵⁴. Bir başka deyişle, bir emre yazılı kıymetli evrakı açık rehin cirosu yapılmış olarak elinde bulunduran hamil, bu kıymetli evrak üzerinde temlik cirosu veya rehin cirosu yapamaz; yalnızca tahsil cirosu yapmaya yetkilidir⁷⁵⁵.

Bu doğrultuda, rehin alanın da, rehin konusu nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde bir tahsil cirosu⁷⁵⁶ yapma hususunda yediemini

⁷⁵¹ Rehın kapsamındaki oy haklarının yediemin tarafından anonim şirkete karşı ileri sürülebilmesi ise, ancak yediemine rehin veren tarafından TTK m. 425 hükmüne uygun bir temsil yetkisi verilmesi halinde mümkündür. Yönetmel hakların yediemin tarafından rehin verenin temsilcisi sıfatıyla kullanılabilmesine ilişkin detaylı incelemelerimiz için ayrıca bkz. aş. Bölüm 4, II, A, 2, a, ii. Yönetmel Hakların Kullanılması

⁷⁵² Kambiyo senetleri üzerinde temsilci aracılığıyla işlem yapılması halinde, senedi alacak olan kimsenin temsilcinin temsil yetkisini incelemesi gerektiği ve basiretli bir alacaklının temsilciden geçerli bir temsil belgesi ve ilgili kimlik belgelerini istemesi gerektiği yönünde bkz. ÖZTAN, 2018, sf. 75

⁷⁵³ Doktrinde POROY / TEKİNALP tarafından, TTK m. 689/1 hükmündeki “*fakat kendisi tarafından yapılan bir ciro*” ifadesinin yalnızca temlik cirosunu kapsadığı, rehin cirosunu açıkça kapsamadığı; dolayısıyla rehin cirosu ile senede hamil olan kişinin başka bir rehin cirosu yaparak da senet üzerinde rehin kurabileceği de savunulmaktadır. Bkz. POROY / TEKİNALP, sf. 202. DOMANIÇ’e göre de, bu kuralın ihlali nedeniyle herhangi bir zarar veya mağdur söz konusu olmuyorsa rehin cirosundan sonra yapılan yeni bir rehin veya temlik cirosu, irade serbestisinin bir sonucu olarak geçerli kabul edilmelidir. DOMANIÇ’e göre, böyle bir durumda tarafların bu ciroların geçerli olmadığını ileri sürmeleri mümkün değildir. Bkz. DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 91. Kanun hükmünün herhangi bir ciro türüne ilişkin açıkça bir ayırım yapmaması ve bu doğrultuda bu ibarenin yalnızca temlik cirosu olarak değerlendirilemeyeceği kanaatinde olmamız sebebiyle bu görüşe katılmıyoruz.

⁷⁵⁴ ÖZTAN, 2018, sf. 115; ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 164; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 64; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 117; KARAYALÇIN, sf. 90; KINACIOĞLU, sf. 180; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 247

⁷⁵⁵ İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 78; TEKİL, sf. 134

⁷⁵⁶ Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde yapılacak olan bir tahsil cirosu, ancak bu pay senetlerinin içerdiği paylardan kaynaklanan kâr payı alacaklarının anonim şirketten tahsil edilebilmesi açısından bir işleve sahip olabilir. Nitekim pay senedi bir kıymetli evrak olmakla beraber, bir kambiyo taahhüdü içermez ve ayrıca pay senedinde mündemiç olan pay sahipliği hakları, alacak hakkı niteliğinde değildir. Bu sebeple, pay senetleri üzerinde yapılacak olan bir tahsil cirosunun, kâr payı

yetkilendirmesi mümkündür⁷⁵⁷. Rehin alan tarafından herhangi bir yetkilendirmede bulunulmaması durumunda ise yediemin, her ne kadar söz konusu pay senedi ve ilmühaberleri elinde bulunduruyor da olsa, ne maddi hukuka göre ne de görünüşte, bunlar üzerinde tahsil cirosu da dâhil olmak üzere herhangi bir şekilde ciro yapamaz⁷⁵⁸.

Rehin alanın kendisine sağladığı temsil yetkisine istinaden yediemin tarafından yapılacak olan bir cironun, rehin alanın ismi veya unvanı da senede yazılarak ve yedieminin temsilci niteliği de belirtilerek yapılması gerekir⁷⁵⁹. Akabinde yediemin bu ciroya kendi imzasını atmalıdır⁷⁶⁰. Nitekim yedieminin rehin konusu senetler üzerinde tahsil cirosu yapma konusunda rehin alan tarafından maddi hukuka göre yetkilendirmesine rağmen, yediemin bu ciroyu temsile ilişkin herhangi bir ibare kullanmaksızın sadece kendi adını yazarak gerçekleştirmesi, senet üzerindeki ciro silsilesinin kopmasına neden olacaktır. Oysaki kural olarak maddi hukuka göre hak

alacaklarının anonim şirketten tahsil edilmesi hususunda bir temsil yetkisi sağlamak dışında bir fonksiyon icra etmesi mümkün değildir.

⁷⁵⁷ TBK m. 504/3 hükmü uyarınca vekilin kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi için özel olarak yetkilendirilmesi gerekir. Buna göre, bir vekilin vekâlet vereni kambiyo hukukuna tabi yükümlülükler altına sokabilmesi ve bu kapsamda vekâlet vereni temsilen ciro yapabilmesi için özel olarak yetkilendirilmesi gereklidir; genel nitelikteki bir yetkilendirme bu hususta yeterli olmaz. Bkz. Haluk TANDOĞAN, C. II, sf. 402; KARAYALÇIN, sf. 34; YAVUZ, sf. 1146; EREN, **Özel Hükümler**, sf. 724; GÜMÜŞ, C. II, sf. 137. Bununla birlikte pay senetleri kambiyo senedi teşkil etmediğinden ve ayrıca nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde yapılan bir cironun teminat işlevine sahip olmaması sebepleriyle, yedieminin rehin alanı temsilen pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde bir ciro yapması, rehin alanı kambiyo taahhüdü altına, dolayısıyla da bir borç altına sokmamaktadır. Bu nedenle kanımızca yediemin rehin alan tarafından özel olarak yetkilendirilmese de, genel bir yetkilendirme kapsamında pay senetleri ve ilmühaberleri rehin alan adına ciro edebilir. TTK'da düzenlenen kambiyo senetlerine benzeyen diğer senetler ve diğer emre yazılı senetler hakkında takip hukuku bakımından kambiyo senetlerinin özel hükümleri uygulanmadığından bunlara ilişkin taahhütlerde de kıyas yoluyla özel yetki aranmasının doğru olmayacağı yönünde görüşler için bkz. TANDOĞAN, C. II, sf. 403, dn. 202

⁷⁵⁸ TTK'da kıymetli evrakta temsil ilişkilerine ilişkin tek bir hüküm bulunmaktadır. TTK m. 678 hükmüne göre, *“Temsile yetkili olmadığı hâlde bir kişinin temsilcisi sıfatıyla bir poliçeye imzasını koyan kişi, o poliçeden dolayı bizzat sorumludur; bu poliçeyi ödediği takdirde, temsil olunduğu kabul edilen kişinin haiz olabileceği haklara sahip olur. Yetkisini aşan temsilci için de hüküm böyledir”*. Ancak bu hüküm kanaatimizce, teminat işlevi bulunmayan nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler bakımından uygulama alanı bulabilecek bir hüküm değildir. Dolayısıyla yedieminin temsil yetkisinin kapsamına ve sonuçlarına TBK'nın dolaysız temsile ilişkin genel hüküm niteliğindeki 40 ilâ 48. madde düzenlemeleri uygulama alanı bulacaktır.

⁷⁵⁹ Bir senedi imzalayan kişinin temsilci olarak hareket ettiğinin senet metninden anlaşılması gerektiği ve bu sebeple temsil edilenin kimliğine ve temsile ilişkin ibarelerin senet metnine yazılması gerektiği yönünde bkz. KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 164; KINACIOĞLU, sf. 148; KARAYALÇIN, sf. 34. Cironun yetkili temsilci tarafından yapılması bakımından aynı doğrultuda bkz. ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 31-32, 64. Kambiyo senetlerinin temsilen düzenlenmesi bakımından aynı doğrultuda bkz. ÖZTAN, 2018, sf. 75

⁷⁶⁰ Temsilcinin imzası bakımından aynı doğrultuda bkz. KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 164; KINACIOĞLU, sf. 148; KARAYALÇIN, sf. 34; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 31-32, 64; ÖZTAN, 2018, sf. 75

sahibi olan bir kişi adına temsilen yapılan bir cironun, ciro silsilesini bozacak şekilde yapılmaması gerekir⁷⁶¹.

Bu noktada, yediemin tarafından rehin alanın kendisine sağladığı temsil yetkisine istinaden; ancak rehin alanın ismi veya unvanı ve temsile ilişkin ibareler eklenmeden yapılacak olan bir cironun geçerli olup olmadığı tartışılabilir.

Doktrinde bir görüşe göre, kopuk bir ciro silsilesinde, kopuk noktadan itibaren yapılacak olan ilk ciro, maddi hukuka göre yetkili ve hak sahibi olan kişi tarafından yapılmışsa, söz konusu kopukluğa rağmen hamilin maddi hukuka göre hak sahibi olduğunu ispat etmesi mümkündür⁷⁶². Bu halde söz konusu cironun geçerli olduğu kabul edilmelidir⁷⁶³. Doktrindeki diğer bir görüş ise, halefiyet durumları hariç olmak üzere, şeklen hak sahibi olmayan bir kişi tarafından yapılan bir cironun, bu kişi maddi hukuka göre hak sahibi olduğunu ispat edebilse dahi, geçersiz olduğunu ve bu cironun geçersizliğinin, takip eden diğer ciroların da geçersizliği sonucunu doğurduğunu ifade etmektedir⁷⁶⁴.

Kanaatimizce TTK m. 686 hükmü ile ortaya konulan cironun teşhis işlevi, aksi ispat edilebilir bir karine ortaya koymaktadır⁷⁶⁵. Bu sebeple, rehin alanı temsil etme hususunda geçerli bir şekilde yetkilendirilmiş olan yediemin, maddi hukuka göre sahip olduğu bu temsil yetkisine dayanarak ve bu temsil yetkisini de senedi devralacak olan kişiye ispat edebilmek şartıyla, her ne kadar ciro silsilesinin kopmasına sebep de olsa, nama yazılı pay senedi ve ilmühaberler üzerinde rehin alanın ismini ve temsil yetkisini belirtmeksizin yaptığı ciro geçerli kabul edilmelidir.

⁷⁶¹ KINACIOĞLU, sf. 172

⁷⁶² POROY / TEKİNALP, sf. 194; KINACIOĞLU, sf. 186, 187; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 250

⁷⁶³ POROY / TEKİNALP, sf. 194; KINACIOĞLU, sf. 186, 187; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 250

⁷⁶⁴ ÖZTAN, 1976, sf. 310; ARSLANLI, *Ticari Senetler*, sf. 108; DOMANIÇ, *Kıymetli Evrak*, sf. 67-68; KINACIOĞLU, sf. 168

⁷⁶⁵ ÖZTAN, 1976, sf. 309; KARAYALÇIN, sf. 86; KINACIOĞLU, sf. 169

2. Beyaz Ciro Şeklinde Açık Rehin Cirosu

Açık rehin cirosunun tam ciro ile yapılabilmesinin yanı sıra beyaz ciro şeklinde de yapılabileceği doktrinde çoğunlukla kabul edilmektedir⁷⁶⁶. Kanaatimizce de rehin veren, rehne konu pay senetleri ve ilmühaberler üzerine rehne ilişkin ibareler eklemek suretiyle ve fakat rehin alanın ismini yazmadan, bir diğer deyişle, beyaz ciro yaparak da, pay senetlerinin veya ilmühaberlerin zilyetliğini yediemine devredebilir.

Rehin konusu nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde beyaz ciro şeklinde açık bir rehin cirosu yapılması durumunda, rehin veren tarafından senet üzerine yazılacak olan ciro metni “*rehnedilmiştir*” gibi, rehin hakkının lehtarını göstermeyen ancak senedin rehin amacıyla devredildiğini işaret eden bir beyan olur. Rehin veren tarafından bu şekilde bir ciro beyanı yazılarak dolaysız zilyetliğin yediemine devredilmesi durumunda, maddi hukuka göre rehin hakkının lehtarı (hak sahibi) rehin alanken; senet metninden şekli olarak (görünüşte), yedieminin rehin hakkının sahibi olduğu görülmektedir⁷⁶⁷.

Açık rehin cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılması halinde, rehin alan, rehin veren ve yediemin arasındaki iç ilişki ve rehin alanın tasarruf yetkisi, tıpkı açık rehin cirosunun tam ciro şeklinde yapıldığı olasılık gibidir. Buna göre, rehin hakkının lehtarı yine rehin alandır ve rehin alanın senet üzerindeki tasarruf yetkisi, yine rehin amacı ile sınırlıdır. Tam ciro şeklinde yapılmış açık rehin cirosu bakımından da olduğu gibi, rehin alan kendi tasarruf yetkisini aşan konularda, bir diğer anlatımla, rehin amacının dışında kalan konularda, yediemine temsil yetkisi veremez. Aynı şekilde yediemin de, rehin alan tarafından kendisine bir temsil yetkisi sağlanması

⁷⁶⁶ Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 120; ERDEM, sf. 57; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 79; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 181; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1707; PULAŞLI, **Bağlı NYPS**, sf. 170; POROY / TEKİNALP, sf. 201; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752; AYİTER, sf. 195; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 243; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 542; ROSSEL / MENTHA, sf. 257. Aksi görüşte bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 64; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 74. ÖZTAN, açık rehin cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılmasının işin mahiyeti gereği çok uygun olmadığını; nitekim beyaz cironun temlik cirosu hükmünde olduğu ve açık rehin cirosu ile devralınan bir senedin hamiline gibi tedavül etmesinin bir anlamı olmadığını ifade etmektedir. Bkz. ÖZTAN, **1976**, sf. 297. Aynı doğrultuda bkz. AYTAÇ, sf. 115

⁷⁶⁷ Yediemin sözleşmesi uyarınca tesis edilecek rehlin beyaz ciro şeklinde bir açık rehin cirosu ile tesis edilecek olması halinde, rehin alanın hak sahipliğinin ispatı bakımından yediemin sözleşmesinin yazılı olarak akdedilmesi önem arz edecektir. Nitekim rehin alanın rehin hakkının sahibi olduğunun ispatı, rehin verenin pay senetlerinin zilyetliğini yediemine rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis etmek amacıyla devrettiğinin ispatına bağlı olacaktır.

halinde, rehin alan tarafından bir rehin alacaklısı sıfatıyla yetkili olunabilecek her türlü işlemi, rehin alan adına yerine getirebilir⁷⁶⁸.

Bununla birlikte açık rehin cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılması halinde, üçüncü kişiler ile olan ilişkilerde, rehin konusu pay senedi ve ilmühaberlerin dolaysız zilyetliğini elinde bulunduran yediemin, şeklen senedin yetkili (meşru) hamili sayılır. Nitekim TTK m. 686/1 hükmüne göre, “*Bir poliçeyi elinde bulunduran kişi, son ciro beyaz ciro olsa da (...) yetkili hamil sayılır*”. Dolayısıyla yediemin, rehin alan tarafından kendisine herhangi bir temsil yetkisi sağlanıp sağlanmadığından bağımsız olarak, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı, bir rehin alacaklısının yapabileceği her türlü işlemi, şeklen sahip olduğu yetkili hamil sıfatına dayanarak yapabilir. Bu durumda yediemin, rehin alan tarafından kendisine bir temsil yetkisi verildiğini ispatlamasına gerek olmaksızın, rehnin paraya çevrilmesi amacıyla icra takibi başlatabilir⁷⁶⁹, payları rehne konu edilen anonim şirketten rehin kapsamında olan mali hakları tahsil edebilir veya söz konusu pay senedi ve ilmühaberler üzerinde ayrıca tahsil cirosu yapabilir. Bütün bu durumlar bakımından, TTK m. 686 hükmü, yedieminin söz konusu senetlerin yetkili hamili olduğu yönünde bir karine sağlar. Şeklen yetkili hamil olduğu görünen yedieminin, üçüncü kişiler ile olan ilişkisinde iç ilişkiye göre bu tür bir temsil yetkisine sahip olmadığı hususunu ispat yükü, bu yetkisizliği iddia eden kişidedir.

TTK m. 684/2 hükmü, bir senedi beyaz ciro ile devralan hamilin izleyebileceği bir takım yöntemleri ortaya koymaktadır. Buna göre, bir senedi beyaz ciro ile elinde bulunduran hamil, (i) ciroyu kendi adına veya diğer bir kişi adına doldurabilir, (ii) senedi yeniden beyaz olarak veya diğer belirli bir kişiye tekrar ciro edebilir veya (iii) beyaz ciroyu doldurmaksızın ve senedi tekrar ciro etmeksizin bunları başka bir kişiye verebilir. Bu yöntemlerden her birinin yediemin tarafından rehin alanın rızası hilafına uygulanması halinde, pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde tesis edilmiş olan rehnin akıbeti, farklı sonuçlara uğrayacaktır. Şöyle ki:

- Yediemin, beyaz ciroya rehin alanın adını yazabilir. Rehnin geçerliliği, yedieminin beyaz ciroyu daha sonra rehin alan adına doldurmasından

⁷⁶⁸ Bkz. yuk. Bölüm 4, I, A, 1. Tam Ciro Şeklinde Açık Rehın Ciro su

⁷⁶⁹ Bu hususta, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m. 63/3 uyarınca bu işlemleri rehin alan adına başlatması ve yürütmesi, bir suç da teşkil edebilecektir.

etkilenmez; çünkü bu durumda yalnızca fiili durum senet metnine yansıtılmış olur ve tam ciro şeklinde açık bir rehin cirosu yapılmış olur⁷⁷⁰. Ancak yediemin, beyaz ciroya kendi adını veya rehin alan dışında başka bir kişinin adını yazarsa, asıl borcun alacaklısı ile senet üzerinden anlaşılan rehin alacaklısı başka kişiler haline gelir. Kural olarak beyaz ciro şeklinde yapılan bir açık rehin cirosunda, ciro metninin rehin alan dışında başka bir kişinin ismiyle doldurulması halinde rehin alacaklısı değişir; ancak rehnin içeriği ve rehinden kaynaklanan sorumluluk değişmez⁷⁷¹. Dolayısıyla yediemin tarafından cironun bu şekilde doldurulmasına rehin alan rıza göstermiş olsa bile, rehinle teminat altına alınan alacak da, beyaz ciroya adı yazılan bu üçüncü kişiye veya yediemine devredilmediği sürece, pay senetleri veya ilmühaberler üzerinde tesis edilen rehin hakkı sona erer. Nitekim rehin hakkı asıl alacağa bağlıdır ve asıl alacak devredilmeksizin rehin hakkının devredilmesi mümkün değildir.

- Yediemin pay senedi ve ilmühaberi yeniden beyaz olarak veya diğer belirli bir kişiye tekrar ciro ederse, yukarıda açıklandığı şekilde, bu ciro bir tahsil cirosu hükmünde olur. Yediemin, şeklen meşru hamil olduğu için, yediemin tarafından yapılan bu ciro geçerlidir ve rehin alan lehine tesis edilmiş olan rehin hakkının geçerliliği, bu tahsil cirosundan etkilenmez. Ancak, payları rehne konu edilen anonim şirketin, bu tahsil cirosu ile senedi elinde tutan hamile ödeme yapması durumunda iyi niyetli anonim şirket, yaptığı ödeme oranında mali haklara ilişkin borçlarından kurtulmuş olur⁷⁷².
- Yedieminin, pay senetlerinin ve ilmühaberlerin dolaysız zilyetliğini beyaz ciroyu doldurmaksızın ve bu senetleri yeniden ciro etmeksizin rehin alana devretmesi halinde, rehin alan pay senetleri üzerinde dolaysız zilyetliğe sahip olur ve rehnin geçerliliği bu zilyetlik devrinden etkilenmez. Öte yandan, yediemin beyaz ciroyu doldurmaksızın ve pay senetlerini yeniden ciro etmeksizin, söz konusu senetlerin dolaysız zilyetliğini rehin verene veya üçüncü bir kişiye devrederse, MK m. 943/1 hükmü uyarınca, pay senetleri ve

⁷⁷⁰ Beyaz cironun hamilin kendi adını veya üçüncü bir kişinin yazması suretiyle doldurulması durumunda bir tam ciro olduğu yönünde bkz. ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 23

⁷⁷¹ POROY / TEKİNALP, sf. 203

⁷⁷² Buna engel olabilmek için rehnin anonim şirkete bildirilmiş olması gerekir. Bkz. yuk. Bölüm 2, I. Rehnin Anonim Şirkete Bildirilmesi

ilmühaberler üzerindeki rehin hakkı sona erebilecek veya MK m. 943/2 hükmü uyarınca rehin hükümlerinin askıda kalması gündeme gelebilecektir⁷⁷³.

3. Tam Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Cirosu

Doktrinde ağırlıklı olarak, ciro metnine “*rehin içindir*” veya rehni ifade eden herhangi bir kayıt, şerh veya beyan açıkça yazılmaksızın⁷⁷⁴, söz konusu senetler şeklen bir temlik cirosu ile ciro edilerek de emre yazılı kıymetli evrak üzerinde rehin kurulabileceği kabul edilmektedir⁷⁷⁵. Kıymetli evrakın rehnini düzenleyen MK ve TTK maddelerinde kanun koyucunun herhangi bir ciro türüne açıkça işaret etmemesinden yola çıkarak⁷⁷⁶, tarafımızca da, emre yazılı kıymetli evrakın rehni amacıyla yapılacak olan bir cironun mutlaka açık rehin cirosu olması gerekmediği ve şeklen bir temlik cirosu ile de emre yazılı kıymetli evrak üzerinde rehin hakkı tesis edilebileceği sonucuna varılmaktadır. TTK’da ciro türleri arasında öngörülmeyen ve üçüncü kişiler nezdinde kıymetli evrakın mülkiyetinin bir temlik cirosu ile devredildiği görüntüsünü yaratan; ancak iç ilişkide kıymetli evrak üzerinde rehin hakkı tesis edilmesini sağlayan bu ciro türü, doktrinde örtülü ya da gizli rehin cirosu olarak adlandırılmaktadır⁷⁷⁷.

⁷⁷³ Bkz. aşa. Bölüm 4, II, A, 3. Zilyetliği veya Mülkiyeti Devretmeme Yükümlülüğü

⁷⁷⁴ Aksine herhangi bir açıklama veya senedin tahsil veya rehin amacı ile devredildiğine ilişkin ibareler bulunmaksızın yapılan bir cironun, kural olarak temlik amacıyla yapıldığı kabul edilir. Bkz. DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 67; KARAYALÇIN, sf. 85; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 242; TEKİL, sf. 131

⁷⁷⁵ POROY / TEKİNALP, sf. 201; KINACIOĞLU, sf. 153; KUBİLAY, sf. 504; ÖZTAN, **2018**, sf. 114; ERDEM, sf. 58; WIELAND, sf. 323; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 65; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752, dn. 55; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 121; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 78, 100; ÜLGİN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 165; KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 93, dn. 91; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 247.

⁷⁷⁶ Bir görüşe göre ise, MK m. 956/2 hükmü ile ifade edilen ciro ibaresinden, temlik cirosunun anlaşılması gerekir ve bu nedenle gizli rehin cirosu ile emre yazılı kıymetli evrak üzerinde rehin kurulması mümkündür. Bkz. ÜLGİN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 165; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 78-79, 100; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 118; KINACIOĞLU, sf. 181. Bu sonuca varılmasında MK m. 956/2 hükmünde anılan ciro ifadesi ile sadece temlik cirosuna işaret edildiği yönündeki bu görüşe katılmıyoruz; zira bu yönde bir yorum, hem MK m. 956/2’nin herhangi bir ciro türüne işaret etmeyen lafzı hem de rehin cirosunu tanımlayan TTK m. 689/1 hükmü karşısında, MK m. 956 hükmünü çokça kısıtlayıcı bir yorum olacaktır.

⁷⁷⁷ ERDEM, sf. 58; KINACIOĞLU, sf. 153; ÜLGİN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, sf. 165; KUBİLAY, sf. 504; ÖZTAN, **2018**, sf. 114; DOMANİÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 78-79, 100; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 121; WIELAND, sf. 323; POROY / TEKİNALP, sf. 201; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 65; KINACIOĞLU, sf. 181. Öte yandan gizli rehin cirosunun doktrinde fidüsiyer ciro, inançlı ciro veya muvazaa cirosu olarak da adlandırıldığı görülmektedir. Aşağıda Bölüm 4, I, A, 5. Tam İnançlı (*Fiduciaire*) Ciro bölümünde inceleme altına alındığı üzere, gizli rehin cirosu ile tam inançlı ciro arasında kavramsal bir karmaşa yaratmamak adına, çalışmamız kapsamında bu ciro türü gizli (örtülü) rehin cirosu olarak adlandırılmaktadır.

Nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı kıymetli evraktan olduğunu kabul ettiğimiz görüşümüz neticesinde, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin tesis edilmesi için, görünüşte ve şeklen söz konusu senedin mülkiyetinin devredildiği izlenimi yaratmasına rağmen, taraflar arasında rehin hükümlerini doğuracak şekilde bir gizli rehin cirosu yapılması mümkündür⁷⁷⁸.

Bu doğrultuda rehin veren, rehin konusu nama yazılı pay senedi ve ilmühaberler üzerinde “[*rehin alana*] devredilmiştir / temlik edilmiştir” benzeri bir beyan yazarak tam ciro şeklinde bir gizli rehin cirosu yapabilir ve senetlerin zilyetliğini yediemine devretmek suretiyle rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edebilir. Bu durumda, maddi hukuka göre rehin hakkını kazanmış olan rehin alan, şeklen de mülkiyet hakkını kazanmış görünümüne sahip olur.

Sözleşmede asıl olan tarafların gerçek iradeleri olduğu için⁷⁷⁹ gizli rehin cirosu, dış ilişkide bir temlik cirosu olarak görülmesine karşılık, iç ilişkide bir açık rehin cirosu hükmündedir⁷⁸⁰. Bu nedenle gizli rehin cirosu yapılması üzerine rehin alan, iç ilişkide yalnızca rehin hakkını kazanır; yoksa mülkiyet hakkını kazanmaz⁷⁸¹ ve rehin alanın tasarruf yetkisi de, rehin amacı dışında kalan hiçbir işlemi kapsamaz⁷⁸².

Dolayısıyla, tıpkı tam ciro şeklinde yapılmış bir açık rehin cirosu bakımından da olduğu gibi, nama yazılı pay senetlerini veya ilmühaberleri tam ciro şeklinde bir gizli rehin cirosu ile devralan yediemin de, hiçbir surette rehin alan tarafından senetler üzerinde rehin amacı dışında kalan işlemleri yapmaya yetkilendirilemez. Buna karşılık rehin alan, rehin amacı ile sınırlı olmak kaydıyla yediemini, senetler üzerinde işlem yapmak hususunda yetkilendirebilir. Örneğin rehin alan, rehin

⁷⁷⁸ Nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilebilmesi için cironun rehne ilişkin bir beyan içermesinin de mümkün olduğu yönünde bkz. ARSLANLI, **Pay**, sf. 286. TEKİNALP de, emre yazılı kıymetli evrakın rehnine ilişkin incelemelerinde gizli rehin cirosunun rehin tesisi bakımından elverişli olduğunu ifade etmektedir. Bkz. POROY / TEKİNALP, sf. 201.

⁷⁷⁹ Gizli rehin cirosunda, tarafların iradelerinin söz konusu pay senedi üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis etmekte uyuşması, rehin tarafları arasında rehne ilişkin bir aynı sözleşmenin bulunması gerektiği kuşkusuzdur. Ancak ve ancak rehin tarafları arasında rehne ilişkin bir aynı sözleşmenin varlığı şartıyla temlik cirosu ile nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin hakkı tesis edilebilir. Aynı sözleşmeye ilişkin açıklamalarımız için ayrıca bkz. aşağı. Bölüm 4, I, D. Yediemin ve Rehin Tarafları Arasında Aynı Sözleşmenin Gerçekleşmesi

⁷⁸⁰ KINACIOĞLU, sf. 181

⁷⁸¹ ERDEM, sf. 59; GÖKSOY, sf. 117; WIELAND, sf. 323

⁷⁸² Gizli rehin cirosu ile emre yazılı bir senedi devralan hamilin, yeni bir ciro yaparak senedi temlik etmeye yetkili olmadığı yönünde bkz. WIELAND, sf. 323

kapsamında olan mali hakları payları rehne konu edilen anonim şirkete karşı rehin alan adına ve rehin alanı temsilen ileri sürebilir⁷⁸³.

Temlik cirosunun teşhis işlevinin bir sonucu olarak ise, tam ciro şeklinde yapılmış gizli rehin cirosunda rehin alan, şekli olarak senedin meşru hamilidir. Temlik cirosunun teşhis işlevine ek olarak üçüncü kişiler ile olan ilişkilerde, cironun temlik işlevi de devreye girer. Diğer bir deyişle, senedin üçüncü kişiler nezdinde temlik cirosuyla devredilmiş olduğu görüntüsü sağlanarak yapılan gizli rehin cirosu, iyi niyetli üçüncü kişiler açısından temlik cirosunun bütün işlevlerine sahiptir⁷⁸⁴. Buna göre, iyi niyetli üçüncü kişilerin, senedin şeklen meşru hamilinden edindiği kazanımları korunur⁷⁸⁵. Aynı şekilde, açık rehin cirosu bakımından geçerli olan ve senedin hamili tarafından yapılan sonraki ciroların tahsil cirosu hükmünde olduğu kuralı, gizli rehin cirosundan sonra yapılan cirolar bakımından işlemez⁷⁸⁶. Dolayısıyla, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde tam ciro şeklinde bir gizli rehin cirosu yapılması halinde, senetler üzerinde tasarruf yetkisi olmamasına rağmen, senetlerin şeklen yetkili hamili olan rehin alan tarafından bu senetlerin mülkiyetinin iyi niyetli üçüncü kişilere devredilmesi mümkündür.

Öte yandan, gizli rehin cirosunun temlik fonksiyonu, yediemin bakımından işlemez. Yediemin ne şeklen ne de maddi hukuka göre, yedinde bulundurduğu pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde tasarruf yetkisine sahiptir. Dolayısıyla üçüncü kişilerin, bunlar iyi niyetli de olsalar, yedieminden rehin konusu pay senedi ve ilmühaberlerin mülkiyetini kazanması mümkün değildir. Ayrıca rehin alanın, yediemine pay senedi ve ilmühaberlerin mülkiyetini devretme konusunda yetki vermesi de mümkün değildir; zira rehin alanın kendisi de maddi hukuka göre bu kapsamda bir tasarruf yetkisine sahip değildir.

4. Beyaz Ciro Şeklinde Gizli (Örtülü) Rehin Cirosu

Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberlerin beyaz ciro ile temlik edilip edilemeyeceği hususu da doktrinde, nama yazılı pay senetlerinin niteliğinin nama

⁷⁸³ Bkz. yuk. Bölüm 4, I, A, 1. Tam Ciro Şeklinde Açık Rehin Cirosu

⁷⁸⁴ POROY / TEKİNALP, sf. 165; ÖZTÜRK, sf. 133; ERDEM, sf. 59; DOMANIÇ, *Şerh IV*, sf. 172; ÖZTAN, 2018, sf. 115; WIELAND, sf. 323

⁷⁸⁵ DOMANIÇ, *Kıymetli Evrak*, sf. 77; ARSLANLI, *Ticari Senetler*, sf. 24; KINACIOĞLU, sf. 181

⁷⁸⁶ DOMANIÇ, *Kıymetli Evrak*, sf. 77

yazılı kıymetli evrak mı yoksa emre yazılı kıymetli evrak mı olduğu yönündeki tartışma⁷⁸⁷ kapsamında tartışılmaktadır.

Doktrindeki baskın görüş, nama yazılı pay senetlerinin beyaz ciro ile de devredilebileceği yönündedir⁷⁸⁸. Nama yazılı pay senetlerinin emre yazılı kıymetli evraktan olduğu görüşündeki yazarların, temlik cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılabileceği görüşünde olması tabiidir⁷⁸⁹. Bununla birlikte, nama yazılı pay senetlerinin nama yazılı kıymetli evraktan olduğunu savunan yazarların büyük kısmı da, nama yazılı pay senetleri üzerinde yapılan ciroya, emre yazılı kıymetli evrakın cirosuna ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğini belirtmekte⁷⁹⁰ ve bu doğrultuda, nama yazılı pay senetlerinin beyaz ciro ile ciro edilerek devredilebileceğini kabul etmektedir⁷⁹¹.

Nama yazılı pay senetlerinin nama yazılı kıymetli evraktan olduğu ve kanunun belirttiği ciro ibaresinden, sadece senet üzerine yazılan bir temlik beyanı anlamı çıkartılması gerektiği görüşünde olan İMREGÜN ise, temlik beyanı niteliğinde olan bu cironun, beyaz ciro şeklinde yapılabileceği görüşündedir⁷⁹².

Öte yandan POROY, Kıymetli Evrakın Esasları isimli eserinin 11. ve daha önceki basılarında, nama yazılı pay senetlerinin nama yazılı kıymetli evraktan olduğunu savunmuş ve nama yazılı pay senetlerinin beyaz ciro ile temlik edilmesinin

⁷⁸⁷ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3, a. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Nama veya Emre Yazılı Kıymetli Evrak Niteliği

⁷⁸⁸ TEKİNAY, **Nama Yazılı**, sf. 139; MOROĞLU, **Makaleler I**, sf. 263; DOĞANAY, **TTK Şerhi**, sf. 1237; ERİŞ, sf. 665; POROY / TEKİNALP, sf. 83-84; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 65; WIELAND, sf. 323; PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 174; ÖZTAN, **1976**, sf. 852; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723; ANSAY, **Anonim Şirketler**, sf. 263; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752; GÖKSOY, sf. 120; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 38. İntifa hakkının kurulması bakımından aynı görüşte bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 91, dn. 88.

⁷⁸⁹ TEKİNAY, **Nama Yazılı**, sf. 139; MOROĞLU, **Nama Yazılı**, sf. 263; POROY / TEKİNALP, sf. 83-84; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 65; ÖZTAN, **1976**, sf. 852; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 752; GÖKSOY, sf. 120; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 38. İntifa hakkının kurulması bakımından aynı görüşte bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 91, dn. 88. Öte yandan nama yazılı pay senetlerinin emre yazılı kıymetli evraktan olduğu görüşünü benimseyen TEKİNALP, nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesine ilişkin incelemeleri kapsamında, yapılacak olan ciroda, rehin amacını belirten bir ibarenin de yer alması gerektiğini ifade etmekte; ancak bunun eksikliğinde ispat yükünün söz konusu pay senedini ciro edene ait olduğunu belirtmektedir. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 158-160. Nama yazılı pay senetleri üzerindeki ciro ne amaçla yapılıyorsa, buna ilişkin bir beyanın ciro işleminde yer almasının faydalı olduğu hususunda TEKİNALP ile aynı görüşte bkz. PULAŞLI, **Şerh II**, 1707

⁷⁹⁰ DOĞANAY, **TTK Şerhi**, sf. 1237

⁷⁹¹ ERİŞ, sf. 665

⁷⁹² İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 365

mümkün olmadığını ifade etmiştir⁷⁹³. POROY bu görüşüne temel olarak, beyaz ciro ile ciro edilen bir senedin, hamilineymiş gibi tedavül ettiğini ancak bu durumun nama yazılı pay senetlerinin nama yazılı kıymetli evraktan olma niteliği ile bağdaşmadığını göstermekteydi⁷⁹⁴. Buna karşılık POROY, özellikle de o dönem uygulamasında borsada nama yazılı pay senetleri ile yapılan devir işlemlerinde sıklıkla beyaz ciroya başvurulması nedeniyle⁷⁹⁵ bu görüşünden dönmüş olup, 1989 yılından sonraki eserlerinde nama yazılı pay senetlerinin beyaz ciro ile ciro edilerek devredilmesinin mümkün olduğunu ifade etmektedir⁷⁹⁶.

Yukarıda özetlenen görüşler kapsamında ve nama yazılı pay senetlerinin emre yazılı kıymetli evraktan olduğu yönündeki görüşümüz⁷⁹⁷ neticesinde biz de, nama yazılı pay senetlerinin beyaz ciro yapılmak suretiyle devredilebileceği kanaatindeyiz. Bu doğrultuda, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde gizli rehin cirosu yapılarak rehin kurulması amacıyla, söz konusu senetler rehin veren tarafından beyaz ciro ile de ciro edilerek, zilyetlik yediemine devredilebilir.

Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde beyaz ciro şeklinde gizli rehin cirosu yapmak isteyen rehin verenin, senet metni üzerinde herhangi bir beyanda bulunmaksızın veya sadece “*devredilmiştir / temlik edilmiştir*” gibi mülkiyet devrini işaret eden bir ciro beyanında bulunarak ve senet üzerine⁷⁹⁸ imzasını atmak suretiyle senetlerin zilyetliğini yediemine devretmesi yeterlidir. Bu durumda, ne rehin hakkı ne de bu hakkın lehtar ciro metninde işaret edilmemiş olur; maddi hukuka göre rehin alan rehin hakkını kazanırken, şekli olarak senedin meşru hamili ve görünüşteki maliki, yediemin olacaktır.

⁷⁹³ Reha POROY, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 11. Bası, İstanbul 1989, sf. 66-68

⁷⁹⁴ POROY, sf. 66-68

⁷⁹⁵ Borsada işlem gören nama yazılı pay senetlerinin beyaz ciro ile devredilmesinin işlem kolaylığı sağladığı yönünde bkz. YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 39

⁷⁹⁶ POROY / TEKİNALP, sf. 83-84

⁷⁹⁷ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3, a. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Nama veya Emre Yazılı Kıymetli Evrak Niteliği

⁷⁹⁸ TTK m. 683/2 hükmü uyarınca, sadece imzadan ibaret olan beyaz cironun senedin arka yüzüne veya alonj üzerine yazılması gerekir. Bununla birlikte kanaatimizce nama yazılı pay senetleri üzerinde aval verilmesi söz konusu olamayacağından, senedin ön yüzüne atılan ve herhangi bir temlik beyanı içermeyen imzanın da beyaz temlik cirosu olarak değerlendirilmesi gerekir. Avalin kambiyo senetlerine özgü bir taahhüt olduğu ve kambiyo senetleri dışında kalan kıymetli evrakın aval ile teminat altına alınamayacağı hususunda bkz. DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 186. Senedin ön yüzüne atılan bir imzanın ciro vasfında olduğunun anlaşılması halinde beyaz cironun senedin ön yüzüne de yapılabileceği yönünde bkz. ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 22; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 242

Pay senetlerini ve ilmühaberleri, beyaz ciro şeklinde yapılmış bir gizli rehin cirosu ile devralan yediemin, öncelikli olarak, rehin alan tarafından kendisine bir temsil yetkisi verilmişse, üçüncü kişilere karşı rehin amacı ile sınırlı olmak üzere her türlü işlemi yapmak üzere maddi hukuka göre yetkilidir. Yedieminin üçüncü kişiler ile rehin amacı kapsamındaki işlemler bakımından temsil yetkisine sahip olduğunu ayrıca ispat etmesine gerek yoktur; zira pay senetleri ve ilmühaberleri elinde bulundurmak suretiyle, bunlar üzerinde şeklen yetkili hamildir. Dolayısıyla, yediemin, rehin alan tarafından kendisine bir temsil yetkisi verilmişse, anonim şirketten rehin kapsamındaki mali hakları tahsil edebilir; pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki rehnin paraya çevrilmesi amacıyla icra takibi başlatabilir. Temlik cirosunun teşhis işlevi, yedieminin bu işlemleri yapmakta maddi hukuka göre de yetkili olduğu hususunda bir karine teşkil eder. Öte yandan, yediemin tarafından rehin amacı kapsamında rehin alanı temsilen üçüncü kişilere karşı bu tür işlemlerin yapılması sırasında, herhangi bir sebeple, söz konusu gizli rehin cirosunun rehin amacıyla yapıldığının ispat edilmesinin gerekmesi halinde, yediemin yazılı şekilde yapılmış yediemin sözleşmesini veya rehin sözleşmesini ibraz etmekle, aynı zamanda pay senetlerinin maliki olmadığını da ispat etmiş olur. Bu nedenle, yediemin sözleşmesi kapsamında kendisine bu yönde yetkiler tanınmadığı hallerde yedieminin, rehin alanı temsil etmeye yetkili olduğunu gösterir yazılı bir belgeyi de ayrıca ibraz etmesi gerekebilecektir.

Nama yazılı bir pay senedinin veya ilmühaberinin dolaysız zilyetliğini beyaz ciro şeklinde yapılan bir gizli rehin cirosu ile devralan yediemin, bu senedi temlik veya rehin cirosu ile üçüncü bir kişiye devretmişse, bu devir iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından geçerlidir⁷⁹⁹. Nitekim yediemin, maddi hukuka göre bu yönde bir devir yapmaya yetkili olmasa da, cironun temlik ve teşhis işlevlerinin bir sonucu olarak, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı bu senedin yetkili hamili görünümündedir⁸⁰⁰. Yedieminin maddi hukuka göre bu işlemleri yapmakta yetkili olmadığının ispatı ise, bunu iddia eden tarafın yüküdür. Böyle bir durumda, senet üzerinde rehin alanın rehin hakkı sona erer ve senedin zilyetliğini gizli rehin cirosu ile yediemine devreden

⁷⁹⁹ ERDEM, sf. 59; DOMANIÇ, *Şerh IV*, sf. 172; SİRMEN, *Alacak Rehni*, sf. 65; WIELAND, sf. 323; KARAHAN / ÜNAL, sf. 723

⁸⁰⁰ KARAHAN / ÜNAL, sf. 723

rehin veren de, yediemin tarafından iyi niyetli üçüncü kişiye yapılan bu devir sonucunda senet üzerindeki mülkiyet hakkını kaybeder⁸⁰¹.

Aynı doğrultuda, pay senedini beyaz ciro şeklinde gizli rehin cirosu ile teslim alan yediemin, payları rehne konu edilen anonim şirketin de kötü niyetli veya ağır kusurlu olmaması şartıyla, rehne konu pay senedine bağlı yönetsel pay sahipliği haklarını anonim şirkete karşı ileri sürebilir⁸⁰²; örneğin şirket genel kuruluna katılabilir ve genel kurulda oy kullanabilir. Ancak anonim şirketin böyle bir ihtimalde kötü niyetli veya ağır kusurlu olmaması çok nadir söz konusu olabilir. Şirketin pay senedine bağlı pay sahipliği hakları bakımından bu şekilde yediemini muhatap alabilmesi için öncelikle rehmin anonim şirkete bildirilmemiş olması gerekir⁸⁰³. Ayrıca, TTK m. 436/1 uyarınca “(...) *nama yazılı pay senetlerinden (...) doğan pay sahipliği hakları, pay defterinde kayıtlı bulunan pay sahibi (...) tarafından kullanılır*”. Dolayısıyla, pay senetleri üzerinde beyaz ciro şeklinde gizli rehin cirosu da yapılırsa, pay defterinden kaynaklanan pay sahipliği karinesi dolayısıyla⁸⁰⁴, anonim şirketin, pay senetlerinden kaynaklanan pay sahipliği haklarının kullanımında, senedi şirkete ibraz eden yediemini değil; öncelikle pay defterinde kayıtlı pay sahibini muhatap alması gerekir; meğerki yediemin, aşağıda açıkladığımız şekilde, anonim şirket tarafından pay defterine pay sahibi olarak kaydedilmiş olsun. Pay defterindeki pay sahibi kaydına aykırı olarak yediemini muhatap alan anonim şirketin, gerçek pay sahibini araştırmaksızın, yediemin tarafından pay sahipliği haklarının kullanılmasına göz yumması halinde, kanaatimizce bu hususta ağır kusurlu olduğunun kabulü gerekmektedir.

Öte yandan, pay senetlerini beyaz ciro şeklinde gizli rehin cirosu ile devralmış olan yediemin, anonim şirketten kendisini pay defterine pay sahibi olarak kaydetmesini isteyebilir ve anonim şirketin de yediemini pay defterine pay sahibi sıfatıyla kaydetmekten başka yolu yoktur⁸⁰⁵. Her ne kadar yönetim kurulunun pay

⁸⁰¹ GÖKSOY, sf. 117

⁸⁰² WIELAND, sf. 335; GÖKSOY, sf. 119

⁸⁰³ Bkz. yuk. Bölüm 2, I. Rehmin Anonim Şirkete Bildirilmesi

⁸⁰⁴ Bkz. TTK m. 426 gerekçesi

⁸⁰⁵ WIELAND, sf. 323, 324; STEIGER, sf. 183-184. YASAMAN da, pay devrinin şeklen usulüne uygun olarak gerçekleştiğinin tespit edilmesi üzerine yönetim kurulunun devri pay defterine işlemesi gerektiği, yönetim kurulunun pay senetlerini devreden ehliyetine ilişkin bir inceleme yaparak devri deftere işlemeyi reddedebileceği fikrinin yasal bir dayanağı olmadığı görüşündedir. Bkz. YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 40

defterini tutma görevi kapsamında, pay senetlerinin hukuka uygun şekilde devredildiğini inceleme hakkı ve yükümlülüğü olsa da⁸⁰⁶, pay senedi üzerindeki ciro silsilesinin veya temlik işlemlerinin şeklen düzgün yapılmış olması, yönetim kurulunun yediemini pay sahibi sıfatıyla pay defterine kaydetmesi bakımından yeterlidir⁸⁰⁷. Yönetim kurulu ayrıca bu ciro veya temlik işlemlerinin geçerli olup olmadığını⁸⁰⁸ veya hangi amaçlarla yapıldığını incelemekle yükümlü değildir.

Son olarak, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin veren tarafından yapılan gizli rehin cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılması durumunda, yedieminin TTK m. 684/2 ile öngörülen yöntemleri uygulaması, aşağıda işaret ettiğimiz sonuçları doğurur:

- Yediemin, beyaz ciroya rehin alanın adını yazabilir. Bu durumda tam ciro şeklinde gizli bir rehin cirosu yapılmış olur; rehin geçerli bir şekilde var olmaya devam eder. Öte yandan yediemin senet üzerine üçüncü bir kişinin adını yazarsa, bu üçüncü kişinin iyi niyetli olması durumunda, üçüncü kişi senedin mülkiyetini rehin hakkından arî olarak kazanır. Bu üçüncü kişinin iyi niyetli olmaması durumunda ise, rehin alan pay senedinin zilyetliğini rızası dışında sürekli olarak kaybetmiş olur; ancak pay senedi ve ilmühaberler üzerindeki rehin hakkı sona ermez; zira iyi niyetli olmayan üçüncü kişi, bu şekilde senet üzerindeki mülkiyeti kazanamaz. Ayrıca yediemin, beyaz ciroya kendi adını yazarak senet üzerinde mülkiyeti kazanamaz; zira yedieminin bu hususta iyi niyetli üçüncü kişi teşkil etmesi mümkün değildir.
- Yediemin pay senedi ve ilmühaberi yeniden beyaz olarak veya diğer belirli bir kişiye tekrar ciro ederse, yukarıda açıklandığı şekilde, üçüncü kişi iyi niyetliyse senet üzerinde rehin alanın rehin hakkı sona erer ve bu üçüncü kişi, senedin mülkiyetini rehin hakkından arî olarak kazanır. Buna karşılık, üçüncü kişinin iyi niyetli olmaması durumunda, rehin alan pay senedinin zilyetliğini rızası dışında sürekli olarak kaybetmiş olur; ancak pay senedi ve ilmühaberler üzerindeki rehin hakkı sona ermez; zira iyi niyetli olmayan üçüncü kişi, bu şekilde senet üzerindeki mülkiyeti kazanamaz.

⁸⁰⁶ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1577; STEIGER, sf. 183

⁸⁰⁷ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1577; DOMANIÇ, *Kıymetli Evrak*, sf. 533, 534; STEIGER, sf. 183

⁸⁰⁸ PULAŞLI, *Şerh II*, sf. 1577

- Yedieminin, pay senetlerinin ve ilmühaberlerin dolaysız zilyetliğini beyaz ciroyu doldurmaksızın ve bu senetleri yeniden ciro etmeksizin rehin alana devretmesi halinde, rehin alan pay senetleri üzerinde dolaysız zilyetliğe sahip olur ve rehinin geçerliliği bu zilyetlik devrinden etkilenmez. Öte yandan, yediemin beyaz ciroyu doldurmaksızın ve pay senetlerini yeniden ciro etmeksizin, söz konusu senetlerin dolaysız zilyetliğini rehin verene devrederse MK m. 943/2 hükmü uyarınca rehin hükümlerinin askıda kalması gündeme gelebilir⁸⁰⁹. Yedieminin senetleri ciro etmeksizin üçüncü bir kişiye devretmesi durumunda ise, rehin hakkının akıbeti, yukarıda açıklandığı şekilde bu üçüncü kişinin senetleri devralmakta iyi niyetli olup olmadığına göre belli olacaktır.

5. Tam İnançlı (*Fiduciaire*) Ciro

Temlik cirosunun, gizli rehin cirosu şeklinde rehin kurma amacıyla yapıldığı durumlarda dış ilişkideki mülkiyet devri görünüşü taraflar arasında sadece rehin hükümlerini doğurmakla birlikte, taraflar arasında teminat amacına yönelik olarak pay senedinin mülkiyetinin rehin alana veya yediemine geçirilmesi de kararlaştırılabilir. Burada artık bir gizli rehin cirosunun değil, tam anlamıyla bir inançlı işlemin (*fiduciaire* cironun)⁸¹⁰ varlığı söz konusudur. Bu durumda inanç sözleşmesi teminat sağlanmasına yönelik olmakla birlikte⁸¹¹, bu şekilde bir ciro, senedi devralana artık rehin hakkını değil; mülkiyet hakkını sağlar⁸¹².

Bu şekilde inançlı olarak yapılan bir temlik cirosunda teminat alan, inanç anlaşmasından doğan yükümlülükleri saklı kalmak kaydıyla pay senedi ve ilmühaber üzerinde dilediği şekilde tasarruf etme yetkisine sahiptir⁸¹³. Pay senedi ve ilmühaberinin mülkiyetini devredebileceği gibi, rehin verenin rızasını almaksızın pay senedi üzerinde üçüncü kişiler lehine rehin hakkı da kurabilir. Üçüncü kişiler kendilerine pay senedini devreden aslında inançlı mülkiyet esasına göre pay

⁸⁰⁹ Bkz. aşağıda Bölüm 4, II, A, 3, a, ii. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehin Verene Devredilmesi

⁸¹⁰ ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 122

⁸¹¹ Alacak rehni ve alacağın teminat amaçlı temlik bakımından, tarafların beyanlarından söz konusu işlemin bir teminat yaratmak amacıyla yapıldığı anlaşıyor; ancak yaratılan bu teminatın bir rehin hakkı olarak mı yoksa teminat amaçlı mülkiyet devri mi olduğu tam olarak anlaşılmıyorsa, böyle bir şüphe halinde tarafların teminat amaçlı temlik yaptığı yönünde fiili bir karinenin kabulü gerektiğine ilişkin bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 41

⁸¹² GÖKSOY, sf. 118; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 66

⁸¹³ ÖZTÜRK, sf. 75; KINACIOĞLU, sf. 153

senedine sahip olduğunu bilseler dahi bu durum değişmeyecektir⁸¹⁴. Bu kapsamda, inanılan da pay senetlerinden kaynaklanan pay sahipliği haklarını anonim şirkete karşı ileri sürebilecektir.

Bu şekilde inançlı bir temlik cirosu ile senedi teslim alan hamil, teminat altına alınan alacağın sona ermesi halinde, borçlu ile aralarındaki inanç sözleşmesi uyarınca pay senedini borçluya iade etmelidir. Burada iade bir borç olarak doğar; yoksa pay senedinin mülkiyeti kendiliğinden borçluya dönmeyiz⁸¹⁵. Pay senedinin mülkiyetini iade etme borcunu yerine getirmeyen hamil, inanç sözleşmesini kusuruyla ihlal etmiş olur ve sözleşmeye aykırılığın sonuçlarına katlanması gerekir; ayrıca TCK m. 155⁸¹⁶ uyarınca güveni kötüye kullanma suçu nedeniyle cezalandırılabilir⁸¹⁷. Buna karşılık teminat altına alınan borç vadesinde ifa edilmezse, inanç ilişkisinin niteliği gereği⁸¹⁸, hamil pay senedinin mülkiyetini inanana (borçluya) geri devretmek zorunda olmayıp; aksine bunun mülkiyetini ifa uğruna muhafaza etme olanağına sahiptir. Alacaklının alacağını pay senedinin satış bedelinden tahsil etmesi, *lex commissoria* yasağının kapsamına girmez⁸¹⁹. Bu durumda alacaklı, *lex commissoria* yasağının bir yansıması olarak, pay senedini istediği herhangi bir kişiye satarak bedelini tahsil ettikten sonra bu bedelden alacağını mahsup ve artan kısmı borçluya iade etmelidir⁸²⁰.

⁸¹⁴ OKTAY-ÖZDEMİR, *Teminat Amaçlı*, sf. 679; SİRMEN, *Alacak Rehni*, sf. 66

⁸¹⁵ OKTAY-ÖZDEMİR, *Teminat Amaçlı*, sf. 681

⁸¹⁶ TCK m. 155 uyarınca: “Başkasına ait olup da, muhafaza etmek veya belirli bir şekilde kullanmak üzere zilyetliği kendisine devredilmiş olan mal üzerinde, kendisinin veya başkasının yararına olarak, zilyetliğin devri amacı dışında tasarrufta bulunan veya bu devir olgusunu inkar eden kişi, şikayet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır”.

⁸¹⁷ DOMANIÇ, *Şerh IV*, sf. 193

⁸¹⁸ Teminat amaçlı devri konu edinen bir inanç sözleşmesinde, borçlunun (inanılan) borcunu vadesinde ifa etmesi halinde, alacaklının (inanılan) devraldığı pay senetlerini borçluya iade etmesi gerekir. Bu durumda, borçlu borcunu vadesinde ifa etmezse, alacaklının pay senetleri iade borcu doğmayacak ve pay senetlerinin maliki sıfatıyla pay senetlerini satıp paraya çevirebilecektir. Dolayısıyla teminat amaçlı inançlı bir temlik cirosunun varlığı halinde şarta bağlı ifa uğruna bir temlik söz konusudur; zira taraflar arasındaki temlik borcu ödemek için yapılmış ise, bir diğer deyişle ifa yerine temlik söz konusu ise, ortada teminat amaçlı bir devir veya rehin değil, bir ödeme ve asıl borcun ifa edilmesi söz konusudur. Bkz. ERDEM, sf. 60

⁸¹⁹ ERDEM, sf. 60; AYAN, sf. 268; NOMER / ERGÜNE, sf. 252. Alacağın muacceliyetinden sonra rehin konusunun alacaklıya ifa uğruna veya ifa yerine edim olarak verilmesinin *lex commissoria* yasağına aykırı olmadığı yönünde bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 462; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1110; ESKİÖKAK, sf. 190, 191; AYAN, sf. 268; NOMER / ERGÜNE, sf. 251

⁸²⁰ OKTAY-ÖZDEMİR, *Teminat Amaçlı*, sf. 681

B. Pay Senetlerine İlişkin Yazılı Rehin Beyanı Yapılması

Gerçek nama yazılı pay senetleri üzerinde bir rehin hakkının tesis edilebilmesi için, bunlara ilişkin bir yazılı rehin beyanının yapılması ve ayrıca, rehin veren tarafından bu pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin devredilmesi gerekir⁸²¹. Gerçek nama yazılı pay senetleri üzerinde teknik anlamda bir ciro yapılması söz konusu değildir. Ayrıca, nama yazılı pay senetlerinin ve ilmühaberlerin de, bunlar üzerinde herhangi bir ciro yapılmaksızın, yalnızca bunlara ilişkin yazılı şekilde bir rehin beyanı yapılması ve zilyetliğin devredilmesi suretiyle de rehnedilmeleri mümkündür⁸²².

Bu kapsamda, gerçek nama yazılı pay senetleri ve ciro edilmeyen veya herhangi bir sebeple ciro edilmesi fiilen mümkün olmayan, tercih edilmeyen veya zahmetli olan⁸²³ nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde, yediemin sözleşmesi uyarınca rehin kurulmak istenmesi halinde, bu pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesinden önce, rehin veren tarafından bir yazılı rehin beyanı yapılması gerekir.

Gerçek nama yazılı pay senetleri, nama yazılı pay senetleri ve ilmühabere ilişkin olarak yapılan ancak teknik anlamda bir ciro teşkil etmeyen yazılı bir rehin beyanı, kıymetli evraka özgü herhangi bir işlevi yerine getiremez⁸²⁴. Bu doğrultuda, yazılı rehin beyanı, yetkisiz bir kişi tarafından yapılan işlemlerle ilgili olarak, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı, temlik işlevini yerine getiremez; bu yazılı rehin

⁸²¹ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 4. Gerçek Nama Yazılı (Rekta) Pay Senetleri Üzerinde Rehin Kurulması

⁸²² Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 3, c, iii. Değerlendirme: Yazılı Rehin Beyanı

⁸²³ Bölüm 4, I, A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi bölümünde detaylı olarak açıklandığı üzere, nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından, hamiline yazılı pay senetlerinde olduğu gibi yalnızca zilyetliğin devri yeterli olmamakta; zilyetliğin devrinden önce bu senetlerin kural olarak rehin veren tarafından ciro edilmesi gerekmektedir. Buna karşılık, yediemin sözleşmesinin akdedilmesinden önce senetlerin dolaysız zilyetliğinin herhangi bir sebeple yedieminin veya üçüncü bir kişinin yedinde bulunduğu durumlarda, söz konusu nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler, rehin kurulduğu anda rehin verenin dolaysız zilyetliğinde değildir. Her ne kadar zilyetliğin devri, zilyetliğin havalesi yöntemi ile sağlanabiliyor olsa da, bu hallerde nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde ciro yöntemi ile rehin kurulması, ancak söz konusu pay senetlerinin yedieminin veya bu üçüncü kişinin zilyetliğine daha önceden beyaz ciro ile geçirilmiş olması durumunda söz konusu olabilir. Alternatif olarak, herhangi bir ciro yapılmaksızın, rehin veren tarafından kıymetli evraka özgü sonuçlar doğurmayacak şekilde bir yazılı rehin beyanı yapılması ve bu beyanın yediemine teslim edilmesi suretiyle de nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin kurulabilir.

⁸²⁴ GÖKSOY, sf. 123; WIELAND, sf. 325; ERGÜNE, **Pay Rehni**, sf. 753; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1604; KARAYALÇIN, sf. 81; KINACIOĞLU, sf. 162; BOZER / GÖLE, sf. 68; STEIGER, sf. 161. İntifa hakkının kurulması bakımından aynı görüşte bkz. KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, sf. 95

beyanının, hamilin tasarruf yetkisi eksikliğini iyi niyete bağlı olarak tamamlayıcı etkisi yoktur⁸²⁵. Bir diğer deyişle, yazılı bir rehin beyanına güvenerek, bu senetleri maddi hukuka göre yetkisiz olan bir kişiden devralan kişilerin, iyi niyetli olup olmadıklarından bağımsız olarak, bu senetler üzerinde herhangi bir hak iktisap etmeleri mümkün değildir⁸²⁶.

Aynı şekilde, TTK m. 686 hükmü de, ciro niteliğinde olmayan bir yazılı rehin beyanı bakımından uygulanabilir değildir. Bu sebeple, ciro edilmemiş nama yazılı pay senedi ve ilmühaberleri elinde tutan bir hamil, şeklen meşru hamil teşkil edemez. Dolayısıyla rehin alan ve yediemin, üçüncü kişilere karşı maddi hukuka göre yetkili olmadıkları hiçbir işlemi, rehin veren tarafından yapılan bir yazılı rehin beyanının dış dünyada yarattığı görünüme dayanarak gerçekleştiremezler. Bu doğrultuda, rehin alanın rehin hakkı kapsamında ve yedieminin de rehin alan tarafından kendisine verilen temsil yetkisi kapsamında maddi hukuka göre yetkili oldukları işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için, maddi hukuka göre yetkili olduklarını mutlaka yazılı delille ispat edebilmeleri gerekir. Bunun sonucunda ise, yazılı rehin beyanı ile nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde bir rehin hakkının tesisinde, bu yazılı beyanların zilyetliğinin de, senetlerle birlikte rehin alana veya yediemine devredilmesi gerektiği sonucuna varıyoruz; ki bu sayede, yediemin ve rehin alan, maddi hukuka göre yetkili olduklarını ispat ederek pay senetleri üzerindeki tasarruf yetkileri kapsamında, rehin amacına uygun işlemler yapabilsinler⁸²⁷.

Son olarak, rehnin fer'i niteliğinin bir sonucu olarak, kanaatimizce bu rehin beyanı kapsamında rehin hakkının lehtar olarak rehin alanın kimliğinin de belirtilmesi gerekir⁸²⁸. Bu yazılı rehin beyanına, alacağın devrinin şeklini düzenleyen TBK m. 183 vd. hükümlerinin kıyasen uygulanması da, aynı sonucu doğurur. Söz konusu beyanlar, beyaz ciro bakımından olduğu gibi TTK m. 686 kapsamında bir hak sahipliği karinesi yaratamadığından, kanaatimizce bu beyanlar beyaz ciro gibi

⁸²⁵ Aynı doğrultuda bkz. STEIGER, sf. 161

⁸²⁶ Aynı doğrultuda bkz. STEIGER, sf. 161

⁸²⁷ Nama yazılı kıymetli evrakın devrinde, temlik beyanı ile senedin birlikte ibraz edilmesi yönünde bkz. KARAYALÇIN, sf. 16. Kural olarak rehin verenin yazılı rehin beyanını içeren belgenin rehin alana teslim edilmesi gerektiği yönünde bkz. FOËX, sf. 168

⁸²⁸ Aynı görüşte bkz. DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 103, 104; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 233. Aksi görüşte bkz. İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 365. Nama yazılı kıymetli evrakta beyaz temlikin mümkün olduğu ancak beyaz temlik doldurulmamışsa senedi devralan kişinin, senedi devren iktisap ettiğini ispat etmek zorunda olduğu yönünde bkz. KINACIOĞLU, sf. 42

değerlendirilerek rehin hakkı lehtarı da yazılı şekilde gösterilmeden pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilememelidir.

C. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Devredilmesi

Taşınır rehnine hâkim olan ilkelerden kamuya açıklık ilkesinin bir sonucu olarak, bir taşınır eşya üzerinde rehin hakkının tesis edilebilmesi için, rehin veren tarafından bu taşınır eşya üzerindeki zilyetliğin, teslimli veya teslimsiz herhangi bir şekilde rehin alan tarafa devredilmiş olması yeterli değildir. Rehnin geçerli şekilde kurulabilmesi için, bu zilyetlik devri aynı zamanda rehin verenin taşınır eşya üzerinde sahip olduğu fiili hâkimiyetini de sona erdirmelidir⁸²⁹. Rehin hakkının tesisinde aranan bu nitelikli zilyetlik⁸³⁰, doktrinde rehin zilyetliği olarak da adlandırılmaktadır⁸³¹.

Buna göre, MK m. 977 ilâ 979 hükümleri uyarınca zilyetliğin teslimli veya teslimsiz devredilebildiği her yöntem, söz konusu taşınır eşya üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkının tesis edilmesi bakımından elverişli değildir; rehin konusu taşınır eşya üzerinde rehin hakkının kurulabilmesi için, rehin alanın aynı zamanda rehin zilyetliğini kazanması gerekir.

Yediemin sözleşmesi uyarınca pay senetleri üzerinde bir rehin hakkının tesis edilmesinde ise, rehin alanın rehin zilyetliğini kazanması, yediemin aracılığıyla söz konusu olur. Pay senetleri üzerindeki zilyetliğin herhangi bir şekilde yediemine devredilmesi durumunda, yediemin bu zilyetliği rehin alanın temsilcisi sıfatıyla, rehin alanın adına ve hesabına devralır. Rehin alanın, zilyetliği rehin verenden devralma konusunda yediemine bir temsil yetkisi vermediği durumda, zilyetliğin yediemine devredilmesiyle bir rehin hakkı kurulmuş olmaz⁸³².

Yediemin sözleşmesi uyarınca rehin alan lehine rehin tesis edilen her ihtimalde, rehin alan da temsil olunan sıfatıyla ve rehin hakkının lehtarı olarak, pay senetleri üzerinde dolaylı bir zilyetliğe sahip olur. Rehin veren ise, pay senetleri

⁸²⁹ Bkz. yuk. Bölüm 3, I, A, 2. Taşınır Rehni Kurulması Bakımından Yediemin Kavramı

⁸³⁰ FOËX, sf. 284; STEINAUER, sf. 409

⁸³¹ CANSEL, sf. 206; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1103; NOMER / ERGÜNE, sf. 259

⁸³² Yedieminin rehnin kurulması anında rehin alanın temsilcisi niteliği için bkz. yuk. Bölüm 3, II, A, 3. Rehin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi

üzerinde mülkiyete ilişkin haklarını koruduğundan, her hâlükârda pay senetleri üzerinde bir dolaylı zilyetliğe sahip olacaktır.

Buna karşılık, rehin alanın bir pay senedi üzerinde dolaylı zilyetliği kazandığı (pay senetlerinin fiilen üçüncü bir kişide bulunmasına rağmen rehin alanın rehin zilyetliğini kazandığı) her ihtimalde yediemin sözleşmesi uyarınca bir rehin hakkı tesis edilmiş değildir. Örneğin, pay senetlerinin dolaylı zilyetliğinin rehin alana zilyetliğin havalesi yöntemi ile devredilmesi halinde, rehin alan rehin zilyetliğini dolaylı bir şekilde kazanmış olur. Bu durumda pay senetleri üzerinde rehin hakkı, üçüncü kişinin iradesinden bağımsız olarak kurulmuş olur ve rehnin kurulmasında pay senetlerinin dolaysız zilyetliğini elinde bulunduran üçüncü kişinin rehin alanın temsilcisi olup olmadığının bir önemi yoktur. Ancak, bu durumda, pay senetleri üzerinde bir yediemin sözleşmesi uyarınca değil, borçlandırııcı nitelikteki rehin sözleşmesi uyarınca bir rehin kurulmuştur.

1. Zilyetliğin Yediemine Devredilmesi

Zilyetliğin hazır bulunanlar arasında devrini düzenleyen MK m. 977 hükmü doğrultusunda, rehin veren ve yedieminin hazır bulunduğu hallerde yediemin, pay senetlerinin veya pay senetleri üzerinde hâkimiyeti sağlayacak araçların maddi olarak kendisine teslim edilmesi üzerine, pay senetleri üzerinde dolaysız zilyetliği kazanmış olur.

MK m. 978 hükmü, hazır bulunmayanlar arasında zilyetlik devrini, temsileye yapılan teslim yolu ile düzenleme altına alırken, MK m. 979 hükmü, zilyetliğin teslimsiz şekilde devredilebileceği halleri belirtmektedir. Rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin, yedieminin bir temsilcisine veya teslimsiz olarak yediemine devredilmesi sonucunda, yediemin pay senetleri üzerinde dolaylı zilyetliğe sahip olacaktır. Pay senetleri üzerinde rehin kurulması bakımından en çok önem arz eden hususun, rehin verenin pay senetleri üzerindeki fiili hâkimiyetinin sona erdirilmesi olduğu dikkate alındığında, yedieminin pay senetleri üzerinde dolaylı zilyet haline gelmesiyle de bunlar üzerinde rehin tesis edilmesini engelleyen bir husus bulunmadığı kanaatindeyiz. Böyle bir durumda, hem rehin alan hem de rehin alanın

temsilcisi sıfatıyla yediemin, pay senetleri üzerinde dolaylı bir zilyetliğe sahip olacaktır.

a. Teslimli Devir Yöntemleri

Pay senetleri üzerinde zilyetliğin yediemine devredilmesi yoluyla rehin tesis edilebilmesi bakımından öncelikle, pay senetlerinin maddi varlıklarının fiilen yediemine teslim edilmesi yöntemine başvurulabileceği kuşkusuzdur⁸³³. Pay senetlerinin dolaysız zilyedi olan rehin veren, rehne konu pay senetlerini maddi varlıkları itibarıyla⁸³⁴, elden ele vermek suretiyle⁸³⁵ yediemine teslim edebilir⁸³⁶. Bu durumda yediemin, rehin veren tarafından, rehne konu pay senetlerinin maddi varlıklarına doğrudan doğruya dolaysız olarak zilyet kılınmaktadır.

Pay senetleri üzerinde yedieminin fiilen hâkimiyet kurmasını sağlayacak nitelikteki araçların⁸³⁷ teslimi yöntemi ile zilyetliğin devri de pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından elverişlidir⁸³⁸. Örneğin, pay senetlerinin kilitli olarak saklandığı bir kasayı açabilecek tek anahtarın rehin veren tarafından yediemine teslim edilmesi ile kasadaki pay senetleri üzerinde rehin tesis edilebilir.

Birbirinden bağımsız olarak kasayı açabilen anahtarlardan bir tanesinin yediemine teslim edilmesi fakat diğerinin rehin verende kalması halinde ise, rehin verenin pay senetleri üzerindeki fiili hâkimiyeti sona erdirilmiş olmadığı için, zilyetliğin yediemine devri yoluyla bir rehin hakkı da kurulmuş olmaz⁸³⁹.

⁸³³ WIELAND, sf. 254; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; SAYMEN / ELBİR, sf. 54; KUBİLAY, sf. 499; NOMER / ERGÜNE, sf. 260

⁸³⁴ SAYMEN / ELBİR, sf. 54

⁸³⁵ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 73; AKİPEK, sf. 187

⁸³⁶ ROSSEL / MENTHA, sf. 233; CANSEL, sf. 100; STEINAUER, sf. 409; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 41; NOMER / ERGÜNE, sf. 260

⁸³⁷ WIELAND, sf. 255; SAYMEN / ELBİR, sf. 55; AKİPEK, sf. 188; KUBİLAY, sf. 499; ESKİOCAK, sf. 104

⁸³⁸ WIELAND, sf. 255; ROSSEL / MENTHA, sf. 233; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 45; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; CANSEL, sf. 102; SAYMEN / ELBİR, sf. 55; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 482; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 42; NOMER / ERGÜNE, sf. 261; ESKİOCAK, sf. 104

⁸³⁹ WIELAND, sf. 255; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 166; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 46, 47; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 661; CANSEL, sf. 104; SAYMEN / ELBİR, sf. 637; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 483, dn. 10; AYAN, sf. 272; NOMER / ERGÜNE, sf. 261; ERDEM, sf. 43; GÖKSOY, sf. 100; ESKİOCAK, sf. 105. Aynı doğrultuda İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz. ATF 80 II 235 (www.bger.ch, çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019)

Aynı doğrultuda, rehin verenin pay senetleri üzerindeki tek başına fiili hâkimiyetini sona erdiren ve fakat yedieminin de tek başına (veya rehin alan ile birlikte) bu senetler üzerinde hâkimiyet kurmasının mümkün olmadığı birlikte zilyetlik modellerinde dahi, rehin hakkının geçerli şekilde tesis edildiği kabul edilmektedir⁸⁴⁰. Örneğin, ancak birlikte kullanıldığında kasayı açabilen iki anahtardan bir tanesi rehin verende kalır ve diğeri yediemine teslim edilirse, rehin verenin pay senetleri üzerindeki tek başına fiili hâkimiyeti sona erdirilmiş olduğundan, rehin alanın rehin hakkını kazandığı kabul edilmelidir.

Son olarak MK m. 978 hükmü doğrultusunda, rehne konu pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin, yedieminin temsilcisi olan üçüncü bir kişiye devredilmesi, bir diğer deyişle pay senetlerinin fiili olarak yedieminin bir temsilcisine teslim edilmesi durumunda da yediemin sözleşmesi uyarınca rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilebilir.

b. Teslimsiz Devir Yöntemleri

MK m. 979/1 hükmü, zilyetliği devreden rehin verenin, senetler üzerinde dolaysız zilyet olmaya devam ettiği bir zilyetlik devri modelini düzenlemektedir. Bu tür bir zilyetlik devri, doktrinde hükmen teslim olarak adlandırılmaktadır⁸⁴¹. Hükmen teslim yoluna başvurulması halinde, rehin veren pay senetleri üzerinde dolaysız zilyetliği ve bu sebeple de fiili hâkimiyetini sürdürmeye devam etmektedir⁸⁴² ve MK m. 939/3 hükmünün açıklığı karşısında pay senetleri üzerinde bu yolla rehin tesis edilmesi mümkün değildir⁸⁴³. Dolayısıyla hükmen teslim yoluyla, yediemin sözleşmesi uyarınca da pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilemez.

⁸⁴⁰ WIELAND, sf. 256; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 46, 47; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 660; SEROZAN, **Taşınır Rehni**, sf. 273; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 82; CANSEL, sf. 102, 103; SAYMEN / ELBİR, sf. 637; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 485; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 346; AYAN, sf. 272; FOËX, sf. 251; STEINAUER, sf. 409 GÖKSOY, sf. 100; ÇEBİ, sf. 147, 148

⁸⁴¹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 77; SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 46; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 81, 84; CANSEL, sf. 92, 112; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 485; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1104; ESKİOCAK, sf. 106

⁸⁴² SAYMEN / ELBİR, sf. 639; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 80; KUBİLAY, sf. 500; STEINAUER, sf. 410

⁸⁴³ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 46; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 660; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 78; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 81, 84; CANSEL, sf. 92, 112; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 485; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1104; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 80; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 345; AKINTÜRK, sf. 846; AYAN, sf. 271; NOMER / ERGÜNE, sf. 264; AYBAY / HATEMİ, sf. 293;

Öte yandan, MK m. 979 hükmü uyarınca pay senetlerinin zilyetliğinin yedimeine zilyetliğin havalesi yoluyla devredilmesi suretiyle, bu havalenin dolaysız zilyet olan üçüncü kişiye⁸⁴⁴ bildirilmiş olması şartına bağlı olarak⁸⁴⁵, bu pay senetleri üzerinde rehin hakkı kurulması mümkündür⁸⁴⁶. Nitekim zilyetliğin devrine ilişkin MK m. 979/1 ve 979/2 hükümlerinde bu husus “*bir üçüncü kişi (...), özel bir hukukî ilişkiye dayanarak zilyet olmakta devam ederse zilyetlik, teslim gerçekleşmeksizin kazanılmış olur*” ve “*zilyetliğin bu yolla devri, zilyet olmakta devam eden üçüncü kişiye karşı, ancak durumun devreden tarafından kendisine bildirildiği andan başlayarak hüküm doğurur*” şeklinde ifade edilmektedir.

Örneğin, rehne konu pay senetlerinin bir banka tarafından hâlihazırda kasada saklandığı bir rehin işleminde rehin veren, rehin alanın temsilcisi olan yediemin ile anlaşarak ve bu bankaya bir bildirimde bulunarak, pay senetleri üzerinde saklatan sıfatıyla sahip olduğu dolaylı zilyetliğini yedimeine geçirebilir. Zilyetliğin havalesi yoluyla gerçekleştirilen bu şekilde bir zilyetlik devri, rehin verenin bankaya yaptığı bu bildirim üzerine hüküm doğurmaya başlayacaktır⁸⁴⁷; yoksa söz konusu bankanın bu ihbara rıza göstermesi şartı aranmaz⁸⁴⁸.

FOËX, sf. 284; STEINAUER, sf. 410; ÇEBİ, sf. 140. Kambiyo senetleri üzerinde hükmen teslim yoluyla rehin tesis edilebileceği görüşünde bkz. KUBİLAY, sf. 500

⁸⁴⁴ CANSEL’e göre, söz konusu üçüncü kişinin, rehin verenin zilyet yardımcısı olması halinde, rehin konusu taşınır eşya rehin verenin hâkimiyetinden çıkmış olmaz. Bu sebeple, bu üçüncü kişinin rehin verenin zilyet yardımcısı olduğu hallerde zilyetliğin havalesi yoluyla rehin kurulması mümkün değildir. Ayrıca üçüncü kişinin rehin verenin temsilcisi olması halinde de zilyetliğin havalesi değil; hükmen teslim söz konusu olur. Bu halde de taşınır lar üzerinde rehin tesis edilmiş olmaz. Bkz. CANSEL, sf. 107. Kanaatimizce zilyet yardımcısı zaten fiili hâkimiyeti altında bulundurduğu eşyanın dolaysız zilyedi değildir. Bu nedenle rehin verenin zilyet yardımcısına, zilyetliğin devrine ilişkin yapılacak olan bir bildirim, aslında zilyetliğin havalesi değil, hükmen teslim sonucunu doğuracaktır. Dolayısıyla, kanaatimizce de, bu üçüncü kişinin rehin verenin zilyet yardımcısı olduğu hallerde zilyetliğin havalesi yoluyla rehin kurulması mümkün değildir; bu durumda hükmen teslim söz konusu olur, rehin kurulamaz. Aynı doğrultuda bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 263

⁸⁴⁵ Bu şekilde bir bildirim yapılmazsa, dolaylı zilyetliği devreden rehin verenin söz konusu senetler üzerindeki fiili hâkimiyetini kaybettiği kabul edilemez; zira bu bildirim yapılmadıkça senetler üzerinde dolaysız zilyetliği haiz olan üçüncü kişi, senetlerin zilyetliğini yeniden rehin verene devredebilecektir. Bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 45; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 660; ERDEM, sf. 46; CANSEL, sf. 108; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 482; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 346; NOMER / ERGÜNE, sf. 262; ÇEBİ, sf. 145; ESKİÖCAK, sf. 104

⁸⁴⁶ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 45; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; CANSEL, sf. 108; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 484; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 46; AYAN, sf. 271; NOMER / ERGÜNE, sf. 262; AYBAY / HATEMİ, sf. 293; STEINAUER, sf. 409

⁸⁴⁷ SAYMEN / ELBİR, sf. 68, 69; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 484

⁸⁴⁸ CANSEL, sf. 109; SAYMEN / ELBİR, sf. 67

Rehne konu pay senetlerinin hâlihazırda herhangi bir sebeple yedieminin fiili hâkimiyetinde bulunduğu durumlarda ise, ayrıca bir maddi teslim işlemi gerçekleştirilmeden, kısa elden teslim yoluyla pay senetleri üzerinde rehin kurulabilir⁸⁴⁹. Böyle bir durumla, örneğin, rehin veren ve yediemin arasında, yediemin sözleşmesinin akdedilmesinden önce, konusu pay senetlerinin saklanması olan bir genel saklama sözleşmesinin bulunması halinde karşılaşılabılır. Bu kapsamda, rehin veren ve rehin alanın temsilcisi sıfatıyla yediemin arasında yapılacak aynı etkili bir sözleşme ile ayrıca maddi bir teslim işlemine gerek kalmaksızın, yediemine kısa elden teslim yoluyla rehin zilyetliği kazandırılmış olur⁸⁵⁰.

Bu durumda rehin alan, pay senetleri üzerindeki dolaylı rehin zilyetliğini, yediemine sağladığı temsil yetkisine istinaden kazanır; yoksa böyle bir durumunda dolaylı zilyetlik rehin alana zilyetliğin havalesi yöntemi ile devredilmiş değildir⁸⁵¹. Rehın alana zilyetliğin havale yöntemi ile devredilmesi durumunda, yediemin sözleşmesi uyarınca bir rehin hakkının tesis edilmesi söz konusu olmaz⁸⁵². Zilyetliğin havalesi ile rehin alanın pay senetleri üzerinde dolaylı zilyet kılınması durumunda, rehin hakkı bir yediemin sözleşmesinden bağımsız olarak, doğrudan rehin alan ile rehin veren arasında gerçekleştirilen aynı sözleşmeye istinaden kurulur. Bununla birlikte, zilyetliğin havalesi yöntemi ile rehin kurulması durumunda da, dolaysız zilyetliği elinde bulunduran üçüncü kişinin, pay senetlerini rehin alan ve rehin veren menfaatine bir rehin muhafızı sıfatıyla saklaması da mümkündür⁸⁵³.

⁸⁴⁹ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 45; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 83; CANSER, sf. 109; SAYMEN / ELBİR, sf. 636; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 483; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 168; KUBİLAY, sf. 499; ERDEM, sf. 47; AYAN, sf. 271; AYBAY / HATEMİ, sf. 293; STEINAUER, sf. 409; ESKİOCAK, sf. 104;

⁸⁵⁰ SAYMEN / ELBİR, bir fer'i zilyede, aynı fer'i zilyetliğin başka bir sıfatla devredilecek olması halinde (örneğin, kiracının elindeki bir taşınırın kiracıya rehin verilmesi gibi), kısa elden teslim yoluyla zilyetliğin devredilmiş olup olmadığının şüpheli olduğunu ifade etmektedir. Bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 61

⁸⁵¹ Taşınır elinde bulunduran söz konusu üçüncü kişinin rehin alanın bir temsilcisi olduğu ihtimalde, zilyetliğin havalesinin değil; kısa elden teslimin söz konusu olduğu yönünde ayrıca bkz. CANSER, sf. 107

⁸⁵² SAYMEN / ELBİR'e göre de, zilyetliğin havalesi ile yediemine teslim yoluyla rehin kurulması birbirinden farklıdır. Nitekim zilyetliğin havalesi yoluna başvurulması halinde, borçlandırıcı rehin sözleşmesi yapıldığı anda rehin konusu pay senetleri hâlihazırda üçüncü bir şahsın zilyetliğinde bulunurken; yediemine teslim yoluyla rehin kurulmasında pay senetlerinin zilyetliği, borçlandırıcı rehin sözleşmesinin akdedilmesinden sonra üçüncü bir şahsa devredilmektedir. Bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 636

⁸⁵³ CANSER, sf. 109

2. Zilyetliğin Niteliği

a. Yedieminin Zilyetliğinin Niteliği

Zilyetliğin yediemine teslimli devir yöntemlerinden biri ile devredilmesi sonucunda yediemin, hem rehin veren hem de rehin alan karşısında dolaysız zilyet konumunda olur⁸⁵⁴. Yedieminin pay senetleri üzerindeki zilyetliği dolaysızdır; çünkü yediemin bu halde, herhangi başka bir kişi araya girmeksizin söz konusu pay senetleri üzerinde fiili hâkimiyete sahip hale gelmektedir⁸⁵⁵.

Aynı zamanda, yedieminin bu zilyetliğinin niteliği, rehin verene karşı bir fer'i zilyetliktir; çünkü bu durumda malik sıfatıyla asli zilyet olan rehin veren, rehin alan lehine bir sınırlı ayni hakkın tesis edilmesini sağlamak amacıyla pay senetlerinin zilyetliğini yediemine devretmektedir⁸⁵⁶.

Zilyetliğin teslimine bağlı olarak yediemine devredildiği durumlarda yedieminin bu dolaysız zilyetliğinin rehin alana karşı da bir fer'i zilyetlik teşkil edip etmediği hususunda doktrinde bir fikir birliği yoktur.

Doktrinde bir görüşe göre, rehin konusu taşınır eşyaları yediemin benzeri bir sıfatla elinde bulunduran kişilerin rehin alana karşı dolaysız zilyetliği, başkası için zilyetliktir ve bir fer'i zilyetlik teşkil etmez⁸⁵⁷. Nitekim bu kişiler, rehin alanın vekili olarak, pay senetlerinden doğan hakları kendisi için kullanamaz, bunlar üzerinde rehin alana karşı kendisi için herhangi bir ayni veya şahsi hak iddia edemez⁸⁵⁸.

⁸⁵⁴ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1006; MAKARACI BAŞAK, sf. 348

⁸⁵⁵ MK m. 975 hükmü uyarınca “Bir şeyde fiili hâkimiyetini doğrudan doğruya sürdüren kimse dolaysız zilyet, başka bir kişi aracılığı ile sürdüren kimse dolaylı zilyettir”.

⁸⁵⁶ MK m. 974 hükmü uyarınca “Zilyet, bir sınırlı ayni hak veya bir kişisel hakkın kurulmasını ya da kullanılmasını sağlamak için şeyi başkasına teslim ederse, bunların ikisi de zilyet olur. Bir şeyde malik sıfatıyla zilyet olan asli zilyet, diğeri fer'i zilyettir”.

⁸⁵⁷ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1006; MAKARACI BAŞAK, sf. 349. ESKİOCAK da güvenilir üçüncü kişilerin zilyetliğinin niteliğinin başkası için zilyetlik olduğunu ifade etmekle birlikte, fer'i bir zilyetlik teşkil edip etmeyeceği hususunda görüş ifade etmemektedir. Bkz. ESKİOCAK, sf. 161

⁸⁵⁸ Pay senetleri rehin veren tarafından rehin alana teslim edildikten sonra, rehin alanın bu senetleri saklaması için bir üçüncü kişiye teslim etmesi durumunda artık bir yediemin ilişkisi değil, genel saklama sözleşmesi söz konusudur. Bu durumda artık söz konusu güvenilir üçüncü kişinin zilyetliği, başkası için zilyetlik değildir; çünkü bu durumda söz konusu üçüncü kişi, saklama sözleşmesine dayanarak pay senetleri üzerinde kişisel bir hakka (vedia alan) dayanmakta ve bu senetlere zilyet olmaya devam etmektedir. Taşınır rehni bakımından aynı doğrultuda bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 347

Hâkimiyeti altında bulundurduğu eşya bakımından hiçbir ayni veya kişisel hak iddia etmeksizin söz konusu eşyayı elinde bulunduran kişiler, asli veya fer'i zilyet değildir⁸⁵⁹. Pay senetlerini zilyetliğinde bulunduran bu üçüncü kişilerin zilyetliğinin rehin alana karşı konumu da bu sebeple, fer'i zilyetlik değil; başkası için zilyetliktir⁸⁶⁰.

Doktrindeki diğer görüş ise, rehin konusu taşınır eşyaları yediemin benzeri bir sıfatla elinde bulunduran kişilerin zilyetliğinin, rehin alana karşı da bir fer'i zilyetlik teşkil ettiğini ifade etmektedir⁸⁶¹.

Bu görüşü savunan yazarlardan SAYMEN / ELBİR, SİRMEN, DAVRAN ve CANSEL, temsilci niteliğindeki bu kişilerin zilyetliğinin niteliğinin asile karşı bir fer'i zilyetlik olduğu ifade etmekte; kendisi için-başkası için zilyetlik ayrımı konusunda ise herhangi bir görüş belirtmemektedir⁸⁶².

SEROZAN'a göre, bir kiracının, ariyet alanın veya saklayanın zilyetliği başkası için zilyetlik teşkil eder; zira bu kişiler eşyanın malikinden bu eşyayı, malikin üstün hakkını tanıyarak fakat bu eşyadan yararlanmak ya da değerlendirmek üzere devralmışlardır⁸⁶³. Öte yandan bu kişilerin başkası için zilyet olmaları, fer'i zilyet olmalarına engel değildir; zira SEROZAN'a göre, bir kişinin zilyetliğinin niteliği, başkası için fer'i zilyetlik de teşkil edebilir ve genellikle başkası için dolaysız fer'i zilyet olan bir kişi aracılığıyla yürütülen zilyetlik, kendisi için asli ve dolaylı zilyetlik sayılır⁸⁶⁴.

ERGÜNE ise, SEROZAN'ın bu görüşünü eleştirmekte ve bir fer'i zilyedin bir eşya üzerinde iddia ettiği kişisel hakkın mutlaka söz konusu eşyayı kullanmaya ilişkin olması gerekmediğini, bir hukuki ilişkiden doğan borcun ifası amacıyla bir eşyayı hâkimiyeti altında bulunduran kişilerin de fer'i zilyet olacağını ifade

⁸⁵⁹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 65

⁸⁶⁰ Yargıtay'a göre, pay senedi bir kimseye yediemin olarak tevdi edilmişse, bu kimse malik sıfatıyla zilyet sayılmaz. Bkz. YHGK, T. 20.09.1985, E. 1984/6-40, K. 1985/718 (ERİŞ, sf. 666)

⁸⁶¹ DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 167, SAYMEN / ELBİR, sf. 58; CANSEL, sf. 110; SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 113-116; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 662; NOMER / ERGÜNE, sf. 263; STEINAUER, sf. 395.

⁸⁶² SAYMEN / ELBİR, sf. 58; DAVRAN, **Menkul Rehni**, sf. 167, CANSEL, sf. 110; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 662

⁸⁶³ SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 11

⁸⁶⁴ SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 116

etmektedir⁸⁶⁵. Bu kapsamda vekil, taşıyıcı gibi kimseler de fer'i zilyet olabilir⁸⁶⁶. Bu doğrultuda rehin konusu taşınır eşyaları yediemin benzeri bir sıfatla elinde bulunduran kişilerin zilyetliği de, fer'i dolaysız zilyetliktir⁸⁶⁷.

Kanaatimizce yedieminin rehin alana karşı zilyetliğinin niteliği başkası için zilyetlik teşkil etmez ve bir fer'i zilyetliktir. Şöyle ki, kanımızca yediemin, pay senetleri üzerindeki zilyetliğe, hem rehin alana hem de rehin verene karşı, yediemin sözleşmesinden doğan kişisel haklarına dayalı olarak sahip olmaktadır. Her ne kadar pay senetlerinin zilyetliğini rehin verenden devralırken rehin alanın temsilcisi olarak hareket etse de yedieminin, yedieminlik ilişkisi devam ettiği süre boyunca mutlaka rehin alanın veya rehin verenin temsilcisi konumunda olması gerekmez. Bir diğer deyişle, yediemin, pay senetlerinin zilyetliğini rehin verenden rehin alanın bir temsilcisi sıfatıyla devralsa da, rehin süresince mutlaka rehin taraflarının temsilcisi olması gerekli değildir. Dolayısıyla yedieminin zilyetliğinin bir temsilcinin zilyetliği niteliğinde olduğu için başkası için zilyetlik teşkil ettiği ve bu sebeple bir fer'i zilyetlik teşkil etmediği yönündeki doktrindeki görüşe katılmıyoruz.

Öte yandan, kanaatimizce yedieminin rehin alana karşı zilyetliği SEROZAN'ın ileri sürdüğü şekilde bir başkası için fer'i zilyetlik de teşkil etmemelidir. Nitekim her ne kadar yediemin pay senetlerini rehin verenden, rehin verenin mülkiyete dayalı ve rehin alanın rehin hakkına dayalı üstün hakkını tanıyarak devralsa da, yedieminin zilyetliğinin amacı bu hak sahiplerinin üstün hakkına dayalı olarak pay senetlerinden yararlanmak ya da bunları değerlendirmek değildir. Bu sebeple de kanaatimizce, yedieminin rehin alana karşı zilyetliği, başkası için zilyetlik teşkil etmemelidir.

Yedieminin pay senetleri üzerindeki zilyetliğinin niteliğinin, başkası için zilyetlik teşkil etmeyen dolaysız bir fer'i zilyetlik olduğu yönündeki bu görüşümüzün en önemli sonucu, pay senetlerinin kaybolması veya rızası hilafına elinden çıkması hallerinde yedieminin de, taşınır üzerindeki zilyetliğin korunmasına ilişkin MK m. 981 ilâ 984 hükümleri arasında düzenlenen zilyetliğin iadesine ilişkin davaları açabilmesi ve ayrıca, pay senetlerinin kıymetli evrak niteliği dolayısıyla, bunların

⁸⁶⁵ NOMER / ERGÜNE, sf. 15

⁸⁶⁶ NOMER / ERGÜNE, sf. 15

⁸⁶⁷ NOMER / ERGÜNE, sf. 263

zayi olmaları halinde TTK m. 651 hükmü uyarınca mahkemeden iptal talep etme yetkisinin bulunmasıdır⁸⁶⁸.

Pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine, teslimine bağlı olmaksızın devredilmesi durumunda ise, bu zilyetliğin niteliği dolaylı bir zilyetlik olacaktır. Yedieminin böyle bir durumda zilyetliğinin rehin taraflarına karşı asli veya fer'i zilyetlik ve kendisi için veya başkası için zilyetlik olup olmadığı bakımından, yedieminin dolaysız zilyet olduğu durum ile bir farklılık bulunmamaktadır.

b. Rehin Taraflarının Zilyetliğinin Niteliği

Pay senetlerinin dolaylı veya dolaysız zilyetliğinin yediemine devredilmesi sonucunda, rehin veren de, pay senetleri üzerinde malik sıfatı sebebiyle dolaylı asli zilyetliğe sahip olur. Nitekim MK m. 974 hükmü uyarınca bir şeyde malik sıfatıyla zilyet olan, asli zilyettir. Bu durumda rehin veren, pay senetlerine doğrudan doğruya zilyet olmadığından, rehin verenin zilyetliği malik sıfatıyla asli dolaylı zilyetliktir.

Rehin alanın zilyetliği ise, rehin hakkının lehtar olması sebebiyle, fer'i bir zilyetliktir⁸⁶⁹. MK m. 975 hükmü uyarınca “*Bir şeyde fiili hâkimiyetini doğrudan doğruya sürdüren kimse dolaysız zilyet, başka bir kişi aracılığı ile sürdüren kimse dolaylı zilyettir*”. Bir dolaylı zilyedin zilyetliği, dolaysız zilyet olan aracı kişinin, dolaylı zilyedin zilyetliğini kabul etmesine bağlıdır; şayet dolaysız zilyet olan aracı kişi, bir kişinin rehin konusu üzerindeki hâkimiyetini kabul etmezse, bu kişinin dolaylı zilyetliği sona erer⁸⁷⁰. Bu sebeple, rehin alanın pay senetleri üzerindeki dolaylı zilyetliği, yedieminin bu dolaylı zilyetliği tanımasına bağlıdır. Yediemin, rehin alanın rehne konu pay senetleri üzerindeki dolaylı zilyetliğini tanımazsa

⁸⁶⁸ TTK m. 65/2 hükmü uyarınca “*Kıymetli evrakin zayi olduğu veya zıyain ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi, senedin iptaline karar verilmesini isteyebilir*”. Bu hükümde yer alan “hak sahibi” ifadesi, geniş yorumlanır. Buna göre, hamil yanında, senet üzerinde rehin veya intifa hakkı alacaklısı ve ayrıca, senede bir borç ilişkisine dayanarak haklı olarak zilyet bulunan vekil, taşıyıcı, saklayan gibi kimseler de hak sahibi kavramının içine girer. Yediemin de pay senetleri üzerinde yediemin sözleşmesi uyarınca fer'i zilyetliğe sahip olduğundan, pay senetlerinin zıyayı üzerine mahkemeden iptal talep etmeye yetkilidir. Aynı doğrultuda bkz. POROY / TEKİNALP, sf. 119

⁸⁶⁹ MAKARACI BAŞAK, sf. 349; STEINAUER, sf. 421. Aynı doğrultuda bkz. YHGK, T. 13.11.1996, E. 1996/19-609, K. 1996/764 (Kazancı Hukuk Otomasyon).

⁸⁷⁰ Bkz. OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 67; AKİPEK, sf. 178; SEROZAN, *Eşya Hukuku*, sf. 109

(mesela pay senetleri üzerinde bizzat kendisinin rehin hakkının lehtarını olduğunu iddia ederse), rehin alanın pay senetleri üzerindeki dolaylı zilyetliği sona erer.

Ayrıca rehin alanın zilyetliğinin yediemine karşı konumu asli değil fer'i bir dolaylı zilyetliktir⁸⁷¹; zira MK m. 974 hükmü ışığında rehin alan, malik sıfatıyla zilyet olmadığından, asli zilyet teşkil edemez⁸⁷².

D. Yediemin ve Rehin Tarafları Arasında Aynı Sözleşmenin Gerçekleşmesi

Zilyetliğin rehin alan yerine yediemine devredilmesi suretiyle pay senetleri üzerinde rehin tesisinde, her ne kadar fiilen rehin alan dışında bir kişi pay senetlerinin dolaysız zilyetliğine sahip olsa da, rehin hakkının tesis edilmesine ilişkin aynı sözleşme, rehin veren ile rehin hakkını kazanan rehin alan arasında meydana gelir⁸⁷³. Bunun sebebi, zilyetliğin yediemine devredilmesi yoluyla rehin kurulmasında, rehinin fer'i niteliğinin bir sonucu olarak, rehin hakkının lehtarının yediemin değil, asıl borcun alacaklısı olan rehin alan olmasıdır.

Bununla birlikte, rehin taraflarının söz konusu pay senetlerinin zilyetliğinin bunlar üzerinde bir rehin hakkının tesis edilmesi amacıyla yediemine devredileceğine ilişkin kendi aralarında uzlaşmaları, yediemin yoluyla bir rehin hakkının tesisi bakımından yeterli değildir. Yedieminin de söz konusu pay senetlerinin zilyetliğini rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis etmek amacıyla, rehin alanı temsilen devralması gerekir⁸⁷⁴. Rehin verenin, pay senetlerinin zilyetliğini, bunlar üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmesi amacı dışında bir irade ile yediemine devretmesi veya yedieminin pay senetlerinin zilyetliğini, rehin alan lehine bir rehin kurma amacı dışında bir irade ile devralması durumunda, bu zilyetlik devirlerine ilişkin rehin veren ile yediemin arasında bir irade uyuşması sağlanmış olmaz.

⁸⁷¹ MAKARACI BAŞAK, sf. 349

⁸⁷² Aksi görüşte bkz. SEROZAN, *Eşya Hukuku*, sf. 116

⁸⁷³ STEINAUER, sf. 395; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1006; WIELAND, sf. 256; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 661

⁸⁷⁴ Yediemin sözleşmesinin rehin alan ve rehin veren arasındaki bir aynı sözleşme ile yediemin ve rehin tarafları arasındaki rehin muhafızlığı sözleşmesinin bir birleşimi olduğu yönünde bkz. STEINAUER, sf. 395

Örneğin yediemin, söz konusu senetlerin zilyetliğini kendi lehine bir rehin tesis etme veya mülkiyet hakkı kazanma iradesi ile devralıyorsa, yediemine teslim yolu ile bir rehin hakkı tesis edildiği kabul edilemez. Bu şekilde bir irade uyuşmazlığında, zilyetliğin devrine ilişkin geçerli bir ayni sözleşmenin varlığından söz edilemez; bu geçersiz ayni sözleşme sonucunda yediemin pay senetlerini fiili hâkimiyeti altına alsa bile, pay senetleri üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı kurulmuş olmaz.

Bu doğrultuda, pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesi suretiyle pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi bakımından, yedieminin pay senetlerinin zilyetliğini rehin alanın bir temsilcisi sıfatıyla devralabilmesi için, rehin veren ile yediemin arasındaki zilyetlik devri işlemi ile aynı anda gerçekleşecek olan ayni sözleşme, rehin veren ile rehin alan adına ve hesabına zilyetliği devralmayı kabul eden ve bu nedenle rehin alanın dolaysız temsilcisi niteliğinde olan yediemin arasında gerçekleşir⁸⁷⁵⁸⁷⁶.

Rehin veren, rehin alan ve rehin alanın temsilcisi olan yediemin arasındaki bu irade uyuşması, yediemin sözleşmesinin esaslı bir unsurunu teşkil eder. Ancak, yediemin sözleşmesinin herhangi bir şekil şartına bağlı olmadığı dikkate alındığında, rehin veren, rehin alan ve yediemin arasındaki bu irade uyuşmasının ispatı bakımından, taraflar arasında söz konusu zilyetlik devrinin, pay senedi üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis etmek amacıyla gerçekleştirildiğine ilişkin HMK m. 201 hükmü doğrultusunda yazılı bir yediemin sözleşmesinin akdedilmesi gereklidir⁸⁷⁷.

⁸⁷⁵ Tasarruf işlemlerinde ve ayni sözleşmelerde de temsile başvurulabileceği yönünde bkz. EREN, **Genel Hükümler**, sf. 425

⁸⁷⁶ Bununla birlikte kanaatimizce, yediemin ayni sözleşmeye rehin alanın dolaylı temsilcisi olarak taraf olamamalıdır; nitekim rehnin fer'i niteliği sonucunda ayni sözleşmenin rehin alan ve rehin veren arasında gerçekleşmesi ve rehnin, asıl borcun alacaklısı olan rehin alan lehine tesis edilmesi gerekir. Öte yandan yedieminin kendi adına ve fakat rehin alan hesabına bir ayni sözleşmeye taraf olması durumunda, rehin hakkına yediemin kendi adına lehtar olmuş olur. Bu halde, asıl borcun alacaklısı yediemin olmadığından, geçerli şekilde bir rehin hakkının tesis edildiği kabul edilemez. Bu doğrultuda, dolaylı temsil yoluyla rehin hakkı kurulması mümkün değildir.

⁸⁷⁷ Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde gizli (örtülü) rehin cirosu yapılarak rehin tesisinin söz konusu olduğu hallerde taraflar arasındaki irade uyuşmasının yazılı delille ispat edilmesi gerektiği hususunda bkz. DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 79

II. Yedieminin Esaslı Yükümlülükleri

A. Pay Senetlerinin Saklanması

Yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin pay senetlerini rehin süresince saklamasına ilişkin esaslı yükümlülüğü, (i) pay senetlerinin güvenli bir yerde ve özenle saklanmasına, (ii) pay senetlerinin yediemin tarafından kullanılmamasına ve (iii) pay senetlerinin zilyetliğinin rehin süresince herhangi bir üçüncü kişiye veya rehin taraflarına devredilmemesine ilişkin yükümlülüklerini kapsar.

Yedieminin, zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerine ilişkin saklama yükümlülüğü ve bu saklama yükümlülüğünün kapsamı, yediemin ilişkisine yer verilmeyen bir rehin sözleşmesi kapsamında, bir rehin alacaklısının rehin konusu taşınır eşyaların saklanmasına ve korunmasına ilişkin yükümlülüklerinin bir uzantısıdır.

Aynı zamanda yediemin tarafından yerine getirilecek bu saklama yükümlülüğüne, genel kredi sözleşmesi uyarınca saklayanın saklama borcuna ilişkin düzenlemeler, niteliklerine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanır⁸⁷⁸.

1. Güvenli Bir Yerde ve Özenle Saklama Yükümlülüğü

MK m. 945/1 hükmü uyarınca “*Alacaklı, rehinli taşınırın kaybolması, yok olması veya değerinin azalması yüzünden meydana gelen zararlardan, bunların kendi kusuru olmaksızın doğduğunu ispat etmedikçe sorumludur*”. Kural olarak rehin alanın rehin konusu taşınır eşyanın bakımı ve saklanmasına ilişkin bu sorumluluğu, rehin konusu taşınır üzerinde sahip olduğu fiili hâkimiyetinin bir sonucudur⁸⁷⁹. Rehin alan, rehin konusu taşınır kendi fiili hâkimiyeti altında olduğu için, bu taşınırı saklamak ve korumak amacıyla dürüstlük kuralına göre gerekli tüm önlemleri almalıdır⁸⁸⁰. Rehin alanın saklamaya ilişkin bu yükümlülüğünün sözleşmesel bir

⁸⁷⁸ AKINTÜRK, sf. 848

⁸⁷⁹ MAKARACI BAŞAK, sf. 238; DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 79; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 459, 495; ROSSEL / MENTHA, sf. 239

⁸⁸⁰ MAKARACI BAŞAK, sf. 238; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1008; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 460; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ,

yükümlülük teşkil etmesi sebebiyle, rehin alan aleyhine bir kusur karinesi söz konusudur⁸⁸¹. Buna göre rehin alan, rehin konusu taşınırın kaybolmasından, yok olmasından veya değerinin azalmasından, kusursuzluğunu ispat edemediği sürece sorumlu olacaktır⁸⁸².

Pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin, rehin taraflarının birlikte anlaşarak belirledikleri bir yediemine devredilmesi halinde ise, pay senetleri üzerinde rehin alanın dolaysız bir fiili hâkimiyeti söz konusu değildir; pay senetleri artık yedieminin dolaysız zilyetliği altındadır. Kanaatimizce, yedieminin rehin taraflarınca müştereken belirlendiği böyle bir yapıda, rehin alanın pay senetlerini güvenli bir yerde ve özenle saklama borcunun bulunmadığı ve fakat pay senetlerinin güvenli bir yerde ve özenle saklanması, yedieminin borcu haline geldiği sonucuna varılmalıdır⁸⁸³. Bu sebeple yediemin sözleşmesi uyarınca artık rehin alan değil; fakat yediemin⁸⁸⁴, zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini yediemin sözleşmesinde belirtilen süre veya böyle bir süre belirtilmemişse, rehin sözleşmesi yürürlükte kaldığı süre boyunca güvenli bir yerde ve özenle saklamakla yükümlüdür.

Yedieminin saklama yükümlülüğüne genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın saklama yükümlülüğüne ilişkin hükümler kıyasen uygulanır⁸⁸⁵. Buna mukabil, genel saklama sözleşmesi tahtında saklayanın asıl amacı, söz konusu saklama konusunun saklanması ibaretken, yedieminin pay senetlerini saklamadaki asıl amacı teminattır; yedieminin saklama borcu, yediemin sözleşmesinin asıl amacı değildir⁸⁸⁶. Bu nedenle, yedieminin yediemin sözleşmesi

sf. 83; AKINTÜRK, sf. 848; CANSEL, sf. 167; AYAN, sf. 283; NOMER / ERGÜNE, sf. 270; STEINAUER, sf. 422

⁸⁸¹ SAYMEN / ELBİR, sf. 654; AYAN, sf. 283; ROSSEL / MENTHA, sf. 239

⁸⁸² DAVRAN, **Rehin Hukuku**, sf. 79; SAYMEN / ELBİR, sf. 654, 655; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; CANSEL, sf. 174; AYAN, sf. 283; ESKİÖCAK, sf. 174, ROSSEL / MENTHA, sf. 239

⁸⁸³ Aynı görüşte bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 241; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 83; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107; CANSEL, sf. 167; ESKİÖCAK, sf. 175; FOËX, sf. 250; STEINAUER, sf. 422

⁸⁸⁴ Öte yandan, yediemin ve rehin alanın rehne konu pay senetleri üzerindeki dolaysız zilyetliğe müştereken sahip olması durumunda, pay senetlerinin saklanması ve korunmasına ilişkin olarak yediemin ve rehin alanın müştereken sorumlu olduğu kabul edilmelidir. Aynı görüşte bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 242; CANSEL, sf. 167

⁸⁸⁵ STEINAUER, sf. 395. Rehlin alanın saklama yükümlülüğü bakımından bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; CANSEL, sf. 166; SAYMEN / ELBİR, sf. 654; AYAN, sf. 283; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; NOMER / ERGÜNE, sf. 270; ESKİÖCAK, sf. 174; ROSSEL / MENTHA, sf. 239

⁸⁸⁶ Bkz. yuk. Bölüm 3, II, C, 1. Genel Saklama Sözleşmesi. Rehlin alanın saklama yükümlülüğü bakımından bkz. OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1008; SAYMEN / ELBİR, sf. 654;

kapsamındaki saklama borcunu şahsen ifa etmesi gerekli değildir; yediemin, yediemin sözleşmesi uyarınca pay senetlerinin güvenli bir yerde ve özenle saklanması hususunda üçüncü kişilerle genel saklama sözleşmeleri akdedebilir⁸⁸⁷.

Yediemin tarafından pay senetlerinin saklanacağı söz konusu güvenli yer, rehin tarafları ve yediemin arasında açıkça kararlaştırılabilir⁸⁸⁸ veya bu yönde bir kararlaştırma yapılmamışsa, yediemin kendisine tevdi edilen pay senetlerini, saklamanın niteliğine uygun olarak kendi takdirine göre ve dürüstlük kuralına uygun olarak belirleyebileceği güvenli bir yerde tutma borcu altındadır⁸⁸⁹. Rehne konu pay senetlerinin yediemin tarafından saklanması bakımından uygulamada güvenli yer olarak çoğunlukla yedieminin mutaat işyeri, evi veya bir bankada yer alan kasaları tercih edilmektedir.

Rehnin konusunu teşkil eden pay senetlerinin kaybolmalarının, yok olmalarının veya değerlerinin düşmesinin önlenmesinde hem rehin alanın hem de rehin verenin menfaati vardır⁸⁹⁰. Rehin konusu pay senetlerinin rehin süresi içinde değerlerinin düşmesi veya bunların zarar görmesi ya da yok olmaları hususunda bir tehlikenin söz konusu olması halinde, pay senetlerinin saklanmasına devam edilmesi, rehin taraflarının her ikisinin de aleyhine sonuçlar doğurabilir. Bu sebeple böyle bir tehlikenin varlığında, hem rehin alanın hem de rehin verenin, teminat altına alınan alacak henüz muaccel olmasa dahi rehnin paraya çevrilmesinde menfaatleri olabilir. Dolayısıyla, pay senetlerinin kaybolması, yok olması veya değerinin düşmesi yönünde bir tehlikenin bulunması halinde hem rehin verenin hem de rehin alanın, teminat altına alınan alacak muaccel olmasa da diğer rehin tarafına, pay senetlerinin satılması yönünde talepte bulunma hakkının olduğu kabul edilmektedir⁸⁹¹. Bu şekilde

KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 83; CANSEL, sf. 166; AYAN, sf. 283, dn. 135

⁸⁸⁷ Rehin alanın saklama borcu bakımından aynı görüşte bkz. AKINTÜRK, sf. 848; CANSEL, sf. 166

⁸⁸⁸ GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 83

⁸⁸⁹ Rehin alanın saklama borcu bakımından aynı doğrultuda bkz. CANSEL, sf. 167; ESKİOCAK, sf. 174

⁸⁹⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 460

⁸⁹¹ ROSSEL / MENTHA, sf. 240; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 494; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107; GÖKSOY, sf. 333, 334; CANSEL, sf. 168; AYAN, sf. 281, dn. 125; NOMER / ERGÜNE, sf. 269; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 84. Bu yöndeki bir talep hakkı, alacaklının temerrüdünde satma hakkını düzenleyen TBK m. 108 hükmüne benzerdir. Aynı doğrultuda bkz. GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107; NOMER / ERGÜNE, sf. 269

gerçekleştirilen bir satış neticesinde elde edilen meblağ, rehin taraflarınca başka bir kararlaştırma yapılmamışsa, rehin konusu pay senetleri yerine rehinle yüklü olur⁸⁹².

Yediemin de, yediemin sözleşmesi kapsamındaki saklama yükümlülüğünü yerine getirirken hem rehin alanın hem de rehin verenin menfaatine hareket etmeyi yükümlenmektedir. Bu sebeple, bir rehin tarafının rehinle teminat altına alacak muaccel olmadan önce rehin konusu pay senetlerinin satılmasına ilişkin talep hakkını diğer rehin tarafına karşı kullanabilmesi için, rehin taraflarının ikisinin de yediemin tarafından, söz konusu tehlike hakkında bilgilendirilmeleri gerekir. Bu kapsamda, yedieminin pay senetlerini güvenli bir yerde ve özenle saklama yükümlülüğü, aynı zamanda pay senetlerinin maddi varlıklarını ve bunların değerlerini ilgilendiren hususlarda⁸⁹³ rehin taraflarını zamanında bilgilendirme yükümlülüğünü de kapsar⁸⁹⁴.

2. Kullanmama Yükümlülüğü

Genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın saklananı kullanma yasağını düzenleme altına alan TBK m. 563/1 hükmü uyarınca “*Saklayan saklatanın izni olmadıkça saklananı kullanamaz*” ve TBK m. 563/2 hükmü uyarınca “*Bu yasağa aykırı davranırsa, saklatana uygun bir kullanım bedeli ödemekle yükümlü olduğu gibi, kullanmamış olsaydı bile bu zararın doğacağını ispat etmedikçe, beklenmedik hâlden doğacak zararlardan da sorumlu olur*”.

Taşınır eşyalar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin olarak akdedilen bir rehin sözleşmesi kapsamında, TBK m. 563 hükmüne kıyasen⁸⁹⁵, rehin alanın da kural olarak zilyetliği kendisine devredilmiş olan taşınır eşyayı kullanma hakkı ve yetkisi

⁸⁹² KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 494; CANSEL, sf. 168; NOMER / ERGÜNE, sf. 269

⁸⁹³ Öte yandan rehin konusu pay senetlerinin değerlerinin düşmesi veya bunların yok olmasının sebebi saklama borcunun ifasına bağlı olmayabilir. Örneğin anonim şirketin genel kurulunda alınan bazı kararlar, pay senetlerinin değerinin düşmesine ve hatta pay senetlerinde mündemiç olan payların yok olmasına sebep olabilir. Bunlar gibi, söz konusu değer düşmesi veya yok olmadan yedieminin bilgisi olmadığı ve dürüstlük kuralına göre olmasının beklenemeyeceği hallerde, yedieminin bilgilendirme yükümlülüğü de bulunmamaktadır. Aynı doğrultuda bkz. CANSEL, sf. 167

⁸⁹⁴ Yedieminin bu bilgilendirme yükümlülüğüne ardiyecinin bilgilendirmeye ilişkin yükümlülüğünün kıyasen uygulanabileceği yönünde bkz. CANSEL, sf. 167. Ardiyecinin saklama yükümlülüğünü düzenleyen TBK m. 572/1 hükmüne göre de “*Ardiyeci, kendisine bırakılan malları bir komisyoncu gibi özenle saklamak ve mallarda ayrıca önlem alınmasını gerektiren bir değişiklik olursa, durumu imkân ölçüsünde saklatana bildirmekle yükümlüdür*”.

⁸⁹⁵ GURSOY / EREN / CANSEL, sf. 1108; CANSEL, sf. 169. Saklayanın saklama konusu eşyayı kullanma yetkisinin bulunmadığı yönünde bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 750-751

yoktur⁸⁹⁶. Rehin alan ayrıca, bu kullanma yasağı kapsamında, zilyetliği kendisine devredilmiş olan taşınır eşyadan herhangi bir şekilde faydalanamaz ve bu eşyanın semerelerinden de yararlanamaz⁸⁹⁷. Rehin alan rehin konusu taşınır eşyayı yalnızca zilyetliğinde bulundurmaya yetkilidir⁸⁹⁸. Rehin alanın rehin veren tarafından izin verilmeksizin rehin konusu eşyayı kullanması halinde, TBK m. 563/2 hükmü kıyasen uygulama alanı bulur ve rehin alan bu izinsiz kullanımının bir karşılığı olarak rehin verene uygun bir kullanım bedeli ödemekle ve ayrıca rehin verenin bu kullanımdan kaynaklanan her türlü zararını tazmin etmekle yükümlü olur⁸⁹⁹. Rehin alanın rehin verenin izni olmaksızın rehin konusu taşınır eşyanın semerelerinden faydalanması halinde ise, rehin alan bu faydaları vekâletsiz iş görme hükümleri uyarınca rehin verene iade etmekle yükümlüdür⁹⁰⁰.

Taşınır eşya her ne kadar rehinle kayıtlı olsa da, rehin veren taşınırın maliki sıfatıyla taşınır üzerinde tasarruf yetkisine sahiptir⁹⁰¹. Bu doğrultuda, rehin alan tarafından rehin konusunun kullanılamaması karşısında rehin veren de, rehin konusu taşınır eşyayı idare ederken ve bundan faydalanırken, rehin hakkına zarar vermemekle ve rehin alanın rehin hakkına ilişkin menfaatlerini gözetmekle yükümlüdür⁹⁰². Örneğin rehin veren, rehin alanın rızası olmaksızın rehin konusunun değerini düşürecek tasarruflarda bulunamaz. Rehin konusunun bir alacak hakkı olması halinde, söz konusu alacaktan feragat edemez veya bu alacağın borçlusunu rehin alanın rızası olmaksızın ibra edemez⁹⁰³. Öte yandan, rehin veren tarafından

⁸⁹⁶ SAYMEN / ELBİR, sf. 626; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107, 1108; AYİTER, sf. 185; AKINTÜRK, sf. 848; CANSEL, sf. 169; AYAN, sf. 283; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; NOMER / ERGÜNE, sf. 270.

⁸⁹⁷ SAYMEN / ELBİR, sf. 626; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107, 1108; AYİTER, sf. 185; AKINTÜRK, sf. 848; CANSEL, sf. 169; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; NOMER / ERGÜNE, sf. 270.

⁸⁹⁸ SAYMEN / ELBİR, sf. 626; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1107, 1108; AYİTER, sf. 185.

⁸⁹⁹ ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 84.

⁹⁰⁰ NOMER / ERGÜNE, sf. 270; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 496. Burada doktrinde adlandırıldığı şekilde, gerçek olmayan vekâletsiz iş görme söz konusu olur. TBK m. 530 hükmü uyarınca “İş sahibi, kendi menfaatine yapılmamış olsa bile, iş görmeden doğan faydaları edinme hakkına sahiptir; ancak zenginleştiği ölçüde, iş görenin masraflarını ödemek ve giriştiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür”. Rehin alanın yediemine karşı gerçek olmayan vekâletsiz iş görmeye dayalı olarak yönelteceği bir talep, rehin alan açısından sebepsiz zenginleşmeye veya haksız fiile dayalı taleplere nazaran daha avantajlıdır. Aynı doğrultuda bkz. EREN, **Genel Hükümler**, sf. 852; YAVUZ, sf. 1331.

⁹⁰¹ AYAN, sf. 275.

⁹⁰² AYİTER, sf. 196; SAYMEN / ELBİR, sf. 703. Rehin verenin rehinli pay senetlerine ilişkin oy haklarını kullanırken alacaklının menfaatlerini gözetmekle yükümlü olduğu yönünde bkz. STEIGER, sf. 168.

⁹⁰³ SAYMEN / ELBİR, sf. 703; AYİTER, sf. 196.

rehin konusu üzerinde MK m. 941⁹⁰⁴ ve 958⁹⁰⁵ hükümleri uyarınca başka bir alacaklı lehine bir art rehin hakkının kurulması⁹⁰⁶, rehin verenin rehin konusunu kullanırken veya bundan faydalanırken rehin hakkına ve rehin alana zarar vermeme yükümlülüğünü ihlal etmez. Nitekim taşınır rehnine hâkim olan öncelik ilkesini uyarınca, aynı taşınır eşya veya hak üzerinde birden çok rehin hakkı kurulabilir ve her bir rehin hakkı sırasını kurulma tarihine göre alır⁹⁰⁷.

Bununla birlikte, rehin taraflarının rehin sözleşmesi kapsamında taşınır eşyanın rehin alan tarafından kullanılabilmesini veya rehin alanın bu taşınır eşyanın semerelerinden faydalanabilmesini kararlaştırmaları da mümkündür⁹⁰⁸. Örneğin bir rehin sözleşmesi kapsamında rehin alanın, asıl alacağın faizlerini rehin verenden tahsil etmek yerine, rehin konusu taşınır eşyanın semerelerinden bu amaçla faydalanabileceği düzenleme altına alınabilir. Rehin sözleşmesi kapsamında rehin alanın rehin konusundan faydalanma konusunda yetkili olduğu düzenlendiği takdirde, doktrinde “yararlanmalı rehin” adı verilen bir rehin hakkı söz konusu

⁹⁰⁴ MK m. 941/1 uyarınca “*Rehnedilen taşınırın maliki, onun üzerinde bir art rehin kurabilir*”.

⁹⁰⁵ MK m. 958 uyarınca “*Rehlinli bir alacak üzerinde sonra gelen bir rehmin kurulması ancak rehnedenin veya sonra gelen rehin alacaklısının durumu önce gelen rehin alacaklısına yazılı olarak bildirmesi halinde geçerlidir*”

⁹⁰⁶ Bir yanıla taşınır eşyanın rehni bir yanıla da hak rehni niteliğinde olan pay senetlerinin art rehninde, MK m. 941 hükmü ve MK m. 958 hükmü bir arada değerlendirilerek bir sonuca varmak isabetli olacaktır. Buna göre, rehin veren, üzerlerinde rehin alan lehine rehin hakkı tesis edilmiş olan pay senetleri üzerinde sonraki sırada art rehinler kurmak istediğinde, bu art rehinlerin kurulabilmesi için, rehin alana bir yazılı bildirimde bulunmalı ve bu bildirim kapsamında, söz konusu art rehne ilişkin rehin alanı bilgilendirmelidir. Bu bildirimin yazılılığı bir geçerlilik şartıdır. Bkz. ROSSEL / MENTHA, sf. 237; CANSEL, sf. 184; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1132; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 492; AYAN, sf. 323; NOMER / ERGÜNE, sf. 265. Bu bildirim kapsamında MK m. 941 ile öngörülen, rehin alanın rehin hakkı sona erdikten sonra pay senetlerinin zilyetliğini art rehin lehtarına devredilmesine ilişkin açıklamanın bulunmasına gerek yoktur. Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 179; CANSEL, sf. 184; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 492, 546; NOMER / ERGÜNE, sf. 265. Hem MK m. 941 hem de MK m. 958 kapsamında yapılacak olan bildirimin, rehin veren veya art rehin hakkının lehtarı alacaklı tarafından (bkz. GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1131. Bu bildirimin rehin veren tarafından yapılması gerektiği ancak art rehin lehtarı alacaklının da rehin verenin temsilcisi olarak bu bildirimi yapabileceği yönünde bkz. CANSEL, sf. 185; NOMER / ERGÜNE, sf. 265) rehin alana veya senetler üçüncü bir kişinin yedindeyse bu üçüncü kişiye yapılması yeterlidir. Bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 492; NOMER / ERGÜNE, sf. 265. Pay senetleri üzerinde art rehin kurulması bakımından MK m. 941 ve MK m. 958 hükümleri ile öngörülen bu yazılı bildirim, MK m. 961/2 ile öngörülen borçluya yapılacak bildirim gibi açıklayıcı etkiyi haiz bir bildirim değildir; aksine kurucu niteliktedir. Bkz. CANSEL, sf. 186; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 546; NOMER / ERGÜNE, sf. 265. Bildirim rehin alana ulaşmakla hükümlerini doğurmaya başlar. Bkz. CANSEL, sf. 184; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 492; AYAN, sf. 269; NOMER / ERGÜNE, sf. 265. Rehin veren veya art rehin hakkının lehtarı olan alacaklı tarafından rehin alana yapılan bu yazılı bildirim neticesinde, esasında rehin konusu pay senetlerinin zilyetliği de bu alacaklıya havale edilmiş olur. Bkz. CANSEL, sf. 182; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 491; AYAN, sf. 272, dn. 78.

⁹⁰⁷ AYAN, sf. 269; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 658; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 492

⁹⁰⁸ SAYMEN / ELBİR, sf. 627; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; SEROZAN, *Eşya Hukuku*, sf. 348; AYİTER, sf. 185; AKINTÜRK, sf. 848; CANSEL, sf. 169; AYAN, sf. 284; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 665; NOMER / ERGÜNE, sf. 270

olur⁹⁰⁹. Bu durumda, rehin konusunun semerelerinden elde edilen net kâr, kural olarak teminat altına alınan alacaktan mahsup edilir⁹¹⁰. Bununla birlikte, sözleşme özgürlüğü prensibi çerçevesinde, bu şekilde bir mahsup esasî öngörülmezsizin, bu semerelerden ne surette faydalanılacağı hususunda rehin tarafları rehin sözleşmesi kapsamında farklı düzenlemelere de yer verebilirler⁹¹¹.

a. Pay Sahipliği Haklarının Rehin Alan Tarafından Kullanılabilmesi

Pay senetleri üzerinde tesis edilen bir rehin hakkı bakımından da, kural olarak rehin alanın pay senetlerinden kaynaklanan pay sahipliği haklarını kullanma ve bu hakları anonim şirkete karşı ileri sürme konusunda yetkisi yoktur. Her ne kadar anonim şirket payları üzerinde tesis edilen rehin hakkı paydan kaynaklanan pay sahipliği haklarının tümünü kapsasa da⁹¹², bu hakların kullanılması ve anonim şirkete karşı ileri sürülmesi, kural olarak rehin veren pay sahibinin hakkı ve yetkisidir.

i. Mali Hakların Kullanılması

MK m. 959/1 hükmü uyarınca *“Faiz veya kâr payı gibi dönemsel gelir getiren alacakların rehnedilmiş olması halinde, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, bunlardan yalnız vadeleri henüz gelmemiş olanlar rehnin kapsamına girer ve rehin, vadeleri geçmiş olan edimleri kapsamaz”*. Bu hüküm doğrultusunda, bir anonim şirket payından kaynaklanan mali nitelikteki pay sahipliği haklarından kural olarak, yalnızca paraya çevirme aşamasında muaccel hale gelmemiş olanlar rehin hakkının kapsamına girecektir⁹¹³. Bu doğrultuda, rehnin yürürlükte olduğu süre içinde anonim şirket tarafından bir kâr payı dağıtımına karar verildiği takdirde, bu kâr payı, rehinli paydan doğan ve müstakil olarak varlık gösteren bir kâr payı alacağı halinde gelir⁹¹⁴ ve MK m. 955/1 hükmüne uygun olarak akdedilen yazılı bir rehin sözleşmesi ile⁹¹⁵ aksi düzenlenmedikçe, rehin alanın ayrı bir alacak niteliğinde olan bu kâr payı

⁹⁰⁹ SEROZAN, *Eşya Hukuku*, sf. 348; AYAN, sf. 284; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 822; SAYMEN / ELBİR, sf. 627; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 665; NÖMER / ERGÜNE, sf. 270; ESKİOCAK, sf. 82

⁹¹⁰ SAYMEN / ELBİR, sf. 627; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 665

⁹¹¹ SAYMEN / ELBİR, sf. 627; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; SEROZAN, *Eşya Hukuku*, sf. 348

⁹¹² Bkz. yuk. Bölüm 1, II, C, 1. Pay Senetleri Üzerinde Kurulan Rehnin Niteliği

⁹¹³ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1009; SİRMEN, *Alacak Rehni*, sf. 71, 72; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 458; GÖKSOY, sf. 231

⁹¹⁴ GÖKSOY, sf. 232; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, sf. 517; YASAMAN, *Menkul Kıymetler*, sf. 43

⁹¹⁵ GÖKSOY, sf. 232

alacağı üzerinde rehin hakkı yoktur⁹¹⁶. Bu kâr payı alacağı, anonim şirketten doğrudan rehin veren pay sahibi tarafından tahsil edilebilir ve bu kâr payı alacağı üzerinde rehin veren tarafından serbestçe tasarruf edilebilir⁹¹⁷.

Öte yandan, MK m. 955/1 hükmüne uygun olarak düzenlenen yazılı bir rehin sözleşmesi ile rehin sözleşmesinin yürürlükte kaldığı süre boyunca muaccel hale gelecek kâr payı alacaklarının da pay senetleri üzerinde tesis edilen rehin kapsamında olacağı rehin tarafları arasında kararlaştırılabilir. Pay sahipliğinden kaynaklanan mali nitelikteki bu hakların, bu şekilde rehin kapsamında olduğunun belirlendiği durumda dahi, rehin alanın bu kâr payı alacaklarını kullanma ve kendi takdirine bağlı olarak teminat altına alınan alacaktan mahsup etme hakkı yoktur; nitekim rehin hakkı, tek başına lehtarına rehin konusunu kullanma hakkı ve yetkisi vermez⁹¹⁸. Bu nedenle, rehin süresince anonim şirket tarafından rehin alacaklısı sıfatıyla rehin alana ödenecek olan kâr payı alacakları, rehinin paraya çevirme dışında bir sebeple son bulması durumunda, pay senetleri ile birlikte rehin veren pay sahibine iade edilmelidir⁹¹⁹.

Bununla birlikte, yazılı bir rehin sözleşmesi uyarınca rehin tarafları, pay sahipliği haklarından rehin kapsamında olan mali hakların rehin alan tarafından kullanılabilceğini de kararlaştırabilirler⁹²⁰. Buna göre, rehin sözleşmesinde bu yönde bir düzenleme yer alması şartıyla, rehin alan anonim şirkete başvurarak pay senetlerinden kaynaklanan mali hakları, örneğin kâr payı alacağını doğrudan söz konusu anonim şirketten tahsil ederek teminat altına alınan alacağından mahsup edebilir. Bu mali hakların anonim şirketten tahsil edilebilmesi için, rehin alanın rehin

⁹¹⁶ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 120

⁹¹⁷ GÖKSOY, sf. 232; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 120

⁹¹⁸ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, *Ortaklıklar II*, sf. 120

⁹¹⁹ Rehinin paraya çevrilmesinden önce rehin konusundan ayrılan semerelerin malike iade edilmesi gerektiği yönünde bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 656; CANSEL, sf. 158; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1106. Kanaatimizce, rehin alanın anonim şirketten tahsil edilen bu paraları vadeli bir mevduat hesabında saklaması gerekir, zira aksi halde zaman içinde bu paraların değeri düşebilir ve rehin alanın rehin konusunu özenle saklama yükümlülüğünün bir sonucu da rehin konusunun değerinin düşmesini dürüstlük kuralını uygun olarak engellemektir. Öte yandan, rehin alanın bu paralarla yatırım yapmak, bunların değerini korumanın ötesinde değerini artırmak gibi bir yükümlülüğü de yoktur. Rehin alanın rehin konusu eşyanın değerini artırma yükümlülüğü bulunmadığı hususunda bkz. CANSEL, sf. 169

⁹²⁰ SAYMEN / ELBİR, sf. 701

sözleşmesi tahtında bu yönde bir yetkisinin olduğunun rehinle birlikte anonim şirkete bildirilmiş olması gerekir⁹²¹.

ii. Yönetmel Hakların Kullanılması

MK m. 960 hükmü uyarınca “*Ortaklık genel kurulunda rehinli pay senetlerini temsil etmek yetkisi, rehin alacaklısına değil, pay sahibine aittir*”. Bu hüküm her ne kadar sadece anonim şirket genel kurulunda kullanılabilecek hakları kapsar şekilde kaleme alınmışsa da, doktrinde bu madde hükmünün sadece genel kurula katılma ve oy hakkını değil, pay sahipliği statüsünden kaynaklanan yönetmel hakların tamamını kapsayan genel bir kural olduğu kabul edilmektedir⁹²².

MK m. 960 hükmünden yola çıkarak ve ayrıca yönetmel pay sahipliği haklarının paraya çevrilmesinin mümkün olmadığından hareketle doktrinde baskın şekilde, yönetmel pay sahipliği haklarının, pay üzerinde tesis edilen rehnin kapsamında olmadığı ifade edilmektedir⁹²³. Öte yandan bir pay, rehin işlemine bütünüyle konu olur ve teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine pay, bir bütün olarak paraya çevrilir⁹²⁴. Dolayısıyla, yönetmel hakların paydan ayrılarak tek başlarına paraya çevrilmesi zaten söz konusu olmadığı için, bunların tek başına para ile ifade edilebilen devredilebilir haklar olup olmasının rehnin kapsamına dâhil edilip edilmemeleri bakımından bir önemi olmamalıdır⁹²⁵. İlâveten kanaatimizce, MK m. 960 hükmü, rehnin kapsamına değil; rehin kapsamındaki hakları kullanma hususunda hangi rehin tarafının yetkili olduğunu düzenleme altına almaktadır⁹²⁶. Buna göre, rehin hakkının lehtarına rehin konusunu kullanma hakkı tanımadığı yönündeki genel kurala da uygun olarak, rehin kapsamındaki yönetmel

⁹²¹ Bkz. yuk. Bölüm 2, I. Rehnin Anonim Şirkete Bildirilmesi

⁹²² POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 120

⁹²³ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 56, 103; AYTAÇ, sf. 115-116; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar Hukuku II**, sf. 159; PULAŞLI, **Şerh II**, sf. 1699; İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**, sf. 372; GÖKSOY, sf. 61-63; KILIÇ, sf. 66; MAKARACI BAŞAK, sf. 48; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**, sf. 549; YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 49

⁹²⁴ Nitekim TTK m. 477 hükmüne göre pay, şirkete karşı bölünemez. TTK’nın söz konusu kuralı, doktrinde payın bölünmezliği ilkesi olarak ifade edilmektedir. Aynı doğrultuda bkz. ÇEBİ, sf. 55

⁹²⁵ Bkz. yuk. Bölüm 1, II, A, 1, b. Değerlendirme

⁹²⁶ ZOBL, Art. 899, No. 90 (*naklen GÖKSOY*, sf. 60)

haklar, rehin alan tarafından değil, ancak pay sahibi rehin veren tarafından kullanılabilir⁹²⁷.

MK m. 960 hükmü karşısında, paydan kaynaklanan yönetsel pay sahipliği haklarının kullanılmasının rehin alana bırakılıp bırakılamayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bizim de katıldığımız baskın görüş, MK m. 960 hükmünün emredici nitelikte olduğunu ifade etmekte; ancak TTK m. 425 hükmüne uygun olarak, rehin verenin rehin alana yönetsel hakların kullanılması bakımından bir temsil yetkisi vermesinin de mümkün olduğunu savunmaktadır⁹²⁸.

Bu doğrultuda, MK m. 960 hükmünün emredici niteliği karşısında rehin alan kendi adına ve hesabına olacak şekilde paydan kaynaklanan yönetsel hakları hiçbir şekilde kullanamaz ve rehin veren de, rehin alana yönetsel pay sahipliği haklarının rehin alan adına kullanılması hususunda izin de veremez⁹²⁹. Ancak pay sahibi rehin veren tarafından TTK m. 425 hükmüne uygun bir temsil yetkisi verilmesi üzerine rehin alan, rehinli paylardan kaynaklanan yönetsel pay sahipliği haklarını anonim şirket genel kurulunda rehin veren adına ve hesabına kullanmaya yetkili kılınabilir⁹³⁰.

b. Pay Sahipliği Haklarının Yediemin Tarafından Kullanılabilmesi

Rehin sözleşmesi kapsamında rehin alanın rehin konusu eşyayı kullanmama ve semerelerinden faydalanmama yükümlülüğünün pay senetleri üzerinde rehin kurulmasını konu edinen bir yediemin sözleşmesine olan yansıması da, pay senetlerini rehin taraflarının her ikisi menfaatine saklamakla yükümlü olan yedieminin, yediemin sözleşmesinde aksine bir düzenleme yapılmadıkça, bu pay

⁹²⁷ Uygulamada bankaların sağladığı kredilerin teminatını teşkil etmek üzere akdedilen pay rehni sözleşmelerinin çok büyük bir kısmında, rehmin kapsamını ifade eden maddede, muaccel olan veya olmayan her türlü mali haklara ilaveten, yönetsel hakların da rehin kapsamında olduğu ifade edilmektedir.

⁹²⁸ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, sf. 120, SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 103; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 547; NOMER / ERGÜNE, sf. 303; STEIGER, sf. 168. Aksi görüşte bkz. FOËX, sf. 265. MK m. 960 hükmünün emredici nitelikte olmadığı ancak rehin alanın söz konusu pay senetlerinden doğan hakları genel kurulda temsil edebilmesi için rehin verenin kendisine bir temsil yetkisi vermesi gerektiği yönünde bkz. SAYMEN / ELBİR, sf. 700; GÖKSOY, sf. 289. Yargıtay'ın genel kurula katılma ve paya bağlı oy haklarını kullanma yetkisinin hapis hakkı sahibinde olduğuna yönelik bir karar için bkz. 11. H.D., T. 07.03.1996, E. 1995/6475, K. 1996/1468 (Kazancı Hukuk Otomasyon).

⁹²⁹ Aynı görüşte bkz. ÇEBİ, sf. 256; AYBAY / HATEMİ, sf. 299; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 29

⁹³⁰ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**, sf. 29

senetlerini kullanamaması ve bunların semerelerinden faydalanamamasıdır⁹³¹. Bu doğrultuda yediemin, kural olarak, kendisine yediemin sözleşmesi uyarınca tevdi edilmiş pay senetlerinden doğan pay sahipliği haklarını ne kendi adına ne de ilgili rehin tarafı adına kullanmaya yetkili değildir.

Bununla birlikte, hem rehin alan hem de rehin veren, rehin sözleşmesi uyarınca kullanmaya yetkili oldukları düzenlenen pay sahipliği haklarını, usulüne uygun olarak temsil yetkisi tanıdıkları yediemin aracılığıyla kullanabilirler. Bu durumda, ilgili rehin tarafı ile yediemin arasında TBK m. 40 hükmüne uygun bir temsil ilişkisi söz konusu olur ve bu pay sahipliği haklarının yediemin tarafından kullanılmasının bütün sonuçları doğrudan temsil olunan rehin tarafı üzerinde doğar. Örneğin, rehin sözleşmesi uyarınca pay senetlerinin sağladığı mali hakları kullanma konusunda rehin veren tarafından kendisine izin verilen rehin alan, anonim şirketten bu kâr payı alacaklarını yediemin vasıtasıyla tahsil edebilir⁹³². Aynı şekilde rehin veren, TTK m. 425 hükmüne uygun olarak yediemine, kendisini anonim şirket genel kurulunda temsil etmesi için bir yetki verebilir.

Rehin konusu pay senetlerinden kaynaklanan pay sahipliği haklarının bizzat yediemin tarafından, kendi adına ve hesabına olacak şekilde kullanılıp kullanılamayacağı konusunda birkaç ihtimali ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

- Pay sahipliği sıfatından kaynaklanan yönetsel hakların yediemin tarafından kendi adına ve hesabına kullanılması mümkün değildir. Bu hususta rehin tarafları ile yediemin arasındaki yediemin sözleşmesi kapsamında ne şekilde bir düzenleme yapıldığının önemi yoktur. Tıpkı rehin alan bakımından da olduğu gibi, MK m. 960 hükmünün emredici niteliği karşısında, rehin veren kendi pay sahipliğinden kaynaklanan yönetsel haklarının kullanılmasını yediemine bırakamaz. Ancak rehin verenin yediemine TTK m. 425 hükmüne uygun şekilde bir temsil yetkisi sağlamasına engel bir durum yoktur.

⁹³¹ Aynı doğrultuda bkz. YASAMAN, **Menkul Kıymet Rehni**, sf. 46

⁹³² Yedieminin bu hakları anonim şirkete karşı ileri sürebilmesi bakımından rehin konusunun bir nama yazılı pay senedi veya ilmühaber olduğu hallerde, bu senet üzerinde rehin veren tarafından yapılacak olan cironun etkileri hakkında bkz. yuk. Bölüm 4, I, A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi

- Rehin tarafları arasında, pay sahipliği sıfatından kaynaklanan mali haklardan, rehnin paraya çevrilmesinden önce muaccel olanların da pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin kapsamında olduğuna ilişkin bir düzenleme yapılmamışsa, rehin veren bu hakların yediemin tarafından kullanılmasına izin verebilir. Bu durumda esasında, rehin kapsamındaki hakların kullanılmasına ilişkin bir izin değil; ileride doğacak bir alacak hakkının yediemin sözleşmesi kapsamında TBK m. 183 vd. hükümlerine uygun olarak yediemine temlik edilmesi söz konusu olur⁹³³. Örneğin, yediemin sözleşmesi kapsamında rehin veren yediemine bir ücret ödemek yerine, anonim şirkete karşı sahip olacağı kâr payı alacaklarını TBK m. 183 vd. hükümlerine uygun olarak devredebilir.
- Rehin tarafları arasında, pay sahipliği sıfatından kaynaklanan mali haklardan, rehnin paraya çevrilmesinden önce muaccel olanların pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin kapsamında olduğuna ilişkin bir düzenleme yapılmışsa, rehin veren tarafından bu hakların rehin alanca kullanılmasına izin verilip verilmediğinden bağımsız olarak, yediemin ancak her iki rehin tarafının mutabakatıyla bu hakları kendi adına kullanmaya yetkilendirilebilir. Nitekim, öncelikle, tıpkı rehin alan bakımından da olduğu gibi, yediemin bu hakları pay sahibi rehin verenin izni olmaksızın kullanamaz. Ancak tek başına rehin veren tarafından verilen bir izin de yedieminin bu hakları kendi adına kullanması için yeterli değildir; zira bu haklar rehin kapsamında olmakla, rehin alanın alacağının teminatını teşkil eder ve rehin veren rehin alanın rızası olmaksızın rehin alanın teminatını azaltacak nitelikte işlemler yapamaz. Rehin verenin de rehin alanın rızası olmaksızın bu hakların kullanılmasını yediemine bırakması, rehin alanın teminatını azaltacak nitelikte bir işlemdir.

Yediemin sözleşmesinde bu yönde bir düzenleme yapılmaksızın ve yediemine bu hakları rehin taraflarından herhangi biri adına ileri sürme konusunda temsil yetkisi de verilmeksizin, pay senetlerinden kaynaklanan hakların yediemin tarafından kendi adına ve hesabına olacak şekilde kullanılması durumunda yediemin, bu kullanımdan dolayı rehin alanın ve rehin verenin uğrayacağı her türlü zarardan sorumlu

⁹³³ Bağımsız hale gelen kâr payı haklarının alacağın devri hükümlerine tabi olarak devredilmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. YASAMAN, **Menkul Kıymetler**, sf. 43

olacaktır⁹³⁴. Bu sorumluluk, kusura bağı bir sorumluluk olmayıp, yediemin kural olarak pay sahipliği haklarının kullanılmasında kusuru olmadığını ileri sürerek de sorumluluktan kurtulamaz⁹³⁵. Nitekim yedieminin yediemin sözleşmesine aykırı davranarak pay senetlerinden kaynaklanan pay sahipliği haklarını kullanması, başlı başına bir kusur teşkil eder⁹³⁶. Bu şekilde yetkisiz bir kullanımın neticesinde yediemin tarafından elde edilen her türlü faydanın, vekâletsiz iş görme hükümlerine uygun olarak, rehin sözleşmesi uyarınca bu hakları kullanmaya yetkili olduğu öngörülen ilgili rehin tarafına ödenmesi gerekir⁹³⁷.

3. Zilyetliği veya Mülkiyeti Devretmeme Yükümlülüğü

Yedieminin pay senetlerini saklama yükümlülüğünün bir diğer görünümü ise, yedieminin kendisine tevdi edilen pay senetlerinin zilyetliğini, yediemin sözleşmesi kapsamında belirtilen bir takım koşullar gerçekleşmedikçe rehin taraflarına devretmeme yükümlülüğü altında olmasıdır. İlaveten yediemin, bir rehin alacaklısının rehin konusunu üçüncü kişilere devretmeme yükümlülüğünün bir uzantısı olarak, rehin süresince pay senetlerinin mülkiyetini üçüncü kişilere devredemez ve bunlar üzerinde üçüncü kişiler lehine başkaca sınırlı aynı haklar tesis edemez.

Yedieminin bu devretmeme yükümlülüğünün kapsamı ve yediemin tarafından pay senetlerinin zilyetliğinin veya mülkiyetinin devredilmesinin pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin akıbeti bakımından sonuçları, yediemin tarafından pay senetlerinin rehin alana, rehin verene veya rehin tarafları dışında üçüncü bir kişiye devredilmesi ihtimallerinde birbirinden farklıdır. Kısaca, yedieminin zilyetliği kendisine devredilen rehne konu pay senetlerini rehin verene veya üçüncü bir kişiye devretmesi halinde, MK m. 943 hükmü doğrultusunda, pay senetleri üzerinde tesis

⁹³⁴ Rehin alanın yükümlülüğü kapsamında bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 495; CANSER, sf. 175; AYAN, sf. 284

⁹³⁵ Rehin alanın yükümlülüğü kapsamında bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 496; CANSER, sf. 175; AYAN, sf. 284. Bununla birlikte rehin alanın rehin konusunu kullanmama ve bunun semerelerinden faydalanmama borcunu, MK m. 945/1 hükmü kapsamında değerlendiren ESKİOCAK, rehin alanın kusursuzluğunu ispat ederek sorumluluktan kurtulabileceği kanaatindedir. Bkz. ESKİOCAK, sf. 176

⁹³⁶ Rehin alanın yükümlülüğü kapsamında bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 496; CANSER, sf. 175; AYAN, sf. 284

⁹³⁷ Rehin alanın rehin sözleşmesinde kendisine bu yönde bir yetki tanınmamasına rağmen rehin konusu taşınır eşyayı kullanması ve bundan bir fayda elde etmesi durumunda, elde edilen faydaların rehin verene vekâletsiz iş görme esaslarına uygun olarak ödenmesi gerektiği yönünde bkz. KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 496; NOMER / ERGÜNE, sf. 270. Ayrıca bkz. yuk. dn. 900

edilmiş olan rehlin belirli bir süre için askıda kalması veya sona ermesi sonuçları doğabilecektir. Buna karşılık yedieminin pay senetlerinin zilyetliğini rehin alana devretmesi durumunda rehlin geçerliliği bu devirden etkilenmeyecek; ancak yedieminin, rehin verene karşı sözleşmeye aykırılığın sonuçlarına katlanması gerekecektir. Bu doğrultuda, yedieminin yediemin sözleşmesi kapsamındaki bu esaslı yükümlülüğünün kapsamı ve bu yükümlülüğüne aykırı davranarak pay senetlerini rehin taraflarına veya üçüncü kişilere devretmesinin pay senetleri üzerinde tesis edilen rehne etkisi, pay senetlerini yedieminden devralan kişinin kimliğine göre ayrı ayrı inceleme altına alınmalıdır.

Yedieminin yükümlülüğünün kapsamına ve yediemin tarafından yapılan bir devir sonucunda rehlin akıbetine ilişkin bu incelemeye geçmeden önce, bir hususun netleştirilmesinde fayda vardır. Yedieminin rehin süresince rehin taraflarının temsilcisi olarak hareket etmediği yönündeki görüşümüzün⁹³⁸ doğal bir sonucu olarak, pay senetlerinin zilyetliğini diğer rehin tarafına veya üçüncü bir kişiye devretme konusunda bir rehin tarafınca yediemine açıkça bir temsil yetkisi veya izin verilmediği durumlarda, ilgili rehin tarafının yediemin tarafından yapılan bu devre rıza gösterdiğinin kabulü kanaatimizce uygun değildir⁹³⁹. Bu doğrultuda, açıkça yetkilendirilmese veya rehin taraflarınca açıkça rıza gösterilmese dahi, yedieminin kendiliğinden pay senetlerini diğer rehin tarafına veya üçüncü bir kişiye devretmesi durumunda bu devrin, ilgili rehin tarafınca bizzat gerçekleştirilmiş veya bu devre rıza gösterilmiş gibi sonuç doğuracağı yönündeki görüşlere⁹⁴⁰ katılmamaktayız. Dolayısıyla kanaatimizce, yediemin tarafından pay senetlerinin zilyetliğinin rehin taraflarından birine veya herhangi bir üçüncü kişiye devredildiği her durumda, ilgili rehin tarafınca yediemine bir temsil yetkisi verilip verilmediği ve yedieminin bu yönde bir temsil yetkisi bulunmuyorsa da, söz konusu rehin tarafının bu devirlere ilişkin rızasının olup olmadığı ayrıca araştırılmalıdır⁹⁴¹.

⁹³⁸ Bkz. yuk. Bölüm 3, II, A, 3. Rehin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi

⁹³⁹ Aynı görüşte, GÖKSOY, sf. 369; ESKİOCAK, sf. 185; ÇEBİ, sf. 276. CANSEL de, rehin konusu taşınırın muhafaza eden üçüncü kişinin rehin konusunu rehin verene iade etmesi halinde, rehin alanın bu iadedden haberi olsa da olmasa da rehlin sona ereceğini ancak bunun için bu üçüncü kişinin rehin konusunu rehin alanın temsilcisi sıfatıyla iade etmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. CANSEL, sf. 207-208

⁹⁴⁰ SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 114; STEINAUER, sf. 417

⁹⁴¹ Aynı doğrultuda bkz. CANSEL, sf. 212; ÇEBİ, sf. 276. Ayrıca bkz. YHGK, T. 13.11.1996, E. 1996/19-609, K. 1996/764, 19. H.D., T. 09.10.1997, E. 1997/5941, K. 1997/8302; YHGK, T. 10.02.1999, E. 1999/11-43, K. 1999/67; 19. H.D., T. 16.02.1999, E. 1999/494, K. 1999/792 (Kazancı Hukuk Otomasyon).

a. Zilyetliği Rehin Taraflarına Devretmeme Yüklümlülüğü

Bir yediemin sözleşmesi akdetmekte rehin taraflarının amaçlarından birisi de, pay senetlerinin zilyetliğinin söz konusu güvenilir üçüncü kişiye devredilmesi suretiyle, her iki rehin tarafının da pay senetleri üzerinde rehin süresince tasarrufta bulunmasının önüne geçmektir⁹⁴². Dolayısıyla yedieminin pay senetlerini devretmeme yüklümlülüğü, yediemin sözleşmesi ile belirlenen belirli koşullar gerçekleşmeksizin bunların zilyetliğinin rehin verene veya rehin alana devredilmemesi yüklümlülüğünü kapsar. Bu doğrultuda yediemin, kendisine yediemin sözleşmesi uyarınca tevdi edilen pay senetlerini, sözleşmede belirtilen koşullar gerçekleştirilmeksizin rehin alana veya rehin verene devredemez.

Genel saklama sözleşmesinde saklayanın geri verme yetkisi bakımından, birden çok saklatanın bulunduğu özel durumu düzenleyen TBK m. 565/3 hükmüne kıyasen, yediemin sözleşmesinde açık bir düzenleme bulunmadıkça ya da rehin veren veya rehin alan tarafından pay senetlerinin diğer rehin tarafına devredilmesine rıza gösterilmedikçe, yediemin pay senetlerinin zilyetliğini kendiliğinden, (i) teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesinden önce rehin alana ve (ii) rehin paraya çevirme dışında bir sebeple sona ermemişse rehin verene devredemez. Nitekim TBK m. 565/3 hükmü uyarınca, birden çok saklatanın söz konusu olduğu saklama sözleşmeleri bakımından, saklayanın saklama konusu eşyayı talep eden saklatana iade etme borcu, ancak saklama sözleşmesinde bu şekilde bir iadeye açıkça izin verilmesi veya diğer saklatanların bu şekilde bir iadeye açıkça rıza göstermiş olması halinde doğar.

Rehin taraflarının rızası hilafına ve yediemin sözleşmesine aykırı olarak pay senetlerini diğer rehin tarafına devreden yediemin, yediemin sözleşmesine aykırı davranışından, kusursuz sorumluluk esasına bağlı olarak sorumlu olur ve ilgili rehin tarafının bu aykırılıktan kaynaklanan zararlarını tazmin etmekle yüklümlü olur. Yediemin bu sorumluluktan kusursuzluğunu ispat ederek de kurtulamaz; zira rehin taraflarından birinin rızası olmaksızın ve yediemin sözleşmesine aykırı olarak pay senetlerini diğer rehin tarafına devretmesi, bağlı başına bir kusur teşkil eder.

⁹⁴² Bkz. yuk. Bölüm 3. Yediemin Kavramı ve Yediemin Sözleşmesi

Yediemin tarafından pay senetlerinin rehin alana veya rehin verene devredilmesinin, pay senetleri üzerinde tesis edilen rehne etkisi birbirinden farklıdır.

i. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehin Alana Devredilmesi

Rehin alan, kural olarak rehinle teminat altına alınan alacak muaccel olmadıkça rehin konusu pay senetlerinin paraya çevrilmesini ve satış bedelinden alacağının ödenmesini talep etme yetkisini kullanamaz⁹⁴³. Bu doğrultuda, rehin taraflarının her ikisinin de rehin süresince pay senetleri üzerinde tasarrufta bulunmasını önlemek amacıyla akdedilen bir yediemin sözleşmesi kapsamında rehinle teminat altına alınan alacak muaccel olmadıkça pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin yediemin tarafından rehin alana devredilemeyeceğine ilişkin düzenlemeler yapılması geçerlidir⁹⁴⁴.

Rehinle teminat altına alınan alacağın muacceliyetinden önce yediemin, pay senetlerini hem rehin alanın hem de rehin verenin menfaatine olacak şekilde saklamakla yükümlüdür. Dolayısıyla yediemin, TBK m. 565/3 hükmüne kıyasen, ancak yediemin sözleşmesi ile düzenlenen hallerde veya rehin veren tarafından açıkça rıza gösterilmesi halinde, rehinle teminat altına alınan alacak muaccel hale gelmeden önce pay senetlerinin zilyetliğini rehin alana devredebilir.

Bununla birlikte, yedieminin yediemin sözleşmesine aykırı olarak pay senetlerinin zilyetliğini rehin alana devretmesi durumunda, pay senetleri üzerinde tesis edilen rehmin askıda kalması veya sona ermesi gibi neticeler söz konusu olmaz. Rehin, bu zilyetlik devrinden etkilenmeksizin, geçerli bir şekilde var olmaya devam eder.

ii. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehin Verene Devredilmesi

MK m. 943/2 hükmü uyarınca *“Taşınır, alacaklının rızasıyla fiilen yalnız rehnedenin hâkimiyeti altında bulunduğu sürece rehmin hükümleri askıda kalır”*. Dolayısıyla, MK m. 943/2 hükmü doğrultusunda, yedieminin rehin konusu pay senetlerinin zilyetliğini rehin süresi içerisinde rehin verene devretmesi halinde,

⁹⁴³ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 459; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 655; NOMER / ERGÜNE, sf. 310; ESKİOCAK, sf. 136

⁹⁴⁴ Aynı doğrultuda bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 263, 263, dn. 100

rehnin askıda kalması söz konusu olabilir. MK m. 943/2 hükmü ışığında rehin hükümlerinin askıda kalması sonucunun doğması için üç şartın bir araya gelmesi gerekir: (i) rehin konusunun rehin verenin tek başına fiili hâkimiyetine bırakılması, (ii) rehin verenin rehin konusu üzerinde fiili hâkimiyet kazanmasının rehin alanın rızası ile gerçekleşmesi ve (iii) rehin verenin rehin konusu üzerindeki fiili hâkimiyetin geçici bir süre için olması.

Rehin konusu pay senetlerinin rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakılması, maddi teslim, araçların teslimi, rehin verenin zilyet yardımcısına teslim gibi, pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin doğrudan rehin verene devredilmesi hallerinde söz konusu olabileceği gibi, pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin rehin verenin bir temsilcisine devredilmesi veya zilyetliğin havalesi yöntemi ile dolaylı zilyetliğin rehin verene devredilmesi hallerinde de söz konusu olabilir⁹⁴⁵. Hangi zilyetlik devir modelinin tercih edildiğinden bağımsız olarak, pay senetleri üzerinde rehin verenin tek başına fiilen hâkimiyet kurabilecek hale gelmesi üzerine⁹⁴⁶ MK m. 943/2 hükmünde öngörülen şartlardan ilki gerçekleşmiş olur.

MK m. 943/2 hükmünde öngörülen askıda kalma sonucunun doğması için, pay senetlerinin münhasıran rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakılmış olması yeterli değildir; pay senetlerinin rehin verenin fiili hâkimiyetine rehin alanın rızası ile bırakılmış olması da gerekir⁹⁴⁷.

Bu doğrultuda, yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin, rehnin sona ermesi dışında bir sebeple (örneğin pay sahipliği haklarının anonim şirkete karşı ileri sürülebilmesi gibi) geçici bir süreyle pay senetlerini rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakması gerektiği düzenlenmiş olabilir veya rehin alan pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene devretmesi hususunda yediemine bir izin veya temsil yetkisi verebilir. İşte, yedieminin yediemin sözleşmesi hükümlerine uygun olarak veya rehin alan tarafından kendisine verilen izne ya da temsil yetkisine istinaden pay senetlerinin

⁹⁴⁵ Rehin verenin fiili hâkimiyetinin sona ermesine yönelik benzer nitelikteki açıklamalarımız için bkz. yuk. Bölüm 4, I, C, 1. Zilyetliğin Yediemine Devredilmesi

⁹⁴⁶ Pay senetleri üzerinde yediemin veya rehin alan ile rehin verenin, ancak birlikte hareket etmek suretiyle hâkimiyet kurabileceği bir zilyetlik devri söz konusu olduğunda (örneğin, pay senetlerinin saklandığı kasayı ancak birlikte kullanıldığında açabilen iki anahtardan bir tanesi rehin verende diğeri yedieminde veya rehin alanda bırakılırsa), pay senetleri münhasıran rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakılmış olmayacağı için, rehin hükümleri askıda kalmayacaktır.

⁹⁴⁷ ROSSEL / MENTHA, sf. 238; STEINAUER, sf. 418

zilyetliğini geçici bir süre için rehin verene devretmesi durumunda, pay senetleri rehin alanın rızasıyla rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakılmış olur ve bu süre boyunca rehin hükümleri askıda kalır⁹⁴⁸.

Pay senetleri üzerindeki rehnin askıda kalmasından ne anlaşılması gerektiği hususunda MK m. 943/2 hükmünün gerekçesi yol göstericidir. Buna göre askıda kalma durumu, bu süre içinde rehin alanın rehnin paraya çevrilmesini talep etme yetkisinin olmaması; fakat bu süre boyunca rehin alanın rehinli taşınır eşya üzerindeki mevcut öncelik hakkını koruması anlamına gelir⁹⁴⁹. Dolayısıyla rehnin askıda kaldığı süre boyunca rehinle teminat altına alınan alacak muaccel hale gelse dahi rehin alanın rehnin paraya çevrilmesini talep etme hakkı ve yetkisi yoktur⁹⁵⁰. Rehnin askıda kalması, rehin konusu üzerinde tesis edilmiş olan sonraki sıradaki diğer art rehin haklarının da askıda kalması sonucunu doğurur⁹⁵¹. Rehnin askıda kaldığı süre içinde, üçüncü kişiler kendi alacakları için rehin konusunu haczedebilirler ve rehnin askıda kalmasına göz yuman rehin alan, üçüncü kişilerin bu tür müdahalelerine ve tasarruflarına katlanmak zorunda kalır⁹⁵². Pay senetlerinin rehin verenin fiili hâkimiyetinden, rehin alana yeniden bir rehin zilyetliği kazandıracak şekilde çıkması üzerine⁹⁵³, rehnin kurulması için gerekli işlemlerin tekrar yerine getirilmesine gerek kalmaksızın pay senetleri üzerindeki rehin hakkı kendiliğinden yeniden doğacaktır⁹⁵⁴. Bu durumda, yeniden doğan rehin hakkı, rehnin ilk kuruluş tarihine göre sıra alır; yoksa rehin alanın pay senetleri üzerinde rehin zilyetliğini yeniden elde ettiği tarihe göre sıra almaz⁹⁵⁵.

Rehnin askıda kaldığı süre içerisinde rehin veren tarafından pay senetlerinin mülkiyetinin devredilmesi veya bu pay senetleri üzerinde üçüncü kişiler lehine başkaca sınırlı aynı haklar tesis edilmesi durumunda rehnin akıbeti ve rehnin sırası

⁹⁴⁸ MAKARACI BAŞAK, sf. 401

⁹⁴⁹ MK m. 943/2 hükmü gerekçesi (Kazancı Hukuk Otomasyon)

⁹⁵⁰ MAKARACI BAŞAK, sf. 400; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 502; AYAN, sf. 287; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 667; NOMER / ERGÜNE, sf. 275

⁹⁵¹ GÖKSOY, sf. 373; CANSEL, sf. 213; NOMER / ERGÜNE, sf. 275

⁹⁵² KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 502; CANSEL, sf. 210; AYAN, sf. 287

⁹⁵³ Pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin rehin alana iade edilmesine gerek yoktur; MK m. 939/3 hükmünün şartlarına uygun şekilde pay senetlerinin rehin verenin fiili hâkimiyetinden çıkmış olması, rehnin hükümlerini yeniden doğurması bakımından yeterlidir. Aynı görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 374, dn. 163. Aksi görüşte bkz. SİRMEN, **Alacak Rehni**, sf. 117; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 667

⁹⁵⁴ ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 88; MAKARACI BAŞAK, sf. 400; CANSEL, sf. 211; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 502; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1112

⁹⁵⁵ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 502; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 667; NOMER / ERGÜNE, sf. 275

bakımından rehin alan aleyhine bazı sonuçlar ortaya çıkabilir; hatta bazı hallerde rehin alanın rehin hakkı sona erebilir veya rehin alanın rehni öncelik sırasını kaybedebilir.

Rehnin askıda olduğu süre içerisinde rehin veren tarafından pay senetlerinin mülkiyetinin üçüncü bir kişiye devredilmesi halinde, devir konusu pay senetleri üzerinde rehin alanın rehin hakkı sona erer⁹⁵⁶. Nitekim rehin veren pay senetlerinin maliki olduğundan, hâlihazırda tasarruf yetkisine sahiptir ve üçüncü kişi iyi niyetli olsun olmasın, rehin veren tarafından yapılan devirler geçerlidir⁹⁵⁷. Rehlin veren tarafından pay senetlerinin mülkiyetinin üçüncü bir kişiye devredilmesi durumunda rehin alan pay senetleri üzerindeki zilyetliği kesin olarak kaybetmiş olur⁹⁵⁸. Öte yandan kanaatimizce, pay senetleri üzerinde rehlin askıda kaldığı süre içinde üçüncü bir kişinin rehin verenden sınırlı bir ayni hak kazanması, her zaman rehni sona erdirmez; ancak rehlin sırasına etki eder⁹⁵⁹. Şöyle ki, rehlin askıda kaldığı süre boyunca rehin veren tarafından iyi niyetli üçüncü bir kişi lehine pay senetleri üzerinde bir sınırlı ayni hak sağlanmışsa, rehin alanın rehin hakkı sona ermez; ancak iyi niyetli üçüncü kişinin rehin hakkı, sıra bakımından rehin alanın rehin hakkının önüne geçer⁹⁶⁰. Bununla birlikte, söz konusu üçüncü kişinin iyi niyetli olmaması durumunda, bu kişinin pay senetleri üzerinde kazandığı sınırlı ayni hak, rehin alanın rehin hakkının yeniden hüküm doğurması üzerine, sıra bakımından rehin alanın rehin hakkının ardından gelir⁹⁶¹.

Öte yandan, her ne kadar rehin alan aleyhine sonuçlar doğuracak ve bazı hallerde rehlin sona ermesine yol açabilecek de olsa, yediemin tarafından rehin

⁹⁵⁶ DAVRAN, **Rehin Hukuku** sf. 84; GÖKSOY, sf. 373; MAKARACI BAŞAK, sf. 403; ESKİOCAK, sf. 111, 193; ROSSEL / MENTHA, sf. 238. Rehlin askıda kaldığı süre içinde rehin veren tarafından iyi niyetli üçüncü kişilere yapılan devirlerin rehni sona erdireceği yönünde bkz. ÇEBİ, sf. 282

⁹⁵⁷ AYAN, sf. 275; ESKİOCAK, sf. 193; ROSSEL / MENTHA, sf. 238; STEINAUER, sf. 418

⁹⁵⁸ ESKİOCAK, sf. 193. Bununla birlikte STEINAUER, bu ihtimalde de rehin alanın zilyetliği yeniden elde edebildiği durumlarda, rehlin daha önceki sırası ile yeniden doğacağını ifade etmektedir. Bkz. STEINAUER, sf. 418

⁹⁵⁹ Aynı görüşte bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 402; AYAN, sf. 273. Aksi görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 373, 374; NOMER / ERGÜNE, sf. 275; CANSEL, sf. 211; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1113

⁹⁶⁰ Aynı görüşte bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 402

⁹⁶¹ Aynı görüşte bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 402; AYAN, sf. 273. Aksi görüşte bkz. GÖKSOY, sf. 373, 374; NOMER / ERGÜNE, sf. 275; CANSEL, sf. 210; ÇEBİ, sf. 281. Kanaatimizce söz konusu üçüncü kişinin iyi niyetli olmaması halinde de bu kişi tarafından edinilen sınırlı ayni hakların, rehin alanın rehin hakkının önüne geçeceği yönündeki bir yorum, rehlin yeniden hüküm doğurmaya başlamasıyla mevcut öncelik sırasını koruyacağı yönündeki kuralı baypas edecek, etkisiz bırakacaktır. Bu doğrultuda bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 402

alanın rızası dâhilinde gerçekleştirilen böyle bir devir, yediemin sözleşmesine aykırılık teşkil etmez; zira bu halde, her ne kadar rehin hükümleri askıda kalacak da olsa, yediemin tarafından TBK m. 565/3 hükmünün şartlarına uygun bir devir yapılmış olur.

Buna karşılık, yediemin tarafından pay senetlerinin rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakıldığı her durumda doğrudan rehin alanın buna rıza gösterdiği sonucuna varmamak gerekir. Nitekim aksine bir sözleşmesel düzenleme, rıza beyanı veya temsil yetkisi söz konusu olmadığı sürece yediemin, rehin süresince pay senetlerini saklama borcu kapsamında rehin alanın temsilcisi olarak hareket etmez⁹⁶². Dolayısıyla, yediemin sözleşmesi kapsamında öngörülme-yen bir durumda veya rehin alan tarafından yediemine ayrıca bir izin veya temsil yetkisinin verilmediği hallerde, pay senetlerinin yediemin tarafından rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakıldığı bir durumda, rehin hükümleri askıda kalmaz veya pay senetleri üzerindeki rehin hakkı sona ermez. Bu durumda, yedieminin yediemin sözleşmesine aykırı davranışı söz konusu olur. Bu nedenle, rehin alanın buna ilişkin rızası olmaksızın pay senetlerini rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakan yediemin, rehin alanın bundan kaynaklanan her türlü zararını kusursuz sorumluluk esasına göre tazmin etmekle yükümlü olur. Rızası olmaksızın pay senetlerinin fiili hâkimiyetini kaybeden rehin alan ise, rehin sözleşmesi uyarınca rehin alacaklısı sıfatıyla sahip olduğu fer'i zilyetliğinin kendisine sağladığı yetkilere dayanarak, pay senetlerinin kendisine iade edilmesini rehin verenden talep etme hakkına ve rehin verene karşı MK ile öngörülen taşınır ve zilyetlik davalarını açma yetkisine sahiptir.

Rehin konusu pay senetlerinin hem rehin alanın hem de yedieminin rızası hilafına rehin verenin fiili hâkimiyetine girdiği bazı haller de söz konusu olabilir. Böyle bir durum, yedieminin pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene devretmekte iradesinin sakatlandığı durumlarda⁹⁶³ veya rehin veren tarafından zorla ya da gizlice pay senetleri üzerinde bir fiili hâkimiyet sağlanması hallerinde söz konusu olabilir. Örneğin, rehin veren görünüşte teminat altına alınan alacağın sona erdiğini gösteren sahte makbuzları yediemine ibraz etmek suretiyle pay senetlerinin yediemin sözleşmesine uygun olarak kendisine devredilmesini yedieminden talep etmiş

⁹⁶² Bkz. yuk. Bölüm 3, II, A, 3. Rehin Tarafları ve Yediemin Arasındaki Temsil İlişkisi

⁹⁶³ Aynı doğrultuda bkz. CANSEL, sf. 208

olabilir. Böyle bir durumda pay senetlerinin zilyetliğinin rehin verene devredilmesiyle hem rehin hükümleri askıda kalmış olmaz⁹⁶⁴ hem de yediemin, yediemin sözleşmesine aykırı davranmış olmaz. Bu halde kanaatimizce, hem rehin alan rehin sözleşmesinin kendisine sağladığı fer'i zilyetliğe dayanarak pay senetlerinin kendisine devredilmesini talep edebilir⁹⁶⁵; hem de yediemin, yediemin sözleşmesinin kendisine sağladığı fer'i zilyetliğe dayanarak pay senetlerinin kendisine iade edilmesini talep etme hakkına sahip olur.

Her ne kadar MK m. 943/2 hükmünde açıkça ifade edilmese de, pay senetlerinin rehin verenin fiili hâkimiyetine bırakıldığı süre, geçici olarak nitelendirilemeyecek bir uzunluktaysa, bir diğer deyişle pay senetleri rehin alanın rızasıyla rehin verenin fiili hâkimiyetine sürekli bir şekilde bırakılmışsa, rehin hakkının sona erdiği kabul edilmelidir⁹⁶⁶. Örneğin, pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alanın rızası veya verdiği izin ya da temsil yetkisi ile yediemin tarafından, rehin paraya çevrilinceye dek saklanmak üzere rehin verene iade edilmesi halinde, bu iadenin geçici bir süre için yapıldığı kabul edilemez. Bu şekilde bir iade, iade anında rehin alanın pay senetleri üzerindeki rehin hakkı saklı tutulmuş olsa bile, rehin hakkını sona erdirir⁹⁶⁷. Pay senetlerinin fiilen yalnızca rehin verenin hâkimiyetine bırakıldığı böyle bir durum, rehin kurulmasında hükmen teslim yöntemine başvurulmasına benzer ve tıpkı hükmen teslim ile rehin hakkı tesis edilemediği gibi, bu şekilde bir iade de rehin hakkını sona erdirir⁹⁶⁸. Nitekim böyle bir durumda hem rehin alanın rehin zilyetliği hem de rehnin kamuya açıklık unsuru kaybolmaktadır⁹⁶⁹. Öte yandan yediemin, bu yönde bir yetkisi olmamasına ve rehin alanın da bu iadeye ilişkin herhangi bir şekilde rıza göstermemesine rağmen, pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene sürekli olarak iade ederse, bu iade yine rehnin geçerliliğini etkilemeyecek; ancak yedieminin sözleşmesel sorumluluğunu doğuracaktır.

Son olarak, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alanın rızası ile kesin olarak rehin verene iade edilmesi de pay senetleri üzerindeki rehni sona

⁹⁶⁴ DAVRAN, **Rehin Hukuku** sf. 84; CANSEL, sf. 208

⁹⁶⁵ ROSSEL / MENTHA, sf. 238

⁹⁶⁶ CANSEL, sf. 98; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 501; NOMER / ERGÜNE, sf. 275; STEINAUER, sf. 418

⁹⁶⁷ CANSEL, sf. 209

⁹⁶⁸ Aynı doğrultuda bkz. CANSEL, sf. 209

⁹⁶⁹ CANSEL, sf. 98

erdirir⁹⁷⁰. Bu kapsamda, rehin alan tarafından yediemine verilen izne veya temsil yetkisine istinaden, pay senetlerinin zilyetliğinin rehin verene, geri alınmamak üzere ve rehin hakkını sona erdirmek amacıyla iade edilmesi, rehni sona erdirecektir⁹⁷¹. Bu bakımdan artık MK m. 943/2 hükmü değil; MK m. 943/1 hükmü uygulama alanı bulur ve rehin alanın rızasıyla pay senetlerinin zilyetliğinin kesin olarak kaybı söz konusu olur.

b. Üçüncü Kişilere Devretmeme Yükümlülüğü

Taşınır eşyanın rehninde alacaklının sorumluluğunu düzenleme altına alan MK m. 945/2 hükmü uyarınca “*Rehinli taşınırı kendiliğinden başkasına devir veya rehnedenden alacaklı, bundan doğan bütün zararlardan sorumlu olur*”. Bu doğrultuda, rehin alan zilyetliği kendisine devredilen rehin konusu taşınırı üçüncü kişilere satamaz veya başka herhangi bir amaçla bu taşınır eşyayı üçüncü kişilere devredemez⁹⁷². MK m. 945/2 hükmüne ilaveten, taşınır eşyalar üzerinde alt rehin kurulmasını düzenleme altına alan MK m. 942 hükmü⁹⁷³ uyarınca da rehin alan, rehin verenin buna ilişkin rızası olmadıkça rehin konusu taşınır eşyayı üçüncü kişilere rehnedemez⁹⁷⁴. Rehlin konusu taşınırı üçüncü kişilere devretmeme veya rehnetmeme yönündeki bu yükümlülüğüne aykırı davranan rehin alan, bu aykırılığı dolayısıyla rehin verenin maruz kalacağı her türlü zararı karşılamakla yükümlü olur⁹⁷⁵. Rehlin alanın bu sorumluluğu da, tıpkı kullanmama yükümlülüğü bakımından olduğu gibi kusursuz bir sorumluluk teşkil eder⁹⁷⁶. Rehlin konusunu kullanmama yükümlülüğü ile paralel şekilde rehin alan, kusursuzluğunu ispat ederek bu sorumluluktan kurtulamaz; nitekim rehin alanın bu hususta rehin sözleşmesine aykırı davranışı başlı başına bir kusur teşkil eder⁹⁷⁷.

⁹⁷⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 500; NOMER / ERGÜNE, sf. 274

⁹⁷¹ CANSEL, sf. 207; NOMER / ERGÜNE, sf. 274; ESKİOCAK, sf. 185

⁹⁷² AKINTÜRK, sf. 848; CANSEL, sf. 170; AYAN, sf. 283; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; NOMER / ERGÜNE, sf. 270; ESKİOCAK, sf. 168. Nitekim rehin alanın söz konusu rehinli taşınırın mülkiyetini devretme hususunda tasarruf yetkisi yoktur; bu yetki malik sıfatıyla rehin verene aittir.

⁹⁷³ MK m. 942 hükmü uyarınca “*Alacaklı, rehinli taşınırı ancak rehnedenin rızasıyla bir başkasına rehnedebilir*”.

⁹⁷⁴ CANSEL, sf. 170; AYAN, sf. 283; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; NOMER / ERGÜNE, sf. 271; ROSSEL / MENTHA, sf. 237

⁹⁷⁵ AKINTÜRK, sf. 848; AYAN, sf. 283; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; ESKİOCAK, sf. 168

⁹⁷⁶ SAYMEN / ELBİR, sf. 655; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 496; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1108; AYAN, sf. 283; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; CANSEL, sf. 171; NOMER / ERGÜNE, sf. 271; ESKİOCAK, sf. 168

⁹⁷⁷ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 496; AYAN, sf. 283; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; ESKİOCAK, sf. 168

Rehin alanın pay senetlerini üçüncü kişilere devretmeme yükümlülüğünün yediemin sözleşmesi kapsamındaki görünümü de, yedieminin pay senetlerinin mülkiyetini rehin tarafları dışında üçüncü kişilere devretmemekle ve herhangi bir üçüncü kişi lehine bu pay senetleri üzerinde bir sınırlı aynı hak ya da özel olarak rehin hakkı tesis etmemekle yükümlü olmasıdır⁹⁷⁸.

MK m. 943/1 hükmü uyarınca “*Taşınır rehni, alacaklının zilyet olmaktan çıkması ve onu zilyet olan üçüncü kişiden geri alamaz hale gelmesiyle son bulur*”. MK m. 943 hükmünün gerekçesinde de ifade edildiği üzere, bu fıkra bahsedilen geri alma hakkının kaybından, rehin alanın rehin konusu taşınır eşyaya zilyet olan üçüncü kişilere karşı zilyetliğin iadesine ilişkin dava açma haklarını kaybetmesinin anlaşılması gerekir⁹⁷⁹. Bu doğrultuda, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin, rehin alan tarafından zilyetliğin ve taşınırın iadesine ilişkin bir dava açılmayacak şekilde kaybedilmesi iki ihtimalde söz konusu olabilir: Zilyetliğin rehin alanın rızası ile rehin verene iade edilmesi veya zilyetliğin iyi niyetli bir üçüncü kişiye devredilmesi⁹⁸⁰.

Zilyetliğin rehin alanın rızası ile rehin verene iade edilmesinin sonuçları, bir önceki bölüm kapsamında değerlendirildiğinden, bu noktada söz konusu sonuçları tekrar etme gereği duymuyoruz.

Öte yandan, zilyetliğin rehin alanın rızası ile veya rızası dışında, yediemin tarafından iyi niyetli üçüncü bir kişiye devredilmesi durumunda, kural olarak rehin alan pay senetleri üzerindeki zilyetliğini kesin olarak kaybetmiş olur⁹⁸¹. MK m. 988 hükmü uyarınca, “*Bir taşınırın emin sıfatıyla zilyedinden o şey üzerinde iyi niyetle mülkiyet veya sınırlı aynı hak edinen kimsenin edinimi, zilyedin bu tür tasarruflarda bulunma yetkisi olmasa bile korunur*”. MK sistematğinde emin sıfatıyla zilyet,

⁹⁷⁸ Rehın konusu taşınırın dolaysız zilyetliğini elinde bulunduran güvenilir üçüncü kişilerin zilyetliğinin niteliğinin başkası için zilyetlik olduğu görüşünde olan ESKİÖCAK, bu güvenilir üçüncü kişilerce yapılan tasarruflardan da tek başına rehın alanın sorumlu olduğu; ancak bu kişinin rehın alan ve rehın veren tarafından ortaklaşa belirlendiği hallerde rehın alanın herhangi bir sorumluluğu olmadığı görüşündedir. Bkz. ESKİÖCAK, sf. 169, 170. Yedieminin zilyetliğinin başkası (rehın alan) için zilyetlik olduğu görüşüne katılmadığımızdan, yediemin sözleşmesine aykırı olarak rehın konusu pay senetlerini üçüncü kişilere devreden yedieminin sözleşmeye aykırılığınan bizzat ve kusursuz sorumluluk esasına tabi olarak sorumlu olduğu görüşündeyiz.

⁹⁷⁹ MK m. 943 gerekçesi (Kazancı Hukuk Otomasyon). Ayrıca bkz. AYİTER, sf. 187; SAYMEN / ELBİR, sf. 657; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 500; AYAN, sf. 287; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 667; ESKİÖCAK, sf. 185

⁹⁸⁰ AYİTER, sf. 187; AYAN, sf. 287; NOMER / ERGÜNE, sf. 274

⁹⁸¹ ÇEBİ, sf. 277

taşınır bir eşyanın malik tarafından bırakıldığı ve malikin kendi zilyetliğini devam ettireceğini umduğu kişidir⁹⁸². Bir kişinin bir eşyaya emin sıfatıyla zilyet olması için, eşyayı kendisine bırakan malikin, bu kişiye güvenmesi ve kendi dolaylı zilyetliğini muhafaza edeceğine ilişkin bir inancının olması gerekli ve yeterlidir⁹⁸³. Bu doğrultuda, rehin taraflarının her ikisinin de güvenini haiz bir kişi olarak belirlenen yediemin, yediemin sözleşmesi kapsamında, rehin konusu pay senetleri üzerinde rehin verenin malik sıfatıyla dolaylı zilyetliğini ve rehin alanın da rehin alacaklısı sıfatıyla sahip olduğu dolaylı zilyetliğini sürdüreceğine güvendikleri kişidir⁹⁸⁴. Bu nedenle pay senetlerini yedieminden devralan iyi niyetli üçüncü kişiler, pay senetlerini emin sıfatıyla zilyetten devraldıkları için, bu üçüncü kişilerin edinimleri korunur⁹⁸⁵.

Bu doğrultuda kural olarak, iyi niyetli üçüncü kişinin, pay senetlerine emin sıfatıyla zilyet olan yedieminden taşınır eşya niteliğinde olan pay senetlerinin mülkiyetini devralması halinde, bu üçüncü kişinin edinimi korunur ve rehin alanın rehin hakkı son bulur⁹⁸⁶. Bununla birlikte bu genel kural, kamu güvenini haiz olmayan gerçek nama yazılı pay senetleri⁹⁸⁷ bakımından işlemez; nitekim herhangi bir üçüncü kişinin gerçek nama yazılı pay senetleri üzerinde mülkiyeti kazanması bakımından, iyi niyetin tasarruf yetkisi noksanlığını giderici etkisi bulunmamaktadır. Öte yandan, yediemin tarafından hamiline yazılı pay senetleri, nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberlerin iyi niyetli üçüncü bir kişiye devredilmesiyle, üçüncü kişi mülkiyet hakkını rehin alanın rehin hakkından ari olarak kazanır⁹⁸⁸.

Ancak iyi niyetli üçüncü kişi mülkiyet değil de, yedieminden pay senetleri üzerinde bir sınırlı ayni hak elde ederse⁹⁸⁹, rehin alanın pay senetleri üzerindeki rehin

⁹⁸² OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 115; NOMER / ERGÜNE, sf. 70

⁹⁸³ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 115

⁹⁸⁴ Rehinli taşınırları zilyetliğinde bulunduran güvenilir üçüncü kişilerin emin sıfatıyla zilyet teşkil ettiği yönünde aynı görüşte bkz. ESKİOCAK, sf. 169

⁹⁸⁵ ESKİOCAK, sf. 169. Rehin alanın emin sıfatıyla zilyet olması dolayısıyla aynı doğrultuda bkz. DAVRAN, **Rehin Hukuku** sf. 90; GÜRSOY / EREN / CANSEL, sf. 1112; CANSEL, sf. 170; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 500; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 667

⁹⁸⁶ ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 87; CANSEL, sf. 205; AYAN, sf. 273; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 667

⁹⁸⁷ POROY / TEKİNALP, sf. 49

⁹⁸⁸ Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler bakımından, iyi niyetli üçüncü kişinin bunlar üzerinde bir mülkiyet veya sınırlı ayni hak kazanabileceği ihtimallere ilişkin detaylı açıklamalarımız için bkz. yuk. Bölüm 4, I, A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi

⁹⁸⁹ Rehin konusunun nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberler olması halinde, pay senetlerini devralan üçüncü kişinin iyi niyetli olması, ancak pay senetlerinin daha önce yediemine beyaz ciro

hakkı sona ermez; fakat iyi niyetli üçüncü kişi lehine tesis edilen sınırlı ayni hakkın arkasında sıra bulur⁹⁹⁰.

Rehin alanın rızası olmaksızın yediemin tarafından pay senetlerinin devredildiği üçüncü kişinin iyi niyetli olmaması halinde ise, söz konusu üçüncü kişi pay senetleri üzerinde mülkiyet hakkını veya herhangi bir sınırlı ayni hakkı kazanamaz⁹⁹¹. Nitekim pay senetlerinin zilyetliğini rızası dışında kaybetmiş olan rehin alan, pay senetlerini devralan kötü niyetli üçüncü kişilere karşı, taşınırın ve zilyetliğin iadesine ilişkin davaları açma hakkına sahiptir.

B. Pay Senetlerinin Zilyetliğinin Rehin Sözleşmesinin Taraflarına İade Edilmesi

Yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin esaslı yükümlülüklerinin sonuncusu, yediemin sözleşmesinde işaret edilen belirli koşulların gerçekleşmesi üzerine yedieminin pay senetlerini, ilgisine göre, rehin verene veya rehin alana iade etmekle yükümlü olmasıdır. Buna göre, yediemin sözleşmesi kapsamında iade yükümlülüğü doğuracak ilave başka durumlar öngörülmedikçe yediemin, saklamak üzere kendisine tevdi edilen pay senetlerinin zilyetliğini (i) rehnin paraya çevirme dışında bir sebeple sona ermesi halinde rehin verene ve (ii) teminat altına alınan alacağın muaccel olması üzerine rehin alana devretmekle yükümlüdür.

Bununla birlikte, teminat altına alınan alacağın muaccel olması üzerine yediemin, pay senetlerini rehin alan tarafından uygun görülecek başka bir değerlendirme biçimi için rehin alanın emrine hazır da tutabilir⁹⁹². Aynı şekilde, bu hususta rehin alan tarafından kendisine sağlanacak temsil yetkisi kapsamında pay senetlerinin paraya çevrilmesi aşamasında rehin alan tarafından kendisine verilen talimatları da yerine getirebilir ve pay senetleri üzerindeki rehnin paraya

şeklinde gizli rehin cirosu yapılarak teslim edilmesi halinde söz konusu olabilir. Pay senetleri üzerinde bir açık rehin cirosunun bulunması halinde, pay senetlerini devralan kişinin iyi niyetli olması söz konusu olamaz; ayrıca bu ihtimalde, açık rehin cirosu çizilmeden veya ciro silsilesi bozulmadan da pay senetlerinin mülkiyetinin yediemin tarafından devredilebilmesi mümkün değildir.

⁹⁹⁰ ÖGÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ, sf. 87; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 500; CANSEL, sf. 207; GÜR SOY / EREN / CANSEL, sf. 1112; AYAN, sf. 273; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 667; NOMER / ERGÜNE, sf. 274

⁹⁹¹ AKINTÜRK, sf. 850

⁹⁹² TANDOĞAN, C. I/1, sf. 65

çevrilmesine ilişkin işlemleri rehin alan adına ve hesabına olacak şekilde, rehin alanı temsilen yürütebilir.

Her hâlükârda yediemin, yediemin sözleşmesinde işaret edilen koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmekle veya tespit etmekle yükümlü değildir. Yediemin, teminat altına alınan alacağa ilişkin temel ilişkinin tarafı olmadığı için, yedieminden bu alacağın muacceliyetini veya yediemin sözleşmesinden anlaşılabilecek sebepler (sürenin sona ermesi veya bozucu şartın gerçekleşmesi gibi) dışında bir sebeple rehnin sona erip ermediğini tespit etmesi beklenemez. Bu doğrultuda, yedieminin iade yükümlülüğünün doğması için, rehin taraflarının söz konusu koşulların gerçekleştiğine ilişkin bir takım delilleri yediemine sunması veya yediemine bu hususta ilgili rehin tarafınca bir bildirim yapılması gerekir. Yediemin kendisine rehin taraflarınca sunulan deliller üzerinde dürüstlük kuralı çerçevesinde yaptığı incelemeleri neticesinde yediemin sözleşmesi kapsamında düzenlenen söz konusu koşulların gerçekleştiğine kanaat getirirse, pay senetlerini ancak o zaman ilgili rehin tarafına iade etmelidir. Yediemine bu denli geniş bir inceleme ve takdir yetkisi tanımak istemeyen rehin taraflarının, bu koşulların gerçekleştiğine ilişkin olarak yediemine sunulacak delillerin neler olduğunu yediemin sözleşmesi kapsamında detaylı şekilde göstermeleri faydalı olacaktır⁹⁹³.

1. Rehlin Verene İade Etme Yükümlülüğü

MK m. 944/1 hükmü uyarınca “*Alacağın ödenmesi suretiyle veya başka bir sebeple rehin hakkı sona erince alacaklı, rehinli taşınırı hak sahibine geri vermekle yükümlüdür*”. MK m. 944/1 hükmünün öngördüğü şekilde, taşınır eşyalar üzerinde tesis edilen rehin hakkının, rehnin paraya çevirme dışında bir sebeple sona ermesi halinde rehin alan, rehin konusunu rehin verene iade etmekle yükümlüdür. Rehlin alanın bu iade yükümlülüğü, rehin verene karşıdır; pay sahibi ile rehin verenin farklı kişiler olması halinde de rehin alan rehin konusunu rehin verene iade etmekle

⁹⁹³ Örneğin, teminat altına alınan alacağın vade gününde ödenmediğini gösterecek delil olarak, kredi geri ödemesinin yapılmasının öngörüldüğü banka hesabının vade tarihindeki durumunu gösterir hesap özeti yediemine sunulması gerekli kılınabilir. Rehnin paraya çevirme dışında bir sebeple sona ermesine ilişkin olarak da, rehin alan ve rehin veren arasında rehnin sona erdiğine ilişkin imzalanmış bir tutanak veya rehin alanın rehin vereni teminat altına alınan borçtan kurtardığına ilişkin bir ibra sözleşmesi, yediemin sözleşmesi kapsamında bu amaçla yediemine sunulacak belgeler olarak ifade edilebilir.

yükümlü olacaktır⁹⁹⁴. Rehin alanın bu iade yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde rehin veren, rehin sözleşmesine dayanarak MK m. 944/1 hükmü uyarınca zilyetliğin kendisine iade edilmesini dava edebilir⁹⁹⁵. Bununla birlikte rehin verenin aynı zamanda pay sahibi de olması halinde, rehin konusunun kendisine iadesi talebiyle rehin alana karşı MK m. 683/2 hükmü uyarınca bir istihkak davası açmasına da bir engel yoktur⁹⁹⁶.

Yedieminin, rehnin paraya çevirme dışında bir sebeple sona ermesi halinde pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene iade yükümlülüğü de, rehin alanın MK m. 944/1 hükmüne dayanan ve rehin sözleşmesinden kaynaklanan söz konusu iade yükümlülüğünün bir uzantısıdır. Rehin alan MK m. 944/1 hükmüne dayanan bu yükümlülüğünü, rehin konusu pay senetlerinin iadesinin tek başına rehin veren tarafından talep edilebileceğini yediemine bildirmekle yerine getirmiş olur⁹⁹⁷. Bu bildirim üzerine veya bu şekilde bir bildirim yapılmasa da yediemin sözleşmesi ile öngörülen ve rehin hakkının sona erdiğini gösterir nitelikteki delillerin rehin veren tarafından yediemine ibraz edilmesiyle, yedieminin pay senetlerini rehin verene iade etme yükümlülüğü doğar. Yedieminin bu yükümlülüğünün kaynağı, doğrudan yediemin sözleşmesidir. Rehin veren, tıpkı rehin alan bakımından da olduğu gibi, yediemin tarafından bu iade yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda zilyetliğin iadesine ilişkin davaları yediemine karşı açabileceği gibi, pay senetlerinin maliki sıfatıyla açacağı istihkak davasını pay senetlerini yedinde bulunduran yediemine de yöneltebilir.

Yediemin sözleşmesinde başka bir düzenleme yapılmamışsa, yedieminin pay senetlerini rehin verene iade etme yükümlülüğünün söz konusu olduğu durumlar, rehnin paraya çevirme dışında bir sebeple sona erdiği hallerdir. Örneğin, teminat

⁹⁹⁴ SAYMEN / ELBİR, sf. 656; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1010; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 497; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1109; AYBAY / HATEMİ, sf. 296; CANSEL, sf. 244. Rehin konusu taşınır eşyanın maliki ile rehin verenin birbirinden farklı kişiler olması halinde rehin konusunun malike iade edilmesi gerektiği hususunda bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 406; AYAN, sf. 288; AKINTÜRK, sf. 849; ESKİOCAK, sf. 164

⁹⁹⁵ SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 666; ROSSEL / MENTHA, sf. 238; STEINAUER, sf. 419. Bu durumda iade talebi ile açılacak olan dava, 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Aynı doğrultuda bkz. AYAN, sf. 288; CANSEL, sf. 243; SAYMEN / ELBİR, sf. 656; NOMER / ERGÜNE, sf. 271; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1010; ROSSEL / MENTHA, sf. 238; STEINAUER, sf. 419

⁹⁹⁶ SAYMEN / ELBİR, sf. 656; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 666. Bu durumda iade talebi ile açılacak olan istihkak davası, herhangi bir zamanaşımı süresine tabi değildir. Aynı doğrultuda bkz. AYAN, sf. 288; CANSEL, sf. 244; NOMER / ERGÜNE, sf. 271

⁹⁹⁷ GÖKSOY, sf. 379

altına alınan alacak, borcu sona erdiren ifa, ibra, takas da dâhil olmak üzere herhangi bir sebeple sona ermişse veya asıl borcun alacaklısı ve borçlusu tarafından yenilenmişse, rehnin fer'i niteliği sonucunda pay senetleri üzerindeki rehin hakkı da sona erer⁹⁹⁸. Bunun dışında, rehin tarafları arasındaki rehin hakkını sona erdiren bir anlaşma veya rehin alanın tek taraflı olarak rehin hakkından feragat etmesi de pay senetleri üzerindeki rehni sona erdirir⁹⁹⁹. Rehne konu pay senetlerinin mülkiyetinin rehin alana devredilmesi durumunda, bir kişi kendi malvarlığı üzerinde rehin hakkına sahip olamayacağından, rehin alan lehine olan rehin hakkı da kendiliğinden sona ermiş olur¹⁰⁰⁰. Bunlara ek olarak, rehin hakkı doğrudan rehin sözleşmesinde veya yediemin sözleşmesinde öngörülen bir sebeple de sona erebilir. Örneğin rehin sözleşmesi kapsamında rehin hakkının geçerliliği bir süreye bağlanmışsa, bu sürenin sona ermesiyle veya bir bozucu şarta bağlanmışsa, bu şartın gerçekleşmesiyle de pay senetleri üzerindeki rehin hakkı sona erecektir¹⁰⁰¹. Ayrıca teminat altına alınan borcun dış üstlenilmesi durumunda TBK m. 198/2 hükmüne tabi olarak, rehin hakkı kendiliğinden son bulabilir¹⁰⁰². Pay senetleri üzerindeki rehni sona erdiren, eşya hukukundan kaynaklanan bu haller dışında ayrıca, anonim şirketler hukukundan kaynaklanan bazı sebepler de pay senetleri üzerindeki rehni sona erdirebilir. Bu sebepler, pay senetlerine mündemiç payların ortadan kalmasına bağlı (örneğin, sermaye azaltımı gibi) veya bu paylardan kaynaklanan pay sahipliği haklarının sona ermesine bağlı (örneğin, iskat gibi) sebepler olabilir¹⁰⁰³. Ayrıca, payları rehne konu

⁹⁹⁸ ERDEM, sf. 15; CANSEL, sf. 202; SAYMEN / ELBİR, sf. 657-658; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 497; AYİTER, sf. 186; AKINTÜRK, sf. 849; KUBİLAY, sf. 511; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1111; AYAN, sf. 273; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 666; NOMER / ERGÜNE, sf. 272; ESKİOCAK, sf. 162; ROSSEL / MENTHA, sf. 237; STEINAUER, sf. 416

⁹⁹⁹ AKINTÜRK, sf. 849; KUBİLAY, sf. 511; CANSEL, sf. 202; SAYMEN / ELBİR, sf. 658; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 498; AYAN, sf. 273; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 666; NOMER / ERGÜNE, sf. 272; ESKİOCAK, sf. 163; ROSSEL / MENTHA, sf. 254

¹⁰⁰⁰ CANSEL, sf. 203; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1112; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 499; AYAN, sf. 286; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 666; NOMER / ERGÜNE, sf. 273; ROSSEL / MENTHA, sf. 254

¹⁰⁰¹ AKINTÜRK, sf. 849; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 498; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 666; NOMER / ERGÜNE, sf. 273

¹⁰⁰² Bu kapsamda rehnin sona ermesi için üç şartın bir araya gelmesi gerekir: (i) borcun dış üstlenilmesi, (ii) rehin verenin borcunu devreden kişi dışında üçüncü bir kişi olması ve (iii) borçlu dışındaki üçüncü kişi rehin verenin borcun üstlenilmesine yazılı olarak rıza göstermemesi. Bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 241

¹⁰⁰³ Rehne konusunun telef olması veya değerini tamamen kaybetmesi halinde rehnin sona erdiği yönünde bkz. CANSEL, sf. 201, 202; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1111; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 498; AYAN, sf. 273; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 666; NOMER / ERGÜNE, sf. 272

edilen anonim şirketin de herhangi bir sebeple sona ermesi (iflas veya tasfiye gibi) de kural olarak¹⁰⁰⁴ pay senetleri üzerinde tesis edilen rehni sona erdirir.

Teminatın bölünmezliği ilkesinin bir sonucu olarak, teminat altına alınan alacağın borçlusu tarafından alacaklıya kısmen ifada bulunulması halinde, bu kısmi ifanın teminat altına alınan alacağı sona erdirdiği oranda, bu alacağı teminat altına alan rehin hakkı da kendiliğinden sona ermez¹⁰⁰⁵. Rehin hakkı, bu açıdan hapis hakkından ayrılmaktadır¹⁰⁰⁶. Bu doğrultuda, rehin sözleşmesi veya yediemin sözleşmesi kapsamında aksine bir düzenleme yapılmadıkça, teminat altına alınan alacak bütünüyle sona ermedikçe, yediemin de pay senetlerini rehin verene iade etmekle yükümlü olmaz¹⁰⁰⁷. Buna karşılık rehin taraflarının, rehin sözleşmesinde rehin veren tarafından borcun kısmen ifa edilmesi sonucunda rehinin de o oranda sona ereceğini kararlaştırmasına bir engel yoktur¹⁰⁰⁸. Böyle bir düzenlemenin bulunması halinde yediemin de, kendisine tevdi edilen pay senetlerinin çok sayıda olması halinde¹⁰⁰⁹, rehin alanın talimatları doğrultusunda, sona eren borç oranında pay senedini rehin verene iade etmekle yükümlü olacaktır.

Yediemin bu iade yükümlülüğünün doğması üzerine, hamiline yazılı pay senetlerinin, gerçek nama yazılı pay senetlerinin ve ciro niteliğinde olmayan yazılı bir rehin beyanı¹⁰¹⁰ ile üzerinde rehin tesis edilmiş olan nama yazılı pay senetleri ile

¹⁰⁰⁴ Payları rehne konu edilen anonim şirketin tasfiye edilmesi halinde dağıtılacak olan tasfiye payı alacağı üzerinde rehin alanın rehin hakkının devam edeceği yönünde bkz. GÖKSOY, sf. 243-245

¹⁰⁰⁵ SAYMEN / ELBİR, sf. 956; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1109; AYBAY / HATEMİ, sf. 296; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 659; AKINTÜRK, sf. 840; ÇEBİ, sf. 74; ESKİÖCAK, sf. 68; AYBAY / HATEMİ, sf. 296; FOËX, sf. 121; ROSSEL / MENTHA, sf. 239. Aynı doğrultuda, alacağın bir kısmına üçüncü bir kişinin halef olması halinde, rehinle teminat altına alınan alacağın tamamı sona erene kadar, halef olan üçüncü kişinin rehin hakkı, rehin alanın rehin hakkından sonraki sırada gelir. Bkz. ESKİÖCAK, sf. 69; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 473

¹⁰⁰⁶ AYAN, sf. 267; ESKİÖCAK, sf. 68

¹⁰⁰⁷ AYİTER, sf. 189; AKINTÜRK, sf. 849; AYAN, sf. 284; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 659; ESKİÖCAK, sf. 68; AYBAY / HATEMİ, sf. 296

¹⁰⁰⁸ ROSSEL / MENTHA, sf. 239

¹⁰⁰⁹ Kısmi ciro mümkün olmadığı için rehin konusunun nama yazılı tek bir pay senedi veya ilmühaber olması durumunda, rehinin bir kısmının sona erdirilmesi mümkün olmayacaktır.

¹⁰¹⁰ Doktrinde bir görüşe göre, nama yazılı pay senetlerinin temlik beyanı ile rehnedilmesi durumunda, rehin alanın pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene iade ederken aynı zamanda bir de yazılı geri temlik beyanı yapması gerekir. Bkz. GÖKSOY, sf. 379. Kanaatimizce, nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulmasında temlik beyanı yöntemine başvurulması halinde bu beyan, senedin mülkiyetini rehin alana devretmediğinden, rehinin sona ermesi anında bir geri temlik beyanı yapılması gerekli olmamalıdır. Nitekim nama yazılı pay senetleri üzerinde temlik beyanı ile rehin kurulması, inançlı temlikten farklıdır ve bu sebeple, teminat altına alınan borcun sona ermesi üzerine inanılanın teminat konusunu geri temlik etme borcu altında olduğu gibi, rehin alan geri temlikte bulunma borcu altında olmamalıdır; zira rehinde, temlike konu edilecek herhangi bir hak söz konusu değildir. DOMANIÇ de, rehin cirosu ile rehin tesis edilen hallerde tarafların anlaşması ile rehinin sona erdiği

ilmühaberlerin zilyetliğini, başkaca herhangi bir işlemde bulunmaksızın rehin verene geri devretmelidir.

Öte yandan, rehin konusunun nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberler olması ve bunların rehin kurulurken rehin veren tarafından tam ciro veya beyaz ciro şeklinde bir açık rehin cirosu ile veya tam ciro şeklinde bir gizli rehin cirosu ile ciro edilmiş olması halinde, öncelikle rehin alan tarafından bu cironun çizilmesi ve ardından pay senetlerinin rehin verene MK m. 944/1 hükmü doğrultusunda iade edilmesi gerekir¹⁰¹¹.

Cironun teşhis işlevini düzenleme altına alan TTK m. 686/1 hükmüne göre çizilmiş cirolar yazılmamış hükmündedir¹⁰¹². Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki bir cironun, asıl borcun sona ermiş olması nedeniyle yediemin tarafından çizilebilmesi için ise, yedieminin rehin alan tarafından bu hususta yediemin sözleşmesi kapsamında veya ayrıca açıkça yetkilendirilmesi gerekir; zira kural, cironun ancak şeklen veya maddi hukuka göre hakkı olan kimse tarafından çizilebilmesidir. Ciroyu çizme yetkisi olmayan kişiler tarafından cironun çizilmesi senedin tahrif edilmesi anlamına gelir¹⁰¹³. Bununla birlikte, nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberlerin yediemine rehin kurulması anında beyaz ciro şeklinde yapılmış bir gizli rehin cirosu ile ciro edilerek devredilmesi durumunda, yediemin artık, TTK m. 686/2 hükmü doğrultusunda, beyaz ciroyu çizmeksizin de pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene iade edebilir.

Yedieminin rehnin paraya çevirme dışında bir sebeple sona ermesi üzerine pay senetlerini rehin verene iade etme borcuna aykırı davranması halinde yediemin, rehin

durumlarda, rehnin bir geçerlilik ve ispat şartı olarak yazılı olarak sona erdirilmesi gerektiği görüşündedir. Bkz. DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 97.

¹⁰¹¹ KUBİLAY, sf. 510; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 96; KARAYALÇIN, sf. 92; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 248. Kıymetli evrak üzerindeki tam cironun çizilmesinde, yalnızca hamilin isminin ve varsa ciro beyanının çizilmesi ancak cironun imzasının çizilmediği durumda, cironun yazılmamış sayılması gerekip gerekmediği konusunda bir görüş, bu durumda cironun yazılmamış sayılmayacağını; beyaz ciro olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. POROY / TEKİNALP, sf. 183. Bu hususta diğer görüş ise, böyle bir durumda cironun tamamının çizilmiş sayılması gerektiğini belirtmektedir. PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**, sf. 169; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 237; İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**, sf. 71; TEKİL, sf. 130

¹⁰¹² DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 70; ARSLANLI, **Ticari Senetler**, sf. 109; KINACIOĞLU, sf. 184; KARAHAN / ARI / BOZGEYİK / SARAÇ / ÜNAL, sf. 237

¹⁰¹³ POROY / TEKİNALP, sf. 182-183; ÖZTAN, **1976**, sf. 306; KINACIOĞLU, sf. 184

verenin bu aykırılıktan kaynaklanan her türlü zararını, TBK m. 112 hükmü uyarınca kusursuz sorumluluk esasına tabi olarak tazmin etmekle yükümlü olacaktır.

2. Rehin Alana İade Etme Yükümlülüğü

MK m. 946 hükmüne göre “*Alacaklı, ödenmeyen alacağının rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ödenmesini isteyebilir*”. Teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine, rehin alan rehin konusu taşınır eşyayı cebri icra yoluna başvurarak veya rehin sözleşmesinde böyle bir imkânın öngörülmüş olması şartıyla, özel satış yoluyla paraya çevirebilir. Bununla birlikte, rehin alan bu paraya çevirme yetkisini kural olarak ancak teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine kullanabilir¹⁰¹⁴. Rehin alanın rehin konusu taşınır eşyanın mülkiyetini kendisine geçirmesi ise, kural olarak *lex commissoria* yasağının kapsamına girer ve teminat altına alınan alacağın muacceliyetinden önce rehin tarafları arasında bu yönde yapılan bir anlaşma, MK m. 949 hükmünün emredici niteliği karşısında kesin olarak hükümsüzdür¹⁰¹⁵.

Yediemin sözleşmesi kapsamında yediemin ise, teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine, rehin konusu pay senetlerini rehin alana iade etmekle veyahut bunları, rehnin paraya çevrilmesi amacıyla rehin alan lehine değerlendirilmek üzere hazır tutmakla yükümlüdür¹⁰¹⁶. Yediemin, teminat altına alınan alacağa ilişkin temel borç sözleşmesinin bir tarafı olmadığından, yedieminin bu şekilde bir iade veya değerlendirme yükümlülüğünün doğabilmesi için, öncelikle rehin alan tarafından yediemine teminat altına alınan alacağın muaccel hale geldiğinin bildirilmiş olması ve muacceliyeti gösterir delillerin rehin alan tarafından yediemine sunulmuş olması gerekir¹⁰¹⁷.

¹⁰¹⁴ SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 655; NOMER / ERGÜNE, sf. 310. Bu kuralın istisnası için bkz. yuk. Bölüm 4, II, A, 1. Güvenli Bir Yerde ve Özenle Saklama Yükümlülüğü

¹⁰¹⁵ AYİTER, sf. 185; AKINTÜRK, sf. 847; CANSEL, sf. 191; AYAN, sf. 268; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 663; NOMER / ERGÜNE, sf. 251; STEINAUER, sf. 424. Teminat altına alınan alacağın muacceliyetinden sonra, rehin konusunun alacaklının mülkiyetine ifa yerine veya ifa uğruna geçirilebileceğinin düzenlenmesi ise geçerli olarak kabul edilmektedir. Bkz. AKINTÜRK, sf. 847; CANSEL, sf. 191, 192; AYAN, sf. 281; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 462; SAYMEN / ELBİR, sf. 625; GÜRİSOY / EREN / CANSEL, sf. 1110; SİRMEN, *Eşya Hukuku*, sf. 663; NOMER / ERGÜNE, sf. 251; ESKİOÇAK, sf. 189; STEINAUER, sf. 424

¹⁰¹⁶ TANDOĞAN, *C. I/1*, sf. 65

¹⁰¹⁷ Bu bildirim, rehin veren ile asıl borcun alacaklısının birbirinden farklı olduğu hallerde asıl alacaklı tarafından hem rehin verene hem de asıl borcun borçlusuna yapılması gereken muacceliyet bildiriminden farklıdır. İpotek veren ile asıl borçlunun birbirinden farklı olduğu hallerde asıl alacağın

Yediemin pay senetlerini rehin alana devretme yükümlülüğünü, rehin kurulurken kendisine tevdi edilen her türlü pay senedinin zilyetliğini, başkaca herhangi bir işlem yapmaksızın doğrudan rehin alana, teslimli veya teslimsiz şekilde devretmekle ifa etmiş olur. Bu doğrultuda, yedieminin nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberler üzerindeki ciroları çizmesi veya bunları rehin alana devrederken herhangi bir yeni ciro yapması gerekli değildir¹⁰¹⁸; ayrıca maddi hukuka göre ve çoğu zaman şeklen de yedieminin nama yazılı pay senetleri veya ilmühaberler üzerindeki ciroları çizmeye veya bunların ardında yeni bir ciro yapmaya yetkisi de yoktur¹⁰¹⁹.

Buna karşılık, yediemin sözleşmesinde bu yönde bir yetkilendirmenin bulunması veya rehin alanın yediemine bu hususta ayrıca bir temsil yetkisi vermesi üzerine yediemin, pay senetlerini rehin alana iade etmeksizin, rehnin paraya çevrilmesine ilişkin işlemleri rehin alanı temsilen yürütebilir. Bu noktada hatırlatmak gerekir ki, cebri icra işlemlerinin rehin alanı temsilen yediemin tarafından yerine getirilmesi için, yediemine sağlanan temsil yetkisinin 1136 sayılı Avukatlık Kanunu¹⁰²⁰ m. 63 hükmüne de aykırı olmaması gerekir. Öte yandan, hamiline yazılı pay senetleri ve beyaz ciro şeklinde açık rehin cirosu veya gizli rehin cirosu yapılarak yediemine devredilmiş olan nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki rehnin cebri icra yoluyla paraya çevrilmesinde TTK m. 658 ve TTK m. 686 hükümlerinin bir sonucu olarak yediemin şeklen yetkili hamil olarak kabul edileceğinden, yedieminin icra dairesine karşı, rehin alan tarafından kendisine bir temsil yetkisi sağlandığını ayrıca ispat etmesi gerekmeyecektir.

muaccel hale gelebilmesi için MK m. 887 hükmü uyarınca rehin alan tarafından hem ipotek verene hem de asıl borçluya bir bildirim yapılması gerekir. Doktrinde ipotek bakımından öngörülen bu yükümlülüğün taşınır rehnine de kıyasen uygulanabileceği kabul edilmektedir. Bkz. MAKARACI BAŞAK, sf. 404. Rehin veren ile asıl borçlunun birbirinden farklı olduğu hallerde, bir yediemin sözleşmesi uyarınca rehin hakkı tesis ediliyorsa, rehin alan öncelikle rehin verene ve asıl borçluya bir bildirimde bulunmalı ve bu sayede teminat altına alınan borç muaccel hale gelmelidir. Yedieminin pay senetlerini rehin alana devretme yükümlülüğünün doğması için ise, rehin alan tarafından yediemine, rehin veren ve asıl borçluya bu muacceliyet bildirimin yapıldığı ve asıl alacağın muaccel hale geldiği bildirilmesi gerekir.

¹⁰¹⁸ Rehnin kurulması anında tam ciro yapılmışsa, zaten tam ciro üzerinde rehin hakkının lehtar olarak rehin alan görünmektedir. Beyaz ciro yapılmışsa da, MK m. 684/2 hükmü uyarınca yediemin pay senetlerini beyaz ciroyu rehin alanın adıyla doldurarak veya beyaz ciroyu doldurmaksızın ya da yeniden ciro etmeksizin rehin alana teslim etmesi gerekecektir. Ayrıca bkz. yuk. Bölüm 4, I, A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi

¹⁰¹⁹ Yedieminin pay senetlerini yeniden ciro etme konusunda yetkili olduğu haller için bkz. yuk. Bölüm 4, I, A. Pay Senetlerinin Ciro Edilmesi

¹⁰²⁰ 7 Nisan 1969 tarihli ve 13168 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

Pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin rehin alan veya rehin alanı temsilen yediemin tarafından cebri icra yolu ile paraya çevrilmesinde, kural olarak ilamsız icra takibi yapılır ve İİK m. 45 hükmü ile öngörülen önce rehne başvurma kuralının bir sonucu olarak, rehin verene karşı genel haciz veya iflas yoluna başvurulamaz¹⁰²¹. Bununla birlikte, teminat altına alınan alacağın pay senetlerinin cebri icra yoluyla satışından elde edilen meblağ ile tam olarak karşılanamaması halinde, karşılanmayan alacak tutarı için rehin alanın (veya rehin alan tarafından kendisine bir temsil yetkisi tanınan yedieminin) asıl borçluya karşı genel haciz veya iflas yollarına başvurmasına bir engel yoktur¹⁰²².

Bununla birlikte, alacaklıya rehin konusunu İİK hükümleri dışında özel olarak satma ve satım bedelinden alacağını tahsil etme konusunda yetki veren, rehin tarafları arasında yapılan anlaşmaların geçerli olduğu kabul edilmektedir¹⁰²³. Bu durumda taraflar, paraya çevirme işlemlerine ilişkin olarak İİK hükümlerine tabi olmaksızın, kendi aralarında bir takım özel şartlar belirleyebilirler. Bu doğrultuda rehin sözleşmesinde rehin tarafları arasında düzenleme altına alınmış olması şartıyla¹⁰²⁴, rehin alan, pay senetleri üzerindeki rehni cebri icraya başvurmadan özel satış yoluyla da paraya çevirebilir. Rehnin paraya çevrilebilmesi bakımından özel satış yoluna da başvurulabileceği hususunda rehin tarafları arasında bir anlaşma bulunmaması halinde, rehin alan tarafından cebri icra yoluna başvurulmaksızın özel yollarla rehnin paraya çevrilmesi, rehin sözleşmesine aykırılık teşkil eder ve rehin alan rehin verenin her türlü zararını karşılamakla yükümlü olur¹⁰²⁵. Rehnin cebri icra dışında bir yolla paraya çevrilebileceğine ilişkin bir anlaşma bulunmasına rağmen, bu özel satışın tabi olacağı özel şartların taraflarca rehin sözleşmesinde belirlenmemiş

¹⁰²¹ AKINTÜRK, sf. 847; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 81; CANSEL, sf. 221; NOMER / ERGÜNE, sf. 310. Öte yandan rehin alanın rehin hakkından ve bunun sağladığı öncelikten vazgeçerek, rehin verenin malvarlığının bütününe genel haciz yoluyla başvurusunun mümkün olduğu yönünde bkz. STEINAUER, sf. 426; ESKİOCAK, sf. 147

¹⁰²² AKINTÜRK, sf. 847; DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**, sf. 81; CANSEL, sf. 221; AYAN, sf. 269; NOMER / ERGÜNE, sf. 310

¹⁰²³ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 463; CANSEL, sf. 235 vd.; AYAN, sf. 323; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 664; NOMER / ERGÜNE, sf. 311; ESKİOCAK, sf. 140; FOËX, sf. 270; STEINAUER, sf. 424. Bu anlaşmanın da ancak alacağın muaccel hale gelmesinden sonra yapılabilmesinin daha doğru olduğu yönünde bkz. AKINTÜRK, sf. 847

¹⁰²⁴ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 463; CANSEL, sf. 235 vd.; FOËX, sf. 270; STEINAUER, sf. 425; AYAN, sf. 268; Erden KUNTALP, "Lex Commissoria Yasağı Kavramı Koşulları ve Uygulama Alanı", **İnan Kıraç'a Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları: 1, İstanbul 1994, sf. 159 (KUNTALP, **Lex Commissoria**)

¹⁰²⁵ GÖKSOY, sf. 354

olması halinde, söz konusu özel satış süresince rehin alanın, rehin verenin menfaatlerini dürüstlük kuralına uygun olarak gözetmesi gerekir¹⁰²⁶.

Rehin tarafları arasında rehlin özel satış yoluyla paraya çevrilebileceğinin öngörüldüğü durumlarda, esasında teminat altına alınan borç bir ifa uğruna edim ile ifa edilmiş olur¹⁰²⁷. Dolayısıyla rehin alanın, alacağını özel satış yöntemi ile sağladığı meblağdan tahsil ettikten sonra artan kısmı rehin verene iade etmemesi yasaktır¹⁰²⁸. Bu durum, taşınır rehnine ilişkin MK m. 949 hükmü ile öngörülen *lex commissoria* yasağının uygulanmasının bir sonucudur¹⁰²⁹.

Bu doğrultuda, yediemin sözleşmesi kapsamında özel satış mekanizmasına ilişkin şart ve koşullar, doğrudan bu mekanizma yediemin tarafından yürütülecek şekilde düzenleme altına alınabilir veya rehin alan tarafından özel satış mekanizmasının işletilmesi için yediemine bir temsil yetkisi sağlanabilir. Yediemin böyle bir durumda, özel satış neticesinde elde edilen semerenin, rehin alanın alacağını karşılayacak tutardaki kısmını rehin alana, teminat altına alınan alacağı aşan miktarda bir satış bedeli elde edilmesi halinde bu fazla meblağı rehin verene iade etmekle yükümlüdür. Yedieminin bu meblağları iade etme yükümlülüğü, yedieminin ne şekilde yetkilendirildiğine bağlı olarak, doğrudan yediemin sözleşmesinden veya rehin alan ile arasındaki vekâlet ilişkisinden kaynaklanmaktadır.

¹⁰²⁶ KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 463; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 664; GÖKSOY, sf. 255; AKINTÜRK, sf. 847; CANSEL, sf. 237; NOMER / ERGÜNE, sf. 311; ESKİÖCAK, sf. 143; FOËX, sf. 272; STEINAUER, sf. 425

¹⁰²⁷ ESKİÖCAK, sf. 191; AYAN, sf. 288

¹⁰²⁸ Rehlin alan özel satış yolu ile paraya çevirme yetkisi kapsamında pay senetlerini bizzat da devralabilir. Bu durumda, pay senetlerini karşılığında ödemesi gereken semen ile teminat altına alınan alacağını takas ettikten sonra rehin alan, artan fazlalık tutarı rehin verene iade etmekle yükümlüdür. Bkz. GÖKSOY, sf. 356. Taşınır rehni bakımından aynı doğrultuda bkz. SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 664; CANSEL, sf. 235; STEINAUER, sf. 425; FOËX, sf. 271 (Öte yandan FOËX, rehin konusu taşınırın özel satış yoluyla paraya çevrilmesinde rehin alan tarafından devralınmasını *lex commissoria* yasağına aykırı olarak değerlendirmektedir. Bkz. FOËX, sf. 273); KUNTALP, **Lex Commissoria**, sf. 160; Rona SEROZAN, Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması ve Teminaten Temlik (Pratik Gereksinimlere Uygun Biçimde Uygulanamayan İki İlginç Teminat), **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı**, 2. Tıpkı Bası, İstanbul 2001, sf. 1010 (SEROZAN, **Teminaten Temlik**); SEROZAN'ın tabiriyle, "alacaklının fazla paranın üstüne yatması" yasaktır.

¹⁰²⁹ FOËX, sf. 271; SEROZAN, **Teminaten Temlik**, sf. 1010. SEROZAN'a göre, *lex commissoria* yasağının kıyasen uygulanması kabul edilmese dahi aynı sonuca TBK m. 27/1 uyarınca ahlaka aykırı sözleşmelerin kesin olarak hükümsüz olmasından da varılabilir.

III. Diğer Yükümlülükler

Yediemin sözleşmesi kapsamında, rehin verenin ve yedieminin yukarıda açıklamış olduğumuz esaslı yükümlülüklerine ilaveten, TBK m. 26 ile öngörülen sözleşme serbestisi ilkesi doğrultusunda, tarafların başkaca bir takım borçlarına da yer verilmesi mümkündür.

Öncelikle, yediemin sözleşmesi kapsamında rehin taraflarından herhangi biri veya her ikisi tarafından müştereken, yediemin sözleşmesi kapsamında yediemin tarafından yerine getirilecek işlemler karşılığında yediemine bir ücret ödenmesi kararlaştırılabilir. Yediemin sözleşmesi kapsamında, yediemine bir ücret ödeneceğinin kararlaştırıldığı; ancak bu ücreti ödemekle yükümlü olan rehin tarafının açıkça işaret edilmediği durumlarda kanaatimizce, TBK m. 502/2 hükmü ışığında¹⁰³⁰, vekâlet sözleşmesinde birlikte vekâlet verenlerin sorumluluğuna ilişkin TBK m. 511/1 hükmünün yediemin sözleşmesine kıyasen uygulanması yoluna başvurulmalı ve yedieminin rehin taraflarınca müştereken belirlendiği hallerde, rehin taraflarının yediemine ödenecek ücretten müteselsilen sorumlu olduğu sonucuna varılmalıdır¹⁰³¹.

Öte yandan, yediemine bir ücret ödenmesine ilişkin yediemin sözleşmesinde herhangi bir düzenleme bulunmadığı takdirde, genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayana ve vekâlet sözleşmesinde vekile ücret ödenmesine ilişkin TBK m. 561/2 ve TBK m. 502/3 hükümleri, niteliklerine uygun düştüğü ölçüde yedieminine ücret ödenmesi bakımından da kıyasen uygulama alanı bulmalıdır. Bu doğrultuda, somut olayın şartlarına bağlı olarak, bu hususta bir teamülün söz konusu olduğunun veya durum ve koşulların bunu gerektirdiğinin kabulü halinde yediemin, yediemin sözleşmesinde açıkça öngörülme dahi, rehin taraflarından bir ücret talep etme hakkına sahip olacaktır¹⁰³².

¹⁰³⁰ TBK m. 502/2 hükmü uyarınca “*Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan iş görme sözleşmelerine de uygulanır*”.

¹⁰³¹ Birlikte vekâlet verenlerin vekile karşı müteselsil sorumluluğu bakımından bkz. YAVUZ, sf. 1183

¹⁰³² Vekilin ücret talep etme hakkı bakımından bkz. TANDOĞAN, C. II, sf. 364-368. Doktrinde EREN tarafından vekâlet sözleşmesinin günümüzde artık ilke olarak tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme haline geldiği ve böylece TBK m. 502’de istisnai nitelik taşıyan ücret unsurunun uygulamada artık kural olduğu ifade edilmektedir. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 707

Sözleşme özgürlüğü prensibi çerçevesinde, yediemin sözleşmesi kapsamında taraflar, yediemin tarafından rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin devralınması ve rehin süresince saklanması dolayısıyla yedieminin rehin konusu pay senetlerine ilişkin olarak maruz kalabileceği gider ve masrafların hangi rehin tarafınca karşılanacağına ilişkin yediemin sözleşmesi kapsamında açık düzenlemelere yer verebilirler.

Buna karşılık yediemin sözleşmesinde bu yönde açık bir düzenlemeye yer verilmemesi halinde, kanaatimizce, genel saklama sözleşmesi bakımından TBK m. 562/1¹⁰³³ hükümlerinin kıyasen uygulanması yoluna gidilmeli¹⁰³⁴; ve rehin taraflarının, sözleşmede açıkça yer almasa dahi yedieminin yediemin sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinin ifası sebebiyle maruz kaldığı gider ve masrafları ödemekle müştereken yükümlü oldukları kabul edilmelidir¹⁰³⁵. Yediemin tarafından bu gider ve masrafların rehin taraflarından talep edilmesinde, vekâletsiz iş görmeye ilişkin TBK m. 529 hükmünün de kıyasen uygulanması mümkündür¹⁰³⁶.

Yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin rehin taraflarından ücret veya masraf ve giderlerini talep etmeye hakkı olduğu durumlarda, söz konusu ücret veya masraf ve giderlerini ödeme borcunun ilgili rehin tarafınca zamanında ve gereği gibi ifa edilmemesi halinde, yedieminin rehne konu pay senetleri üzerinde herhangi bir hapis hakkı veya başka türlü bir alıkoyma hakkının bulunup bulunmadığının da ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

MK m. 950 hükmü doğrultusunda “*Alacaklı, borçluya ait olup onun rızasıyla zilyedi bulunduğu taşınırı veya kıymetli evrakı, borcun muaccel olması ve niteliği itibarıyla bu eşyanın alacak ile bağlantısı bulunması halinde, borç ödeninceye kadar*

¹⁰³³ TBK m. 562/1 hükmü uyarınca “*Saklatan, sözleşmenin ifasının zorunlu kıldığı bütün masrafları ödemekle yükümlüdür*”. Saklatanın gider ve masrafları ödeme yükümlülüğü bakımından bkz. Bkz. EREN, **Özel Hükümler**, sf. 753

¹⁰³⁴ Rehin alan tarafından gider ve masrafların rehin verenden talep edilmesi bakımından bkz. CANSEL, sf. 169; SAYMEN / ELBİR, sf. 627; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665

¹⁰³⁵ Rehin alan tarafından gider ve masrafların rehin verenden talep edilmesi bakımından bkz. CANSEL, sf. 168; SAYMEN / ELBİR, sf. 627. Rehin alanın rehinli taşınırı saklama ve koruma borcu bakımından genel saklama sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği yönünde bkz. AKINTÜRK, sf. 848; AYAN, sf. 282

¹⁰³⁶ Rehin alan tarafından gider ve masrafların rehin verenden talep edilmesi bakımından bkz. CANSEL, sf. 169; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 494; NOMER / ERGÜNE, sf. 270. Rehin alanın rehinli taşınırın bakımı için yaptığı masraflar için vekâletsiz iş görme hükümlerinin uygulanabileceği yönünde bkz. AKINTÜRK, sf. 848; AYAN, sf. 282; SİRMEN, **Eşya Hukuku**, sf. 665; NOMER / ERGÜNE, sf. 270

hapsedebilir". Kanaatimizce, MK m. 950 hükmü ışığında yediemin, kendisine ödenmesi gereken ücret veya gider ve masrafların pay sahibi rehin veren tarafından tam ve gereği gibi ödenmemesi halinde, pay senetlerini, rehin sona ermiş olsa dahi, rehin verene iade etmekten kaçınmak ve bunları hapsedmek hakkına sahiptir¹⁰³⁷.

Öte yandan, yediemine rehin alan tarafından ödenmesi gereken bir ücret, gider veya masrafın rehin alan tarafından tam ve gereği gibi ödenmemesi halinde, yedieminin rehne konu pay senetleri üzerinde hapis hakkı bulunması kanaatimizce mümkün değildir. Nitekim rehne konu pay senetlerinin maliki rehin alan olmadığından, rehin alanın ücret veya gider ve masrafların ödenmesine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde yediemin, rehnin paraya çevrilmesi aşamasında rehin alanın pay senetlerinin zilyetliğinin kendisine devredilmesine ilişkin talebini yerine getirmekten, bu ücret, gider ve masrafların kendisine ödenmesine kadar ancak MK m. 994 hükmünün yediemin bakımından kıyasen uygulanması neticesinde bir alıkoyma hakkı¹⁰³⁸ ileri sürmek suretiyle kaçınabileceği kanaatindeyiz.

¹⁰³⁷ Rehın alanın hapis hakkı bakımından bkz. NOMER / ERGÜNE, sf. 270; MAKARACI BAŞAK, sf. 410; CANSEL, sf. 245; KÖPRÜLÜ / KANETİ, sf. 497; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, sf. 1010; ESKİOCAK, sf. 158; ROSSEL / MENTHA, sf. 242; STEINAUER, sf. 419. Rehın alanın rehınlı taşınırı saklama ve koruma borcu bakımından genel saklama sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği yönünde bkz. AKINTÜRK, sf. 848. Kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanmış pay üzerinde hapis hakkının, pay sahibinin herhangi bir alacaklısı tarafından kullanılabilceği, bu alacaklının tamamen üçüncü bir kişi olabileceği yönünde bkz. KENDİGELEN, **Hapis Hakkı**, sf. 120

¹⁰³⁸ Alıkoyma hakkı, zilyetliğindeki eşyayı geri vermekle yükümlü iyi niyetli zilyedin bu eşya için ödemiş olduğı satış parası ve eşya için yapmış bulunduğı giderler kendisine ödeninceye kadar eşyayı hak sahibine geri vermekten kaçınma olanağı sağlayan bir aynı haktır. Bkz. SEROZAN, **Eşya Hukuku**, sf. 361; ESKİOCAK, sf. 20

SONUÇ

Anonim şirket payı, anonim şirket sermayesini temsil eden en küçük birimdir ve pay sahibinin sermayeye ilişkin hak ve borçlarının kaynağını teşkil eder. Anonim şirket payı üzerinde tesis edilen bir rehin hakkı alacaklıya, teminat altına alınan alacağın ifa edilmemesi halinde, rehin konusu payları paraya çevirme ve bunun sonucunda elde edilen meblağdan alacağını karşılama yetkisi veren bir haktır. Anonim şirket payının rehnine, TTK'nın pay senetlerine ve kıymetli evraka ilişkin hükümleri ile MK'nın taşınır eşya ile alacak ve diğer hakların rehnine ilişkin hükümleri, genel hüküm olarak uygulanır. Bununla birlikte, kaydi paylar üzerinde rehin hakkı kurulmasında SerPK m. 47 ve ikincil mevzuatı uygulama alanı bulurken çıplak paylar üzerinde TİTRK uyarınca rehin hakkı kurulması da mümkündür.

Anonim şirket payının türü ne olursa olsun, bir rehin hakkının tesis edilebilmesi için öncelikle borçlandırııcı bir işlemin yapılması gerekir. Borçlandırııcı işlem, rehin hakkının tesisinde yerine getirilmesi gereken tasarruf işlemlerinin hukuki sebebini teşkil eder. Borçlandırııcı işlem tasarruf işlemi ile aynı anda yerine getirilebileceği gibi, asıl alacağın doğumuna yol açan hukuki işlem kapsamında da borçlandırııcı işleme yer verilmesi mümkündür. Borçlandırııcı işlemi takip eden tasarruf işlemlerinin geçerliliği, borçlandırııcı işlemin geçerliliğine bağlıdır. Borçlandırııcı işlem, rehin verenin bir rehin hakkı tesis edilmesine yönelik taahhüdünü ve rehin alanın da kendisi lehine bir rehin hakkı tesis edilmesine yönelik talep hakkını içerir. Borçlandırııcı işlem, kural olarak, çıplak ve kaydi payların rehninde tek tarafa ve pay senetlerinin rehninde eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindedir. Esaslı unsurlarının kanunda gösterilmemiş olmasının ve tipik sözleşmelerin herhangi birinin esaslı unsurları ile de örtüşmemesinin bir sonucu olarak borçlandırııcı işlem, *sui generis* özellik gösterir ve bu nedenle borçlandırııcı işlemin geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlı değildir.

Geçerli bir borçlandırıcı işlemin varlığından söz edilebilmesi için, rehne konu payların borçlandırıcı işlem kapsamında genel bir çerçeve dâhilinde ve belirlenebilir nitelikte ortaya konulması gerekir. Bununla birlikte tasarruf işlemi anında rehin konusu payların belirli olması şarttır. Bu doğrultuda, borçlandırıcı işlem kapsamında, tasarruf işlemi anında belirliliğin ne şekilde sağlanacağı, objektif veya sübjektif kriterlere bağlı olarak ortaya konulabilir. Aynı şekilde, borçlandırıcı işlem kapsamında rehinle teminat altına alınan alacağın da belirlenebilir şekilde ifade edilmesi gerekir. Teminat altına alınan alacak bakımından belirlenebilirlik, asıl alacağı doğuran hukuki ilişkiye yapılan bir atıfla sağlanabilir; teminat altına alınan alacağın borçlandırıcı işlem kapsamında bir parasal değer ile ifade edilmesi gerekli değildir.

Uygulamada akdedilen genel kredi sözleşmelerinin rehin klotları ile hiçbir sınırlama veya çerçeve belirtilmeksizin, borçlunun herhangi bir zamanda sahip olabileceği bir takım paylar üzerinde, banka tarafından talep edilen anda ve kapsamda bir rehin hakkı tesis edileceği kararlaştırılmaktadır. Bu şekilde, rehin konusuna ilişkin hiçbir çerçeve çizilmeksizin ifade edilen rehin taahhütleri, belirlilik ilkesine uygun değildir; ancak banka tarafından talep edildiğinde borçlandırıcı nitelikte bir rehin sözleşmesi yapılacağına yönelik vaatler (ön sözleşmeler) teşkil edebilirler. Teminat altına alınan alacağın belirliliği bakımından da, uygulamada akdedilen çoğu genel kredi sözleşmesi klotu, belirlilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Genel kredi sözleşmelerinde yer alan ve borçlu tarafından sağlanan teminatların, bankanın borçluya karşı sahip olabileceği her türlü alacağın teminatını teşkil edeceğine yönelik taahhütler, bu alacakların tamamının kapsamının belirlenebilir ve borçlu tarafından öngörülebilir olmaması nedeniyle, borçlunun kişilik haklarına ve ekonomik özgürlüğüne aykırı kabul edilmelidir. Bu nedenle bu tür klotların, borçlu ile söz konusu banka arasında, o tarihe dek yapılmış olan genel kredi sözleşmelerinden doğacak ve kredi borçlusu tarafından doğacağı öngörülebilecek alacakların teminatını teşkil edeceği şekilde değerlendirilmesi gerekir. Bu halde teminat altına alınan alacağın belirlenebilir olduğu kabul edilebilir; zira bir genel kredi sözleşmesinden doğacak alacakların miktarı, her genel kredi sözleşmesi bir kredi limiti ortaya koyduğundan, borçlu tarafından öngörülebilir nitelikte alacaklar teşkil eder.

Anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmasına yönelik tasarruf işlemlerinde rehin veren, teminat altına alınan alacağın borçlusu veya üçüncü bir kişi olabilirken, rehin alan, her zaman asıl borcun alacaklısıdır. Rehin hakkının kurulabilmesi için rehin veren ile rehin alan arasında bir aynı sözleşme bulunmalı ve rehin veren, kural olarak paylar üzerinde tasarruf yetkisine de sahip olmalıdır.

Çıplak paylar üzerinde kurulan rehin, dar anlamda bir alacak hakkının değil, paydan kaynaklanan mali ve yönetsel tüm pay sahipliği haklarının rehnidir. Bu sebeple, çıplak payın rehni, alacak dışında diğer hakların rehni teşkil eder ve çıplak paylar üzerinde MK m. 955/3 hükmüne uygun olarak rehin kurulur. Bu doğrultuda, anonim şirket çıplak payı üzerinde bir rehin hakkının tesis edilebilmesi için, kurucu etkili yazılı bir rehin sözleşmesinin akdedilmesi gerekli ve yeterlidir. Çıplak payın rehniinde borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemi çoğu zaman aynı anda yerine getirilir. Çıplak pay üzerinde rehin kurulmasına ilişkin tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı sözleşme, kural olarak tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme teşkil eder; ancak bunun eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme olarak akdedilmesi de mümkündür. Sözleşmenin yazıllığı, bir geçerlilik şartıdır ve bu şartın sağlanması bakımından, sözleşmenin sadece rehin verenin imzasını içermesi yeterlidir. Söz konusu yazılı sözleşme kapsamında, üzerinde rehin tesis edilen çıplak payların belirli şekilde gösterilmesi gerekir. Bu belirlilik, payları rehne konu edilen anonim şirketin unvanının ve bu anonim şirketin hangi paylarının rehin konusunu teşkil ettiğinin sözleşmede gösterilmesi ile sağlanmış olur. Genel kredi sözleşmelerinde yer alan ve borçlunun sahip olduğu ve ileride sahip olabileceği tüm paylar üzerinde rehin kurulduğuna ilişkin klozlar ise, genel rehin yasağına ve belirlilik ilkesine aykırılık teşkil ettiğinden, bu klozlara dayalı olarak çıplak paylar üzerinde geçerli şekilde rehin kurulduğu kabul edilemez.

Çıplak paylar üzerinde MK m. 955/3 hükmüne uygun olarak rehin kurulabilmesinin yanı sıra, anonim şirket çıplak payları, TİTRK m. 5/1 (p) hükmünün genişletici düzenlemesi neticesinde, kamuya açıklık ilkesinin daha etkin bir şekilde sağlanabilmesi amacıyla, TİTRK hükümlerine uygun olarak da rehnedilebilir. Bu durumda, TİTRK m. 4/2 hükmü uyarınca elektronik ortamda veya yazılı şekilde bir rehin sözleşmesi düzenlenmelidir. Kanuna uygun şekilde imzalanan

rehin sözleşmesi, Rehinli Taşınır Sicili nezdinde tescil edilmelidir. Rehinli Taşınır Siciline yapılan bu tescil kurucu niteliktedir.

Payları borsaya kote edilmiş olan halka açık anonim şirketlerin payları, SerPK kapsamındadır ve bu şirketlerin bütün paylarının kaydi olarak ihraç edilmeleri gerekir. Kaydi paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi SerPK m. 47 hükmüne ve Kaydileştirme Tebliği'nin 13. ve 22. maddelerine uygun olarak yapılır. Kaydi paylar, fiziki bir varlığa sahip olamadıkları için taşınır eşya niteliğinde kıymetli evrak teşkil edemez; ancak bir kıymet hakkı teşkil eder. Bu nedenle kıymet hakkı niteliğindeki kaydi paylar üzerinde tesis edilen bir rehin hakkı, MK sistematigi bakımından alacak dışında diğer hakların rehni niteliğindedir. Kaydi paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesinde birbirini izleyen üç aşama söz konusudur. Öncelikle SerPK m. 47 hükmüne uygun olarak kurucu nitelikte yazılı bir rehin sözleşmesi akdedilmeli, ardından bu paylar üzerinde rehin kurulduğu hususu MKK'ya bildirilmeli ve son olarak MKK tarafından bu rehin hakkı MKK'ca tutulan kayıtlara yansıtılmalıdır. Bu işlemlerden yazılı rehin sözleşmesi, tasarruf işlemidir ve bu sözleşmenin rehin hakkının tesis edilmesine etkisi, kurucudur. MKK'ya yapılan bildirim ise rehin hakkının kurulması bakımından açıklayıcı etkiye sahip olmakla birlikte, rehin hakkının üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için bu bildirimin yapılması gereklidir. Son olarak rehin hakkının MKK nezdinde tutulan kayıtlara işlenmesi, sadece açıklayıcı bir etkiye sahiptir.

Anonim şirket pay senetleri, sebebe bağlı ve açıklayıcı kıymetli evraktır. Kıymetli evrakın rehni TTK m. 647 ve MK m. 956 hükümlerinde düzenlenmektedir. Pay senetleri üzerinde rehin kurulmasına ilişkin tasarruf işlemleri, pay senedinin hamiline yazılı, nama yazılı veya gerçek nama yazılı pay senedi olmasına göre değişiklik gösterir. Pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için, yazılı bir rehin sözleşmesi akdedilmesi gerekli değildir.

Pay senetleri üzerinde tesis edilen rehin hakkı, bir yanıyla taşınır eşyanın rehni, diğer yanıyla bir hak rehni niteliğindedir. Nitekim pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edildiğinde bu rehin hakkı, hem senedi teşkil eden kâğıda hem de senette mündemiç olan paya ve bu paydan kaynaklanan pay sahipliği haklarına sirayet eder. Çıplak payların aksine, pay senetleri üzerinde teslim şartına bağlı olmaksızın TİTRK

düzenlemelerine uygun olarak rehin kurulması mümkün değildir; nitekim bu yönde bir yorum, kanun koyucunun TİTRK düzenlemelerini getirmekteki temel amacı ve iradesi ile bağdaşmamaktadır. İlaveten, her ne kadar doktrinde, pay senetlerinin rehninin içerdiği hak rehni unsuru dolayısıyla bunlar üzerinde MK m. 955 hükmüne uygun olarak rehin hakkı tesis edilebileceği baskın şekilde kabul edilse de, teorik olarak MK m. 955 hükmüne tabi olarak pay senetleri üzerinde kıymetli evraka özgü sonuçlar doğmaksızın rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir. Pratik olarak, nama yazılı pay senetleri üzerinde MK m. 955 hükmüne göre rehin tesis edilmek istendiğinde dahi, aslında MK m. 956 hükmünün gereklilikleri yerine getirilmiş ve bu sebeple rehin, MK m. 956 hükmüne uygun olarak tesis edilmiş olur.

Hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkı kurulması için, pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesi gerekir. Zilyetliğin devri, hükmen teslim yöntemi dışındaki herhangi bir zilyetlik devir modeli takip edilerek gerçekleştirilebilir. Hamiline yazılı pay senetlerinin rehninde, bu zilyetlik devrinin bir rehin hakkı tesis edilmesi amacıyla yapıldığı hususunda, rehin tarafları arasında bir ayni sözleşme bulunmalıdır ve bu ayni sözleşmenin ispatı bakımından, HMK m. 201 hükmü doğrultusunda bunun yazılı şekilde yapılması gerekir.

Nama yazılı pay senetleri kanunen emre yazılı kıymetli evraktır. Bu doğrultuda MK m. 956/2 hükmü uyarınca nama yazılı pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilebilmesi için öncelikli olarak bu pay senetlerinin ciro edilmesi gerekir. Nama yazılı pay senetleri, açık rehin cirosu veya üçüncü kişilere karşı temlik cirosu görünümünde olan bir gizli (örtülü) rehin cirosu ile ciro edilebilir. MK m. 956/2 hükmünde gösterilen ciro ve “*yazılı devir beyanı*” yöntemleri, emre yazılı kıymetli evrak niteliğindeki nama yazılı pay senetlerinin rehnine alternatifli olarak uygulanır; taraflar dilerse ciro yöntemini dilerse de “*yazılı devir beyanı*” yöntemini benimseyebilirler. Ancak kanunun “*yazılı devir beyanı*” ifadesi, amaca uygun bir yorum ile yazılı rehin beyanı olarak dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla, nama yazılı pay senetlerine ilişkin olarak, senet metni üzerinde olmayan harici bir yazılı devir beyanı yapılması suretiyle de bunların rehnedilmesinin mümkün olduğu sonucuna varılır. Ancak bu durumda, pay senetleri üzerinde ciro yapılmadığı için, bu rehin işlemi, cironun kıymetli evraka özgü olarak doğurduğu sonuçları meydana getiremez.

Gerçek nama yazılı pay senetleri, nama yazılı kıymetli evraktan teşkil eder ve bunlar üzerinde rehin kurulabilmesi için, senet üzerine veya senet dışında, kıymetli evraka özgü sonuç doğurmayan, yazılı bir rehin beyanı yapılması gerekir. Gerçek nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devredilmesi, rehnin tesis edilmesinde kurucu bir unsurdur.

İlmühaberlerin devri nama yazılı pay senetlerinin devrine ilişkin şartlara tabi olduğundan, ilmühaberlerin rehni için bunların ciro edilmesi veya bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanı yapılması ve akabinde ilmühaberlerin zilyetliğinin devredilmesi gerekir.

Anonim şirket payları üzerinde tesis edilen rehin hakkı, rehin taraflarınca MK m. 961/2 hükmü uyarınca anonim şirkete bildirilebilir ve bu bildirim, rehnin kurulması bakımından sadece açıklayıcı bir etkiye sahiptir. MK m. 961 hükmünde öngörülen bildirim ile anonim şirketin rehinden haberdar olması sağlanır ve anonim şirketin, pay sahibi sıfatını haiz rehin verene karşı borç ve yükümlülüklerini iyi niyetle ifa etmesinin önüne geçilir. Bazı durumlarda (özellikle de, anonim şirket tarafından rehin konusu pay senetlerinin veya ilmühaberlerin yerine geçmek üzere yeni pay senedi bastırıldığı hallerde) bu bildirim ile paylar üzerinde tesis edilen rehin hakkının askıda kalması ve sona ermesi de önlenebilir. Rehne ilişkin olarak anonim şirkete yapılan bildirim herhangi bir şekle tabi değildir ve anonim şirkete ulaşmakla sonuçlarını doğurmaya başlar.

Anonim şirket payları üzerinde tesis edilen rehin hakkına anonim şirket pay defterinde işaret edilmesi de mümkündür. Pay defterine yapılacak rehne ilişkin bir kayıt, pay rehninin tesis edilmesinde kurucu bir etkiye sahip değildir. Rehnin pay defterine kaydedilmesi, çoğu zaman anonim şirkete rehnin bildirilmesi ile aynı sonuçları doğurur. Bununla birlikte, rehnin anonim şirket pay defterine kaydedilmesi, bazı hallerde üçüncü kişilerin de rehinden haberdar olmasını ve üçüncü kişilerin rehinli payları rehin hakkından arî olarak devraltmakta iyi niyetlerinin ortadan kaldırılmasını sağlayabilir. Bu sebeple rehin alan, paylar üzerinde tesis edilmiş olan rehninin anonim şirket pay defterine kaydedilmesi talebiyle, anonim şirkete karşı bir eda davası yöneltebilir.

Anonim şirket payları üzerinde rehin kurulabilmesi için bu payların devredilmesinin ve paraya çevrilmesinin mümkün olması gerekir. Devredilmesi veya rehnedilmesi kanunen yasaklanmış olan paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilemez. Bununla birlikte devri veya rehni kanunen bir makamın iznine bağlanmış olan paylar üzerinde, bu makam tarafından izin verilmesi geciktirici şartına bağlı olarak rehin hakkı kurulması mümkündür. Nispi (esas sözleşmesel olmayan) devir veya rehin sınırlamaları ise anonim şirket payının geçerli şekilde devredilmesine veya rehnedilmesine engel olamaz.

Kanuni veya esas sözleşmesel bir bağlamın varlığında da her hâlükârda devri kabil ve paraya çevrilebilir paylar söz konusudur.

Kanuni bağlama tabi olan nama yazılı paylar üzerinde bir rehin hakkı tesis edildiğinde, pay senetleri üzerinde gizli rehin cirosu veya beyaz ciro yapılmış olsa dahi sermaye taahhüdünün borçlusu olan pay sahibi değişmez. Bu doğrultuda, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar üzerinde bir rehin hakkı tesis edilebilmesi için anonim şirketin onayı gerekli değildir. Rehnin paraya çevrilmesi aşamasında ise, anonim şirketin onayı, yalnızca (i) pay bedelleri paraya çevirme anında da tamamen ödenmemişse ve (ii) paraya çevirme, cebri icra yoluyla değil, özel satış yoluyla gerçekleştirildiyse aranır. Rehin verenin pay bedellerini ödemekte temerrüde düşmesi halinde maruz kalabileceği ıskat mekanizması ise rehin alan bakımından risk oluşturur; zira ıskat sonucunda ıskata maruz kalan paylar üzerindeki rehin hakkı sona erer.

Esas sözleşmesel bağlamın varlığında da her halde paraya çevrilebilir paylar söz konusudur ve bağlı paylar üzerinde rehin kurulması, şirketin pay sahipliği kompozisyonunu değiştirmez veya esas sözleşmede öngörülen yüzdelik eşiklerin aşılmasına sebep olmaz. Bu nedenle, bağlı nama yazılı paylar üzerinde rehin hakkı kurulması anonim şirketin onayına tabi değildir. Bağlı paylar üzerinde intifa hakkı kurulmasında anonim şirketin onayının aranmasına ilişkin TTK m. 492 hükmü de, bağlı paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi bakımından kıyasen uygulanamaz; zira intifa hakkı sahibi paylara ilişkin oy haklarını kullanabiliyorken; MK m. 960 hükmü nedeniyle rehin alanın böyle bir hakkı veya yetkisi yoktur. Borsaya kote olmayan nama yazılı paylar üzerindeki rehnin cebri icra yoluyla paraya

çevrilmesinde, anonim şirketin vereceği onayın payların mülkiyetinin geçişine bir etkisi yoktur. Öte yandan bu paylar özel satış yoluyla paraya çevrilmek istendiğinde birlik teorisi uygulama alanı bulur ve anonim şirketin devre onayı aranır. Borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar üzerindeki rehnin cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi halinde ise, anonim şirket cebri icra yoluyla gerçekleşen bu devre onay vermekten kaçınmaz. Borsaya kote nama yazılı paylar üzerinde tesis edilmiş bir rehnin borsada veya borsa dışında gerçekleştirilen bir özel satış yoluyla paraya çevrilebilmesi için de, anonim şirketin devralanı tanımına veya satışa onay vermesine gerek yoktur. Anonim şirketin bu halde vereceği onay, sadece devralanın edindiği paylara bağlı yönetsel hakların geçişine ilişkin bir fark yaratır.

Anonim şirket esas sözleşmelerinde, paylar üzerinde rehin kurulmasının yasaklanması veya şirketin onayına tabi tutulmak suretiyle sınırlandırılmasının öngörülmesi de, payın devredilebilirliği ilkesinin bir sonucu olarak, geçerli değildir.

Anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin kurulabilmesi için her hâlükârda pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesi gerekir ve kural olarak zilyetlik rehin alana devredilir. Bununla birlikte pratikte bazı durumlarda, pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alan dışında üçüncü bir kişiye devredilerek bunlar üzerinde rehin kurulmasına ihtiyaç duyulabilir.

Türk kanunlarında yediemin kavramına iki şekilde başvurulur. Bunlardan ilki TBK m. 569 hükmü uyarınca hukuki durumu çekişmeli veya belirsiz olan eşyaların bırakıldığı güvenilir kişileri ifade etmekte; diğeri ise, İİK ve HMK kapsamında bir kamu görevinin icrasına yönelik olarak idare tarafından bir eşyanın saklanması amacıyla atanan yedieminlerdir. Bu kavramların her ikisi de, rehin kurulması bakımından ihtiyaç duyulan anlamda güvenilir kişileri karşılamamaktadır.

Doktrin ve yargı tarafından, rehin hakkının kurulması ile ilgili olarak üçüncü kişileri ifade etmek üzere, yediemin, mutemet veya rehin muhafızı kavramlarına başvurulur. Kamuya açıklık ilkesinin bir sonucu olarak taşınır eşyanın rehinde, rehin verenin rehin konusu taşınır eşya üzerindeki fiili hâkimiyetinin sona erdirilmesi gerekir. Anonim şirket pay senetleri bakımından da, rehin verenin pay senetleri üzerindeki fiili hâkimiyeti sona erdirildiği sürece, pay senetlerinin zilyetliğinin

üçüncü bir kişiye devredilmesi yoluyla rehin kurulması mümkündür. Bunun için kural olarak bu üçüncü kişinin ya rehin alan tarafından tek başına ya da rehin taraflarınca ortaklaşa belirlenmesi gerekir. Üçüncü kişinin rehin alan tarafından tek başına belirlendiği hallerde, ya MK m. 978 hükmü doğrultusunda rehin alanın temsilcisine teslim yoluyla ya da rehin alanın bir zilyet yardımcısına teslim yoluyla rehin kurulmuş olur. Sadece rehin kurulması anında değil ancak rehlin yürürlükte kaldığı süre boyunca da, yalnızca rehin alanın temsilcisi olarak hareket eden bir kişiye zilyetliğin devredilmesi veya pay senetlerinin rehin alanın zilyet yardımcısı olarak hareket eden bir kişinin fiili hâkimiyetine bırakılması yoluyla geçerli şekilde rehin tesisi mümkün olsa da, bu kişiler ile yediemin sözleşmesi akdedilmesine gerek yoktur.

Anglo-amerikan hukukunda da güvenilir üçüncü kişileri ifade etmek üzere *escrow* aracısı veya *trustee* kavramlarına başvurulmaktadır. *Escrow* aracısı, bir *escrow* sözleşmesi kapsamında, temel sözleşmeden doğan borçların ilgili sözleşme tarafınca ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla atanan güvenilir bir üçüncü kişidir. Rehin konusu pay senetlerinin zilyetliğinin bir *escrow* aracısına devredilmesi ile rehin hakkı kurulmuş olmaz; *escrow* sözleşmesi uyarınca bir rehin hakkı kurulmak istendiğinde, bu rehin pay senetlerinin zilyetliği *escrow* aracısı tarafından rehin alana devredildiği zaman kurulmuş olur. Anglo-amerikan hukukunun *trust* kavramı kapsamında öngördüğü ikili mülkiyet hakkı yapısı neticesinde Türk hukuku uyarınca *trustee*'ye teslim ile pay senetleri üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmesi ise, mümkün değildir.

Rehin verenin, üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis etmeyi taahhüt ettiği pay senetlerinin zilyetliğini rehin alan yerine, rehin taraflarının birlikte uzlaşarak belirledikleri güvenilir bir kişiye devretmeyi ve bu güvenilir kişinin de, (i) zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini rehin sözleşmesi ile belirlenen süre boyunca saklamayı ve (ii) pay senetlerinin zilyetliğini (a) rehinle teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine rehin alana veya (b) rehlin, paraya çevirme dışında herhangi bir nedenle sona ermesi üzerine rehin verene devretmeyi üstlendiği, *sui generis* nitelikte borçlandırıcı sözleşme, yediemin sözleşmesidir.

Yediemin sözleşmesine kural olarak, rehin alan, rehin veren ve yediemin taraftır. Rehlin taraflarından rehin verenin yediemin sözleşmesine taraf olmaması düşünülemez; öte yandan yediemin sözleşmesine rehin alanın taraf olmaması mümkündür. Yediemin ise rehin taraflarınca ortaklaşa belirlenir. Yedieminin belirlenmesinde en önemli husus, yedieminin rehin veren ile hareket etmeyen kişilerden seçilmesi gerekmesidir. Yedieminin rehin veren karşısında bir bağımsızlığa sahip olması ve pay senetlerinin zilyetliğinin rehin verene devredilmesine yönelik taleplere fiilen ve hukuken karşı koyabilecek durumda olması gerekir. Rehlin verenin bir tüzel kişilik olması halinde, yediemin bu tüzel kişinin organlarından biri olamaz.

Yediemin, pay senetlerinin zilyetliğini rehin verenden rehin alanın temsilcisi sıfatıyla devralır; zilyetliğin devri anında yediemin ile rehin alan arasındaki temsil ilişkisi TBK m. 40 vd. hükümleri uyarınca dolaysız temsildir. Yediemin rehlin kurulması anında rehin verenin temsilcisi olamaz; aksi halde hükmen teslim söz konusu olur ve hükmen teslimle taşınır üzerinde rehin hakkı tesisi mümkün değildir. Bununla birlikte, rehlin yürürlükte olduğu süre boyunca yediemin pay senetlerinin zilyetliğini hem rehin alan hem de rehin veren menfaatine olacak şekilde elinde bulundurur. Ancak yediemin bu süreçte rehin taraflarının hiçbirinin temsilcisi niteliğinde değildir; meğerki rehin tarafları pay senetlerine ilişkin bazı işlemlerin kendileri adına yerine getirilmesi bakımından yediimine temsil yetkisi vermiş olsun.

Yediemin sözleşmesi kapsamında rehin verenin ve yedieminin esaslı bir takım taahhütleri bulunmasına karşılık, rehin alanın esaslı bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu kapsamda yediemin sözleşmesi, (i) yediemin ile rehin veren arasında, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak ve (ii) yediemin ile rehin alan arasında kural olarak tek tarafa borç yükleyen sözleşme olarak ortaya çıkmaktadır.

Yediemin sözleşmesine karakteristik özelliğini sağlayan edim, yediemin tarafından pay senetlerinin zilyetliğinin rehin süresince rehin alan ve rehin veren menfaatine saklanmasıdır. Bu sebeple yediemin sözleşmesi, sürekli edimli bir sözleşme niteliğindedir.

Yediemin sözleşmesine rehin alanın taraf olmaması halinde, üçüncü kişi yararına bir sözleşme söz konusu olur. Bu durumda rehin veren vaadettiren, yediemin vaadeden ve rehin alan da üçüncü kişidir. Rehın alan yararına taahhüt edilen edim, yedieminin, alacağın muaccel hale gelmesi üzerine pay senetlerinin zilyetliğini devretme yükümlülüğüdür. Rehın verenin, rehin alan lehine bir rehin hakkının tesis etmeye yönelik taahhüdü ise, yediemin sözleşmesinin değil, tam üçüncü kişi yararına bir rehin sözleşmesinin konusunu teşkil edebilir. Rehın alan her ne kadar nispi nitelikteki yediemin sözleşmesinin tarafı olmasa da, mutlak hak niteliğinde olan rehin hakkına ilişkin olarak kanunun kendisine tanıdığı yetkiye istinaden, teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine yediemininden pay senetlerinin zilyetliğini kendisine devretmesini talep etme hakkına sahiptir. Bu yüzden, rehin alanın taraf olmadığı bir yediemin sözleşmesi, her zaman tam üçüncü kişi yararına bir sözleşmedir. Rehın alan bu talep hakkını kullanacağına ilişkin olarak yediimine bir bildirimde bulunmasa dahi, rehin veren ile yediemin kendi aralarında anlaşarak rehin alanın bu talep hakkını sona erdiremezler; ancak yediemin sözleşmesi kapsamında rehin alana ifa edileceği vaadedilen başkaca edimlerin söz konusu olması halinde, rehin alanın bu edimlere yönelik talep hakkını kullanacağını yediimine bildirmesi gerekir. Rehın alan tarafından yediimine yapılacak bu bildirim, yediimine ulaşmakla sonuçlarını doğurmaya başlar ve herhangi bir şekle tabi değildir.

Yediemin sözleşmesi, esaslı unsurları kanunda düzenlenmiş olan tipik sözleşmelerden değildir. Bununla birlikte yediemin sözleşmesinin tipik sözleşmelerden genel saklama sözleşmesi ve vekâlet sözleşmesi ile ve atipik sözleşmelerden *escrow* sözleşmesi ve teminat amaçlı inançlı devir sözleşmeleri ile benzer noktaları bulunmaktadır. Yediemin sözleşmesi bir genel saklama sözleşmesi teşkil etmez; zira genel saklama sözleşmesi kapsamında saklama ediminin, bir teminat oluşturma amacı bulunmamaktadır. Yediemin sözleşmesinin bu teminat amacı nedeniyle ki yediemin, pay senetlerinin zilyetliğini bizzat saklamak zorunda değildir, üçüncü kişilerle genel saklama sözleşmesi akdedebilir. Ayrıca genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın, saklama konusu edimi talebi üzerine saklatana iade etme yükümlülüğü de, yediemin sözleşmesi ile bağdaşmaz. Yediemin sözleşmesi bir vekâlet sözleşmesi de teşkil etmez; zira hem vekilin saklama borcu bulunmamaktadır hem de vekâlet sözleşmesi kapsamındaki tek taraflı fesih imkânı,

yediemin sözleşmesi bakımından uygulanabilir değildir. Yediemin sözleşmesi ayrıca *escrow* sözleşmesi ile de örtüşmemektedir; zira her ikisi de teminat amacına hizmet etse de *escrow* sözleşmesinin ifası ile sağlanan teminat hakkı bir rehin hakkı değildir. Son olarak yediemin sözleşmesi bir teminat amaçlı inançlı devir de değildir; zira teminat amaçlı inançlı devir sözleşmesinde tesis edilen teminat hakkı mülkiyetin inanılana devredilmesini gerektirirken, yediemin sözleşmesi kapsamında yediemin ne mülkiyet hakkını ne de rehin hakkını kazanabilir. Bu doğrultuda yediemin sözleşmesi, ne kanunda tanımlanan ne de tanımlanmayan sözleşmelerin unsurlarını bünyesinde bulundurmakta ve bu nedenle *sui generis* bir sözleşme özelliği göstermektedir.

Yediemin sözleşmesinin *sui generis* niteliğinin bir sonucu olarak, yediemin sözleşmesinin geçerli şekilde akdedilmesi herhangi bir şekil şartına bağlı değildir.

Yediemin sözleşmesi borçlandırııcı nitelikteki rehin sözleşmesinin ifasını konu aldığından, rehin sözleşmesinin geçersiz hale gelmesi durumunda, yediemin sözleşmesinin de konusu imkânsızlaşmış olur. Bu doğrultuda, rehin hakkının sebebe bağlı olduğu görüşünün kabul edilmesi halinde, rehin sözleşmesinin geçersizliği yediemin sözleşmesinin de geçersizliği sonucunu doğurur.

Yediemin sözleşmesi kapsamında rehin verenin esaslı yükümlülüğü, rehne konu pay senetlerinin zilyetliğinin yediimine devredilmesidir. Zilyetliğin devrinden önce rehin verenin pay senetlerinin türüne göre bunları ciro etmesi veya bunlara ilişkin yazılı bir rehin beyanı yapması gerekebilir.

Nama yazılı pay senetlerinin veya ilmühaberlerin tam ciro şeklinde açık rehin cirosu ile ciro edilmesi durumunda, tam ciro metninde rehin hakkının lehtarı olarak rehin alanın işaret edilmesi gerekir. Rehin alanın rehin konusu pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki tasarruf yetkisi rehin amacı ile sınırlıdır. Bu doğrultuda da, rehin alan pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde rehin amacı ile bağdaşan işlemlerin yerine getirilmesi için yediimine bir temsil yetkisi verebilir; ancak rehin amacına uygun olmayan işlemler bakımından rehin alanın yediimini yetkilendirmesi söz konusu olamaz. Yediemin, rehin alan tarafından kendisine sağlanan temsil yetkisine dayanarak, pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki rehin hakkını, temsil yetkisini

yazılı bir belge ile ispat etmek suretiyle üçüncü kişilere karşı ileri sürebilir. Yediemin rehin alanı temsilen pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde (yalnızca anonim şirketten kâr payı alacaklarını tahsil etme hususunda bir temsil yetkisi vermek amacıyla) tahsil cirosu da yapabilir; bu ciroyu yaparken rehin alanın adını veya unvanını ve kendi temsil yetkisini de ciro metninde belirtmesi gerekir. Yedieminin bu şekilde bir ciro yaparken temsilci niteliğini belirtmemesi halinde ciro silsilesinde kopma söz konusu olur; ancak yine de maddi hukuka göre yetkili olduğunu yazılı belge ile ispat edebildiği sürece yediemin tarafından bu şekilde yapılan bir ciro da geçerlidir.

Nama yazılı pay senetlerinin veya ilmühaberlerin beyaz ciro şeklinde açık rehin cirosu ile ciro edilmesi durumunda, maddi hukuka göre rehin alan, şeklen ise yediemin pay senetlerinin meşru hamili görünümünde olur. Böyle bir durumda, TTK m. 686 hükmündeki hamilin hak sahipliği karinesinin aksinin ispat edilebilmesi ve rehin alanın hak sahipliğini ispatlayabilmesi için, yazılı bir belgeye ihtiyacı vardır. Rehın alanın pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki tasarruf yetkisi yine rehin amacı ile sınırlı olur; ancak bu durumda yediemin, beyaz cironun kendisine sağladığı meşru hamil görünümüne dayanarak, temsil yetkisini ispat etmeye gerek olmaksızın, pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki rehin hakkını üçüncü kişilere karşı ileri sürebilir. Ayrıca, yediemin temsil yetkisine ilişkin herhangi bir ibare eklemeksizin de pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde ciro silsilesinde bir kopmaya yol açmadan tahsil cirosu yapabilir. TTK m. 684/2 hükmü uyarınca yediemin, beyaz ciroya kendi adını veya üçüncü bir kişinin adını yazarsa veya beyaz ciroyu doldurmaksızın pay senetlerinin ve ilmühaberlerin zilyetliğini üçüncü bir kişiye devrederse, pay senedi ve ilmühaber üzerindeki rehin hakkının lehtarının değiştiği görünümü söz konusu olur. Teminat altına alınan alacak da bu üçüncü kişiye devredilmemişse, pay senedi ve ilmühaber üzerindeki rehin hakkı yedieminin bu işlemleri neticesinde sona erer. Pay senetlerinin veya ilmühaberlerin bu şekilde rehin verene devredilmesi durumunda da, rehın askıda kalması veya sona ermesi söz konusu olabilir.

Nama yazılı pay senetlerinin veya ilmühaberlerin tam ciro şeklinde gizli rehin cirosu ile ciro edilmesi durumunda, maddi hukuka göre rehin hakkını kazanmış olan rehin alan, şeklen de mülkiyet hakkını kazanmış görünümüne sahip olur. Bu şekilde bir ciro yapılması halinde iç ilişkinin ve rehin alanın tasarruf yetkisinin kapsamının

açık rehin cirosundan bir farkı yoktur. Ancak üçüncü kişiler ile ilişkilerde senedin mülkiyetinin rehin alana devredildiği görünümü yaratıldığından, rehin alan tarafından bu senetlerin mülkiyetinin iyi niyetli üçüncü kişilere devredilmesi mümkündür. Buna karşılık gizli rehin cirosunun temlik fonksiyonu yediemin bakımından işlemez. Yediemin ne şeklen ne de maddi hukuka göre pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde mülkiyeti devretmeye yetkili olamaz.

Nama yazılı pay senetlerinin veya ilmühaberlerin beyaz ciro şeklinde gizli rehin cirosu ile ciro edilmesi durumunda ise, maddi hukuka göre rehin alan rehin hakkını kazanırken, şekli olarak senedin meşru hamili ve görünüşteki maliki, yediemin dir. Yedieminin rehin alanın kendisine sağladığı temsil yetkisine istinaden rehin amacı kapsamında üçüncü kişiler ile yapacağı işlemlerde temsil yetkisini ispat etmesine gerek yoktur. Şeklen meşru hamil olan yediemin, pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde bir temlik cirosu yaparak senetlerin mülkiyetini iyi niyetli üçüncü kişilere devredebilir. Aynı şekilde yediemin şekli görünüşe dayanarak pay senetleri ve ilmühaberlerden kaynaklanan pay sahipliği haklarını da anonim şirkete karşı ileri sürebilir; ancak yediemin şirket pay defteri uyarınca pay sahibi olarak görünmediğinden, anonim şirketin bu hususta kötü niyetli veya ağır kusurlu olmaması mümkün değildir. Buna karşılık, yediemin pay senetlerinin yarattığı yetkili hamil görünümüne dayanarak, anonim şirkete başvurarak kendisini pay defterine pay sahibi olarak kaydettirebilir; ciro silsilesi düzgün olduğu için anonim şirketin yedieminin pay senetleri ve ilmühaberlerin maddi hukuka göre maliki olup olmadığını araştırma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Son olarak, yedieminin TTK m. 684/2 hükmü uyarınca beyaz ciroyu üçüncü bir kişi adına doldurması, beyaz ciroyu doldurmaksızın pay senetlerini ve ilmühaberleri üçüncü bir kişiye teslim etmesi veya başka bir ciro yaparak bu senetleri üçüncü bir kişiye devretmesi halinde, bu üçüncü kişinin iyi niyetli olması durumunda, pay senetleri üzerinde tesis edilen rehin hakkı sona erer.

Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerinde tam inançlı ciro yapılması durumunda ise, nama yazılı pay senedi ve ilmühaberlerin mülkiyeti devredilmiş olur. Bu şekilde, inançlı bir işleme dayalı olarak pay senetleri üzerinde bir teminat hakkı tesis edilmesi mümkün olmakla beraber, bu teminat hakkı bir rehin hakkı teşkil etmez.

Nama yazılı pay senetleri, gerçek nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberlerin rehnine ilişkin olarak yazılı bir rehin beyanı yapılması ve bu senetlerin zilyetliğinin yediemine devredilmesi de mümkündür. Bu durumda, ciro söz konusu olmadığından kıymetli evraka özgü sonuçlar doğmaz ve cironun teşhis işlevinde olduğu gibi, bu senetleri elinde bulunduran yedieminin şeklen hak sahibi olduğu veya meşru hamil olduğu gibi bir görünüm söz konusu olmaz. Bu devir ya da rehin beyanlarının beyaz ciroda olduğu gibi, rehin alanın adı belirtilmeden yapılması rehnin fer'i niteliği nedeniyle geçerli değildir. Bu yazılı rehin beyanlarının da pay senetlerinin ve ilmühaberlerin zilyetliği ile birlikte yediemine devredilmesi gerekir.

Pay senetleri üzerindeki zilyetlik yediemine teslimli veya teslimsiz şekilde devredilebilir. Rehin veren pay senetleri üzerindeki dolaysız zilyetliği, maddi teslim veya araçların teslimi yöntemleri ile yediemine devredebilir. Rehin verenin pay senetleri üzerinde tek başına fiili hâkimiyet kurmasını önleyecek şekilde gerçekleştirilen birlikte zilyetlik modellerinde de pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkündür. Pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin yedieminin de bir temsilcisine devredildiği hallerde, yediemin sözleşmesi uyarınca bir rehin hakkı tesis edilebilir. Ayrıca, pay senetlerinin zilyetliği yediemine zilyetliğin havalesi yöntemi ile de devredilebilir. Zilyetliğin havalesi yöntemi ile pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilebilmesi için, pay senetlerinin dolaysız zilyetliğini elinde bulunduran üçüncü kişiye zilyetliğin devrine ilişkin bir bildirim yapılması şarttır. Yediemin sözleşmesinin akdedilmesinden önce pay senetlerinin dolaysız zilyetliğinin hâlihazırda yedieminde bulunması durumunda, kısa elden teslim yöntemi ile de pay senetlerinin zilyetliğinin yediemine devredilmesi mümkündür. Bununla birlikte, rehin verenin dolaysız zilyetliğini sürdürmeye devam etmesini öngören hükmen teslim yolu ile pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir.

Pay senetlerinin zilyetliğini devralan yedieminin zilyetliğinin niteliği rehin alana ve rehin verene karşı dolaysız (teslimsiz devir hallerinde ise dolaylı) fer'i bir zilyetliktir. Yedieminin zilyetliğinin niteliği, rehin alana karşı başkası için zilyetlik teşkil etmez. Rehin verenin yediemine karşı zilyetliğinin niteliği, malik sıfatıyla, dolaylı asli zilyetlik teşkil ederken; rehin alanın yediemine karşı zilyetliğinin niteliği ise, rehin hakkının lehtar sıfatıyla, dolaylı fer'i zilyetlik teşkil eder.

Rehin hakkının fer'i niteliğinin bir sonucu olarak rehin kurulmasına ilişkin aynı sözleşme rehin alan ile rehin veren arasındadır. Yedieminin de pay senetlerinin zilyetliğini devralırken rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis etme iradesinin bulunması gerekir. Bu doğrultuda, yediemin sözleşmesi uyarınca rehin hakkının kurulmasında aynı sözleşme, bir tarafta rehin veren diğer tarafta rehin alan adına ve hesabına zilyetliği devralmayı kabul eden ve bu nedenle rehin alanın dolaysız temsilcisi niteliğinde olan yediemin arasında gerçekleşir.

Yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin esaslı yükümlülükleri, iki ana grupta toplanabilir. Bunlardan ilki pay senetlerinin saklanmasına ilişkin yükümlülükler, diğeri ise pay senetlerinin rehin taraflarına iade edilmesine ilişkin yükümlülüklerdir. Yedieminin saklamaya ilişkin yükümlülükleri, borçlandırıcı nitelikteki rehin sözleşmesi kapsamında rehin alanın yükümlülüklerinin uzantısı niteliğindedir ve niteliklerine uygun düştüğü ölçüde saklamaya ilişkin yükümlülüklerle, TBK'nın genel saklama sözleşmeleri düzenlemeleri kapsamında saklayanın yükümlülükleri kıyasen uygulanır.

Yediemin, zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini rehin süresince güvenli bir yerde ve özenle saklamakla yükümlüdür. Yediemin sözleşmesinin teminat amacı doğrultusunda, yedieminin pay senetlerini bizzat saklaması şart değildir; yediemin üçüncü kişilerle pay senetlerinin saklanmasına ilişkin genel saklama sözleşmeleri akdedebilir. Yediemin, rehin konusu pay senetlerinin kaybolmasından, yok olmasından veya değerinin azalmasından, kusursuzluğunu ispat edemediği sürece sorumludur. Yediemin pay senetlerini hem rehin veren hem de rehin alan menfaatine olacak şekilde saklamalıdır. Bu nedenle yediemin saklama yükümlülüğü kapsamında, pay senetlerinin maruz kalabileceği tehlikelere ilişkin olarak rehin taraflarını zamanında bilgilendirmekle de yükümlüdür.

Yedieminin sakladığı pay senetlerini kullanma ve bunlardan faydalanma hakkı ve yetkisi yoktur. Nitekim kural olarak rehin alanın da pay senetlerini kullanma ve rehinli paylardan kaynaklanan pay sahipliği haklarından faydalanma hak ve yetkisi bulunmamaktadır. Bu hakları kullanma ve bunlardan faydalanma yetkisi kural olarak rehin verene aittir. Rehin veren pay sahipliği haklarını kullanırken rehin alanın rehne ilişkin menfaatlerine de zarar vermemekle yükümlüdür.

Rehin tarafları yazılı bir sözleşme ile, pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin, paraya çevirme aşamasından önce muaccel hale gelmiş olan mali hakları da kapsadığını, rehin alanın bu mali hakları kullanma ve bunları anonim şirketten tahsil ederek teminat altına alınan alacaktan mahsup etme hakkının olduğunu kararlaştırabilirler. Böyle bir durumda rehin alan yediemine bir temsil yetkisi vererek, mali hakların yediemin tarafından anonim şirketten tahsil edilmesini sağlayabilir. Rehlin taraflarının, paraya çevirme aşamasından önce muaccel hale gelmiş olan mali hakların rehin kapsamında olduğuna ilişkin herhangi bir düzenleme yapmamaları halinde, bu hakları kullanma yetkisi pay sahibi rehin verenindir ve rehin veren yediemine bir temsil yetkisi vererek bu hakların anonim şirketten rehin veren adına tahsil edilmesini sağlayabilir ya da bu hakları yediemine, alacağın devri hükümlerine tabi olarak devredebilir. Son olarak, rehnin paraya çevrilmesinden önce muaccel hale gelen mali hakların rehnin kapsamında olduğunun kararlaştırılmasına rağmen rehin alana bu hakların kullanılması bakımından ayrıca yetki verilmemiş olması halinde, bu hakların anonim şirketten yediemin tarafından tahsil edilebilmesi için hem rehin verenin hem de rehin alanın bu hakların yediemin tarafından anonim şirketten tahsil edilmesine onay vermesi gerekir.

Yönetmelik haklar ise, payın bölünmezliği ilkesinin bir sonucu olarak, her hâlükârda pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin kapsamında olmakla beraber, MK m. 960 hükmü dolayısıyla yönetmelik hakları kullanmaya rehin veren yetkilidir. Dolayısıyla ne rehin alanın ne de yedieminin, rehinli pay senetlerine ilişkin yönetmelik hakları kendi adlarına anonim şirkete karşı ileri sürmeleri mümkün değildir. Ancak, TTK m. 425 hükmü uyarınca rehin verenin rehin alana veya yediemine, oy hakkını rehin veren adına ve hesabına kullanılması bakımından bir temsil yetkisi vermesi de mümkündür.

Yediemin, zilyetliği kendisine devredilen pay senetlerini, yediemin sözleşmesinde belirtilen belirli koşullar gerçekleşmedikçe rehin taraflarına ve ayrıca herhangi bir üçüncü kişiye devretmeme yükümlülüğü altındadır.

Yedieminin rehin konusu pay senetlerinin zilyetliğini, teminat altına alınan alacak muaccel olmadan önce rehin alana devretmesi durumunda, bu zilyetlik devri

rehnin geçerliliğine etki etmez; ancak yedieminin sözleşmeye aykırılığın sonuçlarına katlanması gerekir.

Yediemin tarafından pay senetlerinin zilyetliğinin rehin verene devredilmesi durumunda ise bu devir, rehin alanın rızası ile gerçekleşmişse ve rehin veren pay senetleri üzerindeki fiili hâkimiyeti geçici bir süre için kazanmışsa, pay senetleri üzerindeki rehin hakkı bu süre boyunca askıda kalır. Rehlin askıda kaldığı süre boyunca üçüncü kişilerin rehin verenden olan kazanımları korunur. Bir diğer deyişle, rehlin askıda kaldığı süre içinde rehin veren tarafından (i) pay senetlerinin mülkiyetinin devredilmesi halinde rehin sona erer ve (ii) pay senetleri üzerinde iyi niyetli üçüncü kişiler lehine sınırlı bir ayni hak tesis edilecek olursa, üçüncü kişinin sınırlı ayni hakkı, rehin alanın rehin hakkının sıra bakımından önüne geçer. Buna karşılık, sınırlı ayni hakkın iyi niyetli olmayan üçüncü bir kişi lehine tesis edilmesi halinde, rehin yeniden hükümlerini ifade etmeye başladığında rehin alanın rehin hakkı sırasını korur. Yediemin tarafından pay senetlerinin zilyetliğinin rehin verene devredilmesine rehin alanın rıza göstermemiş olması halinde, rehin hakkı askıda kalmaz. Pay senetlerinin zilyetliğinin rehin alanın rızası ile kesin olarak rehin verene iade edilmesi durumunda da pay senetleri üzerindeki rehin yine askıda kalmaz; ancak bu defa sona erer.

Yediemin, pay senetlerini rehin tarafları dışında üçüncü kişilere de devretmemekle ve herhangi bir üçüncü kişi lehine bu pay senetleri üzerinde bir sınırlı ayni hak tesis etmemekle yükümlüdür. Pay senetlerinin yediemin tarafından iyi niyetli üçüncü bir kişiye devredilmesi durumunda, rehin alan pay senetleri üzerindeki zilyetliğini kesin olarak kaybeder ve iyi niyetli üçüncü kişinin pay senetleri üzerindeki edinimi korunur. Pay senetlerinin mülkiyetinin devredilmesi halinde rehin alanın rehin hakkı son bulur. İyi niyetli üçüncü kişi yedieminden mülkiyet değil de, pay senetleri üzerinde bir sınırlı ayni hak elde ederse, rehin alanın pay senetleri üzerindeki rehin hakkı sona ermez; fakat iyi niyetli üçüncü kişi lehine tesis edilen sınırlı ayni hakkın arkasında sıra bulur. Ancak yedieminden bu şekilde bir edinimde bulunacak üçüncü kişinin iyi niyetli olması, ancak söz konusu pay senetleri üzerinde daha önceden beyaz ciro şeklinde bir gizli rehin cirosu yapılmış olması halinde söz konusu olabilir. Rehin alanın rızası olmaksızın yediemin tarafından pay senetlerinin

devredildiği üçüncü kişinin iyi niyetli olmaması halinde, söz konusu üçüncü kişi pay senetleri üzerinde mülkiyet hakkını veya herhangi bir sınırlı ayni hakkı kazanamaz.

Yedieminin yediemin sözleşmesi kapsamındaki diğer esaslı yükümlülüğü pay senetlerinin belirli şartların gerçekleşmesi üzerine ilgili rehin tarafına iade edilmesidir. Yedieminin rehne ilişkin bu şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etme yükümlülüğü yoktur; her bir ilgili rehin tarafının kendisi bakımından ilgili olan şartın yerine geldiğini gösterir nitelikteki delilleri yediemine sunması gerekir.

Rehnin paraya çevirme dışında bir sebeple sona ermesi durumunda yediemin, pay senetlerinin zilyetliğini rehin verene iade etmelidir. Yedieminin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde rehin veren yediemine karşı (i) yediemin sözleşmesine dayanarak, on yıllık zamanaşımına tabi olacak şekilde, bir zilyetliğin iadesi davası açabilir veya (ii) mülkiyet hakkına dayanarak, herhangi bir zamanaşımı süresi ile bağlı olmaksızın bir istihkak davası açabilir. Rehnin paraya çevrilme dışında bir sebeple sona ermesi, rehine teminat altına alınan alacağın sona ermesine bağlı olabileceği gibi, doğrudan rehin taraflarının rehin hakkını sona erdirmesi veya şirketler hukukundan kaynaklanan sebeplerle rehne konu payların veya pay sahipliği haklarının yok olması hallerinde söz konusu olabilir. Teminatın bölünmezliği ilkesinin bir sonucu olarak teminat altına alınan alacağın kısmen ifa edilmesi durumunda yedieminin pay senetlerinin bir kısmını rehin verene iade etme yükümlülüğü yoktur. Nama yazılı pay senetleri ve ilmühaberler üzerindeki rehin hakkının rehnin paraya çevrilmesi dışında bir sebeple sona ermesi durumunda, pay senetleri üzerindeki tam ciroların veya açık rehin cirolarının çizilmesi gerekir. Yediemin tarafından bu ciroların çizilebilmesi için rehin alan tarafından yediemine bir temsil yetkisi sağlanması gereklidir.

Teminat altına alınan alacağın muaccel hale gelmesi üzerine yediemin pay senetlerini rehin alana devretmekle veya bunları rehnin paraya çevrilmesi amacıyla rehin alan lehine değerlendirilmek üzere hazır tutmakla yükümlüdür. Bunun için yedieminin pay senetlerinin zilyetliğini rehin alana teslimli veya teslimsiz şekilde devretmesi yeterlidir; yedieminin pay senetleri üzerinde ayrıca ciro yapması gerekmez. Pay senetleri rehin alan tarafından cebri icra yoluyla veya rehin

sözleşmesinde kararlaştırılmış olması şartıyla özel satış yoluyla paraya çevrilebilir. Rehin alanın yediemine bu hususta bir temsil yetkisi sağlaması halinde, paraya çevirme işlemleri de yediemin tarafından rehin alan adına ve hesabına olacak şekilde yediemin tarafından yerine getirilebilir.

Taraflar yediemin sözleşmesi kapsamında yediemine bir ücret ödenmesini kararlaştırabilirler. Bu yönde bir kararlaştırma yapılmamış olsa bile, yediemin TBK'nın vekâlet sözleşmesine ve genel saklama sözleşmesine ilişkin düzenlemelerine kıyasen, rehin taraflarından kendisine bir ücret ödenmesini talep edebilir. Benzer şekilde, yediemin sözleşmesi kapsamında yedieminin maruz kalacağı gider ve masrafların, genel saklama sözleşmesi kapsamında saklayanın talep hakkına kıyasen, rehin taraflarınca müteselsilen karşılanması gerekir. Rehin verenin ücret veya gider ve masrafları karşılama yükümlülüğüne aykırı davranması halinde yediemin pay senetleri üzerinde hapis hakkına sahiptir. Öte yandan yediemin, rehin alana karşı bir hapis hakkı ileri süremez; rehin alanın yediemine karşı ücrete veya gider ve masraflara ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde yediemin, rehin alana karşı bir alıkoyma hakkı ileri sürmek suretiyle pay senetlerinin zilyetliğini rehin alana devretmekten kaçınabilir.

Çalışmamızın Giriş bölümünde ifade etmiş olduğumuz temel arayışımız bakımından ise, çalışmamız kapsamında yer verdiğimiz anlamıyla bir yediemin sözleşmesi akdedilmesi suretiyle anonim şirket pay senetleri üzerinde rehin hakkı kurulması sonucunda, uygulamanın teminat temsilcisi yapısı ile sağlamayı amaçladığı menfaatlerin kısmen karşılanabileceği sonucuna varılmaktadır. Şöyle ki, yediemin sözleşmesi yapısı, paralel borç mekanizmasının aksine, asıl borcun yenileme sebebiyle sona ermesi sonucunda fer'i nitelikteki rehin hakkının sona ermesine engel olamamakta ve yürürlükte olan hukuk çerçevesinde (geçerliliği ve sonuçları tartışmalı bir soyut borç ikrarı mekanizması dışında) rehin hakkının asıl borcun yenilenmesi sebebiyle sona ermesinin önüne geçilmesi de tarafımızca mümkün görülmemektedir. Öte yandan, yediemin sözleşmesi uyarınca dolaysız temsil esasına tabi olarak bir rehin hakkının tesis edilebileceği dikkate alındığında, uygulamanın teminat temsilcisi yapısı ile sağlamak istediği pratiklik ve işlem kolaylığı, yediemin sözleşmesi yoluyla sağlanabilecektir. Dolayısıyla, Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde geçerliliği tartışılmakta olan bir teminat temsilcisi ve paralel

borç yapılanması yerine, sendikasyon kredilerinin teminatını teşkil etmek üzere, tam üçüncü kişi yararına bir yediemin sözleşmesi akdedilmesi ve rehin tesisine ilişkin tasarruf işlemlerinin, kredi sözleşmesi kapsamında sendikasyonun dolaysız temsilcisi olarak atanan yediemine karşı ifa edilmesi suretiyle, işlem masrafları ve prosedürleri azaltılarak anonim şirket pay senetleri üzerinde bir rehin hakkı tesis edilmesi mümkündür. Ancak bu halde de yediemin, rehin ilişkisine sendikasyon adına ve hesabına, dolaysız temsil esasına tabi olarak müdahil olmalıdır. Uygulamanın teminat temsilcisi ve paralel borç mekanizmasına duyduğu ihtiyacın tam anlamıyla karşılanabilmesi bakımından ise kanımızca, kanun koyucunun, rehin hakkının fer'i niteliğine bazı istisnalar getirmek veya Anglo-amerikan hukukunun *trust* modelini Türk hukukuna uyarlamak suretiyle, bir takım özel nitelikte düzenlemelerde bulunmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

AKIN Murat Yusuf, **Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler**, 1. Basıdan Tıpkı Bası, İstanbul 2014

AKINTÜRK Turgut, **Eşya Hukuku**, 1. Bası, İstanbul 2009

AKİPEK Jale, **Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili**, 2. Bası, Ankara 1972

AKSOY Mehmet Ali, “Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni’nin Ticari İşletme Rehni İle Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2018/1, İstanbul 2018, sf. 55-90

AKYOL Şener, **Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme**, 2. Bası, İstanbul 2008

ALTAY Sıtkı Anlam, “Türk ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Esas Sözleşmesel Bağlam”, **İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukukuna Etkileri**, İstanbul 2009, sf. 563-622

ANSAY Tuğrul, “Amerikan Hukukunda Investment Trust”, **II inci Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10 – 18 Mayıs 1961), Bildirilen ve Tartışmalar (İkinci Kısım)**, Yayın No. 31, Ankara 1963, sf. 29-56 (Anılış: ANSAY, Trust)

ANSAY Tuğrul, **Anonim Şirketler Hukuku**, 6. Baskı, Ankara 1982 (Anılış: ANSAY, Anonim Şirketler)

ANTALYA Osman Gökhan / ACAR Faruk, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler)**, 1. Bası, İstanbul 2017

ARSLANLI Halil, “Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.21-2, İstanbul 1958, sf. 248-290 (Anılış: ARSLANLI, Pay)

ARSLANLI Halil, **Ticari Senetler Dersleri**, 3. Bası, İstanbul 1954 (Anılış: ARSLANLI, Ticari Senetler)

ATAKAN Murat Can, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, **Legal Hukuk Dergisi**, C. 15, S. 171, İstanbul 2017, sf. 1099-1120

AYAN Mehmet, **Eşya Hukuku Sınırlı Ayni Haklar**, C. 3, 8. Baskı, Ankara 2017

AYANOĞLU MORALI Ahi, **Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2006

AYBAY Aydın / HATEMİ Hüseyin, **Eşya Hukuku**, 4. Bası, İstanbul 2014

AYİTER Nuşin, **Eşya Hukuku**, 3. Baskı, Ankara 1987

AYRANCI Hasan, **Ön Sözleşme**, Ankara 2006

AYTAÇ Zühtü, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, Ankara 1988

BALLANTINE Henry W., “Delivery in Escrow and the Parol Evidence Rule”, **Yale Law Journal**, Volume 29, Issue 8, 1920, sf. 826-840

BARLAS Nami, “Çerçeve Sözleşme Kavramı ve Çerçeve Sözleşmelerin Hükümleri”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, 2. Baskı, İstanbul, 2001, sf. 807-828

BİLGİLİ Fatih / DEMİRKAPI Ertan, **Şirketler Hukuku**, 9. Basım, Bursa 2013

BİLGİN Hikmet, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflâs Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Y. 8, S. 31, Ankara 2017, sf. 619-657

BOZER Ali / GÖLE Celal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. Bası, Ankara 2013

CANSEL Erol, **Türk Menkul Rehni Hukuku Cilt: I Teslim Şartlı Menkul Rehni**, Ankara 1967

CANTIN CUMYN Madeleine, “La Fiducie Face Au Trust Dans Les Rapports D’Affaires (Rapport General)”, **Trust vs. Fiducie in a Business Context**, XVe Congrès International de Droit Compare, Bristol 1998, sf. 11-30

COBIN Arthur L., “Conditional Delivery of Written Contracts”, **Yale Law Journal**, Volume 36, Issue 4, 1927, sf. 443-463

ÇAĞA Barbaros, “Limited Şirkette Ortaklık Payının Devri”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 7, S. 3, Ankara 1974, sf. 581-602

ÇEBİ Uğur, **Anonim Ortaklık Payının Rehni**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015

ÇEKER Mustafa, “Hisse Senetlerinin Halka Arzı, Borsada İşlem Görmesi ve Kaydi Değer Haline Getirilmesi”, **Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan**, İstanbul 1998, sf. 89-145 (Anılış: ÇEKER, **Hisse Senetleri**)

ÇEKER Mustafa, **Ticaret Hukuku**, 5. Baskı, Adana 2012 (Anılış: ÇEKER, **Ticaret Hukuku**)

DAVRAN Bülent, “Teslim Şartlı Menkul Rehni-Sicilli Menkul Rehni”, **Banka ve Ticaret Hukuku Haftası**, Yayın No. 15, Ankara 1960, sf. 161-182 (Anılış: DAVRAN, **Menkul Rehni**)

DAVRAN Bülent, **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul 1972 (Anılış: DAVRAN, **Rehin Hukuku**)

DOĞANAY İsmail, “Limited Şirketlerde, Ortaklık Payının Bir Başkasına Devredilmesi Koşulları Nedir?”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 8, S. 2, Ankara 1975, sf. 83-93 (Anılış: DOĞANAY, **Limited Şirket**)

DOĞANAY İsmail, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, C.1, 4. Bası, İstanbul 2004 (Anılış: DOĞANAY, **TTK Şerhi**)

DOMANIÇ Hayri, **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi II**, İstanbul 1988 (Anılış: DOMANIÇ, **Anonim Şirketler**)

DOMANIÇ Hayri, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, Cilt IV, İstanbul 1990 (Anılış: DOMANIÇ, **Şerh IV**)

DOMANIÇ Hayri, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul 1975 (Anılış: DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak**)

DURGUT Ramazan, “Limited Şirket Esas Sermaye Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C. 26, S. 108, Ankara 2013, sf. 123-138

EDWARDS Richard / STOCKWELL Nigel, **Trusts and Equity**, 6th Edition, Essex 2004

ERDEM Mehmet, **Kıymetli Evrakın Rehni**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002

EREN Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Ankara 2012 (Anılış: EREN, **Genel Hükümler**)

EREN Fikret, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Ankara 2017 (Anılış: EREN, **Özel Hükümler**)

ERGÜNE Mehmet Serkan, “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 74, S. 2, İstanbul 2016, sf. 739-755 (Anılış: ERGÜNE, **Pay Rehni**)

ERİŞ Gönen, **Anonim Şirketler Hukuku**, 1. Baskı, Ankara 1995

ERUYGUR Haluk, **Yedieminlik**, Ankara 2008

ESKİOCAK Ali, **Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu**, İstanbul 2009

FERMAN Cumhur, “Investment Trust”, **II inci Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10 – 18 Mayıs 1961), Bildirilen ve Tartışmalar (İkinci Kısım)**, Yayın No. 31, Ankara 1963, sf. 13-28

FOËX Bénédict, **Le Contrat de Gage Mobilier**, Bâle 1997

GÖKSOY Yaşar Can, **Anonim Ortaklıkta Payın Rehni**, Ankara 2001

GÖLE Celal / AYDOĞAN Gökhan, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 33, S. 1, Ankara 2017, sf. 5-51

GÜMÜŞ Mustafa Alper, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 2. Bası, İstanbul 2012 (Anılış: GÜMÜŞ, C. I)

GÜMÜŞ Mustafa Alper, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 2, 2. Bası, İstanbul 2012 (Anılış: GÜMÜŞ, C. II)

GÜRPINAR Damla, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 19, S. 1, İzmir 2017, sf. 111-159

GÜRSES Davut, **Banka Genel Kredi Sözleşmesi**, 1. Baskı, İstanbul 2016

GÜRSOY Kemal Tahir / EREN Fikret / CANSER Erol, **Türk Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Ankara 1984

HATEMİ Hüseyin / GÖKYAYLA Emre, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 2. Bası, İstanbul 2012

HIRSCH Ernst E., **Ticaret Hukuku**, Çev. Galip Mustafa Gültekin, C. 2, İstanbul 1935

INGRAHAM JR. William A., “Escrow Agreements”, **8 U. Miami Law Review**. 75, 1953, sf. 75-83

İMREGÜN Oğuz, **Anonim Ortaklıklar**, 4. Bası, Ankara 1989 (Anılış: İMREGÜN, **Anonim Ortaklıklar**)

İMREGÜN Oğuz, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, İstanbul 1998 (Anılış: İMREGÜN, **Kıymetli Evrak**)

KARABAĞ BULUT Nil, **Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme**, 1. Baskı, İstanbul 2009

KARAHAN Sami / ARI Zekeriyya / BOZGEYİK Hayri / SARAÇ Tahir / ÜNAL Mücahit, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, Konya 2014

KARAHAN Sami, **Şirketler Hukuku**, 2. Baskı, Konya 2013 (Anılış: KARAHAN / ÜNAL veya KARAHAN / BOZGEYİK)

KARAHASAN Mustafa Reşit, **Yeni Türk Medeni Kanunu Eşya Hukuku**, C. 2, Genişletilerek Yenilenmiş Bası, İstanbul 2007

KARAYALÇIN Yaşar, **Ticaret Hukuku Dersleri II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, 2. Baskı, Ankara 1959

KEARNS Paul, “Monuments in the Law of Trusts”, **Journals of the German National Committee**, 1997, sf. 21-24

KENDİGELEN Abuzer, “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 19, S. 1, Ankara 1997, sf. 103-140 (Anılış: KENDİGELEN, **Hapis Hakkı**)

KENDİGELEN Abuzer, “İlmühaberlerin Hukuki Niteliği”, **Hukuki Mütalaalar**, C. 10, Y. 2008–2009, 1. Bası, Aralık 2012, sf. 156-169 (Anılış: KENDİGELEN, **İlmühaberler**)

KENDİGELEN Abuzer, **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, 1. Bası, İstanbul 1994 (Anılış: KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**)

KENDİGELEN Abuzer, **Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, 3. Bası, İstanbul 2016 (Anılış: KENDİGELEN, **İlk Tespitler**)

KESKİN Dilşad, “Kaynak Kod (Source Code) Escrow Sözleşmesi”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Y. 3, S. 10, 2012, sf. 95-128

KILIÇ Mehmet, “Anonim Ortaklıklarda Pay Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, S. 71, 2009, sf. 66-77

KINACIOĞLU Naci, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, Ankara 1984

KIRCA İsmail, “Escrow Sözleşmesi”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 19, S. 1, Ankara 1997, sf. 45-61

KOCAMAN Arif B., **Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu**, Ankara 1989

KÖPRÜLÜ Bülent / KANETİ Selim, **Sınırlı Ayni Haklar**, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 1982-1983

KÖROĞLU ÖLMEZ Belin, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 129, Ankara 2017, sf. 261-268

KUBİLAY Huriye, “Kambiyo Senetlerinin Rehni”, **Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 1987, sf. 497-512

KUNTALP Erden, **Karışık Muhtevah Akit**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Doçentlik Tezi, Ankara 1971 (Anılış: KUNTALP, **Karışık Muhtevah Akit**)

KUNTALP Erden, “Lex Commissoria Yasağı Kavramı Koşulları ve Uygulama Alanı”, **İnan Kırac’a Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları: 1, İstanbul 1994, sf. 151-162 (Anılış: KUNTALP, **Lex Commissoria**)

LANGBEIN John H., “the Contractarian Basis of the Law of Trusts”, **Yale Law Journal**, Vol. 105, 1995-1996, sf. 625-675

MAKARACI BAŞAK Aslı, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, 1. Baskı, İstanbul 2014

MANAVGAT Çağlar, “Sermaye Piyasası Kanunu’nun 10/A Maddesi Hükmüne Göre Kaydi Sistemin Esasları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2001, C. 50, S. 2, Ankara 2001, sf. 159-191

MCFARLAND Joe Alex, “Escrow-Intention of Grantor to Deliver-Admissibility in Evidence of Escrow Agent’s Opinion”, **Mississippi Law Journal**, Vol. X, 1937-1938, sf. 76-79

MOROĞLU Erdoğan, “Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri ve Yargıtay Kararları”, **Makaleler I**, 2. Baskı, İstanbul 2011, sf. 243-271 (Anılış: MOROĞLU, **Nama Yazılı**);

MOROĞLU Erdoğan, **Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler**, 8. Baskı, İstanbul 2016 (Anılış: MOROĞLU, **Değerlendirme ve Öneriler**)

NOMER Haluk Nami, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 11. Bası, İstanbul 2012

NOMER Haluk Nami / ERGÜNE Mehmet Serkan, **Eşya Hukuku**, 5. Baskı, İstanbul 2017

OĞUZMAN Kemal / BARLAS Nami, **Medeni Hukuk**, 15. Bası, İstanbul 2008

OĞUZMAN Kemal / ÖZ Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, 9. Bası, İstanbul 2011 (Anılış: OĞUZMAN / ÖZ, **C. I**)

OĞUZMAN Kemal / ÖZ Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, 9. Bası, İstanbul 2012 (Anılış: OĞUZMAN / ÖZ, **C. II**)

OĞUZMAN Kemal / SELİÇİ Özer / OKTAY-ÖZDEMİR Saibe, **Eşya Hukuku**, 15. Bası, İstanbul 2012

OKTAY-ÖZDEMİR Saibe, “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 55, İstanbul 1996, sf. 263-296 (Anılış: OKTAY-ÖZDEMİR, **İsimsiz Sözleşmeler**)

OKTAY-ÖZDEMİR Saibe, “Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri”, **Aysel Çelikel’e Armağan**, İstanbul 1999-2000, sf. 657-683 (Anılış: OKTAY-ÖZDEMİR, **Teminat Amaçlı**)

ÖĞÜTÇÜ Tahir / DOĞRUSÖZ M. Edip, **Rehin Hukuku**, Ankara 1982

ÖZEN Burak, **Kredi Açma Sözleşmeleri**, İstanbul 2017 (Anılış: ÖZEN, **Kredi Açma**)

ÖZEN Burak, “Kredi Açma Sözleşmesinin Bu Sözleşme Çerçevesinde Gerçekleştirilen Münferit Kredi İşlemlerinden Ayırt Edilmesi Sorunu”, **Prof. Dr. Seza Reisoğlu Armağanı**, Ankara 2016, sf. 631-662 (Anılış: ÖZEN, **Ayırt Edilme**)

ÖZKAYA Eraslan, **İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları**, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara 2013

ÖZTAN Fırat, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 6. Bası, Ankara 1976 (Anılış: ÖZTAN, **1976**)

ÖZTAN Fırat, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 22. Bası, Ankara 2018 (Anılış: ÖZTAN, **2018**)

ÖZTÜRK Gülay, **İnançlı İşlemler**, Ankara 1998

PEKCANITEZ Hakan / ATALAY Oğuz / SURGURTEKİN ÖZKAN Meral / ÖZEKEŞ Muhammet, **İcra ve İflas Hukuku**, 10. Bası, Ankara 2012

POROY Reha / TEKİNALP Ünal / ÇAMOĞLU Ersin, **Ortaklıklar Hukuku I**, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2014 (Anılış: POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar I**)

POROY Reha / TEKİNALP Ünal / ÇAMOĞLU Ersin, **Ortaklıklar Hukuku II**, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2017 (Anılış: POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar II**)

POROY Reha / TEKİNALP Ünal / ÇAMOĞLU Ersin, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 9. Bası, İstanbul 2003 (Anılış: POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar ve Kooperatif**)

POROY Reha / TEKİNALP Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 21. Bası, İstanbul 2013

POROY Reha, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 11. Bası, İstanbul 1989

PULAŞLI Hasan, Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetleri, Ankara 1992 (Anılış: PULAŞLI, **Bağlı NYPS**)

PULAŞLI Hasan, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, 1. Baskı, Ankara 2011 (Anılış: PULAŞLI, **Kıymetli Evrak**)

PULAŞLI Hasan, **Şirketler Hukuku Şerhi**, Cilt 2, 2. Bası, Ankara 2015 (Anılış: PULAŞLI, **Şerh II**)

REİSOĞLU Safa, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 22. Bası, İstanbul 2011

ROSSEL Virgile / MENTHA Fritz-Henri, **Manuel du Droit Civil Suisse**, Tome III, 2me Edition, Genève (Basım tarihi bulunamamıştır)

SAYMEN Ferit Hakkı / ELBİR Halid Kemal, **Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar)**, İstanbul 1954

SEROZAN Rona, **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul 2002 (Anılış: SEROZAN, **Borçlar Özel**)

SEROZAN Rona, **Eşya Hukuku I**, 3. Bası, İstanbul 2014 (Anılış: SEROZAN, **Eşya Hukuku**)

SEROZAN Rona, “Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması ve Teminaten Temlik (Pratik Gereksinimlere Uygun Biçimde Uygulanamayan İki İlginç Teminat)”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, 2. Tıpkı Bası, İstanbul 2001, sf. 987-1014 (Anılış: SEROZAN, **Teminaten Temlik**)

SEROZAN Rona, **Taşınır Eşya Hukuku**, İstanbul, 2002 (Anılış: SEROZAN, **Taşınır Eşya**)

SEVİ Ali Murat, **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, 3. Baskı, Ankara 2014

SİRMEN Lale, **Alacak Rehni**, Ankara 1990 (Anılış: SİRMEN, **Alacak Rehni**)

SİRMEN Lale, **Eşya Hukuku**, 5. Baskı, Ankara 2017 (Anılış: SİRMEN, **Eşya Hukuku**)

STEIGER F. von, **İsviçre’de Anonim Şirketler Hukuku**, Çev. Tahir ÇAĞA, 3. Baskı, İstanbul 1968

STEINAUER Paul-Henri, **Les Droits Réels**, Tome III, 3me Edition, Berne 2003

TANDOĞAN Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. I/1, 6. Baskı, İstanbul 2008 (Anılış: TANDOĞAN, **C. I/1**)

TANDOĞAN Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. I/2, 4. Baskı, İstanbul 2008 (Anılış: TANDOĞAN, **C. I/2**)

TANDOĞAN Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. 2, 5. Baskı, İstanbul 2010 (Anılış: TANDOĞAN, **C. II**)

TETTENBORN Andrew, “The Trusts in Business: Property and Obligation in England (Rapport de l’Angleterre)”, **Trust vs. Fiducie in a Business Context**, XVe Congrès International de Droit Compare, Bristol 1998, sf. 36-64

TEKİL Fahiman, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, İstanbul 1994

TEKİNALP Ünal, **Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları Pay Defteri Hukuku ile**, İstanbul 2012 (Anılış: TEKİNALP, **Bağlam Sistemi**)

TEKİNALP Ünal, **Banka Hukukunun Esasları, 2. Bası**, İstanbul 2009 (Anılış: TEKİNALP, **Banka Hukuku**)

TEKİNALP Ünal, “Evraksız Kıymetli Evrakı veya Kıymet Haklarına Doğru”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 14, S.3, Ankara 1988, sf. 1-16 (Anılış: TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak**)

TEKİNALP Ünal, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, 4. Bası, İstanbul 2015 (Anılış: TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıkları**)

TEKİNAY S. Sulhi, **Borçlar Hukuku**, 4. Bası, İstanbul 1979 (Anılış: TEKİNAY, **Borçlar Hukuku**)

TEKİNAY S. Sulhi, “Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri”, **Banka ve Ticaret Hukuku Haftası (27 Nisan - 3 Mayıs 1959)**, Yayın No. 15, Ankara 1960, sf. 134 – 144 (Anılış: TEKİNAY, **Nama Yazılı**)

TEOMAN Ömer, “Bağlı Nama Yazılı Pay (Senedi) ve Halka Açık Anonim Ortaklık Kavramları Üzerine Düşünceler”, **Otuz Yıl Ticaret Hukuku - Tüm Makalelerim**, Y. 1971-1982, C. 1, 1. Bası, İstanbul 2000, sf. 46-59

TERCİER Pierre / PİCHONNAZ Pascal / DEVELİOĞLU H. Murat, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 1. Baskı, İstanbul 2016

THÉVENOZ Luc / DUNAND Jean-Philippe, “The Swiss Fiducie: A Subtle Conceptual Blend of Contract and Property (Rapport de la Suisse)”, **Trust vs. Fiducie in a Business Context**, XVe Congrès International de Droit Compare, Bristol 1998, sf. 309-339

TURANBOY Asuman, **Varakasız Kıymetli Evrak**, Ankara 1998

UZEL Necdet, **Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam**, 1. Baskı, İstanbul 2013

ÜLGEN Hüseyin / HELVACI Mehmet / KENDİGELEN Abuzer / KAYA Arslan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 9. Bası, İstanbul 2014

ÜLGEN Hüseyin, “Anonim Ortaklıklarda Nama Yazılı Pay Senetlerinin (“Ciro” Yerine) Ayrı Bir Temlikname İle Devri Caiz Midir?”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, C. 27, S. 1, Ankara 1980, sf. 18-25

ÜNAL Mücahit, “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi Konusunda Yapılan Değişiklikler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2011, C. 15, S. 2, sf. 167-186 (Anılış: M. ÜNAL, **Değişiklikler**)

ÜNAL Mücahit, **Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi**, 1. Baskı, Ankara 2011 (Anılış: M. ÜNAL, **Sermaye Piyasası**)

ÜNAL Oğuz Kürşat, “Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu’nda Hisse Senetleri”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, 2. Baskı, İstanbul 2001, sf. 691-742 (Anılış: K. ÜNAL)

VON TUHR Andreas, **Borçlar Hukuku Umumi Kısım**, Çev: Cevat Edege, 2. Baskı, Ankara 1983

WIELAND C., **Les Droits Réels Dans Le Code Civil Suisse**, Tome II, Paris 1914

www.bger.ch (çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019)

www.kazanci.com (Anılış: Kazancı Hukuk Otomasyon) (çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019)

www.swisslex.ch (çevrimiçi erişim: 21 Nisan 2019)

YASAMAN Hamdi, “Menkul Kıymetler Üzerinde Rehin Kurulması”, **Banka Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalâalar, Bilirkişi Raporları**, C. 2, İstanbul 2013, sf. 37-48 (Anılış: YASAMAN, **Menkul Kıymet Rehni**)

YASAMAN Hamdi, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, İstanbul 1992 (Anılış: YASAMAN, **Menkul Kıymetler**)

YAVUZ Cevdet, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 9. Baskı, İstanbul 2014

YÜKSEL Sinan H., “Borsaya Kote Edilmemiş Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı (Kaçış Klozu)”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 10, S. 2, İstanbul 2013, sf. 159-217

ZEYKLİLER Aydın / GÖKYAYLA K. Emre, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 13. Bası, Ankara 2013

ZOBL Dieter, **Berner Kommentar**, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Das Sachenrecht, 2. Abt Die beschränkten dinglichen Rechte, 5 Teilband: Das Fahrnispfand, Bern 1996

ÖZGEÇMİŞ

Damla KESKİN, 15 Nisan 1991 tarihinde Antalya'nın Alanya ilçesinde doğmuştur. 2005 yılında Galatasaray Lisesi'nde lise öğrenimine başlamış ve 2010 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun olmuştur. Aynı yıl, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yükseköğrenimine başlamıştır. 2014 yılında Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, avukatlık stajına başlamış ve Aralık 2015'te avukat olarak İstanbul Barosu'na kaydolmuştur. 2015-2016 güz yarıyılında Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. Kasım 2015'te Pekin & Pekin Hukuk Bürosu bünyesinde Bankacılık & Finans bölümüne katılmış olup günümüz itibariyle Kıdemli Avukat olarak Pekin & Pekin Hukuk Bürosu'nda bankacılık ve finans alanında çalışmalarını sürdürmektedir.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Hazırlayanın Adı Soyadı : Damla Keskin
Tez Başlığı : Yediemin Sözleşmesi Yoluyla Anonim Şirket Payı
Üzerinde Rehin Kurulması
Savunma Tarihi : 09.05.2019
Danışmanı : Doç. Dr. Sıtkı Anlam Altay

JÜRİ ÜYELERİ

Unvanı, Adı Soyadı

İmza

Doç. Dr. Sıtkı Anlam Altay

Prof. Dr. Hüseyin Murat Develioğlu

Doç. Dr. Aslı Makaracı Başak

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. M. Yaman ÖZTEK

